OPERA
HIERONYMI
MERCURIALIS

VENICE: 16

HIERONYMI MERCVRIALIS

Medici hac tempestate clarissimi

TRACTATVS,

De Compositione Medicamentorum.
De Morbis Oculorum, & Aurium.

IPSO PRAELEGENTE OLIM PATAVII DILIGENTER EXCEPTI.

Et nunc primum à MICHAELE Columbo Philosopho & Medico editi.

CVM INDICIBVS COPIOSISSIMIS.

VENETIIS, APVD IVNTAS,

M. D. C. I.

Cum licentia, & Priuilegio.

PETRVS DE VVITTENDEL,

P. M. D. candido Lectori. S. D.

INter ea, quæ Mercurialis Patauii in extraordinariis vocatis diebus, Auditoribus suis, cum multo eorum fructu, & admiratione, iam multi anni aguntur, prælegit, fuerunt Tractatus de Componendis Medicamẽtis, ac de oculorum & Aurium vitiis: quorum etsi complura exemplaria apud varios Medicinæ studiosos reperirentur, haud tamen defuerunt, & bibliopolæ, & Medici, qui, vt eos typis mandari permitteret, obnixè efflagitarunt. Et quanquam diu obstiterit, quod magnoperè suspicaretur, ne diuerso modo, quam ab ipso hæc prælecta fuerunt, in publicum exirent; tamen Michael Columbus summo iudicio, candidissimisq; moribus, & singulari eruditione ornatus, eam prouinciam suscepit, vt ex aliquot exemplarium collatione, vnum aliquod efficeret, quod ingeniis studiosorum aliqua saltem ex parte satisfaceret. Neque spes eum fefellit, siquidem, vt vnusquisque facile perspicere poterit, lumina ingenii Mercurialis clarissima, adeo in his tractatibus apparent, vt vnum atque eumdem semper, & vbique fuisse, & esse, non sit dubitandum: quemadmodum etiam spero, si Deus mihi fauebit, prælectiones, quas incredibili Auditorum applausu in hoc Bononiensi gymnasio habitas, ex ipsius ore toto triennio diligenter excepi, non multo post tempore in lucem me esse missurum, quæ non modo vim, & ingenium, ac eruditionem autoris clarissimè repræsentabunt, verum etiam testatum facient, aut nullos, aut paucissimos hactenus extitisse, qui Hippocratem æque atque ipse fœliciter explicare, eiusque medullas intimè penetrare sciuerint. Interim vale mi lector, atque huic viro ad docendum, medendum, ac omnes denique iuuandum nato, longam atque incolumen vitam mecum precare.

PRAELECTIOMVM HIERONYMI MERCVRIALIS De compositione Medicamentorum.

PRÆFATIO.

TRIA esse Medicinæ membra, siue partes, hactenus apud Medicos receptissimum est, Dieteticen scilicet, Pharmaceuticen, et Chirurgicen. Quod Dietetice ante alias partes fuerit instituta, scriptum reliquit Hippocrates lib. de Arte uetere, quoniam rudes illi homines cum ęgrotarent, naturæ quodam ductu instigati ad contrariam vitæ rationem conuertebantur, quamquam Plato 3. de Repub. videtur hāc partē chirurgicæ posteriorē fecisse. Successit Dieteticæ Chirurgica, quam vsque ad tempora Homeri floruiße compertissimum est, vt illis temporibus nomine Medici solus Chirurgus semper intelligeretur; Post quam partem tandem illuxit, quæ Pharmaceutice vocata est, tota in compositione, vsuque medicamentorum collocata. Hanc apud Aegyptios primum institutam fuisse, verosimile est, eo quod medicamenta in ea regione fœcundo quodam naturę prouentu semper abundarent, vt hac ratione etiam scriptum sit ab Herodoto in Euterpe, omnia in Aegypto medicis fuisse plena. Quod enim vnguentorum compositiones, & oleorum in Aegypto primum sint natæ, facile intelligere poßumus ex monumentis Hippocratis, & Galeni, apud quos excellenti quodam nomine plurima vnguenta Aegyptia vocata sunt. Sed quanquam hęc ars componendi medicamenta, vetustissimo tempore sit inuenta, Hippocratis tamen ætate exculta admodum non fuit, siquidem si eius medicamenta examinemus, non ea arte, neque ea methodo videntur composita, quæ necessaria est, ac propterea non est mirandum si Galenus inter plurima veterū medicamenta, aut raro, aut nūquam Hippocratici alicuius mentionem fecerit. Post Hippocratis tempora, & præsertim sub Romani Imperij principatum, componendi medicamenta ars, mirifice euecta est, non ob aliud, vti existimo, nisi quia, ut refert Galenus 1. de Antid. eo tempore ex vniuerso orbe medicamenta optima Romam conuehebantur, ita vt sicuti tempore Hippocrates ob medicamentorum inopiam vsus componendi non ita clarus fuit, Romanorum tempore maximè claruerit. Quare Galenus iure sibi proposuit medicamenta superiorum medicorum æstimare, commendare, & interdum diligentissimè examinare. Itaque duobus præclarissimis voluminibus hanc nobis artem aperire aggreßus est, nec post ipsum defuerunt Arabes, qui copiam quandam medicamentorum incredibilem, & compositam tradiderunt, & componendi vsum monstrarunt. Hanc eandem viam ingreßi sunt recentiores multi, Decennius, Trincauellius, Syluius, Fallopius, & alij qui omnes tum veteres, tum recentiores quamquam elaborarunt in hac arte nobis tradenda, veruntamen, vel propter nimiam subtilitatem, vel propter immensam longitudinem, vel propter rei difficultatem non ita omnibus placuerunt, nec etiam videntur omnibus profuisse.

Itaque

Itaque hac ego ratione ductus, & etiam precibus vestris inflammatus, statui hoc tempore artem vobis demonstrare lucidam, syncerам, & quantum fieri poterit breuem, qua posſitis ex vobis ipſis, atque etiam ex tempore medicamenta parare, hoc eſt enim quod glorioſos, & opulentos medicos reddit. hoc eſt propter quod dicebat Ariſt. 10. Ethic. veros medicos non fieri ex libris. Vt autem quod docturus ſum vos, ordine, & methodo amplectamini, quinque præcipua capita vobis declarare conabor. Vnum erit, quis ſit finis, & ſcopus medicamenta componendi, etenim niſi primo cognoſcantur a medico fines, & ſcopi, quos tenere debet in medicamentis componendis, proculdubio cœca, & erronea erit omnis tractatio. ſecundum caput erit, vt doceam vos, quæ, & qualia ſint medicamenta ex quibus quotidie fiunt pro ægris compoſitiones. tertium erit quantitas, & menſura medicamentorum, qua tum in compoſitione ipſorum, tum in vſu vti debetis: in qua parte maxime requiritur induſtria veſtra, quoniam ſi quid eſt, quod faciat artem noſtram coniecturalem, ſi quid eſt in quo errores medici ſint læthales, proculdubio eſt menſura medicamentorum. quartum erit modus componendi medicamenta: etenim nil frequentius habetis apud medicos, & Pharmacopolas, quam illud, miſce, & fiat ſecundum artem, quomodo autem ſint facienda iſtæ mixtiones, quis ſit hic modus & quæ ars, a pauciſsimis clare explicatum habetur. quintum & poſtremum erit de tempore opportuno medicamenta componendi, namque vt in ceteris rebus opportunitas temporis magnopere valet, ſic potiſsimum valet in hac parte medicamentorum compoſitionis.

INDEX CAPITVM IN PRAELECTIONES De compositione Medicamentorum.

LIBER PRIMVS.

Liber Secundus qui est de medicamentorum Dosi.

Medio-

Liber Tertius, qui medicamentorum componendorum rationem tradit, ac methodum.

F I N I S.

INDEX IN PRAELECTIONES DE COMPOSITIONE Medicamentorum.

A indicat faciem primam, B faciem ſecundam.

Epi-

actiones

do

Index Finis.

HIER. MERCVRIALIS PRAELECTIONVM.

De compositione Medicamentorum.

LIBER PRIMVS.

In quo de medicamentorum facultatibus agitur.

De Componendorum medicamentorum causis: Cap. I.

VT itaque principium sumamus, quinque inuenio fines esse, ob quos medici composuerunt, & hoc tempore componunt medicamenta: vnus est, quia in conseruandis corporibus à morbis, & in debellandis morbis ipsis sæpe variæ virtutes, & facultates requiruntur, quæ cum in vno medicamento non reperiantur, necessarium est plura simul commiscere, vt plures & variæ facultates habeantur: propter quòd iure damnandus est Plinius qui lib. 29. cap. 1. damnauit compositiones medicamentorum, eo quòd singula liceat inuenire remedia, quæ morbis omnibus opitulari possunt, hinc etiam clarum est iure Gale. 1. de compos. med. secundum genera, improbasse eos qui aliquibus aliis leuibus rationibus medicamentorum compositionem euerterunt, quod autem variæ, & diuersę facultates requirantur, fit propter multas causas, vel propter affectuum diuersitates. V.g. si quis laboret erysipelate, & catarrho, si febre & fluxu alui, in his requiruntur diuersæ, & pene contrariæ facultates, quæ cum non reperiantur, in vno medicamento, necessarium est plura miscere: aut propter causæ à morbo diuersitatem, vt in febre a pituita, febris cum sit affectus calidus, & siccus, causa vero sit materia

Quinque fines esse, ob quos medic. componuntur.

Primus finis est diuersas habere facultates.

Pli. negauit compositionem.

frigida,& humida. huius varietatis ratione fit, vt ſint componenda varia medicamenta: aut propter cauſarum ægritudinis inter ſe diuerſitatem, vt in ſcabie & lepra, in quibus cum humores diuerſi ſint, cauſæ, diuerſæ quoque requiruntur facultates: aut propter diuerſitatem ægritudinis a ſymptomate. Exemplum, ſi pleuritidi adnectatur fluxus alui, febri coniungatur ſyncope, in his cum accidens,& morbus requirat diuerſa remedia, propterea compoſitio diuerſorum eſt neceſſaria: aut propter varietatem ægritudinis a membro patiente, hæc autem diuerſitas eſt aut propter complexionem partis,vt ſi cerebrum eryſipelate laboret: nam cum cerebrum ſit frigidum,& humidũ temperatura, eryſipelas affectus feruidus, iure in vſum veniũt diuerſæ,& variæ facultates: vel propter principatum partis,vt ſi cor tremore laboret,ſi iecur inflammatione: aut propter ſitum partis, veluti vlcus in pulmone: vel propter colligantiam,aut ſenſibilitatem,ut ſi ægritudo aliqua ſit in ore ſtomachi: nam tametſi ægritudo exigat medicamenta frigida,tamen dicebat Auer. valde abſtinendũ eſſe a medicinis nimis refrigerantibus in ventriculo.Eſt itaque primus finis componendi medicamenta,vt variæ facultates ſimul miſceantur. Secundus eſt, vt vis medicamenti, quam optamus,vel augeatur, vel minuatur, vel ab alia qualitate, quam non optamus, ſpolietur. Augentur medicamenta, ſeu facultates medicamentorum,quando valentiora imbecillibus adnectuntur.v.g.ſi vtendum ſit oleo chamomelino,& calorificam eius vim optemus maiorem,addemus, vel cinamomũ, vel calamum aromaticum,vel aliquid aliud,quod poſſit augere facultatem calorificam.Minuitur autem facultas medicamenti duobus modis,vel quando miſcentur contraria,vt ſi velimus uti opio,& timeamus eius frigiditatem,miſcendum eſt caſtoreum,ut miſcet Galen.quod ſua facultate contraria frãgit uim,& facultatem nimiam ipſius opij,uel minuitur,ſi intenſo remiſſius miſceatur. unde dicebat Galen.in proemio de compoſit.medi.ſecũdum genera,ſi aque feruenti miſceamus tepidam, proculdubio remitti feruorem,ſic ſi ualentioribus remediis mitiora cõmiſceantur,hebetatur,& remittitur potentiorum facultas,atque quod dico de primis qualitatib. idem putatote,& in ſecundis,& tertiis a me dictum. Scio quęſtionẽ eſſe in ſcholis diu agitatam inter medicos,& philoſophos,an ſcilicet remiſſum remittat intenſum, ſed huiuſmodi quæſtiones huic tractationi inutiles puto,iccirco eas,& ſimiles dimittã:ſat eſt apud medicos conſtare remiſſa medicamenta ſi miſceantur ualidiorib. eorum facultates imminuere,cuius rei eam adfert Auer.rõnem 5. collect.cap.57.quod.ſ.remiſſa ubi commiſcentur, ſemper proportio contrariæ facultatis maior euadit. exemplum, ſit piper cali-

Propter diuerſas ſymptomatũ,et morborum cauſas diuerſæ requiruntur facultates.

Queſtio ſuperuacanea eſſet.

Nũ remiſſum remittat intẽſũ.

dum

dū in tertio gradu, frigidum vero in primo, ſi miſceamus piperi calamū aromaticū, vel cinamomū quid fiet? habetur quidē vnus gradus caliditatis, ſed addetur, ēt gradus vnus frigiditatis, adeo ut cū primum ad tres gradus caliditatis eſſet, vnus ſolus frigiditatis, nūc ad quatuor gradus caliditatis adſunt duo frigiditatis: adeo ut in mixtione remiſſioris medicamenti ſemper augeatur gradus cōtrariæ qualitatis. ſpoliatur qualitas quæ non optatur per commiſtionem, quando una ex qualitatibus, uel primis, uel ſecundis, uel tertiis contrario miſcetur. v. g. ſi uelimus uti lactucæ ſucco, & ſolūmodo cupiamus frigiditatem, nō autem humiditatem, miſcere debemus ſuccum, qui ſiccitate ſua adimat humiditatem. u. g. ſi addamus ſuccum plantaginis, qui ſiccat in ſecundo gradu auferendo humiditatem lactucæ, quæ eſt in ſecundo gradu: pariter agendum eſt in ſecūdis qualitatibus, ut ſi aperire uelimus, nec expediat aperire calefacientibus, miſcemus ea quæ poſſunt uim illam calefactoriam frāgere, ut ſi aperire cum apio uolumus, miſcemus ſemina melonum, quæ nec minuunt uirtutē aperitiuam, & tamē ſua frigida qualitate retundunt caliditatem apij. idem dicito e in tertijs facultatibus, ut ſi prouocare urinā placeat, ac timeamus caliditatem, accipiemus radices aſparci ſylueſtris, & admiſcebimus ſemina cucurbitæ, quę adiuuabūt quoquopacto facultatem urinæ prouocatoriā, ſimulq; retundet acrimoniam, ad aſparaci ſylueſtris. Quod his exēplis uos docui ſeruiet etiam in aliis facultatib. ſpoliandis. Tertius finis eſt in componendis medicamentis, ut facultas naturæ noſtræ inimica, & uenenata, uel corrigatur, uel prorſus auferatur, nam dicebat Gale. 2. de acutis, & 6. Epid. medicamenta purgantia inimicā noſtræ naturæ qualitatem poſſidere, & propterea ab Hippoc. prudenter excogitatum fuiſſe, ut odorata ſemper commiſceantur, ſic etiam in uſum ueniunt interdum uenena in partibus corporis extrinſecis, ut ſquama aeris, argentum ſublimatam, quib. niſi miſceamus, q̄ ueneficam facultatem imminuant, lethalia damna inferimus. Sed locus hic poſtulat ut contradictionem in uerbis Gal. quam fui alias pollicitus, diſſoluā. Scilicet an purgantia medicamenta habeant facultatem, & proprietatem naturæ noſtræ inimicam. nam Gale. 2. de acutis 12. ſcribit purgantium medicamentorum naturam eſſe contrariam, ac pœne lethalem, & deleteriam corporibus eorum, quæ purgantur, & ſicuti papaueris, iuſquiami, & mandragoræ ſuccus ſi in modica quantitate adhimeatur interdum iuuat, ſi in paulo maiore maxime uocet, ſic medicamenta pùrgantia, ſi in pauca quantitate exhibeantur iuuare, ſi multa nocere, & lethalia eſſe, quo in loco clariſsime monſtrat Gal. purgantium naturam eſse nobis inimicā. Cæterum idem Gale. 6. Epid. com. 6. tex. 5. loquens de proprietati-

Exemplū.

Tertius finis, ſpoliare naturā medi. nobis contrariā.

An purgātia medic. habeant naturam noſtræ inimicam.

Galen.

Quatuor sũt classes eorum quæ nobis amica vel inimica.

bus,quæ vel nobis ſunt propriæ,vel inimicæ, quatuor earũ claſſes
facit,vnã in nutrimẽtis,aliam in medicamentis, aliam in venenis,
κακοῦργα vocat Hippoc.ſiue malefica.quartam in antidotis : rurſus
maleficorum genus diuidit in duo,vnum eorũ, quæ proprie delete
ria vocat, alterum eorum quæ ab animalibus eiaculãtur, ſubiũgit
Gale.fortaſſe aliquem futurum,qui inter deleteria cõnumeret pur

Contradicit.

gãtia medicamẽta:ſed hoc eſſe perinde ac ſi alexipharmaca nume
remus inter deleteria,quia ſicuti purgãtia in exigua quãtitate ex-
hibita iuuant,in immodica nocent,ſic alexipharmaca debito pon
dere exhibita.iuuant,immodico verò maxime nocent:Ex quo di-
ſcurſu clare colligitur Gal.nolle purgãtia eſſe numeranda inter ve
re deleteria,nec inter ea quę proprietatem habent nobis inimicã:
adnectitur his,quod idẽ Gal.3.de ſimpl.cap.24.ſcribit, medicamẽ-
tis purgantibus non ineſſe qualitatem deleteriã,vt ſi cõferatis hæc
loca Gal.facile appareat nõ ſolum contradictionẽ ineſſe, verũetiã

Tria genera deleteriorum.

difficilem & grauẽ. Quam vt tolleret Fallopius piæ memoriæ præ
ceptor meus,dixit tria eſſe genera eorũ quæ ſunt deleteria, vnũ eo
rum quæ qualitate manifeſta iugulant homines,vt cicuta frigore.
ſecundum eorum quæ ſecundum ſubſtantiam, vel proprietatẽ oc-
cultam,vt argentum viuum,argentum ſublimatum:tertium eorum
quæ enecant ĩmodice euacuando,vt ſunt medicamenta purgãtia:
addit has facultates deleterias non raro comiſceri,ita vt inuenian
tur quę tum qualitatibus manifeſtis,tum tota ſubſtantia, tum etiã

Sol. Falop.

nimium euacuando homines interimant.hiſce ſuppoſitis dicit Fal
lop.Gale.loqui ſecundo de acutis, de iis quæ interimunt propter
nimiam euacuationis violentiam.ſed quia videbat uerba Gal.ſona
re ꝙ habeant contrariam naturam,non quia euacuant, eapropter
dicit,homini duas eſſe contrarias naturas, vnam quæ vere contra
riatur,& interimit,alteram propter quam medicamẽta a calore na

Confutatio.

turali non vincuntur:adeo vt quando Gal.dixit, medicamenta ha-
bere facultatem,contrariam,intellexerit non de vera cõtraria na-

Prima cõfutatio.

tura,ſed de ea,propter quam medicamenta non ſuperantur a calo
re: vbi vero negauit qualitatem inimicam, & deleteriam, locutum
eſſe de vera & proprie inimica qualitate.ſed parcãt mihi præcepto
ris manes,non poſſum tollere his rationibus cõtradictionem , nec
etiam poſſum probare oĩa huius viri dicta . Primum quia non po-

Quid differãtiter medica. deleteria, & lethalia.

nit differentiam inter medicamenta lethalia , & deleteria. cũ tamẽ
Gal.6.Epid.cõm.6.tex.5.& 6.de med.loc.primo, maximam ponat
differentiam.ſ. quod lethalia ſint quæ interdum prodeſſe poſſunt:
deleteria quæ nunquam , aut ſanis aut ægris proſunt, quo in loco
volo vos commonefacere erroris in textu latino, vbi particula illa
(non) non lethalia omnino expungenda eſt, nam in textu Græco
non

non habetur,& cum hac de re admonuissem doctissimum Paulum Crassum eius interpretem,assensus est mihi.Deinde quia si deleterium medicamentum est illud secundum Galenum, quod semper interficit,& quod nunquam iuuat neque sanos, neque ægros, ergo medicamentum purgans,si esset vere deleterium,nũquam iuuaret. tertio quia si pro natura contraria debemus intelligere quod a calore naturali non conficiatur, sic omnia medicamenta habebũt naturam contrariam,quia iccirco purgant medicamenta omnia,quoniam a calore non superantur,tamen Gal.3.de simpl.non tribuit illud omnib.medicamẽtis.quarto & vltimo quod Hippo. miscet medicamentis odorata;non quidem vt conficiantur melius a calore, sed,dicit Gal.vt facultas contraria oĩo ab odoratis remittatur.Vt explicatam habeatis propositæ cõtradictionis resolutionem.Duo ante alia sunt nobis constituenda,vnum has voces θανάσιμον & δηλητήριον seu lethale, & deleterium duobus modis apud scriptores accipi,vno proprie,alio cõmuniter:quãdo proprie accipiuntur, significant id quod intellexistis ex Galen.6.Epid.cõmẽ.6.text.5. s.quod lethale dicitur de iis,quæ licet mortem inferant, interdum tamen iuuãt: deleteria vero proprie significat ea,quæ semper iugulãt,hęc est propria significatio harum vocum apud scriptores.Cõmuniter acceptæ, deleterium significat lethale, & lethale deleterium,quas significationes reperietis sæpissime apud Nicandrum in alexipharmacis,& theriacis, sed reperietis etiã apud Gal.libro enim de simplic.10.cap.1. inquit se noluisse tractare da lethalib. medicamentis,quo in loco necessarium est pro lęthalib. intelligere proprie & verè deleteria,quia Galenus tractauit de medicamentis, quæ licet iuuant,nocent tamen interdum, de deleterijs nũquam tractauit, ea propter vox lethale eo loco significat deleteriũ. Præterea Aris. prima probl.sect. probl. 48. secundum contextum græcum, inquit medicamenta θανατόφορα seu lęthalia esse,quæ quantulacunque parte sumantur semper interimunt:adeo vt uox hæc læthale apud Arist.significet id quod vere deleterium est.Alex.prima probl.primo scribit, elleborum coturnicib. esse cibum, homini deleteriũ: quo loco vox hæc nõ est proprie acceptã sed communiter pro lethali, q̃a elleborus tã albus quã niger sæpissime iuuat homines. hoc igitur sit constitutũ,has voces & proprie,& cõmuniter sumi apud probatos scriptores.Alterũ constituendum, est,esse aliquid aduersum naturæ nostræ dupliciter apud Galenũ accipi, vel quod ex toto sit contrarium, vel qđ ex parte; hoc manifestissime declaratur apud Gal.3.de simpl.24.his igitur in hunc modum constitutis, iam aperta uobis via est ad dissoluendam cõtradictionem, eo q̃ Gal. quãdo scribit 2.de acutis 12.medicamẽta purgãtia esse deleteria, non accipit

Secũda cõfutatio. *Quid est med. deleterium.* *Tertia cõfutatio.* *Cur medicamẽta nõ purgent.* *Quarta cõfutatio.* *Cur miscea tur ab Hip. odorabilia.* *Lethale, & deleterium duobus modis sũmuntur cõiter & proprie.* *Nicãdrus.* *Intelligendus est Gale. de med. deleterijs.* *Aristo.dicit lathale significare vere deleterium.* *Aduersariũ naturę nostræ duplex, est secundũ totũ, & secũdũ partem.*

3. acuto. 12. deleteria communiter sumuntur.

cipit hãc vocem proprie, sed cõiter pro lethali, hoc est, quod purgãtia non semper noceant, sed aliquando prosint. vbi vero 6. Epid. loco citato, negat medicamenta esse deleteria, tũ vtitur voce ea proprie, pro ijs quæ nunquam iuuant, similiter quando dicit purgantia esse inimica naturæ nostrę, intelligit non ea tota, sed aliqua ex parte inimica, vbi vero negat esse inimica, intelligit, quod non ex toto sint inimica: & hoc modo, ni fallor, explicatam habetis contradictionem grauissimam.

Quartus finis insuauitatem demere.

Quartus finis quem medici habent in componendis medicamẽtis est, vt eorum insuauitas corrigatur, quemadmodum enim dicebat Lucret. 2. de natura, medici quãdo volunt propinare absinthia pueris tingunt vasa melle, vt ludificentur pueris, sic etiam vt insuauitas, & ingratitudo tollatur a medicamentis cõmiscentur ipsis saccharum mel, sales, vinum, & multa alia & notate rẽ pulcherrimam. scribit Arist. 1. probl. 48. medicamenta purgantia, vt plurimum esse prædita malo odore, & sapore: quia cũ sint magna ex parte nobis inimica, sunt fugienda, & nõ habenda in vsu, nisi in magna necessitate: nam quæ uoluit natura nobis prodesse, ea, vel iucunda, vel non ingrata saltem fecit, quæ voluit raro esse vsurpanda, infecit huiusmodi ingratitudine, vt fugiantur, immo ait Hip. in lib. de arte ver. eos cibos qui nobis minime conueniunt, vel amaros, vel acres, vel salsos, alioue sapore infectos esse, vnde ab ipsis non parũ turbamur.

Quintus finis est fieri ex multis vnũ habẽs omniũ natura.

Quintus finis est, vt possint fieri medicamenta, q̃ ad multos vsus inseruiãt, appellata ob id, polychrista, nec negligẽdus est hic finis, quia medici, vt scribit Hippoc. in eo lib. qui medicus inscribitur, & præsertim chirurgi coguntur ire cum exercitibus, coguntur itinera longa facere cũ regibus, & principibus: in qua occasione non licet secum ferre multa medicamenta, & propterea optimum est, & necessarium, vt habeant pauca, sed quæ possint inseruire pluribus vsibus: sic sapientissimi viri maiores nostri composuerunt theriacen mytridatum, cyphi Aegyptiorum, & multas alias cõfectiones, quas non est necesse, vt referam his vsibus addo ego, & alium non ignobilem. scilicet, inuentam esse medicamẽtorum compositionem, vt possint medicamenta aliqua conseruari; sic fiunt syrupi isti nostrates cum saccharo, vt conseruentur, & conditturæ multæ cum melle, cũ sale, cum oleo, cum aceto componuntur, non ob alium finem, quã; vt possint conseruari: sed potissimum in vsu est propter hunc finẽ mel ipsum, & saccharũ, quæ sunt eiusdẽ naturæ, & differunt tantum secundum magis, & minus: neq; hoc medicorum inuẽtum nouum est, sed antiquissimum, quoniam scriptum habemus apud Columellam lib. 12. apud Plinium, apud Xenophontem, veteres consueuisse corpora hominum melle conseruare, & qui delectãtur historiis, fa-

Sextus finis additur ab autore, qui est conseruare medicamenta composita.

cile

cile uidere poſſunt apud priſcos Aegyptios fuiſſe conſuetudinem, ut conſeruarentur corpora incorrupta. primo ſale, deinde apud alias nationes melle, & cera. Sed cupiet aliquis ueſtrum intelligere a me, qua ratione poſſint hæc, medicamenta conſeruare. cuius rei cauſa intelligetur facillime, ſi cauſas putrefactionis intelligamus; breuiter ſcimus ad putredinem duas concurrere cauſas, calliditatē externam, & aqueam humiditate, intimā, hæc omnia corpora, uel alterum faciunt, uel utrunque. ſal maxime abſumit humiditatem aqueā, oleum prohibet aeris caliditatem, mel, & ſaccharū attrahūt ad ſe humiditatem ex corporibus, & pōt hoc cognoſci experientia, quia medicamenta conſeruata in melle, niſi ſint exiccata, ſolēt impertiri melli, & ſaccharo omnem humiditatem, & hoc uidetur, quia ſi poſt duos, uel tres menſes accipiatur mel coctum, quo conſeruatum ſit medicamentum aliquod, uidebitis mel aqueſcere, & ideo ſagaces artifices poſt duos, aut tres menſes ſolent recoquere mel, & ſaccharum, quo auferatur omnis humiditas: Tot itaq; ſunt fines propter quos hæc ars componendi medicamenta, & excogitata ſit a ueteribus, & etiam temporibus noſtris obſeruata.

Qua ratione med. poſſint conſeruare corpora incorrupta.

Solutio.

Cōfirmatio cū experiētia.

Medicamentum ſiue pharmacum quid. Cap. II.

Sequitur ſecundum caput, de medicamentis. Quod cum ſit & longius, & magis etiam neceſſarium, in ipſo docebo uos hæc omnia: primo quid ſit medicamentum, & quia medicamenta quæruntur propter facultates, docebo quæ ſint medicamentorum facultates, quot & quantæ eæ ſint, in quibus medicamentis ſint, quomodo operentur, & quomodo etiam in vſum alterandi, vel purgandi tranſeant. De hiſtoria medicamentorum nihil dicam, quia habetis doctiſſimum Guilandinum huius artis coriphæum, a quo poteſtis hæc diſcere. Ad primum igitur accedens dico hoc, nomen, pharmacū, tria apud medicos ſignificare, vel venenum, uel pigmentum, quo mulieres colorant faciem, vel medicinam, quæ ad ſalutem hominis in uſu habetur. Similiter apud Latinos ſcriptores totidem ſignificat, ſcilicet, vel venenum uel fucum uel medicinam. Definitur medicamentum a Gal. 1. de ſimp. 1. & 3. de temperamentis, quod alterare pōt corpus noſtrum. Auic. 1. cant. tract. 1. tex. 26. ſcribit, medicinam eſſe quæ corpus noſtrum uincit, & ſuperat. Dicitur medicamentum a Gal. alterare, ad differentiam cibi, qui non alterat corpus, & quanquam cibus augeat corpus, & auctionem præcedat alteratio, non tamen dicitur alterare corpus:

Pharmacū tria ſignificat.

Terminus cibi eſt auctio.

quia

quia terminus cibi nõ est alteratio, sed auctio, terminus vero medicamẽti est alteratio. Dicitur alterare corpus, eo ꝙ ꝓprie & īmediate agit medicamẽtũ in corpus, & quãquam Theoph. in lib. de vertigine: & Alex. 2. probl. 33. scribant medicamẽta, etiam alterare, sensus, animos, & intellectum, veruntamen hæc alteratio peruenit in animos propter corporis alterationes. Auer. 5. Collect. 2. vt explicaret hanc Gal. definitionẽ dixit, vel Gal. esse damnãdũ, vel hoc modo intelligẽdũ. s. quod cibus sit ille qui reponat partes cibati eiusdem speciei cum cibato, medicinam vero esse eã, quæ reponat quidem partes cibati, sed nõ eiusdẽ speciei, cuius Auer. obscurã mẽtẽ vt percipiatis, debetis scire ꝙ scribit Gale. primo de tuẽda val. primo, & multis aliis, in locis, corpus nostrum secundum substantiam perpetuo exinaniri, & dissipari, vt reponantur partes, quæ quotidie absumuntur, homines cibum capiunt, qui cõuertitur in partes eiusdem speciei, cuius erant partes consumptæ. medicamẽta dicit Auer. reponunt quidem partes, faciunt carnem, faciunt aliqd aliud, sed istę partes non sunt eiusdem speciei cum consumptis, sed contrariæ, & hinc est, dicit, quod medicamenta iuuant, quia cõuertuntur in partes cõtrarias. sed nunquam fidendum est inimicis. Auer. fuit perpetuus Gal. calumniator, nec est credendum, eum hoc in loco potuisse Galeni mẽtem interpretari, quapropter animaduerto ego, Auerr. hac in re tres errores cõmisisse. Vnum quia apud Gale. alterare nihil aliud est, nisi qualitatem in diuersam qualitatem mutare, mutare qualitate, & couerti in substantiã est valde diuersum; quare aliud oĩno est apud Gale. alterare, aliud conuerti in substantiam cibati, secundum, quod si sic intelligenda esset Galeni sñia, vt ipse dicit, sequeretur a Gal. non comprehensa omnia esse medicamenta, videlicet externa, quoniam hæc, vt lippis est notissimum, nõ conuertuntur in substantiam, de internis posset dubitari, saltem de aliquibus, de externis dubitari nõ potest, quia compertum est hæc non cõuerti in vllam partem corporis nostri. Tertium, quia his suis descriptionibus non complexus est plene naturã medicamẽtorum, quia vt prudentissime nos docuit Auic. alia sunt medicamenta, quę non mutant corpus mutatione insigni, sed mutantur ipsa, neque tñ conuertuntur in substantiam eandem cum nutrito, vt lactuca, endiuia hæc enim mutantur a corpore nostro, & conuertuntur in aliquam substantiam, sed non in optimãm, & eandem. Dicetis, cur ergo scripsit Diosc. lactucam conuerti in sanguinem? ex sanguine fit caro, ex lactuca fit sanguis, ergo etiã caro? intelligendus est Dios. quod hæc non proprie conuertuntur in sanguinem, sed auxiliãtur ad temperandum, & conficiendum sanguinem: quia pars calidior quæ fieret bilis, castigata a lactuca, fit sãguis. Alia sunt medicamẽta

Auer. 5 c. 2. c.
Corpora cõtinuo dissipari dicit Galen.
Cibus cõuertitur in eãdem substãtiã secũdũ speciem.
Triplex est error Auer.
Prima medicamenta.
Auic. credendũ est.
Dubiũ per Dioscor.
Solutio.
Secũda medicamẽta, quæ sunt agentia, & patientia.

quæ mutantur à corpore,& mutant corpus, ita tamẽ vt mutatio facta à medicina vincatur tandem à mutatione facta à corpore, quo in genere sunt medicamenta mediocria,vt cassia,manna,quæ mutãtur,& mutant corpus, sed tandem medicamenti actio superatur. Alia sunt medicamenta,quæ mutantur à corpore,& mutant,sed ipsorum actio destruit mutationem factam à corpore, & huiusmodi sunt lethalia medicamenta. si igitur res ita se habet,vt docet Auic. multum abest,vt Auer.hac sua descriptione potuerit complecti integram medicamentorum naturam.Est itaque medicamentum id quod alterare corpus nostrum potest.

Facultas quid & quotuplex. Cap. III.

NVnc de facultatibus uerba faciemus, quam tractationem, ut plenam habeatis, ante cætera cognoscendum, quid sit facultas, δύναμις enim apud Græcos, apud nostros appellatur modo potentia, modo facultas,modo vis, de qua loquens Galen. 1. de simpl. 1.& lib.de mul.2.dicebat facultatem esse quandam causam effectricem:quæ modo actu est,modo futura est, actu dicitur potentia ignis, quia facultas calorifica operatur sine alio. In pipere dicitur potentia esse calorifica,sed non actu. quia nisi aliud accedat,non potest calefacere: Dixit Galenus esse quandã causam quoniam facultas non est vere causa,sed qualitas quædam, medio cuius causæ agunt.Et quia dictum est ab Aristo. omnem actionem proficisci a forma,necesse est ; ut causa quæ agit per hanc facultatẽ sit quædam forma. Hæc est ars inueniendi facultates. Videamus modo quæ sint formæ,et his,inuentis inueniemus quot sint facultates.Corpora quæ in vsum medicum ueniunt,vel sunt viuentia, uel uitæ expertia:dico uiuentia uenire in vsum medicum, quia tametsi raro contingat,ut medici utantur corporibus uiuentibus, utuntur tamen iis,quę olim uitam habuerunt. Corpora uiuentia tres formas habent,animam, quę proculdublio forma est, temperiem ex quatuor qualitatibus,et formam totius compositi, quę appellatur a medicis et philosophis modo tota substantia,modo forma substãtialis:anima proculdubio habet proprias facultates, quibus operatur,quia siue sit anima uegetatrix, siue sensatrix, ꝓculdubio operatur propriis facultatibus uegetatiua enim habet attractricem, concoctionem etc.habet etiam anima sensatrix suas facultates:nec dicat aliquis uestrum Galen.3. de temper. 4. has facultates appellasse effectus,non causas,quia si consideremus ipsas prout fluunt ab ea forma

Facultas quid.

Quæ facultas est actu operatur sine medio, ut ignis.

Cur dicit Galen. esse quãdã causam.

Facultas non est vere causa.

Ois actio proficiscitur a forma.

Corpora viuentia tres formas habent.

Aïa suas habet facultates.

Dubium.

Solutio.

Facultates possunt dici & causæ & effectus. forma, quæ est anima iure debent nuncupari effectus: si consideremus effectus, qui ab ipsis prodeunt, possunt dici causæ: sed de hac forma, de his facultatibus non est nobis institutum verba facere, quia hæ non ingrediuntur medicamenta nostra: nam cum comitētur formam viuentem, cuius uel nullns, vel rarus vsus est in medicamentis, ea abeunte abeunt & ipsæ: super sunt itaque duæ aliæ formæ: temperatura scilicet ex quatuor qualitatibus elementorum, & formæ substantiales appellatæ. Forma substantialis, operatur per suas qualitates, sed quia huiusmodi qualitates semper sunt ignotæ, eapropter facultates a tota substantia medicamentorum dicuntur proprietates occultæ: facultates vero, quæ inseruiunt temperaturę ad operationes, cum sint apertæ sensibus nostris, non dicuntur occultæ, sed manifestæ: facultates ergo manifestæ quę quot, & quales sint, non aliunde comparare possumus, quam ex ipsis effectibus: si igitur videamus effectus medicamentorum, alii sunt primi, alii secundi, alii tertii, primi sunt, qui oriuntur ex primis elemētorum facultatibus: dicebat enim Galen. 1. & 2. & de fac. nat. scriptores ante Hippoc. non cognouisse actionem, & efficaciam primarum qualitatum elementorum, primum Hipp. cępisse docere hanc efficaciam. Hippocratem vero secutos esse & Aristot. & Theoph. primi igitur effectus sunt, qui prodeunt a primis qualitatibus elementorū, cum enim omnia corpora cōposita sint ex his qualitatibus, aut qualitates sunt ita temperatæ, vt nulla alteram excedat, aut ita vt alia aliā excedat: si nulla excedat, dicitur corpus illud temperatum, siue autem sit ad pondus, siue non, non est locus disputandi: vbi vero excedit aliqua qualitas, denominatur illud corpus secundum illam: adeo, vt si excedat secundum caliditatem, dicitur calidum, si secundum friditatem frigidum, & ita de aliis tum simplicibus, tum coniugatis, quare prima, seu primus gradus facultatis, est qualitas effectrix, quę sequitur temperiē corporis, secundi effectus, qui nascuntur ex temperie, sunt illi qui sequuntur primas qualitates immediate v. g. duratio, densatio, mollificatio, attenuatio, apertio, & similes effectus dicuntur secundi, eo quia sequuntur immediate primas qualitates, nam rarefactio sequitur caliditatem, mollificatio humiditatem, densatio frigus, adeo vt omnes isti effectus dependeāt immediate a primis qualitatibus, verum quia diuersi sunt isti effectus, ab effectibus primarum qualitatum, necessario & ipsi dicuntur dependere a propriis quibusdam facultatibus, quæ appellatur secundæ, vt est facultas densatoria, emollitoria, attenuatoria: præter hos effectus sunt & alii qui tametsi dependeant, & sequātur primas, atque secundas facultates, veruntamen & ipsi diuersi sunt, vt est carnis generatio, prouocatio vrinę, menstruorum: facultas vomitoria:

Medicus duas formas cōsiderat.

Cur facultates a tota substantia med. dicuntur occultę.

Facultatū numerus, et essentia ab effectibus cognoscitur.

Primus Hippo. efficaciā primarum qualitatū agnouit.

Quod sit corpus temperatum.

Primę facultates.

Denominatio sumitur a primo dominante.

Facultates secundę.

Facultates tertię.

iſtæ enim facultates,quæ plurimæ ſunt,iure dicuntur a medicis tertiæ,quia ſicuti effectus ſunt tertii a primis effectibus & diuerſi, ſic pariter neceſſarium eſt tertias eſſe aliquas facultates, quæ producant hniuſmodi effectus. Itaque manifeſte habetis quatuor eſſe ordines facultatum: vnum a tota ſubſtantia. Tres verò eſſe facultates manifeſtas,primas,ſecundas,& tertias. ſed dicetis quæ ſunt iſtæ facultates a tota ſubſtantia? ſunt illæ,quæ omnino reduci non poſſunt,neque ad primas,neque ad ſecundas neque ad tertias, vt eſt facultas purgandi bilē in ſcamonio,& rhabarbaro,facultas cātharidū exulcerādi ueſicā,facultas exulcerādi pulmones in lepore marino: quæ cum nullo modo poſſint recenſeri inter manifeſtas,iure dicuntur occultæ,eo quod huiuſmodi facultates operantur effectus, qui nulla ratione inueniri poſſunt,ſed ſola experientia cognoſcuntnr, vt affectus aliarum facultatum poſſunt inueniri ratione. Sunt aliquæ facultates,quæ in varios gradus fuerunt diſtributæ,vt eſt facultas appellata ſtomachica,cephalica,iecoraria: nā legetis apud medicos eſſe medicamenta quorum facultas eſt cephalica, alia quorū iecoraria: huiuſmodi facultates nonnulli repoſuerunt inter facultates a tota ſubſtātia,alij verò inter tertias: at ego dico interdū poſſe reduci ad tertias,interdū ad quartas,reducūtur.n.ad tertias quādo vis ipſorum aliqua ratione inuenitur. v.g. quod ſtœchas ſit medicamentum cephalicum,inuenitur ratione,qm̄ partes huius medicamenti cū ſint euaporabiles petūt caput,& ideo huiuſmodi facultas pōt inter tertias numerari. Facultas chantaridum ad veſicam non pōt ſane vlla ratione inueniri,ſed ſola experientia, & ppea huiuſmodi facultas veſicatoria potius eſt a tota ſubſtantia, quā a facultate vlla manifeſta quare cōcludens dico facultates oīum medicamētorum eſſe qualitates quaſdam actiuas, & nullo modo paſſiuas, vt dicebat Plato ex ſententia Gal. in fine libri de plac. atq; has facultates appellari primas,ſecundas,tertias,& quartas,neq; me latet fuiſſe inter medicos,qui tantū tres ordines facultatū fecerunt, vt vī feciſſe tpib. noſtris doctiſs. Fernel. fuerunt ēt alii,qui fecerunt quinque ordines ſed cum neq; rōne,neq; experiētia inueniantur plures,aut pauciores,quam quatuor,ſum huius ſniæ,cum Gal. & Arab. ſtatuendas eſſe oīno has a facultates. Sed dicet aliquis veſtrum,quomodo inter primas facultates humectatoria dicitur cauſa effectrix,ſimiliter & ſiccatoria,nam eſt ſnīa Gal. 3. de temper. & 1. de fac. nat. 3. inter facultates ſolum calorē, & frigus eſse effectiuas, nō ergo humiditas,non ſiccitas: quare non erit facultas humectatoria aut ſiccatoria dico omnes qualitates elementorum,ſcd̄m medicos,& præſertim ſecundum Galenum,eſse effectrices,ſed eſſe inter ipſas diuerſitatem,quia caliditas,& frigiditas magis agunt: humiditas,& ſicci-

Facultates quatuor.

Aliæ facultates ad priores reducendæ.

Facultates cephalicæ iecorariæ partim ad tertias partim ad quartas reducūtur.

Quatuor eſſe facultatū ordines, neque plures, neque pauciores.

Mentio exſiccatoria Galen.

Solutio.

Humiditatem agere est contra Arist. & Gal.

ta minus,& hoc modo intelligendum est,id quod scribit Galen.3. metho.& lib.de sang.miss.& multis aliis in locis,ubi scribit, humiditatem, et siccitatem agere.

De uario facultatum gradu, seu ordine in medicamentis. Cap. IIII.

Solutio.

Quid sit gradus medicamentorum.

CUM igitur adinuenerimus essentiam facultatum,& numerum, videndum est, qui sint ipsarum gradus, etenim scimus omnes apud medicos nil magis vulgatum esse,quam gradus facultatum medicamentorum,qui nihil aliud sunt nisi actiuitas quædam magis,aut minus intensa: etenim si medicamenta omnia calida æqualiter calefacerent profecto nullus fuisset locus istis gradibus,verum quia alia magis,alia minus calefaciunt, aut refrigerant, propterea necessarium fuit statuere quosdam terminos, quos appellant idiomate Græco τάξεις, nos dicere possumus gradus, & etiam ordines. Circa quos duo sunt breuiter consideranda, vnum quomodo sint inuenti,& determinati: alterum cur medici solummodo hos gradus constituerunt in primis facultatibus,non in secũdis,neq; in tertiis,neq; in quartis. Alchindus inter Arabes medicus grauissimus,qui tempore Auer.medicinam exercuit,subtilem quãdam rationẽ imaginatus est,qua inuenti sint gradus , & necessario determinati,inquit enim gradus esse intensiones quasdam , quædã augmenta qualitatum,augmenta vero hæc dici respectu corporum temperatorum,ita vt dicuntur primi,& secundi gradus prout alicu ius qualitatis augmentũ factũ est a corpore tẽperato,quod est.n.primum,& minimum augmentum? duplum . nam si augere debemus vnitatem,non possumus augere,nisi alia vnitate : igitur si primum augmentum est duplum in numeris a corpore temperato, primum augmentum erit duplũ,adeo vt medicamẽtorũ caliditas, quę recedit a caliditate corporis temperati,sit caliditas duplo maior,quam erat,& hæc caliditas dicitur secundũ Alchin.primi gradus. si rursus augenda est hæc caliditas,minimum augmẽtum est duplex augmẽtum,ergo quando augetur vltra primum gradũ,inquit,erit hæc caliditas duplo maior,quã caliditas primi gradus, quadruplo maior quam caliditas temperati corporis:rursus si vltra secundũ gradum augenda est caliditas,augẽda est necessario secundũ duplum: adeo, vt caliditas;in tertio augmẽto erit duplo maior caliditate secundi gradus,quadruplo primi gradus,& octuplo caliditate corporis temperati,rursum si augenda est caliditas vltra tertium gradum,erit ẽt

Duo quæruntur circa gradus.

Quomodo gradus sint inuẽti secũdũ Alchindum.

hæc

hæc necessario augēda secundum duplum, & ideo hæc caliditas in quarto gradu, erit duplo maior caliditate tertii gradus, quadruplo, secundi gradus, octuplo primi gradus, & sex decuplo maior calidiate corporis temperati. hæc est summa sententiæ Alchindi, qui conatus est inuenire rationem graduum facultatum medicamentorum. Auer. 5. collect. 58. irridet hanc subtilitatem Alchindi, eo q̃ si huiusmodi ratio vera esset, sequeretur nos posse ꝓgredi vltra quartum gradum: præterea inquit Auer. si istud verum esset, sequeretur tertium gradum medicamentorum lęthalē esse, eo q̃ si tertius gradus caliditatis est octuplo maior caliditate corporis temperati, ꝓculdubio adeo aucta caliditas ad corpus temperatum esset lœthalis. Quare vera ratio inuestigandi gradus medicamētorum est, quā monstrauit nobis Galenus, & secutus est Auer. sed ex affectibus sensui nostro apparentibus nam sicuti dicimus corpus aliquod temperatum esse, quod neque calefacit, neque humectat, neq; frigefacit, sic vbi ab hac temperie descissit, vel desciscit sensibiliter, vel non admodum sensibiliter: si non admodum sensibiliter, appellatur primus gradus, primus recessus a temperato: quod si iste recessus fiat maxime sensibilis, vel est sine læsione, vel cum læsione: si sine læsione, est secundus gradus: si sensibiliter, & cum læsione, vel læsio est corruptiua, vel non corruptiua: si nō est corruptiua, dicitur tertius gradus: si vero corruptiua, appellatur hic recessus quartus gradus. Vt exempli gratia, inter calida ea dicuntur in primo gradu calefacere, quę non admodum sensibiliter calefaciunt: in secundo gradu quæ calefaciunt sensibillter, sed sine læsione. in tertio, quæ cum læsione, sed nō corruptiua. in quarto, quę cum læsione corruptiua: q̃d dico calefacere. Idem dictum putatote de aliis facultatibus primis. Sed isti gradus habent suam latitudinem: quia quæ in primo gradu calefaciunt, calefaciunt, vel intense, vel remisse, vel medio modo: q̃ dicuntur remisse calefacere, dicuntur esse in principio primi gradus, quę intense in fine, quę medio modo in medio: & quod dico de vno gradu, idem etiam dicendum de singulis, quia tam etsi medici inuenerunt terminos horum graduum, inuenerunt tamen, & quandam latitudinem, merito cuius dicuntur medicamenta esse, vel in principio, vel in medio huius, vel illius gradus.

Auer. refutat rationē Alchindi.

Vera ratio inuestigādi gradus medicamentorum.

Primus gradus.

Secundus.

Tertius.

Quartus.

Gradus habent suam latitudinē

Intensio, remissio et mediocritas.

Cur medici in secundis, tertiis, & quartis facultatibus non constituerint gradus, vt in primis, duæ sunt potissimæ rationes: una est, quia cum hæ facultates sequantur primas, primis gradibus constitutis, videntur etiam aliis constituti, altera quia in primis facultatibus magna reperitur latitudo: cuius ratione facile fuit medicis diuidere; atq; proximos quosdam gradus cōstituere, in aliis facultatibus cum nonsit ea latitudo, neq; fieri potuit, neq; commodū fuit ope-

Cur medici tantū in primis facultat. gradus posuerunt

Prima solutio.

Secūda solutio.

operationes ita diuidere,vt fierent gradus. Sed contra hanc resolutionem est Auer.discursus.5.collect.87.quo in loco scribit, medicos constituisse,inter primas facultates fieri temperamentnm, ex gradibus æqualibns,non autem fieri in secūdis facultatibus & hoc in causa fuisse,vt in secundis non constituerint gradus:exemplo rē declarat: medici,dicit,& rectè, putant si misceatur oleum rosa. & camomel.fieri temperatum,quod neque refrigeret, neque calefaciat,quia oleum ros.vno gradu frigidum est,oleum chamomel primo gradu calidum,putant tamen medici,inquit,oleum ros. & chamom.neque calefacere,neque refrigerare,sed discutere,& repercutere,quapropter videtur ex hoc discursu Auer. cōsentaneum fuisse,etiam constitui gradus in secundis facultatibus. Dico hāc Auer. rōnem non valere aduersus medicos:quia tametsi in compositis ex æquali gradu medicamentis non appareat actio primarum qualitatum,apparet tamen actio secundarum: nam vt in exemplo stemus Auer.huiusmodi temperatum medicamentum, si adhibeatur in augmento inflammationis,cum res temperatæ, respectu calidioris,sint frigidæ,& respectu frigidioris, sint calidæ,hinc est, quod repercutiunt,& refrænant calorem: dissoluunt,& dissipant ratione caloris materiam refrigeratam. Hæc est ratio propter quam à medicis non sunt constituti gradus in secundis facultatibus.

Sed contra est Auer.

Quō medicamenta tēperata possint repercutere, & discutere.

Facultates primæ medicamentorum, quomodo uires suas in corpora exerceant. Cap. V.

SED circa facultates primas exurgit vtilissima, & maxime necessaria contemplatio, quomodo hæ facultates primæ operentur in corporibus nostris, de aliis facultatibus non loquor, quia quod dicitur de primis, dicitur & de aliis,cum cæteræ,vt sæpius dixi, operentur virtute primarum. Agitata est inter medicos diu hæc quæstio,an medicamenta facultate calida, & frigida prædita vno, & eodem modo operentur in corporibus nostris, In qua in umeræ fuere scriptorum sententiæ,propter rei difficultatem,imò propter Galen. vt sic dicam, inconstantiam: ne tamen vos istis difficultatibus inuoluam, dicam prius, quid secundum meam sententiam sit statuendum, deinde examinabo Gal. sententiam.Constituo ante cætera,qualitates duas esse actiuas,frigidum, & calidum duas esse passiuas humidum, & siccum: constituo similiter,ex his qualitatibus mutuo agentibus, & patiētibus fieri medica

Tria præsupposita. Secundum.

dicamentorũ generationẽ.cõstituo tertio medicamẽta,vbi tẽperã tur a natura,ſemper in ipſis ſeruari vel tẽperiẽ qualitatũ, vel aliquã qualitatem,ſecundum exceſſum,ita ut dicatur medicamẽtũ aliquã do calidũ,vel frigidũ ſecundũ exceſſum.Ex quib.oĩb.conſtitutis infero neceſſariũ eẽ,vt in quolibet medicamẽto ſit actu primo aliqua ex his qualitatibus,loquor de iis medicamẽtis,in quib.qualitas excc dit in temperamento.cũ igitur adſit ſemper aliqua qualitas in actu, audite modo cur non ſemper operetur, etenim vbi factá eſt mixtio qualitatũ terminatur corpus.qui ſunt termini corporis? qui ſequun tur cõmixtionem:denſitas,crasſities,& durities,adeo vt natura ſem per vbi cõmiſcuit qualitates,& complexionem fecit,terminet corpus,ſecundum craſſitiem,denſitatem,& duritiẽ,vbi terminata ſunt corpora,qualitates primæ quæ ſunt in mixto,non poſſunt operari, ut igitur actu operentur,quid agendum? diſſoluendum eſt mixtum, & liberandum ab iſtis terminis,qui ita colligant,ita impediunt, ut non poſſit in ſecundum actum prodire,quapropter modus [eſſentia lis, quo operantur medicamenta in corpora noſtro eſt,]quia a calore natiuo corporis diſſoluuntur hæc impedimenta,craſſities,ſcili cet denſitas & durities,diſſolutæ qualitates ab iſtis vinculis, quælibet operatur ſecundum ſuam naturam. Atque hic eſt modus verus ſecundum ſententiam meãm,quo medicamenta deducuntur ad ãctum,ſeu operantur in corpore noſtro. An uero in hac diſſolutione forma ſubſtantialis diſſoluatur,fuerunt viri grauiſſimi, qui opinati ſunt diſſolui, ſed duę ſunt apud me inſuperabiles rationes, quę conuincunt,non diſſolui formam ſubſtãtialem mixti.una, quia qua litates ſunt accidentia, accidentia non tranſmigrant de] ſubiecto in ſubiectum,ſi igitur non tranſmigrant,qui fieri poteſt, ut eædem qualitates medicamentorum,poſſint manere,& diſſoluta forma, & non diſſoluta Pręterea dans formam dat conſequentiam formæ, ſi qualitates conſequuntur formã ſubſtantialem, ea abeunte neceſſariũ eſt,vt abeant faculta tes.Altera ratio eſt, quia ſi forma ſubſtãtia lis mixti diſſolueretur,ꝯnõ darentur operationes a tota ſubã, ꝓbatur facilè,q̃a ſi u.g.cãtharidib.acceptis,ubi iſtæ a corpore noſtro al terãtur diſſoluatur ipſarũ forma, proculdubio operatio q̃ ſequitur hanc forma erit deſtructa,non igitur ulcerabũt ueſicam idẽ dico de rhabarbaro,quod ſi a tota ſubſtantia trahit bilem,trahit ꝑ formam ſubſtantialẽ, ꝑ iſtos forma ſubſtantialis diſſoluitur in actuatione, quare abolebitur ẽt operatio rhab.Itaq; ſequitur, ut dixi, actuatione diſsolui,ea impedimenta,nõ aũt deſtrui formam ſubſtantialem, Atq; hoc non ſolũ cõe eſt oĩbus medicamentis calidis,uerunetiam frigidis, quia ſicuti unus eſt modus, quo utraque à natura contemperantur,pariter unus debet eſse, quo utraque diſsoluuntur, diſso-

In quocũq; medicamẽ. excedit aliqua qualitas cũ actu adeſſe. & cur nõ ſemper operetur.

Solutio.

An in actuatione medicamẽtorũ pereat forma ſubſtantialis.

Medicam. calida & frigida eodem modo actuari.

Triplex instantia. dissolutā operātur. sed aduersus hanc resolutionem insurget aliqs vestrum primo, quia Gal. in hac determinatione uidetur esse cōtrarius secūdo, quia idē Gal. sibi ipse vī repugnare. tertio, quia Auer. 5. Collec. 5. & aduersus nos, & aduersus Galenum videtur esse primo Galenus videtur aduersari huic sententiæ, eo quia 3. de simplic. 20. tractans modum actuationis medicamentorum frigidorum, & calidorum, inquit in hoc cōuenire vtraq; , vt sint talia potētia non actu, & vt exeant in actum, opus habere alio auxilio: verum differre in modo, quo alieno auxilio exeunt in actum; quia calida tātum egēt vt caleant, frigida vero vt diminuantur, & conterantur, & vt motum acquirant aduenticium, adeo vt videatur Galenus manifeste docere, calida, & frigida differre secundum modum quo exeunt in opus. *Galenus sibi videtur contrarius.* Videtur Galenus quoque sibi contrarius, quia vt audiuistis hoc in loco docet calida solum egere vt calefiāt in corpore nostro, sed 1. de simpl. inquit, calida vt exeant in opus necessarium esse vt subtilissime conterantur, & dat exemplum piperis, atque sinapis, quæ nisi subtilissime conterātur, nequaquam calefaciunt, neque extrinsecus neq; intrinsecus, adeo vt Galenus videatur hic velle calida egere trituratione, cum in loco nuperrime citato dicat solū egere vt calefiant. Iam vero Auerr. aduersus Galenum & aduersus nos *Auer. aduersus sententiam positam, & aduersus Galen.* esse videtur, quia inquit, si medicamenta calida, & frigida solūmodo dissoluerētur, sequeretur ea esse talia in actu, nō potentia, qđ est contra veritatem, & contra medicorum dogma. præterea inquit si secundum Galenum acquirunt medicamenta frigida virtutē refrigerandi a calore nostro, sequitur calorem nostrum posse generare frigidum, quod est absurdissimum. igitur absurdum est medicamenta frigida acquirere hāc virtutem a calore nostro, vt videtur cēsuisse Galenus. Quod ad primum pertinet, fuit Galenus ab omnib. fere desertus, eo quia non videtur rationi consentaneum, vt alio modo actuentur medicamēta calida, & alio modo frigida. si tamē aliquid dicendum est nobis pro Galeno, dicerem ego quod quando 3. de simpl. 20. scribit medicamenta calida solum indigere ut calefiāt, loqui de medicamētis valde calidis, quæ antequam assumātur in corpus, conteruntur, & dissoluūtur, quemadmodum locutus est primo *Defēditur Gal.* de simpl. 11. quasi velit dicere Galenus, calida, vt piper, sinapi, & huiusmodi, cum in corpus assumuntur iam trita, & subtilissime dissoluta, non egere nisi vt calefiant, quia statim accenduntur, & operationes edunt vt ipse probat 3. de temperam. 3. & 4. vbi monstrat quædam opera adeo esse parata, vt qualibet minima accessione caloris externi statim accēdant, & vrant. medicamenta vero frigida, inquit Galenus, cum non ita trita assumuntur, opus habent ut terātura calore natiuo, atque contrita, & dissoluta sic operentur.

An vero sibi contradicat Gale. huiusmodi mea responsione facilè intelligi põt:quia in primo de simplic. loquitur de ijs medicamẽtis calidis,quæ opus habent externa cõtritione,vt est piper,sinapi,q; ẽt habetis ab Alex.primo Probl.38.ni fallor. .vero de simpl.cum præsupponat externam præparationem,& contritionem, iure dixit,ijs solũ opus esse calefactione.Ad Auerr.autem quid dicemus? dico ad primã eius rationem,verum esse quod omnia medicamenta sint in actu primo:sunt verò in præsentia ad actum secundum: & propterea nihil valet ratio Auerr. aduersus nostram positionẽ, neq; ẽt aduersus Gale.nempè qui minimè dicit medicamenta frigida acquirere frigiditatem à calore natiuo,sed dicit,quod secundũ actum refrigerãdi acquirunt à calore.Scilicet,quia a calore natiuo dissoluuntur dẽsitas,crassities,& durities,qualitas frigida,quę erat in actu primo operatur cũ non amplius est impedita.Sed pulcherrimũ est problema,cur si medicamenta calida,& frigida,vt docet Gal.& omnes,sunt potentia talia,cur inquã reperiantur aliqua medicamenta,quæ extrinsecus apposita statim refrigerãt, nullum reperietis medicamẽtum,qđ statim calefaciat, accipiatis argentũ sublimatum, calchantum,& apponatis extrinsecus, nunquã calefacient,accipiatis sinapi,& piper, nisi cõterãtur,& longo tẽpore contineantur nõ calefacient.Sed accipiatis lactucã, herbas plurimas, statim, atq; apponetis refrigerabunt, & vt vno verbo dicã omnia fere medicamenta videntur actu frigida,nullum actu calidum Prętereà aliqua medicamẽta extrinsecus apposita exulcerant,& valde calefaciunt,intus aũt assumpta non calefaciunt,e.g.cepa si conteratur,extrinsecus carnẽ exulcerat, calefacit valde, assumpta intus nequaquã calefacit.Circa primũ sciendũ est, calorẽ in actu in nullo corpore reperiri præterquã in viuente, si igitur nõ reperitur nisi in viuente,sequitur necessario corpora quæcunq; vita carent,careant ẽt calore actu, cũ careant calore actu,necessario habent frigidũ actu.Aduertendũ est tamen,aliud esse hoc frigidũ actu,qđ ostendunt extrinsecus,aliud frigidũ potentia quo operantur,quia si sem perviuum apponatur carni,refrigerabit,secũdum hoc frigus externum actu,non secundum frigus potentia. Cur autem solummodo in coporibus viuentibus sit calor in actu, hæc est vera ratio, quia sicuti ignis, vt dicebat Plato in Protagora, est instrumentum omnium artium,& operationum, sic calor in actu, est instrumentum omnium actionum vitalium, & animalium, quapropter cum corpora viuentia habeant actiones habent hoc instrumento, hoc calore actu: bene verum est, (& hoc notate, quia Auer. non cognouit,) aliqua habere huiusmodi calorem obscurum, alia non obscurum, alia euidentissimum: plantæ habent calorem in

Cur cepa extrĩsecus exulceret intrinsecus non

actu, ſed obſcuriſſimum, quia cum calor in actu deſeruiat præparationi alimenti, plantæ vt dicebat Ariſto. non præparant ſibi alimẽtum, ſed accipiunt præparatum a terra, & propterea non opus habẽt magno calore innato, ſatis eſt illis calor tantillus, qui poſſit inſeruire attractioni alimenti, & aſſimilationi, Piſces habent etiam hunc calorem in actu obſcuriſſimum eadem ratione, quia cum viuant, cibo, qui non eget multa preparatione, ſatis eſt illis calor nõ admodum magnus: alia vero animalia quanto magis elaborant cibum, & præparant, tanto magis opus habent calore in actu, & hæc eſt ratio cur homo ſit calidiſſimus omnium animaliũ, quia plures habet operationes, & cibi ipſius pluri, & maiore egent præparatione. Ad aliud verò reſpondent Galen. 3. de tempera. 3. propter tres cauſas medicamenta aliqua, quæ exulcerant extrinſecus, & calefaciunt intenſe, neque exulcerare, neque vrere intus, vt cepæ, allia, vnam, quia medicamenta commiſcentur alijs cibis, qui impediunt ne vrant, aut exulcerent; aliam quia hæc medicamenta non ſuſtinentur in vno loco, ſed modo huc, modo illuc mouentur: tertiam quia hæc ſtatim diſſoluta, partim attrahuntur a partibus propter partem alimentarem, partim vero excluduntur ſtatim a corpore.

Calor differt ſecundũ magis: et minus.

Plãtę quia hẽnt alimẽtum. caret forti calore.

Cur homines cæteris calidiores.

Reſponſio ad extrinſecus exulcerantia.

Prima rõ

Secũda rõ.

Tertia rõ.

Temperatum, ac intemperatum in medicamentis quomodo accipiendum. Cap. VI.

CVM hactenus declaratum ſit quot ſint facultates, & quæ ipſarum natura, ſupereſt modo, vt videamus, in quibus hæ facultates reperiantur. reperiemus autem id, ſi videamus quæ medicamenta ſint temperata, quæ intemperata, & rurſus, qui ſint vniuſcuiuſque medicamenti intemperati gradus: dicitur enim medicamentum temperatum illud, quod appoſitum corpori, conſeruat illud in eo ſtatu, in quo inuenit, vel potius, quod inducit corpori qualitatem ſimilem ei, quam antea habebat, dicitur autem intemperatum, quod adhibitum corpori mutat, aut generat qualitatem diuerſam ab ea quam habebat. Verumenimuero operæprecium eſt primo videamus quomodo medicina dicitur temperata, vel intemperata, an ſcilicet hoc dicatur de medicamento ex ſui natura, an potius per comparationem ad aliquod corpus. Fuerunt aliqui, qui exiſtimarunt dici medicamentum temperatum, vel intemperatum ex eo quod ex ſui natura habeat qualitates elementorum inter ſe æquales, vel inæquales: ita, vt dicatur medicina temperata, quæ ſimpliciter habet æqualitatem qualitatum elementorum, dicatur

Medicamẽtum tẽperatum, quod dicatur.

An medicamẽtum tẽperantiũ ſimpliciter an ad aliud talis dicatur.

catur

cătur vero intemperata ea; in qua vna, vel plures ex qualitatib. excedunt. Sed hæc ſententia omnino damnanda, eo quod multa ſunt, quæ ex natura ſunt calida, tamen ad ſenſum videntur frigida, cuiuſmodi eſt vinum vetus, qui ad ſenſum videtur frigidum actu, eſt tamen calidiſſimum: rurſum ſunt aliqua, quæ actu videntur humida, & tamen ſicca ſunt, propter quod non poſſumus recte iudicium facere de facultatibus, quapropter dicendum, medicamenta dici talia, reſpectu corporis humani, ad quod comparata dicũtur modo temperata, modo calida, modo frigida. Sed Auer, 5. collect. cap. 24. duas aduerſus hanc ſententiam producit inſtantias, vnam, quod ſi iſtud verum eſſet, ſequeretur nullum dari medicamentum temperatum, niſi carnem humanam, aut carnẽ gallinæ, & carnem hædi, quia ſi medicamẽtum temperatum tale dicitur reſpectu corporis humani, & temperatum eſt medicamentum, quod inducit ſimilem qualitatem, ſolæ huiuſmodi carnes videntur hoc poſſe facere, Alteram, quod non reperiretur vllum medicamentum ex terra naſcentibus calidius corpore humano, conſequens autem eſt ab ſurdũ, ergo & illud ex quo ſequitur, quod autem iſtud ſequeretur probat, quia ex terra naſcentib. nullum eſt actu calidum, ſola animalia ſunt calida actu, ſi igitur nullum eſt calidũ actu, ſequitur nullum reperiri ex terra naſcẽtibus, quod poſſit calefacere corpus humanum alioqui ſua natura calidum. Sed ad Auer. inſtantias facile eſt nobis reſpondere Primo reſpondeo, quod ſimilitudo medicamenti ad corpus humanum, vel attendi poteſt reſpectu formæ ſubſtantialis, vel reſpectu qualitatum elementorum; ſi attendatur reſpectu formæ ſubſtantialis, proculdubio nihil dicetur temperatum reſpectu corporis humani, niſi caro humana, q̃a eſt ſimilitudo formæ ſubſtantialis, ſi aũt attendatur ſimilitudo penes qualitates elementorum, poſſunt multa medicamenta inueniri, quæ comparantur corpori humano; quæ nõ inducant qualitatem diſsimilem, ſed ſimilem, & hoc modo intelligenda eſt ſententia medicorum, quando dicunt, medicinam talem appellari reſpectu corporis humani. Ad ſecundam inſtantiã reſponderi etiam faciliter poteſt, quia omne medicamentum dicitur tale, vel ſecundum actum, vel ſecundũ potentiam, ſecundum actum ſane nullum ex terra naſcentibus debet appellari calidius corpore humano, rationẽ a me alias audiuiſtis, tale vero potentia ſi accipiatur, dico proculdubio multa eſſe, quæ potẽtia ſunt calidiora corpore humano, quæue in corpore ad actum reducta maiorem caliditatem inducunt in corpus, quam antea erat. Eſt itaque hoc conſtitutum, medicamenta dici talia reſpectu corporis humani. Verum quia humani corporis differentiæ propemodum innumeræ ſunt, eſt conſideratione dignum, an medicamenta

Confutatio eorum, qui dicunt medicamenta eſſe temperata ex ſe.

Duæ Auer. inſtantiæ. Prima.

Secunda.

Reſp. Auer.

Ad ſecundam.

Quæſtio.

dicamenta dicantur talia respectu alicuius corporis determinati, an cuiuscunque. Fuerunt aliqui inter medicos, qui existimarunt debere appellari talia medicamenta respectu cuiuscũq; corporis: ita vt calidum id dicatur, quod calefacit quodcunq; corpus, frigidum quod frigefacit, temperatum, quod cuique corpori comparatum est temperatum, sed hæc sententia ab omnibus fere explosa fuit, & iure, quia si hoc verum esset, sequeretur nihil determinate posse dici tale, quoniam cum hominum discrimina sint quamplurima, etiã indeterminata erunt medicamenta secundum qualitates: quapropter verissima est ea sententia, quam habuit Galenus 3. de simpli. 13. & Auicen. prima primi cap. de complex. qui omnes vnanimiter dixerunt medicamenta dici talia non comparata ad quoduis corpus, sed solum ad temperatum. Etenim si debeant qualitates, & gradus medicamentorum esse determinati, non possunt esse, nisi determinentur ad vnum, inter corpora temperatum solum est vnum: intemperata sunt infinita, ergo si determinandi sunt gradus medicamentorum, & qualitates, non possunt determinari nisi a corpore tẽperato: accedit etiam quod temperatum corpus, vt docet Galenus est regula & norma, a qua regulentur actiones medicamenti: si ita est, necessarium est quoque ab hoc corpore temperato regulentur operationes medicamentorum.

Confutatio.

Medicamẽta dici taliar spectu corporis tẽperati.

Gal. corpus temperatũ esse dicit regulam medicamẽti.

Facultatum primarum gradus, siue ordines. Cap. VII.

Videamus modo quæ sint illa medicamenta, in quibus reperitur hæc temperatura qualitatum, & intemperies: & quia hæc sunt infinita, superuacaneum esset omnia recensere: proponam autem solum aliqua ex Galeno, & optimis authoribus, quæ erunt tanquam regulæ aliorum. Inter medicamenta igitur temperata sunt asparagus, adiãthum, cadmia, cera, cortex citri, faba, glycyriza, lens, lythargyrium, oleum dulce, muscus herba, lotus sylue-stris, zizipha. hæc a Galeno, & ab alijs scriptoribus recensentur inter ea, quæ nullam excedentem habent qualitatem, quæue temperata vocari possunt. Accedo ad intemperata, & primo ad calida, in quibus enumerandis sequar ordinem cuiusque gradus. Inter calida in primo gradu sunt, absinthium, althea, amygdalæ dulces, buglossa, chamomelum, eupatorium, lini semen, laudanum, brassica, agaricum. In secundo gradu apium, anethum viride, arthemisia, balsa-

Medicamẽta tẽperata.

Medicamẽta calida in primo gradu.

In secũdo.

balſamus,calamus aromaticus, crocus, fęnūgræcum,maſtix, nux myriſtica.In tertio abrotanum,ammi,aſarum,aniſum,arum, cymi num,cinnamomum,galanga,nigella,origanum,menta. In quarto gradu allium,cepa,coſtus,euphorbium,lepidium,naſturciū, thyti mlli, pyretrum, porrum;ſinapi, ruta ſylueſtris, piper, ſed notare debetis duo, vnum quod, vt dixi, quiſque gradus habet ſuos tres terminos principium,finem & medium,quos non recenſebo, quia res nimis longa eſſet,habetis autem hos apud Galenum. Debetis etiam adnotare non expreſſe a Galeno in libro de ſimplic. propoſitum eſſe gradum piperis. Auicenna vero dixit, tendere ad quartum gradum. Inter frigida autem in primo gradu ſunt attriplex,hordeum,pruna,malua,myrtus,pira, roſa, viola, cotonea. In ſecundo acacia,blitum,cucurbita,lactuca, endiuia, perſica, plantago,pſyllium, ſolanum. In tertio portulaca, mandragora, hyoſciamus; ſandali. aliqui etiam poſuerunt camphoram,ſed de hoc magna eſt controuerſia, mentionem non faciam. In quarto gradum ſunt cicuta, papauer, opium. Inter humida medicamenta in primo gradu eſt bugloſſa, endiuia, malua, ſaccharum, ſeſamus. In ſecundo attriplex,cucurbita,pruna,lactuca,blitum,portulaca, viola. In tertio ſuccus cucumeris,cucurbitæ,lactucæ. fuerunt aliqui,qui exiſtimarunt inter humida dari quartum gradum, ſed nugæ ſunt, eo quia humiditas eſt omnium qualitatum minime actiua, iccirco fieri nequaquam poteſt, vt in quarto gradu ſit, in quo vt intellexiſtis,medicamenta ſunt lœthalia. Inter ſicca in primo gradum ſunt braſſica, beta, chamomelum, crocus, fęniculi, hordeum,faba. In ſecundo gradu arthemiſia, anethum viride, balauſtium, cotonea, plantago, lentes, maſtix. In tertio aſarum, acacia,aloe,acetum, cyminum, piper, ſal. In quarto allium, ſinapi, naſturcium, ruta ſylueſtris. Atque hic eſt catalogus graduum omnium medicamentorum ſecundum qualitates primas,non tradam gradus coniugatos qualitatis actiuæ, & paſſiuæ, quia vos poteritis ex hac tabellula conferre, & videre,quomodo ſint calida, & humida, & quomodo calida, & ſicca, & ſimiliter. Cur vero iſtæ primæ facultates operentur hoc,vel illo modo, non poteſt efficacior aſſignari ratio, quam quod habeant hanc, vel illam qualitatem elementorum. quanquam enim huiuſmodi medicamenta dicantur ſimplicia,ſunt tamen compoſita,vt dicit Auic.prima cōpoſitione, hoc eſt compoſita ex variis qualitatibus elementorum,propter quam compoſitionem dicuntur talia,nec talia. Sed antequam deueniamus ad ſecundas facultates, proponenda eſt vobis cōtradictio Galeni circa oleum roſatum.Galen. 2. de ſimpl. capitu.vltim.& 3.cap.10 ſermonem habens de oleo roſato:manifeſte

In tertio. *Frigida in primo.* *In ſecūdo.* *In tertio.* *In quarto.* *Humida in primo.* *In ſecūdo.* *In tertio.* *In humidis non dari quartū gradum, Sicca in primo.* *Secundo.* *Tertio.* *Quarto.* *Medicamēta nulla ſimplicia, vt Auic.* *Contradictio Gale. de oleo roſato.*

Oleum rosatũ in primo gradu frigidũ, & humidum per accidẽs

feste scribit esse in primo gradu frigidum, & quod si adhibeatur partibus calefactis refrigerat, atque prodest, si autem partibus refrigeratis nocet. Idem tamen Galen. 3. de simpli. cap. 11. & 12. scribit. si corpori temperato applicetur, nullam facere alterationem, solummodo inducere qualitatem similem ei, quam habebat: si vero administretur partibus calefactis, refrigerare, si partibus refrigeratis calefacere, adeo vt manifestissima sit contradictio: quia in primo loco inquit oleum rosatum intemperatum esse, & nocere refrigeratis partibus, in altero esse temperatum, & refrigerare calefactas partes. Pro resolutione sciendum est, quod etiam adnotat Galenus, oleum rosatum dupliciter parari posse, vel simplex, & verum, vel nõ simplex: simplex fit ex succo rosarum, & oleo dulci simplici: non simplex vero fit ex oleo salito, vel ex oleo aliis odoribus permixto. Si primo modo accipiatur oleum rosatum: proculdubio frigidum est in primo gradu, & hoc accipit. 2. de simplic. capitu. vltim. ratio est, quia oleum dulce simplex est temperatum, & materia capax qualitatum aliarum rerum; propter quod cum succus rosatus sit frigidus in primo gradu, obseruatur hæc frigiditas in oleo simplici; ita vt deinde oleum rosatum refrigeret primo gradu: si autem accipiatur pro non simplici, temperatum est, eo quod oleo traditur a sale vel ab aliis odoribus gradus calorificus, cuius merito in compositio ne castigatur gradus rosæ, atque ita fit mixtum temperatum, & de hoc sermonem habet Galen. 3. de simplic. 11. & 12. hæc, mea sententia, est solutio huius contradictionis.

Solutio. Oleum rosatum dupliciter parari.

De secundis medicamentorum facultatibus. Cap. VIII.

De facultatibus secũdis.

Diximus eas facultates primas, quæ immediate effectus primos producunt; qui nulli alii sunt, quam elementorũ qualitatũ effectus. eas esse facultates secundas a quibus effectus emanant, qui immediate consequuntur qualitates primas: isti autem effectus sunt densatio, duratio, incrassatio, & alia huiusmodi, quæ post factam elementorum complexionem statim in mistis ipsis apparent. Isti porro effectus duum sunt generum, alii qui ad nihil determinati sunt, vt induratio, crassefactio: alii ad aliquid determinati; Illi dicuntur secũdarum facultatũ effectus; ij vero tertii effectus, & facultatis tertiæ; quæ facultates tertiæ, vel de

terminantur

terminantur ad certam materiam;vt prouocare vrinam, generare femen,lac,vel ad particulare corporis membrum, vt purgare pulmonem,cephalica medicamenta,iecoraria,hæ oẽs dicũtur tertię facultatis.Sed ftatim aliquis percũctabitur à me,cur tertiæ iftæ facultates determinentur,vel ad particularẽ materiã, vel ad particularẽ membrum;etenim,quæ ad vnum determinantur,confueuerunt aut cognofcere,aut dirigi àcognofcente,medicamenta neque cognofcunt,neque diriguntur à cognofcente. Refpondeo id, quod perhibet Auerr.5.collect.20.tertias iftas facultates, magna ex parte dependere à forma fubftantiali;fed dicetis,cur diftinguuntur igitur à facultatibus totius fubftantiæ? refpondeo,diftingui, eo, ꝙ tametfi magna ex parte fequantur fubftantialem formam, fequuntur etiã primas elementorum qualitates,facultates autem totius fubftãtiæ, à nobis, & à medicis,appellatæ nequaquam fequuntur qualitates elementorum manifeftas. Vt, igitur & harum facultatum plenã cognitionem poffideatis,primum recenfebo aliquas,ex fecundis qualitatibus: deinde vniufcuiufq;,vt vos exerceam,naturam examinabo. Inter, has prima fefe nobis offert, ea, quæ dicitur iuduratiua. Arabes appellant congelatiuam.medicamenta,in quibus hæ facultates inueniuntur, funt, vt docet Galen. 5. de Simplic. femperuiuum,portulaca,pfyllium,lenticula paluftris;fola num.Ex aduerfo huius facultatis,eft alia,quæ dicitur mollificatiua ab Arab. μαλακτικὴ,à Galen.hæc facultas reperitur in ammoniaco,althea, bdellio, cera, croco,galbano,ladano,femine lini, maftiche,malua, medulla ceruі, vitulina, vrfina, opoponace, oleo, ftyrace, in adipibus variis, vt caprina,gallinaceo, anferino, hircino. Eft quoque inter fecundas facultates & altera, quæ dicitur laxatiua, & huius fpecies tot funt,quot funt fpecies indurationis,de quibus mox agemus. Eft & altera facultas dicta ἀραιωτικὴ, feu rarefactiua, quę inuenitur in althea,anetho,capil, ven. abrotano, chamomel. fœnugraeco,farina hordei.erui, tritici, lini femine, meliloto, cinnamomo, oleo chamom.anethi, oleo vetere: cui oppofita eft, & fua facultas, quæ appellatur πυκνωτικὴ, feu denfatoria, atque hæc eft in lenticula, pfyllio hyofciamo,portulaca, & femperuiuo: neque miremini vni medicamento duas ineffe facultates, quoniam plerunque contingit, vt non folum duæ infint vni, imò vero plures. Exterforia facultas eft in faba, hordeo,melle,eruo,lupinis, iride, femine vrticæ, & fcylla. Deobftructoriam facultatem,habet abfynthiũ, amigdalæ amaræ,afarum,abrotanũ, carpefium, cubebe, cortex capparorũ,fcolopendria,femen vrticæ,radix petrof.nitrum,& nitri fpuma. Medicamenta autem,quæ pollent facultate huic aduerfa. f.obftructoria,funt acetum,alumen,aloe, balauftium,calçanthum, bolus

Tertiæ facultates determinantur ad materiã, vel ad mẽbrũ.

Cur determinentur Tertias facultates fere a forma fubftantiali dependere.

De facultate indurata.

Malactica

In quib.medicam. eft induratio. In quib.medicam. eft mollificat.

Extergentia.

De obftructia.

Obftructoria.

ar.plan-

armena, plantago, plygonus, coralliũ, lapis hæmat. myrtus, acetosa rob. sanguis drac. terra lẽnia. Quæ autem facultatem apertoriam vocatam f. quæ aperit ora vasorum, habent, sunt allia, cepe, cyclaminus, fel taurinum, oleum irinum, amaracinum, vnguẽtorum omnium subsidentia. Quæ crustam inducunt, sunt calx, cinis, argentum sublimatum, præcipitatum. Quæ corrodunt sunt hæc, auripigmentum, æs, alumen vstum. Putrefactoria facultas, est in arsenico, aconito, sãdaraca. Discussoria sunt hęc, ruta, chamęme. anisũ, fęni. coriandrum, piper. Inter secundas facultates, non ignobilis est illa, quæ maturatiua dicitur, medicamenta huiusmodi appellantur à Gale. ἐκπέττειν, suppurantia, atque hæc sunt, aqua calida, fermentum, ficus arida, panis, radix altheæ, butyrum, resina terebinthi. Hæ sunt facultates secundæ illustriores, apud medicos nominatę, inueniuntur, etiam quamplurimæ aliæ, de quibus Galen. exposuit 5. de simpli. & Auice. 2. lib. capitu. 4. Vt habeatis plenam vniuscuiusq; cognitionem, primo examinare incipiamus induratoriam facultatem, quæ est, vt intellexistis ferè prima in ordine, post qualitatum primarum mixtionem, & propterea hæc vna, cum alijs nascitur, à qualitatibus primis Galen. 5. de simpl. 10. scribit hanc facultatem sequi frigiditatem, & humiditatem, eo quòd propriũ videtur frigidi partes ipsas in vnum cogere, vt proprium est caloris partes eliquare, & diffundere, ita, vt secundum Galenum, medicamenta hac facultate prædita, sint frigida, & humida, exemplum habetis de semperuiuo, portulaca, psyllio, & alijs. Sed aduersus hanc Galen. sententiam est Auerr. qui 7. collec. damnat Gale. quòd dixerit indurationem fieri, à frigido humido, duab. rationib. satis leuibus, prima, quòd humiditatis proprium est humectare, igitur non est, inquit, eius proprium indurare, itaq; malè Galen. voluit humiditatem indurare. Alia, quòd si vlla qualitas passiua copulanda est frigido, quæ induret, proculdubio est siccitas: quia siccitate, inquit, efficitur durities cruditatis: rationib. Auerr possunt adiici duæ aliæ authoritates, vna Galen. altera Auic. Galenus, enim 5. in 6. Epid. tex. 26. declarans, quomodo Hipp. dixerit frigiditatem indurare ea, quæ sunt in ventre, producit omnes causas, quæ efficiunt indurationem: nam primo damnat eos, qui putabant indurari fæces in corpore à frigido ambiente, eo quòd inquit, fieri non potest, vt in corpore viuente sit frigiditas, adeò intensa, quæ induret fæces, vt extrinsecus indurãtur corpora à frigore: post Galenus docens quo modo, à frigore fæces in corpore nostro indurentur, inquit, hoc modo fieri, quia musculi claudentes foramen ani, à frigore cogantur, coacti repellunt fæces ad superiora, ita, vt fæces necessario retineantur, retentæ exiccentur, exiccatæ indurentur, ex quo

Crustã inducẽtia corrodẽtia putrefacientia.

Discussoria.

Suppurantia id est maturatiua.

Induratio sequitur frigiditatem, et humiditatẽ.

Instantię. Auerr.

Gale. auth. quæ sunt suppositæ videtur cõtraria.

Quõ fęces à frigore externo in ventre inducentur.

Galeni

Galeni discursu manifeste apparet, frigiditatem, & siccitatem indurare, non autem humiditatem. Est porro authoritas Auicen. in qua manifeste docet ex Galeni sententia congelationem, & indurationem fieri a calido exiccante, & a frigido exprimente: adeo vt a rationibus Auer. & authoritatibus Galeni & Auicen. comprobatum videtur male a Galeno scriptum esse, indurationem fieri a frigido humido. Vt autem Galenum ab Auer. defendamus duo sunt respondendi modi; vnus quod Galenus nequaquam loco citato dicat frigida, & humida medicamenta ratione humiditatis indurare, sed solum indurare, quasi hęc sit constans Galeni sentẽtia, quæ vere indurant esse quidem frigida, & humida, sed non ratione humiditatis indurare, uerum ratione solius frigiditatis, quare ergo humida dixit Galenus? quia si frigidum indurare debet, oportet eẽ efficax, ut autem sit efficax magis facit humiditas, quam siccitas, quia frigiditas in summo, vt docet Aristot. & Peripat. reperitur in rebus humidis non autem siccis, quare prudentissime dictum est a Galeno contra Auer. vere indurantia esse frigida, & humida. Alter modus respondendi est ex Galeno 5. de simpli. 10. quo loco traditur indurantia esse duplicia, alia, quę proprie & vere indurãt, alia quæ indurant, sed non proprie. Illa ex Galeno seruant totam indurati corporis substantiam, & hæc sunt frigida, & humida, quæ cum indurant nihil perdunt substantiæ. Hæc uero indurando, substantiam perdunt corporis indurati, id quod efficitur duobus modis, uel per expressionem, vel per exiccationem, quorum utrunq; præstatur a frigido sicco: Itaque quando Auer. aduersus Galenum inquit, indurationẽ potius fieri a frigido sicco, verum est de induratione improprie dicta, in qua amittitur substantia corporis indurati, & hęc facultas sic appellata potius dicitur congelatoria, quam uere duratoria: vbi uero Galenus perhibet indurationem sequi frigiditatẽ, & humiditatem, loquitur de induratione proprie vocata, non autem de congelatione, præterea est Galeni sententia, quod induratio communiter accepta efficitur a multis rebus, a congelatione, ab exiccatione, a repletione, quæ uel ex humoribus est, vel a flatibus, unde apparet manifeste apud Galenum indurationem quãdoque accipi communiter, & differre a congelatione, quę congelatio, vt optime a vobis cognoscatur quomodo fiat, & in qbus, & proptera distinguatur a duratione, sciendum est, omnia, quę congelantur humida esse, quæ humida uel sunt aerea, uel aquea, uel etiam terrea: si sint aerea, non proprie congelantur, sed condensantur, idque tum a frigido sicco, tum a frigido humido: a frigido sicco condensantur oleum, a frigido humido butyrum, adeps: quæ uero aquea sunt, congelantur a frigido sicco, & eo uel moderato,

Auic. sententia de induratione.

Duo modi respondendi Auer.

Alter modus respondendi.

Indurãtia esse duo.

vel immoderato; vt eſt vinum, aqua, nix, glacies, chryſtallus, ſtannum, plumbum: quum vero ſunt humida, & terreſtres partes habẽt admixtas, congelantur frigido ſicco moderato, vel immoderato, vt lutum, adamas, ferrum, argentum, aurum, congelantur etiam a calido, ſicco, vt lutum, lateres, ſal, & manna. Itaq; manifeſte videtis congelationẽ fieri tũ a calido, tum a frigido. Ex quo diſcurſu poteſtis reſpondere auctoritatibus Galen. & Auicen. nam Gale. 5. illo Epid. in 6. loquitur non de vera induratione, ſed ſolummodo de congelatione, vel ſi volumus ipſum etiam loqui de vera induratione, dico Galenũ iure ſiluiſſe humiditatem, propterea ꝙ loquebatur ſolummodo de cauſis effectricib. indurationis: iam vero humiditas, ut dixi, non eſt effectrix, ſed cauſa quædam concomitãs, quia ſcilicet vbi frigiditas humiditati copulatur magis actiua eſt. Ad authoritatẽ Auic. reſpondetur, Galenum vere dixiſſe etiam caliditatem, & ſiccitatem indurare, ſed nõ propria induratione, verum induratione impropria, quæ congelatio dicitur.

Ea facultas quæ a Græcis dicitur μαλακτικὴ latinis mollificatiua, vt docet Galenus, & Auerr. ſequitur caliditatem & ſiccitatem, nõ quidem inſignem, ſed modicam, quæ ſcilicet non excedit ſecundum gradum, vel principium tertii. habet hæc facultas, & aliud, quod poſita eſt in emplaſtica materia. Circa quod duo ſunt animaduertenda: vnum quod mollificatiua medicamenta, neque magis calida, neque magis ſicca eſſe debent, quam dictum ſit, quia ſi magis calefacerent aut ſiccarẽt, tametſi in principio emollirent, in progreſſu deſiccarent magis, & exinanitis partibus ſubtilibus, ſolum craſſæ, & terreſtres remanerẽt, propterquod Auer. adhuc inſtat aduerſus medicos dicens, quod cum tot ſint diſcrimina in rebus mollietibus, ſatius eſſet, vt in ipſis conſtituantur proprii gradus, nam bdellium inquit, & ammoniacum magis emolliunt, pinguedines omnes minus, inter pinguedines anſerina magis emollit, quam gallinacea. Alterum aduertendum eſt, quod cum dictum ſit emolliẽtia eſſe calida, & ſicca, loquor de emollientibus, quæ proprie emolliunt ea quæ proprie indurata ſunt, ideſt, quæ a frigore, præſeritim cum humido ſunt coagulata, nam quæcunque cõgelantur a calido ſicco, ſi cõgelata ſint a calido immoderato, nunquam emolliuntur, vt ſunt lateres, ſi a calido moderato, emolliuntur, ut dixi, ut ſal, lutum, manna, quæ omnia emolliuntur, tum ab humido frigido, tum a calido humido.

Molliente a calida, et ſicca moderate.

Virtuti mollificatiuæ finitima eſt, quæ a Græcis dicitur Χαλαστικὴ appellant Arabes laxatiuam: hæc non uidetur propria facultas eẽ eo quod cum corporibus tẽnſis adhibeatur, corpora quæ tenduntur, aut tenduntur propter exiccationem, aut propter congelationem,

nem, aut propter repletionem: si propter exiccationem, mollescunt, humectatione, si propter complexionem laxantur emollitione, si vero propter repletionem tensa sint, ab euacuatione relaxantur; adeo vt hæc facultas laxatiua nihil proprium, & peculiare habere videatur.

Rarefactoria facultas ἀραιωτική vocata a Græcis sequitur caliditatem, & siccitatem, modicam tamen, & cum partium tenuitate: nam vt dicebat Aristotel. in cap. de qualitat. in prædicamen. rarum est illud, cuius partes sunt distantes: igitur quæ rarefaciunt debent facere ut partes distent, non possunt hoc facere nisi penetrent, & penetrando, materiam quæ est inter partes absumant: quapropter necessarium est, vt rarefacientia sint calida, & sicca, & tenuium partium.

Ex aduerso est facultas ea quæ πυκνωτική vocata est, seu densatoria, & sequitur frigidum aqueum, & ratio est, quia si partes debent propinquæ esse, vt fit in denso, necesse est, vt vel cogantur, quod fit a frigido, vel vt distantia repleantur, quod fit ab aqueo. *Densatoria*

Sequitur ea facultas, quæ dicitur a Grecis ῥυπτική, appellant latini extersoriam. hæc, vt docet Galenus 11. method. 13. & quinto de simpli. a quo postmodum accepit Auicē. depellit humiditatem viscidam ab ore vasorum in superficie, & sequitur caliditatem cum partium crassitie, ac propterea dicitur etiam abluere, quoniam ratione crassitiei, & caliditatis deradit humiditatē ab ore vasorum, vt dixi. Sed hoc in loco oritur difficultas, an scilicet hęc facultas semper sequatur caliditatem, ratio difficultatis est, quia reperiuntur frigida, quę tamen detergunt, nam aqua fluuij Cydni apud Tarsum est aqua gelidissima, & tamen detergit efficacissime, immo vero Plutarch. in libro de defectu oraculorum, scribit ferream Macheram Apollinis in Tarso solum hac aqua potuisse detergi: præterea hordeum, vt clarum est apud omnes detergit, tamen apud Galenum, & omnes est frigidum in primo gradu. Facultas igitur detersoria non sequitur caliditatem. Dico verum esse, quod scriptum est a Galeno facultatem omnem detersoriam quantum est ex se semper sequi caliditatem. Aqua verò huius fluuii detergit propter nitrum, quod immiscetur, quanquam enim hæc aqua tota substantia sit gelidissima, tamen qnemadmodum aqua Nili detergit propter nitrum sibi admixtum, ita & aqua huius fluuij. De hordeo autem respondeo, quod scribit ipse Galenus, modicum quid habere detersoriæ facultatis, & ut modicum frigidū est, ita etiam exiguum, quia detergit. Sed statim contra instabit quis succus ptisanæ hordeaceæ proculdubio detergit, immo uero Ga-

An extergētia omnia sint calida.
Aqua Cydni fluuij detergit, & tamen est gelidissima.
Solutio.

lenus; & omnes nihil magis prædicant, quam detersionem ptisanæ, vnde dicebat primo de facult. aliment. sordes faciei elui mirifice a succo ptisanę: ita vt mangones, vt pueros venustiores efficerēt quos vendere volebant, detergebant ipsorum faciem succo ptisanæ. Si igitur ptisana hordeacea maxime detergit, atque eadem etiam refrigerat, vt omnes testantur, præsertim Aristot. primo proble. 37. videtur quod hæc facultas non sequatur caliditatem. Dico idem euenire ptisanæ, quod etiam multis aliis, vt scilicet diuersas fatultates habeat propter partium diuersitatem; nam dicit Galenus 2. de composi. medic. per genera. sal detergere, & adstringere; adstringere tamen, vt audietis suo loco, est effectus frigidi: vnde prouenit hoc propter diuersitatem partium. sic dicendum est de hordeo, & de ptisana, quod habet etiam aliquas partes calidas, propter quas, & propter crassitiem, quam acquirit in confectione fit, vt valde detergat.

Quare mangones puerorum facies ptisanæ succo abluerent.

Facultas de obstructoria, quę sit.

Proxima huic facultati est, & altera appellata a Græcis ἐκφρακτική, nos de obstructoriam dicimus, quæ fere eadem est cum exterfiua, differt in hoc, quod de obstructoria dicitur proprie, quæ internos meatus exterget, exterfiua quę externos, & quia externi meatus sūt strictiores, quam interni, hinc fit vt exterforia intimius penetrare oporteat, hoc autem facere non possent, nisi essent magis calida, & tenuia, quam ea quę de obstruunt. Notat Auerro. 5. Collec. 9. & fuit etiam sententia Galeni 5. de simplic.) aliqua de obstruentia, & detergentia magis operari intus, alia magis extra, alia equaliter. Intus magis operantur, quam extra, quæ modice adstringunt, vt est absinthium, quod magis intus detergit, quam extra ratio est, quia meatus interni sunt lati, propter quod absinthium sponte penetrat, quia vero adstringit, diutius manet in meatibus, & propterea efficacius operatur. Extra vero minus extergit, quia cum adstringat, non potest ita angustos cutis meatus penetrare. Extra vero magis operantur, quæ crassiuscula sunt, nec salsedine carent. Dixi crassiuscula, quia aliqua etiam subtilitas necessaria est, vt scilicet possint angustos meatus penetrare. Intus vero & extra detergent, quæ medio quodam modo se habent, ita vt nihil adstringant, atque salsedinem aliquam habeant, vt est radix lilij: Addit Auerro: hoc in loco non esse indifferenter eadem deterforia, seu deobstruētia iisdem visceribus, quia alia vnum detergunt, alia aliud, propter quod inquit Auerro. coguntur etiam medici ponere gradus in secundis facultatibus.

Contrariæ his facultates sunt, & aliæ duæ admodum similes, quarum vna dicitur a Galeno συνακτική, seu obstructiua, alia στυπτική, seu adstrictiua. hęc contrahit, & constringit ora vasorum,

idque

idéque vel sola adstrictione, vel oppletione quadam, quia scilicet cum perhibeat euaporationem insensibilem, efficit, vt partes ipsæ impleantur, atque ita impletæ demum obstruantur. Sequuntur hæ frigiditatem vna cum siccitate, & cum partium crassitie. Sed animaduertunt Galenus, & Auerroes necessarium esse, vt quæ adstringere, vel obstruere debeant, careant omni mordacitate, ratio huius est, quia quæ mordicant stimulant virtutem expulsiuam, vnde expultrix stimulata deponit ea antequam possint obstruere.

Obstructia, debent omni carere mordacitate.

Itaque hæc facultas obstructoria fundata est in frigido sicco, atque terrestri: sed dubitatio est de calchanto de quo Galen. 9. de simpl. miratur quomodo maxime adstringat, & generose calefaciat, si quod enim est medicamẽtum, quod valde obstruat, & astringat est calchantum; est tamen calidissimum, non igitur videtur, quòd hæc facultas sequatur frigiditatem, & siccitatem. Respondeo de calchanto id quod nuperrimè dixi, esse corpus, ex contrarijs naturis omnino cõflatum, cum enim habeat partes igneas, & terreas frigidas, ratione partis terrestris frigidæ adstringit valde, ratione vero ignearum valde calefacit. Est etiam hoc loco animaduertendum, non eadem medicamenta accommodari ijsdem membris obstruendis, eo quia dactili oppilant iecur, & tamen aperiunt pulmones absinthium adstringit vẽtriculum, aperit tamen iecur, id quod solummodo proficiscitur ex diuersitate naturæ corporum patientium.

Quæ aperit ora vasorum ἀναστομωτικὴ, dicitur à Galen. atque hæc est ea facultas, quæ foramina, & ora vasorum recludit, quia uero, ua intellexistis, clauduntur propter frigus, necessarium est, ut aperiantur ratione caloris. Itaque hæc facultas sequitur caliditatem, atque etiam acrimoniam cum partium terrestritate, acrimonia quidem ut excitetur partis conclusæ expulsoria facultas, cum terrestritate uero, ut acrimonia, & caliditas sint efficaciores scribit Auer. hanc tres habere gradus, primum abstergendi: secundum aperiendi. tertium uero dilatandi ora uenarum, & demonstrare se profitetur, ex hoc loco etiam medicos cogi ponere gradus in his facultatibus. sed facilè patere potest error Auer. quia gradus, quos ipse facit, non sunt unius facultatis, sed diuersarum, quoniam si in his medicamentis inuenitur detersorium, est propter facultatem detersoriam: si aperitiuum, propter aperitiuam.

Tres sunt facultates, quæ caliditatem summam consequuntur, quaum usus maximus est in medicina facienda.

Harum una Εσχαρωτικὴ, à Græcis nuncupatur, hoc est crustæ effectrix, qua utimur sępè in cauteriis administrandis:

Huius

Huius proprium eſt,vt dicebat Auicen.abſumere ſubtilem partem quod fieri non poteſt niſi adſit caliditas, cum parte terreſtri. Secunda eſt, καθαιρετική, vt dicunt Arabes corroſiua, hæc quoque caliditatem ſummam ſequitur, ſed cum tenuitate partium, quoniam cum hæc facultas non debeat multum penetrare,neceſſarium eſt,vt ſit in parte, quæ citò diſſipetur, cuiuſmodi ſunt partes omnes tenues. Tertia facultas, σηπτική, ſeu putrefactiua dicitur, quæ abſumit, & colliquat carnem teneriorem in ſummo, quapropter fundatur in ſubſtantia paulò terreſtriori, quam ſubſtantia corroſiuæ, & ſequitur caliditatem, & ſiccitatem, ſed ſecundum intenſionem minorem, quam corroſiua. Animaduertere hoc in loco debetis, præter has facultates, quæ ſequuntur caliditatem, in ſummo eſſe & alteram, quæ dicitur inflammatiua: ſed huius pauciſſimus eſt vſus in medicina: erat enim huiuſmodi pharmacum illud Medeæ à Galeno 2. de temp. nominatum cap. 2. quo combuſſit caput patris Iaſonis, quod conſtabat in ſulphure, & humido bitumine. Animaduertenda ſunt hoc loco, alia duo, vnum eſt duplicem eſſe putrefactionem, alteram propriam, alteram verò impropriam. Propria putrefactio, primo humidum radicale conſumit, quo euaneſcente calor natiuus aboletur, & hæc efficitur, a rebus calidis, & humidis. Sed de huiuſmodi putrefactione non ſunt intelligenda, quæ diximus. Alia eſt putrefactio, in qua primum calor natiuus ab externo hebetatur, & conſequenter humidum conſumitur, hæc putrefactio efficitur à calidis, & ſiccis, & de hac intelligenda eſt ſententia noſtra, & Galen. Aliud eſt animaduertendum, quòd docet Auer. corroſiuam facultatem, etiam putrefacere, eo, quòd vt dicit Auer. omni calori externo neceſſario aliquid ineſt putrefactorii, ſed quia medicamenta corroſiua caliditatem intẽſiorem habent, hinc eſt, quòd prius corrodant, quam putrefaciant, & iccirco potius appellantur corroſiua, quam putrefactiua. Succedit, & alia facultas, quæ à Galen. 13. meth. nuncupata eſt διαφορητική, id eſt diſcuſſoria, appellat hanc Auicen. frangentem ventum, ſeu vẽtoſitatem cuius illud eſt proprium: vt materiam conuertat in aerem, & exinde totam conſumat, hoc vero fieri non poteſt, abſque caliditate, & ſiccitate, quare huiuſmodi facultas copulatur ſemper caliditati, & ſiccitati. ſed eſt hoc in loco dubitatio: quia à ſcriptoribus videntur diuerſæ allatæ ſententiæ circa ea, quæ diſcutiunt. Galen. 12. metho. cap. vlt, ſcribit allium maximum eſſe flatus diſcuſſorium, propter quod dicit eſſe appellatum a ruſticis theriacam. de hoc tamen allio diuerſa videtur ſentire Hippocrates, & Ariſtoteles. Hippocrates enim, ſiue author ille 4. de acutis text. 90. ſcripſit allium flatus excitare, Ariſtot. decimatertia particula, probl. 6. quærens, cur

Marginal notes: *Corroſiua.* — *Putrefactiua,* — *Inflamatiua.* — *Medeæ pharmacum.* — *Corrodētia etiā putrefacere.* — *Diſcuſſoria facul.* — *Dubitatio* — *Allium flatus diſcutit & gignit.*

cur ab alio fetida reddatur vrina, inter alias causas hanc vnã reddit,quod flatus excitat, qui penetrantes ad vrinam, eam fœtidam reddunt.Ex quibus omnibus videtis dictum esse ab antiquis modo allium esse flatus discussorium, modo flatus excitare,quam contra dictionem,ut soluatis: debetis hæc constituere, ea quæ calida sunt & sicca,flatum semper discutere,siue sint in tertio gradu talia, siue etiam in quarto: sed varietatem esse interdum materiæ, quia vbi materia crassa est,& viscida, facultas calida, & sicca agens in hanc materiam,flatus gignit crassos,qui cum nequeant faciliter resolui diutius in corpore remanent,adeò, ut quando hæc medicamenta flatus gignunt,est ratione materiæ viscidæ,crassę,& multę, quod si materia non sit viscida in corpore, non sit copiosa, sed solum flatu lenta,tum medicamenta calida,& sicca,flatum dissoluunt, adeo ut dicantur vere discussoria, & efficaciter tunc operantur, quando iam flatus in corpore factus inuenitur.atque hac etiam ratione po testis intelligere, cur a Galeno gingiber sit repositum inter flatum excitantia,quia scilicet cum facultas gingiberis sit posita in viscida quadam humiditate,vbi actuatur in corpore,agens gingiber, & in propriam humiditatem crassam,& etiam alienam excitat flatus, ꝓpter quam humiditatem crassam inuenitur etiam interdum perforatum gingiber. Solutio. De simpl.

Superest postremo loco ea facultas, quæ suppuratoria dicitur medicamenta,in quibus hæc reperitur,dicuntur à Galeno ἐκπυητικά. & hæc est facultas, quam propriè tumores, præter naturam in saniem conuertit, quoniam uero conuersio in saniem, ut docet Aristo.4.Metheor.capitu.2.est quædam species coctionis,coctio uero fit a calore,sequitur hæc facultas calorem, & humiditatem, sed vtcunque calori natiuo similem.Addit unum Auice.huiusmodi medicamenta debere esse styptica,hoc est viscida, & crassa: quoniam cum necessarium sit, ut medicamenta suppurantia adhęreant,atq; contineant tenues humores,ne diffluant, necessarium est, ut visciditatem habeant, atque etiam crassitiem, ut possint magis adhærere,& humorum effluxus magis cohibere, propter quod iure medici,ut suppurent semper emplasmata, valde crassa apponere debent.Est hic illustris dubitatio,à nemine hactenus tractata,à quonam calore efficiatur suppuratio ,nam quãdo dicimus facultatem hoc,uel illud facere,non intelligimus solã eam facultatem,quæ est in medicamento id agere,sed etiam adiunctam alicui alteri. Suppurantia debere eẽ viscida.

Est igitur dubitatio, an hæc facultas sequatur calorem ipsum natiuum, an potius externum. Auerr. 5. collect. capitu. duo maximè animaduertenda docet: unum est, quod humores qui in pus uertendi sunt,non debent peccare qualitate, sed sola quantitate. hoc enim A quo calore fiat suppuratio.

enim apud medicos eſt compertiſſimum, ex humoribus vitioſis ſaniem veram nunquam generari, ſed virulentam, itaq; qui debent in ſaniem conuerti humores, neceſſe eſt, vt ſolum peccent quantitate. Alterum, quod humores quando, vel quantitate, vel qualitate peccant, non poſſunt a natura ſuſtineri, vnde ab ea in aliquam partẽ deponuntur, vbi ſunt depoſiti in eã partẽ, incipiunt putreſcere, in qua putrefactione, ſi materia diſpoſita ſit vt benigna euadat, a calore natiuo cõuertitur in partem vtilem, humor vero, qui non poteſt reduci ad benignum, tandem putreſcit, & ad nihilum redigitur. Ex quo diſcurſu infert Auer. medicamenta, quæ ſuppurare debent, eſſe temperata, & natiuo calori ſimilia. Vnde colligitur manifeſte, ex Auerrois ſententia ſuppurationem fieri à calore natiuo.

Tres eſſe ſpecies alterationis.

Eandem ſententiam videtur habuiſſe antea Galenus 5. de ſimpli. capitu. 6. quo in loco ſcribit tres eſſe ſpecies alterationis, vnam naturalem, qualis eſt coctio, alteram præter naturalem, qualis eſt putrefactio: tertiam mediam, qualis eſt maturatio, ſeu ſuppuratio: differentiam tradens vniuſcuiuſque alterationis, dicit naturalem hoc habere, vt fiat a calore natiuo, atque etiam in materia familiari, & vtili, putrefactionem vero fieri a calore alieno, & in materia inutili, mediam autem, ſiue ſuppurationem fieri quidem a calore natiuo, ſed eum calorem nõ prorſus vincere materiam: Ex quibus elicitur clariſſime ex ſententia Galen. ſuppurationem fieri a calore natiuo.

Secũdum Galen. & Auerr. fit a calore naturali.

Auerr. & Galen. ſententia videtur tota capta ab Ariſtot. 4. meth. cap. 2. quo in loco docens philoſophus coctionem eſſe perfectionem a calore natiuo, & propterea terminari ad aliquem finem, inquit, duos eſſe huiuſmodi perfectionis fines, vnum vt materia cocta in animalis nutrimentum cõuertatur, in qua cõuerſione mutatur rei forma ſubſtantialis: Alterum uero in quo mutatur tantum forma accidentaria, & res mutata eſt ad aliquid vtilis: in hoc poſtremo fine ponit Ariſtot. ſuppurationem, ita vt manifeſte videatur etiam philoſophus velle ſupporationẽ totam fieri a calore natiuo.

Auẽzoar dicit fieri ab utroque calore.

Aduerſus has ſententias, videtur eſſe ſententia magni illius Auenzoar. li. 1. cap. 9. tract. 9. quo in loco vult magnus ille medicus ſuppurationem fieri, tum a calore extraneo, tum a natiuo, qui ſimul agentes in humorum partim digerunt, partim diſſipant, nam inquit calor naturalis, ſolus non conuertit materiam in pus, ſed in nutrimentum, calor etiam externus non deducit ſolus materiam ad pus, ſed corruptionem facit materiæ, quam paulatim natura membri expellit, colliquat, & diſſoluit; ſequitur igitur ex ſẽtentia Auenzoar, quod neque a ſolo calore natiuo, neque a calore ſolo externo, ſed ab utriſque fiat ſuppuratio. ſententię Auenzoar videntur duæ rationes conſentire, vna eſt, quod ſolus calor

natiuus

natiuus quãdo operãtur, femper materiam ad aliquem vſum dedu cit, ſed materia ſuppurata ad nullum vſum eſt, quoniam tota expellitur, ergo nõ videtur hæc materia facta eſſe a ſolo calore naturali: nec dicatis Ariſt. dicere eſſe vtilem, quia materia non eſt vtilis, ſed materiæ expulſio eſt utilis. Altera ratio. Opera ſolius caloris natiui ſunt opera blanda, omnis moleſtiæ expertia, videmus enim coctiones omnes fieri in animalibus, ſine vlla moleſtia, blandiſſime, ſed ſuppuratio efficitur cum febre, vt dicebat Hippoc. cum dolore, cũ moleſtijs, itaque non fit a ſolo calore natiuo. Pro reſolutione huius difficultatis dupliciter reſponderi poteſt, vno modo, maturationẽ fieri principaliter, & perfectiue à calore natiuo, diſpoſitiue autem fieri etiam ab exerno: dico diſpoſitiue, quia niſi prius materia ſuppuranda putrefiat aliquo modo nunquam conuertitur in ſaniem Alio modo reſpondere poſſumus, ſuppurationem dupliciter intelligi, vel pro tota actione a principio putrefactionis vſque ad finem, vel ſolũmodo pro ea extrema perfectione, in qua materia acquirit albedinem, & æqualitatem. Si ſecundo modo accipiatur, fit ſolum a calore natiuo, atq; de hac loquitur Auerroes, Ariſtoteles, & Galenus, atque etiam in hoc non fiunt dolores, neque febres. propterea quod iam ceſſauerit putrefactio, atque ſolum calor natiuus tingit, & æquat materiam ſine ulla moleſtia. Si vero accipiamus maturationem pro tota actione, efficitur maturatio, tum a calore interno, tum ab externo, & de hac loquitur Auenzoar. nam vbi materia propter quantitatẽ in loco præter naturam eſt cõgregata, primo in ipſa excitatur calor alienus, qui incipit putrefacere, quoniam uero partes in putrefactione euaporant rebelles maturationi, calor natiuus tum inſurgit, atque materiam relictam, & diſpoſitam ad maturationem æquare, & conficere intendit. adeo ut in tota hac actione, & calor externus, & internus agant. Quamobrem Ariſtot. loco citato maturationem appellat putrefactionem, quia eſt quædam portio putrefactionis non quod Ariſtot. (vt docent nonnulli interpretes) abuſus ſit voce putrefactionis pro concoctione, vt faciebant veteres: nam Ariſtot. non conſueuit huiuſmodi translatis uti, immo vero in libro de generatione animal. damnat Emped. quod lac appellaret pus: damnat etiam eundem 4. Topicor. 6. quod appellaret uinum aquam in ligno putrefactam, ideſt concoctam, atque hic eſt finis tract. de facultatibus ſecundis.

Solutio.

Suppuratio dupliciter ĩtelligitur.

De tertijs medicamentorum facultatibus. Cap. IX.

Sequuntur facultates tertię, quas dicebam ſequi qualitates primas elementorum, ſed in hoc differre a ſecundis, quia ſecundę ad nihil determinantur: tertię uero, aut determinantur ad peculiarem materiam, aut ad particulare membrum, ut eſt facultas quę lapides frangit, quæ mouet urinam, menſtrua ciet, purgat pulmonem, quę generat lac, & ſemen, quę generat carnem. hæ facultates, & aliæ multæ quæ referuntur a ſcriptoribus, vt cognoſcere poteſtis, habent propriam quandam materiam, habent proprium membrum circa quod verſantur. Quæ lapides minuit, ſequitur, vt docet Galen. 5. de ſimpl. & Auer. 5. collect. 20. caliditatem modicam, & modicam humiditatem, cũ ſubtilitate partiũ, vt eſt aſparagus, ſaxifragia, cicer rubeus, amygdalę amarę, carpeſium, cyperus, gramen, aſplenum, adnumerat inter frangẽtia lapidem etiam balſamum Auenzoar lib. 2. tract. 2. cap. 7. Cur autem hęc facultas ſequatur has qualitates ea eſt ratio, qa lapides, vt docet Galen. 3. aphor. 26. fiunt a caliditate inſigni, propter quod inquit Galenus, quanquam falſo mea ſententia, in ſenibus raro fiũt lapides in pueris frequenter. Cum igitur fiant lapides ab inſigni caliditate, atque etiam ſiccitate, ſequitur vt diſſoluantur a frigido humido per regulam Ariſtot. 4. method. ſed dicet aliquis veſtrum, quomodo fieri poſſunt lapides a calido ſicco inſigni, cum in corporibus noſtris non fiat calor adeo intenſus, qui excoquat materiam perinde, ac ignis fornacum? Dico quod quamquam in corpore noſtro non is fiat calor ſecundum intentionem, fit tamen calor, qui ſecundum extenſionem, & tempus paulatim excoquens, & paulatim abſumens materiam in lapidem coagulat, ita que cum fiant a calido ſicco, vt intellexiſtis, diſſoluuntur a rebus moderate calidis, & humidis; dicetis ergo non eſt verum, quod vt ſcribit Ariſtot. quæ coagulantur calido & ſicco, diſſoluuntur frigido, & humido: reſpondeo, ſi ea quæ ſunt moderate calida comparentur calori efficienti lapidem, habent rationem frigidi, & ideo videmus acetum, & ſuccum citri extrinſecus lapides colliquare, vt refertur de Cleopatra & Hannibale, etenim huiuſmodi ſucci non ſolum diſſoluunt lapides, eo quod ſint tepidi, & humidi, ſed qđ ſint corpora tenuisſima, merito cuius tenuitatis cum penetrẽt anguſtos corporum meatus, faciunt, vt partes ipſorum diſcindantur, & disſiliant. Dubitabit hoc in loco aliquis veſtrum

Facultas lapides frãgens.

Nũ posſint fieri lapides in corpore.

Acetum, & ſuccus citri exterius lapides frangere.

ſtrum ſi verum eſt, quod hec facultas ſequatur modicàm caliditã- tem,& humiditatem, quomodo ſanguis hircinus,qui a medicis vocatus eſt manus Dei, adeo mirifice lapides confringat, eſt enim ex ſententia Galeni 4.de ſimpl.6.adeps hircinus adeo calidus,vt acrimoniam igneam poſſideat, quod ſi talis ſit adeps, eo magis debet calidus eſſe ſanguis,quia ſemper ſanguis eſt calidior adipe: preterea cãtharides inter medicamenta quę lapides minuũt recẽſentur, tamen ſunt calidiſſimę,igitur non videtur hęc facultas ſequi modicã caliditatem, & modicam humiditatem. Reſpondeo de ſanguine hircino,eſſe frangentem lapidis non quidem proprie ex caliditate,aut manifeſta alia qualitate,ſed potius a tota ſubſtãtia,vt Auicen.dixit eſſe lapidem Iudaicum, adeo vt licet hic ſanguis feruidiſſimus ſit,non hoc feruore operatur,ſed tota ſubſtantiali forma. De cantharidibus autem dico, nequaquã exhiberi a medicis, vt frangant lapides, quoniam hæc ipſarum non eſt facultas, ſed vt docet Galenus, commiſcentur huiuſmodi cantharides medicamentis lapidem frangentibus,vt vehant medicamenta ad renes, vel ad veſicam,quę eſt propria,& peculiaris ipſarum facultas.

Sãguis hircinus cum ſit ualde calidus quomodo lapides frãgat.

Cãtharides tantum vehunt medicamenta ad veſicam.

Quę mouet vrinas,& Grecis vocatur διουρητικὴ, eſt ea, quę copioſe urinas, & pręter conſuetudinem educit,hæc autem ſequitur caliditatem,atque ſiccitatem inſignem, ratio eſt quam adfert Galenus 5.de ſimpl.12.ſ.quod cum ad prouocationem vrinę requiratur, ut ſerum a ſanguine ſegregetur, neceſſarium eſt, ut fiat aliqua colliquatio,hęc autem fieri non poteſt ſine inſigni aliqua caliditate, ea propter quę mouere debent urinas debent eſſe calida, & ſicca, ut ſunt ſemen apij,aſarum, acorum,daucus, ſemen fœniculi, betonica, radix aſparagi, meum, ſmyrnium,polium, & aliqua quæ enumerantur a Galeno. Auer.declarans,quæ ſit hæc facultas, inquit eã duo facere, primum adiuuare uirtutem diſcretiuam iecoris, ut dignoſcat ſerũ a ſanguine. Preterea adiuuare uirtutem renum attractricem,adeo ut his ſimul concurrentibus efficiatur urinę prouocatio. Sed duos errores commiſit. Auerr. unum quod uirtuti naturali tribuat cognitionem,quod quidẽ quantum ſit a philoſophia alienum unuſquiſque noùit; alterum,quod putet diuretica operari in iecore;nam licet concedamus diuretica ſegregare ſerum a ſanguine,non tamen propter hoc appellantur talia,quia iſtud operantur in iecore,eo quia ſerum in iecore ſeparatum poteſt diſtribui per uniueſum corpus. Itaque diuretica non operantur in iecore, ſed extra,& in renibus ipſis.

Facultas diureticaſequitur caliditatẽ, & ſiccitatẽ inſignem.

Auer. inquit diuretica duo facere.

Duo errores Auer.

Proxima facultas diureticæ, eſt ea quæ menſes in mulieribus mouet,quæue ab illa non differt in alio, niſi, quod ſiccitatem minorẽ poſtulat,ut eſt aſarum,ammonium, ariſtolochia, arthemiſia,

Menſtrua prouocãtia.

adiāthum, radix aſphodeli, cicer, calamus aromaticus, myrrha, piper, petroſelinum, ruta, radix rubeæ, ſabina, atque alia plura enumerata a Galeno: Auerroes ſcribit ea, quæ menſes mouēt eſſe eiuſdem generis cum iis, quæ gignunt lac, ſed error eſt Auerrois, quia quæ generant lac, vt intelligetis, nequaquam ſunt ſicca: immo vero generare lac, & educere menſes videntur res plane contrariæ, quia ſi lac fit, vt intellexiſtis a me, ex ſanguine menſtruo, educere ſanguinem, extra corpus, & generare lac videntur omnino contraria. Si tamen placet Auerroem tueri, poſſumus dicere, eum intellexiſſe id quod ſcribit Galenus quinto de ſimplic. 20. ſcilicet, quæ faciunt lac, & quæ mouent menſes, ſimilitudinem quandam habere in operationibus, & facultatibus, quæ ſimilitudo poſita eſt in caliditate, & in motu, quia facultas menſtrua mouens mouet ſanguinem ad vterum: quæ facit lac mouet ſanguinem ad mammas, ita vt inter hæc medicamenta ſit ſimilitudo facultatum, & operationum. Sed contra hanc determinationem ſunt nonnulla dubia, an diuretica ſint calida, & ſicca, vt dixi. etenim experientia conſtat ſemina, quæ frigida vocantur, vrinam ciere, vt ſemina melonum, cucurbitæ, citruli; præterea Galenus ſecundo aphoriſ. 11. ſcribit vina aquoſa vrinam maxime prouocare, appellat autem vina aquoſa illa, quæ non ſolum colore, ſed viribus aquam referunt, huiuſmodi vina dicuntur a Galeno frigida, itaq; etiam frigida ſecundum Galenum prouocant vrinam. poſtremo Ariſtote. prima proble. ſectio. 40. quærens cur aliqua medicamenta moueāt aluum, aliqua veſicam, inquit, quæ ſunt humida, & aqua plena, ſi ſint medicamentoſa veſicam mouere, ex quo loco clariſſime colligere licet, frigida aquea, & humida prouocare vrinam. Pro huius reſolutione debetis animaduertere, aliud eſſe vrinam mouere, aliud vrinam facere: vrinam generant omnia ea quæ materiam aqueam habent, eo quod tota hæc materia penetrat ad veſicam, & ad renes, atque ſic loquitur Galenus primo de natu. facult. circa finem, vbi ſcribit eos, qui multum bibunt, & κωθωνίζοντες vocantur, id totum per vrinam reddere, quod bibunt; ſic etiam intelligenda eſt authoritas Galeni ſecundo aphor. 11. & Ariſtotelis. alia ſunt, quæ non generant vrinam, ſed materiam vrinæ ad veſicam mouent, & hæc proprie vocantur diuretica, quæ rurſum duplicia ſunt, aut enim moderate mouent vrinam, aut vehemēter; moderate, quæ ſunt moderate calida extergentia, cuiuſmodi ſunt frigida ſemina, quæ haud ita appellantur, eo quod refrigerent, ſed quia aliis ſeminibus collata videntur frigida: mouent vero vrinam uehementer ea, quæ ſunt calida, & ſicca, & de his intelligenda eſt Galeni ſententia, & Auerrois, quando ſcribunt facultatem

Error Auer. de menſtrua cientibus.

Quæ menſtrua mouent et lac generātquo modo ſimilia ſint.

Dubia.

Aliud eſſe vrinam facere aliud vrinā mouere.

Diuretica duplicia.

tem

tem diureticam semper comitari caliditatem, & siccitatem: id, quod etiam intellexit Aristotel. quando in Problem. ijsdem scripsit semina odorata prouocare urinam, quia calida sunt.

Est, præter has facultates, & alia, quæ generat lac, & semen. Et hæc quoque sequitur caliditatem in secundo gradu ad summum, absque ulla siccitate, & huiusmodi facultas, ut plurimum reperitur in cibis, & potibus, quia si uere semen, & lac sunt gignenda, non ex alio possunt nasci, quam ex optimis cibis, & potibus: sunt tamen aliqua partim medicamenta, partim cibi, in quibus hæ facultates inueniuntur, cuiusmodi est eruca, fœnic. anethum smyrnium, apium, sion polium, & hæc proprie lac generare dicuntur: semen autem generant scynchus, satyrium, eruca, semen fraxini, lini, semen cannabis, Sed circa hæc quatuor sunt a uobis animaduertenda, unum est hæc medicamenta debere esse uiridia, non sicca, eo quod sicca medicamenta actu, & præsertim, quæ calida sunt, exiccant: ubi generare uolumus lac, aut semen, cauendum est a rebus exiccantibus. *Semen generatiua.* *Medicamenta hæc debere esse viridia.*

Alterum est, quod quę semen, aut lac producere diximus, non uere faciunt semen, & lac, sed prouocant: quia materiam deducunt ad uasa seminaria, aut ad mammas, ubi deinde fit lac, & semen.

Tertium est ea, quæ flatum gignunt appellari, etiam a Galeno, πολυσπέρματα quasi multum semen generent, sed non uere efficiunt semen, solum autem materiam seminariam replent spiritu, & flatibus, quę materia flatu repleta extenditur, atque ita uidetur in molem maiorem augeri, non quod uere materia seminis augeatur, & propterea, qui res flatulentas sumunt, ut semen copiosius reddant, ualde falluntur.

Sed dicetis, cur igitur hyppiatri, quando uolunt ex equabus prolem facere, saturant eas cicere, & faba? dico hoc facere, non quod hęc legumina gignant semen, sed quia magis excitant libidinem, semen spiritu magis replent, unde stimulata iumenta, magis huic negocio incumbunt.

Quartum animaduertendum est, quòd scribit Galenus, paucissima omnino esse medicamenta, quæ possint semen, & lac uere generare, & ratio est, quia huiusmodi medicamenta debent esse ualde temperata; temperata in medicamentis, quę assimilentur humanę temperaturę, rarissima sunt.

Facultas, quę a Galeno σαρκωτική, seu carnis generatiua, dicitur, sequitur, ut idem docet 3. Metho. capit. quarto, & 5. de simpl. facultatem extergentem, & exiccantem in primo gradu vel paulò plus.i. caliditatem, & siccitatem moderatam, ut est la- *Sarcotica.*

chryma

chryma abietina,fuligo thuris,iris, lentifcus,myrrha pix arida,refi na thereb.ftyrax,thus, cadmia,colophonia, hordei farina, & alia plurima, quæ enumerantur a fcriptoribus. Auicen. lib. 2. cap.4. Tract.primo.fcribit de hac facultate, medicinam eam farcoticam dici, cuius proprietas in vlceribus carnem efficit, propter quod habebat complexionem partis, & fanguinis,fimulque fanguinem ipfum coagulabat: vnde facilè colligere poteftis medicamenta far cotica,non quod ipfa carnem faciant, fed quia difponunt materiam,vt in carnem conuertatur,atque etiam calori natiuo, in hac operatione auxiliantur dicebat, enim Hippocrates in libr.illo de, carnibus,feu potius de principiis,& Galenus, 3. Methor. carnem facere,& folidare effe opus folius naturæ, & folius natiui caloris, medicamenta verò nihil aliud præftare, quam quòd repellunt eaquæ impediunt carnis generationem; eft tamen illud in hac re animaduertendum, quod quamquam dixerim hanc facultatem fequi caliditatem,& ficcitatem moderatam,haud tamē eadem menfura harum qualitatum requiritur in omnibus partibus, quoniam vt idem docet Galenus 3. metho. quæ generant carnem in membro vno,non itidem generant in altero,quia membra humidiora, magis exiccantia requirunt,propter quod iure dicit Ariftotel. 31. part.Probl.7.Vulnera in finiftra aure,& in iuuenib. difficilius fanari,facilius autem in fenibus, atque etiam in aure dextra, f. propter humiditatem maiorem.

Curmed ea mēta dicatur farcotica.

Non eadē medicamēta in omnibus partib. carnem generare.

Facultas,quæ purgat pulmonem,& pectus,fequitur incifionem, & digeftionem fine forti calore;quoniam etfi medicamenta vehementer incidant,fi tamen vehementer calefaciant, materiam magis exiccant,& proinde contumaciorem ipfam efficiunt. Notat Auer.& recte etiam,interdum ea,quæ leniūt, & vifcida funt pectus expurgare,quando.f.humores adeo funt fubtiles, vt refugiant, & circumcurfitent aeri impellenti,ficque expelli non poffint.

Quæ purgant pectus primo modo funt hyffopus,glycyriza, praffium,farfara,capillus ven. Quæ vero fecundo modo funt nuclei pinei recentes,amygdalæ,butyrum,tragacantha,mel canne, & multa alia,quæ licet vobis reperire apud medicos fcriptores.Sunt quamplures aliæ facultates tertiæ adnumeratæ a Galen.5.de fimpl.& ab alijs,fed fatis fit uos in harum exemplis hactenus exercuiffe.

De

De quartis medicamentorum viribus. Cap. X.

SEquuntur quartæ facultates, quæ vt docet Auerr. 5. collect. 25. non appropriantur qualitatibus elementorum, vt primæ, secundæ, & tertiæ: sed nulli alteri possunt appropriari, quam substantiali formę, propter quod modo vocantur proprietates a tota substantia, modo occultæ, modo operationes a forma substantiali: nec dubitandum est, has formas, seu facultates dari, quoniam licet Aristo. Alexan. Aphr. & fere Peripa. omnes non cognouerint has facultates substantiales, quandoquidem solam elementorum temperiem videntur cognouisse, tamen apud medicos constantissimum est, huismodi formas dari: immò vero Theopraſtus inter Peripat. non minimus, primo de causis plant. 23. manifestissimis verbis cognouit formam hanc, quam appellabat totam, seu substantialem. Auerr. etiam ipse ex sententia medicorum, has facultates quartas concedere coactus fuit. Sed quoniam sola quadam experientia vidētur nobis cognitæ, ea propter rarissimi fuerunt, qui intimam harum facultatum rationem tradere sint aggressi. Cum itaque solummodo cognoscantur per experientiam, videamus, quæ sint earum operationes. Operantur facultates quartæ, vel per alterationem, vel per motum localem: per alterationem, quia alterant corpora nostra, aut ad bonū, aut ad malum: extrinsecus adhibita, aut intrinsecus, quæ operantur ad malum, sunt venena omnia, & præsertim quæ appellantur vere deleteria, nam docui uos ex Galeno, quæ sit vera differentia inter lethalia, & deleteria, quod scilicet deleteriorum nullus vnquā est usus in medicina, igitur proprietates occultæ, quæ alterant ad malum, sunt hæc venena: & quamquam sint quædam pharmaca, quę operantur alterando ad magicas operationes, & incantamenta, tamen est malus vsus medicamentorum, non quod ex se sint deleteria. Quæ alterant ad bonum, de quibus dixi, vel extrinsecus adhibentur, vel intrinsecus. De intrinsecis habetis quam plurima tradita a Galeno, a Plinio. lib. 30. ab Auenzoar in principio sui libri, a Rabbi Moyse, in aph. a Democrito in libro de antipathia, & sympathia, & etiam a numquam satis laudato Fracastorio, & vt aliqua exempla habeatis. Capita leporina intus accepta, dicuntur tremorem curare hac proprietate, cerebra passerculorum, dicuntut coitum iuuare, pulmo vulpinus, apud Galenum hac proprietate, asthmaticis succurrit. Dies me deficeret si enumerare vellem hęc infinita medicamenta extrinsecus alterantia,

De facultatib. quartis.

Exēpla eorū, quæ proprietate agunt.

terantia,

terātia, omnia collo appensa in epilepticis, quamquam Galenus conatus sit manifestam huius adferre rationem, sed in uanum. Similiter smaragdus epilepticis appensus iuuare dicitur: corallium laboranti stomacho appensum, & alia multa, quę narrare supersedeo.

Facultates uero, quę operantur, per motum localem, vel operantur pellendo, vel retinēdo, uel attrahēdo, quę operātur impellēdo sunt, quę a proprietate expellunt vermes e corpore, vt est corallina, quę repellunt venenum, et expellunt e corpore, ut est cornū Vnicornis animalis, & quamplurima alia.

Retinendo. Quę retinendo operantur, sunt ea, quæ iuuāt retinēdo partui, ut est lapis aetites alligatus coxæ, vt est apud Scribonium Larg. fimus *Attrahēd.* asininus, ad retinendum sanguinis e naribus fluxum. Quæ operātur attrahendo, vel attrahūt humores, vel alia corpora ab humoribus, ut dictamum Creten. quem putatum est trahere sagittas e corpore. Attrahentia humores, aut attrahunt unum, ut docet Gale. aut plures. Attrahentia unum humorem sunt aloe, cassia, manna, myrabolani citrini, succus ros. tamar: quæ omnia uidentur solam bilem attrahere. Similiter colocynthis, semen cnici, hermodactyli, euphor. cucumis asininus myrobal. chebuli, emblici, bellirici, turbith. tythimalli, elleborus albus attrahunt pituitam. Quæ attrahunt melācholiam sunt lapis arm. epith. lapis lazuli, elleb. niger, myrobalani nigri, indi, polypodium sena.

An simpli. medicamē. attrahant. sāguinem. Quæ attrahunt plures humores, hæc & multa alia nominantur, rhab. agaricus scammonium, quæ bilem vtranque, & pituitam educere existimantur. An sint, quæ attrahant sanguinē, Galen. in lib. de purg. med. 4. videtur confiteri, quod reperiātur huiusmodi medicamenta, sed incognita esse; narrat. n. historiam quam ibi legere potestis, imò Theophrastus etiam 4. de plātis. ca. 15. tradit non solū reperiri herbam q̄ sanguinem sistat, attrahat, & colligat, sed etiam quæ expellat, & diffundat, sed an hoc verum sit, duabus rationibus non adduci possum, vt credam, vna quia humanæ nequitiæ nihil hactenus inexcogitatum fuit, cum igitur omnia scelerum genera sint inuenta, & herbarum facultates temporibus nostris sint notissimæ, vix existimare possum, si reperiretur hæc herba, qđ non haberetur. immo dicit Galen. eo in loco eam herbam fuisse popularem, & copiosissimam. Altera ratio est, quod si, vt audietis suo loco, medicamenta operantur a similitudine, deberet reperiri aliqua herba quę esset eiusdem generis cum sanguine, quod apud me absurdissimum est, sed quicquid sit non est hoc loco disputandum.

Hum

Humores quomodo a medicamentis attrahantur Cap. XI.

Quæ ſit proprietas ob quam medicamenta trahunt humores.

SEd ad uos pertinet breuiter intelligere quomodo fiat hæc attractio medicamentorum, quæ ſit hæc proprietas ob quam medicamenta trahunt hunc, uel illum humorem. Meſues uidetur huiuſmodi fuiſſe ſententiæ, quod ſit quædam proprietas cæleſtis. Auicen. lib. de viribus cordis. cap. 10. opinatus hanc proprietatem eſſe aliquid, quod ſequatur, & elementorum cõplexionem, & influxus cœleſtes, ſed quia virtutes cœleſtes, & influxus orbium operantur in hunc noſtrum mundum medio materialium facultatum, adhuc dubium eſt ſecundum Auic. & Meſuem, quæ ſit hæc proprietas virtutum cœleſtium. Itaque dimittamus hanc opinionem. Ariſt. prima probl. ſect. 43. argutiſſimam ſane de medicamentis purgantibus habet opinionem: quo in loco ſcribit medicamenta purgantia non alia ratione ducere humores niſi, quia a calore corporis noſtri non ſuperantur, ſed incocta manent, & quia aliqua manent incocta propter qualitatem, alia propter quantitatem, inquit Ariſt. proprie medicamenta purgantia ea nuncupari quæ incocta manent propter qualitatem rebellem, non propter quantitatem; quemadmodum ſerum lactis, mel purgant, quia incocta manent propter quantitatem, non propter qualitatem. Modus quo hoc fit dicit Ariſt. eſt, quod primo medicamenta diſſoluantur in corpore, diſſoluta penetrant corporis partes, quas vbi penetrarunt, cum non poſſint a natura vinci, retrocedunt, in retroceſſione ducunt ſecum humores obſtantes, & ita fit purgatio: & quia poterat aliquis Ariſtoteli dicere; æs, aurum, ferrum, penetrãt corpus, non coquũtur, non tamen purgant, reſpondet ad hoc vt purgent neceſſarium eſt, vt diſſoluantur, ſed quia hæc non diſſoluuntur in corporibus noſtris, hinc fit, vt non purgent. Dixi hanc ſententiam eſſe ingenioſam, ſed certe nihil ad rem medicam, quia dato, quod medicamenta non ſuperentur a natura, vt etiam fatentur medici omnes, tamen vellem intelligere rationem cur hoc medicamentum ducat illum humorem, & non alium, nam ſi fieret purgatio hac ratione, a quolibet medicamento quilibet humor duceretur indiſcriminatim, ſed hoc non eſt verum, ergo neque vera eſt ſententia Ariſtotelis: Auer. quinto Collect. 21. quaſi admiratus operationes medicamentorum inquit videri, quod medicamenta, operentur cognitione, quia cum ingrediantur intimas, & anguſtiſſimas

Ariſt. opinio de medicamentis purgantibus.

Refutatio Ariſt.

Auerroes opinio.

corporis partes, atque a sanguine secernantur peculiares humores, videtur, inquit, hoc opus esse cuiusdam cognitionis, sed tradens deinde vere sententiam suam, inquit, totam hanc medicamẽtorum operationem fieri propter caloris proprietatem: nam cum necessario si debeant humores exire, debeant quoque aperiri ora venarum, fieri id non potest sine calore. quare concludit Auer. necessario esse calorem in medicamẽtis, qui aperiat: sed quia ducun tur peculiares humores, necessarium est in calore cuiusque medica menti esse quandam proprietatem, propter quam calor duci faciat hunc, vel illum humorem, & quia videbat instãtiam, quod medicamenta superpurgantia ducunt non solum familiares humores, sed etiam alios, hinc præter proprietatem caloris, necessariam esse inquit mensuram caloris, vt operetur, & propterea quia in superpurgationibus debita mensura medicamentorum egreditur, hinc fieri, vt etiam calor egrediatur propriam operationem. hæc sententia Auer. non multum est dissimilis sententiæ medicorum, est tamen dissimilis, & propterea non vsquequaque acceptanda, quia calor non vere attrahit, medicamenta vero fatentur omnes, quod attrahant, immo ipsemet Auer. probans quod attrahant, dat exemplum scammonij, quod cum curet formicam pedum, nõ potest hoc facere, nisi attrahat materiam etiam ex ipso pede: quod vero non attra hat calor vere, satis probatum fuit mea sentẽtia, & vere ab Argent. lib. 2. de morbis. & addo rõnem vnam, quã nõ habent Argent. quod calor est instrumentum facultatis attractiuæ, si instrumentum ergo non est facultas, sed de hoc alias. Vera itaque ratio qua medicamenta purgant, est ea, quã Galenus nobis reliquit 3. de simplic. 25. 5. de simpl. 21. lib. de purg. med. & 3. de temp. & alibi, scilicet quod hæc facultas attractiua medicamentorum tota sit posita in similitu dine inter medicamentum attrahens, & humorem attractum, nec solum requiritur similitudo, sed etiam calor, ea ratione, quam attu lit Auer. vt scilicet aperiantur vasa, quibus apertis, postmodũ humo res trahantur a medicamento, & ideo iure dictum est a Galeno lib. de purgan. medicamentis. omnia purgantia calida esse, sed dicetis, quæ est hæc similitudo, & si est similitudo, cũ omne simile attrahat simile: cur non potius attrahuntur medicamenta? respondet Galenus, similitudinem esse in forma substantiali, sed non esse identitatem, nam carnes attrahunt, sanguinem ad sese similitudine formæ ipsius substantialis, non autem identitate, quia hæc est inter carnẽ, & carnem, & inter sangulnem, & sanguinem. iam vero neque caro carnem attrahit, neque sanguis sanguinem. Est itaque hæc similitudo in forma substantiali vtriusque. Cur igitur non attrahitur medicamentum ab humore? quia inquit Galenus vis similitudinis

Auer. sentẽtia non differt a sentẽtia medicorum.

Vera ratio qua medicamenta purgant.

Cur medicamentũ non trahitur ab (hu)more

maior

maior eſt in medicamento, quam in humore: nam ſi duo ſint, qui trahant robuſtior attrahit ad ſeſe imbecilliorem. ſic magnes attrahit ferrum, quia vis attractrix per ſimilitudinē robuſtior eſt in magnete, quam in ferro, pariter in medicamentis maior eſt vis attractrix, quam in humore, adeo vt ſimilitudo quidem intercedat, ſed maior vis eſt in forma ſubſtantiali attrahentis, quam attracti. Itaq; videre poteſtis, quam iure huiuſmodi operationes ſint appellatæ a veteribus noſtris ſympathiæ, qui veteres tantum tribuerunt huiuſmodi facultatibus occultis, vt ſæpe ante Hippoc. medici ſolis mederentur his quartis facultatibus.

Medicamentorum facultates inueſtigandi ratio per experientiam. Cap. XII.

POſtquam facultatum medicamentorum theoriam abſoluimus, relinquitur vt modum ipſas inueſtigandi edoceamus, non poteſt enim perfecta componēdorum medicamentorum haberi notitia, niſi quomodo facultates eorum ſint inueſtigandæ intelligatur. dicebat autem Auer. 5. collect. cap. 24. duos eſſe modos quibus inueſtigantur hę facultates: vnum ut cognoſcatur quæ in medicamentis facultates adſint: alterum quæ ſint cauſæ earum facultatum. Inueſtigare cauſas potius ad philoſophum naturalem pertinet, quam ad medicum, nos igitur tantum docebimus, quomodo intelligere posſitis, an illæ, uel iſtę facultates in ꝓpoſitis medicamentis ſint, ne que enim alio modo cognoſci poſsūt facultates, quam illo, quo cætera omnia cognoſcuntur, ſiquidem cum uelo corporeo ſimus, vt ſic dicam, obtenebrati, res cognoſcimus, aut ſenſu, aut ratione, quare & facultates medicamentorum nō poſſumus alio modo cognoſcere, quam vel ſenſu, uel ratione, & hoc eſt quod docet nos Galenus in primo de ſimplic. & Auicen. 2. libr. ſcilicet facultates medicamentorum inueſtigandas eſſe, vel per experientiam, uel per ratiocinationem. Surget ſtatim aliquis aduerſus me, quomodo ratiocinatione dicuntur res cognoſci, quoniam omnis noſtra cognitio dependet a ſenſu, experientia fit ſenſu, quare videtur omnis noſtra cognitio fieri per experientiam. Dico differentiam eſſe inter experientiam, & ratiocinationem, quoniam etſi omnis noſtra cognitio dependeat a ſenſu, dependet tamen aut immediate, aut mediate, quæ dependet immediate a ſenſu dicitur proprie experientia, quæ mediate acquiritur a ſenſu vocatur ratio-

De modis quibus inueſtiganiur facultates.

cinatio. Exemplo rem uobis declaro, vbi per ſenſum tactus cognoſcimus hunc effectum medicamẽti, ſcilicet calefacere, ſine ulla alia inueſtigatione appellatur hęc cognitio per ſenſum, & experientiã, quia immediate per ſenſum cognoſcimus hunc effectum calefactionem, vbi autem non per ſenſum tactus immediate, ſed per aliquid aliud cognoſcimus medicamentum calefacere, exempli gratia, quod cito inflammetur, quod ſaporem acrem habeat, & ſimilia, vtimur diſcurſu quodam, & ratiocinatione, & licet etiam utamur ſenſu, per ſenſum tamen iſtum non immediatte; ſed mediate ducimur ad cognitionem facultatis calefactoriæ. Itaque habemus quomodo acquiratur cognitio ꝑ experiẽtiam, & quomodo per diſcurſum: quoniam autem ſemper cognitio per experientiam præcedit cognitionem per diſcurſum, & quemadmodum dicebat Ariſtotel. 8. Phyſicor. vbi ſenſus fidem facit, infirmitas eſt intellectus quærere rationem: eapropter ab experientia tractatio noſtra inchoabit. Experientiæ vt docet Galenus lib. de ſectis 2. triplex eſt genus: aliud caſuale, aliud voluntarium, aliud imitatorium. Caſuale genus experientiæ dupliciter adhuc eſt, vel naturale, vel fortuitum: Exemplum adfero, ex ſpontaneo, & naturali ſanguinis e naribus fluxu per experientiam cognoſcitur ſanguinis e naribus fluxu febres curari: eſt hæc experientia naturalis, quia per effectum naturalem acquiritur. Fortuita experientia eſt quãdo a fortuna experimur aliquid prodeſſe. Exemplum, cap: a laborans ſuffuſione, cum forte fortuna ſecundum oculum ſauciata eſſet a iunco, factum eſt vt ex eo vulnere curata ſit cataracta, vt habetis in eo libro, qui ſub nomine Galeni inſcribitur Medicus, ex hac fortuita experientia, acquiſita eſt experientia remedij depoſitionis cataractę. Genus experientiæ voluntarium duplex adhuc eſt, vel experimur moniti ab aliquo externo, vel natura propria voluntate moti. Ab aliquo extrinſeco, quemadmodum Galenus monitus in ſomno de inciſione arteriarum temporalium in affectibus oculorum expertus eſt remedium: noſtra propria uoluntate moti experimur, quando aliqua ratione impulſi experimur, an hoc ſit in illo, vel an hoc proſit, an non. Tertium genus experientiæ, quod imitatorium dicitur eſt, quando experimur ea quæ a maioribus explorata ſunt, vel natura, vel fortuna, vel uoluntate impulſis, hæc experientia, vt reſpicit exemplum maiorum, appellatur hiſtoria, ut vero propriã experientiam, dicitur obſeruatio. Cum tot ſint genera experientiæ, nos in explorandis facultatibus medicamentorum non alio vtimur quam voluntario, quia ratione diſcendi mouemur ad experiendum, an hoc medicamentum ſit huius, vel illius facultatis. Sed interrogabit ſtatim aliquis

Triplex genus experiẽtiæ.

Depoſitio cataractę, unde deſũpta. Experiẽtia uoluntaria duplex.

quis veſtrum a me, an omnes facultates medicamentorum posſint cognoſci hac experientia, nunquid ſ. poſſimus ſolo ſenſu immediate perſcrutari omnes quatuor medicamentorum facultates? quæ res ita mihi videtur definienda, ꝙ ſecundæ facultates medicamentorum ratiocinatione potius, quam ſenſu cognoſcuntur, quia cum ſequantur primas qualitates immediate, vt docui vos, acquiritur ipſarum cognitio ex cognitione primarum, ita vt ſenſu, quidq; cognoſcatur, ſed medicamentorum tertiæ facultates cognoſcuntur magis experientia, quàm diſcurſu, quoniam quod medicamentum aliquod aperiat, poſſumus quidem comprehendere ex diſcurſu, ꝙ aperiat autem vel venas iecoris, vel vias renum, non diſcurſu, ſed ſola experientia acquiritur. Primæ facultates acquiruntur, tam diſcurſu, quam experientia: ſed magis experientia.

Quartæ uero facultates, quæ ſunt rerum proprietates, ut docet Auerr. 5. collect. 25. conſiderantur dupliciter, vel in medicamentis ſimpliciſſimis, vel in compoſitis. In compoſitis acquiritur cognitio harum proprietatum, & per experientiam, & per diſcurſum. cœterum in ſimplicibus acquiritur ſolummodo per experientiam. adfert rationem magnus Auerr. quia huiuſmodi qualitates quartæ ſequuntur proportionem, & harmoniam elementorum, quæ eſt nobis incognita: aliæ facultates ſequuntur commixtionem primam elementorum. Cùm itaque experientia per ipſos effectus ſenſu patentes, nos conducat in cognitionem facultatum medicamentorum, tria ſunt, quę concurrunt ad quemlibet effectum, patiens agens, & tempus: quoniam autem etiam circa effectus ſenſibiles contingunt deceptiones, immo uero ſceptici philoſophi probabant, quod a ſenſu non poteſt haberi ulla cognitio, iccirco, ne hęc inueſtigatio ſit erronea, & falſa, circa hæc tria ſunt nonnullæ obſeruationes habendæ, & primo, circa patiens ſunt tria obſeruanda in explorandis per experientiam medicamentorum facultatibus. primum obſeruandum eſt, vt experiamur medicamentum non in quolibet corpore, ſed in humano. Intellexiſtis alias a me medicamenta dici apud medicos talia, uel talia, corpori humano comparata: cur in corpore humano ſolum debeat fieri experientia duplex eſt ratio ab Auicenna nobis ſignificata, vna quia quod corpori humano calidum eſt, contingit interdum corpori brutorum eſſe frigidum. exemplum adfert de rhabarbaro quod dicit, calidum eſſe reſpectu hominis, frigidum uero, reſpectu equi, ſic Theophraſtus memoriæ prodit triticum eſſe cibum humano generi familiariſſimum, equos uerò interimere, ſi plus edatur, quam par ſit, quaſi facultas tritici, reſpectu hominis ſit temperata, reſpectu equi ſit ualidior, quam conue-

Tria ad quē libet concurrunt effectū

Prima obſeruāda circa patiens.

niat,

niat. Altera ratio eſt, quia proprietates brutorum, & hominum non modo diuerſæ ſunt, verum etiam interdum, planè contrariç; exemplum: napellus eſt homini venenum, tamen reperiuntur animalia, quæ eo nutriuntur. Sic dicebat Lucretius, cicutam eſſe homini lethale venenum, barbigeras pecudes ea pingueſcere. Itaque propter has duas potiſſimum cauſas, fit, vt debeamus inueſtigare per experientiam facultates medicamentorum in corpore humano ſolum. Altera obſeruatio eſt ſecundum Auicē. vt experiamur medicamenta, non in quolibet corpore humano: ſed in ægro, nec in quocunque ægro, ſed in eo, quod ſolum ſimplici, & non cōpoſita ægritudine tentatur, ratio huius obſeruationis multiplex eſt, primo enim explorandū præcipit medicamentum Auicen. in corpore ægro, quia medicamenta exploramus gratia curationis, curatio non poteſt adhiberi, niſi in corpore ęgro, quo fit, vt, ſi finē noſtrum adipiſci velimus, debeamus explorare in corpore ęgro. Altera ratio eſt, quod quicunque experiri vult medicamentum aliquod, debet eniti, vt id agat ſine periculo, vel cum minimo, ſi experiamur in ſanis, maius impendet periculum, ſi in ęgris, aut nullum, aut exiguum. Quod potius in ſimplici ægritudine, quam compoſita ſit facienda experientia ratio eſt, quia cum morbi componuntur, vel aliis morbis, vel ſuis cauſis, fruſtrabitur experientia noſtra, ſi quis enim laboret febri, & tumore pituitoſo, velimusq; experiri an chamomelum calefaciat, in hoc corpore, non poterimus; quia ſi curabitur febris, non poterimus tuti eſſe, an etiam curato tumore pituitoſo factum hoc ſit, propter caliditatem chamomeli, an propter qualitates temperatas, an refrigerātes, quia vt qualitates refrigerantes curant febrem, ſic calefacientes curant tumorem pituitoſum: pariter etiam ſi curabimus febrem, cuius cauſa ſit pituita, & velimus experiri, an medicamētum, vt cichoreum, ſit refrigerans, an calefaciens, non erit tuta experientia, quia ſi curetur morbus a cichoreo, poterit fieri, quod curatus ſit, quia caliditate cichorei diſſipata ſit pituita, vel quia eiuſdem frigiditate ſit feruor febrilis extinctus: ita vt ſecundum Auicen. non ſit tuta experientia, niſi fiat in corpore humano ægro ægritudine ſimplici non compoſita.

Sed ſtatim dubitatio non leuis circa hoc oritur, primo, quia videtur experientia eſſe facienda in corpore temperato, non in corpore ęgro; eſt ſententia Gal. & omnium medicorum, corpus temperatum eſſe metrum, & menſuram, qua regulantur omnes medicinę actiones, igitur debet etiam a corpore tēperato regulari hæc cognitio facultatum medicamentorum: ad hæc eſt clariſſima Galeni ſententia, lib. 3. de temperam. medicamenta eſſe exploranda in

corporibus temperatis,igitur nõ eſt verum, quod dicit Auicen. eſſe exploranda in corpore ægro. Poſtremò, idem Galenus 3. de ſimpl. docens,quomodo facienda ſit experientia aquæ, vult, quòd tam in corpore intemperato, quam in temperato ſumatur, quaſi non poſſit haberi certa experientia, aut notitia facultatis aquę,niſi experiamur ipſam in corporibus temperatis,& intemperatis,ſed quod Galenus dicit de aqua, idem exiſtimandum eſt de aliis. Pro re ſolutione huius rei, quæ maximi momenti eſt in medicina facienda: ſciendum eſt,experientiam medicamentorum ſumi a medicis propter duos fines, vnum vt ſolummodo facultas intelligatur, vt.ſ. cognoſcamus an hoc medicamentum calefaciat, an aperiat obſtructiones,an emolliat: alterum, vt exploremus, an noceat, vel proſit: ſi exploranda ſunt nobis ſolum medicamenta, propter vtilitatem intelligendi, vel potiſſimum propter vtilitatem, non ſolum propter cognitionem, dico inueſtigandas eſſe facultates in corpore ægro, vt docet Auicen. Ratio eſt,quia ut cognoſcamus, an lœdat, vel proſit medicamentum,experiendum eſt in corporib. illis, quæ poſtulant iuuamentum, non autem in illis,quæ conſeruanda ſunt, vt ſunt ſana: ſin autem experiri placeat medicamenta ſolum propter primum finem,vt ſcilicet cognoſcamus facultates,nulla habita ratione vtilitatis,vel nocumenti, tum uel indagamus facultates in uniuerſali,uel facultates,& gradus facultatum: ſi ſolum facultates in uniuerſali inueſtigemus, dico experienda eſſe medicamenta,tum in corporibus ſanis, tum in ægris, tum in temperatis: atque hoc modo intelligẽda eſt Galeni authoritas 3. de ſimpl. ubi loquitur de aqua. Si uerò quæramus facultates medicamentorum,& gradus ipſorum intelligere, dico faciẽdum eſſe ſolum experimentum in corporibus ſanis,& temperatis,& ſic intelligendus eſt Galenus 3. de temperamentis,quia per applicationem medicamenti ad corpora temperata poſſumus feliciter explorare, non modo facultates in uniuerſali,uerumetiam quoslibet facultatum gradus. Sed dicetis, non inueniuntur corpora temperata,quid igitur agendum? Galenus(ſi uerum eſt,quòd dicit) ſcribit,in regionibus Hipo.& ſuis,inuenta eſſe multa corpora temperata, tempore noſtro filius gallinæ albæ eſt,qui eſt temperatus; tamen quia ſunt corpora,quæ licet exquiſite temperata non ſint, proxime tamẽ accedũt, ea ſunt in experimentum trahenda.

Solutio.

Experiẽtiã medicamẽtorũ ſumitur propter duos fines.

Facultatũ gradus, in quo corpore indagandi ſint.

Poſtrema cõditio, eſt circa patiens obſeruanda, ut experiamur medicamenta in corporibus ægris contraria ægritudine laborantibus, cur hoc? eſt ratio allata a Galeno 3. de temp. cap. 5. quod ſcilicet cognoſcere poſſumus,an hæc facultas,uel illa ſit eſſentialis medicamenti,uel accidentalis. e.g. ſi uolumus experiri, an lactucæ refrige-

frigeratoria facultas sit essentialis, vel accidẽtalis ipsi debemus explorare, tum in corporibus febricitantibus, tum in refrigeratis: quia si per se lactuca refrigerat febricitantes, erit facultas refrigerandi sibi essentialis, si vero per accidens calefaciat corpora refrigerata. s. repercutiendo, facultas calefactoria inerit lactucæ accidẽtalis, cognoscitur autem hoc ex permanentia, quia si refrigerat lactuca a principio, & perduret, erit essentialis operatio: si calefaciat a principio: sed non duret, erit accidentalis.

Conditiones ex parte agentis ser uandæ. Conditiones ex parte agentis obseruandæ in experiendis medicamentis duæ sunt; vna, vt medicamenta quæ debemus explorare, sint ab omni qualitate acquisita, & accidentaria libera, e.g. si lactucam experiri velimus, an sit frigida, neque refrigerari debet neque calefieri, vt scilicet sit omnis qualitatis accidentariæ expers: qualitates autem in medicamentis tribus modis acquiruntur, vel per alterationem, vel per mutationem substantiæ, uel per viciniã, aut commixtionem. Exemplum adfero; mutantur medicamenta, & acquirunt qualitatem per alterationem, quando aqua aut calefit, aut frigesit, olea, & omnia medicamenta, acquiritur qualitas per mutationem substantiæ, quando medicamentum corrumpitur, vt si oleum amygdalæ sit explorandum, & rancidum euaserit, proculdubio noua qualitas erit, acquisita per illam corruptionem, & rancorem; acquiritur qualitas per viciniam, & per commixtionem, quando medicamenta, vel sale, vel aceto, vel simili aliquo cõdiuntur, coriandrum aceto conditum, proculdubio nouam qualitatem habet: pisces sua natura frigidi sunt, salè conditi mutant qualitatẽ. itaque necessarium est, vt medicamenta exploranda sint ab omni accidentaria qualitate denudata. Dicet aliquis, cur igitur Galen. 3. de temp. cap. 5. præcipit, vt medicamenta exploranda tepida fiant? respondeo, Gal. mentem esse, quòd quæ sunt exploranda sint actu omnis frigoris, & omnis caloris expertia, hoc enim significat tẽpor. Dico in explorandis medicamentis, quia vt docet idem Galenus in curatione secus agendum est.

Galen. præcipit vt medicamenta exploranda fint tepida.

Secunda cõditio. Secunda conditio obseruanda ex parte agentis est, ut quãdo volumus experiri in corpore ægro medicamẽtum, exhibeamus facultatis æqualis lapsui corporis morbosi: exẽpli gratia, si corpus morbosum fuerit calidum in secundo gradu, & velimus experiri medicamenta, quæ refrigerent; debemus adhibere medicamenta quæ refrigerẽt in secundo gradu, nam si in minori gradu adhibeamus nulla erit actio, si in maiori maior erit actio, quam vt possimus rectam facere experientiam.

Video vos statim dicturos? est apud philosophos celebratissima ꝓpositio, ab æquali non prouenire actionem, non igitur videtur hic

modus

modus tutus? respondeo duplicem esse actionem, alteratiuam scilicet,& corruptiuam siue perfectiuam: ab æquali non prouenit actio corruptiua,aut perfectiua,prouenit tamen alteratiua,& ex hac metimur hasce facultates:quo in loco debetis etiā adnotare, æqualia esse medicamēta,in morbis dupliciter contingere posse, vno modo secundum molem, alio modo secundum vices: secundum molem dicitur,quando vno,& eodem tempore medicamentum æquale in gradu administratur,& hoc apparet verum esse, vbi corpora valida nobis corrigenda offeruntur:in quo casu,vt docent omnes medici possumus administrare medicamenta ęqualia in gradu,quia actionem illam alteratiuam sustinent. Aequalia secundum vices sunt, quando administrantur medicamenta virium paulo inferiorū, sed pluribus vicibus. Exempli gratia,si uolumus refrigerare secundū duos gradus,exhibebimus medicamētum,quod sit frigidum paulo plus primo gradu, & non una uice, sed pluribus,& hoc fit in corporibus debilioribus,quæ non possunt sustinere ualidam actionē medicamenti æqualis secundum molem, hæc postrema conditio non solum seruari debet in explorandis medicamentis, immo magis in curatione, quia nisi obseruetur,lethales,atque perniciosissimi committuntur errores,atque hoc est,quod oraculo quodam nobis significauit Hipp.3.de acutis 39.& 3.de fracturis 116. ubi dicebat,quod aqua biliosis natura conuertitur in bilem, quia si in corpore uehemēter calido pauca aqua administretur,fit ea aqua fomes caloris, & bilis,propter quod in ardentibus febribus ubi uoluuus refrigerare,aquam copiosam administramus,quod si pauca administretur magnum detrimentum adfertur,idem quoq; innuere uoluit Auer. 5.collect.vbi scribebat aquam cucumeris in ardētibus febribus inflammari, & bilescere.idem etiam testatus est C.Aurel. 2. de acutis 21.& Alex.in cap.de pleritide: adeo ut perspectissimum esse possit semper medicamenta administranda,ęqualia esse debere, uel secū dum molem,vel secundum uices. Circa tempus sunt duæ aliæ conditiones obseruandæ propositæ a Galeno,[& Auicen. nam actiones medicamentorum uariari possunt multipliciter,uel quia operātur statim,uel paulo post applicationem, uel quia post applicationem statim uno modo agunt, deinde alio modo operantur, uel quia a principio usque ad finem uno, & eodem modo agunt. Si medicamentum operetur a principio usque ad finem uno & eodem modo, signum est illam esse illius facultatem. Exempli gratia, cicuta applicata statim refrigerat, a principio usque ad finem,quare necessario colligendum est, facultatem cicutę esse refrigeratoriam: quod si medicamentum experiundum uno modo a principio operetur, & alio modo post principium, proculdubio anceps

Ab æquali nō prouenit actioquę intelligendum sit.

Medicamēta esse morbis æqualia dupliciter.

Circa tempus alię cōditiones obseruandæ.

est experientia, quia fieri potest, vt prima operatio sit per se, secunda per accidens, potest etiam fieri, vt prima sit per accidens, & secunda per se exemplum adfero: nix. primo occursu statim refrigerat, paulo post calefacit, operatio prima est per se, secunda per accidens. E conuerso aqua calefacta bibita primo occursu calefacit, paulo post refrigerat, prima operatio est accidentaria, secunda essentialis. Cum igitur sit hæc ambiguitas in hoc genere experientiæ, quid agendum est? modus dignoscendi propositus ab Auicen. est, quamquam obscure, vt videamus vtra actio remaneat abeunte agente. nam si remanet aposterior actio, signũ est primam esse per se, posteriorem per accidens. Exempli gratia, remota niue a manu, remanet calefactio, signum est igitur, calefactionem esse facultatem accidẽtariam niuis, refrigerationem vero primariam, & essentialem, quod si non remoto agente remaneat actio posterior, signum est priorem actionem fuisse accidentariam, posteriorem autem esse per se, & essentialem, exemplum est de aqua calefacta, quæ potata, & remanens in ventriculo frigefacit, quũquã primo calefecerit, atque hoc signum est refrigerationem esse ipsi essentialem, calefactionem accidentariam. Sed dicetis quomodo potest aqua calefacta refrigerare in ventriculo: nam primo est calefacta extrinsecus, in ventriculo quoq; calefit. nõ videtur igitur posse vlla ratione refrigerare. Alta sane speculatio, & diu etiã disputata a medicis antiquis: breuiter tamen hæc est sententia mea: calefactionem omnem, quæ est in aqua non alia ratione esse, nisi, quia non est in sua propria natura, naturam propriam deponit propter admixtionem alterius rei, quare aqua calefacta calefit propter admixtionem alicuius rei, vbi igitur redierit ad propriam naturam, hoc est vbi deposuerit alienas res, propter quas calefit, consentaneum est rationi, vt secũdum naturam operetur & propterea refrigeret. quid est autem, quod miscetur aquæ calefactæ? sunt vapores, vbi autem aqua aliquo tempore in ventriculo permanserit, beneficio caloris natiui deponit hos vapores, quibus depositis rediẽs ad propriam naturam, frigefacit hac contemplatione soleo ego pulcherrima problemata soluere, & præsertim cur aqua motu, & nitro refrigeretur, & multa alia, sed de his non est locus nunc disserẽdi. Secũda & vltima conditio circa tempus obseruanda est, vt attẽdatur quando experimur medicamẽtum, an semper eam operationem faciat, & an in omnibus corporibus, ratio est, quia quod tale est per se, dicunt philosophi, semper & vbicunque esse tale, si igitur cicuta semper refrigerabit, & omnia corpora refrigerabit, vt facit clarum erit refrigerare esse propriam facultatem cicutæ, quapropter debetis illud obiter adnotare, fefelisse interpretem Auerr. 5. collect.

Quomodo aqua calefacta refrigeret in vẽtriculo.

Secũda cõditio circa tempus obseruanda.

Error interpretis Auerrois.

Collect. qui dum interpretaretur hanc vocem haarmel, transtulicicutam, atque dixit calefacere tertio gra du, dico fefellisse intert pretem, quia non est vero consentaneum Auer. adeo cœcutijsse, vt longe aberrarit in facultate cicutæ. Atque hæc est ratio cognoscẽdi medicamentorum facultates per experientiam.

Medicamentorum uires, ut per discursum inuestigentur, & primum ex prioribus effectibus. Cap. XIII.

SEquitur vt videamus quomodo per ratiocinãtionem, & discursum facultates medicamentorum inuestigare possimus: si enim meministis, docui vos differre hanc inuestigationem ab ea, quæ fit per experientiam, quoniam experientia tota posita est in sensu immediate, ratiocinatio vero quamquam a sensu proficiscatur, tamen mediate, non autem immediate oritur a sensu, quoniam totus hic modus cognoscendi facultates est ex effectibus cognoscere causas. Exempli gratia, cum sapor, odor congelatio, & condensatio, sint effectus ipsarum facultatùm, ab istis deducimur ad cognitionem facultatum, & hæc cognitio vocatur ratiocinatio, quo in loco duo debetis adnotare, vnum est, quemadmodum dicit Auer. hanc viam non esse tutam, neque demonstratiuam, sed quia medici meliorẽ habere non possunt, ea propter dicit Auer. amplectendus est hic modus, & commendandi sunt medici, qui hanc viam monstrarunt: Alterum, quod in hac inuestigatione medici nunquam vtũtur sen su tactus, & ratio est, quia per sensum tactus cognoscimus eas facultates, quæ sunt in actu, medici vero indagant eas, quæ sunt in potentia, non autem, quę sunt in actu. Cum igitur inuestigatio, ut dixi, sit ex effectibus ad causas, videndum est nobis, quot, & qui sint effectus, qui nos conducant ad cognitionem harum facultatum: nam vt habetis ab Aristot. 4. Meteor. calidum & frigidum sunt qualitates, quæ agentes in humidum, & siccum, varios, & diuersos producunt effectus, quorum alij sunt priores, & omnibus partibus similaribus communes, alij proprii, & posteriores. Communes sunt, vt congelatio, inflammabilitas, uiscíditas, tenuitas, & alii plurimi, qui numerantur ab Arist. 4. Meteororũ. Posteriores vero sunt illi, qui post hos primos oriuntur, vt sunt color, odor, & sapor. Sed dicet aliquis uestrum

Quomodo per discursũ facultates medicamentorum inuestigentur.

Viã per ratiocinationẽ non esse tutam.

Medicus in inuestigandis facultatibus nõ vtitur tactu.

Effectus cõmunes.

cum ad effectus producendos concurrant & alia, veluti est tempus locus, regio, & nutrimentum in rebus animatis. nonne etiam ab his licet inuestigare facultates medicamentorum? nam orientales plagæ dicuntur calidiores, ſeptemtrionales frigidiores. pulegium, quia in ſolſtitio floret poteſt dici calidum, ſic plantæ nutritæ ſalſis humoribus poſſunt dici calidæ, & ſiccæ, ex quo intelligere licet locum, tempus, regionem, & nutrimentum conducere ad hãc cognitionem. Reſpondeo, quod quamquam hæc omnia aliquid conferant ad inueſtigationem, tamen per ſe ſola nihil faciunt, ſed ſolum alijs copulata. præterea nos etiam de his aliqua tractabimus. Cum itaque priores effectus, qui videntur oriri ex primis qualitatibus, ſint inflamabilitas, & congelatio, iure merito Galenus primo de ſimplic. & Auicen. primo canone ſui libri, de huiuſmodi paſſionibus tractarunt, reliquas autem dimiſerunt, quia ex his poteſt quis facile diſcurrens per regulas, intelligere ex ynaquaque paſſione facultatem ipſam efficientem. Eſt itaque ſententia Galeni, & Auicennæ, quod inflammabilitas oſtendit caliditatẽ corporis inflammabilis, difficultas vero inflammationis oſtendit, vel diminutam caliditatem, vel potius frigiditatem: nam medicina, quę inflammatur faciliter extrinſecus, ſiue ab igne, ſiue a manuũ confricatione, dicitur calidior, vt quæ minus inflammatur, minus calida: quo in loco debetis adnotare, quod vt huiuſmodi propoſitiones medicorum verificentur, neceſſariæ ſunt quædam conditiones vt docuit nos Galen. 2. de ſimpli. & Auicen. vna, vt agens ſemp fit idem, quia licet aliquod corpus magis accendatur ab igne, quã a manu, propter hoc tamen non eſt dicendum magis calidum, & ratio eſt, quia non eſt idem agens. Altera conditio eſt, vt ſubſtantia corporis inflammabilis ſit eadem: identitas autẽ ſubſtantiæ penes tria conſideratur, raritatem, & denſitatem, aquietatẽ, & terreſtreitatem, viſciditatem, & friabilitatem: nam poteſt aliquod corpus eſſe calidius altero, & tamen nõ inflammabitur æque, eo quia corpus ipſius denſius eſt. Exemplum adfero. lignum ficus proculdubio eſt calidius ligno ſalicis, tamẽ lignum ſalicis citius inflammatur, ratio eſt, quia ligni ficus ſubſtantia denſior eſt. Sic etiam poteſt aliquid eſſe altero calidius, & tamen difficilius inflammari ob terreſtreitatem, & viſciditatem: itaque vt verificetur huiuſmodi propoſitio neceſſaria eſt identitas materiæ, & corporis paſſibilis. Tertia conditio, vt corpora inflammabilia nullam habeãt proprietatem aduerſariam agenti; exemplum de ſalamandra in promptu eſt, nam perſpectiſſimum eſt ſalamandram eſſe calidiorem cicuta, tamẽ cicuta facilius inflammatur ſalamandra, nec vlla eſt ratio, niſi proprietas quædam igni aduerſaria, quam habet ſalamandra; quocirca ta-

Diſſammabilitas quid indicet.

Cõditiones neceſſariæ, vt propoſitiones dictæ uerificẽtur.

Prima.

Secunda.

Idẽtitas ſubſtãtiæ penes tria conſideratur.

metſi

metsi videamus paleam extrinsecus facilius inflammari, quam piper, propter hoc non est iudicandum esse calidiorem, quia difficultas inflammationis in pipere nascitur ex diuersitate substantiæ, & ex diuersitate agentis. Atque hic est modus cognoscendi medicamẽtorum falcultates ex inflammabilitate, qui modus, vt dixi ex Galeno est admodum incertus, & fallax.

Quomodo ex congelatione inuestigentur facultates.

Sequitur congelatio ex qua etiam medici inuestigare consueuerunt medicamentorum facultates, in qua re obscurissimus, & valde prolixus fuit Auicenna. rem tamen vobis breuiter explicabo. Congelata, sic enim appello etiam ea quæ coagulata dicuntur, sunt quę cum mollia, aut humida prius essent, indurata sunt: indurantur verò huiusmodi corpora, vel a frigido solo, vel a calido solo, vel a frigido simul, & calido. si enim a frigido solo indurentur, aut prius inspissata sunt a calore naturaliter agente, vt sunt ossa, cornua, panniculi; atque hæc omnia frigida sunt, & sicca; aut non fuerunt prius a calore inspissata, quale est argentum viuum, & similia, atque hæc, vt optime docet Auicenna, frigida sunt, & humida. Si a calido sint congelata, vt salnitrum, & huiusmodi sunt calida, & sicca, quod si præter hoc etiam habeant exuberantiam in se partium terrestrium, frigida sunt, & sicca, vt ait Auicenn. de ferro, & aliis plurimis metallis.

Congelationis causæ.

Inspissatio.

Eodem pacto inuestigandæ sunt facultates ex inspissatione, nã quæ inspissantur a calido, & sunt aerea, aut aquea, aut vtraque hæc omnia sunt calida, vt butyrũ, gummata, olea plurima, sperma. si inspissentur a frigido, ita tamen vt prius passa sint a calido, sunt humida, & calida, vt ius pingue, adeps.

Quod si a frigido inspissentur, nec prius calor egerit in ipsa, omnia frigida sunt, & humida, exemplum dat Auerr. de lacte, quod multa frigiditate densatum sit, est enim sententia Hippocr. 4. de morbis, lac etiam ab immodico frigore congelari; Atque quod dico de huiusmodi passione, idem etiam dicitote vos de multis aliis.

Duo aduertenda.

Circa quas duo animaduertenda sunt, vnum est vt verificentur hæ propositiones apud medicos, necessarias esse conditiones, quas nupertimè audiuistis, & præsertim substantiæ identitatem. Alterum quod notat Auerr. 5. operationes calidi, & frigidi in huiusmodi rebus posse esse aut naturales, aut accidentarias, si operatio sit naturalis debemus etiam existimare facultat esse naturalem. E.g. operatio calidi, & frigidi in metallis est operatio quædam naturalis, similiter condensum spermatis intra corpus est naturalis, quare sequitur etiam facultates, quas venamur ex his operationibus esse naturales. Ex aduerso si actio calidi, & frigidi fuerit accidentaria, erit etiam facultas nobis inuenta accidentaria, vt de musto di-

cit Auerr.nam ſpiſſitudo in muſto eſt accidentaria, eapropter facultas inuenta ex ſpiſſitudine iu muſto erit facultas accidentaria. Quod ſi corpora inſpiſſata ſint & a calido, & a frigido, erit facultas horum corporum temperata ex aqua,& aere,vt dicũt de oleo. Viſciditas,& lenitas oſtendunt nobis pariter facultates, quia vbi viſciditas eſt, ibi neceſſario partes aqueæ,& terreæ ſunt,neceſſario igitur ineſt frigiditas,ita vt ibi viſcidum eſt,demonſtretur adeſſe facultatem frigefactoriam. Ex aduerſo ub i eſt friabilitas neceſſario ibi adeſt facultas aerea,cum aliqua terreſtritate. Mollities ſignũ eſt facultatis humidæ, lenitas calidæ,& aereæ,aut igneę,vt in aqua ardente. Atque hic modus inueſtigãdi facultates per effectus vniuerſales,& communes,poteſt vos manuducere ad cognitionẽ omnium facultatum,ex contemplatione aliarum paſſionum, quibus referendis medici ſuperſederunt,quod intellecta vna facilè patet aditus ad cætera omnia.

Viſciditas, quid oſtendat.

Friabilitas

Mollities.

Medicamentorum facultates inueſtigandi ratio ex poſterioribus effectibus,& primum ex colore. Cap. XIIII.

TRadendus eſt modus iuueſtigandi facultates exeffectibus poſterioribus, qui præcipue ſunt color,odor, & ſapor: appellantur autem effectus poſteriores, quia poſt elementorum mixtionem,& poſt effectus, quos audiuiſtis in mixtis fiunt: an fiat primo color, an ſapor,an odor,eſt ſubtilis diſputatio, puto tamẽ ego ſi quæ inter hos effectus eſt danda prioritas, quòd primo ſapor,deinde odor,poſtremò color fiat. Incipiamus itaque primum a colore,qui tametſi aliquid conferat ad inueſtigationem harum facultatum,tamen minima eſt utilitas, quam habemus ex coloribus,quatuor ob rationes, quarum prima eſt quod cum facultates medicamentorum in plantis potiſſimum ſint collocatæ,plãtæ omnes videntur vnum habere colorem uiridem, ſub quo non eſt dubium quin diuerſę,& pene contrariæ lateant facultates; altera eſt quia in medicamentis contrarijs ſæpè vnus,& idem eſt color, in ſale enim,& nitro eſt color albus,in camphora color albus,camphora tamen & ſal contrarias pene facultates habent, adeò vt ex colore nihil commodi acquirere valeamus.Tertia ratio eſt, quam videtur adferre Auic.quod colores obuiant ſeſe ſenſibus noſtris ſine materia, & quamquam Plato in Timeo, & in Memnone dixerit

Ex coloribus parua habetur facultatũ cognitio.

xerit colorem esse defluxum quendam rerum visui congruentium, & sensibilium, ille tamen defluxus apud Platonem est res quædam spiritualis, non materialis, quarta ratio est, quod vt dicebat Aristo. lib. de sensu, & sens. color est superficies corporis terminati, vnde magnus Auerr. 5. collect. 29. dicebat, quod cum color medicamentorum sit in superficie, sæpe contingit, vt alius sit color superficiei, alia vero complexio corporis colorati. sed statim insurget aliquis vestrum ductus author. Hipp. in principio lib. de humoribus, vbi scribit, colorem esse indicem humorum dominantium, quemadmodum in floribus, quem locum dum exponeret Galen. si tamen liber eius est, quod non credo, dicebat, colorem corporum indicare complexionem ipsorum: quod si uerum est, uidetur rationi consentaneum, vt possit nos color manu ducere ad cognitionem facultatum. respondeo dupliciter, vno modo, quod sententia Hippoc. intelligenda est de corporibus animalium, non autem plantarum, & quod hoc sit verum demonstrat exemplum Hippocra. quod adfert de floribus nam si loqueretur etiam de stirpibus, frustra dedisset exemplum stirpium, iam vero animalia cum habeant calorem in actu quo priuantur stirpes, facilius fieri potest, vt beneficio huius caloris temperaturæ corporum indicia sese offerant in superficie, possumus & alio modo respondere, sententiam illam Hippoc. non esse ueram, vt plurimum, sed interdum. vera autem est, vt etiā doctissimus Curtius dicebat, de humoribus existentibus in superficie. s. quod color nobis demonstrat hos humores, non humores latentes in penetralibus corporis.

Obiectio.

Solutio.

Colorum, vt omnes norunt, duo sunt genera extrema, album, & nigrum, ex quibus constant deinde media, quę an sint simplicia, ut opinati sunt nonnulli, an verò composita ex extremis, non est locus disputandi.

De albedine, videtur Auic. hanc habuisse sententiam esse, aut in rebus humidis, aut siccis: si est in humidis, dicit Auicen. indicium est facultatis frigefactoriæ: si sit in corporibus siccis, dicebat, argumentum esse facultatis calidæ. Idem dicit de colore nigro, quod aut est in rebus humidis, aut siccis: in humidis significat caliditatem, in siccis frigiditatem. Sed hoc in loco occurrit dubitatio de colore vini. Galen. 12. Meth. 4. & 4. de simpl. 23. scribit omnia vina alba esse frigida, cui etiam videtur attestari Auicenn. regula nuperrimè allata, sed contra Galenum est quotidiana experientia, quoniam videmus vina alba calidissima: præterea Auer. 5. collect. 29. scribit vinum nigrum frigidum esse, iam vero si omne vinum album est frigidum vt dicit Galenus, & omne nigrum frigidum, vt ait Auerr. præterquam quod erit contra experientiam, nullum ferè

Quæ facultas ex albedine deprehendatur.

Dubitatio de colore vini.

vinum

Solutio. vinum calidum inuenietur. Dico domini id quod ſoleo ſæpiſſimè dicere, de facultatibus vinorum nos nullam habere poſſe certitudinem ex antiquis ſcriptoribus, propterea quod cum quiſque locutus ſit ſecundum propriam experientiam, & ſecundum regiones proprias, facile fuit, vt ignoratis alienis moribus, decepti fuerint, nam hoc etiam videtur innuiſſe Galen. 3. de acutis. 8. vbi loquens de vinis Aegypti, dicebat ea eſſe interdum frigida, & tenuia, quãquam regio ſit calidiſſima, accedit quod in Germania, & in Gallia videbitis vina albisſima, quæ tamen ſunt calidiſſima, & Patauii ſunt vina nigra plurima, frigida. Itaque dicendum eſt ex colorib. neque de vinis, neque de aliis medicamentis poſſe vllam certitudinem haberi, vnde quod dicit Auerr. de colore rubro, quod ſignificet calidam facultatem, propter partem igneam in plurimis etiam falſum proditur, vt in corrallio, in fragis, & multis aliis, tam ſtirpibus, quam metallis, quorum colores ſunt rubri, facultas taman frigida.

De odoris natura, & differentia. Cap. XV.

Videamus modo, poſtquam colores nobis parum auxiliantur ad inquirendas has facultates, an odores auxiliari poſſint, in qua re, ni fallor, audietis pulcherrima. Quod odores magis ad hoc conferant, eſt vna potisſima ratio, quia magis petunt ſenſus noſtros cum materia, quam colores, id quod teſtatur Galen. in libro de ſimpl. teſtatus eſt etiam Democritus, & Lucretius, qui odorem cum corpuſculis multiplicari per aerem tradiderunt, ſed quamquam petant ſenſus noſtros, vt dixi cum aliqua corporea materia, vti videbitis, vbi naturam eorum tractabimus; tamen multo minus hoc agunt, quam ſapores, quapropter cum ſaporum utilitas non ſit maxima in inueſtigandis facultatibus, ſequitur vt odorum ſit multo minor: accedunt quatuor rationes his, vna eſt, quia vt docet Ariſtotel. libro de Senſu, & Senſ. nec non Theophraſt. libro ſexto de cauſis plant. capitulo 26. homo habet odoratum deterrimum omnium animalium, cum itaq; parũ polleat hõ hoc ſenſu, nõ ẽt poſſunt odores opitulari ipſi. ſecũda, quia multa corpora in vsũ medicũ veniũt, q̃ carẽt odore, ſunt multæ plãtę, multa folia, plurimi fructus, inter quos eſt ficus, alioq̃n iucũdisſimus oĩum: ſed præter hæc, animalia ipſa carent odore, ſi igitur tot corpora medicorum carent odore, videtur oĩno inutilis eſſe hæc inueſtigatio ex odoribus. Tertia ratio eſt, quia inuenietis

Quatuor de cauſis odor partum confort indagãdis facultatibus.

in plantis partes maximè diuersas secundum odores, in aliis enim olent fructus, vt persico, in aliis flores, vt violis, rosis, iasmino, in aliis folia, vt serpillo, ocymo, in aliis radices, vt pino, in aliis cortices, vt cinamomo, in aliis ligna, vt sandalo, agalloco, guaiaco, cypresso, & multis aliis, adeo vt certa nulla regula possit adferri ab ipsis odoribus circa facultates. quarta ratio, quia sæpe contingit vt in re praua & insipida sit odor bonus, vt in spondylii florib. est odor gratissimus, est tamen sapor valde grauissimus, quid longè exempla petimus? muscus, vt nostis, est odoratissimus omnium corporum, veruntamen existimo ego uenenum esse, si vt medicamentum intus capiatur, adductus hac ratione, quoniam muscus quando non dum est adulteratus, sed syncerus, si naribus apponatur statim pro licit sanguinem, quare si exhiberetur muscus in corpore eo modo, quo dantur alia medicamenta: sum ego huius sententiæ, quod traheret sanguinem, neque enim absurdum est, ut alias docui ex Galeno reperiri medicamenta, quæ sua facultate sanguinem trahant, quamquã muscum non facultate familiari, & propria sanguinem prolicere existimo, sed vi quadam insigni qua pollet in aperiendo vasa uel ob tenuitatem, & acrimoniam substantiæ.

Muscum si intro sume retur traheret sanguinem.

Tot ergo rationibus impellor ut existimẽ cum Auerr. & aliis par uam omnino esse commoditatem quam habemus ex odoribus ad perquirendas medicamentorum facultates, quia tamen est aliqua, neque prorsus contemnenda, enitendum est nobis, vt inueniamus quomodo ex odoribus possimus hoc obtinere. Sed antequam ad odorum naturam breuiter explicandam descendam, tria pulcherrima problemata sunt explicanda circa ea quæ diximus, vnum: an verum sit animalia non olere, & si uerum sit, quæ sit ratio. secundũ, cur homo habeat deterrimum odoratum cęterorum animalium. tertium cur in aliis corporibus sit odor in floribus, in aliis in ligno, in aliis in cortice, & sic de aliis. Circa primum est sententia Arist. in lib. de sensu & sens. necnon 31. part. problem. 4. animalia non olere, præterquam pãtherã hanc eandem sententiam habuit Theoph. 6. de causis plant. 26. s. animalia non olere, excepto panthera, sed notare debetis cum dico animalia non olere me intelligere de odore grato, non autem de ingrato, quia hirci, oues, & multa animalia male olent, forsan etiam aliqui gomines: præterea non est obiiciendum huic, quod gantella animal, quod facit muscum, & mures nonnulli bene oleant, quia odor horum animalium non oritur ex corporibus, sed ex excrementis: quare hoc constitutum esse debet apud uos, nullum animal bene olere excepta pantgera, ratio huius rei adfertur ab Aristot. & Theoph. locis citatis, quia scilicet in plãtis adest humor, & terrea pars concocta, desiccata, & depurata

Tria problemata.

Animalia nõ olere prę ter panther am.

rata, in animalibus autem nequaquam adest talis siccitas, aut humiditas, propterea quod dicit Arist. & Theophr. plantæ carent excrementis, quibus animalia abundant, excrementa autem faciunt fętorem, vbi fętor, non potest esse bonus odor, & ideo iure dicunt isti, in corporibus plantarum adest bonus odor, in corporibus animalium nequaquam: alia etiam adfertur ratio, quia animalium corpora calida sunt, & humida, plantarum potius calida, & sicca: iam vero cum consistat odor, vt intelligetis suo loco, in sicco tenui perspirabili, huiusmodi conditiones sunt potius in plantis, quam animalibus. Hę rationes quãquam sint philosophorum maximorum mihi tamen non uidentur demonstratiuæ, & forsan minus, quam probabiles, quia animalia quædam reperiuntur multo magis sicca, quã pleręque plãtæ, et quod ad puritatem humoris dicebat Aristo. in lib. de longit. et breuit. vitę, humidum hominis esse purissimum omnium: accedit et illud, quod in animalibus fiunt optimæ coctiones propter caloris beneficium iure etiam itaque debent fieri optimi odores, & ne rem longius protraham, sum omnino huius sententię, verum non esse propter has rationes, animalium corpora non bene olere, sed duæ solummodo a me adferuntur, quarum, vna tacta est à Theoph. altera est inuentum meum. Dicit Theophrastus nõ esse verum animalia carere bono odore, sed huiusmodi odores a nobis nõ percipi ob odoratus infirmitatem, & Theophrasto multã opitulantur hac in re primo, quia murium odor percipitur a felibus, odor leporum, perdicum, & coturnicum a canibus. Itaque ex his patere potest, odores etiam habere animalia, sed a nobis non percipi: Altera ratio mea est, quod quãquam odores aliqui sint in ipsis animalibus, ij tamen non sunt boni, neque grati, sed familiares, & chari aliquibus animalibus propter naturæ proprietatem, vt odor leporum, murium. In plerisque animalibus nullus est bonus odor, & ratio est, quia vt intelligetis, odores sunt propter cibum, quæ non debent esse cibi, neque etiam debent habere odores: cum autem animalia non sint ad hoc præsertim destinata, vt sint cibi inter sese, hac ratione carent odoribus, & hac ratione fuerunt a natura temperata, vt essent expertia bonorum odorum, quod scilicet non aliunde proficiscitur, quam a peculiari quadam temperie. Homo uero habuit odoratum infir missimum omnium animalium ꝓpter duas rationes, quarum alteram attulit Hipp. in lib. de locis in homine: alteram vero Theophrastus. Hippocrates eo in loco scribit hominem melius audire, quam odorare, quia circa aures habet foramem in membrana cerebrum vestiente, circa nares autem priuatur huiusmodi foramine; ita vt non possint odores æque penetrare ad cerebrum, vt soni, sed loco huiusmodi foraminum habuit

fubftantiam quandam fpongiofam,vt etiam demonftrat Galen. 8. de vfu part. Ratio allata a Theoprafto eft,quod odor, vt dixi, eft gratia cibi,animalia bruta,vt poffint difcernere, & perquirere cibos,opus habuerunt odoratu exquifito,vt fcilicet longe, lateque poffint fibiipfis odorum beneficio comparare cibos,homo qui prę ditus erat ratione,inftructus innumeris artibus, minime opus habuit huiufmodi odoratu,& propterea, quod omifit natura in hoc fenfum, fuppleuit ratione,& alijs.

Erat tertium problema,cur odor interdum reperiatur in floribus folis, interdum in lignis; interdum in fructu,aut cortice.refpōdet Theophraftus,non aliunde hoc proficifci,nifi ex coctione,quoniam a natura comparatum eft, vt in variis ftirpibus fiat coctio modo in flore,modo in ligno,modo in cortice,hoc tamen fere perpetuum eft,vt odor in floribus exiftat: & ratio eft, quia calor in fubftantia hac tenui magis mifcet,& coquit. Sed percunctabitur aliquis veftrum a me,fi hoc verum eft,cur ligna odorata fint, & tamē flores non oleant,vt in cypreffo,in ligno aloes,in fandalo, in ligno guaiaco? nam hæc omnia ligna funt odorata, flores tamen nequaquam: vt huius euentus rationem nobis redderet Theophraftus dixit(& eft ratio ingeniofa)quod odor fit per coctionem, cum autem in floribus eadem materia,quę eft ligni coquatur,per hanc coctionem fit neceffario tranfmutatio fubftantiæ,& qualitatum, quæ cum non poffint in melius perfici,neceffario in deterius, vergit, & fic ex re odorata fit non odorata. fed parcant mihi manes Theophrafti, hæc ratio non videtur euentibus refpondere, neque rationi,quia fi hoc verum effet, fequeretur pari ratione, quod nulla arbor odorata faceret fructus odoratos,hoc autem eft falfum; probatur confequens, quia fi per Theophraftum non redduntur odorati flores,quia iterum coquitur materia odorata, & coctione amittit odorem,idem etiam contingeret vbi coquuntur flores, & redduntur odorati: nam in iis etiam arboribus non eft negandum, quin fiat coctio. Itaque dimiffa ratione Theophraft.dico ego ob duas rationes hoc contingere,vt fcilicet flores arborum odoratarum non reddantur odorati: una eft,quia in ijs arboribus odor pofitus eft in materia terreftri,quæ coquitur quidem in arboribus,fed nō in floribus. Altera ratio ęft,quia interdum odor in arboribus pofitus eft in materia tenui, quæ vbi coquitur in folribus, facile euanefcit, adeo ut remaneant flores inodori Colligamus igitur ex hac difputatione naturam odoris nihil aliud effe, nifi exhalationē quandam humidi mediocriter exiccati,eleuatam per calorem, aut frigus, vel potius dicamus effe paffionem ficci factam ex humido cum mixtione moderata, etenim an odor fit aer, an fit fumus, an

 vapor,

vapor,nolo nunc in controuerſia ponere. Plato in Timæo dixit odorem eſſe fumum, aut nebulam; vtcumque autem ſit, clarum eſt,ad conſtituendam odoris naturam tria concurrere, ex Ariſto-tel.& Theophraſt. ſiccitatem, tenuitatem, & coctionem. Appellant odorem exhalationem, quia clariſſimum eſt, quæcunque ſit odoris natura fieri per halitum,& exhalationem quandam. eſt tamen exhalatio duplex, vt docet Ariſtotel. 4. Meteor. Humida alia,alia vaporoſa, vbi autem appello exhalationem, intelligo fumidam. An verò hæc exhalatio ſit quid corporeum, an incorporeum,ita vt odores multiplicentur, vel cum materia, vel ſine materia, longa eſt diſputatio inter philoſophos, & medicos; placet autem mihi, vt ſequamur, placita medicorum, qui exiſtimarunt omnino odorem pertingere ad ſenſum noſtrum cum materia aliqua corporea, & hanc eſſe ſententiam medicorum. ex hoc verò patere poteſt, quod exiſtimamus, atque etiam experimur odores nutrire: Teſtatum hoc habetis ab Hippocr. in lib. de alimento, ab Auicenn. pluribus in locis, ſed præſertim 2. de anima, ne numerem vobis infinita argumenta, quæ Lucretius in quarto de natura ſectatus Democritum, Hippocratis præceptorem nobis propoſuit, vt demonſtraret odorem neceſſario pertingere corporeum ad ſenſus noſtros, quamquam etiam videtur hæc fuiſſe ſententia Ariſtotel.interdum, & Theophra.quorum ille 12. part. problema. iſte verò 6. de cauſis plant. adferentes rationem cur interdum res odoratæ magis oleant a longè, quam propè, dicunt, quod interdum odores ſunt in materia terreſtri, quæ conſeruat ipſos in proximo loco,vbi autem longiùs fertur,dicunt iſti,aut attenuatur,aut in itinere amittitur,atque ita odores perueniunt puriores ad odoratum; ex qua ſententia facilè eſt colligere non ſolum ſecundum medicos, verumetiam ſecundum philoſophos odores peruenire cum re corporea.

Dixi etiam fieri odores per moderatam exiccationem humidi, quoniam neque humidum exuberans, neque ſiccum immoderatũ quicquam confert ad odorem.

De humido, apparet, quia in locis paludoſis, & aquoſis res, quæ producuntur, ſunt plerunque inodoratę, ſcilicet, propter nimiam humiditatem, & hinc fit vt plantæ vbi ſunt proximæ ortui minus oleant, quia magis abundant humido, ſic etiam quod nimia ſiccitas officiat odoribus, inde patet, quià vbi flores, aut herbæ ſunt nimis exiccatæ, minus etiam olent, vnde, vt dicebat Theophraſt. ſeneſcentes plantæ minus olent: in meridie, & poſt meridiem flores minus olent, quia ſcilicet ſunt nimis exiccati; adeò vt clariſſimum eſſe poſſint, neque humidum,

neque

neque ſiccum immoderatum concurrere ad odorum generatio-nem, ſed humidum moderatè ſiccatum. ſed video ſtatim vos contra me dubitare, ſi hoc verum eſt, cur igitur reperiuntur, & herbæ, & flores, qui magis olent exiccati, quam virides. & e conuerſo, alia ſuauius olent viridia, quam ſicca? reſpondeo ex Theophraſt. odorem quidem ſemper poſitum eſſe in ſiccitate moderata, verum aut odor interdum eſt debilis, & exilis, aut robuſtus: vbi eſt exilis, qui fundatus ſit in materia tenui, & ſubtili ſtatim euaporat, & ideo planta magis olet dum eſt viridis: ſi autem eſt validus magis tum plantæ olent exiccatæ, ratio eſt, quia vbi ſunt virides humiditas obſcurat odorem, vbi autem ſiccantur, odor conſeruatus in parte terreſtri magis apparet. Vnde flores violæ, & gariophyllorum, vbi ſiccati ſunt ſtatim amittunt odorem, poma, cytonia, & crocus magis olent ſiccata: roſa olet quidem viridis, olet etiam ſicca, eo quod odor poſitus eſt in ſubſtantia lenta, & uiſcida. Dixi poſtremo odorem fieri per calidum & frigidum, non quod frigus præcipuè cõcurrat ad generationem odorum, ſed quia concurrit calor modo maior, modo minor, & minor calor habet rationem quoquopacto frigoris, quod enim non concurrat frigidum poſitiue, patere poteſt ex eo qđ tradit Ariſt. & Theophra. ſcilicet tẽporibus, & regionibus frigidis, plantas minimè naſci odoratas, immo neque etiam bruta hoc tempore percipiunt odores ferarum, eo quod gelu, & frigus cõdenſat corpora, quæ denſata nõ poſſunt exhalare, & ideò frigus nocet potius odoribus, calor autem propriè author uerus eſt omnium odorum. Cum itaque hæc ſit natura odorum, ut teſtatum habetis apud Galenum. 4. de ſimplic. & apud Theophra. in lib. de odoribus duo ſunt uera, & ſumma genera odorum; quorum vnum dicitur a Græcis, εὐοσμία nos poſſumus dicere fragrantiam, aut bonum odorum. Alterum uerò δυσοσμία dicamus latine fœtorem, aut malum odorem. Inter hæc duo genera ſunt etiam alia, quæ tamẽ a ſcriptoribus non ſunt proprijs nominibus dotata, ſed nominantur nominibus ſaporum quos ſequuntur, ita namque legetis odores appellari modo acres, modo acerbos, modo amaros, modo dulces, ſed hæ appellationes non ſunt propriè odorum, ſed ſunt nomina ſaporum, ut audietis ſuo loco: & aduertatis quod tametſi non ſint nominatæ differentiæ odorum, ſunt tamen multo plures, quam ſaporum, tum quia ut dicebat Theop. odor eſt gratia cibi, tum quia materia odorum eſt ſiccum tenue, quod plures varietates, & mutationes recipit quam ſiccum illud quod eſt ſubiectum ſaporum.

Dubitatio.

Solutio.

Sunt ſumma genera odorum.

Differentia plures, quã ſaporum.

Medica-

Medicamentorum uis, vt ex odoribus innotescat. *Cap. XVI.*

EX his igitur generibus odorum medici nostri nituntur inuestigare facultates medicamentorum, Auer. 5. collect. 28. quem etiam videtur sequi Auicen. scribit odores bonos, & aromaticos necessario facultatem calorificam ostendere, propter quod Auic. prodidit huiusmodi odores tentare caput, quoniam sua facultate calorifica percutiunt cerebrum, atque membranas, sicque dolorem inducunt. sed Aristot. in lib. de Sensu, & Sens. dixit huiusmodi odores potius conferre cerebro, quoniam cum homo multum cerebri habeat, idque frigidissimum, & humidissimum, a calore rerum odoratarum, vtilitatem percipit, vnde dicebat Arist. hominem vnum maximè omnium animalium delectari odoribus. Idem Auer. & Auicen. dixerunt malos odores indicare facultatem frigorificam humiditate extranea, cum calore putrefactiuo. Sed contra Auerroem, & Auicenam videtur esse sententia Galeni. 2. de simpl. cap. 3. vbi scribit, res odoratas non necessario calidas esse, neque res malè olidas necessario frigidas: accedit & experientia, quoniam Castoreum fœtidissimum est, assa fœtida fœtidissima, & tamen hæc facultatem habent insignem calefaciendi: similiter rosa, & camphora sunt odoratæ, tamen refrigerant, igitur malè dictum est ab Auer. odores bonos necessario indicare facultatem calidam, malos verò frigidam. Vt conciliemus hos scriptores, & vt rei veritas habeatur, debetis adnotare, quod monuit nos Galenus, medicamenta omnia mixta esse ex variis, & dissimilibus partibus, & propterea non licere ex vno accidente, plantæ iudicium facere de tota planta, exemplum est rosa, quæ cum habeat partes calidas, & frigidas, dicit Galenus, eos male agere, qui ex odore rosæ volunt colligere temperiem totius rosæ: cum igitur plantæ omnes sint mistæ ex dissimilibus partibus, vt audiuistis, semper bonus odor sequitur calidam facultatem, malus autem frigidam, sed secundum partem, non secundum totum necessario; hoc scilicet pacto, quod vbi adest bonus odor in aliquo corpore, necessario, ibi adest aliqua pars a calore exiccata, meritò cuius, & non alterius fit ille odor, sed ex hac parte calida non licet arguere supra totum, quia etsi in rosa sit aliqua pars calida, merito cuius est odorata, sunt tamen & in ipsa aliæ partes frigorificæ. pariter in castoreo

Tres mali indicent.

ſtoreo ſunt partes quædam putrefactæ, & refrigeratæ, meritò quarum fit fœtor,& malus odor,ſed ex hac parte nō poſſumus colligere temperiem totius corporis caſtorei,propterea quod his partibus commixtæ ſunt & aliæ plurimæ partes calidæ,quæ quia exuperant, reddunt totum illud corpus calorificum.Itaque vt optimè monuit Galen.atque etiam Auicen. nō eſt admodum tuta via inueſtigandi facultates medicamentorum ex odoribus. *Magnā eē ſaporis, & odoris cognationem.*

Eſt Ariſtotelis ſententia a Theophraſto & Galeno noſtro confirmata,magnam eſſe inter odorem,& ſaporem cognationem, immo verò vnam atque eandem eſſe vtriuſque affectionem,quoniam vterque mixtionem elementorum conſequitur, ex quo nullum inuenitur elementorum odore,aut ſapore præditum: præterea quemadmodum odor poſitus eſt in ſubiecto ſicco ab humido paſſo, ita, vt videbitis ſuo loco,ſapor fit ab humido,quod paſſum eſt a ſicco:accedit poſtremo quod odor,& ſapor,ita ſe mutuo conſequuntur, ut ferè nullus ſine alio inueniatur, & ideo ſumma ratione fecerunt medici,qui cum nominare nō poſſint odores medios, nominarunt nobis nominibus ſaporum, vt docuit nos paſſim Ariſt. in lib. de Senſu, & Senſ. Theoph.item & Galen.Sunt itaque hi odores medii vocati a medicis nominibus ſaporum. Vnde alius dictus eſt amarus odor,alius dulcis,alius acidus,alius acerbus, & ſic de cæteris, ita ut hac ratione liceat etiam vobis tueri Archigenem aduerſus Galenū, qui reprehēdebat ipſum.2.de locis aff.quod appellaſſet odores nominibus ſaporum.

Ex his mediis odoribus conātur etiam medici inueſtigare facultates medicamētorū:nam ſcribit Auic.li.2.tract.primo c.3. odores omnes mordicatiuos,& eos,qui inclinant,ad dulcedinem, facultatem calidam oſtendere,acetoſos autem,& inſipidos, quos rorales appellat,frigidam. Sed dicetis, quomodo verè poſſunt ulli odores oſtendere facultatem frigidam? eſt enim ſententiam Ariſtot. & Galen.quod omnis odor eſt a calido.præterea ſi odor eſt effumatio vt ſtatutum eſt a nobis,ſecundum medicos, effumatio fieri non poteſt,ſine caloris opera,ideò videtur neceſſarium omnem odorem ſequi calidum, non frigidum. Notate hanc reſolutionem, odor poteſt conſiderari duobus modis,vel ſecundum ſui generationem, vel ſecundum materiam in qua reperitur: ſi conſideremus odores ſecundum ſui generationem, proculdubio omnis odor etiam malus fit a calore,ſi quidem efficitur odor, quando ſiccum & humidū ita calor temperat per coctionem,ut extenuatum ſiccum,& exiccatum humidum conuertatur in halitus, adeo ut ſi ſpectemus primordia,& origiinem, proculdubio omnis odor fit, a calore, ſi autē conſideremus odores ſecundum ſubiecta, quæ conſequuntur, dico *Odor dupliciter conſideratur.*

ſic

ſic odorem poſſe ſignificare, & eſſe a frigido, quia tametſi ſemper odor bonus ſit poſitus in materia calida, ſæpe tamen hęc materia coniungitur materiæ frigidę, a qua etiam ſuperatur, propter quam rationem poteſt dici, quod odor hic vel ille ſignificat facultatē frigidam, exemplum eſt de odore acetoſo, & inſipido, quia huiuſmodi odores, tametſi fiant a calore coquente, ſemper tamen inueniūtur in corporibus iis, quibus plus dominatur materia frigida, quam calida. Sed ex hac noſtra reſolutione dico ſubnaſcūtur digna maxima diſcuſſione: vnum an ſit verum id quod ſcribit Theophr. in lib. de odor. atque etiam Ariſtot. omne odoratum eſſe per coctionem, & omne fætidum per putrefactionem, aut etiam per cruditatem, vt explicatiſſime ſcribit Ariſtot. 13. part. problem. quod enim facit difficultatem hac in re eſt, quia muſcus fit putrefactione, & tamen odoratiſſimum eſt corpus, fungi nonnulli naſcuntur ex putrefactione, & tamen bene olent, acetum fit ex putrefactione odor eius eſt gratiſſimus. E conuerſo iuniperus, & ficus Aegyptia ſunt maxime ſtirpes concoctę, quia habent ſaporem dulcem, tamen ficus ægyptiæ, ut dicit Theoph. odor eſt ingratiſſimus. quodnam corpus eſt melius concoctum quam humanum? tamen corpora noſtra minimè bene olent, niſi dicamus, quod fuit dictum de Alexandro, aut quod ſcribit Lucretius. 4. de natura, etiam corpora noſtra eſſe odorata, & perſentiri ab anſeribus.

An omne odoratū fiat per coctionem & fætidum per putrefactionem.

Alterum diſcuſſione dignum eſt, an odores conſequantur ſapores, ita vt qualis eſt odor, talis ſit ſapor, & qualis ſapor, talis odor, nam Galenus. 4. de ſimpl. 23. ſcribit in odoribus prauis hanc eſſe conſecutionem mutuam, vt quæ ſunt fęrida ſint etiam guſtui ingrata: in odoratiſſimis vero inquit Galenus, nequaquam eſt hæc conſecutio, vt ſcilicet quæ ſunt ſapore grata ſint etiam odore grato, vt in roſa eſt odor iucundiſſimus, ſapor autem amarus, & vt dicit Galen. neque in cibis, neque in medicamentis placet, niſi tamen excipiamus quædam animalia, quæ a proprietate delectantur quibuſdam amaris, vt capræ, quæ foliis ſalicum oblectantur, ſic etiam odor citri gratiſſimus eſt, ſapor acerrimus & ingratus, dicebat Plinius. Fici nullus ineſt odor, quid autem iucundius ficubus, vt noſtis omnes? multa etiam ſunt animalia, quæ necantur ab optimis odoribus, vt teſtatur Theophr. 6. de cauſis plant. capitu. 4. adeò vt ex his omnibus videatur, neque verum, neque perpetuum eſſe, quod odores ſequantur ſapores, vnde etiam non debebitis vos ſtatim dicere, hæc res eſt boni odoris, aut inodora, igitur aut eſt bonus cibus, aut non.

Odores ſequantur ſ[a]pores.

Pro reſolutione primi quęſiti dicendū eſt omnem odorem, ſiue bonum, ſiue malum, neceſſario fieri a calido, atque etiam a coctione.

Omnē odorē fieri per coctionem.

De opti-

De optimis odoribus non est q̧ vobis persuadere nitar, sed tantum modo id monstrabo de malis. Scribit Arist. 13. part. problem: quod res quæ male olent quanto magis calefiunt, & mouentur, tāto magis odorem edunt: non alia ratione, nisi quia omnis odor est exhalatio quædam facta a calore, quid dicemus igitur quando Theoph. & ipse Arist. scribunt, fieri a putrefactione, & cruditate? dico verum id esse, sed in generatione odorum duo tempora cōsiderantur, uel tempus, quo odores fiunt, & ad odoratum pertingunt, uel tempus in quo materia solummodo disponitur ad odorem, si primo modo consideretur tempus odorum, semper odores fiunt a calido coquente, & hoc modo locutus est Aristotel. loco nuperrime citato, si secundo modo, sic odores praui fiunt per putrefactionem, & cruditatem, quia antequam odor prauus perueniat ad nares, uel putrefactio, uel cruditas excrementi præcessit, sed ex hac cruditate excrementi, & putrefactione concoctum est aliquid a calore, quod odorem edit, et prout fuit putrefactio, aut cruditas maior, uel minor, sic in coctione post putrefactionem relictus est odor modo prauus, modo deterior.

In odorum generatione duo tempora cōsideranda.

Quomodo igitur, dicetis, fit etiam a frigido? dispositiuè, non perfectiuè, quia frigus facit, ut materia uel recrudescat, uel putrefiat ex qua postmodū putrefactione, et cruditate per calorē oritur odor.

Quō fiat odor a frigido.

De saporis natura, & generatione Cap. XVII.

ACcedo modo ad sapores, qui quoniam omnium maximè conferunt ad cognitionem simplicium facultatum, eo quia penetrant magis cum materia ad sensum, operęprecium est, ut propter uestram utilitatem huiusmodi tractationem luculentius, et largius tradam. Comprehendam uero huiusmodi tractationem trib. capitibus. primo ostendam, quid sit sapor, et quomodo generetur: secundo quot sint saporū differentiæ, et quales: Tertio quo pacto ex unaquaque differentia saporum ualeamus uenari ueras medicamentorum facultates.

Tria capita.

Sapor a Gręcis duobus nominibus uocatur χυλός, & χυμός, Galen. 1. de simplic. cap. 36. scribit, hæc duo nomina differre, eo quod χυμός propriè dicatur facultas saporum gustatrix in lingua. χυλός, uero sit qualitas in rebus gustabilibus, sed utcunq; sit de nomine, sapor, ut docet Aristo. nihil aliud est, nisi qualitas quædam quæ gustatum nostrum afficit, nec solum nostrum, uerūetiam brutorum: seu potius, ut dicit Arist. in principio lib. de sēsu et sens. est affectio

Sapor.

Guſtus vbi fiat. quædam facultatis guſtatricis iam verò guſtus vbi fiat controuerſum eſt inter authores antiquos, qui tamen poſſunt faciliter cōciliari a medicis. Plato in Thimæo vult guſtum fieri, quando ſapores penetrātes venas linguæ, ad cor pertingunt, vbi iudicium ipſorum efficitur, quæ ſententia eſt quidem propoſita a Galeno, ſed non refutata. Ariſtot. 2. de part. animal. vlt. videtur fuiſſe huius ſententię, guſtatricē facultatē proprie fieri in ſumma linguæ parte. Lucretius in quarto de natura poſuit ſenſum guſtus in tota lingua vſq; ad extremum palati, vnde ille Nigrinus ſolebat dicere ſe mirari, cur homines propter voluptatem quatuor digitorum, quæ eſt menſura linguæ, cōpararent ſibi ex voracitate, tot moleſtias. Galenus autē noſter, qui facultatem guſtatoria poſuit in ipſius linguæ, temperie, voluit 16. de vſu part. cap. 2. guſtatū fieri in lingua palato, & dentibus, adeo vt ad guſtatum efficiendum concurrant etiam dentes, ſed id hactenus non potui perfectè intelligere, quoniam multi ſunt edentuli, quorum tamen guſtatus non eſt minor, quod ſignū eſt non cōcurrere dentes ad guſtatum ipſum.

Cauſſæ ſaporum. Cauſſæ, quæ naturam ſaporum conſtituūt, quatuor ſunt, vt & in reliquis, forma, finis, materia, & efficiens. De forma diſputatum eſt a nobis nunc reliquum eſt vt alias tres cauſas contemplemur. *Finalis.* Finalis cauſa ſaporum, vt dicebat Ariſt. 2. de par. animalib. vlt. nulla alia eſt quam cibus, cum enim neceſſarium eſſet, vt animalia nutrirentur, atque ut ſcirent diſcernere nutrientia a non nutrientibus, excogitati ſunt a natura ſapores, qui manuducunt, & quoquo pacto trahunt animalia ad dignoſcendos, & capiendos cibos, ita, vt finis totus intentus a natura ſit cibus, vt cibum ſcilicet cognoſcant, & quærant. Sed video uos ſtatim duo aduerſus me dicturos, vnum, ſapores inſtitutos non eſſe in hunc finem, quoniam *Obiectio.* ſcribit Galen. 4. de ſimpl. cap. 10. dulcia ſolum nutrire, quare non videntur reliqui ſapores inſtiiuti gratia nutrimenti. *Obiectio.* Alterum, reperiri quoſdam ſapores, qui non ſolum non nutriunt, immo potius interimunt, cuius locupletiſſimum teſtem habetis Theophr. qui li. 6. de cauſis plant. capi. 4. ſcribit multa reperiri, & dulcia, quæ venena lethaliſſima ſunt, cuiuſmodi eſt ſolanum, papauer, hyoſciamus, & multa alia quæ ſub dulcia videntur, & tamen nos iugulant. Pro huius rei reſolutione notādum ſapores nutrire vllo modo falſiſſimum eſſe, quoniam cum ſapor ſit qualitas, qualitas nequaquā nutrire poteſt, igitur quando dicimus hunc vel illum ſaporem nutrire, non eſt intelligēdum illam qualitatem, illum ſaporem nutrire, ſed quod ſubſtantia in qua eſt ille ſapor nutriat. hoc ita conſtituto dupliciter reſponderi poteſt ad primum primo modo quod quā- *Dupliciter. ad primū reſpondetur.* do Galen. & alii dicunt dulcia ſolum nutrire, ſub nomine dulcium intelli-

intelligunt quæ ſuauia, & familiaria ſunt videatis quæſo, & diſcurſum Galeni qui eſt, quod cum nutrimentum factum ſit, vt ſuppleatur, id quod quotidie deperditur, cum deperdatur ſubſtantia noſtra, id quod ſupplendum eſt, amicum, & familiare ſubſtantiæ noſtræ eſſe oportet, hoc autem dicit Galen. non poteſt eſſe niſi ſit iucundum, & gratum, adeò vt quæ nutriunt ſemper debeant eſſe grata, & iucunda, & hoc eſt quod diuinns ille ſenex oraculo quodam nobis reliquit, qnando ſcripſit 2. aph. ſuauem cibum & potum ſemper præferendum eſſe inſuauiori. Si igitur ſub nomine dulcium intelligamus ſuauia, & grata, dico verum eſſe ſapores factos eſſe propter cibum, quia vnuſquiſque ſapor eſt gratus alicui animalium generi, nam alia delectantur amaris, alia acidis, alia acrioribus, plura etiam dulcibus, immo verò, vt dicit Galen. 4. de tuen. val. 7. ſunt etiam inter homines, qui delectantur potius aliis saporibus, quam dulci.

Altera reſponſio. Altera reſponſio quæ poteſt adferri ex Theophr. quod ſcilicet dulcia ſola dicuntur nutrire, quia res dulces magis ſunt accommodatæ nutriendis corporibus, quam vllæ aliæ res alterius ſaporis, adeò vt dulcia ſemper plus nutriãt, & melius, quam reliqua; & hoc eſt quòd Ariſt. 21. Sect. prob. 13. quærens, cur multis rebus frequenter vtimur ſine faſtidio, aliquibus autem vti non poſſumus inter cętera dicit, dulcia parere nobis faſtidium, eo quia multum nutriũt, & multum replent corpora noſtra. Ad ſecundum autem quòd reperiantur res dulces venenatæ, & lœthales, verum eſt id quòd dicit Theophr. ſed propter hoc nõ ſequitur quin dulcedo ſit ſemper poſita in re nutribili, quoniam ſi examinemus hæc corpora in quibus adeſt dulcedo, & venenum, dulcedo quæ conſequitur mixtionem elementorum proculdubio poſita eſt in corpore mixto, & nutriente, ſed vis illa venenoſa, & lœthalis conſequitur formam ſpecificam, non mixtionem elementorum. Itaque conſtitutum ſit hoc apud vos, cauſam finalem eſſe cibum.

Cauſſa materialis ſaporum. Materialis autem duplex eſt, altera remota, altera vero propinquæ materiæ remotæ ſaporum, vt docet nos Theophr. 6. de cauſis plant. cap. 3. quẽ ſecutus eſt Gal. ferè in omnibus, triplex eſt genus. *Materia ſaporum triplex.* Primum eſt animalium, nam clarum eſt, partes animalinm, ſiue ſint carnes, ſiue hnmores peculiaribus ſaporibus eſſe dotatas ſecundũ eſt plantarum, quod enim plantæ ſaporem habeant clariſſimum eſt immo ſcribit Ariſtot. in lib. de Senſu & ſenſ. maximè ſapores eluce-re in ſtirpibus, eo quod humor ſtirpium aptiſſimus eſt omnium corporum ad recipiendam coctionem, & ſaporum generationem. Tertium eſt eorum, quæ arte parantur, aut ſponte mutantur. Arte parantur obsonia, condimenta omnino ciborum, & tandem omnia

quæ gulæ fautrix culina inuenit. Quæ autem sponte alterantur sũt omnia ea, quæ putrefiunt, nam acetum eſt vinum putrefactum, qui habet proprium saporem, carnes etiam rancidæ sunt putrefactæ, quæ proprium habent ſaporem. Ita vt omnes sapores qui in rerum natura inueniuntur, comprehendantur sub his generibus a Theophra. poſitis. dixi potiſſimum, quia ipſemet Theophr. ſcribit etiã metalla, & lapides aliquos habere peculiares ſapores exemplũ habetis de ſulphure, & chalcantho, argentum etiam, & aurum, & ferrum aliquos ſapores habere videntur.

Obiectio. Sed dicet ſtatim aliquis veſtrum, ſi ſapores in tot generibus repe riuntur, cur igitur Auerroes quinto collect. capitulo vigeſimoprimo. ſcribit, ſapores ſolum dominari in animalibus, & plantis? reſpondeo, Auerroem notanter dixiſſe dominari, quia tametſi in metallis ſapores inueniantur, illi tamen ſunt admodum obſcuri, ita vt dominari nequaquam videantur. Quod autem mentionem non fecerit artificialium, atque putrefactorum eſt, quia quæcunque condimenta parantur arte, neceſſario parantur, vel ex rebus quæ pertinent ad plantas, vel ex ijs, quæ pertinent ad animalia, ſic etiam quæ putrefiunt, & ſapores habent, vel pertinent ad animalia, vel ad ſtirpes. Ex his itaque clariſſimè conſtare poteſt vobis ſubiecta remota ſaporum neceſſario debere eſſe corpora mixta, ſiue ſint imperfecta, ſiue perfecta. hæc dico quia corpora ſimplicia omnino ſunt ſaporibus orbata, niſi dicamus id quòd videtur dixiſſe Galenus, & Plinius, aquam etiam habere proprium ſaporem, quem appellabat aqueum, ſed ſapor ille, aut eſt ex genere dulcium, vt docet Galenus 4. de ſimpl. 4. aut potius eſt quidam ſapor priuatiue, non poſitiue, perinde, ac ſi dicamus carere omni ſapore. *Sapor aqueus.*

Materia immediata ſaporum. Materia immediata ſaporum, vt docuerunt nos Ariſtot. Theophraſt. & Galenus, nil aliud eſt, niſi ſiccum terreſtre dilutum aqueo humore, vt enim quando res ſapidas, vel coloratas abluimus aqua aut color, aut ſapor in ea remanet, ſic quando natura partes terreſtres diluit; & percolat aqua, tum ſapores facit. Nemo eſt qui ignoret etiam terram exuſtam, & aridam, ſi per aquam excoletur, aquã illam ſapore inficere. idem propemodum facit natura in ſaporum fabricatione, adeò vt materia ſaporum qua vtitur natura, nil aliud ſit, niſi pars terreſtris ſicca, diluta, & tranſcolata per humorem aqueum. An aqua ſit vehiculum partis terreſtris in ſapore, vt voluerunt nonnulli, an verò pars ſaporis, ſum ego huius ſententiæ & partem eſſe, & vehiculum.

Cauſa ſaporus efficiens. Cauſſa agens ſaporum eſt calor. nam vt optimè ſecundum ſententiam noſtram videtur ſtatuiſſe Ariſtotel. 4. Metheoro. calor eſt autho_

thor,& pater omnium mixtorum frigus si ingreditur opera naturæ,non ingreditur,vt agens, sed vt temperans,vel vt cogens. Cæterum quisnam calor faciat sapores,non est admodum inter authores constans,& certum, quia cum sint multi calores, elementaris, natiuus,calor solis,& vniuersi, calor oris: videntur ferè omnes isti calores,aliquam partem possidere in saporum generatione. sed puto ego duos potissimum concurrere ad generationem saporum; vnum natiuum,alterum verò solis:dico potissimum, quia in artificialibus certissimum est apud omnes calorem elementarem maximam partem habere, quia rarissima sunt condimenta,rarissimi sapores, qui non eliciantur e rebus opera huius caloris ignei, ita vt ad artificiales sapores producendos igneus calor concurrat. ad naturales autem solum, vel natiuus, vel cœlestis: natiuus concurrit, & author est saporum in animalibus, cœlestis in plantis, & fructibus,nam qui generat plantas, procul dubio generat & sapores, calor vniuersi producit plantas, itaque ut sapores producat necesse est. Sapores fructuum nemo est tam stupidus quin uideat a solo calore solari produci,quia quanto huiusmodi calor efficacior est, & maior,eo magis uidemus fructus uarios, & diuersos adipisci sapores. *Caloris differentiæ.*

Igitur saporum naturalium author est calor natiuus, artificialium uerò igneus. Colligamus igitur ex his omnibus ex sententia medicorum,& philosophorum,calorem agitantem partes terrestres corporum, per aquam transcolare, atque in hac transcolatione eam qualitatem produci,quæ sapor dicitur. quæ transcolatio, si attendatur opus caloris, appellanda est coctio, & hinc uidemus semper Theophrast. loquentem de generatione saporum dicere, eos fieri per coctionem; ita ut sapor nihil aliud sit, nisi ἀπόμορξις, siue emunctatio,aut excolatio sicci terrei per humorem aqueum. *Omnes sapores fieri coctione.*

Sed insurget statim aliquis uestrum, quomodo possint sapores effici per coctionem a calore, nam Galenus quarto de simplic. capit. 15. proponit multos sapores, qui efficiuntur a frigido, ut est acerbus, acetosus, & alij de quibus suo loco, præterea dicit idem Galenus, multos esse sapores, qui fiunt ex materia tenui; dico sapores omnes, ut iam constitutum est, fieri necessario a calore,sed differentia est, quia alij fiunt a calore immoderato, ut sapor acris, & amarus, alij a moderato, ut dulces, & pingues, alii a debiliore, ut acidus, & acerbus, unde dimi_nutus calor a Galeno, & ab aliis appellatur frigidum, & quam_quam dicant frigidum perficere aliquos sapores, non intelligunt de frigido positiuo, quia frigidum istud summum, & po- *Obiectio.* *Solutio.*

ſitiuum nòn ingreditur opera naturæ per ſe, ſed intelligunt prò fri gido calorem debiliorem,exemplum eſt de aceto,in quo ſapor acidus fit a calido,quia videmus æſtate ſumma vina acorem contrahere,ratio eſt,quia immodicus aeris calor corrumpit calorem natiuum uini,quo corrupto corrumpitur & vinum, corrupto vino fit noua generatio,in qua inducitur a calore debili ſapor acidus, qui calor debilis, quia non poteſt perfectè coquere, vt dicit Galen. diminute coquit, & in hac diminuta coctione exurgit ſapor acidus, adeò vt clariſſimum ſit etiam, ſaporem acidum a nullo alio fieri, quam a calore. Idem poſſumus dicere de materia immediata ſaporum,quæ ſemper eſt terreſtris, ſed modo tenuuior, modo craſſior,& hinc fit vt alli ſapores gignantur ex materia craſſiore, alii ex tenuiore. Sed dicetis, cur igitur reperiuntur aliqua corpora, quæ nullum ſaporem habent, niſi ab igne eliquentur? exemplum eſt de chalcantho,quod vbi ſolidum eſt, obſcuriſſimum habet ſaporem; ſulphur habet ſaporem.ſi eliquentur hæc corpora igne, ita vt oleum extrahatur, videbitis, liquorem eſſe acidiſſimum,tam ſulphuris,quam chalcanthi: dico dupliciter,vno modo quod ſapores, qui fiunt in his corporibus, ſunt obſcurati, & veluti confuſi, propter partium duritiem,& condenſationem, vbi beneficio ignis iſtę partes auferuntur,elucet ſapor proprius eorum corporum.Vel dicere poſſumus,in his corporibus illum ſaporem non ineſſe, ſed potius ingenerari ab igne. Sed de hoc ſapore habebitur diſputatio dilucidiſſima.

Quomodo vina acorē contrahāt.

Cur aliqua corpora nō edant ſaporem niſi eliquata ab igne.

De ſaporis differentijs. Cap. XVIII.

Circa ſaporum differentias variæ fuerunt antiquorum ſententiæ. Plato in Timæo, qui primus ſaporum theoriam conſecutus eſt, ſeptem ſolos ſapores facit, acerbum auſterum, acidum, amarum, acrem, ſalſum, & dulcem. Ariſtotel. autem quaſi Platonem ſecutus 2. de anima tex. 105. ſapores etiam 7.facit.& quamquam videatur philoſophus cognouiſſe ſaporem pinguem cum tamen ſub dulci comprehendendum iudicauit,Theophr.grauiſſimus poſt hos duos ſcriptor.6.de cauſis plant. 4. ſeptem, & ipſe ſapores conſtituiſſe viſus eſt, ſed diuerſus fuit ab Ariſt. quia ſicut ille ſaporem dulcem, & pinguem coniunxit, ſalſum verò,& amarum diſtinxir, ſic Theophr. diſcreuit pinguem & dulcem,copulauit autem amarum, & ſalſum, quamquam etiam

dicat

dicat, posse amarum, & salsum separari, atque ita esse octo sapores. vnde Plutarchus in quæstionibus naturalibus. quasi Theoph. sectatus octo saporum genera esse supponit.

Cæterum Plinius lib. 15. cap. 27. tresdecim esse scribit species saporum, dulcem, suauem, pinguem, amarum, austerum, acrem, acutum, acetosum, salsum, vinosum, acerbum, lacteum, & insipidum, seu aqueum. Verum si hæc Plinii sententia expēdatur, videtur omnino vanè tot sapores enumerasse, eo quia lacteus, pinguis, & insipidus sub dulci comprehenduntur, acris & acutus vnus & idem est, adeo vt sine ratione, & sine necessitate tot saporum species fecerit, Cæterum medici, vt habetis apud Auicen. lib. 2. tracta. 2. capit. 7. apud Galen. 4. de simpl. cap. 4. apud Auer. 5. collect. capit. 27. nouem fecerunt saporum species, inter quos præter dictos ab Aristot. & Theoph. apponunt aqueum, siue insipidum, qui dupliciter reperitur in rebus, vere scilicet, vt dicit Galen. in aqua in gramine, in hordeo viridi, & secundum sensum in calchanto, & in aliis metallis, quā quam, vt alias etiam dixi, sapor iste aqueus potius debet dici priuatiuus, quam positiuus. statuendum est itaque secundum medicorum placita octo esse veros sapores, acerbum, scilicet austerum, acidum, dulcem, pinguem, salsum, amarum, & acrem, vnum vero esse saporem non verum, sed priuatiuum potius, scilicet aqueum, siue insipidum. Sed dubitabit aliquis vestrum, nunquid inter sapores debeat adnumerari ille qui hodie vocabulo nostro vocatur picans, seu racens, nam videtur sane sapor esse, quia si sapor est qualitas, quæ gustum afficit, profecto huiusmodi qualitas gustum afficit, itaque videtur esse sapor.

Medici, nouem faciūt saporū differentias.

Saporem aqueū nō eē uere saporē.

Ex altera parte cum nemo veterum mentionem huius saporis fecerit, non videtur inter eos esse recensendus. De hoc sapore pererudita temporibus nostris scripsit Hieronymus Confortus Brixien. medicus doctissimus, & omni laude dignus, quare licebit vobis eius sententiam explorare; pro nunc tamen dico huiusmodi saporem non esse simplicem, sed mixtum, & propterea iure non esse a veteribus inter sapores nominatum, dixi mixtum esse, quia componitur modo ex duobus, modo ex tribus saporibus, componitur enim ex acri, quia mordet vnde dicitur picans, ex dulci quia delectat, interdum ex pingui, & acri, adeo ut semper huiusmodi sapor sit commixtus, & propterea non recensendus inter simplices sapores. Vt autem pleniorem uniuscuiusque continnem habeatis, operæprecium est ipsorum naturam diligēter explicare. In quare, ut habetis apud Theopgr. in principio 7. de causis plant. tres fuerūt apud ueteres modi, unus Democriti, alter Platonis, tertius Peripateticorū. Democritus Hip. nostri præceptor sectatus Leucippum, & post

Sapor picās ad quos reducatur.

Tres modi, quib. veteres conati sunt explicare natura saporū.

& post Democritum Epicurus, & Lucretius in ea fuerunt senten- tia, omnes res naturales constitui ex minutissimis quibusdam cor- pusculis, atque ex vacuis, & prout est conuenientia, & disconue- nientia inter hæc corpuscula, & vacua, sic etiam varias, & diuer sas esse rerum sortes: idem etiam senserunt in saporum generatio- ne, constituerunt enim ipsos ex huiusmodi corpusculis vario mo- do figuratis, atque etiam ex uacuo, adeo vt vbi hæc corpuscula fi guras habent læues, & planas, atque vacua accommodata, & con- uenientia, fiant sapores grati: vbi autem figuræ huiusmodi corpo- rum sunt asperæ, & inconuenientia vacua, ingrati, atque inter hos vbi figuræ sunt aduncæ, faciant sapores asperos, acerbos, acres, vbi vero acutæ, acutos, pungentes, & acetosos. Hæc opinio Democri- ti satis refutata est a Theoph. quare non est, vt ego nitar eam refel lere Plato autem in Timæo alia ratione conatus est naturas sapo rum nobis explicatas relinquere, quo in loco ad duo genera com- munissima reduxit omnes saporum species, nimirum ad contractio nem sensus, gustus, atque ad dissipationem eiusdem, scribit enim, vt etiam Galen. noster confirmat primo de simpl. cap. 35. austera ea es se, quæ contrahunt, & desiccant linguæ venas, quod si agunt mode- ratè inquit Plato, simpliciter vocantur austera, sin autem immode- ratè, dicuntur acerba, quo in loco id nos admonet aduertere Gale. 5. sub nomine acerbi apud Platonem eum saporem comprehendi, qui στυπτικός, & adstringens dicitur, & de quo agemus suo loco. Ex ad uerso inquit hic philosophus, quæcunque abluunt, & abstergunt linguam, amara sunt, quæ vero dissipant, & hęc omnia agunt, sed minus, nuncupantur salsa. Similiter quæcũque ori applicata lique fiunt, & liquefacta calefaciunt linguam, nec non ad caput ferun- tur ita vt omnia obuia incidant, acria dicuntur, quæ verò per putre factionem linguam illabuntur, illapsa mouent, agitant, miscent aeria terreis, & veluti ampullas edunt, & fermentant acida vo cantur. Ex quo loco debetis adnotare, apud Platonem acidum saporem per putrefactionem semper fieri. postremo dicit Plato, quæcunque laxas partes linguę leuiter cogunt, & constrictas blan de diuidunt, ita vt omnia ad naturalem statum redigant, dulcia iucunda, ac violentarum passionum remedia esse.

Platonis opinio de saporum natura.

Acidus sapor secũdũ Platonẽ fit semper per putrefactionem.

Itaq; vt videre potestis, Plato per has duas passiones declarat om- nes sapores fieri, scilicet per constrictionem, & dissipationem. Pe- ripatetici, inter quos semper primi extiterunt Aristot. & Theophr. diuerso modo saporum naturas declarare sunt conati, per quas- dam magis particulares affectiones, quam sint, vel figuræ Demo- criti, vel constrictio, & dissipatio Platonis, dicunt enim Peripate- tici, vt in principio 6. de causis plan. docet Theoph. Saporem dulcẽ

Peripateticorum de saporũ natura opinio.

esse, qui cognatum linguæ humorem vnit, atque vnitum conser uat, atque etiam lenit, quo in loco debetis adnotare Græcum, & la tinum contextum deprauatum esse, & vbi legitur in vulgatis codicibus, quod hic sapor discernit, & diuidit, legendum est, quod vnit. Acerbum saporem, seu vt barbari vocant ponticum dicunt Peripatetici esse illum, qui desiccat, & leniter eundem linguæ hnmorem condensat, sub quo sapore, vt videre potestis, & acidum comprehendunt. Acrem autem dicunt esse, qui mordet, & humoris cognati calorem depellit, qui calefacit, & vrit. Salsum qui siccat, & mordet, nec non etiam corrumpit. Amarum verò, qui abstergere potest sensum gustus, aut humorē cognatum, aut superficialem mordere, & exiccare. Atque hæc fuit ratio, qua Peripatetici tentarunt saporum naturas nobis explicatas relinquere. Cæterum Galen. qui diligentissimus fuit, lib. primo de simpli. cap. 37. scribit, difficillimum esse naturas saporum ita explicare, vt perfecta habeatur notitia, si quis tamen sensum diligenter adhibeat, vt ex toto non possint cognosci, posse tamen aliquo modo intelligi. Modus vero, quo intelligendos esse sapores docuit Galen. hic est, quod sapor stypticus sit ille qui ex omni parte æqualiter condensat & constringit linguam, ita ut partes superficiales uideantur quodammodo intro pelli: huius saporis exemplum proponit Galenus in multis corporibus, præsertim uero in myrto, in mespilo, galla, rhu obsoniorū. Quæ omnia si gustentur faciunt hos effectus, quos nobis descripsit Galenus reperiri in sapore adstringente. *Modus dignoscēdi sapores ex Galeno.*

Austerus sapor est, dicit Galenus, qui nō solum cogit, & intro pellit, verumetiam penetrat, atque asperum quendam, & inæqualem sensum mouet, exemplum huius proponit. 4. de simpl. in vino amineo. 2. autem de locis aff 8. proponit idem exemplum in cydoniis, necnon in quibusdam granatis. Acerbus sapor, secundum Galen. est qui ualde linguam desiccat, contrahit & in multam profunditatem penetrans exasperat, cuius exempla habetis in prunis syluestribus immaturis, necnon in corneis; sed notate id quod dicit Gal. hunc saporem esse fere eundem cum austero, sed differre solum secundum intensionem, & remissionem, immo uerò huiusmodi sapor sicut & austerus sepè comprehenditur sub nomine adstringentium saporum. Salsus appellatur a Galen. ille qui linguam, neque multum contrahit, neq; constringit, sed detergit, & abluit atque ēt qui aliquid adstrictionis adiunctum habet; adeò ut huiusmodi sapor semper detergat, & abluat, atque etiam nonnihil adstrictionis iunctum habeat. Quo in loco uideo statim dubitaturum esse aliquē. quoniam Galen. 2. de med. secundum genera, scilicet scribit, hoc inesse sali, ut magis adstringat, q̄ abstergat. 4. uerò de simpl. scribit *Austerus sapor.* *Acerbus.* *Salsus.* *Dubitatio.*

contrarium, scilicet saporem salsum abstergere semper, & aliquid adstrictionis iunctum habere, quibus in locis videtur manifesta con-

Solutio. tradictio in Galeni verbis. Quam vt tollatis debetis scire, quòd idem scribit 11. de simpl. salis duplex esse genus, fossile, & maritimum: fossile quod estoditur e montibus, & speluncis: maritimum quod ex aqua maris condensata efficitur Sal fossilis magis adstringit, quam abstergat, & de hoc puto locutũ esse Galenum 2. de med. per genera. cap. 5. sal autem qui ex aqua maris fit magis abstergit, quam adstringat, & de hoc intelligendum Galen. sententiam statuo 4. de simpl. Amarus porrò sapor est ille, qui adhuc magis ab-

Amarus. stergit, ita vt etiam exasperet, addit Theoph. hunc saporem etiam corrumpere. Sed dicet aliquis vestrum, quomodo potest hic sapor corrumpere, cum exiccet, quæ siccant. multum abest vt corrumpãt, immo potius conseruant?

Dico breuiter intelligendam esse Theophra. sententiam, non

Quomodo amara dicãtur corrumpere. quod amara corrumpant omnia, sed humidum vitale. nam clarissimum est ex rebus amaris nullum viuens nutriri, neque etiam nullũ animal generari; exemplum est de mari mortuo, in quo dicit Galenus, nullum animal viuere, nullum generari: vnde etiam patere vobis potest error eorum, qui existimarũt, vermes in corpore nostro, posse nasci ex bile amara, quod omnino falsissimum est.

Acer. Acer sapor est ille, qui cum valida caliditate mordet, rodit, & ca-

Acetosus. lefacit, vt piper, cępa, allium, & huiusmodi. Acetosus, qui & ὀξύς, dicitur, est ille, qui sine caliditate mordet, rodit, & fermentandi facul-

Dulcis. Pinguis. tatem possidet. Dulcis verò seu γλυκύς, est qui inungit implet, atq; exasperatas, & veluti erosas linguæ particulas in suum statum naturalem cum voluptate reuocat, λιπαρός, autem postremo, seu pinguis est qui ea omnia facit in lingua, quæ sapor dulcis, sed sine voluptate. Itaque hi sunt sapores omnes numerati a Galeno. Atque hic est modus, quo facultas saporum innotescit, vbi potestis intelligere omnes sapores, præter dulcem, molestiam inducere potius, quam voluptatem. vnde Aristotel. 34. sect. problem. 5. quæ-

Cur lingua nunquã efficiatur dulcis. rens, cur lingua nunquam efficitur dulcis, sed modo acida, modo amara, modo acerba, rationem reddit, quia cæteri sapores sunt veluti corruptiones quædam, dulcis verò est qualitas naturalis, quæ sunt naturalia, iuquit Aristot. non percipiuntur, sed solummodo, quæ se habent veluti excessus quidam: quanquam vbi pituita dulci lingua oppletur, in ore dulcem insigniter saporem sentiri experientia constat.

Dixi alias sapores oẽs mixtionem elementorum sequi, quæ mixtio, vt apud omnes constat, fit ex quatuor qualitatibus elementorum, quarum aliæ sunt passiuæ, aliæ vero actiuæ: substantia igitur

quæ

quæ in mixtione elementorum eſt ſubiectum ſaporum, aut eſt terreſtris, ſicca & craſſa, aut tenuis, aut media inter tenuem, & craſsã, ſimiliter qualitates actiuæ, quæ ad hanc mixtionem concurrunt in generatione ſaporum, ſunt diuerſæ, quia aut calor dominatur, aut frigus, aut tepor, ſic mihi liceat lo qui. Si terreum craſſum iungatur calido, fit ſapor amarus, ſi frigido fit ſtypticus, quem Arabes vocant ponticum, ſi materia craſſa iungatur tepori, vt docent Auic. & Galen. fit ſapor dulcis, & hæc eſt ratio cur Theophraſt. dicit res dulces minimè olere, quia materia dulcium craſſa eſt, odores vero, e re tenui exhalant. * Subtilis materia ſi iungatur calido fit ſapor acris, qui etiam acutus dicitur ab Arabibus, ſi frigido acetoſus. ſi iungatur tepori, fit ſapor ille, qui pinguis appellatus eſt. Materia porrò quæ media eſt inter tenuem, & craſsam, ſi iungatur calido fit ſapor ſalſus, ſi frigido adſtringens, ſi tepori inſipidus, ſeu aqueus. Itaque vt videre poteſtis, ſapores partim ſunt a calido, partim a frigido, partim a temperato. A calido acris, amarus, & ſalſus. A frigido acerbus, auſterus, adſtringens, & acetoſus. A moderato dulcis, pinguis, & aqueus. Hi ſunt ſapores, vt ſæpius intellexiſtis, ſimplices. Sed ſæpe contingit, vt miſceantur vario, & diuerſo modo. coniungitur ſapor ſtypticus, & amarus, ut in lycio, quos ſapores dicebat Auicen. conferre iecori, & ſtomacho, copulantur etiam ſapor amarus, & acris, vt in abrotano, iungitur dulcis cum ſtyptico, quam mixtionem viſceribus amicam eſse dicit Auice. ut in granatis dulcibus, in ſorbo maturo. Atq; hæc eſt natura explicata omnium ſaporum.

Cur res dul ces minimè oleant.

Reſponſio ad dubitationes ex traditis obortas. *Cap. XIX.*

NVnc operepretium eſse exiſtimo, nonnulla ſcitu digna, & iucunda diſcutere. Vnum quomodo dixerim ſiccum eſſe commune ſubiectum ſaporum, quoniam eſt Theophraſt. ſententia, communem ſaporũ materiam eſse aqueum humorem, agentem cauſam eſse calorem externum, aut internum. Docui iam vos quomodo omnes ſapores a calore generentur ſcilicet aut interno, aut externo, & externo, aut naturali qualis eſt ſolis calor, aeris, terræ, aut artificiali, qualis eſt calor fimi, calor aquę. hi enim ſunt calores omnes qui concurrunt ad generationem ſaporum. quod ſi dictum ſit a ſcriptoribus, etiam frigus concurrere, iam docui, pro

Vtrũ ſiccũ ſit ſubiectũ ſaporum.

frigore intelligẽdum esse calorem imminutum, nisi etiam placeat nobis dicere, etiam frigus externum concurrere, sed per accidens, quoniam ut refert Plinius, & etiam experientia probatur, apud Germanos sunt quædam vuarum genera, quę solis frigidis temporibus maturescunt, in quibus fit sapor ille dulcis per accidens a frigore, quia frigus externum calorem debilem plantarum cogit intra penetralia corporum, calor autem coactus magis coquit succos, & hæc est ratio propter quam Theophra. 6. de causis plant. 28. dicebat interdum in terris frigidioribus plantas magis olere, quia calor coactus magis coquit, & attenuat. propter hanc eandem rationem Alexand. 2. probl. 6. dicebat, apud scythas, & Gallos fieri vina calida, quamquam regiones sint frigidæ, eo quod calor a frigore aeris intro conclusus magis coquit, & calefacit. His igitur sic constitutis respondeo de materia, duplicem esse materiam saporum, alteram ex qua, alteram vero in qua: materia ex qua fiunt sapores est humor, materia vero in qua collocantur est siccum terrestre, adeo vt intelligere possitis, me nequaquam contraria Theoph. dixisse.

Frigus externum per accidens cõcurrere ad generationẽ saporũ.

Duplicem est materia saporum.

Alterum discussione dignum, est circa saporem amarum, an scilicet semper sit coniunctus calido, ita vt solum a calido fiat, & solum calidis corporibus insit. Ex vna parte est Galen. & Auicen. qui scribunt amarum saporem semper calidum esse, & a calido fieri, est etiam demonstratio, qua Galen. vtitur, qui probare volens saporem amarum calidum esse, hoc medio ostendit, quia hic sapor per coctionem efficitur ex dulci, vnde cum dulcis sit calidus citra controuersiam, iure dicit Galen. calidior est amarus. Contra Galenum & Auicen. est Auerr. 5. collect. 27. vbi statuit, saporem amarum fieri tum a frigido, tum a calido, & vt hanc suam demonstrationem confirmet, profert exemplum opij, quod scribit amarum esse, atq; etiam frigidissimum, & quia videbat Auerr. Galen. & Auicen. sectatores responsuros de opio, quod in illo sint partes frigidæ, & calidę, merito quarum fiat amaror, respondet, hoc nihil valere, quia sapores consequũtur mixtionem, igitur quale est in mixtione superabundans, talem debere esse saporem, vnde inquit, si amaror fieret a calido, sequeretur complexionem opii debere esse calidã. Nonnulli qualis fuit Conciliator, vt aufugerent hoc argumentum de opio, dixerunt nihil valere hanc rationem, quia opium vbi collectus est succus e papauere vritur, & ex illa vstione dicunt contrahere huiusmodi amarorem, sed hæc ratio Conciliatoris, & aliorum nulla est, quia opium non vritur, ita vt ex vstione amarescat, præterea si ex vstione fieret amarum opium, sequeretur ante vstionẽ esse dulce, quod tamen falsum est, ita vt adhuc stet argumentum

Auer. circà opium. sed præter opium sunt & alia, quæ cum sint amà ra, sunt tamen frigida, citruli, & cucumeres crudi, cucurbitę crudę amaræ interdum reperiuntur, sunt etiam fructus quidam qui amari sunt, & deinde dulcescunt, vt & vina quæ primo sunt amara, deinde dulcescunt, iam vero amarities in his est cum frigore, demõstratur, quia post amarorem dulcescũt, sequeretur enim si essent calida, dum ex amaris sunt dulcia, quod calida per calidum refrigerarentur, ad hæc sapor dulcis, & amarus sunt contrarii, sed dulcis est calidus, ergo amarus debet esse frigidus.

Quæ frigida sint, & tamẽ amara.

Hæc dubitatio hinc, & inde a doctissimis scriptoribus fuit exagitata, & multi laborarunt in ea dissoluenda. Temporib. nostris Laurentius Gryllus, qui doctissime de saporib. scripsit, subtilissime, & doctissime imaginatus est, sapores nõ fieri ex mixtione, sed ex peculiaribus seminariis quæ sunt nobis incognita, sed ꝓut, dicit ille hæc seminaria sunt varia, & diuersa, ita etiam varii, & diuersi sapores exurgunt, ad quod etiam demonstrat maximè conferre aptitudinẽ corporum, quibus inserta sunt hæc seminaria. Sed hæc opinio Grylli est quidem ingeniosa & copiosè disputata, secundum tamen medicinæ principia, nequaquam consistere potest, nam hæc seminaria aut sunt corpora, aut accidentia, si sunt corpora, necessarium est vt sint sensibilia, alioqui gustum non mouerent. si sunt sensibilia, necessarium est, vt sint commixta ex elementis, itaque necessarium erit in hac commixtione elementorum reducere sapores ad aliquam qualitatem, id quod confitentur medici, et philosophi. sin uero dicamus non esse corpora, sed qualitates aut hę qualitates sunt manifestæ, aut occultæ, nõ sunt occultatæ, quia cum mouent sensum debet esse proprio inter mouens, & motum, inter sensibile, et non sensibile nulla est proportio, quæ possit mouere sensum, igitur dicendum est esse qualitatem manifestam, eamque vel ex primis, uel ex secundis, adeo ut necessarium etiam sit fateri sapores consequi qualitates, et mixtionem elementorum, sed de hac sententia nõ est nobis fusius disputandum.

Laurentij Grylli de saporib. sententia.

Est aliorum respõsio, ꝙ rerum amararum tres sunt classes, una eorum quæ sunt summè amara, ut sunt fella, colocynthis, aloe, gentiana, absinthium, abrotanum, alia eorum quæ sunt mediocriter amara, ut vina quædam in Italia, et Creta, mel nimis coctũ, opium, folia quercus, bistorta, oliuæ, alia eorum, quæ languidum, et exilem amarorem habent, ut est rosa, castanea immatura, cucurbita, cichoreum, cortex nucum uiridium, endiuia. His itaque constitutis tribus gradibus amaroris, dicunt isti, quod quæ sunt summè amara semper fiunt a calido, et semper sũt in corporibus calidis, atque sic locutum esse Galenum. 4. de simplic. 9. et 19. quæ uero languide

Aliorum respõsio.

guide

guide sunt amara posse etiam fieri a calido diminuto, & esse in frigidis corporibus, quæ mediocriter amara sunt, a mediocri fieri calore, sed hęc responsio minimè videtur mihi accommodata, quia Gal. 4. de simpl. 9. dicit amarum omne fieri a calido summo: præterea si verum esset, quod summe amarum fieret a summo calore, sequeretur absinthium esse summe calidum, quia est summe amarum, sed Gale. 6. de simpl. manifeste vult in absinthio calorem non excedere primum gradum, quapropter dimissa & hac responsione dabo vobis aliam, quam quæso attente audiatis. Et vt valeatis sententiam meam penetrare, & memoriæ mandare, quatuor sunt mihi ante cętera statuenda, vnum est alios esse sapores naturæ nostrę proprios, & familiares, alios aduersarios, & minimè familiares, inter hos primum locum citra cõtrouersiam sibi vendicat amarus sapor, vnde Galen. 4. de simplic. 22. & Auerr. 5. collect. dicebant saporem amarum esse in quadam extremitate contrarietatis naturæ nostræ: vnde vero insit hæc contrarietas inter saporem amarũ, & naturam nostram, atque etiam plerorumque animalium, Auer. dixit esse propter nimiam siccitatem, quoniam cum vita animalium posita sit in humido, omne siccum immoderatum est inimicum vitæ, & propter hanc rationem dicũt, vulpes si edãt amygdalas amaras, necari propter nimiã siccitatem. Fracast. doctissimus. & elegantissimus medicus dixit hanc contrarietatem saporis amari oriri ex varietate saporum, ex quibus commixtus est amarus sapor. Sed pace tanti viri videtur mihi hæc ratio longe aliena a schola medicorum & Peripateticorum, quia si hoc verum esset sequeretur saporẽ amarum minimè esse simplicem, quod nemo non modo dixit, verum nec somniauit, quare dicendum est, contrarietatem hanc oriri ex quadam arcana improportione quam habet sapor amarus cum natura nostra, & ratio est, quia sapor dulcis, vt docent Aristo. & Theoph. est propter hanc proportionem naturæ nostræ familiaris, & gratus, quare amarus qui contrarius est dulci hac eadem improportione debet esse naturæ nostræ aduersarius. Secundum statuendum est, nullum saporem amarum esse syncere amarum, quia si daretur sapor huiusmodi, profecto a nemine posset unquam gustari, sed inueniuntur, qui absinthio quotidie vtuntur, & refert Brasauola se vidisse quendam, qui singulo mane mandebat aloen tamquam panem. Tertium statuendum est, amarum saporem tam esse nobis inimicum, vt etiam si modicum amari misceatur alicui alteri corpori alterius saporis, multo copiosiori, tamen maximè amaror percipitur, & eo magis si corpus illud vel tenuè, vel acutum sit, sic enim si misceatis modicum fellis multo aceto, amaror maximus apparet, id quod cognoscentes perfidi illi He-

Quatuor prę supposita pro dubij resolutiõe.

Secundum præsuppositum.

Tertium.

brei

bræi, potarunt Saluatorem noſtrum felle, & aceto. idem etiam fit ſi amarus ſapor miſceatur aqueo, quia quanto huiuſmodi ſapor habet vehiculum tenuius, & ſubtilius, eo magis facultatem, & ingratitudinem ſuam oſtendit. Quartum ſtatuendum eſt, corpora omnia quæ in medicum vſum cadunt, varijs, atque interdum contrarijs, partibus eſſe conflata, id quod non ſemel nos docuit Galē. in primo, & ſecundo de ſimpl. His igitur hunc in modum conſtitutis dico, id quod ſcribunt. Galen. & Auic. veriſſimum eſſe amarum omne fieri a calido, non tamen neceſſe eſſe, vbi amarum inuenitur corpus illud neceſſario calidum eſſe a prædominio, neque hoc vnquam dixit Galenus, & ſi vnquam dixit, locutus eſt de illis amaris, quæ proxime accedunt ad ſynceram amaritudinem, vt colligere potestis ex ipſo Galen. 4. de ſimpl. cap. 17. Cur igitur reperiuntur amara, quæ ſunt frigida? iam ex conſtitutis poteſtis vos reſpondere, quia portio illa calida vbi amaror eſt, multo eſt minor, quam portio, frigida cui coniuncta eſt hæc calida; ſentitur veror amaror, quia vt conſtitutum eſt, tanta eſt vis & facultas huius ſaporis, vt minima portio multæ commixta magna ſit, & eo magis quando corpora habent ſapores, qui magis manifeſtant amarorem, vt eſt opium, in quo (vt demonſtrat Gale. 4. de ſimpl. 15.) ſicut & in aliis refrigerantibus medicamentis, eſt quidam ſapor acidus minimus. & attendite ne vos decipiat interpres latinus: qui ſapor minimus acidus, ita iuuat amarorem illum, vt maxime manifeſtetur, quamquam ſit in exigua materia ſumme calida, quæ valde ſuperatur à materia frigidiore. Id quod dico de opio, idem etiam dicere poteritis de omnibus aliis, quæ iunctam habent frigiditatem, & amarorem. *Quartum.*

Problematum duorum circa dulcia diſcuſsio. Cap. XX.

GAlenus, quarto de ſimplic. ut alias docui, àd oſtendendum, amarum eſſe ſumme calidum, hac demonſtratione vſus eſt, quod quæ dulcia ſunt, cum ſint calida, per coctionem, & maiorem calefactionem fiunt amara; ex quo loco duo nobis examinanda ſunt. Vnum, an dulcia per maiorem calefactionem uertantur in amara. Alterum, an dulcia ſemper ſint calida. Quod àd primum attinet, non uidetur uerum dulcia calefacta amaro- *An dulcia per maiorē calefactionem fiant amara.*

rem

rem semper contrahere, quoniã uidemus uina dulcia summo ęstãtis fieri acida, idem quoque contingit de mulsa, immo uerò qui uolunt acetum acerrimum facere, solent ficus per calefactionem corrumpere, & experientia constat ex ficubus dulcissimis fieri acetum acerrimum, quare non uidetur uerum, quòd dulcia calefacta semper fiant amara. Dico dulcia a calore duobus modis posse pati, uel a calore externo uehementer agente, uel non uehementer. Calor uehementer agens in dulcia quid facit? auget calorem rerum dulcium, calor ille auctus deinde excoquit magis naturam. atque ita amarorem inducit. Calor remisse agens, quid facit? hebetat calorem rerum dulcium, quo hebetato fit corruptio, & putrefactio, facta putrefactione a calore debili iterum excoquitur materia, & fit acida, nam alias docui vos acorem contrahi, vt dicebat Galenus propter calorem non potentem perfecte coquere: Illud tamen est vobis animaduertendum, aliud esse genus aciditatis, quæ nequaquam per putrefactionem efficitur, vt est aciditas fructuum, vuarum, quæ solummodo, inducitur propter actionem debilem caloris in humidum, & siccum. Sed mirum est quomodo in chalcãthi oleo, & sulphuris, fit maxima illa aciditas, cum tamen constet hæc corpora vrere, adeò calida sunt. puto ego acorem in sulphure, & chalcantho innatum esse, sed vt dicebam non percipitur huiusmodi acor, nisi quando per ignem separatæ sunt partes terrestres a succulentis, quo tempore acor ille cum sit copulatus materiæ acriì quamquam non sit multus, appareat tamen multis. exemplum, si aceto addatur piper procul dubio acciditas maior est, non alia ratione, nisi quia acrimonia illa piperis magis prodit, & magis manifestat aciditatem.

In omnem aciditatem fieri putrefactionem.

Vt adsit aciditas in chalcãti, et sulphuris oleo.

An oĩa dulcia sint calida.

Circa aliam considerationem, an dulcia omnia sint calida, videtur non exigua dubitatio, quoniam pepones sunt dulcissimi, cum tamen aquei sint, proculdubio existimandum est frigidos esse: præterea si dulcia essent calida sequeretur id, quod dulcius est, semper esse calidius, sed hoc ẽt falsum est, qa multa reperietis dulcia, & dulciora alijs, & tamen minus calida. In hac re, idem dicendum est, quod dixi de sapore amaro, scilicet hoc verum esse, quod sapor dulcis ex sese semper est in substantia calida, sed fit sæpè in mixtione, vt modicæ materiæ calidæ in qua est dulcedo, adiuncta sit multa materia frigida, quæ hebetat quidem calorem, non hebetat tamen, immo auget saporem, quoniam materia illa frigida est tenuis, & subtilis, nam tenuitas illa, & subtilitas facit vt illa dulcedo magis penetret ad sensus, atque magis manifestetur, & hoc est, quod dicebat Arist. 13. part probl. 11. quod si melli adiiciatur modicum salis, magis apparet dulcedo, non ob aliud, nisi quia sal

atte

attenuat,& attenuando efficit, vt dulcedo magis penetret, & magis agat, adeò vt clarissimum ex his esse possit, nō fefellisse nos Galenum, quando scripsit dulcia semper esse calida. Sed maior est dubitatio de sapore salso, quia vt notare potuistis ex descriptione huius saporis, abstergit, abradit, & vt dicebat Theophr. consumit rerū facultates, propter quod in controuersia positum est, an huiusmodi sapor possit nutrire plantas. ita vt plantæ quemadmodum fiunt dulces, & acidæ, ita etiam possint fieri salsæ. Ex vna parte est Theophr. authoritas. 6. de causis plant. 17. & Plutarc. in quæstionibus naturalibus quæstione 5. qui omnes dicunt, nūquam saporem salsum fieri in plantis, est ēt & ratio pro Theophr. quia quæ nutriunt, debēt primo distribui, deinde apponi, & assimilari, quæ salsa sunt multum abest, vt possint apponi, ratio, quia quæ apponuntur, glutinosa quoquo pacto esse debent, sapor salsus multum abest, vt sit glutinosus, immo verò abstergit, abradit, & contrarias pene nutrientibus operationes facit. Ex altera parte est authoritas Galen. & experientia, authoritas. 4. de simpl. 15. quo in loco de brassica sermonem faciens, dicit manifeste eam habere vim quandam salsam, & nitrosam, meritò cuius decoctum illius aluum soluit. est etiam experientia, quia multæ sunt herbæ, quæ si gustentur salsæ sunt, & inter cæteras, est corallina vocata, brionia lasson, quę insigniter salsa est, quid igitur dicendum? hæc debet esse resolutio huius dubij, quòd salsum esse aliquid potest intelligi dupliciter, vel secundum partes, vel secundum totum. plantę non sunt salsæ secundum totum, & hinc est qđ nō nutriuntur salsis, q̄a quę nutriunt per totā substātiam nutriunt, & hærent, si nutrirent igitur salsas plantas, necessario totæ essent salsæ, sunt igitur salsæ solum secundum partes, hoc. s. pacto, quia cum plantæ attrahunt succum permixtum ex terra, vbi succo illi inest, vel materia nitrosa, vel salsa, quicquid salsum, & nitrosum inest, facultas expultrix mittit ad superficiem, in qua hærens hæc materia salsa, & terrestris efficit veluti corium, quo deinde vtitur natura ad conseruationem internæ substantię. Sed video adhuc dubitaturum esse aliquem, si verum esset, qđ salsæ res non nutriāt, cur ergo, vt in q̄onibus naturalibus disputat Plutarchus, pastores obijciunt salem ouibus, vt pinguescant; canes etiam gustato sale, fiunt fœcundiores, quæ omnia videntur argumenta esse non solum salsa, sed etiam salem ipsum nutrire. Respondeo, aliud esse nutrire, aliud deferre alimentum, sal quidem nequaquam nutrire potest, sed defert nutrimentum, quia sui tenuitate, & penetratione est ueluti uehiculum nutrimenti, propter quod Apollonius medicus Herophili sectator, ut est apud Plutarchum in quæst natur. ad impinguanda corpora hominum emaciata commēdabat res salsas, & damnabat

An plantæ fiant salsæ.

dulces,vt ſcilicet res ſalſæ veherent nutrimentum ad partes nutriẽdas: igitur ſi offerunt paſtores ſalem ouibus,faciunt hac ratione vt magis nutriantur,quamquam etiam interdum faciant ad conſumẽdam,& caſtigandam nimiam pinguedinem.Quod vero canes guſtato ſale,fiant fœcundiores,non eſt propter nutrimẽtum,ſed quia ſal excitat,libidinem ſtimulando, vnde fiunt animalia fœcundiora,& ideo Aegyptij ſacerdotes abſtinebant a ſale,vt caſtitatẽ poſſent melius conſeruare. Eſt & altera dubitatio,quia cum ſint tot ſapores,vt audiuiſtis, neceſſarium eſt, inter ipſos aliqua dari genera inter ſe contraria,eſt igitur dubitatio, quæ ſint hæc ſaporum genera inter ſe contraria. Galenus,& Auicen. fuerunt huius ſententiæ,ſaporem adſtringentem,ſeu acerbum,& acrem, eſſe cõtrarios. Ariſt.autem lib.de ſenſu & ſenſ.necnon 2.de anima,& cum Ariſtot. Auerr. voluerunt ſapores contrarios eſſe amarum, & dulcem.& Auer.aduerſus Galenum & Auic.vtitur duobus argumentis. primũ eſt,quod hæc opinio medicorum aduerſetur Ariſtoteli,quaſi maximum ſit piaculum medicum contradicere philoſophis. Aliud;quod ſi huiuſmodi ſapores eſſent contrarij,eſſent contrarii per qualitates actiuas, quod eſſe non poteſt,quia huiuſmodi ſapores poſſunt fieri indiſcriminatim,ab ambabus qualitatibus; adeo vt ſecũdum Auerroem,non ſit hæc vera ſaporum contrarietas: & quia videbat rei difficultatem,in 2. de anima com. vlt. conatus eſt cõciliare medicos,& philoſophos, dicens,quod contrarietas poteſt conſiderari,vel ſecundum operationes, vel habito reſpectu ad corpus humanum: ſi conſideretur ſecundum operationes, dicit Auer. quod ſapor dulcis,& amarus, ſunt contrarii,quia ſicuti dulcis oblectat,& lenit,ſic amarus moleſtat, & exaſperat: ſin verò conſideretur ad corpus humanum,ponticus, & acutus debent dici contrarii. Nos autem,vt melius conciliare poſſimus medicos,& philoſophos,dicimus ſapores poſſe conſiderari, vel ſecundum operationes, vel ſecundum principia generationis: ſi conſiderentur ſecundum operationes,proculdubio ſapor acris,& ponticus, ſunt contrarii, quia ſicuti vnus calefacit ſumme, ita alter frigefacit ſumme. ſin conſiderentur ſecundum principia generationis, dulcis, & amarus ſunt cõtrarii,quia generatur dulcis ex ſumma proportione, amarus, ex ſumma improportione,quare ratione ſummæ proportionis, & improportionis, ſecundum generationem dicuntur ſapores contrarij; quamquam etiam,vt dicebat Auer.poſſunt dici contrarii,nomine delectationis, & moleſtiæ.

Cur canes, ex ſale fiãt fœcundiores.

Sacerdotes Aegyptij,à ſale abſtinebant.

Duo Auer. argumẽta, contra medicos.

Auer. medicos cum philoſophis conciliat.

Alia et melior conciliatio.

Ex saporibus quomodo inuestigandæ ueniant medicamentorum uires. Cap. XXI.

ABsoluta saporum tractatione, videamus modò, quomodo ex ipsis saporibus possimus venari facultates medicamentorum, sed antequam ad hoc deueniamus, sunt nonnulla vobis breuiter aduertēda, vnum quod quando dicimus hunc, vel illum saporem demonstrare hanc, vel illam facultatem, non intelligimus, quod sapor habeat has facultates, sed quod corpora, in quib. sunt huiusmodi sapores, iis sunt prædita facultatibus. Alterum est, quod monet Auer.5. collect. 3. cognitis primis facultatibus, posse etiam ex ipsarum cognitione, cognosci secundas, sed hoc non est perpetuum, quia e.g. tenuitas, & subtilitas debente iure demonstrare facultatem calidam, veruntamen sæpè reperiuntur cum frigiditate, vt in aceto, quod cum sit frigidum, est tamen etiam tenuissimū. Idem etiam dicendum est de tertijs facultatibus, immo uero dicit Auer. q̧ tertiæ facultates eo minus cognoscuntur, per primas, quo magis sunt propinquæ illis facultatibus, quæ sunt a tota substantia. *Nonnulla aduertēda.*

Incipiamus igitur sigillatim ostendere, quas vnusquisque sapor possit nobis indicare facultates, in qua re, ne vos perturbem citādo, putate me omnia dicturum, quæ dicunt Galen.5. de simpl. capit. 26. & Auicen. 20.21. tract. 3. cap. 3. vel 4. non dico me sequi Mesuē, quoniam licèt ipse copiosissime hanc materiam tractet in Canonib. vniuersalibus, versatur tamen eius tractatio solùm in medicamentis solutiuis. Dulcis sapor indicat facultatem calidam concoquentem, rarefacientem, & implentem, nam inter cætera tribuit hoc Aristo. reb. dulcibus, vt impleant, hac scilicet vt puto ratione, quia ꝓpter familiaritatem auidè trahuntur a membris nutriendis. *Dulcis sapor qua indicet facultatem.*

Salsus sapor indicat similiter facultatem magis calefacientem, quam dulcem, abstergentem, abluentem, constringentem, & a putredine conseruantem. nam clarissimum est, si vlli alteri, sal profectò conuenire facultatem a putredine cōseruatiuam, quoniam scimus omnia corpora beneficio salis præseruari a putredine, immo etiam corpora humana, nam ueteres illi primi condiebant corpora mortuorum sale, vt scribit Herodotus lib. 2. Amarus sapor demōstrat facultatem magis calefactoriam, quam salsus, absterliuam, exasperatiuam. Addit Galen. saporem hunc humores crassos incidere, attenuare, expectorare, ac menses mouere. Sed duo debetis aduertere, circa saporem hunc, vnum est varios esse gradus rerum amarum *Sapor salsus.* *Amarus* *Duo aduertenda.*

rarum, & prout magis, vel minus ſunt amaræ, ita etiam has facultates habere modo efficaciores, modo debiliores. Alterum eſt, cum hic ſapor, vt ſæpè intellexiſtis, ſit naturæ noſtræ aduerſiſſimus, immo vero vitæ cuiusque orporis contrarius, quando licet nobis eaſdem facultates in aliis medicamentis habere, ſemper eſſe cauendum a nobis rebus amaris, tamquam nobis inimiciſſimis.

Sapor acris, qui etiam acutus, ut ſępè dixi, ab Arabibus vocatur maiorem caliditatem adhuc, quam maius comitatur ſemper & indicat, pręterea facultatē reſolutoriam habet, & inciſoriā, ſed illud animaduertere debetis, huiuſmodi ſaporem fere ſemper iungi, materię, quę nobis aduerſiſſima eſt: eſt vero materia huic ſapori coniuncta nobis aduerſa dupliciter, uel a tota ſubſtantia, vt in ſandaracha, & auripigmento, uel ob ſolum calorem immoderatum, quando autem ob calorem immoderatum nobis aduerſatur, aut eſt cum ſubſtantia craſſa & tunc facultatem corroſiuam, & exedentem nobis demonſtrat, vt eſt arſenicum, & argentum viuum: ſi uero cum tenuiori materia copuletur hic ſapor, facultatem habet incidendi craſſos humores, mouendi ſudores, vrinam, menſes, pręterea digerit, & diſcutit flatus. Adſtringens ſapor, ſeu ponticus, ut dicit Auic. vim habet refrigerandi, indurandi, retinendi, condenſandi. Acerb. ſapor, qui etiam pōticus ab Arab. dicitur, refrigerandi facultatem habet, incraſſat, exiccat, conſtringit, contrahit, atque repellit hęc omnia præſtant etiam ea quæ habent ſaporem auſterum, ſed paulo remiſſius. Acidus ſapor refrigeratoriam facultatem indicat, incidit, extenuat, diuidit, deobſtruit. Eſt dubitatio de hoc ſapore, an ſemper refrigeratoriam facultatem poſſideat. de ſapore acido, qui fit ſine putrefactione, non videtur vlla eſſe controuerſia, ſed dubium eſt de acido, qui fit per putrefactionem, & ratio dubitationis eſt quia Ariſto. 33. parte probl. 5. & 6. quærens cur ſternutamētum ab aceto diſſoluatur, inter alias cauſas recenſet hanc, quod acetum facultatem calefactoriam habet, quapropter non videtur verum, quod ſapor acidus ſemper habeat vim refrigerandi, quemadmodū medici ſtatuerunt. Vt hunc nodum nobis diſſolueret Petrus Apponen. multas excogitauit reſpoſiones, ſed mea ſententia nulla alia ratione debet explicari hæc difficultas, niſi per verba Gal. 4. de ſimplic. 12. vbi ſcribit Ariſt. ſententiam fuiſſe, acetum per ſe, & naturaliter habere vim refrigerandi, & ſimul calefaciēdi, ſed acquiſititiam Itaque dicendum eſt ex authoritate Gale. acetum duplicem facultatem habere, vnam intrinſecam, ꝓpter quam refrigerat: alteram acquiſititiam propter quā calefacit, vtraq; hæc facultas acquiritur, ex putrefactione, quia per putrefactionē extinguitur calor naturalis

lis vini, vel ficuum, ex quibus fit acetum, quo calore extincto, remanet corpus frigidum frigiditate naturali: quia vero putrefactio est ab externo calore, in eodem corpore putrefacto remanent vestigia caloris, merito cuius acetum calefacit. Hæc igitur est dissolutio huius cōtradictionis ex Gal. Sapor pinguis calefactoriam facultatē & ipse habet, sed moderatā, & minorē sapore dulci moderate humectantem, emollientem. laxantem, quæ omnia ēt præstat aqueus sapor, sed remissius, quam pinguis, & dulcis. Dubitabit aliquis uestrum, an sapor pinguis semper sit in materia minus calida, quam dulcis, & ratio dubitationis est, quia pinguis sequitur aerem, & ignē magis quam dulcis, apparet hoc quia corpora pinguia supernatant aliis humoribus, si igitur magis aerea est pinguedo, videtur etiam esse calidior. Dissoluenda est hæc dubitatio ex Arist. 2. de par. animal. vbi disputans de calido, demōstrat corpora multipliciter posse dici calida, sed presertim duobus modis, vel quia maiorem copiam intrinseci caloris habent, vel quia magis infla mmantur. Hac diuisione caloris dico, saporem pinguem, & dulcem posse dici alterum altero calidiorem, vel quia magis, & citius inflammetur, vel quia plus habeat intrinseci caloris. Dulcia plus habent intrinseci caloris, & hac ratione dicuntur calidiora: pinguia vero facilius igniuntur quā dulcia, & hac ratione possunt dici calidiora dulcibus. Notādum est vobis circa facultates, quas audiuistis, Isacum Hebræum medicum in lib. de diæta vniuersali, non solum ex saporibus demōstrasse modum cognoscendi facultates, verumetiam gradus facultatū, quę diligentia licet non sit perpetua, neque ex toto vera, tamen meo iudicio non est negligenda: scribit enim hic vir, saporem dulcem esse cū caliditate in secundo gradu. falsum in fine secundi gradus. Amarum in tertio gradu, acrem in quarto, In quibus gradibus quāto sapores sunt viridiores, eo magis gradus intenduntur, ita vt quæ sunt summe acria, sint in fine, vel medio quarti gradus calida, atque sic de cæteris. Rursum dicebat hic, quæ habent saporem acidum indicare facultatem in secundo gradu frigidam. Pōticum, & stypticū saporem in tertio gradu. quartum gradum non tradidit nobis, quia quæ sunt frigida in quarto gradu non habent saporem vllum insignem, quantum sit ratione frigiditatis, & puto ego rationem esse, quia vt frigida hebetant sensus alios, & obstupefaciūt, sic etiam obstupefaciunt sensum gustus, quæ sunt summe frigida, ita vt nō possit vllus sapor percipi. Scio medicos multas aliasfacultates proposuisse demonstratas ex saporibus: sed hæ sunt potissimę ex Gale. & Auic. prolatæ, & ex quibus aliæ fere omnes oriuntur Illud non ignorandū est, quòd quemadmodum sapores isti sępe commiscētur, ita etiam commistas facultates nobis demonstrant.

De alijs quibusdam in facultatum notitiam ducentibus. Cap. XXII.

PRæter colores, odores & sapores, sunt etiam nōnulla alia, quæ nos quodam pacto ducunt, & excitant ad inueniendas medicamentorum facultates, atq; hæc, vt optimè nos docuit Auer. 5. collect. 30. sunt quatuor, locus, regio, tempus, & operationes naturales, sed aduertatis hæc non indiscriminatim nos manu ducere ad omnium medicamentorum facultates explorandas, sed solum ad eas, quæ insunt plantis, & animalibus, ratio huius est, quia vt præclarissime nos docuit Hipp. in lib. de aere aquis, & locis, animalia, & plantæ fere sola mutationem patiuntur a regionibus, locis, & tempore, adhuc etiam horum fere solum operationes sunt sensibiles.

Regio, vt ab hac incipiam, quod habeat facultatem demonstrādi nobis facultates medicamentorū, docuit Hipp. in principio 2. lib de dięta, vbi scribit, in regionibus meridionalibus terrę nascentia esse ficciora, & calidiora septentrionalibus. Similiter, quæ nascuntur in regionibus altis, & squallidis esse ficciora campestribus. In regionibus palustribus, omnia esse humidiora, sic dicit Auer. in regionibus calidis, & orientalibus nascentia, maiori ex parte esse calida, vt quæ nascuntur in India. Similiter medicamenta nata in regionibus frigidis, magna ex parte esse frigida aduertatis Auer. non sine ratione dixisse, magna ex parte, quia vt ipse docet, contingit interdum, vt in regionibus calidis nascantur frigida, vt thamarindi, qui nascuntur in Arabia, atque etiam vt calida nascantur in frigidis, ut pinea in Illyrico tractu, atque hoc habet suas rationes, quia quæ habent corticem durum cum sese tueantur a frigore, propter hunc corticem calorem intus conclusum habent, atque ita per accidens sunt calida, & per antiperistasim. Similiter non sine ratione in regionibus calidis nascuntur frigida, quia propter ambientem calidum frigus sese abdit intra terræ viscera, itaque quæ corpora nascuntur in terræ visceribus, sunt frigida, cum nascuntur, vbi frigidum maxime viget, atque propter prædictam rationem existimo ego, frumentum in Ponto frigori expositum conseruari, non vt dicit Aristot. 14. part. problem. 2. quod vna cum calore humor exhalet. Locum etiam magnam vim habere ad demonstrandas facultates medicamentorm, præ cæteris demonstrat nobis magnus

ille Mesues, in lib. canon. vniuersalium, vbi scribit, locum esse vnũ ex maximè facientibus ad generationem medicamenti, & a loco acquiri dispositiones, & proprietates quasdam in rebus, id quod non solum ex seipso dixit Mesues, verum doctus hoc a D. Platone in Timæo, vbi scribit, loca variis uirtutibus a natura esse donata, qđ an sit propter proprietatem aeris, an vt dicebant nonnulli, propter peculiares dæmonas locis præpositos, sum ego huius sententiæ, aeris conditiones, & succos peculiares largiri huiusmodi proprietates, nam ratio huius rei affertur a Vitruuio lib. 8. cap. 3. vbi scribit, quod si radices arborum, aut vitium, aut aliorum seminum, nõ ex terræ proprietatibus capiendo succos, ederent fructus vno genere, essent in omnibus regionibus, & locis, omnes sapores, vnde cum sapores sint varii, confitendum est varietatem saporum, ex variis proprietatibus locorum oriri. sic nouimus balsamum solum fieri in Babylonia: in regionibus nostris dactyli nõ dulcescũt, Persea, quæ apud Persas erat venenata, in Aegypto facta est familiaris. Itaque non est dubitandum, quin locus conferat ad generationem facultatum medicamentorum, & proinde ad cognoscendas ipsas, quamobrem, quæ nascuntur in locis desertis, et aridis siccam facultatem demonstrant, quæ in viridariis, et cultis, humidiora sunt, quę nascuntur in locis petrosis dicit Auer. 4. collect. neque flores habẽre, neque folia, et proinde, vel frigida esse, vel humida, quæ nascuntur in montibus esse perfectiora, habere flores, et fructus, et huius rei adfert rationem Auer. quia hæc corpora in montibus nascentia, sunt proximiora influentiis corporum cœlestium. A tempore accipiuntur significationes facultatum, quia quæ oriuntur hyeme, vt plurimum calida sunt ex se, vt sunt rapæ, et raphani, nam si nõ haberent calorem, quo resisterent aeris frigori, proculdubio nasci non possent. quæ oriuntur æstate, vt plurimum sunt frigida, ratio est, quia cum habeant paucum calorem innatum, indigent externi caloris adminiculo. Ex operationibus medicamentorum naturalibus capiuntur indicia facultatum, quia cum sint operationes naturales omnium vegetabilium tres, natiuitas, seu ortus, augmentum, et generatio, vel fructificatio: a natiuitate capiuntur hunc in modum significationes, quia quæ citò nascuntur, vt dicit Auer. aut magnam indicant caliditatem; aut frigiditatem: quæ cito augentur, indicant vel caliditatẽ, uel humoris tenuitatem. Ex aduerso, quæ tardo augentur: aut frigiditatem aut visciditatem, aut vtrunq; nobis demonstrant: idem possumus dicere de generatione, uel de fructificatione, quia quæ tardius fructificant sunt frigidiora, et uiscidiora, aut viscidiora, tantum, aut frigidiora tantum: quæ cito fructificant, vel sunt calidiora, uel prædita humido tenui: quæ flores, et

fructus edunt, dicit Auer. significare nobis perfectam temperaturã; quæ nihil horum producunt terrestrem, & aqueam quandam facultatem, similiter quæ sunt spinosa, globosa vniuersaliter esse terrestria, quæ recta sunt, & sine vllis spinis humiliora, & magis aquosa. Quod monstraui in plantis, uos breuiter æstimate in animalibus, de quibus dicit Auer. quod quæ nascuntur in locis calidis, ut plurimum calida sunt, & sicca, ut cameli, capreolę, nam quamquam sint etiam in regionibus Septentrionalibus, magis tamen abundant, vt dicit Auic. in Africa. Quæ in aqua nascuntur, animalia frigida sunt, & humida: quæ in desertis adolescunt calida, & sicca. Rursus sanguinea, ouatilia, multipara, calidam, & humidam facultatē habēt, exanguia omnia frigidam, & humidam.

Sunt plurimæ aliæ facultatum differentiæ, quas non enumero, quia non sunt admodum ex usu medicinæ: præterea potest etiam ut dicit Auicen. diligens indagator ex cognitione harum cognoscere etiam reliquas omnes: quare nobis hic positus sit terminus tractatus nostri de facultatibus medicamentorum: & ut absoluta euadat tractatio de cõpositione medicamentorum, duo capita tan tum supersunt, unum de quantitate medicamentorum. Alterum de modo componendi.

HIER. MERCVRIALIS PRAELECTIONVM.

LIBER SECVNDVS.

Qui est de medicamentorum dosi:

De veterum Romanorum ponderibus, & mensuris. Cap. I.

QVI sublunaria hęc produxit, omnia cum pondere, & mensura fabricatus est, quare omnis ars, quasi imitatrix conditoris rerum, necessario etiam omnia, & pondere, & mensura dirigit, & gubernat, potissimum verò medica ars, in qua necessarium est, vt cuncta pondere, atque mensura dirigantur. & quamquam sit necessarium, est tamen etiam difficile: necessarium, quoniam sanitas, & vita nostra tota posita est in proportione ponderis, & mensuræ, quam si velimus aut conseruare, aut recuperare, necessarium est, vt mensura, & pondere, omnia agamus. Difficillimum quoque est hoc opus, quia cum medicamenta propter morbos adhibeantur; atque morborum gradus, necnon & hominum proprietates, sint plerumque ignotæ, consentaneum est, vt operationes medicorum plerunque in mensuris statuendis frustrentur, atque oberrent, & hoc est, quod magnus Galenus 2. de acutis 37. & alibi sæpe dicebat, nihil esse quod æque artem medicam coniecturalem, & infirmam reddat, atque medicamentorum quantitas, paucosque esse, qui quātitatem remediorum artificiosam, & certa coniectura consequi possint: quod etiam sapientissimus ille senex olim cecinit, quando dixit, Experimentum fallax. Itaque cum hæc ita se habeant, debetis, qui medicam artem exercere vultis, omni studio, & ingenio satagere, vt aliquam

methodum,aliquam doctrinam habeatis,qua in ſumma rei difficultate,& neceſſitate poſſitis omnes ſcopulos,& omnes euadere errores: dabo autem hoc tempore hanc doctrinam, & methodum, quam ſi vt ſpero aſſequamini, non dubito, quin hac in parte ſitis optimi medici euaſuri: erit autem hæc mea methodus tribus capitibus comprehenſa primum erit, vt demonſtrem quæ fuerint pondera,& menſuræ veterum medicorum, nam ſine hoc neceſſario vobis continget,vt neque intelligere veteres medicos poſſitis, neque etiam compoſitis illorum medicamentis vti, non tradam peculiaria noſtris temporibus pondera,quia cum vnuſquiſque veſtrum debeat in diuerſis prouinciis medicinam exercere, vnaquæque prouincia peculiaria ſolet habere pondera, quæ ſi comparentur antiquis,poterit vnuſquiſque veſtrum certius hanc rem experientia intelligere.

Secundo capite,cum triplicia ſint medicamẽtorum genera,quæ componuntur,alterantia,euacuantia,corroborantia, atque etiam multa alia,vt quæ cicatricem inducunt,quę aperiũt,quę diſcutiunt, in vnoquoque componendo,quæ quantitas ſit adhibenda demonſtrabo,ita vt poſſitis ex tempore hac noſtra arte,quantitatem comparare in vnoquoque medicamento componendo.

Tertio capite,cum compoſitis medicamentis vtamur, tam extrinſecis,quam intrinſecis,& finis compoſitionis ſit vſus, declarabo,quæ debeat eſſe quantitas,ſeu doſis in vſu vniuſcuiuſque medicamenti,tam intrinſeci,quam extrinſeci. Vt igitur incipiam primũ caput enarrare primo neceſſarium eſt, vt tria ante cætera vos doceam,vnum eſt,varias fuiſſe menſuras apud Aegyptios, Arabas, Chaldæos,Græcos,& Romanos.Sed quia noſtrum inſtitutum eſt ſolum menſuras medicorum edocere, eas docebo, quas habuerunt Romani,Athenienſes,& Arabes. De Romanorum menſuris, neceſſarium eſt loquamur, quia vt docet Galenus primo de compoſ. medicamentorum per genera cap.28.& alibi ſæpè,quando Romani rerum potiti ſunt,omnes fere ipſorum mẽſuris vtebantur, immo vero Gale.& alii ſummi medici ſæpius vſi ſunt menſuris & ponderibus Romanis.de Atticis etiam menſuris tractabo, quia tametſi innumeræ fuerunt ſpecies põderum,apud Græcos, tamen vt docuit nos Plinius,medici fere vſi ſunt Atticis menſuris,& ratio eſt, quia maior pars medicorum, ab ea prouincia veniebat. Addam etiam Arabum menſuras; quia tametſi ſint eædem cum atticis,& Romanis,nomina,tamen ipſarum apud Arabes medicos ſunt obſcuriſſima.Alterum,quod ignorare nõ debetis eſt,veteres medicos diuerſas menſuras habuiſſe rerum aridarũ,& rerum liquidarum. Tertiũ eſt,qđ vt eſt apud Galenum primo de med.ſcđm genera, & quinto,

nec

necnon in lib.de ponderibus,& mẽſuris, veteres trib. modis quanti tatẽ rerũ humidarum,& ſiccarũ deſcribebãt.ſ.mẽſura, pondere,& a ceruo,& notate hęc oĩa,quia aperiã vobismẽtes ad intelligẽdas ſcri pturas.Romani,& pſertim qui factitabant medicinã, & alias artes, vaſa habebãt circunſcripta lineis,quib.deſignabãt libras,& vncias, vt habetis apud Galenũ primo de med.p genera.erant vero hæc ua ſa cornea,& ut ego puto appellabantur cornua, ut docet Galenus, tũ quia erant materia cornea,tũ quia facta erãt ad formam cornu, & quẽadmodũ hẽtis apud Athenæũ,pocula,quib.potabãt multæ na tiones,erãt cornua:Quare quãdo uidebitis apud Gal. hæc cornua, ĩtelligẽdũ erit uobis fuiſſe uaſa ita fabricata,ut p lineas deſcriptas, poſſent cognoſci libra,uncia,& alia pondera,atq; hęc mẽſura uoca batur.unde quæcunq; emẽtes,& uẽdẽtes metiebãtur ſcđm hãc mẽ-ſurã,dicebantur mẽſuralia e.g.libra olei,uel uini accepta ſcđm mẽ-ſurã huiuſmodi inſtrumẽti dicebatur mẽſuralis. Quãtitas uero rerũ uocabatur ponderalis,qñ trutina & lãce expendebatur, & determi-nabatur q̃titas.Aceruo aũt deſcribebãt q̃titatẽ rerũ,quẽadmodum nos facimus,qñ dicimus pugillũ,manipulũ,aceruũ,& ſimilia,& uos, qui legetis authores antiquos, debetis ꝓ intelligẽtia horum unum cognoſcere, qđ ſæpe medicamentis deſcriptis ab antiquis additur, uel anteponitur litera P.q̃ duo pt ſignificare,uel põdo, uel põdere, qñ ſignificat pondo,ſignificat librã,& tunc ſignificat librã, qñ nulla alia mẽſura additur,ſignificat aũt põdera,qñ aliqua alia mẽſura ad-ditur,& tũc hoc faciunt medici,ut diſcernatur libra, uel uncia pon deralis a mẽſurali,& hoc notate q̃a ſæpe,q legetis C. Celsũ,& Scri-boniũ impingetis in hmõi ſcopulos. Sed ſciſcitabitur aliq̃s ueſtrũ, cur ueteres medici,et alii artifices diſtinxerũt põdus, et mẽſurã hoc mõ: dico pp facilitatẽ negociationis neceſſarium fuiſſe, ut inueni-rentur menſuræ expeditę,ne ſ.cogerentur cõtinuo conterere tp̃s in reb.expediendis ad lancẽ:uerum q̃a neq; res liq̃dę,neq; aridę,sunt unius põderis,sed aliud corpus,aliud põderat, eapp coacti sunt põ dera diſtinguere a mẽsuris,et ut exẽplũ habeatis,medici in suis opa tionib.frequentiſſimẽ utuntur liquorib.,oleo,uino,seu aqua,nec nõ melle,sub q̃b.comprehendũtur fere oẽs liquores ſimiles.oleũ oĩum minimẽ ponderat pp aerem, uinũ continet idem põdus olei,et plus nonã partem.E.g. ſi accipiatis librã mens.uini, deinde expendatis ad lãcem, uidebitis, ꝙ tametſi eadem fuerit mensura uini, et olei ad pondus tñ differentia non exigua eſt,mel ſimiliter plus põderat, quam uinum,aut oleum,cõtinet pondus olei,et dimidium necnon põdus uini,et tertiam partem sed ne hac in re decipiamini duo de-betis adnotare,unum eſt,ꝙ qñ noĩamus oleum,mel,aut uinum intel ligimus oĩa hæc corpora depurata, et defęcata, alterum eſt uinum

sublimatũ huius leuius esse oleo, ĩmo uero cum nullus alius liquor supernatet oleo, solum uinum sublimatum sup̃natat. Prima igitur mensura, seu pondus, quo utebantur Romani, erat libra, a qua tanquam a regula quadam dirigebant omnia alia, tam pondera, quam mensuras, et uocatur etiam a Romanis As, seu Assis. continebat autem libra uncias 12. diuidebatur libra ĩ plures partes, primo in sextantes sex, ita ut unusquisque sextans, esset uncię 2. diuidebatur etiam in quadrantes tres, ita, ut unusquisque quadrans contineret uncias 4. diuidebatur etiam in Trientes quatuor, ita ut unusquisque triens contineret uncias 3. diuidebatur etiam in q̃ncunces, continebat autem quincunx, uncias 5. et in selibras, ita ut unaquæque selibra contineret vncias 6. erat quoque Bes pars libræ, quæ continebat vncias 8. Dodrans similiter pars erat librę vnc. 9. Dextans vnciæ 10. Deunx vnciæ 11. hæ erant partes libræ, quibus videbitis vsos esse medicos antiquos, in suis monumentis. Diuidebant etiam vnciam in suas partes, & primo in denarios 7. aut more græco, in drachmas 8. adeo vt ex Cor. Celso Scribonio, & Galeno possitis certo intelligere, denarium Romanorum fuisse diuersum a drachma, quia denarius erat septima pars vnciæ, drachma uero octaua. præterea diuidebant vncias in semuncias duas, in siliquos quatuor, in sex sextulas, & in tres duellas: denarij rursus duas fecerunt partitiones, primo partiti sunt in duos victoriatos. Cor. Celsus diuisit etiam denarium in sex sextantes, quare debetis attentissimè animaduertere, quando vultis Celsi medicamenta explorare, an loquatur de sextante libræ, an de sextante denarii, quia magna est differentia, & perniciosissimi possunt contingere errores. sed debetis hoc in loco animaduertere, quod licet hæc pondera essent præcipua, & veluti regulæ aliorum, erant tamen diuersa a mensuris, quia, vt audietis suo loco, alia erat libra mensuralis. idest libra vasis illius cornei alia ponderalis. ex his postmodum põderibus, & mensuris constituerunt medici antiqui, & alias rerum liquidarum mensuras, & pondera, inter quæ erant quædam maxima, quædam minora, maximum pondus, aut mensura erat Culeus apud Romanos, sic dictus a Græco vocabulo, quasi uter esset, & puto sic vocabulum esse, quia veteres vtebantur utribus maximis ad excipiendos liquores, vt nunc fit apud multas nationes, & pręsertim apud Hispanos, nos vocabulo nostro possumus hoc tempore appellare bottam: pendebat culeus mensuralibus libris. 1600. olei pendebat libris 1333. & vnciis. 4. vini, libro 1485. vnc. v. drach. 4. & siliquis 4. mellis, lib. 2222. vnciis 2. drach. v. scrupu. 1. Culeus, deinde diuidebatur in 20. amphoras, amphora autem appellata est etiam a latinis quadranta, eo quod vas erat qua-

drata forma factum, dicebatur amphora vocabulo græco, quia e-rat vas ex utraque parte ansas habens, continebat amphora men-surales,li.80.olei, lib.66. vnc. 8.vini, lib. 74. drach. 7. siliquas 24.mellis, lib.111.vncia 1.drach.2.scrup.2. Amphora rursus diui-debatur in duas vrnas, & una vrna continebat libre 40. mensura-les. olei lib.33.vnc.4. vini libr. 37. drachm.3. scrupu. 1. siliquas 4.mellis, lib.55.vnc.6.drach.v.scrupu.1.vrna similiter diuidebatur in congios 4.congius autem continebat libro mens. 10. olei lib. 8. unc.4.uini libr.4.drachmas iiij.scrupu.ij.siliquas iiij. mellis lib. xiij. unc.x.drach.v.scrup.j.congium similiter partiebantur in sex sexta-rios,q. sextarius cōtinebat uncias mēsurales,xx.olei unc. xvj. drach. v.scrupu.j.uini unc.xviij.drach.iiij. siliquas ij.s mellis lib. ij. unc. iij. drach.vj.siliquas iiij.

De sextario uolo uos unum monere, ab ipso scilicet, secundum Galenum, regulam sumi omnium aliarum mensurarum, is enim primo de med.per genera, cap. 16. de sextario Romano uerba fa-ciens,scribit eum pendere libram unam, semissem, & sextam illius partem, ut omnes simul coniunctæ unciæ sint uiginti, quas di-cebat Galenus mensurari consueuisse cornibus, in quibus circun-scriptæ erant lineæ designantes pondus, & mensuram. sed uideo uos statim dubitaturos,unde igitur Galenus sæpè dicat, sextarium continere unc.viij.interdum etiam unc.iij? respondeo id quod re-spondet ibidem Galenus, hanc uocem, sextarius, non fuisse apud Græcos, sed solum, quando Romani ceperunt imperare gentibus hęc uox communicata est omnibus populis, & factum est, ut om-nes gentes retinerent hoc nomen, sed mensuræ uariatæ sunt, quia quot fuerunt prouinciæ,tot fere extitere differentiæ separatę apud ipsas, ut etiam ob hanc rem Budęus, Agricola, Portius, & omnes fere recentiores, qui de ponderibus scripserunt, inter se fuerint uarii in tradendo sextario. Sextarius igitur Romanus diuidebatur in duas heminas, hemina enim dicebatur, quasi dimidium sexta-rii, continebat autem hemina uncias x.mensur.olei uncia.viij. dra. dua sscru.ij.uini unc.viii.drachm.ij. siliquas j.& gra.j.mellis li.j.unc. j.drach.vij.siliquas ij. nihil enim fere inuenietis frequentius apud medicos,quam huiusmodi pondus, & in mittendo sanguine, & in aliis rebus. partiebatur hemina in duos quartarios, ita ut unus-quisque quartarius esset quarta pars sextarij. continebat quarta-rius unc.v.mensurales, olei unc.iiij. drach.j.scrupu.j. uini uncia. iiij. drach.v.mellis uncia.vj.drach.vij.scrupu.sem.siliquas. j. quartarius, etiam in duo acetabula diuidebatur, & acetabulum cōtinebat unc. ii.mensur.olei drach.ij.scrupu.ij.uini unc.ij.drachm.iij. gr. 15. mel lis unc.iij.drach.iij. scrupu. ij. & siliquas ij. acetabulum continebat

sesquicya-

Seſquicyathum,cyathus vero continebat vnc. 1.& duas tertias mē-
ſurales,olei vnc. 1. dra. 3. & ſiliq. 2.vini vnc. 15. ſcr. 1.mellis vnc.2.
drach. 3. gr. 1. cyathus poſtremo diuidebatur in 4.ligulas, ſeu 4.
cochlearia,cochlear autem, & ligula continebant dra. 3, menſ. &
ſcru.1.olei drach.2.ſcru.2. & ſiliq. 2. vini drach. 3. ſiliqu. 15. mellis
drach.4.s ſiliqu.2.gr. 1.Dixi,ſi rectè recordamini, etiam Romanos
habuiſſe libram menſuralem, & vncias diſtinctas a ponderalibus,
iccirco libra menſuralis continebat vnc.12.vt audiuiſtis, olei vnc.
10.vini vnc.12.ſcru.ij s. mellis vncias 16.drac.5.ſiliquas 4. s. vncia
menſuralis continebat vnc.8.ſiue denarios 7.olei drach.6. ſcr.2.vi-
ni drac.7.ſcru.i.ſiliq.1.mellis drach.2.ſiliq.1.gr.3. ſemuncia contine
bat drach.4.menſur.olei drach.3.ſcru.1.vini dra.3.ſcru.2. gr.2.mel
lis drach.5.ſcru.15.gr.3.Hæ erant mēſuræ,& pondera, quib. medi-
ci,tam Latini,quam Græci Romanos ſectati medicamenta metie-
bantur,liquida dico,quoniam aliæ erant menſuræ,quibus menſura
bant res duras,& ſiccas. Et quia res aridæ, quibus vtuntur medici
ſunt penè innumeræ, folia, ligna,pulueres, lapides, ſemina infini-
ta,ea propter non poteſt tradi vlla recta ratio, qua quodlibet ari-
dum medicamentum a menſura, reducatur ad pondus, itaque ſo-
lummodo breuiter menſuras vobis tradam,eo magis quod noſtra-
tes medici, ſæpè ſolent menſurare huiuſmodi medicamenta ſolū-
modo pugillis & manipulis,aut etiam ſolo pondere.e.g. ſemina in-
terdum metimur lance,interdum pugillis.herbę,& flores frequentiſ
ſimè ſolummodo M.& P.radices modo M.modo etiam lance.

Menſura prima aridarum erat modius, qui continebat libro
26. & vnc. 8.ſemimodius continebat libras 13. unc. 4.ſextarius
librum 1. & vnc. 8. hemina continebat vnc. 10. acetabulum vnc.
2.s.cyathus vnc.15.dra.1. ſcru. 1. ligula poſtremo continebat vnc.
3.ſcru.1. .

De ponderibus, & menſuris Cræcorum. Cap. II.

SEquuntur modo pondera Græcorum, quæ etiam ne-
ceſſarium eſt ſciatis, quia fere tota noſtra ars eſt no
bis tradita a Græcis medicis, & lingua græca con-
ſcripta,ſed quia vt dicebam, Græcia habuit infini-
ta fere pondera,& menſuras, ſolummodo de men-
ſuris, & ponderibus Athenienſium tractabo, quia
medici ſolummodo huiuſmodi ponderibus, & menſuris videntur
vſi.Primū pondus erat mina,ſua lingua vocata μνᾶ continebat mi-
na vnc.16.vt habetis apud Dioſc lib. de pond.& menſuris,poſt mi-

nam, erat λίτρα, ſeu libra, quæ continebat vnc. 12. atque de hac loquitur Galen. primo de med. per gen. poſt libram erat λίτρας ἥμισυ, ſeu media libra, quæ pendebat vnc. 6. erat deinde λίτρας τρίτον, ſeu tertia pars libræ, quæ conſtabat vnc. 4. deinde λίτρας τέταρτον, ſeu quarta libræ pars, quæ pendebat vnc. 3. erat quoque λίτρας ἕκτον, ſexta libræ pars, quæ pendebat vnc. 2. in tot partes inuenietis apud medicos græcos partitam eſſe libram οὐγγία, porro, ſeu vncia conſtabat drach. 8. atque hoc habetis apud Galenum explicatiſſime. 6. de med. per genera, nec non apud Dioſc. & hoc volui adnotare, vt ſciatis differentiam eſſe inter drachmam, & denarium, quia denarius non eſt proprie drachma, vt exiſtimarunt nonnulli, vocabatur etiam vncia a nonnullis Græcis, τετρα.ἀσσάριον. Vncia diuidebatur in varias partes, a Græcis, & primo in ſemuncias, & vocatur ἡμιούγγιον, quę conſtabat drach. 4. habuit autem ſemuncia, apud Græcos diuerſas appellationes, quia interdum vocabatur ςατήρ, interdum, τετραδράχμιον, interdum δυπόνδιον, vnde latini accepere dipondium, interdum σίκλιον, & σίκλος. ἀασσάριον, conſtabat, ex drach. 2. drachma vero, ſeu δράχμη, & ὁλκὴ, erat octaua pars vncię, ut audiuiſtis. ἑξάγιον, apud Nicol. Alex. & apud Actuar. idem eſt, quod drachma, & conſtat, ut drachma, ſcru. 3. quamquam apud Barbaros medicos, ut apud Simeonem Seti, & alios quoſdam ἑξάγιον, conſtat ex drach. 15. & interdum appellatur aureus, qui continet ſcrup. 4. s. τετρώβολον, ſeu quatuor oboli continebant duas partes drachmæ, ſeu ſcru. 2. ἡμυδράχμιον, & τριώβολον, erat drach. s. quæ conſtabat ex ſcru. 1. s. γράμμα, ſeu ſcrupulus, (nam ſiue dicamus ſcrupulum, aut ſcriptulum idem eſt apud medicos) conſtabat ex duobus obolis. unde δυώβολον, apud Gręcos idem eſt, quod ſcrupulus ὄβολος autem, ſiue obolus eſt ſexta pars drachmę, quę continebat ſex ſiliquas. ἡμυώβολον, uel ἡμιωβόλιον, erat ſemiobolus, qui conſtabat tribus ſiliquis. Κεράτιον, ſeu ſiliqua, erat decimaoctaua pars drachmę, δίχαλκον, conſtabat ex areolis 2. gra. 4. & duabus tertijs gra. 1. atque hoc pondus frequenter eſt apud Dioſc. ςάγιον apud Nicol. Alex. & apud medicos barbaros, idem eſt cum duobus ęreolis. χαλκοῦς, idem eſt quod ęreolus, et eſt ſexta oboli pars, uel media ſiliquę pars σιτάριον, eſt granum tritici, et eſt quarta pars ſiliquę, ac idem prope pondus, quod hodie communiter granum uocatur. Hęc ſunt pondera omnia, quę sunt in frequenti usu apud Gręcos, ex usu Athenienſium.

Sunt modo etiam menſurę, inter quas prima eſt, quę uocatur μετρέτης, et a Diosc. κεράμιον, uos poteſtis appellare amphorā atticā, seu ut uocat Phanius cadum. cōtinebat hęc menſura li. 108. mens.

olei,

vini. lib. 100. mellis, lib. 150. χοῦς, ſiue χόευς, poteſt latine vocari congius, continebat lib. menſ. 9. olei lib. 8. vini lib. 8. & tertiam partem, mellis lib. 13. ξέστιν, continebat ſeſquilibram menſ. olei lib. 1. & quartam partem, vini lib. 1. vnc. 4. ſcru. 6. mellis lib. 2. vnc. 1. κοτύλη, ſeu ἡμίξεστον, vel τρύβλιον, ſignificat idem quod latinis hemina, & conſtabat apud Athenienſes, ex vnc. 9. menſ. olei vnc. 8. vini vnc. 8. & ſcrupu. 8. mellis lib. 1. & drach. 4. τέταρτον, ſeu ἡμικοτύλιον, eſt dimidia cotylæ, ſeu heminæ pars, & conſtabat ex vnc. menſ. 4. s. olei vnc, 3. drach. 6. vini vnc. 4. ſcrup. 4. mellis vnc. 6. & drach. 2. ὀξύβαφον, ſeu τέταρτον κοτύλης, erat quarta pars cotylæ, & conſtabat ex vnc. menſ. 2. & quarta parte unciæ olei unc. 1. & drach. 7. uini, unc. 2. & ſcrup. 2. mellis unc. 3. & drach. 1. κύαθος, uel cyathus conſtabat ex ſeſquiuncia, menſ. olei unc. 1, et drach. 2. uini unc. 1. ſcrup. 10. mellis, unc. 2. ſcrup. 2. κόγχη, ſeu concha, aut conchula continebat drach. 6. menſ. olei unc. ſem. uini drach. v. et ſcrup. 2. mellis unc. 1. ſcrup. 1. μύστρον, conſtabat ex drach. 3. menſ. olei drach. 2. s. uini drach. 2. ſcrup. 1. s. mellis drach. 4. ſcrup s. χήμη, continebat drach. 2. menſ. et tertiam partem drach. olei drach. 2. uini drach. 2. ſcrup. 1. mellis drach. 3. ſcrup. 1. κογχιάριον conſtabat ex drach. 1. menſ. et ſexta parte drach. olei drach. j. vini drach. j. ſcrup. ſem. mellis, drach. j. ſcrup. ij.

De Arabum ponderibus, & menſuris.
Cap. III.

SEquuntur Arabum menſuræ, & pondera, quæ etiam magno ſtudio a uobis ſunt intelligenda, propterea quod medicina noſtra, & præſertim practica, magna ex parte hauſta eſt ab Arab. uel ab eorum ſectatoribus, & quia ſcientia medicinæ, ſicut et aliæ ſcientiæ tarde peruenerunt ad Arabes, hinc factum eſt, ut quicquid habent Arabes medici totum acceperint uel a Græcis, uel a latinis, id quod maxime eſt in ponderibus, et menſuris, quoniam omnia pondera, et menſuræ, quibus uſi ſunt Arabes medici, aut acceperunt a Græcis, uel a Latinis. Itaque non eſt nobis in alia re laborandum, niſi, ut explicem uobis, quomodo nomina Arabica reſpondeant Græcis, et Latinis. ſed dicet aliqnis ueſtrum: cum Arabes modo Græcis menſuris utantur, modo latinis qua ratione cognoſcere poſſumus, quando utuntur græcis, et quan

do Latinis hoc modo erit uobis cognoſcendum, vt videatis quos ſcriptores ſequãtur,nam ſi ſequuntur Græcos,de græcis mẽſuris loquuntur:ſi Latinos de Italicis.

Incipiamus itaque a mina, quæ a Serap. & aliis Arabibus, tribus vocatur nominibus ominos, manium, manis, & notate duplicem minam habuiſſe Arabes medicos, alteram Romanam, qua pendebat vnc. 20. alteram Aſiaticam, quæ pendebat vnc. 16. & hæc poſtrema eſt fere ſemper in vſu apud medicos. Rotulus,apud Razem, ſignificat libram. Vncia etiam tribus nominibus uocata eſt ab Arab Serapion uocat modo ſachros, modo auguem, Auicẽ. appellat adar.ſextarium Arabum idem eſt, quod ſemuncia apud quoſdam. Aureus idem eſt,quod denarius,& pẽdet paulo plus, ſcrupu.3.ut audiuiſtis ſuo loco. Drachimi, idem eſt, quod drachma, Olongina, alchi, idem quod olcę Gręcorum. Scrupulus quinque habet nomina, dicitur primo harme, garme. ſerap. appellat guanchum, Auicen.uocat cherme, & gormia. Obolus, dicitur onoloſſa,& onolium. Danich,de quo eſt frequens mentio apud medicos,idem eſt,quod lupinus, quid ſit lupinus intelligetis paulo poſt Siliqua latinorum dicitur ab Arab.chira. Aereolum autem dicitur. Reſtuf.Dorach Italicum apud Auicen.& Serap.idem eſt, quod amphora. Congius tria habet nomina, uocatur primo ab Auicen. Ioheim, apud Serap.chaus,uel chus. Sextarius Roman.quatuor nominibus,ut ego obſeruare potui uocatus eſt,dicitur enim Kiſt Romanum,Auic.uocauit achſat,uocauit etiam eubit, apud Serap. dicitur adel Hemina,tria habuit nomina, apud Arab. uocatur enim korbonich, Auic.uocauit cotylum, apud Razem dicitur phiala. Quartarius dicitur Keilati,apud Auic.eſt cotyla media, apud Razem uocatur kalix. Acetabulum,ſex nominibus uocatũ inuenio,Kaſſuf, kisſuf,apud Serap.aſunefi, acsufi,apud Aui.aneſimen,atſace. cyathus, quatuor habet noĩa,dicitur primo cuatum,apud Serap.& Razem komos, ab Auicen. briala, Razes quandoque dixit cuabium. Cochleare, ſeptem nominibus appellatum inuenietis, a Serap. dicitur phalgeri, dicitur etiam phalier, colanano, paclanarium, uel faclanarium. Razes uocat coclanarium, dicitur etiam ciames. Miſtrum, ab Auicen.uocatur duobus nominibus,ſcilicet muſtarum, & meſtrum,apud Serap.dicitur muchitrum miſſochaos,Serap. ſignificat dimidium congii.

Hæ sunt mensurę,& pondera,quæ ego longa obseruatione,& apud medicos,& apud scriptores de ponderibus, & menſ. inuenire potui secundum Arabes.

De alijs quibusdam ponderum, & mensurarum notis. Cap. IIII.

SEd perfectæ tractationi de ponderibus, & mensuris desunt etiam & alia, quæ frequentissime inuenietis apud medicos. modo enim dicunt ad quantitatem lupini, modo ad quantitatem fabæ, modo ad quantitatem nucis, quæ voces sæpe iuniores, atque etia medicos perfectos valde dubios reddunt, quare vtile erit si etiam huiusmodi pondera poteritis ex vobis ipsis statim ad pondus mensurale reducere. Lupinus a Græcis vocatur θέρμος, Arabes, vt intellexistis, dicũt danich. qui Arabes imitati Cleopatram dicunt pendere duas tertias oboli, siue 8. grana tritici, atq; hoc inuenietis proditum a Serapione, & a Raze. Faba multiplex erat apud medicos, & primo erat faba Aegyptia, quę vt potestis colligere ex Plinio, lib. 18. capitu 12 erat maior omnibus aliis, atque hæc, vt tradit Soranus in introduct. medic. pendebat scrup. 2. in lib. tamen de ponder. Galeno adscripto habetur fabam aegyptiam pẽdere consueuisse sesquiobolum, faba Alexandrina pendebat scru. 3. faba gręca, scrupu. 1. latina vero scrupu. s. Eruum pendebat ęreolis 2. hoc est octaua parte scrupuli. Glans, vt ait quidam scriptor Gręcus de pond. sine nomine, pẽdebat drach. s. Nux duplex erat, vt etiã hoc tempore, nux regia, & auellana; regia appellata est nux magna, auellana modo nux minor, modo nux pontica. Nux pontica, seu auellana, vt habetis apud Soranum, pendebat drach. 2. secundũ, alium Græcum drach 5. Nux regia, seu maior, vt tradit Cleopatra pendebat scrup. 4. apud Soranum drach. 2. & scru. 1. Nicandri interpretem drach. 9. & scrup. 1. Granum ciceris apud medicos est quarta pars scrupuli, sed dicetis, cur nucis maioris põdera fuerunt apud scriptores adeo diuersa? dico propter duo. primo, quia hæc nux apud varias gentes, & maior, & minor est, pręterea nux capitur modo cum cortice viridi, modo sine cortice, quando igitur nux multum pendet, intelligendum est de nuce cum cortice uiridi. His omnibus (ni fallor) habetis ueram rationem, quomodo possitis omnium scriptorum medicinæ intelligere pondera, & mensuras, sine quibus fieri non potest ut unquam possitis ad imitationem antiquorum, uel componere medicamenta, vel ipsorum compositis vti.

De varijs purgantium medicamentorum generibus, ac differentijs. Cap. V.

Aggrediamur nunc ſecundum caput, quod eſt de quantitate in ſingulis medicamentis vſurpanda, quod quoniam res penè infinitas ſub ſe complectitur, cum corpora ægrotantia ſint innumera, & medicamenta etiam penè infinita, rem ego totam ſub capita quædam vniuerſalia redigam, a quibus totam methodum, & rationem adhibendi debitam quantitatem in componendis medicamentis comparabitis. Primo itaque ſciatis, quod & alias docui vos, quantitatem medicamentorum ad compoſitionem pertinentem duplicem eſſe, aliam in mole, aliam in virtute, addamus. & tertiam in virtute, & mole exemplum ſcrupul. 1. ſcammoneæ, eſt magna quantitas in virtute. vncia 1, rhabarbari eſt magna in mole. drachm. 1. colocynthidis eſt magna quãtitas in mole, & in virtute. Dixi pertinentem ad compoſitionem, quia ſolet etiã fieri alia diſtinctio quantitatis, quando dicimus quãtitatem diſcretam, aut continuam. Sed conſideratio futura quantitatis non pertinet ad hoc caput: præterea notandum eſt, duo eſſe communia genera medicamentorum, quæ veniunt in cõpoſitionem, alia enim dicuntur purgantia, alia alterantia. Medicamentorum purgantiũ, & alterantium, alia dicuntur mitia, alia mediocria, alia vehementia, atque hęc omnia adhibentur extrinſecus, vel intrinſecus: appello mitia medicamenta qualia ſunt lenitiua, vehemẽtia qualia ſunt ſcammoneata, mediocria quæ ſunt inter hæc media, & melius audietis. In medicamentis alterantibus dicuntur mitia, quæ in qualitatibus primis, ſecundis, & tertiis parum excedunt primum gradũ. dicuntur vehementia quæ a tertio gradu perueniunt ad quartum. mediocria, quæ ſunt circa ſecundum gradum. Et quoniam ſuo loco recenſui vobis diligenter medicamenta alterantia, operæprecium eſt, vt hoc in loco breuiſſime recenſeam purgantia, id quod maximè conducet ad cognitionem compoſitionis. Lenientia igitur appellantur tribus nominibus, a Galen dicuntur interdum ἐκκοπρωτικὰ, ſeu ſtercoraria, vocantur ὑπακτικὰ, ſeu ſubductoria, & ὑπήλατα, De his loquens C. Celſus dicebat liquare aluum, vel ventrem; appellantur autem lenitiua, & ſubductoria, quia ducũt ſolum ea, quæ ſunt in uentriculo inteſtinis, & in primis uenis, ſunt autem hæc manna, caſſia, pruna, ſebeſten ſerum, cnicus, terebinthina, ſena, aloes, ius

Lenientia medicamenta.

Quæ ſunt medicamenta lenięcia.

galli,tamarindi,ius maluæ,betæ,ius primum baſſicæ,ſuccus roſarũ;

Dubitatio.

ſed video uos ſtatim hoc in loco dubitaturos,quomodo dicam hęc medicamenta ſubducere aluum,quoniam multa ex his, ut aloes,& ſebeſten dicuntur a Galeno,& Meſue proprios quoſdam humores

Solutio.

ducere.reſpondeo uerum eſſe, aliqua ex his trahere proprios humores,ueruntamen utimur etiam his ad leniendum ſolum, & ad ducendum ſtercus,quando ſcilicet uel in minori quantitate, quam conueniat damus,uel quando præparamus ipſa, aut decoquendo aut abluendo, aut ſimile quid circa ipsa efficiendo, adeo ut frangamus facultatem illam purgatoriam, & solum utamur ad le-

Num quæuis medicamenta purgantia poſſint fieri lenientia.

niendum.Sed dicetis non ne poſſumus ẽt ſic oĩa medicamenta facere lenientia. nequaquam,quia alia medicamenta electiua trahentia nunquam denudantur a facultate propria,& familiari, etenim etiam quod rhabarbari modicã quantitatem exhibeatis,aut ſcammoneæ,etiã quod decoquatis,abluatiſue, ſemper ducent aliquid proprij humoris,aut perturbabunt,& non ducent, & uidebitis ſępe,quod aliqui putantes lenire aluum,ſi deglutiant modicum rhabarbari. uehementer torquentur,& tamen aluus non ducitur, quia

Medicamẽ[illegible]æ medicamenta q[illegible] diocriter purgant.

hæc medicamenta non poſſunt fieri lenientia. Quæ purgãt mediocriter ſunt rhabarbarus,agaricum,myrobalanum,polypodium, epi[illegible]mus,turbith,ellebor.niger. Quæ uehementer ſunt, elleborus albus,de[illegible] thy[illegible]de Serap.& Auic.& uocatur Cõſtantinopolis apelmeluch, granum gnidium[illegible]m,catapucia,Lapis arm.hermodactyli, eſula, ſeu tithymallus,elaterium,ſcammoneum,colocynthis.

Auer. medicamentis purgãtibus gradus poſuit.

Inter quæ purgantia Auer.5.collect.cap.pen.ut artem componẽdi medicamenta dictaret,imaginatus eſt gradus, adeò ut ſicuti inter alterantia medicamenta,alia ſunt primi gradus,alia ſecũdi, alia tertii,alia quarti: ſic ẽt inter purgantia reperiantur huiuſmodi gradus. Auer.conſilium eſt ſane ſubtile,ueruntamẽ puto breuiorẽ eſſe viam,quam monſtraui de trino ordine purgantium; non eſt tamen prætereundum,medicamenta prædicta,quæ in uſu ſunt apud medi

Purgantia pituitam.

cos,alia eſſe,quæ purgãt pituitam, ut elaterium,antimonium,tithymallus,myrobalani emblici,cnicus,colocynthis, turbith, catapucia,hermodactylus,euphorbium. Alia purgãt flauam bilem, ut rha

Bilem.

barbarum,ſcammonium,aloes,tithymalli succus,succus roſarum, myrobalani citrini.Alia melancholiam,ut ellebor. uterque. myro-

Melancholiam.

balani nigri,indi,chebuli,rhabarbarum,lapis lazuli, lapis arm. polypodium,ſena,epithymus. Mirabitur forte aliquis ueſtrum, cur inter purgantia adnumerem aliqua lenientia,ſed illud ſcire debetis,etiam medicamenta lenientia trahere aliquo pacto humores familiares, & hoc non inconuenire, ut non eſt abſurdum, vnum &

idem

idem medicamentum trahere diuerſos humores. Vt autem certa methodo poſſitis comprehendere quantitatem vſurpandam medicamẽtorũ purgantium, de quibus eſt nobis primo ſermo habẽdus, ante cetera animaduertere debetis, purgãtia duplici modo intelligi, vel per excellentiam, vel communiter. dicuntur communiter purgantia, quæcunque ducunt excrementa per vias naturæ familia res. quot autem ſint viæ naturæ conſuetæ docuit Hippocrat. lib. de ſtructura hominis, vbi ſcribit excretiones a natura fieri in viris per vomitum, oculos, nares, ſputũ, ſudorem, ventrem, incertos meatus, capillos, & ungues præter has autem in fœminis fieri etiam excretiones per lac, & menſtruas purgationes. Alio modo ſumuntur purgantia per excellentiam, in quo ſignificatu complectuntur ea ſolũ medicamenta, quæ euacuant, vel per uomitum, uel per deiectionem. De his poſtremis nunc acturus ſum: de omnibus autem purgantibus agam ſuo loco. Sunt uero purgantia de quibus tractabo, alia quæ extrinſecus adminiſtrantur, alia quę intrinſecus, quæ intrinſecus, aut ore aſſumuntur, aut per anum infunduntur, dicam primo de his, quę ſumuntur per os, deinde de ijs, quæ infunduntur per anum. ſunt autem, quæ per os ſumuntur, aut ſimplicia, aut compoſita. A ſimplicibus exordiens dico, huiuſmodi medicamenta, alia eſſe, ut intellexiſtis, lenientia, alia mediocria, alia uehementia. Lenientia, quæ primum locum ſibi vendicant, cũ ſint ſimplicia, & compoſita, primo vbi ſimplicia lenientia in vſum venire debent, ea quantitate ſemper ſumenda ſunt, quæ conueniens eſt Dico ſemper, modo nulla adſit conditio ex ijs, quæ variant q̃titantem, quas tractabo ſuo loco. ſed dicetis quæ eſt hæc quantitas lenientium conueniens? quantitas medicamentorum, proculdubio non eſt inuenta vlla alia ratione, quam longa experientia, quapropter, ſi conuenientem quantitatem inuenire volumus, non aliunde petere debemus, quam ex ſcriptis antiquorum, qui hanc quantitatem nobis reliquerunt. & aduertite, quod tametſi ſimplicibus lenientibus aliqua miſceri a me audietis, non propter hoc debent appellari vere compoſita, ſed partim compoſita, partim ſimplicia ſimplicia, quia non miſcentur alijs purgantibus medicamentis compoſita uero poſſunt dici, quia nullum eſt adeo ſimplex medicamentum, leniens, quod in vſum ueniat ſine aliqua, vel præparatione, vel commixtione, quæ præparatio, & mixtio in id efficitur, vt corrigatur medicamentum, vel corroboretur, vel facultas augeatur, vel ob aliquam aliam rationem, e.g. ſi danda ſit manna, proculdubio, neceſſarium eſt, vt colliquetur in brodio, vt per coletur. Si danda eſt caſſia, neceſſarium eſt vt extrahatur, per colum tranſmittatur, & tandem nullum ſimplex in vſum venit, quod

non

Purgãtia duplici modo ĩtelligi.

Purgantia aut intrinſecus, aut extrĩſecus adhibẽtur.

Quantitas medicamẽtorum per experiẽtiã eſt inuẽta.

non egeat aliqua compoſitione, ut iure debeamus nos excuſari, ſi in tractatu de compoſitionibus medicamentorum, de ſimplicibus lenientibus, & purgantibus verba faciemus.

De lenientium ſimplicium doſi. Cap. VI.

Caſſię doſis

Flatus excitat.

CAſſiæ, ſiue detur in brodio, ſiue in bolo, doſis eſt à drach 4. ad dra. 12. commiſcetur caſſię interdum puluis aniſorum, fęnic. aut aliud aroma, quia miros flatus, & tormina excitare ſolet. Meſues iudicauit addendum eſſe rhabarbarum, maſtichem, ſpicam, ſed vbi additur rhabarbarum, non amplius eſt lenitiuum ſimplex, quapropter vbi ſtomachus eſt admodum infirmus, laudabo vſum maſtichis, Auer. 5. collect. cap. 51. ſcribit doſim caſſiæ eſſe eandem, quam tamarindi, ſcilicet a drach. x. ad drach. xv.

Mannę doſis, quã tradit Meſues diuerſam à noſtra.

Mãnæ doſis, quæ vſurpatur, diuerſa eſt ab ea, quam nobis reliquit Meſues, is enim ſcribit conſueuiſſe eam dari à dra. vj. ad drac. x. noſtro vero tempore datur ab vnc. ij. ad v. immo vero experiẽtia quotidiana comprobatur, vnc. ij. aut iij. plerunque nihil efficere. quid igitur de Meſue? dico vel mannam ſui temporis fuiſſe multum diuerſam a noſtra: & ratio eſt, quia tempore Meſues, quãdo primum cœpit eſſe in vſu, dimittebant eam homines magis matureſcere, tempeſtate noſtra, quando iam creuit cupiditas habendi, homines magis lucro, quam ægrorum ſaluti dediti, non permittunt matureſcere, vnde cruda exiſtens, non ita poteſt operari. Poſſumus & aliud dicere, quod ſcilicet, nõ loquatur de manna per ſe accepta, ſed cum aliis medicamentis inquit enim, mannam dulcorare cetera medicamenta, adeo vt ſi Meſues intelligatur de manna, cum aliis medicamẽtis vſurpata, à veritate non aberrat. An vero hoc medicamentũ fuerit cognitum Galeno, vt videtur teſtari Meſues, an potius ignotum, vt credit Auer. 5. coll. ſum ego huius ſententiæ eam cognouiſſe Galenum, ſed obſcure, neque vt medicamẽtum purgans, etenim mel illud aereum, de quo mentionem facit 3. de aliment. fac. eſt quidem ſpecies mannæ, ſed non in eam formam redactæ, quam cognouerunt Arabes. Illud notandum eſt nobis, quod de manna memoriæ mandauit Auer. conſueuiſſe medicos in morbis calidis vti mãna, etiam non apparentibus coctionis ſignis. Meſues laudauit, vt mannæ commiſceretur hyſſopus, ſed intentio eius non admodum mihi clara eſt, niſi dicamus, mannam, vt & alia gummata, viſcidã eſſe, & propterea opus habere aliquo quod attenuet, atque pmeet.

Mannã Galen. non cognouiſſe, vt purgans.

Meſues cõmiſcet iſſopum mannæ.

Pruna dulcia.

Inter leniẽtia adnumerantur etiam pruna dulcia, præſertim melle, aut mulſa cocta, & deinde ipſa mulſa, vel melle abſorpta. ſed aduer

tendum

tendum eſt, non omnia pruna habita eſſe inter lenientia, ſed ſolum damaſcena vocata, & hiberica, quæ ſecundum ſententiam meam, ſunt noſtra verdacia vocata De doſi prunorum, dicit Meſues eam eſſe ad lib. 1. ſed ſi quis prunorum libram manducare velit, iam ſatur erit. quid igitur dicendum? dico, mea ſententia intelligendum eſſe Meſuem, quod quãdo coquuntur pruna cum mulſa, & aqua debent omnia eſſe ad quantitatem libræ ad ſummum, quia in ipſa coctione poſtmodum magna pars materiæ euaneſcit. animaduertendum eſt, id quod ſcribit Meſues de Armenis, qui ſcribit eam gentẽ, vt faceret pruna ſolutiua, conſueuiſſe arborem in tribus locis diſtãtibus ſpacio vnius palmæ perforare, atque in foraminibus indere fruſta ſcammonij, ac poſtea luto obturare, nam ſuccus quo fructus nutriuntur, cum facultatem ſcammonii ebibit, conſequenter fructus ipſos donat eadem facultate. Miratur Galenus 6. de ſimplic. quod Dioſc. dixerit pruna damaſcena aluum adſtringere, ſed puto ego Dioſcor. defendi poſſe, quod id dixerit non de omnibus damaſcenis, ſed de aliquibus, quando etiam teſte Galeno ſunt aliqua huiuſmodi pruna, quæ multum adſtringunt. Galenus 5. de val. tuẽd. capit. 9. inter medicamenta pro liquanda ſenum aluo, adnumerat etiam terebinthinam, quæ tam cypria, quam larigna noſtra in vſu etiam ex tempore noſtro, non ſolum ita ſimplex, & rudis deuorata ſed etiam lota; doſis eius eſt a dra. 3. ad vnc. j. Sena, nec Gal. neq; Græcis videtur fuiſſe nota, & neſcio vnde Meſues accepit, quod Galenus de ſena ſit locutus; magno ſtudio perquiſiui apud Galenũ, & Græcos, ſed nihil inueni, quod vix poſſit ſenam adumbrare, datur & in puluerem redacta, vel etiam in decocto, & maceratione, ſed vbi decoquitur parum bulliẽda eſt, quia ſtatim euaneſcit facultas. Doſis ſenæ in ſubſtantia, ſecundum Auerr. eſt a drach. 1. ad dra. 2. in decocto vero a dra. v. ad dra. 7. Meſues videtur etiam eãdem doſim nobis tradidiſſe, qui ſcribit doſim infuſæ ſenæ eſſe ab aureis 3. ad vnc. 1. & notate, in codice Iuntarum Meſues malæ ſcriptum eſſe ab aur. 3. ad dra. 1. quia debet dici ab aur. 3. ad vnc. 1. Ad corrigendam ſenam ſolet admiſceri ſal indus, zingiber. Dicit Meſ. & recte, ſi addantur ſenæ pulueres cordiales, & ſtomatici, feliciorem eius operationem reddi. Adnumerat Auerr. inter lenientia, etiam ſemen vrticæ, cuius facultatem igneam, inquit aboleri per decoctionem, atq; doſim ipſius eſſe a dra. 3. ad drac. 4. Sebeſten, quia Græcis dicuntur myxa, & a Paulo myxaria non fuerunt noti, neque Gal. neq. Dioſc. poſteriores oẽs videntur cognouiſſe atq; ẽt vſi eſſe ad leniendã aluum doſis ipſorũ, vt habetis apud Paulũ, li. 4. c. 57. eſt a dra. x. ad 12. quod tamẽ intelligẽdũ eſt de ſebeſtẽ ſolis exhibitis. ſcribit Gal. 3. de alim. fac. c. 15. veteres medicos vſos eſſe ad leniendum aluum ſero, de cu-

Armeni quõ pruna fecerint ſolutiua.

Pruna damaſcena Dioſc. aluũ adſtringũt.

Terebinthina.

Sena Gale. & Græcis incognita.

Doſis ſenæ.

Sebeſten.

Doſis.

de cuius dosi sermonem faciens Mesues, scribit esse ab vnc. 6. vsque ad lib. 1. sed huiusmodi dosis est potius ad alterandum, quam ad leniendam aluum: quia hæc quantitas nihil mouet aluum, quapropter nisi sit error in codice Mesues, debemus existimare locutum esse non de simplici sero, sed de eo, cui alia purgantia miscentur. quare melius videtur Diosc. dixisse, qui scribit seri dosim esse vsque ad heminas 5. siue ad vnc. 50. Paulus quoque melius sensisse videtur, qui pueris sextarium vnum seri. i. vnc. 20. viris duos sextarios, seu vnc. 40. exhibendas consulit. Galenn. & Aetius, ne serum offendat ventriculum, iubent misceri, vel modicum salis, vel modicum mellis, addit Galen. quod quanto magis optamus serum soluere, tanto plus debemus addere salis. sed statim insurget ingeniosus, quomodo sal potest augere facultatem seri soluendi? nam vt dictum est a nobis in tractatu de sapore, sal magis adstringit, quã abstergat. præterea Hippoc. lib. de aere, aquis, & locis, scribit eos mentiri, qui putant aquas marinas, & salsas aluum soluere, cum potius adstringant, immo uero Galen. 12. Meth. capitu. primo, inter potentissima remedia sistendi dysentericos fluxus adnumerat muriam acerrimam, quo etiam genere p̃sidij scribit Celsus lib. 4. cap. 15. Themisonem medicum vsum esse ad curandos dysentericos: Respondeo aliud esse vti sale, & salsis solis, aliud cum aliis liquoribus, si utamur solis, proculdubio adstringunt, & de his loquebatur Hipp. & his utebatur Galen. & Themison: sin loquamur de sale, & salsis admixtis aliis liquoribus, soluunt aluum; audite rationem. in sale est duplex pars, terrestris, & ignea cum qua est acrimonia, inter has partes terrestris superat, quia vero, ut dicebat Galen. terrestris proprium est adstringere, hinc fit ut sal, uel salsa sola data adstringant, quia pars terrestris superat, vbi uero miscentur ceteris liquoribus, quid fit? a liquoribus pars terrestris eluitur, ignea remanet, quare diluta pars terrestris, non potest adstringere, ignea stimulat virtutem expulsiuam, & hæc est ratio, qua vulgus practicantium, & bene, iubet ad misceri sal in clysteribus: Galen. 5. de tuen. val. cap. 9. inter remedia aluo ciendæ accommodata adnumerat quoque cnicum pari pondere cum ficubus acceptum, appellatur cnicus ab Arab. cartamum, dicitur etiam semen psitaci, & notate apud Galenum pro ficubus aridis non intelligendum esse de quibuscunque, sed de pinguissimis, quæ a Vegetio lib. de med. multorum vocantur ficus duplices, & ab Horatio Flacco. Auerr. scribit cartamum excellere omnia medicamenta purgantia sine timore, tamen Diosc. & Mesues dicunt offendere stomachum, propter quod vult Mes. misceri anisum, galangam, mastichem, & similia. Dosis cnici, vt Auerro. tradidit est, a drach-

Seri dosis ex Diosco. & Paulo.

Sal mistũ sero vim soluẽdi promouet.

Sal utrum astringat.

Sal, per se aluum adstringit ad mixtum liquoribus.

Cnicus.

Ficus aridæ apud Galenum, quid sint.

drac. 10.ad drac.12.quod etiam Paulus videtur sensisse, quando ex drac.10.cnici,& cordumeni,consulit fieri suas illas pilulas. Ius galli antiq.iter cetera leniētia a medicis numeratur,cuius administratio duplex est,simplex & composita: composita uariis pro varia medici intentione,commiscetur medicamentis, sed de hac tractabimus vbi agemus de compositis.Simplex administratio est,quę fit solo sale,& de hac intelligenda est Galeni ratio,quādo scribit,ius galli antiqui aluum ciere.modus faciendi hoc ius scd̄m Diosc. est, vt coquatur gallus in sextarijs 20.aquæ,usque quo remaneant tres heminæ, tres heminę sunt sextarius unus,cū dimidio,sed si rē ipsā ęstimemus hic modus Dio scoridis inutilis est,quoniā si uelitis decoquere usq; quo tantum aquæ consumatur,eliquabitur tota caro, quare puto ego melius esse,ut decoquatur solum uel ad dimidij consumptionē, vel ad duarum tertiarum. Ius brassicę primum, ius maluę, ius betæ similiter reponuntur inter lenientia, & dosis vniuscuiusque iuris solet esse ad summum lib.1.minima quantitas lib.s.Rosarum, & violarum facultatem lenitiuam neq; Galenus,neq; Græci,medici neq; etiam Auer.cognouisse videtur,vnde intelligere potestis in multis hanc nostram ætatem superasse ueteres omnes unus Diosc. uidetur meminisse vnguenti ros.quod soluit, ex quo loco potestis colligere duo,vnus quod Diosc.non ratione rosæ, sed ratione liquaminis, unguentum soluere uoluerit.aliud, ueteres in usu habuisse potare etiam unguenta. id quod frequentissime reperietis apud medicos, apud Plutarchum, & Plinium, ut non sit negandum, quin ueteres potarint unguenta,quod non sit ætate nostra. Scribit Mesues dosim succi rosati esse ab unc.1. ad unc.2.cum saccharo: idem etiam de succo viol.sed dicetis quomō igitur dicitur Mesues, dosim uiol. esse ab unc.4. usque ad unc. 8. puto ego intelligendum esse non de succo viol.sed de infusione.solet accipi succus uiol.& ros. cum sero lactis,& pro correctorio additur spica. sed circa rosas unum operæ precium est aduertatis, Mesuem uel errasse,uel non cognouisse facultatem albarum rosarum, scribit enim rosas albas non soluere, ueruntamen rosæ illæ quæ dicuntur damascenę soluunt uehementissime aluum,ita ut cum experientia sit contra Mesuem,aut nō cognouit has rosas,aut nullam habuit experientiā. Aloe a Galeno 6. de simpl.ponitur inter medicamenta, quæ aluum liquant. In hunc usū dupliciter administratur lota scilicet & non lota, dicit Galenus 7.Meth.& 3.de simpl.& 8.de local.lotam minus aluum liquare,quā illotam,sed magis uentriculum corroborare.sed debetis intelligere de lota aloe cum aqua simplici, quia uarii sunt modi abluendi aloen,& tempore nostro sunt qui abluunt succo rosarum, sunt qui abluūt decocto rhab.Brixiae etiam apud moniales abluitur, ut in-

Coctio galli ex Diosc.

Confutatio Diosc.

Veracōfut.

Rosæ,et uiolę quarum facultas latuit Græcos et Gal. Auerr. cognouit.

...fis.

tellixi,decocto rhab. & ſucco roſ. quæ aloe non ſolum magis ſoluit quam illota,immo vehementiſſime ſoluit: itaque quando dicũt aloë lotam minus ſoluere,intelligendum eſt de lota cũ ſimplici aqua. Doſis aloes ſecundum Auerr. 2.collect.eſt a drac.j.ad drac. ij. ſecundum Meſ.ab aurei dimidio ad drac.2.in infuſione vero ab aureo.j. vſq; ad drac.3.Galenus 8.de med.local.2.ſcribit, aloem ſolam non habere magnam vim purgatoriam,ſed ſi exhibeatur in maiori doſi aſcendere usque ad iecur,quocirca non poſſum ſatis mirari Auice. qui dixit,aloem nocere hepati,cuius ſententiam magno hominum detrimento etiam medici interdum ſequuntur, quia credentes hac in re Auicenæ,ſæpe recuſant ęgro hoc genus medicamenti, quod poſſent maxime iuuare,imò verò in li.q. inſcribitur de remediis paratu facil habetur aloem iuuare iecur,& ſi ſecundum Auice. aperit aloe obſtructiones iecoris,quod detrimentum inferre poſſit non video.Tamarindos non cognouit Galenus, neq; illa ætas, & fuerunt etiam temporibus poſterioribus qui exiſtimarunt, tamarindos nequaquam ſoluere aluum.verum Auerr. manifeſte ait eos aluum liquare,neque obſtare quod habeant aliquid ſtypticitatis. Doſis eſt ſecundum Auerr.a drac 10.ad drac.15.in ſubſtantia. Meſ. verò ait debilis eſſe operationis, & propterea dari ab vnc. 2.vſque ad vnc.5. & certe quantitas huius medicamenti apud me eſt magis probata,quia in minori quantitate ſi detur,raro aliquid boni facit. Haec ſunt medicamenta mitia ſimplicia,quæ ſunt in frequẽtiori vſu. De compoſitis agam ſuo loco ne vos confundam. Sed circa quantitatẽ lenientium ſtatuenda ſunt nonnulla,magna ſedulitate aduertẽda, vnum, quod tametſi hæ ſint doſes cuiuſque medicamenti conuenientes,veruntamen propter multas occaſiones variantur,ita vt cogantur medici variis occaſionib.modo tranſgredi has doſes, modo ab illis deficere. Vna occaſio eſt tempus anni,quia cum hyeme corpora ſint adſtricta,minus ſoluuntur, ea propter debent medici eo tempore aduertere,vt lenientib.vtantur in maiori quantitate, æſtate vero cũ corpa ſint ſpõte laxa,& fluida, cum ſint aperta, lenitiua debent adhiberi in minori quantitate.Secũda occaſio eſt regio, qa in regionibus, vbi homines fere habent aluum adſtrictam,vt Hipp. lib.de aere,aquis,& locis recitat de ijs qui habitant ad ventos frigidos inter occaſum æſtiuum,& orientem æſtiuum, maior quantitas danda eſt,ex aduerſo in regionibus,vbi aluus eſt fluida in minori copia ſunt addibenda.Tertia occaſio eſt ætas, & ſexus, pueris enim & ſenibus, qui aluum fluidam habent, ſemper minus dandum eſt;ſimiliter & mulieribus,eo quia cũ corpora mulierum ſint humida, atq; mollia, facile is ſolet aluus ſolui, idem dicendum eſt de eunuchis,de balbis,nã ẽſt Hipp.authoritas 6.aph.balbos alui profluuio

uio maxime capi. Quarta occaſio eſt vitæ ſtudium.nautæ enim atque omnes illi,qui exercent artem ad ignem,& ſedentariam,habēt aluum adſtrictam,dicebat enim Poeta ille, fabrorum prādia betę. Iſtis omnibus in maiori doſi danda ſunt medicamenta lenientia. ex aduerſo qui exercent corpus,aut aliam artem faciunt propter quam habeant aluum ſolutam,ijs minus eſt dandum.Quinta occaſio eſt conſuetudo ſumendi medicamenta. dicebat enim Auic. qđ medicamenta frequenter accepta fiunt familiaria naturæ,ita vt nihil operentur,ea propter,qui conſueuerunt frequēter medicamenta potare,exhibenda ſunt lenientia in maiori doſi, Sexta & poſtrema occaſio eſt proprietas indiuidualis,circa quam debetis ſemper eſſe diligentes inueſtigatores, quia vidi in hac proprietate indiuiduali commiſſos eſſe errores lœthaliſſimo,quia ſunt qui ſolo odore ſoluuntur,quibus drac.1. vel altera caſſiæ aluum ſoluit; quibus ſi in maiori quantitate demus, vſque ad ſanguinem excernunt. ſunt cōtra qui difficillime ſoluuntur. habetis hiſtoriam de Eudemo medicamentario,apud Theoph.lib.9.de hiſt.plant cap.19.quem ſcribit interdum 22.potiones ellebori ſumpſiſſe vna die, nec eſſe purgatum,ſic etiam inuenietis quos drac.2.rhab.non purgabūt, quare diligenter eſt aduertendum proprietas, vt quando vultis præſcribere medicamenta lenientia,ſemper de hac diligenter interrogetis.Tot ſunt igitur quæ poſſunt efficere, vt doſis medicamentorum varietur. Aliud obſeruandū circa quantitatem lenientium eſt, qđ quando correctoria commiſcentur,non commiſceantur neque in nimis magna quātitate, neque in nimis pauca,nam ſi in nimis pauca, nihil efficiet correctorium: ſin in nimis multa, deſtruet operationem. exemplum,ſi exhibere placeat drac.x. floris caſſiæ, & placeat corrigere cum aniſorum puluere, ſi grana x.miſceatis,nihil efficiatis. ſi miſceatis drac.2.vel 3.deſtruetis facultatem ſolutiuam. quare melius eſt vt non tranſcendatis a ſcrup. 1. ad ſcrup.2. adeo ut quantitas correctorij ſit reſpectu medicamenti lenientis circa duodecimam partem.Tertium obseruandum,eſt, quòd quando lenientia dantur in magna quantitate, plus ſemper differendus eſt cibus,qnando in minori minus,exemplum,ſi dabitis drac.1. caſſiæ ſat erit differre cibum ad horam unam,ſi vnc.1.s.melius erit differre per horas 2.ratio eſt,quia medicamentum in maiori quantitate exhibitum niſi prius aliquetur, atque actuetur à uentriculo, antequam cibus detur,perturbatur medicamentum,& cibus ipſe, & qui hoc non obſeruant perturbare ſolent ſtomachum,& immerito accuſant medicamentum.

Mediocriter purgantium doſis. Cap. VII.

POſt lenientia ſunt medicamenta, quæ mediocria eſſe diximus. circa quę illud primo animaduertere debetis, medicos rarò huiuſmodi medicamentis vti ſine alicuius lenientis admiſtione, quando autem exhibentur ſola, nam de ſolis nunc loquimur, duplici modo exhibentur, vel non alterata, vel alterata, non alterata appello quando nihil fit circa ipſa. exem. g. quando maſticatur rhab. aut myrobal. nihil facit ars. quando vero aut infunditur rhab. vel in puluerem redigitur, tunc alteratur, quando igitur exhibetur non alteratũ, nullo opus eſt correctorio, dicebat enim Auer. & rectè, rhab. nullum ſecum venenum habere, & eſſe veluti frenum quoddam aliorum medicamentorum, propterea non miremini ſi medici curẽt maſticari rhab. abſq; correctorio. Cũ igitur hæc medicamenta ſimplicia adhibentur vel non alterata, vel alterata ſcilicet vel puluerizata, vel decocta, vel infuſa, variatur doſis, & quantitas, ſecundum vnam quamq; alterationem. Rhabarbarum, vt ab hoc incipiam, ignotũ fuit Galeno, & omnibus Græcis, & quamquã Gal. & alij mentionem fecerint rhei, eſt tamẽ cõmunis opinio, quod locuti ſint de rheo pontico, non de barbaro, eo q̃d huiuſmodi rheũ ponticum habet vim adſtringendi, & iſti qui nominarunt rheũ ſimpliciter, cognouerunt iſtud tanquam medicamentum adſtrictoriũ, non tanquam purgatorium, ſolus Paulus videtur tribuiſſe rheo aliquam vim ſolutoriam, cum enim doceret quæ nam eſſent medicamenta lenientia aluum ſanis, inter alia numerat terebinthinam, & dicit, ſi volumus eam magis lenire aluum, debemus miſcere aliquid rhei, ex quo colligitur cognouiſſe rheum tanquam ſolutoriũ, quamquam etiam poſſumus dicere addidiſſe rheum, quoniam modica adſtrictio iuuat ad penetrationem, & ad accelerandam ſolutionem, quare dicere poſſumus Paulum non vſum eſſe rheo tanquã ſolutiuo, ſed tanquàm adiutorio ad facilitandam terebinthinam ſua adſtrictione: qua propter grauiſſime errarunt omnes, qui non erubuerunt damnare Galenum, quod tradiderit facultatem adſtrictoriam rhab. quaſi Galenus cognouerit rheum noſtrum barbarũ. Sed quia diſputatio hæc grauiſſima eſt, poteritis conſulere coryphæum veſtrum Guilandinum, qui de hac re vos certiores faciet. Doſis rhab. in ſubſtãtia, ſecundũ Meſuem eſt à drac. 1. vſq; ad dra. 2. vel 3. in infuſione eſt a drach. 1. s. vſque ad drac. 2. & tres. & notate corruptam eſſe literam Meſ. quæ dicit vſque ad drach. x. quia fieri non poteſt vt hæc quãtitas exhibeatur. addit Meſues pro correctorio

rio ſpicani,& quamquam dixerit Auer.non egere fræno,tamẽ præſtat ſemper aliquid commiſcere, vel ſpicam, vel cinnamomum,vel ſchœnantum,vel ſpicam celticam. Sed dicetis, cur Meſues non uidetur feciſſe multam diuerſitatem inter exhibitum rhab.ſecundum ſubſtantiam,& in infuſione,dico non ſine magna prudentia factum eſſe,imò licere dari rhab.ſecundum ſubſtantiam in maiori quantitate, quam in infuſione, quia ſubſtantia rhab. duplex eſt, acris & ignea,terreſtris & craſſa, ratione craſſitiei, & terreſtricitatis adſtringit,ratione partium acrium ſoluit,& ſtimulat,qua propter ſi in ſubſtantia detur,caſtigatur uis illa acris, ita ut non poſſit multum ſoluere; in infuſione autem tantum datur pars illa acris, & ignea, quia illa eſt quæ immiſcetur liquori,cui infunditur; facultas autem adſtrictoria,quia eſt in ſubſtantia terreſtri,& craſſa,remanet, adeo ut in infuſione uis rhabar. ſolutoria non caſtigetur à parte terreſtri,& propterea debet exhiberi in minori doſi.

Agaricus uocatus eſt a Democrito medicina familiæ,quaſi propter benignitatem eſſet medicamentum naturæ familiare,& benignũ ſed forſan hoc dici poterat tempore Democriti,& Hipp. quando ſcilicet rara habebant medicamenta benigna,ætate noſtra hoc nequaquam poteſt dici,quia plurima habemus multo benigniora, immo uero ſi expendatur ex ſe natura agarici, procul dubio nullo pacto eſt nobis familiaris,quia concitat uomitum,& perturbat:an hoc faciat propter ſiccitatẽ,ut uidetur teſtari Auer. an potius propter aliud,puto ego facere propter ſui leuitatem,quia ut uidere poteſtis,agaricus eſt foraminulentus,ubi ingreditur uentriculum ſupernatat,& repletur humoribus,atque ſic uomitum ciet, & perturbat uentriculum,quare iure factum eſt à Meſue, qui ut corrigeretur agarici facultas,iuſſit admiſceri modo ſal gemmæ,modo Zingiber ex Galeno,ego uerò agaricum præparare ſoleo cum ſpeciebus hieræ,cui etiam admiſceo aliquid ſalis gemmę, atque in paſtillos redigo,& huiuſmodi agaricus pręparatus ſolet innocentiſſimè exhiberi. De doſi agarici,ſcribit Plinius conſueuiſſe dari.obol.4.cum duobus cyathis aceti mulſi.Auer.autem inquit,agarici doſim eſſe à drac.1.ad drac.2.quòd item confirmat Meſues. ſed intelligendum id eſt de agarico dato in ſubſtantia; ubi enim datur in infuſione, dicit Mesues doſim eſſe à drac.2. ad drac. v. ſed tempeſtate noſtra uix tranſcendere conſueuimus drac.2.etiam in infuſione. *Agaricus.* *Doſis.*

Myrobalanorũ,qui in arte medica maximum habent uſum nullam tractationem reliquiſſe nobis Galenum teſtatur Auer.nec dicã tis apud Galenum ſæpè reperiri mentionem myrobalanorum, ut 8.de med.local.2.12. Meth. & alibi.nam etſi Galenus locutus ſit, non tamen ex propoſito de his tractauit,id,quòd intelligere uoluit *Myrobalani.*

Auer.

Auerroes. Quinque ſunt genera myrobal. vt norunt omnes, citrini, chebuli, emblici, bellirici, & indi, ſeu nigri. Doſis vt docet. Auerr. in ſubſtantia eſt à drac. 4. vſque ad 6. in decoctione vero à drac. 7. vſq; ad 10. Cæterum Meſues in hac re non parum ab Auer. diuerſus eſt, primo quia Auer. omnium myrob. communem doſim facit. Meſues vero particulares fere ſingulorum generum doſes facit, vult enim emblicorum doſim eſſe in ſubſtantia ab aureo. 1. vſque ad 3. in infuſione vero ab aur. 3. vſque ad 6. rurſus citrinorum eſſe in ſubſtantia a drac. 2 vſque ad v. in infuſione à drac. v. vſque ad xx. ſed aduertendum eſt mea ſententia contextum Meſues eſſe corruptum, vbi dicit a drac. v. vſque ad xx. quia potius debet dicere vſque ad drac. x. Chebulorum & Indorum doſim eſſe in ſubſtantia a drac. 2. ad drac. 4. in infuſionem a drac. 4. ad drac. 10. In hac itaque re Meſues non parum diuerſus eſt ab Auer. Diuerſus eſt etiã in alio, quia Auer. vult myrobal. dari in decoctione, Meſues autem in infuſione & damnat decoctionem hac ratione, quia cum myrobalani ſint ſubſtantiæ duræ, per decoctionem, inquit, fiunt duriores, & propterea magis obſtruunt, ſed pace Meſues, hæc ſua ſententia mihi non probatur, ratio eſt, quia corpora dura vbi elixãtur teneriora fiunt, niſi tamẽ ſint admodum indurata, quapropter decoctione debent potius myrobalani teneriores fieri, quam duriores: propterea debẽt myrobalani adminiſtrari eo pacto, quo poſſit magis ipſorum virtus communicari: ſed magis cõmunicatur virtus per decoctionẽ, & probo, quia myrobalani ſi tantum infundantur, proculdubio non ita ſubſtantia ipſorum durior aperitur, in decoctione autem aperitur, & ideo facultas ipſorum poteſt communicari decocto. Modus corrigendi myrobolanos eſt vt antequam decoquantur, ſeu macerentur, diligenter fricentur manibus, & manus ſint madide vel oleo amygdal. dulcium, vel viol. vel ſeſamino ſcribit Auer. ſolere medicos myrobalanis miſcere medicamenta lenitiua, caſſiam fiſtulam, & turbith, ſed neſcire modum medendi, quaſi Auer. damnet apertiſſime antiquã hanc medicamẽtorũ conſuetudinem, ratio qua fuit adductus Auer. eſt, vt colligere poſſumus ex Meſue, qui latenter Auerroem mordicat, quod ſi miſceantur myrobalani, & medicamẽta lenientia, mutuo operationes proprias impediunt. ſed Meſues damnat Auer. aut alium quem cũque huius opinionis, hac ratione, quod ſi myrobalanis miſceantur lenitiua, potius augetur facultas, eo quod lenientia ſua viſciditate, & lentore emolliunt duritiem myrobalanorum, & mihi magis placet ſentẽtia Meſues, vt ſcilicet miſceantur myrobalanis caſſia, manna, & alia quæ poſſunt lenire, & humectare ſubſtantiam myrobalanorum.

Epithymus, vt docet Auer. datur in ſubſtantia a drach. 2. vſque

ad

ad 3. In decoctione a drac 5.vſque ad 7. cæterum Meſues vult doſim epithymi eſſe in ſubſtantia a drac. 3. vſque ad 8.in decoctione vero a drach.5.vſque ad drach. 5. ſed hoc in loco puto contextum Meſues eſſe corruptum,& vbi dicit ad drac. 20. legendum ad drac. 10.adducor autem ad hoc credendum, quia Dioſcorides nõ pertrã ſit epithymi drac.4.Oribaſius ſtatuit drac.3. doſim epithymi. Paulus drac.5.Plinius vero a drac.4.vſq; ad 6.id ſummum concedit tẽpore noſtro vix accedimus ad drac.3.Scribit Auerr.duo circa hanc rem unum,ꝙ epithymus propter ſuã ſiccitatem indiget corrigentibus,vnde laudat commiſceri nymphæam,poma,amygd.ſemina melonum.Alterum eſt,medicinas laxatiuas egere correctione pp duo vel propter facultatem calefactoriam, uel propter euacuationem; ſed addẽda eſt tertia ratio,propter naturę noſtræ inimicam purgãtium facultatem,vt docet Galenus, 6.Epid.& alibi,ſed de his ſuo loco melius.Ad facilitandam epithymi operationem laudat Meſues ſalis varia genera,piper Zingiber,& ſimilia.

Polipodiũ. Polypodij ſeu filiculæ purgatoriam facultatem,aut ignorauit Galenus,aut ſaltem nobis non indicauit, de qua facultate ſcribens Auerr.inquit eſſe,medicinam ſecuram,atque epithymo meliorẽ,vnde non poſſum ſatis mirari Plinium,& Meſuem, qui dixerunt Polypodium ſubuertere ventriculum,quia præter Auerrois authoritatẽ eſt quotidiana experientia,quæ declarat,aut nihil, aut parum ventriculum perturbare, Doſis Polypodij ſecundum Auerr. eſt vſque ad drac.10.Meſues uero vult doſim Polypodij eſſe a drac.2.vſq; ad aur.3.datur in decoctione,vel iuris gallinacei,uel hordei, vel paſſularum,aliqui etiam vtuntur radicibus viridibus,& ruſtici interdum vtuntur cum accetariis,& feliciter ad ſoluendam aluum. corrigitur dauco,aniſo,ſemine fęnic Zingibere.

Turbith. Quid ſit turbith Meſues,adhuc certant medici,Doſis eius ſecundum Meſuem eſt in ſubſtantia a drac. 1.ad drac. 2. in decoctione a drac.2.ad drac.4 hodie,quod habetur turbith exhibetur in quantitate drac.1.vel paulo plus.corrigitur autem maſtiche, Zingibere, pipere longo.

Elleborus. Elleborus niger,qui melampodius,ẽt vocatus eſt, & quem populus Romanus,ut teſtatur Columella ueratrum appellauit: lædit iecur,& pulmones,ut inquit Auer.verũtamen eſt in magno uſu hodie apud medicos,& doſis eius ſecundum Meſuem eſt a drac.1.ad aur. j.s.Plinius ſcribit dari ab obolis 4.ad drac. 1.Hæc ſunt medicamenta mediocria,quæ uſitatiſſima ſunt apud medicos.

De

De vehementer purgantium dosi. Cap. VIII.

SEquūtur uehemētia, ideſt ea q̄ ſunt in 3. ordine, & ſecū dum Auerr. in 4. gradu. Inter hęc primum locum dabo ellebero albo, quem, ut teſtatur Plinius lib. 57. cap. 5. Herophilus aſſimilabat fortiſſimo Imperatori, eo quod uehemēter agitet, & expellat: hoc medicamentum tempore Hipp. in tanta fuit exiſtimatione, ut ipſe integrum librum de eo ſcripſerit, cuius ſolum quatuor, vel quinque lineas habemus. Auerroes autem ſcribit, hunc elleborum venenum eſſe, & nullo modo accipiendum in corpore, quod etiam confirmaſſe viſus eſt Meſues, ſed quamquam ſit vehementiſſimum, & terribilia ſymptomata inducat, verumtamen etiam interdum in vſu habetur apud medicos, & non ſolum apud medicos, verumetiam apud empiricos, & plebeculam, immo uero ſcribit Plinius, ellebori albi vſum adeo promiſcuum fuiſſe, vt pleriq; ſtudii gratia elleborum caperent, nam referūtur aliqui, qui dum ſcribere, meditari, aut aliquid prælegere vellēt, eos prius ſumpſiſſe elleborū ad expurgandum. Habuerunt veteres, & etiam tempore Hipp. varios modos exhibendi elleborum, atque pręclariſſimos, & tutiſſimos, ut narrat Oribaſ. 7. collect. conqueritur tamen Galenus 3. com. de fracturis, ſuo tempore deſijſſe modum pręparandi elleborum, eo quod Hipp. eū non tradidiſſet. Datur autem hoc medicamentum, ſecundum poſteriores medicos, multis modis, in infuſione, vel mellis, vel oxymellis, vel ſapæ, vel aquæ, ut docet Paulus lib. 7. capit. 10. datur etiam in raphano. Scribit Plinius loco citato tempore ſuo inuentū eſſe, vnde habetis paulo ante tp̄a Galeni modum exhibendi elleb. in raphano inuentum eſſe, & forſan Hipp. non cognouiſſe, aut a poſterioribus inuētum fuiſſe. Modus quo datur elleborus in raphano explicatus eſt a Galeno lib. de purg. med. & ab Oribaſ. & eſt ut in raphano fruſtra ellebori infigantur, deinde raphanus in aceto mulſo detineatur per integrum diem, & noctem, poſt quod tempus, uel acetū ſorbetur, uel ſuccus raphani exprimitur, & ſorbetur, uel accipitur ſubſtantia raphani, quamquam etiam interdum ſubſtantia elleb. capitur, ſed raro, de qua forſan ſubſtantia intellexerūt Auer. & Meſues, quando dixerunt, uenenum eſſe, & non eſſe in corpore accipiendum. Vbi accipitur in ſubſtantia uel accipitur in puluere, uel in fruſtis, in puluere dicunt Paulus, & Meſues ſi accipiatur, miras ſuffocationes inducere, ratio cur potius ſuffocet in puluere, quā in fruſtis, eſt, quia puluis magis adhæreſcit, & magis infigitur ſubſtantiæ ſtomachi, propter quod deinde lancinat ſtomachum, &

inde ſuffocationes eueniunt. Doſis elleb. ſecundum Meſuem eſt a ſiliquis ſex vſque ad tertiam drachmæ partem, vel vſque ad drac. 1. Auic. uero lib. de uirib. cordis uidetur ſtatuiſſe, quantitatem elleb. albi in 22. gra. cæterum Paulus dabat elleb. albi drac. 1. & ad ſummum drac. 2. in ſucco ptiſanæ, aut alicæ pro debilioribus corporibus. In aqua calida, vel mulſa pro robuſtioribus. Non eſt hic prætereũdum quod ſcribit Plinius lib. 25. cap. 5. Themiſonem medicum conſueuiſſe elleb. albi dare drac. 2. poſteriores uero dediſſe etiam quaternas. atque melius feciſſe poſteriores, propterea quod quanto plus datur elleb. albi, tanto celerius corpore exit, unde male agunt nonnulli, qui putant ſe melius facere, quãdo exhibent elleb. album in pauca quãtitate, quia diutius horum moleſtia durat. Corrigitur cum aromatibus. *Doſis.* *Quãto plus datur ellebori albi tãto citius corpore exit.*

Dend. Dend, ſeu cataputia minor Arabum, eſt illud medicamẽtũ quod apelmeluc uocatur Bizantii. Modus dandi hoc medicamentum ſic deſcribitur a Serap. ut cortex grani auferatur, & inter auferendum caueatur ne appropinquet ori, quia ſi forte fortuna cõtigerit labia, immutat colorem, & inducit ueluti morphæam, imò expertus ſum in meipſo etiam urere linguam, ꝑpterea dicit Serapio, quod auferẽda eſt lingua quædam ſubtilis, quæ ineſt ſemini una cum cortice exteriore. Vbi ſic præparatum eſt granum teritur cum amylo, uel roſis rubeis mũdatis, uel modico croci, & ita propinatur. Doſis eſt in eo qui ſit fortis naturæ à duabus ſiliquis, ad drac. v. ſed aduertere debetis ĩ codice Serapionis, qui nouiſſimè excuſus eſt apud Iuntas ſcriptum eſſe uſque ad drac. v. in codice uetuſtiore ſcribitur uſque ad drac. s. & ita legi debet. error fuit, quia Compoſitores literarũ, ſcilicet quæ ſignificat ſemis uoluerũt explicare quaſi diceret quinque et hinc factus eſt error lœthalis. Inculco hoc, ut ſitis diligentes in expendendis doſib. ueterum ſecundum libros, quia infinita ſunt errata, utor ego hoc medicamento non ſolo, quia urit linguam, quamquam uideatur gratum ori, ſed cum ſacch. et cinnamomo. E.g. accipio ſcrup. s. uel ſcrup. 1. huius medicamenti, et miſceo cum ſcrup. s. cinnamomi, et drac. 3. ſacch. fini, atque ita curo fieri placentulam quæ non eſt ingrata, et expurgat copioſiſſimè, ſed non ſine perturbatione aliqua. Granum gnidium fuit apud ueteres inter præcipua medicamenta, et inuenietis frequentiſſimè nominatũ ab Hipp. unde manifeſtus error Plinii lib. 6. cap. 9. ubi ſcribit granum gnidium ſiſtere aluum, ſed uolo uos monere alterius erroris Gazę, qui apud Theophr. 9. de hiſt. Plant. 22. transferens verba illius philoſophi de grano gnidio, dũ Theophraſtus ſcribit valere granũ gnidium πρὸς κοιλίας λύσιν i. ad alui ſolutionem, bonus hic uir imitatus Plinium, cuius fuit ſimia tranſtulit, contra alui ſolutionem; quaſi uoluerit *Error codicis Serap.* *Granũ gnidium.* *Plinii error.* *Gazę error*

luerit Theophrastus sequutus Plinium granum, gnidium non solue re aluum, contra publicã,& vulgatissimam omniũ medicorum sen tentiam. sed vt defendam Plinium imaginatus sum literã esse corruptam,& vbi legitur sistit,legendum esse cit, vel citat, est enim facile, vt cit mutetur insistit,& ego potius corrigo literam, quia non possum credere Plinium versatissimum in rebus medicis hanc rem ignorasse. Granum gnidium vocatum est a Dios. thimelæa, vocatũ est etiam cneoron,vt apud Plinium. fuerunt etiam alii,vt dicit Plinius lib.13.cap.21.qui vocarunt linum,nunc in multis Italiæ regio nib.dicitur piperea,& est in vsu ad soluendam aluum; officinæ secu tæ Arabes,appellant Mezereon,& fiunt pilulæ ex hoc medicamẽto,quæ dicuntur pilulæ de mezereo. de hac planta dicit Mesues quod vocata sit rapiens vitam,& facines viduas,est enim venenosa: & ideo corrigitur succo portulacæ endiuiæ: muccilagine psillij, ab sintio,rosis,nec vnquam sumitur sola,sed semper cum pane, aut cũ aliqua substãtia crassa,quia vrit. Dosis est vt tradit Mesues a drac. s.vsque ad drac.1.in decocto.In puluere vero a caractis duob. vsq; ad v.secundum Aetium dosis est a granis xv.vsque ad xxx. fiebat & oleum ex grano gnidio,quod scribit Gal.9. de simpl. soluere aluũ. & puto ego vsum huius fuisse extrinsecus,quia ueteres etiam medi camentis purgantibus utebantur extrinsecus.

Cataputia. Cataputia maior quæ uocatur cici,unde oleum cicinium,& ricinus videtur esse species tithymalli vsitatissima temporibus nostris ad purganda corpora, & præsertim rusticorum, & ignobilium, de hac scribit Auer.quod qui habent fortem uentrem ipsa grana masticare possunt,qui uero debilem,deglutire. Dosis, ut docet Auer. est a granis x.usque ad xv.

Collocyntis Colocynthidem inter maxima purgatoria habuerũt antiqui me dici,& præsertim Galenus: neque tatum usi sunt ea sola,uerumetiã admista cum aliis medicamẽtis sola corrigitur cum bdellio, tragacãtha,& cũ stomachicis medicamentis, ut docet Mesues,sed unum maxime aduertendum est circa hoc medicamẽtum,quòd si adstringentia ipsi misceantur, maxime turbat,& proinde idem contingit colocynthidi,quod equis effrænibus, qui si coerceantur magis furiunt: sic Colocynthidis si rebus adstringẽtibus cohibeatur magis exagitat,& uis eius purgatoria magis furit, propter quod dicit Galenus primo de med.local.se abstulisse a pilul. suis de colocynthide mastichem,& bdellium,quæ addebat Quintus eius pręceptor.Vsus colocynthidis est in puluere:& propterea dubitatum est,an qui uo lunt uti in puluere debeant multum puluerizare,an parum.Serapiõ uult ut nõ multum teratur. Auic.secutus Paulum fuit alterius sentẽtiæ,scilicet esse multum terenda,adductus hac ratione, quia partes

eius aſperæ adhærentes inteſtinis ipſa exulcerant, ſed mihi magis probatur ſententia. Serapi.& ratio eſt, quia Galenus, 4. de val. tuen. ſermonem habens de diaſpolitico, vbi vult medicamẽta magis per aluum ſecedere, iubet ut craſſo modo terantur, ſic etiam dicebant, Ariſt.& Auic. piper craſſo modo cõtuſum per aluum ſecedere, ſubtiliter puluerizatum per vrinam, quæ cum ita ſe habeant, & nos colocynthide vtamur ad ducẽdam aluum, proculdubio magis duci, & facilius ſi craſſiuſcula ſit, quam, ſi tenuior, accedit etiam quod partes medicamentorũ quanto ſunt ſubtiliores, tãto magis inſiguntur tunicis inteſtinornm, vt etiã hac ratione potius contrariũ eueniat illi, qđ dixerũt Paulus, & Auic. Doſis colocynt. in puluere ſecundũ Serap. eſt a trib. cerat. vſq; ad ſex, & in fortib. gra. 15. vſq; ad 30. ſed vt dicam liberè quod ſentio, hæc quantitas eſt nimia, propterea nõ eſt ſectandus. Serapion hoc in hoc Meſues ponit doſim a carractis ſex uſq; ad 10. Auerr. autem qui ſcribit colocynthidem eſſe in fine gradus purgantium, inquit doſim eſſe a duabus tertiis drachmę vnius vsq; ad caractam. Sed hæc doſis etiam nimia eſt tempore noſtro, quia vix vnquam tranſgredimur 10. aut 12. grana. *Doſis.*

Lapis armenus inter purgantia & ipse numeratur, immo uero Tralianus scribit lapidem arm. in purganda melancholia præſtare elleboro albo. Adminiſtratur dupliciter, lotus ſ. & illotus. Lauandi modus ille eſt idem, quem docuit Galenus communem eſſe abluendis omnib. lapidib. lib. de med. secundum genera. Alchindus lauabat aqua boraginis, quod conſiliũ ego maxime amplector ſcilicet quando purganda eſt melancholia. Doſis huius lapidis non loti eſt a drac. s. usque ad drac. 1. loti uero a drac. 1. ad drac. 2. & aduertite hoc eſſe commune omnibus medicamentis, vt ea quæ sunt lota semper in maiori quantitate sumãtur, quam illota, eo quod minus purgant. Alex. Trall. dat huius lapidis illoti scru. 3. vel 4. loti uero 5. vel 6. quæ fere eſt eadem cum Mesues doſi. *Lapis armenus.* *Doſis.*

Hermodactylus apud medicos duplex eſt, alter legitimus, alter il legitimus, illegitimus uocatus eſt colchion & cum ſit uenenosus in usu eſſe nõ poteſt neque debet, sed solum legitimus. Datur hoc medic. ut habetis ex Paulo in decocto, & ſubſtantia, ait enim Brasauolus se interdum dediſſe hermodactylum edẽdũ eo modo quo sumuntur caſtaneæ uirides, inuolutum pipere, & zingibus puluere, corrigitur pipere longo, zinzibere, leuiſtico, & maſtiche. Doſis secũ dum Mesuem eſt ab aur. 1. vsque ad 2. sed aduertite periculosũ eſſe vsum huius medicamenti solius, quia semper ab ignaris pharmaco polis fit ut capiatur colchicum pro uero hermodactylo, eſt tamẽ tu tus usus hermodactyli in pilulis. fiunt enim apud pharmacopolas pi lulę de hermodactylis. *Hermodactylus.*

Tithymallus. Tithymallus qui ſecundum Plinium, a Latinis dictus eſt lactaria, eo quod fundat lac, a pharmacopolis hodie vocatur eſula minor, & maior, & apud pharmacopolas pro eſula vtraq; accipitur plerunque omnis ſpecies tithymallorum, quorum ſeptem aut etiam plura ſunt gña. In vſu eſt tithymallus apud purgãda corpora quatuor modis, folijs, fructu, ſeu ſemine, ſucco ſeu lacte, & radice. Galenus facit efficaciorem ſuccum radice, ponit vero folia, & ſemen media inter radicem, & ſuccum. Miror cur Auer. non meminerit facultatis purgatoriæ tithymallorũ, cum tamen ſit hęc in huiuſmodi medicamẽto valẽtiſſima. Corrigitur cũ reb. cordialibus, ſtomachicis, viſcidis, & refrigerantibus, ſ. vt acrimonia, caliditas, & vis ſtomacho inimica corrigãtur. *Doſis.* Doſis radicis ſecundum Meſuem eſta caractis. 2. vſq; ad 7. Lactis uero doſis eſt a caracto. 1. ad 3. Trall. lib. 4. cap. de angina, dat ſucci tithymalli recentis, & non exiccati pondus trium ſiliquarum, Dioſc. qui nullam fecit differentiam inter folia, ſemen, ſuccum, & radicem, dixit iuſtam portionem eſſe dimidium acetabuli.

Peplios. Peplios, ſeu peplium de quo frequens eſt mentio apud Hipp. hodie ab officinis uocata eſt eſula rotunda. Iſac quidam medicus Græcus ſed poſterior, qui etiam multa ſcripſit de re medica, exiſtimauit ſenam noſtram eſſe peplium antiquorum, ſed vehemẽter eſt deceptus, quia multum abeſt tum virtute, tum etiã forma, ſena noſtra a peplio ueterum, immo vero cum ſit ſimilis virtute peplios tithymallo, eſt etiam ſimilis & vſu & genere, potius, quã ſenæ, ſed aduertendum eſt ſuccum huius medicamenti nunquam dari per ſe ſolũ, ſed ſemper commiſceri aut ſucco lactucæ, aut alicui alteri rei frigidę. quamquam ſi ſuccus etiam exiccetur, poteſt cum mulſa in pilulę formam redigi, atque ita dari. *Doſis.* Doſis eſt acetabulum in hydromelitis cyatho, Plinius lib. 27. cap. 12. ſcribit mediam portionem peplii eſſe menſuram acetabuli in trib. aquæ heminis, ſed puto ego omnino errorem eſſe in codice Plinii, quia tres heminæ, quæ ſunt 30. vnciæ, eſt improportionata quantitas ad medicamenti menſuram.

Scãmoniũ. Scammonium, & diagridium eſt vnum & idem medicamentum apud pharmacopolas, differentia ſolum eſt quia ſcammonium eſt impreparatum, diagridium uero eſt ſcammonium præparatum. prę paratur aũt hoc modo, ponitur in pomo cotoneo exenterato, atq; oblinitur extrinſecus pomum paſta, demum in furno aſſatur, atque extrahitur, extracti uſus eſt apud pharmacopolas. Galenus primo de aliment. fac. & 3. de ſimpl. ſcribit ſe, & alios medicos conſueuiſſe dare nõ ſolum ipſum ſcammonium, verumetiã cotoneum, eo quod cotoneum minus moleſtiæ inferat ventriculo. Id obſeruandum eſt quod ex Democrito docuit Meſues ſcilicet nomine purgatorii apud ueteręs intelligi, ſcammonium, ſed uolo vos etiam aliud ſcire

vt possitis intelligere Hipp. est enim frequentissima hęc vox apud Hippo.dabis purgatorium infra,dabis purgatorium supra . pro purgatorio infra intelligendum est scammonium:vt dicit Mesues, pro purgatorio supra intelligendus est elleborus albus . Multos præparandi scammonii modos narrat Mesues,quem videre potestis. Sed Orib.7.collect. & 1.synopseos, nec non ante Orib.Plinius lib.26.ca. 8. scribit præstare omnibus in corrigendo scammonio aloen, si duobus obolis scammonii addantur drac.2.aloes,propter quod videbitis pilulis illis adeo cerebratis a Galeno excolocynthide, & aloe nõ apponi vllum correctorium,q̃a Galenus excipit hæc tria medicamenta succo brassicę,aut absinthii,nã Galenus cognouit aloẽ, colocynthidis & scammonii esse velut correctorium. Sed circa dosim scãmonei est grauissima contradictio Mesues scribit dosim eius esse a grani 5.ad 12.Diosc.uero drachmam 1.vel obulos 4. Oribas. similiter vult dosim esse drac.1.nec solũ Oribas. sed & Paulus secutus Diosc.dixit dosim scammonii esse obolos 4.qui sunt scrup.2.seu grana 40.hæc contradictio quoniam maxime refert,diu p̃turbauit medicos,quomodo soluenda sit,& cui adhęrendum fuerunt aliq̃, q̃ ut tollerent contradictionẽ, dixerunt aliud esse scammonium Arabum,aliud Græcorum , & propterea non incõuenire Gręcos de suo esse locutos,& de alio Arabes,sed hęc sentẽtia refutata est,quia no tæ scammonii Græcorum & Arabum sunt eædẽ. Fuchsius vt solueret hãc contradictionem dixit scammonium aliud esse adulteratũ, aliud sincerum,adulteratum este id cui miscetur succus tithymalli, ut tradiderunt Diosc.& Plinius, sincerum uero cui nihil commiscetur.Mesues igitur,dicit Fuchsius ,loquutus est de adulterato , quia tithymallus additus scammonio facit ipsum ualentius purgare, Græcos autem ait locutos esse de sincero , & propterea non esse mirum si in maiori dosi exhibuerunt , quia aucta non est a tithymallo uis purgatoria, sed neque hæc solutio contradictionis mihi vsquequaque probatur,eo quod Diosc.& Plinius,atque etiam alii p̃culdubio cognouerunt scammonium adulteratum, & rationi cõsentaneum est etiam illis temporibus huiusmodi scammonium fuisse in usu , igitur non est dicendum quod tantum locuti sint de syncero . similiter si uera esset solutio Fuchsij , sequeretur Mesuem non tradidisse nobis dosim veram scãmonii, eo quod dat solum in exigua quantitate respectu aliorum. quid igitur dicendum? certe contradictio grauissima est, & dicam quid faciendum sit , & quomodo possimus adumbrate conciliare hos authores. Primum cõstitutum sit,dosim Mesues non esse vmquam transeundam,& licet Brasauol. dicat se interdum dedisse drac.1.aut drac.s.non est tamen quod semel fortuna benę contigit in omnibus vsurpandum,quoniam uidemus

Purgatorium inf. & purgatorium supra apud Hipp. ut significat.

Scãmoniũ max. corrĩgi aloe.

Controuersia de dosis.

mus.10.gr.ſcammonij violētiſſimè etiam vſque ad ſanguinem purgare, quare tutius eſt Meſuem ſequi, quam alios, ſed vt cōciliemus hos ſcriptores, quid dicendum? video Paulum, & Oribas. eſſe ſecta tos Dioſc. qui non fuit medicus cordatus. ſed potius empiricus, & vt ſingulariſſimus fuit in deſcribendis plantis, ſic in exploranda ipſarum virtute parum fuit prudens, & diligens, vnde non eſt mirandum, quod ipſe, qui interdum medicatus eſt milites, & ruſticos, dederit hanc quantitatem, quam ſecuti ſunt ceteri Græci. ſed nihil refert nobis intelligere quomodo ſint conciliandi, modo ſciatis quid vobis in medicina faciendum.

Elaterium

Elaterium ſiue ſuccus cucumeris aſinini maximè poteſt in expurgandis corporibus & præſertim in ducenda aqua, ſed hoc non facit ſine noxa, & icci rco diligenter corrigendum eſt cum aromatibus

Doſis.

Doſis ſecundum Meſ. eſt a gr.12. ad 20. pulueris autem radicis Doſis eſt a gr.15. ad 30. decocti ab vnc.2. ad vnc.4. ſcribit Dioſc. integram menſuram eſſe obulum, minimam ſemi obulum, in infantib. ſat eſſe gr.4. plura vero periculoſa. ſed dico non ſolum in infantibus uerumetiam in pueris periculoſum eſſe dare gr. 4. & ad ſummū ſoleo aſcendere ad gr.2. vel ij. s. atque hac quantitate vehementer purgat, propter quod non poſſum laudare Paulum, qui promiſcue dat tres obulos elaterii.

Lapis lazu.

Lapidem lazuli dicit Auerr. eſſe vehementis purgationis, & timoroſæ, cuius Doſim ait eſſe a drach. s. vſqu ad drach. 1. Meſues vero dicit Doſim eſſe a drach.2 vſque ad drac. 2. s. ſed notate hanc Doſim non ſolum tribuiſſe Meſuem lapidi lazuli, ſed etiam lapidi ſtellato, qui marchaſita dicitur ab ipſo, propter quod non eſt mirū ſi lapidis lazuli maiorem Doſim fecerit, quam conueniat, dico quā conueniat, quia Doſis ab Auerr. monſtrata eſt tutior, & nobis ſequenda.

Antimonium.

Antimonio quod ſtybi vocabant ueteres non uſi ſunt maiores noſtri ad purganda corpora, ſed ſolummodo ad ornandos oculos, ad denigranda ſupercilia, vnde Galenus 6. de val. tuen. 12. appellat mulieres στιβίζουσας quę oculos colebant antimonio, id quod etiam habetis apud Clementem Alex. in lib. Pædagogi. Tempore noſtro Theoph. Paracelſus primus cępit uti hoc diabolico medicamento non ad purgāda corpora, ſed ad iugulādos homines. Doſis qua utitur eſt a gr.2. vſque ad 4. ſed conſulo uobis, vt omnino abſtineatis ab hoc medicamento, quia tametſi uideatur per aliquot tēpus prodeſſe, tamen rariſſimi ſunt, qui vtentes hoc medicamento perueniant ad primam ſenectam, & hoc non ſolum Eraſtus, qui contra Paracelſum ſcribit, quam plurimis exemplis demonſtrauit, verumetiam ego aliquot exempla habeo eorum, qui immaturè pe-

tierunt uſi hoc medicamento. ſunt plura alia medicamenta purgãtia, ſed quia non ſunt in uſu, neque frequentia, non recenſebo. Duo ſolum uolo uos monere, unum eſt, quòd ſemper potius utamini medicamentis purgantib. in minima Doſi, quàm ſumma, quia tutius eſt peccare in defectu, quam in exceſſu. Aliud eſt, quòd medicamẽta lenientia dantur unciis, mediocria drachmis, uehementia granis. hæc eſt ferè communis ratio. ſed ſæpe fit, ut etiam utamur lenitiuis in drachmis, ſed multis, ut mediocribus in ſcrupulis, atq; his non multis, utimur etiam uehemẽtibus in scrupulis, ſed rariſſime, atque uix fit, ut umquam tranſcendatur ſcrupulus unus.

De medicamentorum, quæ in mixtionem ueniunt Doſi. Cap. IX.

Doſis medicam. quãdo ſimul miſcẽtur.

POſtquam intellexiſtis, quæ ſit menſura ſeruanda medicamentorum purgantium, quãdo ſola exhibentur, conſequens eſt, ut intelligatis, qua ratione debeatis metiri medicamenta, quando ſimul commiſcentur, quia hic eſt cardo totius huius tractationis. Miſcentur purgantia multis modis, uel lenientia lenientibus uel mediocria mediocribus uel uehementia uehementib. uel ſimul miſcentur lenientia, mediocria, & uehemẽtia. nunc uideamus qua arte debeatis menſuram uniuſcuiuſque mixtionis conſtituere: ubi miſcentur lenientia lenientib. ſemper debetis efficere, ut omnium quantitas ſimul non excedat quantitatem, quæ adminiſtraretur a uobis, ſi ſolnm unum leniens exhiberetis. E.g. ſcitis caſſiæ Doſim eſſe ad ſummum unc. 1. s. ſiuiliter & thamarindorum, quando igitur uultis ſimul miſcere thamarindos, & caſſiam, debetis obſeruare ne utriuſque menſura excedat unc. 1. s. ſed dicetis, nos hactenus id intelligimus, ſed ignoramus an debeamus æquales partes utriuſque miſcere, an uerò plus unius, quam alterius, quomodo igĩtur. hoc cognoscere debemus? hic opus eſt solerti iudicio, ut. ſ. æſtimetis facultates ſingulorum lenientium, & uideatis qua facultate ſit uobis magis opus, quia eius medicamenti mensura debebit eſſe maior, cuius facultate indigebitis magis, adfero exemplum, eſt uobis in urinæ ſuppreſſione lenienda aluus, & uultis propter renum feruorem cõmiſcere thamarindos, æſtimabitis facultates caſſiæ, & thamarindorum, & quia caſſia prouocat urinam, & thamarindi remittunt feruorem renum, uobis uerò magis opus eſt facultate diuretica, miscebitis plus caſſiæ, & minus thamarindorum. E g. R. flo

Doſis leniẽtium cũ lenientibus.

ris

ris tamarindi vnc.s. eſt tamē vnum hoc in loco aduertendū maxime interdum contingere, vt quando lenientia ſimul miſcentur, alterum alterius hebetet operationem quo in caſu augenda erit Doſis do exemplum, ſpecies hieræ retardant operationem caſſiæ, quādo igitur vultis miſcere, debetis paulo excedere quantitatem caſſiæ, alioqui vana erit operatio, vt ſi accipiatis drac.x.caſſiæ, & drac.3. Hieræ: aut drac.2.Hieræ, & drac.11.aut 12.caſſiæ. Rurſum ſi leniēda ſit aluus in ſtrāguriā debetis contrarium facere ſcilicet, miſcere plus tamarindorum, & minus caſſiæ, quia ad ſtrāguriam, maximè valent tamarindi ad obtundēdam acrimoniam. E.g.R.vnc.1.thamarindi. & vnc.s.caſſiæ. Quod dixi in his, idem ſeruandum eſt in miſtione quorumcunque lenientium. Si mediocria mediocribus ſint miſcenda, cum hæc omnia trahant particulares humores, vidē dum diligenter quibus præ cæteris ſit humor educēdus, quo cognito in miſtione medicamentorum erit plus illius miſcendum, quam alterius, ita tamen, vt numquàm omniū menſura ſimul accepta excedat doſim conſuetam cuiuſcunque medicamenti ſeparatim. do exemplum, eſt ducenda bilis, & pituita, ſed magis bilis, quam pituita, accipietis agaricum, & rhabar. ſed quia horum ſumma menſura eſt drac.2.vel paulo plus, tota menſura mixti non excedet drac.2. vel paulo plus, & quia plus eſt ducendum bilis, plus eſt miſcendum rhabarbari, q̃ agarici. E.g.R.rhab.ſcrup.4. agarici. ſcrup.2. vel 3. & cum ſuis correctoriis fiat mixtura, de quibus etiam agam ſuo loco, ne vos confundam. Si fortia fortibus ſunt miſcēda eadem fere proportio eſt ſeruanda, quam dixi in mediocribus medicamentis.ſ. vt nunquàm excedatur menſura conſueta, & eius ſemper plus addatur, cuius facultate magis egemus. E.g. volumus omnes humores expurgare, quid faciemus? accipiemus ea medicamenta quæ accepit Galenus 5.meth. & primo de comp.med.loc. colocyntidem, & ſcammonium; ſcammonium euacuat oēs biles colocynthis pituitā, quia uero menſura vtriuſq; huius medicamenti non excedit gr. 12. vel paulo plus, ita etiam nos componemus medicamentum, nō excedens hanc quantitatem, & quia volumus æqualiter ducere pituitam, & bilem, ea propter accipiemus ęquale pondus vtriuſque. E.g. ſcammonii.gr.6. & colocynt. tantumdem addentes poſtmodum & correctoria, & ſuccos, ut ars poſtulat. Surget hic ingenioſus, & ſciſcitabitur a me an interdum liceat has doſes augere, vel minuere, quia ſæpe coguntur medici medicamenta adminiſtrare propter cō-ſuetudinem ægrorum permiſta multis rebus. Sunt qui nolunt medicamenta, niſi, vel cum ouis, vel pulte, vel placentulis, vel aliqua alia ratione, & quia ſæpe hæc in quibus ponuntur medicamenta multa ſunt, & varia, eſt cōſideratione dignum an his in caſibus ſit

Doſis fortiū inter ſe.

ſeruan-

seruandâ eadem mensura, res sanè maximè faciens ad praxim. Vt sitis resoluti debetis videre statim, an illud in quo sumendum est medicamẽtum cõtra operetur medicamẽto, necne si contra operetur, augenda est dosis, proculdubio, si nihil contra operetur, est eadem dosis seruanda. operatur autem contra res in qua sumitur medicamentum duobus modis, vel facultate astrictoria, uel sui quantitate. E. g. si accipiatis scammonium in cytonio, poteritis paulo plus scammonij apponere, eo quod cytonium sua vi adstrictoria aliquantisper labefactat scammonium: quamquam raro contingat, ut medicamenta uehementia sic accipiantur. Sic etiam si quis velit capere in panatella rhab. debetis augere ipsius quantitatem, quia panatella sua mole aliquantisper minuit uires rhab. & hęc est ratio cur Galenus in suis illis pilulis de scãmonio colocynthide, & aloe uidetur dosim paulo auxisse, quia miscebat ea medicamenta cum succo brassicæ, vel absinthii. sed quæret aliquis, cur dixerim nostris temporibus raro in usu venire medicamenta uehementia sola; nã Hippo. sępissime uidetur uti ueratro albo solo, scammonio solo, peplio solo, grano gnidio solo, si Hipp. utebatur, cur etiam nos non utimur? respondeo id quod etiam alias uos docui, Hipp. aetate artem componendi medicamenta admodum rudem, & incultam extitisse, ideo non est mirum si ipse frequenter sit usus medicamentis solis: accedit etiam, quod eo tempore ueteres non utebantur medicamẽtis purgantibus, nisi urgente maxima necessitate neque forsan erant ita uarijs humoribus referti, ut hoc tempore, ut indigerẽt huiusmodi mixtionibus sed utcunq; sit nihil nunc pertinet ad rem. Vbi miscentur medicamenta lenientia, vel mediocribus, uel uehementibus, debet utriusque, uel omnium dosis ea esse, quæ solet esse quando separatim utimur. E. g. utimur drac. 10. cassię, utimur scrup. 4. vel 5. agarici, uel rhab. volumus miscere, quæ quantitas est seruanda? eadem in utrisque, quæ in singulis separatim. E. g. accipiemus drac. 10. cassię, & scrup. 4. vel 5. rhab. & miscebimus, similiter accipiemus unc. 3. vel 4. mannæ, & scrup. 4. vel 5. agarici, & miscebimus, sed diceris, uidetur hoc absonum, si spectemus pręcepta tradita in aliis? Dico nequaquam esse absurdum, & notate rationem. lenientia nihil aliud agunt, quam quod stercora ducunt, & humores in cauitatibus maioribus existentes. medicamenta mediocria ducunt proprios humores, vel bilem, uel pituitam, quando simul miscentur neutrũ alterius impedit, aut auget operationẽ, quia lenitiuum solum ducit stercus, medicamentum purgans solum ducit peculiarem humorem, & nisi seruetur hæc mensura, neque fiet optima purgatio humoris proprij, neque etiam lenietur aluus, quod dico in mistione lenientis, & mediocris, idem putate dictum

Solutio.

Cur raro utamur medicamentis uehementibus solis.

Dosis leniẽtium ĩ mediocrib. uel uehementibus.

Doſis mediocris cũ uehemẽti.

vbi miſcetur leniens,& vehemens. Si medicamenta mediocria e-runt vehementioribus miſcenda quantitas mediocris debet eſſe cõ ſueta, vehementioris minor, eo qui quando vehementiora miſcẽ-tur mediocribus, commiſcentur hoc fine,vt augeant vires medio-crium,ea propter debet mediocre eſſe in conſueta quantitate, ve-hemens autem in minori. E. g. volumus purgare melancholiam elleboro nigro. ſed quia virtus eius eſt imbecilla, cupimus augere, quid faciendum? miſcebimus lapidem lazuli, accipiemus quantita-tem conſuetam ellebori nigri,& quantitatẽ minorem lapidis lazu-li,hoc modo,vt elleb.nigri ſint ſcrup. 4. & lapidis lazuli ſcrup. 1. cũ ſuis correctorijs,& materia,ut dicetur: eſt tamen differẽtia,quia in-terdum uolumus magis purgare humorem aliquem medicamento vehementi, & uolumus purgare alterum humorem, ſed minus, id-que medicamento mediocri. hoc in caſu debebit doſis mediocris minor eſſe,quam conſueta, doſis medicamenti vehementis eadem quæ conſueta,ut ſi volumus expurgare pituitam,& bilem, ſed plus pituitam,& placeat uobis ad pituitam uti medicamento uehemen tiori,ad bilem mediocri,ita facietis,accipietis ſcrup.2. vel 3. rhab. & ſcrup.s.colocynthidis,atque ita cum ſuis correctorijs accommo datiſſimum propoſito noſtro medicamentum reddetis. Si lenien-tia,mediocria,& vehementia ſint miſcenda, quid agendum? hæc methodus eſt ſeruanda, ut lenientium media doſis accipiatur, uel paulo plus, vehementium uero, & mediocrium ea, quæ accipitur dum ſimul ambo miſcentur.E.g.Accipiemus thamarind.drac.4.uel 5.turbith ſcrup.4.hermodactyli aur. s. atque ita fiet accommodatũ medicamentum ex lenienti mediocri,& uehementi, quo purgabi-tis pituitam,& melancholiam,ſed magis pituitam. Hæc eſt itaque ars,quam ſi memoriæ mandabitis facile erit uobis ſtatim in quoli-bet propoſito componere medicamenta.

Doſis leniẽtium mediocris, & uehemẽti, ſimul mixtorum.

An remiſſum remittat intenſum in pur-gantibus. Cap. X.

CIrca ea quæ hactenus de doſi medicamentum diſpu-tauimus, duo ſunt maxima inueſtigatione digna: vnum an ſicut in alterantibus medicamentis ea, quæ ſunt remiſſa remittunt intenſum, ita etiam in purgantibus, ea quæ remiſſe purgant remittant ve-hementer purgantia, hoc enim ſcire plurimum refert, propterea quod ſi remiſſum remittat intenſum, uarianda erit doſis neceſſario. Alterum eſt, quia ſemper purgantibus admi-

ſcentur

ſcentur alterantia,quæ correctoria dicuntur.De doſi horum viden dum eſt, an ſit certa methodus ea purgantibus adhibendi. Circa primum,vt ſententiam meam explicatam habeatis,duo ſunt ſtatuē da,vnum eſt differre purgantia,vel vt conſtituit Auer.in fine 5. col- lect.ſecundum gradus,ita vt alia ſint primi gradus,alia ſecundi alia tertij,alia quarti,vel quod alia ſint lenia,alia mediocria,alia vehe- mentia.Secundum ſtatuendum eſt,aliam eſſe rationem remiſſionis in purgantibus,aliam in alterantibus. In alterantibus eſt remiſſio propter commixtionem cōtrarii,exemplum, aqua tepida remittit feruentem,eo quod in aqua tepida eſt gradus frigiditatis, cuius me rito remittitur feruor aquæ. in purgantibus non eſt remiſſio gratia contrarietatis,& ratio eſt,quia omnia purgantia purgant a proprie tate ſpecifica,cum autem vna ſit proprietas ſpecifica, huius ratio- ne non eſt contrarietas,& propterea nō dicitur remiſſum medica- mentum purgans propter admixtionem contarietatis, ſed ad opus medicamenti purgātis requiritur acuitas merito cuius ſtimulatur natura ad purgandum,dicuntur itaque purgantia alia aliis remiſſio ra ratione maioris,aut minoris huiuſmodi acuitatis; & hoc eſt, qđ dicebat Galenus in lib.quos,& quando purgare oportet, & hoc eſt etiam,quod dicit Galen.omnia purgantia eſſe quodammodo natu ræ noſtræ inimica. His itaque duobus conſtitutis, hæc eſt mea ſen tentia,purgantia mitiora nō remittere vim purgatoriam vehemē- tiorum,ratio habetur ex conſtitutis,quia ſi remiſſio in alterātibus fit propter actionem contrariam inter remiſſum,& intenſum & in purgantibus,ut purgantia ſunt,non adſit contrarietas formæ ſpeci ficæ,ea propter fieri non poteſt,ut remittantur,alioquin neceſſariū eſſet nobis fateri medicamenta purgantia non purgare una forma ſpecifica,ſed contrariis,quod autem non ſit forma ſpecifica purgā- tium contraria alteri,inde patet,quia hæc proprietas ſpecifica eſt forma ſubſtantialis occulta,ſubſtantiæ autem nihil eſt cōtrarium. Sed diuerſitas,quæ eſt in purgantibus unde naſcetur? dicetis, iam dixi naſci propter maiorem, uel minorem acuitatem, qua tanquā inſtrumento proprio utitur forma ad operandum,unde licet ſcam- monium,aloe,& rhab.purgent unum,& eundem humorem merito unius,& eiuſdem formæ ſpecificæ, eſt tamen diuerſitas inter ipſa, quia in aloe eſt minima acuitas, in rhab. paulo maior in ſcammo- nio maxima. Hæc itaque ſit conſtituta ſententia, leniora non re- mittere uehementiora,& propterea methodum a nobis traditam eſſe firmam,& inconcuſſam,& propterea poteritis ueſtra induſtria inuenire in qua doſi medicamenta ueterum ſint uſurpanda, quia Galenus,& alii omittunt quantitatem. E.g.Galenus 5.methodi ce lebrat uſque adeo pilulas ſuas ex agarico aloe, & ſcammonio, ta-

Medicamē tū purgans qua rōne di catur remiſ ſum.

men non proponit dosim, vos hac methodo poteritis inuenire in qua dosi dari eas oporteat, & sic de aliis.

De alterantibus, quæ correctoria uocantur. Cap. II.

De methodo inueniendi dosim corrigētiū.

NVnc secundum a nobis propositum discutiamus, scilicet quæ sit ars, & methodus inueniendi quãtitatem medicamentorum alterantium, quæ miscentur purgantibus, & dicuntur correctoria. Miscentur alterãtia purgantibus, vel vt retundant nocumenta, quæ naturæ materiæ eueniunt ex vsu purgantium, vel vt qualitates primas, aut secundas castigent, vel vt medicamenti facultatem debilem augeant, vel vt vim purgatoriam minuant, vel vt purgans ad peculiarem aliquem locum deducant. Tot sunt causae, & non plures propter quas alterantia miscentur purgantibus. Sed quia natura in omni mixtione proportionem quandam necessario seruat, sic medicus imitator naturae, debet in huiusmodi mixtione seruare aliquam proportionem, est vero proportio hæc duplex; vna secundum formam specificam sola experientia inuenta. Exem. g. dicit Mesues, quod scammonium aduersatur cordi præterea inflammat, aperit venas. ambra e conuerso confortat, & roborat cor, chrystallus infrigidat, galla constringit cor, sed quia neque chrystallus, neque galla habent proportionem specificam cum scammonio, ea propter tametsi infrigident, & alia agant, non admiscemus scammonio neque chrystallum neque gallam, sed camphoram, spicam, eo quod hæc præter alias, habẽt virtutem specificam ad cor, vt & mastix, qui etiam additur ad corrigẽdum scammonium, quia non solum adstringit aduersus vim apertoriam scammonii, verumetiam proprietatem specificam habet ad cor debet itaque in mixtione purgantium, & alterantium, primo seruari proportio specifica. Alia est proportio secundum quantitatem quæ etiam Mesue fuit incognita, sed sola coniectura rationali peruestigata: Vbi miscenda sunt alterãtia purgantib. propter nocumenta euitãda qualitatis medicamentorum nobis aduersæ, debet alterantium quantitas esse æqualis quantitati purgantium; ratio est, quia effectus formæ specificæ non possunt impediri, nisi ab æquali forma specifica, æqualitas formæ specificæ sequitur etiam æqualem quãtitatem. adfero exemplum, vnc. 1. magnetis trahit ferrum, si volumus vim eius tractatoriam impedire copulamus ferro

Simplex proportio.

vnc.1.ad amantis,& quia proprietas adamãtis eſt inimica proprie tati magnetis,cum ſit in æquali quantitate impedit actionem magnetis,ſic etiam ad vitanda nocumenta purgantium, neceſſarium eſt, vt correctoria ſint in eadem quantitate cum purgantibus, ſed aduertendum eſt,huiuſmodi æqualitatẽ poſſe ſeruari in uno, & in pluribus.E.g.Meſues dat colocynthidem cum laudano, & miſcet æquales partes laudani,& colocynthidis.ſi uos uelitis miſcere plura correctoria,poteritis ẽt hoc facere,modo omnium ſimul quantitas non excedat quantitatem purgantis,exemplum,uultis dare gr. 6.colocynthidis,& uultis uti maſtiche,camphora, & tragacantha, accipietis gra.3.maſtichis.duo camphoræ,& tantumdem tragacanthæ,ita ut quemadmodum colocynthidis ſunt gr.7.ità horum alterantium quantitas ſit granorum 7. Sed dicetis, in hac mixtione camphora refrigerat, & cum refrigeret non corrigit nocumenta formæ ſpecificæ, colocynthidis: ea propter maſtix,qui corrigit,deberet eſſe in maiori quantitate,vt.ſ.ſeruetur æqualitas formæ ſpecificę. Reſpondeo id quod dicit Auer.8. metaphy. formas ſpecificas conſequi proprias temperaturas,& propterea ubi retunduntur temperaturæ propriæ,diminuitur ẽt facultas formæ ſpecificæ,& ꝓpterea in mixtione cum a frigiditate camphoræ ſit retuſa caliditas ſcammonii,conſequenter etiam eſt retuſa facultas purgatoria, & aduerſa nobis,& iccirco minori eget quantitate alterantis a forma ſpecifica. Si fiat mixtio propter qualitates primas, ita vt uelitis addere alterantia ad caſtigandas qualitates primas purgantis,debet correctorium poni in maiori quantitate,quam purgans. E.g. ſi purgans,quod dabitis,fuerit calidum in ſecundo gradu, debent etiam corrigentia frigida eſſe in ſecundo gradu, in maiori tamen doſi, niſi interdum contingat uti ſtupefactoriis, ſeu frigidis in quarto gradu,quia hoc in caſu neceſſarium omnino eſt quantitatem minorem eſſe, propterea Galenus, quando vult retundere facultatem caſtorei cum opio,non apponit maiorem quantitatem opii,ſed in æquali pondere, ubi uero admiſcere uult alia medicamẽta frigida in ſecundo gradu,ſemper apponit in maiori quantitate medicamẽtum alterãs,quare ſi velimus refrigerare ſcammonii facultatem, accipiemus gr.5.uel 6.ſcammonii,camphoræ gra.7.uel ſcrup.s.uel ſeminum lactucæ, ſcrup.s. ita ut ſeruemus maiorem quantitatem refrigerantis, quam ſcammonii. Si corrigere velitis purgans ꝓpter ſecundas,aut tertias qualitates, eadem ratio ſeruanda eſt, quam monſtraui in corrigendis primis,ut.ſ.ſemper in maiori quantitate apponantur.Si uero debent miſceri alterantia,ut augeant, uel minuant facultatem,debent eſſe in minori quantitate, nam ſi uultis mouere nauem,adhibetis decem homines, quod ſi non ſufficiant

Formæ ſpecificæ ſequũtur temperaturas proprias.

Quantitas corrigentis qualitates primas.

Quantitas augẽtium, uel minuẽtium facultatẽ purgatoriam.

non

non statim adhibebitis alios decem, sed duos, aut tres, sic etiam si volumus. e.g. aloem dare, atque acuere magis facultatem aloes, accipiemns verbi gratia aloes drac. 2. alterantium scrup. 2. atque ita id fiet, quod optamus, vt vis purgatoria aloes augeatur hanc proportionem seruauit Galen. 7. Meth. & 4. de tuenda val. in componẽda sua hiera, nam vbi voluit augere facultatem aloes, addit tertiam partem medicamentorum alterantium, quæ possunt augere ipsius facultatem. Idem dicendum de rhab. si eius facultatem velimus augere, accipiemus rhab. scru. v. spicę, cinnamomi, macis ana scrup. s. atq; ita augetur facultas rhab. & ideo non miremini, qđ interdum medici misceant correctori; s modo plus, modo minus, quia hoc faciunt propter varias, & diuersas quas habent intentiones, quia coguntur ali; s scopis quantitates diuersas proponere. Si volumus minuere facultatem purgatoriam, eandem rationem, quam dixi, seruabimus, vt. s. quantitas alterantium minor misceatur, nam Quintus præceptor Galeni cum haberet in animo diminuere facultatẽ purgatoriam colocynthidis, & scammonij, addidit bdellium, & mastichem, sed in minori quantitate. E.g. vos qui vultis imitari Quintũ hac in re, accipietis scammonij, colocynthidis ana gra. 3. mastiches bdellij ana gra. 1. ita vt adhibeatis tertiam partem medicamentorum adstringentium, & diminuentium facultatem nimiam purgãdi colocynthidis, & scammonij. Quod dico de his vehementibus idẽ etiam putatote dictum esse de mediocribus. Si postremo volumus commiscere medicamenta correctoria, & alterantia, vt perducant ad aliquem locum peculiarem, erunt miscenda in ea quantitate, quæ sit sufficiens ad id agendum, quod optamus, id autem varium erit, quia si purgantia erunt mediocria, sufficiet perducentia esse in octaua portione. E.g. volumus agaricum deducere ad renes, vt purget pituitam renum. accipiemus agarici scrup. 4. acori scrup. s. vel paulo plus, aut minus. Si medicamenta erunt vehementia, quantitas perducentium debet esse in aequali portione, vel paulo plus, sed dicetis cur non minor? audite rationem, medicamenta vehementia dantur exigua quantitate ad grana, vis deducẽtis ad aliquẽ locũ non potest consistere in parua quantitate, ea propter si velletis horum medicamentorum perducentium minorem quantitatem tradere, vanum esset. E.g. si placeret colocynthidem perducere ad purgandos oculos, dabitis eius grana 7. vel 8. si vultis apponere pulueris fœniculi, vel eufragiæ, gra. 4. nihil efficietis, quia hæc vis non potest consistere in tam exigua quantitate, ideo necessarium est, si accipiatis colocynthidis gra. viij. tantumdem accipiatis corrigentium, vel etiam gra. 10. atque ita efficietis medicamentum accommodatum. Quod in his monstratum est, idem etiam monstratum

Quantitas perducentium ad aliquem locum.

puta-

putatote in omnibus aliis. Atque hæc est ars, quam si teneatis nõ poteritis errare in miscendis purgantibus cum correctoriis. notate tamen hanc regulam, & methodum nostram seruandam duntaxat esse in mediocrib. purgantibus, & uehementibus, quia lenientia non tam exquisitam postulant rationem dosandi correctoria.

De Clystere. Cap. XII.

HActenus de purgantibus intrinsecus acceptis tractã-uimus, sed quia hæc, uel accipiuntur ore, uel per anum infunduntur, de iis duntaxat egimus, quæ per os accepta purgant. Itaque ordini nostro consentaneum est, vt vos doceamus, qua arte debeatis medicamentorum dosim constituere, quæ per anum infunduntur. Sunt vero huiusmodi remedia duplicia, clysteres vocati, & Glandes, siue suppositoria. tractabimus primo de clysteribus. Docet Galenus lib. de sect. venæ aduersus Erasist. & lib. qui medicus inscribitur, huiusmodi remedium indicatum fuisse hominibus ab auè quadam, quæ in Aegypto nascitur, atque Ibis vocata est, hæc enim rostro hauriens salsam maris aquam atque per anum sibi infundens, proluit intestina. beneficio naturæ hoc nobis traditum est, deinde factum est, vt medici diuersimode, & varie sint vsi, & inter cetera narrat Herodot. lib. 2. Aegyptios fuisse maxime omnium hominum sanos, propterea quod vterentur singulo mense clysteribus. Sunt clysteres apud medicos duum generum, alii enim communes vocantur, seu lenientes, alii vero medicamentosi: de medicamentosis loquens Oribas 8. lib. Collect. duo genera illorum fecit, acrium scilicet, & mollium, de quib. tractabo paulo post, nunc primum agam de communibus. Vsus horum clysterum apud medicos, vt docet Oribas. varius est, nam vtimur primo ad emolliendam aluum, atque ad educendas foeces, quandoquidem vt docet Hipp. lib. de aere, aquis, & loc. nec non 4. de morbis, magnopere interest ad valetudinem conseruandam, ut qualibet die aluus exoneretur ab excrementis, & quia nequaquam vtile, & commodum est singulo die medicamenta sumere, quæ aluum molliãt, ea propter mitissimum omnium remedium est, & accommodatissimum clyster, ità vt iure dixerit Auic. semper sibi fuisse dilectum clysteris vsum. In componendis clysteribus alia accipiuntur loco materiæ, alia uero loco conditurae vocatæ. In leuibus seu communibus loco materiæ sunt brodia, aqua communis, nam

scribit

ſcribit Ruffus Epheſ. apud Oribas. etiam ex ſola aqua ſæpe à medicis fieri clyſteres: ad hæc decoctum maluarũ, lapathij, parietariæ, violarum, mulſa, ſerum, lac, hordei decoctum, oleum ſimplex, hæc omnia ſunt, quæ a medicis pro componendis clyſteribus communibus loco materiæ vſurpantur. Conditurę loco varia etiam in vſu habentur, olea varia, pinguedines, butyrum, ſaccharum rubrũ, mel, vitelli ouorum, & ſal. Sed notate, de vitellis ouorum abuſum maximum eſſe, mea ſententia, inter vulgares, qui pro lenienda aluo in clyſteribus ſemper addunt vitellos ouorum, nam cum intentio ſit mollire foeces, & educere excrementa, multum abeſt, vt quicq̃ emolumenti adferant vitelli ouorum; ea propter maxime fugiendus eſt huiuſmodi vſus, quia potius ſuo lentore impediunt, & detinent fluxum excrementorum. Vtimur vitellis in clyſteribus communibus, quando poſt medicamenta abluenda ſunt inteſtina, nam eo tempore cum adſit periculum ne ab acrimonia humorum, qui fluxerunt, inteſtina ſint male affecta, & dyſenteriam inducant, ideo vtimur vitellis ouorum ad placãdam acrimoniam, & obtundẽdam facultatem ſtimulatricem humorum. De menſura, & pondere, rerum, ex quibus componũtur clyſteres, Ruffus Epheſ. apud Oribas. non aliud videtur ſtatuiſſe, quam quod in mulieribus maior debet eſſe quantitas, q̃ in viris,ità tamen, ut maxima quantitas non excedat tres heminas. i. triginta vncias plus minuſue, minima vero quãtitas non deficiat ab hemina una. Sed optabit forſan aliquis intelligere, quæ ſit ratio, cur Ruffus ſtatuerit in fęminis quantitatem, & menſuram debere eſſe maiorem, puto ego propter duas cauſas, vnam quia facultas expultrix mulierum magis imbecilla eſt, quam uirorum, unde maiore irritatore opus habet, & conſequenter maiore copia indiget clyſterum, præſertim lenium, eo quod nõ minus operantur quantitate, quam qualitate, mulieres aut expultricem facultatem imbecillorem habere inde colligitur, quoniam ſunt frigidiores, & humidiores: propter quam frigiditatem, & humiditatem dicit Plato 7. de Repub. & Ariſt. in Polit. mulieres eſſe infirmiores ad omnia munia, quam ſint uiri: altera cauſa eſt, quia vterus, & veſica maxime comprimunt inteſtina, vnde fit, vt magno labore poſſint clyſteres permeare inteſtina, unde niſi copia materiæ inteſtina aperiantur, non facile introeunt, & propterea fruſtrantur: hiſce duabus cauſis puto Ruffum conſtituiſſe clyſteres mulierum in maiori copia eſſe debere. An modo pertingant ad inteſtina ſuperiora, an non aliena eſt ſpeculatio ab inſtituto noſtro. Doſis materiæ, & liquorũ ex quibus fiunt clyſteres, eſt a lib. 1. vſque ad. 2. etenim in pueris clarum eſt non eandem copiam eſſe neceſſariam, quæ in adultis, ea propter in pueris non excedemus quantitatem

lib. 1. in adultis ad minus neceſſaria eſt ſeſquilibra, & quo corporã ſunt uaſtiora, & capaciora,eo etiam debet copioſior eſſe materia, ſic etiam ubi uolumus,ut clyſteres diutius inteſtinis retineantur,minorem liquorum quãtitatem adminiſtrabimus, propter quod Galenus 12.Meth. ult. ad dolores colicos,quando uult,ut clyſteres retineantur,non excedit heminam unã liquoris:& caſtorei,ac opii cyãthum unum. Doſis conditurę ſemper minor eſſe debet materia,ſaltem dimidia parte ſiue conditura fiat ex una re,ſiue ex pluribus.uerumtamen & in hac re non nihil eſt diuerſitatis, quia quantitas ſalis,quę imponitur in clyſteribus,eſt a dr.s.uſq; ad dr.ij.butyri,&oleorũ ab unc.j.s.uel ij.uſq; ad 6.mellis,& ſacchari ab unc.j.uſq; ad 4. inter hos terminos modo plus,modo minus conditurę additur,prout aluus eſt magis,uel minus adſtricta,aut etiã uis expultrix magis aut minus torpida,in qua re debetis ſemp ęgros ueſtros interrogare,an facile ſoluantur,an difficulter, quia ſi facile, debetis ſemper adhibere in minori quãtitate : ſi difficulter ĩ maiori. & ut habeatis aliquas formas,pro puero talis fiat clyſter.R.decocti communis lib.j.ſacchari rubri unc.j. s.olei communis unc.ij.ſalis drac.s.miſce. pro adulto ita poteritis facere R.ſeri uel mulſæ lib.j.s.mellis roſ.uel communis, uel ſacchari rubei unc.2.olei communis unc.4.ſalis drac.1.miſce hę ſunt formæ eorum clyſterum, qui cõmunes dicuntur a uulgo: a medicis lenes,& non medicamentoſi,quia ut uidere poteſtis ex eorum compoſitione, non ingrediuntur medicamenta purgantia. Medicati clyſteres,ut mox dicebam ex Oribas.uel ſunt molles, uel acres; molles ſunt ij.quibus utimur, ut teſtatur Ruffus , quando purgare uolumus,utimur etiam in ulceribus inteſtinorum, in ſanguinis ſputo,in torminibus,in flatu uentris,in teneſmo, urinę difficultate, affectibus uteri, atque etiam cum nutrire corpus uolumus. ſed aduertẽdum eſt, quod tametſi Ruffus dicat,clyſteres molles adhiberi ad nutrienda corpora tunc tamen non adhibentur ulla medicamenta purgantia. Nutrire clyſteres conſtantiſſimum eſt apud Arabes, Græcos multos, & apud Celſum, & C.Aurelianum, ut alias docui uos. Materia qua utimur in clyſteribus mollibus uaria, & multiplex eſt, decoctum ficuum,& fœnugreci, brodia pinguia, brodia capitis caſtrati,lac,oleum, decocta uaria,& diuerſa,prout morbus hoc,uel illud genus auxilij poſtulat. Conditure quoque diuerſæ ſunt, ſuccus alicæ, ptiſanæ, tritici, adeps, ſuillus, caprillus, caſtrati, gallinæ, butyrum,reſina, olea uaria, ſal, & aduertite inter clyſteres molles adnumerari a medicis,& præſertim Oribaſio,eos, qui componũtur ex adſtringentibus, ut eſt roſa, myrtus, acacia, bolus ar. trochiſcide carabe, & ſimilia ; quæ ad adſtringendam aluum clyſteribus induntur. Doſis materiæ in clyſteribus mollibus eadem eſt, quæ in

communibus,ſimiliter & doſis conditurę, adeo ut parua varietas, vel nulla ſit obſeruanda,quando componere placebit clyſteres lenes,vel molles,vt tamen aliquod etiam exemplum habeatis,ita poteritis cõponere.R.decocti capitis caſtrati lib.1.s. butyri vnc. 3.adipis gallinæ vnc.2.ſalis drach.i.utimur hoc genere clyſterum, quando volumus in dyſenterijs,& fluxibus alui prouidere,ne abrandantur inteſtina,dum excurrunt humores per ipſa. Hoc exemplo poteritis ueſtro marte innumeros alios clyſteres accommodare. Sequuntur acres, quibus ſolent medici in variis affectibus vti, in dolore laterum,in gingiuarum defluxu, in capitis doloribus,in febribus inordinatis,& contumacibus, paſſionibus ſomniferis, in difficultate ſpirandi,in morbis pulmonum, in angina, tetano, morbo comitiali, apoplexia,vertiginibus,lippitudinibus, in arthriticis doloribus, & præſertim in iſchiade, in omnibus enim huiuſmodi ægritudinibus,& aliis ſimilibus neceſſarius omnino eſt uſus clyſterum acrium,de quibus ſcribens Ruffus Epheſ.apud Oribas. inquit Gallos,Thracas,Italos,& tandem omnes plagarũ frigidarum inhabitatores,non ſuſtinere clyſteres acres.ſed fateor me huius rei veritalem ignorare, & rationẽ,eo magis, quod quotidiana experientia nos docet rem ſecus ſeſe habere,quare puto aut errorem eſſe Ruffi, aut ea tempeſtate illas nationes diuerſa inteſtina habuiſſe, quam nunc habent Materia acrium clyſterum eſt muria, qua etiam in dyſſenteria vſos eſſe aliquos medicos cũ felicitate memorat Galenus 12.Meth.Praeter muriam,aqua marina garum, decoctũ ſenae, ſatureiae,colocynthidos,cnici, centaurei polypodij, braſſicae ſuccus,betae ſuccus, & tandem quicquid decocta acria, & ſtimulantia reddere poteſt. Conditura ſimiliter horum clyſterum diuerſa eſt, etenim olea diuerſa commiſcentur medicata,vt eſt oleum chamomælinum, anethinum, rutaceum, irinum, ad hęc medicamenta purgantia,vt ſunt pilulae cochiae,hiera Logod.hiera Archig. hiera colocynt diacath diaphoen,atque alia huiuſmodi medicamenta, quae purgare vehementer ſolent: adduntur etiam ſales varii, vt ſal gemmae, nitrum, ſal commune. Pondus & menſura materiae numquam debet excedere lib. j. vel paulo plus, eo quia huiuſmodi materia valde acris eſt, valde ſtimulat, & periculum eſſet interdũ, niſi res prudenter agatur,ne exulcerarentur inteſtina. Doſis medicamentorum debet eſſe multo maior quantitate medicamẽtorum, quae per os ſumuntur,& ratio eſt,quia natura inſeruit inteſtinis facultatem expultricem imbecillinam,ne.ſ.vt faciunt aues,ita etiam homines perpetuo excernerent excrementa. cnm itaque ſit valde imbecilla,neceſſarium eſt ſi ſtimulari debet, vt maioribus ſtimulis hoc agatur,quod vt fiat, animaduertere debetis in huiuſmodi cly-

ſteribus

ſteribus,eos male facere,qui ſine ulla methodo,& ratione commi-ſcent olea communia, & pinguedines, quoniam ſi opus habemus magna extimulatione proculdubio huiuſmodi rebus emplaſticis obtunditur,& magnopere hebetatur facultas ſtimulatrix aliorum medicamenrorum. Pro iſchiade ſi placet vobis clyſterem acrem componere,ita facietis. R folior.calamenthi,ſatureiæ ana m.1.cẽ-taurei maioris.m.s.colocynth.ĩ petia ligatæ drac.1. fiat decoctio s. a.in aqua communi deinde R.dicti decocti lib.1.olei rutacei vnc.3. diacath.vnc.1.hieræ logod.drac.3.ſalis drac.1.miſce. hic eſt clyſter accommodatus tum ad omnes affectus veternoſos,tum maxime ad iſchiadicos.Pro decoctis vero clyſterum communium, & mollium, ſi ſint herbæ,ex quibus debetis facere decocta,doſis erit m.iiij. vel v.ſi ſint ſemina,doſis erit ab unc.s. uſque ad unc.1.s. ſi flores, a P. ij. uſq; ad v. Hæc itaque eſt methodus, quam ſeruare debetis in com-ponendis clyſteribus,& decoctis. Circa quorum vſum notandum eſt, quod ſcribit Oribas. ex ſententia Mneſithei. lib. 8. collect. cap.38. fruſtrari operationem clyſterum tribus modis, uel quia non recipiuntur,uel quia non retinentur, uel quia reddi non poſ-ſunt,atque hæc omnia contingunt modo propter malam admini-ſtrationem contingit, fruſtratio eſt, uel quia nimis calidus eſt cly-ſter actu, uel quia nimium ſalis habet,aut quia nihil, aut quia non eſt ea quantitas, quæ neceſſaria eſt.propter quod danda eſt opera, vt ſemper in debita quantitate, atque aliis debitis conditionibus adminiſtretur.

De ſuppoſitorijs. Cap. XIII.

POſt clyſteres ſuccedunt ſuppoſitoria,quæ a Græcis, & præſertim Hippocrate, frequentiſſime dicuntur βάλανοι. Latini appellaut glandes, fuerunt etiam in-ter latinos, qui vocarint collyria, vt habetis apud Columellam lib.6.cap.6. Vtuntur medici huiuſmo-di remedio in quinque caſibus; unus eſt, quando ætas vel conſuetudo, non ſuſtinet clyſteres; pueri dum lactant ra-riſſime poſſunt clyſteres ſuſtinere, ea propter medici coguntur uti glandibus, ſimiliter ſunt aliqui, qui mallent quiduis perferre quam clyſteres, ratione huius conſuetudinis utuntur ſuppoſito-riis: Alius caſus eſt, quando a clyſteribus offenduntur, ut ſunt qui hæmorrhoidas habent, aut aliqua ulcera in ano, in quibus dum non licet uti clyſteribus, confugiunt medici ad ſuppoſito-

ria. Tertius, quando clyſteres, vel medicamenta non operantur, ſæpe enim vobis contingent, vt immiſſus clyſter non reddatur, aut medicamenta tarda ſint in operatione,& tunc vtendum eſt ſuppoſi torijs. Quartus, quando a clyſteribus aliquid mali timetur, vt mulieres dum ſunt prægnantes, dum nuperrime pepererunt ſolent offendi ex clyſteribus, & ideo tunc ad ſuppoſitoria eſt confugiẽdum. Quintus & vltimus, quãdo a capite deriuare, aut aliquo modo purgare intẽdimus, ſic enim in affectibus capitis veternoſis, in affectibus præcordiorum conſueuerunt medici vti hoc auxilio. Sunt glandium tria genera, aliæ enim ſunt lenes aliæ mediocres, aliæ vehementiores. Lenes aut ſunt ſimplices, aut commixtæ, ſimplices ſunt, quæ fiunt ex melle ſolo, ex axungia porcina, ex ficu arida inuerſa,ex radice brioniæ, betæ,braſſicæ excorticata, ex ſapone.narrat Galenus 10. de ſimplic. quendam fuiſſe, qui pro pueris conficiebat glandes ex ſtercore murium, ſed iure irridet hanc ſuperſtitionem,eo quia,vbi habemus remedia familiaria, & accommodata, fatuum eſt confugere ad peregrina, & ſordida, facimus etiam glandes ſimplices ex allio,vt in pueris,qui ſæpe torquentur flatibus ad quos diſcutiendos facimus ſuppoſitoria ex alio ſolo. Forma ſuppoſitoriorum,quæ ſit,puto vnumquemque ſcire,facimus enim ad lõgitudinem 4.vel 5. digitorum,in formã pyramidis, ita vt poſſint, & ratione ętatis,& corporis ſine moleſtia immittit.Glandes lenes cõpoſitæ plerunque fiunt ex melle,ex modico ſalis, additur etiam interdum extrinſecus oleum. Et iſtæ ſunt glandes, quæ ab officinis dicuntur communes. In his omnibus non eſt fere neceſſe, vt ordinetis doſim, quia ſat eſt dicere. R. ſnppoſitorium commune. verumtamen ſi etiam placeat apponere doſim, eſt ab vnc.j.mellis, vſque ad vnc.ij.plus.minuſue,ſalis vero a drac.s.vſque ad drac.j. Glandes mediocres ſunt hæ, quæ parantur quidem ex melle tamquàm ex materia communi, ſed adduntur etiam medicamẽta mediocria, non grauia, vt eſt nitrum, crocus, ſpecies hieræ, agaricus, ſena, & ſimilia, quæ docuimus iam mediocria eſſe. Doſis mellis in hiſce glandibus ſolet eſſe communiter, vt etiam dixi in alijs, ab vnc. j. vſque ad vnc.ij. ſpecies vero, vel conditturæ, quæ apponuntur, debẽt habere proportionem octauæ, vel decimæ partis. E. g. R. mellis cõmunis vnc.j.s. ſpecierum hieræ drac. j. s.nitri, ſalis communis ana ſcrup.j.miſce,& fiat ſuppoſ.hæc eſt forma ſuppoſitorij cõmunis, ſecundum quam poteritis poſcente vſu alias uobis componere. Glandes vehementiores ſunt illæ, quæ componuntur ex melle, atque ex medicamentis grauioribus,& utimur his in affectibus veternoſis,in apoplexia,epilepſia, in doloribus aurium, & dentium. utimur etiam in maximis doloribus, & uigilijs. Quæ ingrediuntur hæc

ſuppoſitoria, ſunt elleborus vterque, euphorbium, colocynthis ſcammonium, caſtorium, opium, nitrum, ſal gemmæ. In his componendis, quoniam medici quærunt maximam facultatem, ea propter in ipſis apponitur minor quantitas mellis, ita vt numqnàm excedatur vnc.j. mellis; vbi uero cum melle miſcenda ſunt purgantia, portio medicamẽtorum, numquàm debet excedere decimam, uel duodecimam partem mellis, immo uero medicamẽta purgantia numquàm excedere debent ſcrup.s. uel ſcrup.j. E. g. in lethargo, uel caro ſi cõponenda eſt uobis glans, ita facietis. R. Elleb. albi, ſcammonii, ana gr.iiij. nitri, ſalis, ana gr.6. mellis unc.j. miſce, & fiat ſuppoſitoriũ. & notatæ medicamenta, q̃ purgant, & ingrediuntur ſuppoſitoria, fere ſemper debere eſſe in minori quantitate, quam dũ ore ſumuntur, ubi uero eſt animus componere ſuppoſitoria ad ſomnum conciliandũ, debet alia proportio ſeruari, & notate hoc in caſu neceſſariam eſſe maiorem medicamentorum ſtupefacientium quantitatem, quam dum ore ſumuntur. E. g. R. opij gr.xij. caſtorei gr.iiij. mellis unc.j. miſce. non apponitur ſal, nec quicquam aliud, qđ ſtimulet, quia ſi debent hæc ſuppoſitoria operari, neceſſarium eſt, ut diu maneant in inteſtinis. Sed optabit quis intelligere, quare in ſuppoſitorijs conficiendis purgantia in minori, aut æquali copia ſumantur, quam ſi ore capiantur, ſtupefacientia uero in maiore quãtitate? puto ego hanc eſſe cauſam, quia purgantia ſolida ponuntur in ſuppoſitoriis, & cum habeant uim acerrimã, & maxime ſtimulantem adhærent inteſtinis, & ea facile uellicant, ubi ſumuntur ore, aut ſumuntur colliquata, aut commixta plurimis aliis, a quibus acrimonia ipſorum obtunditur, ea propter dum ore ſumuntur, deſcẽdunt per inteſtina ualde caſtigata, & p̃mixta, ut non poſſint lœdere, uel difficulter, ſecus eſt dum integra induntur inteſtinis, & ipſis adhærent; Cur vero maior ſtupefacientium copia ſumatur, diuerſa eſt ratio, quoniã ſtupefacientia omnia, ut noſtis, frigida ſunt, & craſſa, ſique operari debent, neceſſarium eſt, ut ad actum deducantur, vtque ipſorum facultas per totum corpus diſtribuatur, ſi pauca eſſet quantitas, ſtatim facultas ipſorum extingueretur, & ideo neceſſarium eſt, ut in maiori copia accipiantur.

De

De errhinis. Cap. XIIII.

HActenus de iis medicamentis, quæ tam per os quam per anum purgant insigniter. Sunt alia medicamēta, quæ tametsi non purgant proprie, dicuntur tamē quodammodo purgare, quorum vsum, & componēdi modum maxime vtile erit intelligere. Primum locum inter hæc obtinent, quæ a medicis populari quoddam vocabulo dicuntur caputpurgia, quia caput purgent: natura enim cum intelligeret cerebrum propter sui frigiditatem debere semper excrementis scatere, & vt dicit Hipp. esse veluti receptaculum pituitæ, ideo multas vias, multosque canales fabricata est, vt possit pars preciosissima, atque diuinissima perpetuo ab excrementis, & sordibus emundari, & ideo, vt dicit idem Hipp. lib. de structura hominis, & lib. de glandibus, fecit aures, oculos, nares, & palatum, vt pre ceteris vsibus, haberent etiam hunc, expurgandi cerebrum; sed inter has vias, quæ maxime inseruiunt huic muneri, sunt nares, & palatum, quod videntes deinde medici excogitarunt medicamenta, quæ purgarent per aures, aut oculos, propter duas causas, vnam, quia in his ductibus positi sunt duo sensus omnium nobilissimi, qui sane offenderentur, si per medicamenta purgantia eo traherentur humores: alteram, quia meatus isti sunt admodum angusti, ita vt magna difficultate etiam opera grauiorum medicamentorum possint excrementa cerebri expurgari. fuerunt itaque a medicis duntaxat excogitata remedia, quæ caput purgant per palatum, aut nares. Quæ purgant per nares communi nomine a medicis dicuntur errhina, quæ per palatum apophlegmatismi, officinæ, & vulgares appellant masticatoria. Quæ per nares purgant, aut purgant attrahendo, & dicuntur nasalia a medicis, aut concitando caput, & appellantur sternutatoria. Nasalia, aut purgantia attrahendo, componuntur, aut in forma solida, aut liquida, quæ componuntur in forma solida, solent pro materia habere resinam, ceram, vitellos ouorum assatos, butyrum. forma qua vtimur in componendis hisce medicamentis, est forma collyriorum, componuntur enim ad longitudinem duorum, vel trium digitorū in pyramidis formam, ita vt in nares possint immitti, & detineri. Medicamenta, quæ prædictis permista, faciunt nasalia, sunt maiorana, saluia, rosmarinum, nigella, carpesium, pyrethrum, elleborus albus, niger, castoreum. Quantitas quæ adhibenda est in his componendis est, vt medicamenta redacta in puluerem commiscęātur

resinæ

resinæ,& ceræ, vel butyro, secundum proportionem quinctæ, vel sextæ partis,sic enim poteritis facere pastã, ex qua deinde poscente vsu plura nasalia faciatis. ℞.maioranæ, saluiæ, ana scrupu.j.s nigellæ scrupu.s.ellebori nigri,castorei,ana gr.5.butyri, vitelli oui as sati,ceræ ana dra 2.m.& fiat pasta,& aduertite,vt semper in componendis his medicamentis intelligatis, quæ sint grauiora,& minus grauia medicamenta, quia semper debetis minorem quantitatem sumere medicamentorum grauiorum, maiorem mediocrium. Liquida nasalia fiunt ex succis,varij autem sunt succi,ex quibus parantur,succus cyclaminis,brassicae,maioranae, anagallidis, succus betæ,& præsertim succus radicum betæ,est enim iste succus potentissimus,& vbi vultis vti, numquam vtamini solo, quia expertus sum, sæpe huiusmodi succum dementare homines,& cognosco illustrissimum Principem,cui ex vsu huiusmodi succi fere ablatus est ex toto odoratus.Quantitas,qua solemus vti horum succorum solet esse ab vnc.s.vsque ad vnc.j.pro vice.Modus sumendi est, vt per infundibulum infundatur per nares,sed mihi magis placet,vt manu acceptus succus,vel vase attrahatur intro naribus,sed dicetis,nonne periculũ est,vt iste succus attractus exeat in palatum? est sane periculum, ea propter solemus vti quodam remedio,vt.s.eo tempore, quo iste succus attractus est in nares,ore detineatur aqua,sic enim fit, vt plenis existentibus faucibus aqua,nullus pateat exitus succo in palatum attracto per nares.

Sternutatoria autem fiunt semper ex medicamẽtis in puluerem redactis,quia si debent excitari sternutamenta, necessarium est, vt vis cerebri expultrix maxime stimuletur,ad qđ opus est medicamẽto,quod possit,& mora,& substantia sua mittere vapores in cerebrum,qui stimulent,id quod sane agunt pulueres, agunt quoque interdum & fumi,& præsertim acriores.Materia ex qua fiunt isti pulueres,est sinapi,castoreum,ptarmica,euphorbium,piper.Modus vtẽdi est,vt vel pulueres isti per arundinem,vel per pennam insufflentur in nares, vel vt pyxis supponatur naribus, & deinde ex ea attrahatur per nares puluis.Quantitas huius medicamenti non mẽsuratur, sed est ad placitum,quia cum materia sit attrahenda per nares,manifestum est,quod in pauca quantitate attrahenda est.Similiter dico de succis,cõponuntur enim succi ex diuersis rebus seruata ratione, quam dixi,deinde attrahitur modicum per nares.Sed si etiam vultis aliquam habere quãtitatem,sat erit, vt utamini singula vice unc. j.uel ij.

De apophlegmatiſmis. Cap. 15.

APophlematiſmi ſeu maſticatoria componuntur ex variis medicamentis, atque materia quadam certa, cui commiſcentur medicamẽta, vel parantur etiam hæc medicamenta ſimplicia, ita vt nullam habeant commixtionem. Interdũ ſola charta maſticata prouocat ſputum, maſtix ſimiliter, terebinthus coctus, paſſulæ maſticatę ſolæ; atque vtimur huiuſmodi ſolis maſticatoriis, quando placet nobis citra vllam capitis alterationem pituitam euocare.

Maſticatoria uero, quę non ſimplicia, ſed uariis rebus commixta in vſu ſunt, communiter apud medicos conſueuerunt pro materia recipere, vel maſtichem, uel ceram, uel terebinthinam, uel paſſulas, vel caricas; Veteres vero, ut teſtatur Galenus 2. de med. local. 2. conſueuerant etiam vti pro materia melle, & paſſo. Præter materiam, multa alia ſunt medicamẽta, ex quibus hoc genus remediorũ conflari ſolet, vt eſt pyrethrum, nigella, macis, ſtaphiſagria, cubebe, piper, ſinapi, gingiber, nitrum, aniſum, foeniculum, acorum, & plurima alia, quæ iccirco maſticatoriis miſcentur, ut ſua facultate caput penetrantia, eliquent pituitam, atque per os deducant. Proportio quæ ſeruatur in huiuſmodi medicamentis, ſolet eſſe pro ratione illius finis, quẽ optamus, vt ſcilicet ſi vehemẽter velimus educere, calida eligamus, ſin ab oculis, ea ſumamus, quæ oculos reſpiciunt. Materiæ doſis communiter non ſolet a medicis præſcribi, ſed dici, cerę, & maſtichis q. s. veruntamen poteſt aliqua certa quantitas ſtatui, e. g. ſi materiæ media pars reſpectu aliorum medicamẽtorum capiatur exemplũ. R. cubebarum, pyrethri, ana drac. 2. nigellæ drac. j. macis drac. j. s. ceræ ſeu maſtichis vnc. s. miſce, & fiat maſt. hoc enim compoſitum eſt ex media parte materiæ, & medicamentorũ, nam hæc medicamenta, vt docebo, quando modum componendi tradã, exquiſite teruntur, & trita cerę, aut maſtichi igne eliquatæ commiſcentur: quamquàm autem dixerim mediam debere eſſe partem materiæ, non eſt tamen certa hæc menſura, quia interdum poteſt addi portio materiæ, interdum minui. Circa vſum maſticariorum duo ſunt notanda, vnum quod quando plus medicamentorum, quam materiæ ſumitis, curetis poſt vſum maſticatorij os ablui tepida vel frigida, ratio eſt, quia hæc medicamẽta calefaciunt mirifice palatum, vt ſi caliditas non compeſcatur frigidæ ablutione periculum ſit, ne interdum vratur. Alterum aduertendum

eſt,

est quod monuit Archigenes apud Galenum 2. de med. loc. 2. scilicet, utendum esse masticatoriis capite inclinato uersus terram, atq; interdum aperiendum esse os, ut scilicet masticatione deducta in palatum, pituita possit exire.

De expectorantibus. Cap. 16.

His, quæ purgant per os, duo etiam adijci possunt, scilicet expectorantia uocata, & uomitoria, eo quia tā etsi hæc non sit uera expurgatio, ut dixi de aliis, est tamen euacuatio maxime apud medicos vsurpata. Quæ per pectus educunt materiam tres conditiones habere debent, unam ut excitent tussim, quia cum eā, quæ sunt in pectore sola tussi educi possint, nisi hunc motum efficiamus, minime possunt euacuari. Altera conditio est, ut leniant asperam arteriam, & dilatent, quia nisi aspera arteria obediat mollita, & dilatata, frustra tussis excitatur. Tertia, ut attenuent, atque incidant, sunt enim humores, qui latent in pectore plerunque crassi, & uiscidi, ea propter necessarium est, ut attenuentur, & incidantur, quia uero necessarium est, ut hæc medicamenta, uel paulatim ingrediantur asperam arteriam, uel in transitu adhæreant parietibus asperæ arterię, iccirco duobus modis parantur, uel liquidiora, uel crassiora. nec miremini, a me dictum esse medicamenta expectorantia ingredi asperam arteriam, quoniam, ut habetis apud Hipp. si recte recordor, lib. de corde, & apud Galenum 3. de placitis, manifestum est, rerum potabilium semper aliquam portionem in asperam arteriam deriuari, idque exemplo ostiarum demonstrabat Hipp. quæ si potent coloratam aliquam potionem, & statim iugulentur, apparet pulmones, & asperam arteriam esse colore infectam. Materia ex qua solet componi huiusmodi genus medicamentorum solet esse ex simplicibus mel, uel saccharum, sed quia sæpe loco mellis, uel sacchari utuntur medici serapiis compositis, uarii sunt illi syrupi, quibus pro materia utuntur, ut est syrup. de liquiritia, de Hyssopo, de prassio, & alij pectorales vocati, de quibus suo loco. Medicamenta, quæ huic materię commixta faciunt pectoralia, eclegmata a Græcis vocata, ab Arab. loch. sunt amygd. dulces, & amaræ, succus liqritiæ, succus farfaræ, tragacātha, penidiō radix ireos, radix enulæ, præterea asarum, myrrha, cubebe, anisum, & multa alia, quæ enumerantur a Galeno 3. vel 4. de simpl. Modus & proportio seruanda in componendis his eclegmatibus, est, vt

materiæ tertia, vel quarta pars accipiatur, medicamentorum vero duę, vel tres partes, ita tamen, vt quando accipimus acriora medicamenta, plus materię admiſceamus. E.g. ſi in ſolidiori forma eclegma facere volumus, ita facimus. R. amygd. dulc. vnc. s. rad. enulæ coctæ, contuſæ, & cribratę, drac. 3. ſucci farfaræ, liquiritiæ, ana drac. 1. ſacchari vnc. s. miſce & fiat eclegma. In liquidiori forma fiunt eclegmata ex ſerapiis nuperrime monſtratis. poſtulãte vſu ſolidiorum eclegmatum accipitur vnc. s. plus minuſue, & ſumitur qualibet hora; liquidiorum autem accipitur cochleare vnum. omnia vero nõ ſtatim deuoranda ſunt, ſed paulatim, & paulatim deglutienda.

De vomitoriis. Cap. 17.

QVæ ad uomitum concitandum medicamenta parantur, eandem facultatem habere debent, vt uirtutem expultricem excitent, & retentricem infirment, excitant autem expultricem, quę modice acria ſunt; hebetant autem retentricem, quæ emplaſtica ſunt, quæ humectant, quę dilatant, vis enim retentrix, vt noſtis, poſita eſt in ſiccitate, & dẽſitate partium, qua propter quæ uomitũ ciere debent, non ſolum qualitate debent hoc facere, ſed etiam quantitate, quantitas autem horum remediorum metienda eſt ex potentia eorum medicamentorum, quibus vtimur, ſunt autem medicamentorum, quę ad uomitum uſurpamus, tria genera, vnum lenium, ſecundum mediocrium, tertium vero vehementiorum. Lenia vomitoria ſunt penna oleo tincta, & in os immiſſa, oxymel ſimplex, aqua hordei cum oxymellite, aqua tepida, nam maiores noſtri, qui forſan nimis ventridediti erant, in frequentiſſimo vſu habebant vomitiones, adeo ut rari eſſent, qui ſaltem ſemel in menſe non uomerent, & ad uomitum excitandum in frequentiſſimo uſu habebant aquam tepidam; immo in quolibet conuiuio offerebatur aqua calida, & frigida, non alia ratione, quam vt qui uolebant, poſſent aqua calida ad vomitum uti. Eorum quę uomitum excitant quantitas debet eſſe multa, ſcilicet a lib. 1. uſque ad 2. & 3. quo fit, ut non poſſim eos laudare, qui quantitatem quandam ſtatuentes omnium uomitoriorum, poſuerunt eam eſſe ſex unciarum, nam hæc lenia uomitoria niſi detis in magna quantitate, retinentur, & uomitum nullo modo mouent. Mediocria fiunt ex floribus anethi, ex floribus geniſtæ, a triplice, ſemine rapi, radice betonicæ: quæ coquuntur modo in aqua ſola modo in aqua, & oleo, atque propinantur

tur ad menſuram ſaltem lib.j.Modus faciẽdi hæc vomitoria eſt per decocta,nam accipitur vna pars horum medicamentorum, & decem partes aquæ, vel ſimplicis, vel aquæ, & olei, & fit decoctio ad conſumptionem quintæ, vel ſextæ partis, additur etiam interdum his decoctis oxymel. & notate oxymel. fere communem eſſe materiam omnium vomitoriorũ, quia acumine aceti proritat virtutem expultricem,mellis autem tenacitate,& lentore, retentricem debilitat. Vehementia vomitoria fiunt ex bulbo vomitorio vocato, ex ſucco raphani, ex ſemine geniſtæ, ellebo.albo, atq; hæc, vel in ſubſtantia dantur, uel in decocto.In decocto modus componendi eſt, ut accipiatur medicãenti ad sũmũ uomitorij unc.s.aquæ unc. iiij.uel 5.ſicq; bulliant ad conſumptionem quartæ partis, deinde propinetur, ſi autem ſucci exibeantur ad unc. s. uel ad unc. j. exhibentur: excipio tamen elleborum, quia de elleboriſmo ſuo loco tractationem utilliſſimam,& magnam vobis tradam.

De diureticis. *Cap. 18.*

HIpp.4.de morbis, qui liber ſæpiſſime a me citantur, quia refertiſſimus eſt antiqua, & magna medicina, ſcribit,quatuor a natura factas eſſe uias,per quas excrementa euacuantur,os ſcilicet, anum, ueſicam, & nares. De medicamentis, quæ euacuant per tres partes iam docui quantitatem ſeruãdam in ipſorum compoſitione;non erit ab re ſi etiam pauca addã de quantitate ſeruanda in compoſitione eorum, quæ purgant per vrinam. Quæ omnia ſunt ſubſtantiæ tenuis,acria, vt plurimum calida fere ſemper,atque hæc, uel in puluere ſumuntur, uel in decocto, decoctum autem fit,uel in aqua,uel in brodio.ubi in puluere ſumuntur medicamenta hæc, doſis ſolet eſſe a drac.ij. uſq; ad 6. & ſemper poſt ipſorum vſum ſuperpotatur, uel modicum uini tenuis, & albi, uel modicum brodij.ubi autem ſumenda ſunt in decocto,ſiue ſit brodium, ſiue ſit aqua, ſemper brodij, & aquæ quantitas debet eſſe decem, uel ſexdecim partium,medicamẽtorum autem partis vnius. Exemplum ſit iſtud.R.aſari,ſmirnij,ſem. apij ana drac.iij.rad. petroſ.rad fœniculi ana vnc.s.cicerum rubeorum vnc.j.aquæ communis lib.iii .bulliant ad conſumpt.quartæ partis, nam vt hoc obiter doceam, hæc medicamenta, quæ tenuia ſunt, & calida, non debent multum ebullire, quia faciliter, & citiſſime facultas ipſorum diſſipatur. Quantitas quę ſumitur horum eſt ab vnc. v.vſque ad x. Quod dico de purgantibus

tibus per vrinam, idem quoque existimandũ est de medicamentis, quæ menses mouent.

De purgantibus extrinsecis. Cap. 19.

SEquitur modo, vt, postquam de purgantibus intro acceptis tractaui breuiter doceam vos extrinsecorum quantitatem, sed prius est intelligendum, quomodo medicamenta extrinsecus apposita possint purgare corpora nostra, etenim ex vna parte videtur hoc admodũ absonum esse, quoniã si medicaméta purgare debent, vt suo loco intellexistis, necessariũ est, vt a calore natiuo cõminuantur, & cõminuta actuentur. si extrinsecus adhibeantur, proculdubio non possunt comminui, & propterea, cum nequeant in actum reduci, non videntur posse corpora purgare. accedit etiam huic auctoritas Galeni 4. de simpl. primo, quo in loco dicebat medicamenta cuti apposita nequaquam penetrare, eo quia prohibentur ab ipsius cutis duritie, & dẽsitate. si non possunt ob cutem penetrare, non videntur etiam posse purgare. Ex altera parte videtur esse experientia, quia sunt quædam medicamenta, vt est vnguentum de cyclamino, seu de arthanita maius, quod quidem purgat, vnde non possumus negare, quòd etiam extrinsecus adhibita purgẽt corpora. accedit his auctoritas Orib. 7. coll. 4. qui scribit Plisthonicum, & Dioclem medicos consueuisse medicamentorum admotione extrinseca atque etiam odorata corpora purgare, imo addit, etiam pedum ablutione facta cum decocto ellebori. Pro resolutione huius rei dicendum est, non omnia medicamenta extrinsecus adhibita posse corpus humanum purgare, quia nec rhabarbarum nec aga: icus, nec alia huiusmodi medicamenta id vmquam agent, sed solum uehementissima, cuiusmodi est granum gnidium, seu mezereon, ob cuius frequentem vsum scribit Oribas. loco citato, Asclepiadas vocatos esse Gnidios, vnde etiam notare debetis, quando Hipp. scripsit ad Gnidios, non ad Insulanos illos scripsisse, sed ad medicos sic appellatos ob frequentem vsum grani gnidij. Tale etiam medicamentum est colocynthis elleb. scammonium, cucumis asininus, euphorbium: hæc enim, vt dicebat Galenus, & vt etiã alias docui vos, sunt venenosa, & deleteria, ea propter sicuti venena extrinsecus adhibita solent propagari in corpus, vel per qualitates spirituales, vel per vapores, atque sic interimere animalia, pariter etiam dicãdum est, hæc medicaméta venenata per suas

qualitates

qualitates facultatem immittere in corpus, vbi postmodum operentur atq; humores euacuent: bene verum est, duo requiri ad hoc, vt medicamenta purgent extrinsecus apposita: vnum, vt minutissime conterantur, deinde etiam, vt diu permaneant supra locum. possumus addere & tertium, vt locus super quem ponenda sunt, excorietur parum, vel gladiolis minutissimis perpungatur, etenim sicuti videmus piper contritum si parti decorticatæ superponatur vlcerare. & operari, ac medicamenta caustica citius penetrare, & agere sicutis prius pungatur, atque medicamenta diu ibi detineantur, pari pacto idem existimandum est, de purgantibus, quæ si contrita, & cuti expunctæ apponantur, ac apposita diu retineantur, possunt etiam corpus expurgare, id quod manifestissime patet ex usu illius medicamenti quod nuperimè vobis indicaui, scilicet vnguenti de arthanita maioris, hoc enim experientia probatur, si supra uentriculum ponatur, atque ibi detineatur, uomitū ciere, si uero supra umbilicum, potius aluum mouere. Quantitas horum medicamentorum haud quamquā certa definita est a medicis, ꝓpterea, quod quę extrinsecus applicantur medicamenta, etiamsi in paulo maiorę quantitate capiantur, aut nullum detrimētum, aut exiguum admodum faciunt, qua propter etiam uos poteritis horum medicamentorum magna quantitate uti, sat est, quod semper debent esse in dupla quantitate maiore, quam sumatur ore.

De medicamentorum extrinsecus alterantium dosi. Cap. 20.

NVnc artem uos edocebo metiendi alterantium quantitatem, appello autem alterantia, quæ sine ulla euacuatione corpora nostra a pristina qualitate ad aliā transmutant: fit vero hæc transmutatio tot modis, quod intellexistis esse genera qualitatum, primo mutantur corpora secundum primas qualitates, quando calefiunt, frigefiunt, exiccantur, & humectantur. secundum secundas, quando ex duris fiunt mollia, ex densis rara, secundum tertias, quando aperiuntur, clauduntur meatus. secundum quartas, quando uel liberantur a uenenis, uel alio aliquo pacto liberantur a qualitatibus medicamentorum occultis. Hæc itaque alterantia, uel recipiuntur sub forma liquida, uel solida, sub liquida sumuntur decocta, uina omnia, mellea, & saccharea, ut syrupi, succi, olea, & tandem quicquid sub genere liquorum continetur. Soli-

da au-

da autem medicamenta ſunt electuaria, pulueres, ſemina, grana, vnguenta, cerata, & alia huiuſmodi: hæc vero, vel poſſunt adminiſtrari extra corpus, vel in corpore: de extrinſecis non eſt neceſſariũ vt vnquam multum ſolliciti ſitis, in expendenda ipſorum menſura, quoniam vt alias docui vos, errores, qui contingere poſſunt in quãtitate extrinſecorum metienda, parum aut nihil detrimenti corporibus noſtris adferũt: verumtamen etiam in his eſt aliqua ratio vobis ſequenda, ne ſcilicet irrideamini, eo quia ſi. E. g. pro digito curando libram olei ordinaretis, res eſſet digna riſu, ſimiliter ſi pro vniuerſo corpore curando vnc. j. aquæ, vel olei præſcriberetis, res eſſet incongrua; quare etiam in his eſt aliqua ratio vobis ineunda, habebitis autem rationem hæc remedia menſurandi, ſi expendatis an medicamenta ſint vobis ordinanda toti corpori, an alicui parti, an partibus, ſi toti corpori, & medicamenta ſint liquida, vt ſunt balnea aquarum dulcium, balnea oleorum, & decoctorum, veluti ordinantur in ſpaſmo, in doloribus nephriticis, colicis, debet ea a vobis remediorum quantitas præſcribi, in qua poſſint tota corpora immergi, & hæc menſura non deſcribitur libris, vel vnciis, ſed vel maſtellis, vt Patauij. vel aliquibus aliis pro regione, menſuris maximis, Si ſint linimenta facienda toti corpori, menſura accipitur, vel vnciarum, vel ad ſummũ libræ, habetis ſanctiſſimum illud exemplum Mariæ, quæ cum voluiſſet vngere corpus Chriſti, libram vnguenti accepit, igitur vbi vngere corpora ægrorum placebit menſura non excedat librã. 1. linimenti. Si parti ſint applicanda alterantia. & liquida ſint, tunc libris res agenda eſt. E. g. ſi abluendum ſit caput, vel lacte, vel oleo, vel vino, vel aquis, menſura erit a lib. v. vſque ad x. quod ſi res agenda ſit vnctione, ſat erit, ab vnc. ij. vſque ad iiij. ordinationes veſtras componere. Si autem pluribus partibus medicamenta ſint adhibenda, veluti quãdo fiunt inſeſſus in mulieribus atque etiam in viris, medio modo incedendum eſt, vt ſcilicet intra hos terminos quantitatem veſtram ſumatis. Hæc breuis ratio pro medicamentorum extrinſecorum vſu vobis ſatis ſuperque eſſe poteſt.

De

De alterantibus intro assumptis. Cap. 21.

Aeterum alterantia intrinseca aliam dosandi rationem expostulant, in quibus componendis id, quod & in aliis medicamentis docui, faciendum est, vt scilicet diligenter consideretis quę debeat esse basis medicamenti componendi, quod pręparans basim, & quod remouens impedimentum, nam in quolibet medicamento composito tria hæc ingrediuntur. semper maior portio basis debet esse, quam aliorum, secũdo loco præparantium, tertio eorum, quæ remouent impedimentum. Secundo non sat est huiusmodi vniuersalem tenere rationem, sed cogitandum est semper in quo gradu sint medicamenta quibus vti debetis. iam enim abunde docui uos gradus, & graduum cognitionem. Si alterantia, quæ intrinsecus adhibenda sunt, sint liquida, & sint a primo gradu usque ad secũndum, primarum qualitatum quantitas debet esse ab vnc. 4. usque ad lib. 1. etenim si excederetur huiusmodi quantitas, medicamentũ non alteraret, sed potius euacuaret. exemplum est de sero lactis, quod in magna quantitate purgat, similiter aquæ thermales si intra hos terminos sumantur alterant, sin quantitas magna sumatur, euacuant, excipienda sunt ab his medicamenta liquida, quæ apud Pharmacopolas habentur, vt sunt syrupi, succi, quorum omnium dosim luculentissime docebo in sequentibus. Si solida sint medicamenta, quibus debetis alterare, atque non excedãt hos gradus, dosis est ab unc. s. vsque ad unc. 1. s. ut est saccha. ros. viola. conserua citri, cichorei, borrag. Hæc cum alterent non excedũnt secundum gradum. Si fuerint autem medicamenta a secundo gradũ usque ad tertium, atque sint liquida, dosis est ab unc. 1. usque ad 3. sin solida, multo minor debet esse quantitas, ita ut sit a drac. 1. usque ad drac. 3. nisi tamen medicamentum, quo uti debetis, habeat facultatem nobis aduersam præter manifestam, hoc dico, quia crocus non excedit secundum caliditatis gradum, verumtamen si drac. 2. dentur croci, ut refert Serapio, & Auic. iugulabit ęgrum ridendo. & aduertatis, in componendis uestris medicamentis, ut non respiciatis tantum primas, uel secundas qualitates, sed etiam aduertatis diligenter qualitates totius substantiæ. Quæ alterant a tertio usque ad quartum gradum, in multo minori quantitate sunt usurpanda, eo quia quęcunque sunt in quarto gradu, & pręsertim intenso, omnia fere sunt uenenata, aut proxima uenenis. Vnde huiusmodi medicamenta numquam exhibenda sunt ad summum, ultra xx. grana. etenim si uel piperis, uel sinapis, uel opii mensuram

ſuram maiorem exhibeatis,quam præſcriptam,erit iugulare ægros, quare horum medicamentorum,quę alterant in quarto gradu , a 4. gra.vſque ad xx.ſunt menſuranda, niſi tamen hęc medicamenta habuerint ſecum ſubſtantiam,quæ refrangant huiuſmodi gradus,& facultates,ut ſunt allium,& cepa,nam nemo eſt, qui impune non utatur multo maiori quantitate,nec tamen offenditur , quia refrenata eſt facultas, ea propter ſi ſuccum uel allii,uel capæ exhiberetis in ea quantitate,procul dubio maximam noxam perciperent ægri . Quæ alterant ſecundum ſecundas,& tertias qualitates, ferme ſunt omnia menſuranda ea methodo , quam monſtraui prius, quia ut docui ſuo loco,qualitates ſecundę,& tertię ſemper ſequuntur primas , ita ut ſi uobis erit, uel emolliendum,uel condenſandum, uel prouocandum urinas , debetis ſemper reſpicere gradus primarum qualitatum , & ſecundum menſuras illorum graduum metiri ſecundas, & tertias qualitates.

De doſi alterantium à proprietate occulta. Cap. 22.

VErum in uſu eorum medicamentorum, quę a proprietate occulta iuuant, multo difficilior eſt ratio inueniendi menſuras,eo quia ſicuti occulta, ,& immanifeſta eſt nobis huiuſmodi facultas , pariter non poteſt cognita,aut certa eſſe nobis menſura: verumtamen, vt etiam cœcorum inſtar in horum uſu non ambuletis , ſtatui breuiſſimis uerbis de his facultatibus aliqua uos docere. Galenus,etenim ſexto in ſextum Epid.Com.5 .huiuſmodi proprietates rerum tradens , docuit in quatuor generibus rerum eas reperiri,primo in medicamentis purgantibus , quia ut indicaui ſuo loco,quæ purgant,a tota ſubſtantia , & quadam occulta proprietate purgant.Inueniuntur præterea hæ proprietates in alimentis , quia alimenta nutriunt,quia occultam quandam , & a tota ſubſtantia ſimilitudinem gerunt cum nutrito, ſic frumentum eſt nutrimentum humani corporis,hordeum iumentorum.ſic dicit Lucretius.Barbigeras pecudes nutriri cicuta,& de innumeris uerum eſt , quod dicit Galenus,proprierates occultas reperiri in alimentis . Inſunt tertio hę facultates rebus maleficis:ſunt autem hæ duum generum,ut ſcribit Galenus ; uel enim venenatæ ſunt , ut uenena ferarum, uel maleficæ , vt venena aliorum medicamentorum , & corporum . Inſunt quarto hæ proprietates in remediis rerum maleficarum , quæ & ipſa

ipsa duum sunt generum, aut enim sunt remedia uenenorum ferarum, & dicuntur theriaca, aut sunt remedia uenenorum in aliis medicamentis,& corporibus, & dicuntur alexipharmaca, de quibus luculentissime, & primus omnium tractauit Nicander uetustissimus rei medicæ scriptor. Ita ut secundum Galenum sex sint genera dotata huiusmodi proprietatibus, scilicet, medicamenta, alimenta, uenena ferarum, medicamenta uenenata, alexipharmaca, & theriaca. Sed uideo statim aliquem uestrum esse dubitaturum, non exacte a Galeno fuisse enumerata omnia corpora, in quibus reperiuntur huiusmodi proprietates, nam sunt plurimi lapides, qui proprietates miras habent, & iuuādi, & nocendi, ut est Lapis Bezaar, Lapis ætites, cornu unicornis. hæc habent quidem proprietates, sed non sunt uenena, non alimenta, nec sub ullo alio genere comprehēsa, ut nec ossa: nam caluaria humana in epilepsia curanda traditur mirifice ualere, rursum fuit sententia omnium ferè ueterum, Asclepiadis, & Archigenis, & Auerr. 5. Collect. cap. 19. mēbris membra iuuari. do exemplum, Asclepiades apud Galenum 8. de Local. 8. scribit, iecur Lupinum mirifice hepaticos iuuare a tota substantia. sic etiam scribit, uentres gallinæ stomaticos maxime iuuare, & tandem, ut scribit Auerr. experientia comprobatum est, mēbra a similibus membris corroborari: huiusmodi proprietas est occulta, & a tota substantia. ueruntamen non uidetur posse constitui in ullo genere horum sex, quæ ex Galeno enumerauimus. Respondeo, quod ad ossa, & lapides attinet, debere quidem, & posse reduci sub genere alexipharmacorum. nec ualet, alexipharmaca solum ea esse, quæ aduersus uenena aliarum rerum adhibentur, quia etiamsi usus alexipharmacorum hic sit præcipuus, uerumtamen utimur etiam ipsis ad uenena, quæ in corporibus nostris gignuntur, ut bolo armeno ad febres pestiferas, similiter lapide lazuli, utimur etiā lapide bezaar ad febres uenenatas, adeo ut possint omnia huiusmodi remedia aliquo pacto reduci sub genere alexipharmacorum. Sed quid de iis, quæ ratione similitudinis conueniunt? duo possumus respondere, unum, quod scribit Galenus 11. de simpl. quo in loco sermonem habens de uentre mergi, & gallinæ, nec non de lupino iecore, inquit, se huiusmodi facultates sæpe explorasse, uerumtamen numquàm inuenisse, quod iuuent, neque quod uenter gallinæ stomaticis prosit, neque iecur lupi hepaticis, ita ut cum ex sententia Galeni, hæc res non inueniatur uera experientiis, possit etiam negari. alio modo respondere possumus, huiusmodi omnia, quæ iuuāt propter similitudinem, reduci posse ad alimenta, quia alimenta nutriunt ratione similitudinis totius substātiæ, sic etiam possumus dicere, quod ratione huius similitudinis alimentaris membra iuuent

membra. Cum itaque tot ſint genera rerum præditarum occultis proprietatibus, de purgantibus non eſt,quod amplius loquar, quia vobis, ni fallor, monſtraui omnes menſuras. de venenis etiam non eſt,quod expectetis quicquam aliud, quia eſſet monſtrare viam homines ingulandi,quod quidem piaculum eſt, & a medici Chriſtiani profeſſione alieniſſimum. Solum igitur docebo aliquam rationem menſurãdi alexipharmaca,theriaca,& membra a ſimilitudine operantia Doſis, & menſura rerum, quæ propter ſimilitudinem operantur,debet capi ſecundum modũ, quo propinantur, quia vel dantur in pulueres quemadmodum vt plurimum fit, vel in ſucco, quocunque modo dentur,cum ſint ſimilia, & ratione ſimilitudinis etiã poſſint quoquo pacto nutrire, menſura poteſt eſſe a drac. j. vſque ad ij. vt ſi puluis tunicæ interioris vẽtriculi gallinæ alicui ſit exhibendus,exhibeatur a drac. j. vſque ad drac. ij. ſimiliter puluis iecoris lupini hac menſura poterit exhiberi,eo magis ſi exhibeatur ſolus, quia ſi exhiberetur vna cum alijs, vt ſolet fieri, quando pulmo vulpinus exhibetur cum ſaccharo viol. in affectibus pulmonis, tunc in minori quantitate exhibetur. E. g. vnc. s. ſacchari viol. & drac. s. vel drac. j. pulueris pulmonis vulpini. Se dicetis, quando vti volumus ſolo puluere,quomodo agendum eſt ne puluis ille retineatur,& non penetret? ſi aegri ſint ſine febre,detis cum vino,quia vinum perducit ad locum determinatum,ſi cum febre,detis cũ brodio,vel aqua accommodata,modo eadem quam dixi menſura ſeruetur. Atque idem etiam dictum putatore de omnibus alijs medicamentis,quæ proprietate occulta ſuccurrunt varijs morbis.

De Alexipharmacis ſiue Theriacis. Cap. 23.

CEterum de alexipharmacis, & theriacis ardua ſane eſt:prouincia inueniendi quantitatem: eo quia ſi rationem ſpectemus, nullam plane habemus: ſi veterũ auctoritatem,ex ijs nulla certa inueniri poteſt ratio: quoniam ſi ſmaragdi doſim conſideremus, volunt eſſe vſque ad gran. vj. ſi cornu vnicornis quantitatem intueamur,volunt eſſe ad gran. iiij. Lapidis Bezaar doſis minima adfertur a ſcriptoribus, immo refert Arnaldus Villanouanus ſe vidiſſe quendam lapidem, qui propinatus ad granum. 1. per tres hebdomadas finiebat tumores duriſſimos; ita vt nulla certa ratio videatur poſſe inueniri, qua huiuſmodi medicamẽtorum doſes ſtatuamus: verumtamen hac etiam in re aliquid nobis periclitandum

tandum erit; idque vt efficere possimus, sunt nonnulla primo examinanda circa naturam alexipharmacorum, nam siue dicamus alexipharmaca, siue alexiteria, siue theriaca, nihil in praesenti refert, vt monuit Galenus 5. de simpl. 18. hoc enim nomine intelligo ea omnia remedia, quae curant venena, siue intra corpus nostrum generentur, siue extra mittantur. Primo autem considerandum est, nunquid haec remedia sint venenata, an salutaria, & vtrum indiscriminatim, & quocunque modo liceat his medicamentis vti. Galenus 5. de simpl. 18. de his longum sermonem instituens, dicebat ea medicamenta, quae alexipharmaca dicuntur, venena tollere, vel euacuando, vel alterando, quae euacuant euacuare, aut per attractionem, aut per dissipationem, & quae euacuant per attractionem, aut attrahere ratione caloris, aut ratione ꝓprietatis totius substātiae, quae alterant aut alterare per qualitates manifestas, aut a tota substantia. Praeter haec, duo alia dicit Galenus maxima animaduersione digna, vnum, alexipharmaca media esse inter corpora, & venena. Alterum, alexipharmaca si a corpore venenato sumantur, prodesse, si a sano, nocere, Haec memoriae mandauit Galenus loco citato. Auerr. autem 5. collect. 23. de hisce medicamentis, quae ab ipso, & Arabibus Bezaartica dicuntur, sermonē faciens, quinq; maxima consideratione digna docet; vnum est medicamēta haec operari, vel permutando naturam venenorū sua qualitate, vel attrahendo, aut tota substantia. Alterum, huiusmodi medicamenta non curare, neque quicquam boni efficere, nisi a corpore venenato sumatur, quo tempore inquit Bezaartica qualitatem corporibus inferre venenis inimicam, propter quam ipsa alterantur, ita vt huiusmodi alexipharmaca dicātur curare per accidēs. Tertium dicit Auerr. quod si homo sanus vtatur hisce medicamētis, fiunt ipsi perinde ac venena, exceptis quibusdam, vt semina citri; & similibus. Addit quarto, errare eos medicos, qui existimarūt, Bezaartica esse media inter corpora, & venena, eo quia medium, & extrema sunt eiusdem generis, si sint eiusdem generis, ergo similia, quare nō poterunt corpora, si sint similia, curari, quia, vt vbique tradit Hipp. curatio fit per contraria. Postremo inquit Auerr. aliam esse causam adferendam cur hæc remedia sanis obsint, & venenatis ualde prosint, & hæc ratio est, quia duas habent operationes, alteram quando recipiuntur in corpore venenato, alteram quando in non venenato, nam vbi in sano corpore recipiuntur, operantur, vt venena, vbi in corpore venenato, operantur vt contraria venenis, & quia potuisset aliquis occurrere Auerr. absurdum videri idem medicamentum contrarias edere operationes, respondet, non inconuenire ratione variæ corporum dispositionis, vt eadem medicamenta contrarias

edant operationes. Hic est discursus Auerrois, ex quo, & ex Galeni nuperrimè allata sententia potestis colligere, hæc alexipharmaca esse neque prorsus salutaria, neque prorsus lœthalia, sed media, & qua sunt lœthalia, assimilari venenis, qua uero salutaria, corporibus. Illud etiam colligere potestis citra omnem controuersiam. Bezaartica iuuare quidem venenatos, nocere autem non uenenatis, qua re ita constituta, surgit grauis difficultas inueniendi quantitatem horum medicamentorum, eo quia si suapte natura ueneni nõ sunt expertia, sique sanis corporibus adhibita nocumentum inferunt, maximum periculum imminere uidetur, si paulo plus, quam conueniat de ijs exhibeatur, & vt dixi, ab ipsis authoribus non sunt nobis expectanda põdera harum rerum, quia uaria, & diuersa sunt: Vt tamen aliquid certi hac in re a nemine tacta habeatis, illud primo statuo, quod ubicunque a scriptoribus inuenietis pondera Bezaarticorum descripta, ijs semper utamini, & ratio est, quia si scribit Galeni 1. de med. per genera 18. hæ proprietates non habentur ulla methodo, sed sola experientia, quare qui experiuntur has facultates, etiam experiuntur mensuras, ideo necessarium est, ut experimentatoribus fidem habeamus, uerum quoniam sunt plurim, aquorum mensuram non habemus nobis relictam, ideo in his cogitandum est, primo an debeamus vti intrinsecus. an extrinsecus, si intrinsecus uidendum est, deinde an sint simplicia an composita, rursus si simplicia, an præter facultatem uenenorum debellatricem, habeant etiam facultatem euacuandi, aut non. Si simplicia sint, & facultatem euacuandi habeant, dico adhibenda esse in minori quantitate secundum dimidiam partem, quam exhibeantur ad purgandum, do exemplum. bolus ar. ut habuistis, quando de purgantibus agerem, purgat a drac. 1. vsque ad drac. 2. lota, illota uero a drac. s. vsque ad drac. 1. s. ubi igitur uultis uti purgatoria bolo aduersus uenena, debetis accipere mediam partem drachmæ, vt scrup. 1. s. ratio uero cur debeat sic metiri hæc quantitas, est, quia bezaartica intrinseca, ut dicit Galenus 5. de simplic. curant uenena alterando, ut alterent, nõ debent perturbare corpora, & iccirco non debent offerri in ea quãtitate, qua solent purgare. Si sint simplicia, & nullam facultatem habeant purgandi, dico posse in maiori quantitate offerri, sed diuersa esse, (neque enim dubium est, quin scriptores duos bolos faciãt purgatoriam, & non purgatoriam) quando offeruntur corporibus uenenatis, & quando sanis quando uenenatis semper offeruntur in dupli maiori quantitate, quam in sanis, do exemplum. Nicander ad uersus uenenum spumæ argenti dat myrrhæ obolos. 2. vos etiam si corpus erit uenenatum, dabitis hanc myrrhæ mensuram, si erit utendum myrrha in corpore non uenenato, sat erit drac. 1. & quod dico

de myrrha, applicare poteſtis omnibus aliis. Si medicamenta ſint compoſita, hic magno etiam iudicio opus eſt, quia alexipharmaca compoſita, ut docet Galenus 3. de ſimpli. 23. componuntur ſæpe ex venenis, propter quam rationem dicuntur media inter uenena, & corpora. cum itaque componantur ſæpe ex uenenis, diligenter erit inueſtigandum, an medicamentum alexiparmacum, quo uti debetis multum habeat medicamenti uenenati an parum, an nihil, quia ſi nihil habet uenenati, quod tamen raro contingit, poteſtis vti in quantitate drac. 1. uſque ad 2. & plus, ſin autem habeat multa uenenata admixta, uidendum eſt, an corpus cui adminiſtrare debetis ſit ſanum, an uenenatum, ſi ſit venenatum, debetis adminiſtrare, ſecundum quantitatem theriacę præſcriptam, ſi ſanum, ſecundum mediā quantitatem, capio exemplum theriaca, cuius quantitas, quæ aduerſus uenena adminiſtratur eſt, drac. 1. hęc igitur erit præſcripta doſis in omnibus ſimilibus, quando adhibere debetis corporibus uenenatis. ſi corporibus ſanis adminiſtranda ſit, ſufficit quantitas drac. s. & hoc eſt, quod dicit Galenus 5. de ſimpl, alexipharmaca in corporibus ſanis adminiſtrata maiori quantitate, quam conueniat, maxime nocere: quod ſi dicatis Marcum Imperatorem, vt refert Galenus lib. de theriaca ad Piſon. continuo uſum eſſet theriaca, & magnam utilitatem percepiſſe, dicēdum eſt; eum ſemper uſum fuiſſe in multo minori quantitate, quam uſus ſuis fuiſſet, ſi fuiſſet venenatus. Si alexipharmaca ſint compoſita ex paucis rebus venenatis medio modo incedēdum erit, nt ſcilicet in corporibus ſanis, & uenenatis paulo plus exhibeatis, quam ubi multum venenati eſt ipſis permixtum. Hęc itaque eſt ratio inueniendi doſim, quando intro ſunt ſumenda. Vbi extrinſecus eſt vtendum, non multum diuerſa ratione eſt incedendum, nam huiuſmodi omnia medicamenta operantur extrinſecu adhibita, vt dicit Galenus, vel quia attrahunt caliditate, vel proprietate occulta, ſi attrahunt caliditate, vt eſt allium, debent adminiſtrari extrinſecus in febre magna in pauca quantitate, ne ſcilicet dum volumus curare venenum, febrem augeamus, & propterea, qui vtuntur infebribus peſtiferis oleis iſtis alembicatis maxime calidis, debēt parciſſimè uti. Vbi febris non adeſt, in paulo maiori quantitate adhiberi poſſunt. Similiter etiam dicendum eſt de ijs extrinſecis, quæ proprietate attrahunt uenena, ut ſcilicet expendamus an hæc ſint admodum uenenata, an non ſi admodum ſint uenenata, in exigua admodum quantitate ſunt uſurpanda. E. g. ſi uolumus uti cantharidibus, hæ ſunt maxime uenenatæ, attrahunt uenena a proprietate, ſed quando uolumus uti ipſis, uel medicamentis, quæ ingrediuntur, debemus in exigua admodum quantitate uti, ut ſi doſis ſit cantharidum apud Hipp. iiij. uel x. granorum, extrinſecus non uta-

mur

mur ijs,nisi ad granum.j.uel ij.sed dicetis,cur est adeo pauca quantitate horum extrinsecus vtendum? hęc est ratio, quam etiam refert Galenus 5.de simpl..18.scilicet huiusmodi medicaméta esse aduersissima,& propterea magna prudentia,ita ijs est utendum, vt nō lœdant,immo,uero uidetur Galenus, eo loco maxime, ab hortere huiusmodi omnia remedia, quę sunt aduersissima. Sed uideo uos statim esse dubitaturos,quia Galenus 11.de simpl.ubi tractat de dra cone marino, inquit, in scorponis ictu si scorpio affricetur maxime iuuare,& in sese trahere totum uenenum, uerumtamen scorpio est aduersissimus naturę nostrę, quare non videtur sanum esse id Galeni consilium, quod extrinsecus aduersissima alexipharmaca non sint usurpanda. dico dupliciter, uno modo, quod Galenus, quando damnat alexipharmaca extrinsecus adhibita, quę sunt maxime aduersa, loqui de ijs exhibitis in corpore non uenenato, quia ubi non adest uenenum in corpore, cum facultas medicamenti uenenati sit potētissima,facile superās corporis nostri facultates, operatur ut uenenum, & propterea maxime nocet:ubi autem uenenatum fuerit corpus, solum operatur aduersus venenum: alio modo dici potest,scorpium adhibitum,& africatum parti commorsæ posse adhiberi duobus modis,vel uiuum scilicet,vel mortuum:si viuus affricaretur, proculdubio nocere posset, quia sic est aduersissimus, sin autem affricetur mortuus, nullum detrimentum inferre potest, sed magnam vtilitatem,quia cadauer scorpij, est ex sese veneno denudatum, vbi aūt affricatur ratione similitudinis totius substantiæ, attrahit in sese venenum illud, quod parti commorsę inest, atque hęc videtur fuisse Galeni sententia, & 11. de simpl. & primo de antidot. Est igitur hęc ratio vtendi mensuris eorum medicamentorum, quæ alexipharmaca dicuntur, quæ etsi non videatur vsque quaque certa, vt dixi, excusare vos poteritis cum in rebus occultis id faciatis,quod melius fieri potest.

De

De dosi medicamentorum, quæ apud seplasiarios habentur, siruporum scilicet, confectionum, conseruarum, puluerum. Cap. 24.

ANtequam caput de modo componendi aggredior, vt perfecta fiat de dosibus tractatio, putaui vtile, & iucundum vobis futurum, si etiam dosim eorum medicamentorum, quę apud Pharmacopolas habentur, traderem. sunt autem eorũ alia, quæ extrinsecus, alia, quæ intrinsecus administrantur. Extrinsecus, ut olea, cerata, unguenta, emplastra, quorum omnium mensuram non est, ut longo sermone doceam, sed sat est uobis intelligere, quod ubicunque pars aliqua affecta expostulat medicamentum extrinsecum, debere ea quantitate adhiberi, qua totam partem affectam cooperiat, atque hoc est potius opus chirurgi, quam medici. Quæ intrinsecus capiuntur, uel sunt liquida, uel solida; si liquida, aut purgant, aut alterant, ut sunt syrupi, succi, aquæ, & tandem omnia quæ, uel melle, uel saccharo liquida conficiuntur. Solida uero, aut sunt confectiones, aut conseruæ, aut condita, aut pulueres, aut loch, aut pilulæ, aut trochisci. A liquidis itaque incipiamus alterantibus, ut sunt syrupi, quorum quantitas sumitur a modo utendi, quia si debemus uti solis syrupis alterantibus, dosis est, ab unc. j. s. usque ad unc. ii j. si uero debeamus uti cum aquis, communiter non solent medici pertransire unc. ij. & aquarum unc. iii j. uel unc. 5. unde potestis intelligere, si aquis solis utendum sit, dosis sit ab unc. 5. usque ad viij. si cum syrupis usque ad iiij. uel 5. sunt tamen inter syrupos alterantes, qui in minori quantitate dantur, ut sunt syrupi ad somnum conciliandum instituti, ut est syrupus de papauere, est enim communiter eius dosis ab unc. s. usq; ad unc. j. s. Qui sint syrupi alterantes nostis, ut est syrupus de endiuia, de cichoreo. s. simpl. & compos. de succo borrag. de farfara, de prassio, de beton. de stœcade, syr. bizant. de arthemisia, de eupat. de mentha, de absinth. de nymphæa, myrtinus, citon. ros. recens ex rosis siccis, hi sunt, qui communes habẽtur apud pharmacopolas, & quidam alij. Syrupi purgantes sunt, syr. ros. sol. mel ros. sol. syr. de cichoreo cum rhab. syr. uiol. sol. syr. de polypodio noster, de epithymo Mesues, succus ros. syr. de pomis compos. horum dosis est, ab unc. ii j. usque ad 5. nec miremini maiorem esse dosim purgantium, quam, alterantium quia hi syrupi sunt ex rebus leniter euacuanti-

bus

bus compositi, nec possunt,nisi multa quantitate offerantur, corpus mouere. Inter hæc liquida sunt, nonnulla etiam medicamenta,quæ propriè syrupi non sunt,vt oxymel simplex, & scyllit. oxisacchara, succi varij, vt miua citoniorum, rob de berberis compos.& simpl.rob nucũ, rob de ribes comp. & simpl. diamorõ vtimur his raro solis,sed plerunque cum aquis, vel decoctis, est dosis eorũ ab vnc.j.vsque ad vnc.j.s.& notate,veteres medicos huiusmodi syrupos non habuisse, sed loco horum vsos esse succis radicum, herbarum,& fructuum, quos ut potestis uidere apud Galenum 6. de local.melle componebant, atque ita utebantur: sunt enim apud Paulum, & Aetium multa huiusmodi, quorum alia dicuntur propomata,alia potiones suaues, alia potiones vtiles. Propomata, vt habemus apud Alex.& vt in meis varijs lect.docui,erant vt plurimum vina medicata,condita aromatibus,herbis,& radicibus,& vocabãt propomata,quia vt docet Plinius, instituta erant, vt præpotarentur ceteris cibis, quo excitarent appetitum. Potiones vtiles, & iucundæ, vt docet Paulus, lib. 7. cap. 15. fiebant ex succis vna cum melle,nec vinum miscebant,quia huiusmodi potiones in vsu erant pro febricitantibus, fiebant enim ex succis pomorum, prunorum, cerasorum, & tandem ex omnibus succis fructuum dulcium,& suauium.Inter solida medicamenta, primo sese offerunt confectiones. Fuchsius,qui diligentissime tractat medicamentorum compositiones,appellat confectiones omnia semina, & aromata, quæ saccharo condiuntur,& hoc nomen apud nos est populare,vt appellemus huiusmodi confectiones: sed apud pharmacopolas, apud Arabas, apud Cordum, confectiones vocantur illæ, quæ proprie apud Mesuem electaria dicuntur, & nomine confectionis, possumus intelligere quicquid ex pluribus medicamentis componitur cum melle, vel saccharo. dixi ex pluribus medicamentis, ad differentiam conseruarum, & conditorum, quæ ex vna sola re, & ex saccharo, vel melle fiunt. Sunt confectiones apud pharmacopolas quatuor generum, aliæ dicuntur opiatæ, aliæ aromaticæ, aliæ lenitiuæ, aliæ solutiuæ: opiatæ appellantur omnes illæ, in quibus opium, vel aliud soporiferum ingreditur, vt est, diaolibanum Nicolai. Zaranea, seu Musa ænea, vel Egetæa Mesues, Philonium maius, siue romanum Nicolai, Philonium Mesues, persicum Mesues, requies Nicol. trifera magna Nicol. athanasia, aurea alexandrina, diacodion, theriaca Androrecens. Esdræ antidotus ex Aetio. Tot sunt opiatæ confectiones veræ, quibus vtimur ad somnum conciliandum, dosis harum est, a scrup.s. vsque ad drac. j. nam dum vtamur his confectionibus, solum in casibus maxime necessariijs, pauca datur quantitas, vnde non possum satis mirari Mesuem,

fuem,qui philonii,fecundum defcriptionem hamech,det a drac.2. vfque ad aur.2. nam in hac confectione tertia pars eft foporifero- rum,vnde numquam auderem dare vfque ad drac.1. Notandum eft,apud Cordum,& apud plerafque nationes appellari etiam con- fectiones opiatas nonnullas,in quibus nullum foporiferum ingre- ditur,fed folum aromata, & medicamenta calefacientia, & exic- cantia: quarum omnium cōfectionum vfus eft in affectibus uentri- culi,& uteri frigidis,huiufmodi funt triphera maior Phęnonis, tri- phera faracena Mefues, triphera perfica, confectio anacardina, diacaftoreum Nicol. Micleta Nicolai,elect. de Baccis lauri, diafa- tyrion. Dofis harum eft,a drac.1.vfque ad drac.2. Aromaticæ con- fectiones funt,quæ componuntur ex aromatibus, & faccharo,quæ- ue inftitutę funt ut plurimum ad corroboranda vifcera & ad omnes affectus frigidos, vt eft aromaticum rof. aromaticum gariophyl. di- ambra, diamufcus dulcis,& amarus,dianifon,diacalamenthum,dia fpoliticon,diatrion pipereon,diacyminum,diacinnamomum,dian- thum, diamargariton calidum, & frigidū, diagalanga, diacurcuma, dialacca, diapenidion, diaireos, diatragaganthum,calidum, & fri- gidum,diapraffiu,diatrionfandalon, diazingiber,lœtificans Alman foris, confectio liberans, electuarium luftinum, elect. de gemmis, confectio cordialis, electuarium Plyreffarcoticum, confectio Al- chermes, Dofis harum omnium communiter eft, a. drac.1.s. vfque ad drac.3. Condita, vel conferuæ funt, ut dixi, herbæ, uel radices, uel fructus,uel femina, quæ conferuantur in uariis liquoribus, nam funt multa, quæ neque ficca, neque uiridia, poffunt conferuari, & tamen neceffarium eft, omni tempore ipfis uti, itaque inuenerunt medici rationem ipfa conferuandi, & propterea dixerunt confer- uas. Corpora, & liquores quibus utimur ad conferuas, funt ace- tum, fal, oleum, cera.mel faccharum, apud pharmacopolas nullus alius fere liquor eft in ufu ad conferuas præter mel, & faccharum: ueteres cum carerent faccharo noftro depurato, utebantur melle folo, nos frequentius utimur faccharo, quam melle. Sunt confer- uæ, quæ apud pharmacopolas habentur, conferua faluiæ, anthos, facch.rof.borrag. uiolatum,& bugloffatum, quæ appellantur qua- tuor conferuæ, conferua cichorei, menthæ, endiuiæ, citri, tam corticis, quam fucci, acetofæ, beton. citoniorum, nenuph. forbo- rum,cornorum, acorus conditus, myrobal. conditi. Dofis harum eft ab vnc.s. ufque ad unc.1.s. Confectiones lenitiuæ appellantur apud pharmacopolas illæ, quæ clementer, & fine ulla uiolentia mouent aluum, & purgant, & dicuntur lenitiuæ, quia in ipfis nul- lum ingreditur medicamentum ualidum,ut eft fcammonium, colo cynthis. Sunt confectiones lenitiuæ hæ, diaprunis lenit. diaca-

tholicum, hiera Galeni, diacaſſia cum manna, & ſine manna, diaſena lenit. diaſebeſten lenit. caſſia extracta cum ſena, & ſine ſena, & aduertite fieri etiam caſſiam extractam pro clyſteribus quæ alio modo componitur, & non eſt inter lenitiua, electuarium lenitiuum vocatum eſt etiam ex his. Doſis horum eſt, ab vnc. s. vſque ad vnc. j. vel ad drac. x. Confectiones ſol. ſunt illæ, quæ recipiunt ſcammonium, colocynthidem, turbith, & ſimilia. medicamenta vehementiora, vt eſt electuarium de ſucco roſarum, diaprunis ſol, diaſebeſten ſol. diaſena ſol. confectio hamech, elect. de pſyllio. elect. indum maius, & minus, elect. de epithymo, catharticum Imperiale, diaturbith, diacarthamum, diaphęnicon, benedicta ſol, elect. Eleſcoph. vel Epiſcopi. hiera Logod. hiera Pachij, hiera Archig. hiera de colocynthide. Doſis eſt a drac. ij. vſque ad drac. iiij. Pulueres etiam varij in vſu habentur apud Pharmacopolas qui alias ſolent vocari ſpecies, quarum aliæ ſunt aromaticæ, aliæ quæ purgant, aliæ quæ alterant. Species purgantes ſunt, ſpecies hieræ ſimplicis, hieræ Pachij. ſena præparata. Doſis eſt a drac. j. vſque ad drac. ij. & notate apud complures pharmacopolas reperiri ſpecies ſeparatas plurimorum medicamentorum, quæ etiam inueniuntur compoſitæ: ea propter ſi quando vobis placet vti potius ſpeciebus, quam compoſitis, ſeruate ſemper hanc proportionem, vt tertia tātum parte vtamini ſpecierum reſpectu medicamēti ex illis compoſiti. do exemplum, doſis hieræ eſt a drac. iiij. vſque ad drac. vj. Si placebit vti non hiera, ſed ſpeciebus, poteritis vti drac. ij. vel drac. ij. s. idem etiam ſeruandum eſt in aliis. Non purgantes pulueres ſunt ſpecies cordiales temperatæ, & non temperatæ, ſpecies diarhodon Abbat. diacalamenti, diacymini, & tandem ſpecies omnium confectionum aromaticarum, quarum omnium doſis eſt, a drac. s. vſque ad drac. 1. Sequuntur loch, quæ a Gręcis eclegmata, a noſtris lambitiua appellantur, vt ſunt loch pini, farfaræ, loch ſanum, & expertum, loch de ſcylla, de papauere, de pulmone vulpis. loch ad aſtma. Horum doſis ſolet eſſe dimidium cochlearis, vel ad quantitatem nucis auellanæ pro vice.

De pilulis. Cap. 25.

INter alia medicamenta, quæ conſeruantur apud Pharmacopolas, ſunt pilulæ vocatæ. conſeruantur enim apud omnes in maſſa, quę appellatur ab iis magdalium, ita ut magdalium nihil aliud ſit, quam maſſa illa ex qua conficiuntur pilulæ, quæ vocantur a Græcis, καταπότια. Sed notate, apud Græcos, καταπότια, omnia illa appellari, quæ deuorari poſſunt, dicebat enim Scribonius Largus cap. 87. & Marcellus Empir. cap. 26. catapotium eſſe illud medicamentum, quod non diluitur, ſed ita, vt eſt, deuoratur, ex quo loco poteſtis intelligere, quid velint Theophr. & Dioſcor. quando de variis herbis ſermonem habentes, dicunt ſumi catapotium, quod nihil aliud eſt, quam fieri in ea forma, qua poſſint deuorari, non quod fiant pilulæ. Finis propter quem facta fuerunt hæc remedia, duplex eſt, vnus, quia multi ſunt, qui abhorrent medicamenta, quę potu capiuntur, qui cum purgandi ſint, neceſſarium eſt, vt purgentur medicamento minus inſuaui, & ideo inuenta ſunt hæc medicamenta, quæ parua quantitate accepta, minus ægros moleſtant, ea propter ipſa etiam ingrediuntur vehementia medicamenta. Alter finis eſt, vt permanentia diu in ventriculo, poſſint ab vniuerſo corporis ambitu ad ventriculum humores trahere. Doſis harum ſolet eſſe a drac. j. vſque ad drac. j. s. Sed dubitatio eſt de cochijs, quia Raſes auctor harum mandat, vt decima pars totius compoſitionis a ſe factæ, pro ſingula vice ſumatur, quod ſi expendamus illam partem, eſt doſis drac. ij. s. at ſi detur hæc doſis pilularum cochiarum, valde periculoſum eſt, quia daretur paulo minus drac. j. medicamentorum vehementer ſoluentium. Nonnulli difficultatem hanc expendentes, dixerunt contextum Raſis, eſſe deprauatum. Braſauolus, vt tueretur ſcriptu ram Raſis dixit, quod quando Raſes poſuit partem decimam, voluit dandas eſſe pilulas decem, pilulæ autem, inquit, fiebant ad formam ciceris, ita quod ſeruata hac doſi, dicit Braſau. non videtur Raſes vllum errorem commiſiſſe. Sed pace illius viri, nō videtur mihi accommodata hæc defenſio, quia vt docui vos, menſura ciceris eſt gr. ij. s. aut paulo plus, ea propter decem pilulæ, ad formam ciceris, erunt circiter 26. aut 27. grana, ita vt ſumma tota non excedat ſcrup. j. s. ſed huiuſmodi menſura eſt parua, neque eſt rationi conſen tanea. Sed video vos ſtatim pro Braſauola dicturos nonne Galenus primo de local. cap. 2. dat vndecim ex ſuis pilulis cochiis ad formam ciceris? igitur videtur ſententia Braſau. Galeno eſſe conſen-

taneam. respondeo id sane Galenum dicere, verumtamen sanè interpretanda est eius sententia, si quidem scribit, se iuuenem illum de quo loquitur, bis in quinque diebus hiera purgasse, & in prima vice drac.iiij.dedisse, in secunda. v. addit, se ante hanc purgationem dedisse vndecim pilulas, ea propter videtur Galenus eo in loco dedisse eam paucam quantitatem pilularum, quoniam in animo habebat non purgare exquisitè, sed potius præparare, & disponere ad purgationem faciendam per hieram: adeo vt hæc sententia Galeni Brasauolę nihil faueat. Dicendum est igitur, Rasem exhibuisse eam quantitatem, non quod mensuram eam voluerit esse omnibus communem, sed quod nunquàm liceat transcendere eam quantitatem; scilicet drac.ij.s. quasi vellet dicere, dandas esse eas pilulas, sępe in minori quantitate, numquàm plus drac .ij.& media. hoc autem dicit Rases, quia tempestate sua, & in ijs regionibus Arabiæ licebat hominibus medicamenta paulo vehementiora recipere. Pilulę quæ apud pharmacopolas sunt in vsu. hęc sunt, alephanginę, assairet, arthetice, arabicæ, de agarico, aureæ, cochiæ, aggregatiuæ, de eupatorio, fumi terræ, de hiera, de hiera cum agarico, de colocynth. de euphorbio, fœtidæ maiores, & minores. Indę, de hermodactylis, de lapide lazuli, lucis, de mezereo, mastichinæ, de tribus, de aloe, de sarcocolla, pilulæ Ruffi, sine quibus, stomachicæ, imperiales, de opoponace, de bdellio, de cynoglossa, bechicæ. Harum omnium rerum fere communis est, quam dixi, dosis, exceptis tamen nonnullis, & præsertim, de cynoglossa: istæ enim opiatæ sunt, & confectæ ad conciliandum somnum, & sistendum sanguinem, ideo numquàm transcenditur dosis scrup.∴ vel drac.s. bechicæ uero cum factę sint ad sistendum tussim, solent detineri in ore sub lingua, non deglutiri, dosis itaque est scru. ij. vel drac.j. idem etiam dicendum est, de pilulis illis, quas ad sitim sedandam componebant veteres, quasve Galenus 8. de local. dicit vocatas esse κατάποτια ἄδιψα,

De trochiscis. Cap. 26.

NOn multum dissimilia pilulis sunt alia medicamenta orbiculari forma composita, & propterea appellata trochisci, vel cyclisci, vel artisci; nos vocamus trochiscos, vocamus quoque sphærulas, & pastillos; quorum omnium tria sunt apud pharmacopolas genera alij sunt, qui vehementer purgant; alij qui mediocriter, alij qui corroborant solum, & alterant. Trochisci qui purgant vehementer, sunt alhandal vocati, troc. violarum cum scammonio, horum dosis est a gr. v. usque ad xij. uel xv. Qui uero minus pur

gant,

gant,ſunt trochiſci de rhab.de agarico,agaricus troc. & notate diffe rentiam eſſe inter trochiſcos de agarico,& agaricum trochiſcatum, trochiſci de agarico fiunt ex agarico tenuiſſimè trito, ſale gemmę, & ſyrupo acetoſo: agaricus autē trochiſcatus fit ex agarico loto,& macerato in uino, cui infuſum ſit Zingiber. ſed de his aliàs. Doſis horum eſt a ſcru. ij.uſq; ad v. Trochiſci non purgantes,ſed alterātes, uel corroborātes,sūt trochiſci ſcyllitici,de uipera,hedichroi,cyphi, troc.ramich.de capparib.de eupatorio,de lacca,diarhodō,de berbe ris, galliæ, aliptæmuſcatæ, decarabe, de quib.uolo uos monere, factos eſſe hos,ad ſiſtendum ſanguinem fluentem,& cōiter practicantes ſolent uti in omni fluxu ſanguinis, & quando è pectore emanat. ſed ſum huius ſententiæ, non conuenire quando ſanguis è pectore exit,& adducor auctoritate Galeni 7.de local.4.quo in loco dum exa minaret primam Andromachi compoſitionem, dicebat, eam non conuenire in affectibus pectoris, quia nullum aderat medicamentum,quod facultate propria reſpiceret partes ſpirituales, ſic ego di co,ſi examinemus trochiſcos de carabe,in ſunt quidem multa medi camēta adſtringentia, ſed nullum adeſt, quod facultate ſua reſpiciat partes ſpirituales, igitur hoc obiter uolui uos monere, ne coecorū more praxim ueſtram faciatis.Sunt præter hos alij appellati de myr rha,alkekengi,de roſis,de camphora,de ſpodio,de terra ſigillata,be chi .Doſis trochiſcorum eſt,a drac.j.uſque ad drac.ij.immo uero ſolent communiter trochiſci fieri ea magnitudine, qua pendent drac. j.quaſi ſit ipſorum hæc conſtituta doſis,ſed,ut dixi, licet etiam tranſc ndere uſque ad drac.ij.eſt tamen differentia quędam, quia in trocìſc is alkekengi pro qualibet drachma ingrediūtur tria grana opij unde communiter opij ſolent dari gra.ij.uel iij.raro licebit tranſcendere ad drac. j. ſimiliter gallia, & alipta muſcata non dantur in hac menſura,quoniam hęc medicamenta ſunt compoſita ex rebus odoratiſſimis,ex muſco, ligno aloes, ambra, atque raro ſoli hi trochiſci exhibentur,ſed ſolum dantur cum aliis,ut iucundiora efficiant medicamenta.Hic ſit finis capitis a nobis propoſiti de quantitate medicamentorum,quod ni fallor ita exacte tractatum fuit, ut pauca re liquerim uobis deſideranda.

HIER·

HIER. MERCVRIALIS PRAELECTIONVM.

LIBER TERTIVS.

Qui medicamentorum componendorum rationem tradit, ac methodum.

De medicamentorum præparatione, quæ per elixationem fit. Cap. I.

SEQVITVR caput de modo componendi medicamenta, omnium ſane vtiliſſimum. puto vnumquemque veſtrum ſcire medicos in ſuis ordinandis receptis addere, miſce, & fiat ſecundum artem. ſi poſtuletis., quæ ſit hæc ars? perquam rari erunt, qui poſſint explicare, qui ignorant, dicunt hanc ſpectare ad pharmacopolas, verum hoc eſt, ſed qui futuri ſunt medici perfecti, & non vulgares, debent etiam hæc intelligere, quia ſæpe facimus medicinam abſque pharmacopolis, ſæpe etiam pharmacopolæ ſunt adeo ignari, ut melius ſit ipſis carere, quare maxime laudare ſoleo veteres medicos, qui in domibus propriis, & manibus propriis parabant medicamenta. Hoc eſt videre apud Hippocratem, & Galenum, & apud omnes primarios medicos illius ſeculi, qui manibus propriis, ut non defraudarent humanum genus, componebant medicamenta. nos poſtquam dedignamur componere, debemus ſaltem artem cognoſcere, quomodo ſint componenda. hic modus componendi nihil aliud eſt, quam ea certa ratio componendi, quam Ariſto. tertio, ni fallor, Ethic. dicebat eſſe ſicut ſal, quia ſicut ſal, neceſſarium eſt omnibus dapibus condiendis, haud aliter hæc ratio operandi, quæ eſt prudentiæ pars, neceſſaria eſt omnibus humanis operationibus. Conſiſtit hæc ratio in

tio in tribus potiſſimum(de componendis medicamentis loquor) in menſura, tempore, & ordine; quæ vel obſeruantur in medicamẽtis antequam in mixtionem veniant, aut in ipſa compoſitione, & mixtione: ante mixtionem ſeruatur hæc ratio, quando. Præparantur medicamenta; præparãtur autem, vel vt melius miſceri poſſint. vel etiam, vt citra mixtionem in vſum venire queant: præparatio quinque modis perficitur, coctione, ablutione, infuſione, trituratione, leuigatione, & deſtillatione. Sex itaque ſunt operationes, quibus vtuntur medici, & pharmacopolæ ad ſua præparanda medicamenta, quas præparationes cum inſtituerim vos exactiſſimè docere, de coctione agere incipiam.

Coctio quæcunque ſit, ſiue naturalis, ſiue arte facta, neceſſario a calore perficitur. fit quidem naturalis a calore ſolari, & animali, ſed de hac non eſt Scopus noſter, vt in preſentia tractetur, ſed de ea duntaxat, que fit quidem a calore, ſed artificialiter. Non naturaliter fit huiuſmodi coctio omnis a calore elementari, hoc eſt igneo, dicit enim D. Plato in Protagora, Prometheum illum ſuffuratũ eſſe ignem a cœlo, & donaſſe hominibus, vt eſſet omnium artium inſtrumentum. Porro calor elementaris, a quo fit coctio, modo cõiũgitur humido, modo ſicco, vbi copulatur ſicco, fit ſpecies coctionis, que appellatur aſſatio, vbi autẽ copulatur humido, & fit coctio, dicitur elixatio, quam ſententiam locupletiſſime explicatam habetis apud Ariſt. 4. Meteor. Videamus primo, quomodo medici vtantur hac præparatione, quæ dicitur elixatio, que nihil aliud eſt, niſi coctio quedam facta a calido humido, vt fiunt decocta omnium herbarum, & medicamentorum purgantium. Propter duos fines ſolent medici elixatione vti, vnus eſt, vt medicamentorum facultas liquoribus inducatur, quibus deinde vtẽdum eſt propter varia hominum beneficia: alter finis eſt, vt per decoctionem praue medicamentorum qualitates, & vitia omnia auferantur. In elixatione autem facienda, ut ſecundum artem fiat, ſunt quedam obſeruanda ex parte ignis, quedam ex parte liquoris, quedam uero ex parte medicamentorum. Ex parte ignis elixantis illud neceſſarium eſt obſeruetur ne ſit uehemens, ſed blandus, & ratio eſt, quam dicit Meſues, quia a flammeo, & uehementi igne facultates medicamentorum abſumuntur, a blando, & leni retinentur. Ex parte liquorum. in quibus fit elixatio, ſunt etiam nonnulla obſeruanda, primum, vt ſi uelimus per elixationem medicamenti facultatẽ liquori inducere, ſit liquor depuratus, & denudatus omni extrenea qualitate, quia ut dicit Ariſt. quod debet aliquid recipere, vt ſit a na tura recepti denudatum neceſſe eſt, ea propter, uel aqua communis, uel ſerum, uel quicquid aliud expers eſt qualitatis extraneæ eli

gendum

gendum erit. Si autem optemus per elixationem medicamenta ca-ſtigare,& corrigere,tum ad elixationem faciendum ſunt ea eligenda, quæ poſſint voto noſtro ſatisfacere, verbi gratia, ſi volumus corrigere ſcammonium,& eſulam, in aliquo liquore decoquimus, qui poſſit hoc efficere,vel in aliquo alio corpore, verbi gratia accipimus cytonium, in quo imponentes ſcammoneum ita elixamus, vt vires amittat, ſic etiam vbi uolumus corrigere facultatem ellebori, imponimus in raphano, ut ſcilicet elleborus caſtigetur. Ex parte liquoris eſt etiam illud obſeruandum,vt accipiatur in ea mẽſura, qua poſſimus rectè coquere, elixare, & caſtigare, capitur autem menſura liquoris ex commenſuratione medicamentorum elixandorum,uel corrigendorum, ſunt uero medicamenta elixanda, uel corrigenda trium generum,aut ſunt craſſa,vt ligna, radices, ut ſemina aliqua,quæ omnia craſſa ſunt, & dura: alia vero lenia ſunt, & rara, ut flores,aromata, ſemina frigida: alia vero mediocria, vt epithymus, capillus vener. nonnulli fructus, ut ſebeſten, pruna. ſecundum itaque differentiam uariam horum medicamentorum capienda quoque eſt differentia liquorum aſſumendorum, quia ſi res fortes,& duræ fuerint elixandæ, debet liquoris maior portio aſſumi, & ratio eſt, quia res duræ, & fortes, ut elixentur debent diutius ebullire, neceſſario in diutina ebullitione conſumitur magna pars liquoris,ea propter neceſſarium eſt, ut accipiatur in magna quantitate. vbi res lenes ſunt elixandæ, ex aduerſo debet minor eſſe quantitas liquoris.E.g.in elixando ligno accipiemus ligni lib.j.& lib.viij.liquoris,ubi aromata,ubi flores erunt elixandi, multo minor quantitas accipitur, verbi gratia vna lib. medicamenti, & iij. vel iiij. liquoris, & ratio eſt, quia hæc medicamenta parum ebullire debent, ne facultas euaneſcat, & ideo paucus debet eſſe liquor. ſin medicamẽta ſint mediocria debebit, etiam aſſumi mediocris quantitas liquoris, ita ut ſit minor menſura, quam in medicamentis duris,& maior, quam in lenibus, & raris. E. g. uultis facere de coctum ligni,accipietis libram ligni,& 8.libras liquoris, coquetur autem vſque ad conſumptionem medietatis, eo quia ſi extrahenda eſt facultas ligni ex illius dura, & tenaci ſubſtantia, operæprecium eſt,vt per diutinam elixationem illud fiat. ſin uero ex floribus,& aromatibus erunt uobis facienda decocta, accipietis partem unam medicamentorum, & iiij. partes aquæ, & curabitis, ut ebulliant duabus, uel tribus ebullitionibus ad ſummum, quia ſi plus ebullirent, proculdubio facultas ipſorum euaneſceret, ſint autem ex epithymo,ex capillo uene.ex ſena faciendum ſit decoctum, accipietur.E.g.lib. 1.medicamentorum,& lib. v.liquoris, & ebulliẽt uſque ad conſumptionem quartæ partis. Sed dicetis, ſi nobis faciendæ

ciendę ſint elixationes diuerſorum medicamentorum, ita vt alia ſint dura,& tenacia ,alia uero lenia, & rara, & alia mediocria, quid agendum? ratio obſeruanda eſt,vt omnia tempore inæquali coquã tur,vt ſcilicet primo denſa, & dura ponantur ad ebulliẽdum, vſque quo dimidio ſint cocta, deinde apponantur mediocria,uſquequo & ipſa dimidio ſint cocta,poſtremo lenia,& rara,ſic enim fiet, ut du ra debite coquantur, nec mediocria ,nec lenia magis elixentur, quã par ſit.propter quod dum facimus decoctum ligni , & uolumus ap- ponere,uel herbas,uel flores,curamus,ut primo decoquatur lignũ ſolum,& ubi fuerit ſemicoctum,apponantur herbæ,& ſi herbæ ſint leniores, & rariores, ut in fine decoctionis ipſius ligni apponantur curamus . Id in coctione medicamentorum eſt quoque perpetuo obſeruandum , ut uiridia magis coquantur ſiccis . Sed dicetis, ui- detur potius contrarium eſſe faciendum,quoniam omnes herbæ re centes eo facilius coquuntur, quo ſunt recentiores , hoc probatur experientia quotidiana . dico facultates medicamentorum uiri- dium magis in profundo latere,magis infixas eſſe, facultates uero ſiccorum eſſe magis in ſummo,ea propter ſi paulo plus ſicca coquã- tur,tota facultas,quæ eſt in ſuperficie, conſumitur, ex aduerſo ſi re- centia minus coquantur,quam par ſit,facultas quę in profundo la- tet non extrahitur in liquore.Quod dico de ſiccis,idem putate di- cendum de ſylueſtribus , & hortenſibus,nam ſylueſtria ſemper ſunt ſicciora,hortenſia,& culta ſemper humidiora, ita ut eadem ratio- ne qua ſicca,ſint minus bullienda,ſic,& ſylueſtria ubi notare etiam debetis,quod quandocunque licet uobis uti in elixationibus medi camentis ſylueſtribus,ſemper ea potius eligatis, quam culta : quod ut ſcribit Hipp. 4. de morbis, & Theophr. uerę medicamentorum facultates ſunt in ſylueſtribus non in cultis , & uera remediorum natura quęrenda eſt a ſylueſtribus,n ona mangonizatis , dicit enim Hipp. eo in loco, omnia a principio fuiſſe ſylueſtria,quando ſcili- cet a natura ſolum producebantur poſtea uero hominum induſtria eſſe mangonizata,& fere adulterata. Hæc itaque de elixatione. cir- ca quam poſſit quis dubitare,quomodo poſuerim inter elixationes quando,ut ſcammoni: facultas corrigatur , coquimus ipſum in cy- toneo.Similiter quando elleborum corrigere uolumus in raphano, nam uidetur potius eſſe quędam aſſatio , eo quia coquitur cyto- neum in furno , & aſſatur : reſpondeo appellari elixationem huiuſ- modi decoctionem a Meſue, quia humiditate , & liquore cytonei efficitur tota coctio , & quamquam mediate uidetur quędam aſſa- tio, immediate tamen eſt elixatio , quamquam manifeſtior eſt eli- xatio,quando ut corrigantur medicamenta decoquuntur in deco- ctis uariarum herbarum,& florum,ut docet Meſues.

De assatione. Cap. 2.

ALterum genus coctionis efficitur a calido ficco; et cõmuni quodã nomine videtur ab Arist. dici assatio, atque apud medicos in frequentissimo est vsu, fuitque etiam apud veteres. Sunt huius decoctionis quatuor genera, prout sunt quatuor ignis operationes circa corpora, in quę agit, prima operatio ignis in corpus est, vt calefaciat: nam ante omnia corpus, in quod agit ignis, calefacit, secunda est, quod superficiem transmutat, et tunc crustam quandam inducit, tertia quando non solum superficiem, verumetiam totam corporis substantiam, transmutat, & hoc est, quando in carbones corpora transmutat; quarta, & postrema operatio est, quando non solum transmutat totam substantiam, verumetiam in cinerem eam redigit. secundum igitur quatuor hasce operationes quatuor habent medici præparationes, quæ variis, & diuersis nominibus appellantur. Vbi solum medicamenta calefiunt dicitur a medicis torrefactio. & vt sciatis modum, & artem, accipitur lamina siue patella, quæ ponitur super carbones, laminæ superiniiciuntur medicamenta, quæ deinde crebro agitantur vsquequo medullitus calefiant, atque huiusmodi calefactio, vt dixi, appellatur torrefactio, cuius finis nullus alius est, nisi vt per ipsam medicamenta aperiãtur, quo possint magis extrahi, vel per coctionem, vel per infusionem, vel per ablutionem, facultates ipsorum, atque magis penetrare. sic, quando vultis, vt fiat cito aqua hordei, curandum est, vt hordeum mundatum in hunc modum torrefiat, sic facilius, & citius extrahitur vis, & facultas ab ipso. Secunda species coctionis a calido sicco est ea, quæ proprie dicitur assatio, & fit eodem modo quo torrefactio, scilicet in eadem lamina, sed differt, quod in torrefactione solum calefit medullitus medicamentum, in assatione vero etiam superficies mutatur, atque hac ratione dicit Arist. 4. Meteor. & in problem. assata in profundo esse humidiora, in superficie vero sicciora, & aridiora. Vsus & finis huius præparationis multiplex est, vnus vt facultas purgatoria augeatur, alter vt minuatur, tertius vt facultas vna ab alia separetur. E. g. Scyllæ radix purgat propter substantiam sui terrenam, & siccam. quia vero hæc facultas obruitur ab eius humiditate viscida, & lenta, assatur scylla, quia per eam assationem consumitur humiditas viscida, & lenta, quæ hebetabat, & obruebat purgatoriam facultatem: ex aduerso in psyllii semine facultas posita est in ipsius humiditate, quando igitur placet auferre a psyllio purgatoriam facultatem, assamus,

quia

quia ſic ea humiditas, quæ erat uehiculum purgatoriæ facultatis abſumitur,& exiccatur. Separatur facultas a facultate, quando uritur,ſeu aſſatur rhabarbarum, nam in rhab. eſt, facultas purgatoria ratione partium tenuium,eſt adſtrictoria ratione terreſtriū, & craſſarum: quando igitur cupimus, ut rhabar. adſtringat, & non purget, aſſamus, eo quia ex aſſatione partes tenuiores, quæ hærent in ſuperficie,& purgant,igne conſumuntur,& cum remaneat terreſtris, fit medicamentum ad adſtringendum efficax. Tertia præparatio per coctionem a calido ſicco eſt ea, quæ a medicis uocata eſt combuſtio,quæ etiam haud aliter efficitur atque aſſatio, & torrefactio, ſed differentia eſt, quia in combuſtione tam ſuperficies quam profundæ partes totæ mutantur, hæc præparatio inſeruit medicis, quando optamus a medicamentis acrimoniam, & acutiem, & uitium omne auferre, & proinde mitiora ipſa reddere. ſic comburitur alumen,æs:comburuntur, ut dicit Galenus 9. de ſimpl. omnia fere metalla,ſcilicet quæ cum ſint acria mordentia, & aſpera, ubi fuerint combuſta amittunt hæc uitia, & ut dicit Galenus multo mitiora euadunt. Poſtrema præparatio eſt: Incineratio, quæ alias a medicis, atque a chymicis conſueuit appellari calcinatio,& fit etiam huiuſmodi præparatio eodem inſtrumento, ſed cum redigenda ſint medicamenta in cinerem,opus habent, & pluri tempore, atque etiam maiore ignis actione. ſic in cinerem redigimus cornu cerui, ſic conſueuerunt fieri antiſpodia ex combuſtis radicibus arundinum. Vſus autem horum medicamentorum in cinerem redactorum uarius eſt, ut excitent magis, ut poſſint diutius conſeruari,& ut poſſint cum aliis medicamentis miſceri. Hactenus de prima illa præparatione, quæ fit per coctionem. Sequitur ea, quæ fit per infuſionem.

De infuſione ſeu maceratione. Cap. 3.

MEdicamentorum infuſio, ſeu (ut practici dicunt) maceratio,ad plurima in medicina utiliſſima eſt, & nihil aliud eſt, quam quædam medicamentorum in liquoribus maceratio, quæ propter quinque, uel ſex fines fuit inſtituta. Primus finis eſt, ut medicamentorum benignæ facultates a prauis ſeparentur, ſic enim granum gnidium, & eſula macerantur lacte, ut prauitas, & acrimonia corrigatur, ſic etiam turbith aceto maceratur, quo ab ipſo turbandi facultas auferatur. & notate apud Me-

fuem corruptam esse literam, quia vbi dicit, granum gnidium, & esulam macerari aceto, & turbith macerari lacte falsum est; quoniam contrarium verum est. Secūdus finis fuit, vt medicamenta maiorem operandi uim nanciscantur, sic enim agaricus infunditur oxymelli, sic hermodactylus infunditur succo raphani, & scyllæ, vt maiorem operādi facultatem acquirat. Tertius finis est, vt res duræ emolliantur, sic enim lignum guaiacum, myrobal. & similia infundimus, quæ cum dura sint, opus habent emollitione. quartus finis est, vt medicamētis lubricitas comparetur, merito cuius possit diffugere, & dilabi, nec adhærere intestinis, sic enim scammonium maceratur in muccilagine tragacanthæ, maceratur etiam in oleo viol. sicut & colocynthis eadem muccillagine maceratur, ne adhæreat intestinis. alter finis est, ut liquori facultas medicamentorum indatur, nam sepe usu uenit, ut medici opus habeant, uel ratione aegri, uel alia ratione, medicamentis liquidis, propter quod, ut possint uti medicamentorum solidorum facultatibus, excogitata est infusio, in quam cum medicamenta deponant facultates suas, utiliter, & faciliter utuntur ipsis. Causæ uero præcipuæ propter quas medici infusiones magis amant, tres sunt, prima est, quando cupiunt, ut medicamentum longè lateque per corpus penetret, sic aloem infundimus in decocto aromatum, atque ipso decocto utimur, facit enim huiusmodi decoctum, ut facultas aloes penetret totum corpus, sic etiam infundimus agaricum in decocto Zingiberis, & decocto vtimur, ut facultas agarici permeet totum corpus. Altera causa est, quando optamus alicuius medicamenti diminutam facultatem, sic enim infundimus scammonium, & rhab. interdum in syrupis, ut postmodum syrupis illis vtentes, habeamus quidem illorum medicamentorum facultates, sed castigatas, & diminutas. tertia causa est, quando optamus separari facultates a facultatibus. exemplum, habemus in myrobal. & rhab duas facultates purgatoriam, scilicet, & adstrictoriam, placet nobis solum uti purgatoria, quæ in superficie posita est, ea propter infundimus rhabar. & myrobal. atque ita purgatoria facultate potimur, & adstrictoria nihil incommodat. Hi sunt fines, & hae causæ, ob quas medici infusiones medicamentorum requirunt. Ars autem faciendi infusiones aliqua requirit ex parte liquoris, aliqua ex parte medicamētorum. ex parte liquoris, ut primo diligenter aduertatur an utēdum sit liquore, cui medicamentum infundimus, an medicamento infuso. Si liquore sit utendum, hæc debet esse regula, ut tantum liquoris sumatur quantum sat est ad immergendum totum medicamentum: sin autem sit medicamento utendum, debet quantitas liquoris esse maior, ratio est, quia ubi est utendum liquore, studium nostrum esse

debet,

debet, ut facultas medicamenti efficaciter tota relinquatur in liquore, ea propter quanto minor est quantitas, tanto magis relinquitur facultas: vbi autem vtendum est medicamento, quia liquor debet corrigere, quanto maior est copia liquoris, dummodo sit intra modum, tanto magis medicamētum corrigit, & castigat. Ex parte liquoris requiritur & aliud; vt semper antequam infundatur medicamentum, liquor calefiat, & conseruetur calidus, quoniam liquoris calor prodest ad eliciendam, & extrahendam medicamenti facultatem. Ex parte medicamentorum requiruntur etiam aliqua, & sunt, vt diligenter attendatur, quæ sit substantia medicamentorum infundendorum, quia si materia sit dura, & densa, longo tempore sunt infundenda, ea propter lignum, rhab. myrobal. longo tēpore sunt infundenda, & qui duabus, vel tribus horis duntaxat infundunt rhab. malè agunt, quia cum corpus sit durum, non potest facultas extrahi tam breui tempore. accedit etiam, quod si diutius infundantur hæc corpora, non est necessarium, vt tam diu bulliant, ea propter minus detrimenti sustinet ipsorum facultas. Si substantia medicamenti sit mediocris, infusio debet fieri nō ita diu, sic epithymus, & sarsa infunduntur, sed non tam diu, quam rhab. lignum, & myrob. Quæ vero sunt tenui substantiæ, adhuc pauciore tempore egent vt sunt aromata, & flores. Quod si varia hęc, & diuersa medicamenta sint simul infundenda, hoc etiam ars requirit, vt primo infundantur, quæ sunt substantiæ durioris, secūdo quæ mediocris, postremo quæ tenuis. Est hoc in loco aduertendum circa medicamenta purgantia infundenda, vt semper, quando facitis infusionem, diligenter consideretis, an sint vobis liquanda solida medicamenta, an non, quia si liquanda sint solida, vt electuaria, quod plerunque contingit, vt est elect. lenit. elect. ros. Mesues, debetis metiri liquorem vestrum, ita ut possit sufficere ad liquanda hæc medicamenta, & quantitas ad id præstandum idonea erit ad summum vnc. iii. vel v. si non liquanda sint solidiora, sæpe enim vtemini solum cum infusis, vel manna, vel melle, vel syrupo rosato solutiuo, eo in casu poteritis minori quantitate metiri liquores vestros. e. g. ad vnc. ij. vel iii. & ratio est, quia medicamenta, quæ potu sumuntur, quanto minore quantitate exhibentur, tanto minus aegros molestant, & vobis parient ægrotantis gratiam. Est & aliud aduertendum, apud medicos esse vsum, vt faciant separatim infusionem medicamentorum, et separatim vtantur aliquo decocto ad dissoluenda solida medicamenta, quorum usum non admodum probo, vtor et ego interdum, sed frequentius soleo vti infusione sola, propterea quod multo melius fermentatur facultas medicamenti in solo infuso, quam si infusioni addatur noua aliqua de-

ctio

ctio.iccirco,quàndo uel agaricum,uel elleborum, uel rhab. vel myrob.infundere placebit, accipiatis eam quantitatem liquoris, quæ possit sufficere, ne cogamini ad eliquanda medicamenta nouam decoctionem inutiliter adiungete.

De lotione: Cap. 4.

LOtione, medicamentorum sunt pariter ex ijs præpàrationibus, quæ necessariæ sunt medicis ad felicem remediorum usum. differunt lotiones ab infusionibus, vt etiam alias dixi, quia in infusionibus totæ medicamentorũ substantiæ diu immerguntur,[in lotionibus medicamenta secundum superficiem duntàxat abluuntur. Lotiones fuerunt quidem in usu apud veteres, sed tempore Hippocrat. & hæ, & infusiones non erant admodum vsurpatæ, sed magis decocta. Post Hippocratem veteres medici frequentissime vsi sunt & infusionibus, & lotionibus, vtebantur lotionibus propter multos fines, quorum ille vnus erat, vt acuitas medicamentorum, tam natiua, quam acquisita, retunderetur,sic dicit Galenus 4. de med. per genera cap. primo, omnia mineralia lauari.sic etiam mandat Mesue semen vrticæ abluendum esse muccilagine tragacanthæ, ut scilicet acrimonia ipsius retundatur.sic dici Galenus 9.de simpl.aes vstum adhuc acrimoniam retinere,eam autem deponere,si abluatur,& propterea fieri utile medicamentum obducendæ cicatrici. Alter finis ablutionis est, ut praua omnis qualitas auferatur,sic lapis cyaneus,& lapis arm.a medicis lauantur,vt amittant prauam illam qualitatem, quo vomitum concitant,sic etiam,qui volunt ab aloe remouere prauam illam facultatem aperiendi hæmorrhoides(si tamen ei inest)abluunt aloen aqua bdellij,& tragacanthæ.Tertius finis est,vt si quid terrestris,vel sordidi medicamentis inest, per lotionem totum auferatur, sic namque abluimus terebinthinam, passulas, herbas, atque radices, quo scilicet depurentur ab omni sorditie.Quartus,vt facultas medicamentorũ intendatur: propter quod, qui volunt aloes eccoproticam facultatem intendere,abluunt ipsam,vel decocto agarici, vel rhab.uel simili,quod possit facultatem purgandi augere. Quintus, ut auferamus a medicamentis odores tetros,ea propter olea, pinguedines, terebinthinam omni studio abluimus,ut ab iis tetri auferantur odores.Sextus & postremus finis est,ut medicamenta subtiliora,& penetrabiliora fiant, ut scilicet possint magis commisceri, & ad hoc respiciebat Galenus 2.de simpl.15.quando mandauit nobis,

bis,abluenda esse olea, pinguedines, & similia omnia, ex quo loco hoc debetis recipere documentum, vt quando vultis componere medicamentum,in quo ingrediantur pinguedines,vel olea,semper curetis ea ablui, quia sic magis commiscentur aliis medicamentis. Fiunt huiusmodi lotiones variis liquoribus, interdum aqua simplici,interdum vino,interdum aquis alembicatis,decoctis variis,& tādem fiunt varis, & diuersis liquoribus, prout hoc, vel illud optamus. Terminus lotionis in oleis, & pinguedinibus est, usquequo odor omnis,& sordities tollatur,& iccirco non sunt hæc sæpe permittenda aromatariis qui vna vel alia vice abluunt, vt fugiant,labores,& nihil agunt. quia. e. g. terebinthina, si est spolianda graui odore, est sæpissime abluenda, sic etiam de multis alis. et notate etiam,quando medicamenta pinguia,& oleosa sunt lauanda,semper lauari debent calido liquore, contra quam conuenit in lauandis mineralibus,quę potius requirunt frigida,quam calida, quia mineralia lauantur quo tempore sol maxime ardet, quo tempore diu sub sole detinentur,& quo magis manent sub sole, eo melius perficitur ablutio mineralium. Terminus perfectę ablutionis est, vsquequo clara aqua euadat, nam ea est ars lauandi mineralia, vt sub sole agitentur, & sæpe mutetur aqua, ac id tamdiu fiat, donec aqua euadat clara, atque etiam quousque acrimonia abolita sit. Sed dicetis videtur esse parua differentia inter infusionem, & ablutionem.dico quod si respiciamus materiam infusionis, et ablutionis, est vna,et eadem,quia iisdem liquoribus possimus vti ad abluendum, quibus ad infundendum,sed differunt secundum effectus, quia infusione totæ medicamentorum substantiæ alterantur, et vt ita dicam,medullitus penetrantur a liquoribus, per lotionem vero tantum partes superficiariæ alterantur, siquidem facultas, quæ vel est corrigenda,vel auferenda,plerunque in medicamentis abluendis est in superficie posita, quod si sint aliqua medicamenta, quorū facultates in superficie positas optemus, vel non sunt abluenda, vel id parcissime agendum, quare prudentissime Mesue præcipiebat ne intybum aut cichoreum syluestre,rosas atque similia abluamus, ne scilicet herbarū facultas in superficie posita tota auferatur: sed dicetis,quomodo igitur aloe abluitur a medicis, quando nolunt vt purget,etenim facultas purgatoria aloes videtur esse infixa substantiæ eius,quod si per lotionem auferatur, videtur etiam dicendum a lotione medicamentorum substantias penetrari.respondeo, verū esse id, quod Galenus sæpissime,et omnes alij medici testati sunt, scilicet aloem lotam amittere facultatem purgandi sed varij sunt modi, quibus potest ablui,vel enim abluitur sæpissime, uel moderate, uel bis, semelue, si abluatur bis, semelue nihil fere detrimen-

ti pa-

ti patitur vis purgandi,si mediocriter diminuitur, ſed non aufertur ſi ſæpiſſime abluatur non modo diminuitur,verumetiam pene extinguitur,& ratio eſt,quia tametſi facultas purgatoria aloes totã ſubſtantiam penetret,eſt tamen poſita in partibus tenuibus, & multis, quo fit,vt per multas lotiones,multæ illæ partes aboleantur,per moderatas aliquæ ſolum,per minimam nullæ ferè. & quod hoc ſit verum inde licet colligere,quia qui volunt aloem abluere, primo conterunt ipſam in minutas partes, vt ſcilicet ratione ablutionis poſſit penetrari tota ſubſtantia,deinde vbi contriuerunt,affundunt aquã, agitant,ac dimittunt,vt ſubſideat,vbi ſubſedit proiicitur, & iterum noua affunditur,agitatur,ac ad ſubſidendum dimittitur, ſicque interdum ſepties,octies,& decies id fit,prout volumus extinguere facultatem purgatoriam, & aduertite, quod quando veteres locuti ſunt de lotione aloes,vt Dioſc.& Galenus,ſemper intelligunt,vt debeat ablui aqua pura,non medicata,quia & decocta,& aquæ medicatæ præbent aloe varias facultates.

De trituratione. *Cap. 5.*

TRituratio, qua ſæpe medici vtuntur in præparandis medicamentis, nihil aliud eſt, niſi medicamentorum partitio modo in craſſiores partes, modo in tenuiores facta . fuit autem propter tres fines inſtituta, vnum, vt hac operatione poſſint medicamenta facilius commiſceri, & confundi, dicebat enim Ariſt. mixtionem nihil aliud eſſe niſi miſcibilium alteratorum vnionem, vt autem fiat vnio , operaeprecium eſt minimum vnius tangi ab alterius minimo, ea propter ſi debeant medicamenta commiſſceri,neceſſe eſt,vt ita parentur , vt vnius minimum poſſit alterius minimum tangere . Alter finis fuit, vt prauæ medicamentorum facultates inter triturandum difflentur,& euaneſcant,nam vt videre eſt,medicamenta vbi terũtur,ſemper aliqua corpuſcula effluunt, in quibus cum poſitæ ſint prauæ facultates,vna cum iis,hæ facultates euaneſcunt, ſic colocynthis, & ſcammonium , (vt dicit Meſues) teruntur,quamquam male Serapio dixerit colocynthidem eſſe craſſo modo terendam. Ex hoc colligere poteſtis,magna prudẽtia vtendum eſſe, vbi medicamenta praua conteruntur, quia alioqui non raro magnopere offenduntur terentes, & vidi ego homines ad mortem pene redactos propter hanc imprudentiam.Sed dicetis,ſi verum eſt,per triturationem expirare prauas facultates, ſimiliter verum eſſe,quod expirent bonæ, quia ſicut illæ poſitæ ſunt

in

in vaporibus, sic & bonæ medicamentorum facultates positæ sunt in tenuioribus partibus. Respondeo, triturationem duplicem esse aliam lenem, aliam vehementem, vehemens, dicit Mesues, mala est, quoniam per eam dissipantur facultates medicamentorum, sin vero blanda sit, & lenis, (vt esse debet,) multum ab est, vt bonæ medicamentorum facultates quicquam mali patiantur. Sed dicetis, quæ est ratio cur hoc debeat potius in bonis contingere, quam in malis? dico, summa naturæ prouidentia factum fuisse, vt medicamentorũ facultates vtiles tenacius inhæreant, quam prauę: posuit enim natura de animalium salute maxime sollicita, facultates medicamentorum meliores in intimis penetralibus, prauiores autem per superficiem extendit; non nego esse etiam in aliquibus medicamentis bonis facultates in superficie positas, sed maxime aduertendum est in his, vt terantur blandissimè, & crassiori modo, & hoc est, quod prudentissime nos monuit Mesue, rhab. non esse subtiliter terendum, quoniam cum facultas eius posita sit in tenuioribus partibus, per triturationem facile expirat: habeatis hoc documẽtum in praxi ue stra, ut semper, quando rhab. estis administraturi, diligenter consideretis an sit densæ substantiæ, an rarę, quia si sit substantię rarioris, præcipiendum est pharmacopolæ, ut crassiuscule conterat, alioqui facultas facile difflatur, si fuerit substantiæ densioris, permittendũ est, vt subtilius trituretur. Tertius finis triturationis fuit, vt per huiusmodi operationem variæ medicamentorum facultates acquirantur, quia si teratur crasso modo medicamentum, aliam facultatem habet, si subtilius aliam. exemplum adfero, diaspoliticum, & diatrionpipereon, vt habetis 4. de tuen. val. sunt componenda ex aromatibus crasso modo contusis, quia cum huiusmodi medicamẽtorum facultates sint, vt solum calefaciant ventriculum, & ipsorum facultas non pertranseat iecur, præceptum est a Galeno, & aliis, vt conterantur crasso modo sic si cyminum, & piper velimus ad vrinæ vias perducere, operæprecium est, vt terantur subtiliter, quia sicuti piper crasso modo contusum aluum ciet, haud aliter vrinam prouocabit, si subtiliter teratur. Ars triturandi nonnullas obseruationes exigit & enim videndum est dum aliquid conterere debetis, cuius illud sit substantiæ, an durioris, an tenuioris, an uero mediocris. prætercea videndum est, an medicamenta terenda debeant statim in vsũ uenire, an debeant fermentari cum aliis, si medicamenta terenda sint durare substantiæ, necessarium est, ut subtiliter terantur, vt dicebat Mesues de scammonio, & ratio est, quia medicamenta duriora melius in usum ueniũt, ubi sunt subtilissima, quam ubi crassiora, nec timendum est, quod ita facultas ipsorum per triturationem expiret, quia posita est, in duriori substantia, sic colocynthis, & agaricus cu-

randum est, vt subtilissime conterantur: si sint rarioris substantiæ tũ contrarium est agendum, ut. s. crasso modo contundantur, exemplũ habetis de scammonio Antiocheno, quod monebat Mesues esse crassiori modo conterendum, quia est rarioris substantię. sic muscus est crasso modo conterendus, quia cum sit rarissimę substantię, facile euaporat, immo qui uolunt conseruare musci facultates, inter cõterendum addunt saccharum, quia si per se solus interatur facile eius facultas tota moritur. Si medicamenta sint mediocris substantiæ, erunt etiam mediocriter cõterenda, ita ut neque crassiora sint, neque tenuiora. Hęc dixi de iis medicamentis, quæ statim trita in usum uenire debent. Sin autem conterenda sint medicamenta, quæ diu durare debent, & simul fermentari, & cõfundi, licet hęc fuerint rarioris substantię, uerumtamen vt magis possint contundi, efficiendum est, ut sint subtilius trita, quam tererentur, si statim in usum adhiberentur. sed dicetis, sępe usu uenit, ut medicamentum debeat fieri ex rebus duræ, & tenuis substantiæ, quid agendum in hoc casu? prouidendum est, ut singula separatim contundantur, & male agũt illi pharmacopolę, qui ut fugiant sumptus, & laborem, omnia aromata simul terũt, tam mediocria, quam duriora, & rara, debetis igitur uos prouidere, ut singula seorsim terantur, ut quæ dura sunt subtiliter, quę rara minimum, quę mediocria mediocriter.

De læuigatione. Cap. 6.

PReter triturationem, est & alia præparatio quã medici sępe utuntur, & dicitur lęuigatio, nam quando medicamenta trita reducuntur ad eam formam, ut sint lenta, & palpabilia instar farinę: hęc operatio dicitur leuigatio, & utuntur hac medici, quando uolunt, pulueres applicare alicui parti inflammatę, uel ulcerate, ne acrimonia, & asperitate puluerum partes irritentur magis. fit hæc lęuigatio hoc modo; accipiuntur pulueres triti subtilissimè, & ponuntur in mortariolo marmoreo, deinde affunditur aqua, uel rosarum, uel alia. Postremo pistillo conuoluitur ille puluis deinde ponitur ad siccandum, & iterum teritur diligentissime, & si prima hac uice nõ acquisiuerit puluis lentorem illum, iterum illud agendum est quousque tandem redigatur ad formam fa rin, et tota hęc operatio dicitur lęuigatio, quę non potest fieri sine triturati one.

De destillatione. Cap. 7.

POstremo inter operationes, quibus medici præparant sua medicamenta, est destillatio, quæ nihil aliud est, quam extractio liquoris per ignem a radicibus, lignis, uel ali s huius generis. Veteres medici caruerunt hac arte, atque hac præparatione, & puto ego hanc esse unam ex i:s artibus, quas significat Aristotel. primo Rhetor. quando dixit, multas superesse artes inueniendas, & nondum inuentas. Tempore nostro ars destillandi ita exculta, & perfecta est, ut certe si reuiuiscerent ueteres, deberent nobis inuidere. sed tempore Mesues cœperunt nonnulla lumina apparere huius artis, obscura tamen, legetis apud ipsum semel atque iterum aquam rosæ destillatam, & aquam absynthij. Destillatio qua vtuntur medici, & pharmacopolæ, tribus modis fit, carbonibus, vel cineribus, vel aqua bulliente, & dicitur balneum Mariæ, vel duplex vas secundum Galenum. quando dico carbones, intelligo ignitos, & flammam. inter hos modos melior omnibus est, qui fit calido humido, & ratio est, quia omnes operationes, quæ fiunt a calido, quanto magis accedunt calido naturali, tanto sunt meliores. sublimationes, & destillationes, quæ fiunt à calido naturali, planè fiunt a calido humido, eo quia blandissima, & vitalis est huiusmodi operatio, itaque quando fit destillatio per aquam bullientem, fit calido humido, & propterea hæc operatio congenea est operationi naturali, & vtinam facilis esset hæc operatio, quia cum requirat, & tempus, & sumptus, neque medici, neque pharmacopolæ operam dant huic operationi, post hanc melior est ea, quæ fit per cineres, quia neque vrit, neque fumo afficit, tertio loco est illa, quæ fit per carbones ignitos citra fumum; deterrima est, quæ fit per ligna, & flammam. In destillandis omnibus medicamentis, oleis, aquis, & omnibus alijs, multa sunt obseruanda notatu digna, primum, vt fiat in vasis vel vitreis, vel figulinis bene obturatis: cauenda sunt magno studio uasa omnia plumbea, & stannea. Vitruuius lib. 7 cap. 8. loquens de aquæductibus, inquit, aquas ductas per tubulos salubriores esse illis, quæ ducuntur per fistulas plumbeas, & probat hac ratione, quia qui opera faciunt cum plumbo, semper sunt de co lores, quia a plumbo quasi venenantur: addit, veteres nostros cum haberent mensas argenteas, & terreas, semper maluisse vti terreis, quam argenteis propter salubritatem, hoc autem cognoscens Gale nus 7. de local. tradens compositionem diacodij, monuit, aquas ductas per plumbũ facere dysenteriam, & ideo prauas esse, & vitãdas,

idem etiam primo de Antid. magna diligentia cauit ne medicamenta conseruentur in uasis stanneis. itaque fugiendæ erunt semper destillationes factæ in uasis plumbeis, uel stanneis. Secundum obseruādum est, ut quantum fieri potest fumus arceatur a reb. destillatis, & ratio est, quia fumus non solum inficit mala qualitate corpora destillata, uerumetiam ingratissima reddit, & propterea aquę istorum monachorum, quæ destillantur lignis, & plumbo non est mirum, si adeo ingratæ sint, & sæpe periculosæ. Tetium obseruandum est, ut quicquid destillatur, numquàm totum colligatur, nam materia, quæ exit in principio, uel in fine numquam est bona, uel saltem non ità bona, quia in principio solet exire quædam materia muccilaginosa, vel aquæ, & cruda, in fine adusta, & excrementitia, & ideo solum ea est colligenda, quæ neque in principio, neq; in fine exit. Quartum vt quæcunq vultis distillare semper prius maceretis. Si corpora sint dura, & valde terrestria, longo tempore sunt maceranda, si rara, & tenuia, minore, si media medio tempore. Ad macerādum autem pro destillatione nonnulla sunt necessaria cognitu, s. quo loco debeat fieri, & in quo humore. Locus debet esse ille, in quo sit calor, vel naturalis, vel proximus naturali, naturalis calor est solaris, ea propter fiunt macerationes sub sole, est etiam calor fimi naturalis, quòd probatur, quia generat animalia. Non naturalis, sed proximus naturali est, calor laconici, ita vt fieri debeant macerationes, vel sub sole, vel sub fimo, vel in laconico. Liquor vero in quo fit maceratio multiplex solet esse, & in hoc magno iudicio est vtendum, quia si medicamentum, ex quo vultis destillare, aquam, vel oleum, sit tenacissimū, & durum, vt sunt metalla, maceranda sunt in liquore, qui possit penetrare, & ita rarefacere, vt deinde ignis beneficio possint facultates extrahi, sic aromata solidiora, metalla, macerantur vel in aqua vitæ vel in aceto alembicato, quia huiusmodo liquores sua tenuitate ita penetrant, & ita rarefaciūt corpora destillanda, vt possit facilius deinde ignis extrahere succos. sin medicamēta sint rariora, sufficit, vel vnum, vel aqua, quia cum eorum facultates sint in corporib. rarioribus, facillime illa mollescunt his liquorib. Sed dicetis, debemusne in actu practico vti alembicatis aquis, an decoctis? dicam sententiam meā. Si liceret vobis aquas destillare, vt decet, & vt ego animaduerti in plurimis locis fieri, proculdubio melius esset destillatis vti, destillantur autem in his locis vasis vitreis optime lutatis, & calore cineris. vidi fornacem fabrefactum cum multis vasis vitreis, in quo per cineres, & calore modico variæ herbæ destillabantur, & aquæ illæ mirifice retinebant odorem, saporem, & omnes qualitates herbarū, si liceret tales habere, planè melius esset, ratio est, quia in decoctis licet habeamus facultates medicamentorum, adest tamen & alienū

corpus,

corpus, scilicet aqua, & aqua quidem alterius generis, in aquis destillatis non est aqua externa, sed solum aqua illius corporis cum suis qualitatibus adeo, vt clarum sit, multo meliores, & integriores seruari vires in destillatis, quam decoctis. Ceterum, quia medicinam facietis in locis, vbi non dabitur copia harum aquarum, proculdubio potius debebitis vti decoctis, quam aquis vulgaribus quia cum sint illæ aquæ male extractæ, inueteratæ, plenæ fumo, & sordibus, sane potius nocebunt, quam iuuabunt. Hactenus de præparationibus, quæ in vsum ueniunt ante compositionem medicamentorum. nunc de compositione ipsa agemus.

De syruporum conficiendorum ratione. Cap. 8.

Medicamenta quibus utuntur medici, aut a pharmacopolis accipiunt, aut ipsi suo ingenio componunt; Atque hæc ad imitationem eorum quæ in pharmacopolijs conseruantur semper componunt, qua propter operæprecium esse duco, ut intelligatis totam hanc artem, quo positis etiam sine pharmacopolis omnia medicamenta componere. Et vt hæc tractatio ordine tradita a uobis complecti possit, diuidam in medicamenta, quæ intus sumuntur, & ea quæ extra administrantur. Quæ intus accipiuntur, ut ab his incipiamus, aut sunt liquida, aut solida. inter liquida, primo sese nobis offerunt syrupi, quibus nihil communius, nihil frequentius in ore medicorum est. Instituti fuerunt syrupi, ut alias etiam dixi, tres potissimum ob causas; Vt medicamenta, sint suauiora, & propterea saccharo, & melle conficiuntur; Vt possint conseruari, quoniam non semper licet habere herbas, & succos, ideo necessarium fuit inuenire hanc rationem, ut possint conseruari; fuerunt tertio inuenti syrupi, ut penetrabiliora reddantur medicamenta. Itaque cum hi sint fines, ars componendi ex his finibus habetur. A fine suauitatis indicatur nobis, uel mel, uel saccharũ, uel quid simile accipiendum esse. Ratione conseruationis habemus hũc scopum, ut quæ ingrediuntur sint ita depurata, ut possint conseruari: Ratione efficacię operationis studium nostrum esse debet, ut ea medicamenta ingrediantur, quę sint proposito nostro accommodatissima. Ars itaque, qua possimus consequi hos fines est, uel ex parte ingredientium, uel ipsius corporis conseruantis, siue sit mel, siue saccharum. Ex parte medicamentorum ingredientium sciendum est, duo esse genera syruporum apud pharmacopolas, aliud simplicium,

cium,aliud compositorum. De simplicibus primo tractabo. Simplex syrupus est, qui fit ex succo, & saccharo. Ex parte succi sunt tria potissimum obseruanda, vnum vt succus, quo vultis vti ad syrupos,sit extractus ex radice,vel herba eo tempore,quo est in uigore.nam si hoc tempre uelletis extrahere succum ex absynthio, ex cichoreo,& facere syrupum, si non uanum erit opus, erit saltem inutile,eo quod succus herbarum hoc tempore non est in suo uigore, quare debent extracti esse uere, uel æstate, quo tempore quisque uiget. Alterum obseruandum est,ut extractus succus depuretur ab omnibus excrementis,etenim quæcunque corpora debent conseruari,debent uacare excrementis,& ea humiditate,quæ putredini est exposita;alioqui si fuerint excrementis,& superflua humiditate pleni succi,facile corrumpentur.Tertium obseruandum ex parte succi est,ut coquatur antequam misceatur,eo quia non sat est vacare excrementis,nisi etiam ita disponatur,ut possit resistere ambiẽtis calori putrefactiuo, nec quæuis coctio ad hoc est idonea, sed necessarium est, ut ea sit, quæ reducat ad substantiam, quę possit resistere, & hæc est communiter ea,quę fit ad consumptionem medietatis,qua propter postquam erit electus succus, erit coquendus usque ad dimidium, & depurandus. depuratur succus si transmittatur,uel per philtrum,uel per colum non semel, sed iterum atque iterum usquequo purus inueniatur.Ex parte conseruantis, siue sit saccharum, siue mel, sunt etiam duo obseruanda, unum ut eligatur mel,et saccharum optimum,et ideo, quando res urget, non fidatis pharmacopolis, quia sæpe loco optimi sacchari,uel mellis sumunt quodcunque illis in promptu est. Alterum obseruandum, ut saccharum,& mel clarificetur,& coquatur,clarificandum quidem propter finem iucunditatis,coquendum uero propter finem conseruationis,nam,et saccharum,et mel,habent semper aliquid humiditatis,merito cuius dum alijs miscentur,facile corrumpuntur. Modus clarificandi est,ut accipiatur lib.1.sacchari,uel mellis,et lib.j.aquę, et albumen unum oui: albumen,et aqua prius simul miscentur, et agitantur donec spuma euadat,ubi facta est spuma,poniturad ignẽ, et additur saccharum, uel mel, et permittitur, ut parum bulliant post quod tota illa materia percolatur stamine,et percolata iterum ponitur ad ignem,et permittitur bullire donec tota illa aqua sit cõsumpta,quo tempore habetis, et mel, et saccharum clarificatum. Postquam itaque habebitis succum, et saccharum optime apparata,ut fiat syrupus, sunt omnia miscenda,et ponenda ad ignem, ubi miscentur,hæc est ars tradita à Mesue,ut accipiantur quatuor partes succi,et tres partes sacchari,uel mellis, et aduertite deceptio-

nes

nes pharmacopolarum, qui ponunt sæpe plus facchari, vel mellis, quam succi, quare non est mirum, si inefficaces sint eorum compositiones. accipiuntur itaque hæ partes succi, & facchari, & ponuntur ad bulliendum, vsquequo tota compositio acquirat consistentiam, est vero consistentia, quando medicamenta illa accepta supra spatulam non diffluunt, sed adhærent, & affigũtur. Itaq; terminus ebullitionis succi, & facchari est vsquequo acquirant hanc consistentiã. Sed video vos statim dicturos, antequam deducatur ad hanc consistentiam, nonne consumitur totus succus, ea propter non videtur esse illa efficacia? præterea Paulus lib. 7. vbi tradit potionum vtiliũ, & iucundarum decoctiones, non videtur seruare hunc terminum, vt scilicet coquantur ad consistentiam, sed solum ad tertias, ad dimidium, & similia; dico verum esse, quod maior pars succi expiret, sed remanet facultas in facchara, eo quod pars terrestrior succi remanet, & virtutes, quę sunt positę in terrestriori parte, ab ea conseruantur, & propterea efficaciores redduntur, idque abunde testatur ipse sapor, quia si facti sint secundum hanc artem syrupi, retinent saporem succi ex quo sunt compositi. De Paulo vero dico, eas compositione de quibus meminit, factas esse partim, vt cõseruarentur, partim, vt statim in vsu haberentur. quæ fiebant, vt conseruarentur, coquebantur interdum ad consumptionem duarum tertiarum, quod si non coquebatur vsque ad hunc terminum, signum erat eas potiones statim in vsu esse habitas, non autem seruatas, vos etiam, quando placebit componere syrupos, & iis statim vti poteritis curare, vt non ita perfectè coquantur, satis erit vsque ad consumptionem tertiæ partis, quia sic erunt efficaciores, at non conseruabuntur, sed debetis id ante oculos habere an velitis medicamenta, quæ componitis, conseruare, an non; multi sunt syrupi, qui fiunt hac arte, & vt dixi omnes sunt simplices. syr. ros. recens. syr. violis syr. de cichor. s. de betonica, de acetosa, de fumoterræ, s. de lupulis, s. de farfara, de buglossa, de borag. de agrimonia, de iua, de pomis, etiam de soncho, de acetos. citri, de cyton. de myrto, mel. ros. viol. sic etiam fiunt syrupi omnes ex infusionibus, vt ros. florum persicorum florum viol. Est itaque horum omnium syruporum vna, & eadem ratio, quam monstraui, qua propter ubi uobis contigerit componere, poteritis facere hac arte. Syrupi compositi fiunt duobus modis, uel ex decoctis solum, & facchara, uel ex decoctis, succo, & facchara. In his circa faccharum est eadem ratio seruanda, quam monstraui, item circa decocta, ut scilicet, primo macerentur, deinde coquantur secundum artem præscriptam. Vbi parantur ex decocto, & facchara, accipitur pars una decocti, et duę facchari, et bulliunt ad consistentiam, atque ita fit syrupus ex decocto, et facchara dictus

compo-

compofitus: vbi vero volumus addere fuccum vbi redacta proxime fuerit compofitio ad terminum confiftentiæ;adduntur duæ tertiæ vnius partis fucci, & iterum decoquuntur ad conftfientiam, & vt habeatis exemplum aliquod fyrupi compofiti,accipiemus fyrupum de pomis compofitum Mefues,quem defcribit in cap.de foda frigida. Eft fyrupus huiufmodi . R. capill. ven. florum, & rad. borrag.bugloflæ,polypodi: ana vnc. i. chamæpyteos, (& notate vulgares contextus habere chamomaeli,fed antiqui habent chamę pyteos,& melius) fenæ,ftæchados anà drac.vi . chamædryos, elleb. nigri anà drac.iij.eupat.Mef.drac.iii .fucci pomorum decocti,& depurati vnc. vii. aquæ communis lib. ii .facch.albi clarificati,& cocti.lib.i.hæc eft defcriptio Mefues fyr.de pomis compof. confusè, vt videtis tractata: vt fiat fecundum artem quid agendum ? vt monftraui,primo faciendum eft decoctum,accipietis radices, & fenam,& infundetis poft i .vel iij.horas infundetis herbas. poftremo infundetis poft i .vel ii. horas,flores, facta infufione primo ponuntur ad coquendum radices,& fena,& vbi dimidio fuerint cocta,ponuntur ad bulliendum herbæ, quæ vbi fuerint proximæ coctæ, apponuntur flores, ita vt hæc omnia bulliant ad confumptionem medietatis, donec maneat decoctum ad lib. j.s.vbi facta fuerit huiufmodi decoctio, accipitur faccharum albificatum, & omnia fimul coquuntur vfque ad confiftentiam.atque in fine,vt dixi,fuccus defcriptus ab auctore,& iterum coquatur vfque ad confiftentiam.Hęc eft igitur ars componendi fyrupos compofitos, poteritis vos femper poftulante vfu,fic componere: Sed notare debetis huiufmodi fyrupis interdum addi aromata, & communiter hæc operatio nuncupatur a pharmacopolis aromatizatio: fit igitur aromatizatio fyruporum duobus modis, vel enim adduntur aromata puluerizata, poftquam fuerit fyrupus coctus, vel aromata contufa ponuntur in petia ligata, atque dum coquitur fyrupus, hæc petia in ipfo continetur,& exprimitur fæpiffime, atque hic eft alter modus aromatizationis,interdum etiam poftquam pofitus eft fyrupus ad conferuandum,additur aliquod aroma in petia ligatum,& ibi continetur & notate, in fyrupo de cichoreo comp. cum rhab. confueuerunt plerique omnes pharmacopolæ accipere rhab.& ipfum in petia ligatum conferuare in vafe vna cum fyrupo. Sed ego ridere foleo huiufmodi vanum laborem, quia illud rhab. nihil facit, experiamini, & capiatis illud rhab. conferuatum, videbitis totum effe integrum, ita vt nihil amiferit facultatis, quare damno ego omnino huiufmodi vfum,& potius mihi placet, vt infufio, quæ ponitur in fyrupo fit craffior, & copiofior, quia fic eft maior vis fyrupi, & ita debet fieri,alioqui inutilis eft,& ideo non miremini, fi fæpe fru-

ftremini

ſtremini voto. Porro ſucci, qui conſeruantur, & quibus vtimur, duũ, & ipſi ſunt generum, alij dicuntur ſimplices, alij compoſiti, ſimplices ſucci ſunt, quando ſolum coquuntur ad conſumptionem medietatis & percolati diligenter reponuntur, ſic fit ſuccus de ribes, ſuccus cichorei, endiuiæ, & tandem omnes ſucci. Compoſiti ſunt ſucci, quando commiſcentur, vel melle, vel ſaccharo, vt dixi. E. g. accipiuntur ſex libræ ſucci depurati, & cocti, & dimidium mellis, ideſt lib. iii. & omnia bulliunt vſque ad conſiſtentiam, eſt tamen aliqua differentia, quia interdum plus mellis additur, modo vna cum melle additur ſapa, vt in diamorone. Sunt quædam alia liquida medicamenta maxime vſitata apud medicos, quæ fiũt paulo diuerſo modo, & inter alia eſt oxymel, quod omnium vſitatiſſimum eſt, & iccirco vtile erit, vt cognoſcatis quo modo ſit conficiendum. Communis modus conficiẽdi eſt, vt accipiantur mellis deſpumati partes duæ, aquæ clariſſimæ pars vna; & ponantur ad bulliendum vſquequo tota aqua euaneſcat deinde accipitur acetum acerrimum, & paulatim apponitur, vſquequo mel illud acceperit conſiſtentiam, & aciditatem aliquam. Galenus 4. de tuen. val. 6. inquit, oxymel non eſſe componendum vna forma, & vno modo, ſed ſecũdum varietatem guſtus hominum, ita etiã variandam eſſe compoſitionem? ſunt, inquit, Galenus, qui amant vinum meracius, alij dilutius, ſic ſunt quibus quanto acidius eſt oxymel, tanto eſt gratius, rurſus alijs aciditas ingrata eſt, & iccirco merito dicit Galenus in conficiendo oxymelle acetum non eſſe ad determinatum pondus accipiendum, ſed modo plus, modo minus, ita & vos facietis, quando vultis, vt paretur alicui oxymel, exploretis illius guſtum, & ſecundum illum poteritis apponere modo dimidium aceti, modo tertiam vnam, modo duas tertias prout poſtulabit vſus. Galenus eo in loco vbi mandat mel eſſe deſpumandum, nullam mẽtionem facit aquæ, ſed inquit addendam eſſe aquam, vbi confectum erit oxymel, et vbi erit vtendum, adeo vt ſi aduertatis mentem Galenus vſus oxymellis eo tempore erat, vt dilueretur quemadmodum diluitur uinũ, & nos hodie quoque diluimus oxymel, ſed raro aqua ſola, verum uel brodio, uel decocto, ſed cur Galenus ſola aqua? hæc eſt ratio, quia oxymel parabat pro ſanis eo loco, nos autẽ oxymelle utimur fere ſemper ad aliquam ægritudinem, & ideo diluimus cum decoctis accommodatis Sed dicetis, quando deſpumatur mel cur non facit mentionem aquæ Galenus, quicquid ſit de mente Galeni, melius eſt addere aquam dum deſpumatur, quia inter deſpumãdum ſola aqua abſumitur, tota mellis ſubſtantia permanet, hoc non fit, ſi mel ſine aqua deſpumetur.

De Pastillis seu Trochiscis. Cap. 9.

Fit oxymel compositum eo plàne modo quo simplex, id tamē interest, quod sicuti in simplici aqua vtimur pura, ita in composito, loco aquæ vtimur decocto, fit autem decoctum varijs modis, prout varij, et diuersis sunt fines quos optamus. hęc est igitur summa artis usurpandæ in componendis syrupis, ut succi colligantur tempore debito, coquantur, & depurentur, ut fiant decocta secundum artem prescriptam, ut eligatur saccharum, seu mel optimum, vt coquātur blando igne in loco a vētis, & fumo libero, vt a puluere etiam caueatur, & vt omnia conseruentur in vasis terreis optimè tectis: Paulus laudauit vasa picata, sed tēpore vestro non sunt admodum in vsu. Post medicamenta liquida sequitur, vt ars a nobis tradatur componendi solida & primo sese offerunt pastilli seu trochisci, quos dicit Galenus 5. de med. per genera, cap. 11. sic vocatos esse a figura orbiculari. Vt ex Galeno, Oribas. & ex Paulo lib. 7. cap. 12. colligere possumus, habuerunt veteres medici trociscorum tria genera, vnum eorum quibus in potu vtebantur, alterum eorum, quos ano infundebant, tertium eorū, quæ extrinsecus illiniebant, omnia tamen hęc tria genera fiebant vno, & eodem modo, s. ex medicamentis in puluerem redactis, & aliquo liquore exceptis, quibus pastillos orbiculares conficiebant atque siccabant, eius magnitudinis, vt penderent drac. j. Finis huius compositionis, vt colligere potui ex Galeno 5. de medicamētis per genera, fuit duplex, vnus, vt medicamenta parentur, quibus possent medici ad plures scopos vti, ea propter ad numerantur trochisci a Galeno inter medicamenta, quæ πολύχρηστα a Græcis dicuntur, & quod hoc sit verum possumus ex eo facile colligere, quia omnes trocischi componuntur ex varijs, & pene contrarijs medicamentis. Alter finis fuit, vt haberentur in promptu medicamenta quocumque tempore, nam sępe vsu venit, vt medici cogantur statim adhibere medicamentum, vel in potu, vel alio modo, itaque vt haberentur huiusmodi medicamenta, inuenerunt hanc formam, qua simul componuntur, conseruantur, & postulante vsu adhibentur Modus quo adhibebant antiqui erat, quod tempore vsus hosce pastillos eliquabant, uel aceto, vel vino, uel mulso, uel melle, prout hoc, uel illud magis optabant. In componendis trochiscis ars, quæ debet adhiberi, aliqua postulat ex parte medicamentorum, aliqua ex parte liquoris, aliqua etiam ex parte exiccationis. Ex parte medicamentorum id requiritur, ut diligentissime omnia terantur separatim, at-

quæ etiam,ſi neceſſitas exigat,leuigentur.Ex parte liquoris requiri- tur, ut tantum accipiatur, quantum ſatis ſit ad redigenda medica- menta,in formam trochiſci, nam non uidebitis nec apud Galenum nec apud Meſuem præſcriptam eſſe unam quãtitatem liquoris quo ſunt excipienda hæc medicamenta. Id tamen non eſt ignorandum, non fuiſſe apud medicos unum genus liquoris, quo uterentur, ſed plurima,ut enim obſeruare potui ex Galeno 5. de med. comp. per genera, interdum utebantur decocto aliquo,interdum uino, paſſo, mulſo,aceto,melle,nos etiam interdum utimur infuſionib. uel muc- cilaginibus.Contingit etiam interdum,ut nullo liquore utamur, & eſt,quando ingredientia trociſchos ſunt humidiora, ita ut poſſint per ſe ſola ſufficere conficiendis trociſchis, vt contingit in trochiſ. cypheos,in quibus paſſulæ ſat ſunt ad conficiendos paſtillos,ſic etiã in troch.uiol.tam eorum,qui fiunt cum ſcammonio, quam quę ſine ſcammonio,non utimur liquore,eo quod flores uiol.recẽtes ſat ſũt ad paſtam illam efficiẽdam.Ex parte etiam exiccationis requiritur, ut non exiccentur,neq; ad ignem,neq;ad ſolem,ne.ſ.ui aut ignis,aut ſolis facultas medicamentorum minuatur, ſed exiccandi ſunt in umbra, in locis, tamen in quibus neque puluis, neque uentus of- fendere poteſt.Et ut uos exerceam in aliquo ex trochiſcis,diſputa- bimus nonnulla de troc. alhandal, qui frequentiſſime uſurpantur, & ſunt maximi momenti. eorum ſecundum Meſuem hæc eſt de- ſcriptio. R. pulpæ colocynth. ſubtiliter inciſæ unc. x. ungantur oleo amygd.dul. per totam diem, deinde redigatur in maſſam cum hac infuſione. R. aquæ roſ.unc. iij. bdellij, gummi arab. tragacant. ana drac. vj.fiat infuſio.s.a.ubi cum hac infuſione fuerit ſemel colo- cynthis ad paſtam redacta,exiccatur in umbra, ubi exiccata fuerit minutiſſime teritur,& trita, iterum cum eadem infuſione redigitur in paſtillos orbiculares. Sed circa compoſitionem horum trochiſco rum orta eſt cõtrouerſia inter pharmacopolas, certe magno ſtudio difficienda,nam nonnulli contextus, vbi dicitur colocynth. unc.x. habent drac. x.quapropter aliqui uncias malunt,aliqui drachmas, Sed puto ego omnino accipiendas eſſe uncias non drachmas, dua- bus rationibus,una, quia ſi drachmæ tantum caperentur, proculdu bio maior eſſet copia correctoriorum,quam medicamentorum,at ut monſtraui ſuo loco, ſemper debet correctoriorum minor quan- titas eſſe,quam medicamentorum. Altera ratio eſt,quia hi trochi- ſci tantnm facti ſunt ad corrigendam acrimoniam colocynth. ut enim habeatur colocynthis alterata, & caſtigata, inuentus eſt hic modus caſtigandi ipſam,nam ut uidetis,gummata ingrediuntur in- fuſionem, vt ſcilicet lentore ipſorum acrimonia colocynth. retun- datur. itaque, ſi acciperemus drac & non unc. colocythidis tanta

eſt copia gummatum, vt non modo corrigant colocynthidem, ſed eius vim plane deſtruant, quare non ſinatis, vt quiſquam pharmacopolarum vobis perſuadeat in componendis his troch. eſſe capiendas drach. & non vncias. Video aliquem optaturum eſſe a me intelligere, nunquid vlla methodus haberi poſſit, qua in componendis paſtillis modo hoc, modo illo liquore vtamur, quoniam magni refert, an vino, an ſucco, an alio liquore debeamus medicamenta in paſtam redigere; hanc methodum a nemine explicatam inuenio; verumtamen, vt ſtudio, & diligentia potui ex Galeno, & Meſue colligere, hæc eſt, vt quando volumus componere trochiſcos, conſideremus finem, & effectum futurum illorum trochiſ. etenim, ut habetis ex Paulo, & Oribas loco citato, trochiſci, qui potu ſumuntur alij fiũt ad ſiſtendum fluxum ſanguinis, fluxum alui, ad condenſandum, ad deobſtruendum iecur, lienem, renes. Similiter qui fiunt vt infundantur in anum, alij fiunt ad obtũdendam acrimoniam, ali ad compeſcẽdas dyſenterias, & fluxus alui: Similiter qui fiunt ad illiniendũ fiũt, vel ad ſiſtendum, vel exiccandum, vel ad vrendum. Fiunt etiam alij trochiſci ad purgandum, vt dixi de trochiſcis alhandal, & violarum cum ſcammonio. Cum itaque tot ſint fines, & effectus, qui ſperãtur ex vſu trochiſcorum, in ijs componendis ſemper debemus ſumere eum ſuccum, qui poſſit cooperari fini noſtro. Sic videbitis apud Galenum 5. illo ſecundum genera cap. 11. & 12. quod pro trochiſcis ad adſtringendum vtitur ſucco, vel decocto myrti, nam huiuſmodi decoctum cum adſtringat cooperatur aliis medicamentis. Sic in cõficiendis trochiſ. deſpodio, & terra ſigillata vtimur nos ſucco plantaginis. pariter etiam in trochiſ. de abſynth. & rhabarbaro, quia volumus aperire, vtimur aqua endiuiæ, cichorei, decocto cetrach. vbi volumus exiccare vehemẽter vtimur vino, vt in paſtillis Andronis, qui conficiuntur vino dulci; vbi vero uolumus componere trochiſ. ex rebus purgantibus, utimur ſemper eo liquoris genere, quo ſperamus nos poſſe corrigere medicamenta, ut intellexiſtis de trochiſcis alhandal, & uiol eſt tamen animaduertendum nonnullos in conficiendis troch. adhibere muccilagines, quorum conſuetudinem probare non poſſum, quia experientia conſtat, eos trochiſcos, qui parantur muccilagine faciliter contrahere ſitum, ea propter loco muccilaginum potius adhibendũ eſt, uel mel, uel mulſum, uel ſapa, quoniam & iſti liquores habẽt aliquem lentorem, merito cuius poſſunt conſeruari medicamenta citra corruptionem. Hæc eſt ſumma conficiendorum trochiſcorum, ut medicamenta eligantur, diligentiſſime terantur, & cum aliquo liquore accommodato in formam paſtilli, qui pendeat drac. j. redigantur, & deinde in umbra ſiccentur in loco a uentis, & pulueribus libero.

De pilulis. Cap. 10.

TRochiscos sequitur tractatio de pilulis, quę quidem omnium maxime necessaria est uobis, eo quod non solum cogemini sępissime uti pilulis,uerumetiam ipsas componere, uel componendas mandare. Fiunt pilulę,ut breuiter dicam,ex omnibus medicamentis aridis subtilissimè tritis,aut lęuigatis, eo modo confarctis,et compositis,quo componuntur pastilli;id interest,quod pastilli fiunt in paruis formis,pilulę autem in massa,quę (ut dixi alias) dicitur magdalium. Liquor qui adhibetur ad conseruandam hmōi massam,solet etiam esse uarius,id tamen semper habere dēt, ut possit morbidam,et mollem conseruare eam massam, ut sunt mel ros.s. et sol.syr.ros.s.et sol.sapa,mulsum.et notate pilulas aureas ex descriptione Nicolai a nonnullis fieri secundum auctoris descriptionem, cum infusione tragacanthę, sed huiusmodi modus mihi placere nō potest,quia infusio tragacanthę facilè corrumpitur, et prębet occasionem medicamentis,vt facile situm contrahant,ea propter laudo ego potius,ut hmōi pilulę componantur cum melle rosato solutiuo redigu ntur etiam interdum in massam pilulę cum elect. ros. Mes. ut pilulæ aggregatiuæ, quamquàm etiam non desinit impuri pharmacopolę,qui non faciunt has pilulas cum electuario, cū tamen deberent facere.Quantitas liquoris, aut electuarij in conficienda massa pilularum ea esse debet,quæ, sufficiens sit ad redigenda medicamēta requisita in pastam:& vt habeatis veram rationem,& artem componendi pilulas,proponam vobis exemplum vnum & alterum , super quod disputans, & discurrens, intelligetis multa obseruanda circa compositionem pilularum;secus enim est fere idem modus in conterendis pulueribus,in conficiendis decoctis, quem mōstraui in trochiscis. Erit autem exemplum, quod proponam, pilularum alephanginarum, quia istæ ante omnes alias describuntur ab auctore Mesue. Quatuor de his considerabo,qui fuerit auctor,quem finem habuerit, quæ sint ingredientia, & qua arte conficiendæ . Omnes vsque ad hæc tempora existimarunt, auctorem harum pilularum vnum fuisse Mesuem,eo magis, quod ipse sibi hanc laudem videtur vendicare,verumtamen dum ego rem diligentius considero, inuenio auctorem multo antiquiorem,& fuit Lampon Pelusiota, cuius & descriptionem, & mentionem habetis apud Galenum 8.de med. loc.2.cuius etiam meminit 3.de local.3.quis fuerit iste Lampon,nō inueni a quoquam indicatum,puto tamen fuisse medicamentarium

alquem

aliquem magni nominis, poſtquam Galenus non conſueuit recenſere medicamenta, niſi uirorum illuſtrium, nam eo in loco dum referet compoſitiones Andromachi, qui fuit medicus Neronis, inter alia proponit medicamentum, quod maxime refert naturam pilularum alephanginarum, uerum ut conſueuerunt poſteriores ſemper aliquid addere, vel immutare veterum medicamenta, ſic fecit Meſues nonnulla addidit, aliqua etiam ſubtraxit, verumetiam totam baſim, & compoſitionem ſumpſit ab hoc auctore, vt demonſtrabo in ſequentibus.

Finis propter quem a Lampone excogitatum fuit hoc remediũ, vt colligere licet ex Galeni ſcopo in 5. de med. com. ſecundum genera, fuit, vt inſeruiret ad plurimos vſus, & præſertim ad inflammationes internas, ad tardas coctiones, ad inflationes, & dolores ſtomachi, ad ſputa ſanguinis, & ad iſchiadicas affectiones. Meſues autem, qui alephanginas pilulas ita vocatas tradit, quia fiunt ex aromatibus, dixit, hoc medicamentum non ſolum prædictis affectibus conuenire, verumetiam corroborare cerebrum, & expurgare, ita ut non videatur finis Meſues a fine Lamponis in alio diſtare, quam quod Meſues voluerit ſuas pilulas etiam cerebro auxiliari. Videamus modo (quod erat tertium propoſitum,) quæ ſint medicamenta ingredientia compoſitionem Lamponis, & quæ pilulas Meſues. Deſcriptio medicamenti Lamponis apud Galenum hæc eſt. R. cynamomi, calami arom. caſſiæ nigræ, xylobalſami, ſchœnanthi, palmæ elatis anà vnc. ii. alij contextus habent vnc. j. omnia hæc in craſſas partes contuſa in ollam conijciantur, & aquæ pluuiæ ſextarijs iij. infuſis, donec dimidium ſuperſit, coquantur, atque cocta excolentur, deinde accepta aloes indicæ lib. j. aqua pluuia quantum ſatis eſt, ſuperinfunditur, & ſub caniculæ æſtu teritur donec exiccetur, tum miſcentur croci, myrrhæ, maſt. anà vnc. iij. alij textus habent vnc. j. conterantur deinde, & ſiccata reponuntur, hæc eſt forma medicamenti Lamponis relata a Galeno. ceterum, ut dixi, cum Meſues ſcopum habuerit ſuis pilulis etiam cerebrum corroborare, huic medicamento complura alia aromata miſcuit, nõnulla etiam ſubtraxit. eſt itaque Meſues deſcriptio huiuſmodi, R. cynamomi, cubebarum, ligni aloes, calami arom. macis, nucis myriſt. cardamomi; aſſari, gariophil. maſtichis, chœnanthi ſpicæ, carpobalſami, anà drac. viij. abſynth. roſ. anà drac. ij. s. aquæ communis lib. 12. aloes lotæ, & ſubtiliter pul. lib. j. myrrhæ, maſtich. anà drac. v. croci drac. iij. hæc eſt deſcriptio pilularum alephanginarum apud Meſuem ex qua poteſtis facile intelligere multa addita fuiſſe a Meſue, & ſubtracta eſſe aliqua, præſertim vero palmam, elaten. Circa compoſitionem horum medicamentorum, vt ſpecu-

latiònem

lationem habeatis utiliſſimam, & pulcherrimam, tria ante cætera occurrunt circa decoctum faciendum conſideratione digna, primũ cur Meſue in ſua deſcriptione abſtulerit palmam elaten. Secũda difficultas eſt in decocto faciendo, ſitne ſeruanda doſis aquæ a Lampone deſcripta, an potius a Meſue, nam ut intelligere poteſtis, Lampon pro 140. drachmis medicamentorum, accepit tres ſextarios aquę, ſunt autem tres ſextarij lib. 5. Meſues autem pro 136. drachmis medicamentorum accepit lib. xi. aquæ itaque eſt dignum conſideratione, quiſnam melius egerit, an Meſues, an uetuſtus ille auctor. Tertia difficultas eſt, quia & Lampon, & Meſue uidentur contrarij regulis, & ab ipſis traditis, & a nobis explicatis; ſi meminiſtis, dum de decoctione uerba facerem, dixi, ex omnium ſententia in decoctione facienda illud eſſe obſeruandum, ut craſſa corpora multum infundantur, & multum coquantur, aromata, & flores parum. uerumtamen uterque hic auctor in decoctione faciendo pro hoc medicamento præceperunt eſſe faciendam usque ad conſumptionem medietatis ita ut manifeſtiſſime uideantur receſſiſſe a legibus, & præceptis traditis. Circa primum ſciendum eſt, palmam elatentria, (ut ego colligere potui) ſignificare apud medicos, primo tenerum germen palmæ, hoc habetis apud Galenum 7. de ſimpl. quem ſectatus eſt Eſichius, ſecuudo ſignificat fructum palmæ, quem dactylum uocamus. poſtremo tegmen, & corticem fructus, atque has duas ſignificationes poſtremas habetis explicatas apud Dioſc. in cap. de palma, itaque conſideratione dignum eſt, ſub nomine elatis apud Lamponen quid accipiendum, an germen, an fructus, an tegmen fructus. hæc res quoniam a nemine explicata inuenitur, ita mea ſententia eſt diffinienda, ut accipiendus, ſit fructus, & adducor ad hoc, quia cum intentio illius auctoris eſſet medicamentum facere, quod uentriculo prȩſertim ſuccurreret, proculdubio fructus palmæ apud omnes ſcriptores hanc facultatem habet, uentriculum roborandi: accedit, ſi æſtimemus reliqua ingredientia magis conueniunt cum fructu, quam cum germine, aut tegmine, ſed conſideratione dignum eſt cur ſi hanc facultatem habet fructus palmę, Meſues noluerit ipſo uti? puto ego ratione grauiſſima permotum fuiſſe Meſuem, quia ſibi popoſuerat medicamentum componere, quod non ſolum uentriculũ, uerumetiam cerebrum maxime iuuaret, atqui fructus palmæ licet conferat uentriculo obeſt tamen cerebro, eo quia proprietate quadam occulta dolorem capitis inducit, quod autem dactylus hac proprietate prȩdictus ſit multi teſtati ſunt, imprimis autẽ Dioſc. poſt Galenus 2. de med. local. ubi Apollonij medicamenta ad ebrietatem recenſet, 2. de alim. fac. & lib. de facile parab. ad Solonem, in his omnibus locis Galenus Dioſc.

ſectatus

sectatus, testatur palmulas dolorem capitis facere, sed preter hos sunt, et alii, imprimis Xenophõ apud Athen. lib. 14. deipnonosophis. & Plutarchus in præceptis connub. adeo vt passim testimonia habea tis hunc fructum cerebro incommodare, quare non immerito vide tur fecisse Mesue, qui in suis pilulis alephang. hoc medicamentũ vti noluit. In secunda difficultate, sum ego huius sententiæ, dosim aquæ in hoc decocto faciendo non esse accipiendam a Mesue, sed a Lampone, quod autem ita sentiam, plures rationes efficiunt, vna est, quam attuli dum tractarem de infusionibus, vbi sunt infusiones, & decoctiones, quo minor copia liquoris accipitur, eo magis liquori facultas medicamenti inditur, vnde cum multo minor sit ea, quam describit Lampon, videtur esse amplectenda. accedit & alia ratio, quia si sumantur 12. libræ aquæ, & debeat consumi medietas, diu aromata bullient, & ideo magis eorum facultas dissipabitur: sin autem quantitatem accipiamus Lamponis, solummodo consumendæ sunt lib. ii. s. quæ in multo pauciori tempore consumentur, quam sex, ita vt non adeo immineat periculum ne consumentur facultates aromatum, sed quid ad Mesuem? in plerisque veterum commentariorum scripturis innumera inueniuntur errata circa pondera: & ratio est, quia cum scriberent notis, & non vocibus, facile erat labi in notis, immo hoc tempore typograhi dum cudunt libros medicorum, & vtuntur notis, sæpissime errant, ea propter non fidatis libris in numeris, & ponderibus, sed potius examini ratione; ita dico in præsenti, posse defendi Mesuem, quod numerus ille sit corruptus. Circa tertiam difficultatem, Brasauola vir diligentissimus duas responsiones adfert, vna est, morem fuisse Mesue, & optimis quibusque scriptoribus, vt vbi semel tradiderunt præceptum aliquod, non amplius repetant, sed illud supponant, & propterea in huiusmodi compositione Mesuem supposuisse decoctionem fieri debere aromatum secundum artem, semel ab ipso traditam, vt scilicet primo crassiora infunderentur, secundo mediocria, tertio tenuia, atque idem in decoctione seruaretur, hęc est prima eius responsio, quam ego etiam facile amplector, quia verissima est. Altera responsio est, dum infunduntur, & coquuntur aromata, vel posse contundi subtiliter, vel crasso modo, si subtiliter contundantur, parum esse coquenda, sin crasso modo, posse coqui pluri tempore, iccirco, inquit, cum Mesue voluerit aromata esse crasso modo contundenda, voluit consequenter etiam coquenda esse vsque ad dimidium, quod dixit Brasauola pro Mesue, idem etiã dicere possumus pro Lampone, qui voluit suam decoctionem ad dimidium esse faciendam: verum hæc responsio mihi non placet. ratio est, quia siue aromata crasso modo, siue subtiliter contusa accipiantur,

piantur, facultas ipſorum poſita eſt in partibus tenuibus, quæ facile deſtruuntur ex multa coctione, ita vt non minus offendantur facultates aromatum, ſi craſſo modo ſint contuſa, quam ſi ſubtiliter, atteſtatur quotidiana experientia, quia ſiue coquamus piper, ſiue cinnamomum, ſiue gariophyl. ad minimam quamque coctionem videmus ſtatim aquam infici odore, ſapore, horum aromatum, immo vero, ſi rationem Auenzoar,& Auerr.ſectari vellemus, non eſſent vllo modo aromata dum coquuntur terenda, etenim Auenzoar lib.primo, tract.16.capitu.6.& Auerr.5.collect.31.loquentes de modo conficiendi aquam hordei, præcipiunt, vt caueatur ne grana conterantur, eo quia ſi faciendum eſt decoctum optimum, & infuſio, inquiunt debere grana illa in ſeſe trahere aquam, quod non poſſunt, niſi viuida ſit eorum facultas attractrix, hæc facultas, inquiunt, conſiſtit in totalitate.& continuis partibus granorum; quare ſi contundantur, facultas attractrix labefactatur, qua offenſa, non poteſt attrahi aqua a granis, & propterea non fiet optima coctio, quod autem a contuſione facultas attractrix diminuatur, atque etiam extinguatur, probant, quia grana, quę mandantur terræ contuſa, ſunt inefficacia, vbi ſunt ſolida naſcuntur, vnde colligitur in fractis abolitam eſſe facultatem, in integris conſeruari. hac itaque virorum grauiſſimorum auctoritate ſuſtinere poſſemus etiã in decoctis faciendis potius aromata integra eſſe coquenda, quam vllo modo fracta.ſed de hac re eſſet altior diſputatio habẽda, ſat eſt non valere rationem Braſauolę. quare melius reſponderi poteſt, id quod dixi a principio, quantitatem aquæ eam eſſe debere, quam prę ſcripſit Lampon, non Meſues, nam ſi hæc quantitas ſeruetur, cum ſit lib.v.& debeant conſumi libr.ij.s.non diu coquentur aromata, & proinde non erit periculum, vt ita conſumantur facultates, vt contingeret, ſi ſex libræ eſſent conſumendæ. Itaque conſtituta hac quantitate aquę pro componendo huiuſmodi medicamento, primo fiant decoctiones medicamentorum, infuſiones,& decoctiones ſecundum artem, quam docui. Præter decoctum iubet Lampon accipiendam eſſe lib.j. aloes indicæ. i. aloes electæ, et aquam pluuiam, et ſub æſtu caniculari terendam donec exiccetur, et edulcoretur. Meſues ſimiliter mandat, vt facto decocto, accipiatur aloes ſuccotrinæ lib.'. et lauetur in ſcutella lapidea vitreata in aqua pluuiali pluribus lauationibus, et exiccetur, in quibus omnibus conueniunt Meſues, et Lampon, niſi quod Meſues dicit, pluribus lauationibus eſſe abluendam, aloen, quod Lampon non dicit, ſed ſignificat, dum voluit eſſe efficiendum, donec edulcoretur, non quod vmquam dulcis euadat, ſed uſquequo ingrauiſſima illa amarities obtundatur, id quod fieri non poteſt niſi pluribus lauationibus. Sed

circa hoc duo sunt consideranda, vnum, cur uterque auctor vult abluendam esse aloem aqua pluuia. voluerunt quidem abluendam esse aloem, quia cum intentionem haberent exiccandi ventriculum, & roborandi, aloes lota magis roborat, quam illota, similiter magis siccat, quam illota, dissipando, non purgando preterea cum medicamento hoc proposuissent sibi parum expurgare, proculdubio, lota aloes, vt dixi alias ex Galeno, minus purgat, quam illota, quare magno iudicio aloem lauandam iusserunt: cur potius aqua pluuia? puto ego hac ratione, quia aqua pluuia magis abstergit, quam ulla alia aqua, & hoc norunt mulieres, quæ magis dealbant pannos aqua pluuia, quam aqua putei, vel fluminis. Accedit & aliud, quia aqua pluuia magis penetrat, quia cum sit facta ex vaporibus in aere agitatis, & super tegulis sit confracta, proculdubio tenuior euadit, & sic magis penetrat, & quod hoc sit verum, petatis a mulieribus, quę dum volunt coquere legumina, potius eligunt hanc aquam, quam vllam aliam.

Vbi aloe fuerit lota, & edulcorata, mandat Lampon, vt decoctum aromatum accipiatur, & super aloem affundatur, deinde sub sole ponatur, ibique teratur donec exiccetur, postquam exiccata fuerit, vt commisceantur mastichis, myrrhæ, croci anà vnc. iij. alij dicunt vnc. j. atque ita trita, & mixta omnia conseruentur sicca. hoc idem Mesue etiam præcepit in suis pilulis alephang. sed differentia est inter hos, quia Mesues vult, vt decoctum partiamur, & prima vice dimidium superinfundatur aloe, quod vbi sit exiccatum, deinde alia pars superinfundatur, at Lampon vult totum decoctum esse superinfundendum. addit Mesues secundum varias corporum dispositiones posse modo minui, modo augeri aloem, similiter loco aquæ pluuiæ posse vsurpari decoctum myrobalani. Est dignum consideratione, quis sit melior modus Mesuesne, an Lamponis? dico vtrumque rectè fecisse, Mesuem quidem, quia cum magna sit quantitas decocti, proculdubio si tota simul affunderetur, multum temporis consumeretur, priusquam esset totum exiccatum, cęterum in descriptione Lamponis cum multo minor sit decocti quantitas potest iure tota simul affundi; Sed video statim ingeniosum esse dubitaturum, si sectari placeat nobis Mesuem, errorem maximum con tingere, quia quousque prima portio exiccetur, pertranseunt, quatuor, aut quinque dies, interim residuum decocti corrumpitur, ea propter non videtur tutus esse modus Mesues, sed vtilior multo Lamponis: dico hoc verissimum esse, scilicet residuum decocti corrumpi, & propterea male eos pharmacopolas facere, qui hunc stilum sequuntur, quid igitur agendum? vt euitetur omnis error, si Me suem sequi velimus in dosi hac, partienda sunt aromata omnia in duas

duas partes,ſimiliter àqua antequam fiat decoctum ; ubi exiccatà eſt aloes,faciendum eſt dimidium decoctum,ac ſuperinfundendum aloe, vbi exiccata eſt hęc portio, facienda eſt alia portio decocti, & ſuperinfundenda, atque ita agendo, omnem errorem euitabimus,quia habebitur Meſues intentio,nec periculum erit, vt corrumpatur decoctum. Braſauola improbauit hunc modum,hac ratione, quod multo melius eſt, facere vna uice decoctum, quam duabus, quia multo, inquit, efficàcior eſt facultas omnium aromatum ſimul acceptorum, quam partis illorum,quoniam ſi omnia aromata ſimul coquantur,diutius bulliunt, in hac temporis diuturnitate fit maior impreſſio aromatum in decoctum,quare hac ratione ductus ſtatuebat,melius eſſe una uice fieri decoctum,quam duabus, & quia videbat errorem,qui ſequuturus erat, ſi dimidia pars decocti, vt præcipit Meſue,conſeruaretur quatuor,aut quinque diebus, excogitauit modum,quo poſſit hic error euitari : modus hic eſt, ut pararetur uas latum, atque aloe trita in eo poneretur, deinde totum decoctum una uice ſuperinfunderetur, atque ita collocaretur ſub ſole diebus canicularibus,etenim ſi hoc fieret, dicebat, euenturum eſſe, ut totum illud decoctum in uaſe lato abſumeretur una die, vel duabus, quod quidem minime contingit ubi decoctum ponitur in vaſis anguſtis.& quia poterat quis obijcere Braſauolæ, hoc non eſſe curare,ut decoctum imbibatur ab aloe, ſed potius, ut a ſole totum abſumatur : huic obiectioni duas adfert reſponſiones, unam quòd tametſi a ſole magna pars decocti abſumatur, verumtamen partes terreſtres remanent,quibus cum inſit facultas medicamentorum,illa pars commixta aloe reddit eam efficaciſſimam : altera reſponſio eſt melius eſſe, vt aloe numquàm ponatur ſub ſole, neque fiat decoctum ex aromatibus, ſed vt aromata integra pulueriżata commiſceantur aloe,ut ſit hiera picra uocata Galeni. Aduerſus has Braſauolę reſponſiones nonnullis moueor ego rationibus non contemnendis,una, ſi ponamus totum decoctum ſub ſole,ut ipſe uult, plane neceſſarium eſt,totum a ſole abſumi, nec miſceri aloe, & ratio eſt, quia calor æſtiuus uehementiſſime agit in totam liquoris ſubſtantiam, & proinde æqualiter diſſipat, ita ut non ſit æſtimandum a ſole ardente partes ſolum inutiles diſſipari, & utiles reliqui. probo hoc duobus exemplis luculentiſſimis ſi accipiatur decoctum quodcumque, & ponatur ſub ſole, uidebitis etiam citra aloem conſumi totum a ſole ; præterea ſi accipiamus decoctum braſſicæ ,uel alterius herbæ, & ſtatuamus ſub ſole,& deinde guſtetur, quando iam incipit deſiccari,& quando iam prope totum eſt deſiccatum,non ui debitis qualitates diuerſas, æque partes illæ paucæ relictæ, erunt & ſubtiles, & odoratæ, atque erant,quando incipiebant deſiccari,

ita vt appareat, modum hunc inutilissimum esse, quia totum decoctum absumeretur; nec quicquam impartiretur aloe. Ad secundam Brasauolæ responsionem dico, multo melius esse, vt exiccetur aloe sub sole, quam sub umbra, primo quia vbi lota est, non facile humiditas illa absumitur nisi a calore solari: Præterea si decoctum est commiscendum, & imbibendum ab aloe, ut fiat cum aliquo calore necessarium est, calor debet esse efficax, nec tamen uehemens, talis est calor solaris, quia commiscet citra detrimentum, & cum lenitate: præterea non ualet, melius esse aromata tota commisceri, ut in hiera, quia alia est intentio, & alius scopus eorum qui fecerunt alephanginas, & Lamponis, alius eorum, qui composuerũt hieram; qui composuit alephanginas, & Lampon proposuerunt sibi desiccare & absumere prauos humores uiscerum, serosos humores tollere, neq; tamen insigniter purgare, qui composuerunt hieras proposuerunt sibi non modo desiccare, uerumetiam mediocriter purgare, itaque illi recte fecerunt, quando voluerunt primo ablui aloen, deinde decoctum aromatum potius apponi, quam aromata, vt scilicet desicaret magis medicamentum, penetraret, neque purgando multum sollicitaret. isti similiter recte fecerunt, quia cum proposuissent sibi exiccare, & mediocriter purgare, ad hoc obtinendum magis auxiliantur aromata integra, quam decoctum, & quod hoc sit verum, consideretis discursum Galeni 8. de med. local. 2. vbi comparans hieram Andromachi, & medicamentum Lamponis dicebat, ad siccandum sine purgatione melius esse Lamponis medicamentum, ad desiccandum, & purgandum prȩstare hieram Andromachi, quo etiam in loco illud vobis non est silentio prætereundum, scilicet hæc medicamenta, πολύχρηστα, vt dicit Galenus minus conferre ad particulares quosque affectus, quam medicamenta ad eos solum effectus peculiares destinata, vt etiam hac ratione debeamus existimare secus componenda esse medicamenta πολύχρηστα, quam quæ ad vnam affectionem sunt destinata. Quare vt rem paucis definiam, sum ego huius sententiæ, vt si Mesuem sequi velimus, & in componendis his pilulis, & in omnibus similibus semper debeamus pluribus vicibus facere decoctum, quam facere totum simul, & partem deinde conseruare, quia omnia decocta paruo tempore possunt conseruari. Sin autem Lamponem sequi velimus, & in componendo hoc medicamento, & aliis dico præstare, vt semper una uice decoctum fiat, quia cum paucum sit, facile paucissimis diebus partim absumetur, partim aloe ipsi miscebitur. Modus igitur componendi erit, ut aloe primum lauetur, & exiccetur deinde fiat decoctum, post affundatur aloe exiccata; deinde conteratur, postremo addatur mastix, myrrha, & crocus, & ubi omnia

fuerint

fuerint commixta, redigantur portione eiuſdem decocti in maſſam & exiccata conſeruentur. & notate hac arte etiam vos poſſe facere omne genus hieræ tam cum aloe lota, quam cum illota. Sed tria adhuc remanent conſideranda, & finis erit, vnum, cur neque Meſue, neque Lampon voluerit myrrham, crocum, & maſtichem, apponi alijs aromatibus in decocto, ſed poſtremo loco eſſe miſcenda. ſecundum cur Lampon voluerit, ita trita ſimul, & ſicca eſſe reponenda, non autem maſſæ fecerit mentionem. Poſtremum eſt de doſi medicamenti utriuſq;, alephang. ſcilicet, & medicamenti Lamponis, quia doſis pilularum alephang. communiter vſurpata eſt, à drac. ꝟ. vſque ad ij. Lamponis medicamentum datur, vt eſt eius pręceptum, ad obolum. j. vel ij. eſt autem obolus, vt intellexiſtis ſcrup. s. ita vt doſis Lamponis ſit ſcrup. s. vel ſcrup. j. Ad primum reſpõdeo, iure pręceptum fuiſſe, ut neque maſtix, neque myrrha, neque crocus coquerentur cum alijs aromatibus, quoniam omnia gummata, & reſinoſa non poſſunt bene coqui, immo vero Galenus 5. de med. local. primo, & ſecundo, de med. per genera 9. dicit crocum, & myrrham., & alia multa medicamenta, dum coquuntur vires amittere, immo vero pręcipiebat, ut quandocunq; hæc ſunt alijs miſcenda, miſceantur duntaxat vbi fuerint medicamenta ab igne ſublata, quaſi timeat etiam quamlibet minimam ignis actionem in hæc corpora. nec moueat vos, quod Auic. 2. Can. loquens de maſtiche, ſępe faciat mentionem maſtichis decocti, quia ibi loquitur de radicibus decoctis, & folijs illius arboris, nõ de gummata, Galenus autem, & Meſue, quando faciunt mentionem maſtichis, intelligunt gummi, quod quidem dixi non poſſe coqui, & amittere vires dum coquitur; ſic etiam, quando legatis apud Auerroem in decoctione aquę hordei apponendam eſſemaſtichem propter ſtomachum, intelligitur, vt apponatur poſtquam coctio facta eſt, ſi gummi ſumatur, vel ſi maſtix coquẽda cum hordeo accipitur, vel radix, uel cortex, vel folia. Ad ſecundum reſpondeo, hæc medicamenta, & alia non eſſe conſeruanda in pulueribus, quia ſic facile difflantur, ſed melius eſt, vt conſeruẽtur vnita, & ut vniantur aliquo liquore, quia vt noſtis ex principijs philoſophiæ, aridum non poteſt vniri abſque humido, quod ſi etiam uerba Lamponis examinemus apud Galenum, dicit, omnia terenda eſſe, ſimul miſcenda, & ſicca conſeruanda, non negat propter hoc, quod uniri debeant, modo ubi fuerint unita exiccentur. Ad tertium de doſi dico, ut colligere poſſumus ex Galeno, mentem Lamponis fuiſſe, ut creberrimo, & frequenti uſu ſui medicamenti paulatim ſiccarentur humores uiſcerum, ea propter optimum duxiſſe, ut creberrime acciperetur, & in pauca quantitate, Meſues autem, & alij, qui huiuſmodi pilulis alephanginis utuntur per interualla, & qui potius aceruatim, quam

paulatim

paulatim exiccare optant, non est mirum si in maiori quantitate exhibuerunt. Hic itaque sit finis examinis compositionis pilularum, quia quæ dixi de uno exemplo, idem quoque obseruandum erit in cunctis.

De confectionibus, seu electarijs tum lenientibus tum purgantibus. Cap. II.

SEquuntur ordine nostro confectiones, seu electuaria uocata, quorum si meministis, diximus quatuor esse genera, lenitiuas, solutiuas, opiatas, et aromaticas. Lenitiuas componendi ratio ferè una, et eadem est, et quamquam hoc medicamentum aliter a pharmacopolis paretur, est tamen hæc ratio uobis cognoscenda, quia innumeri, et penè lœthales committuntur errores, quos ut cognoscatis operæprecium est. Accipiemus autem unam confectionem lenitiuam uocatam, ex qua licebit colligere rationem componendi alias. Confectio lenitiua, vt habetur apud pharmacopolas, sic describitur. R. passularum vnc. ij. capill. veneris recentium, viol. recentium, hordei mundi. anà manip. i. iuiubarum recentium, sebesten recentium anà num. xx. liquiritiæ rasæ recentis vnc. s. pulpæ prunorum, tamarindorum recentium anà drac. vj. fol. senæ, maluarum, polypodij crassi, & recentis anà vnc. ij. mercurialis manip. s. aquæ communis lib. vj. facch. albi, pulpæ prunorum, tamarindorum, cassiæ, facch. viol. anà vnc. vj. misce, & fiat s. a. electuarium. Hæc confectio electuarij lenit. confusa, in qua pleriq; pharmacopolæ hac vtuntur arte, primo multam aquam accipiunt, & ex rebus decoquendis faciunt longum decoctum, in quo deinde macerant cassiam, & tamarindos, post facta expressione addunt saccharum rub. in multa quantitate, deinde ponunt omnia ad ignem, & faciunt ebullire usque ad consistentiam. In qua arte duos errores committunt, primo, quia decoctum pauca virtute pollet, quoniam fit in maiori aquæ quantitate, quam conueniret, deinde cum macerent in decocto tamarindos, & cassiam, faciunt vt hæc corpora magis crassescant, atque imbibentia humorem decocti, & ipsa, & decoctum euadunt inefficaciora. Vera autem ars componendi & hoc electuarium, & alia, est, vt semper fiat decoctum breuius, quam fieri potest, ea propter apposui ego dosim aquę librarum vj. quæ non est definita, faciendum est autem decoctum

in hac aquæ quantitate vſque ad conſumptionem duarum tertiarum,vt ſcilicet ex libr. vj. aquæ remaneant duę,ita efficaciſſimum euadit decoctum . Facto decocto addendum eſt ſaccharum , & bullienda hæc duo vſque ad conſiſtentiam, deinde addendum eſt ſaccharum optimum,& omnia miſcenda,vt acquirant debitam formam electuari :qua acquiſita,non eſt amplius bulliendum medicamentum,ſed addendum eſt ſaccharum viol.flores caſſię, pulpa tamar.& in fine pro qualibet libra medicamenti addendæ ſunt drac. x.fol. ſenæ puluerizatorum . Sed dicetis, cur non vis, vt faciunt pharmacopolæ, vt bulliant cum alijs caſſia; & tamarindi? quia hęc corpora non ſubſtinent coctionem, facile enim ex quacunque ebullitione expirant, & diſſipatur eorum facultas . Secundum igitur hanc artem poteritis mandare,vt omnia electuaria lenitiua fiant, & apud pharmacopolas, & vſu poſtulante a vobis ipſis componi poſſunt.non diſſimili ratione componuntur etiam confectiones ſolutiuę verumtamen, quia & in ipſis ſunt nonnulla peculiaria obſeruanda,vt exerceam vos in his,proponam confectionem celeberrimam, quę a pharmacopolis confectio hamech dicitur.Sic appellatur ab inuentore, & compoſitore,qui apud Arabes Hamech vocatur, eius deſcriptio apud Meſuem eſt hęc. R. myrob. citrini. vnc.iij.chebulorum,indorum,rhab. anà vnc. ij. agarici colocynth. polypodij anà drac.xviij.abſinth.thymi, ſenę ana vnc.j. uiol.drac. xv.epithymi unc.ij.aniſorum, roſarum, fœnic. anà drac.vj.ſucci fumiterrę præparati libr.j.prunorum num. 60. paſſularum unc.vj. ſeri q.s. pro infuſione. floris caſſiæ unc. iiij. pulpę tamar. uncia.5. mannę unc.ij.diagridij unc. j.s.ſacch.albi.libr.j.s. myrob.citrin.chebul indorum anà unc.s.bellicorum,emblicorum,rhab.ſem.fumiterræ anà drac.iij. aniſorum,ſpicæ, anà drac.ij. miſce, & fiat electuarium .s.a. Veteres hęc medicamenta confuſe ſcripta nobis relique runt, eo quia cum tradidiſſent artem componendi, & fere omnia relinquerent iudicio peritorum pharmacopolarum, non curarunt deinde diſtinćte omnia tradere,unde fit, ut pharmacopolæ noſtri cum non intelligant artem uniuerſalem , facile committunt plurimos errores,& ſi ullibi committunt,in hac celeberrima confectione committunt.quapropter diligenter eſt uobis cognoſcenda ratio componendi ipſam primo itaque ex rebus deſcriptis facienda eſt infuſio, & corpora ſolidiora, quę opus habent longiori maceratione primo infundenda ſunt , in ea quantitate ſeri, ſub qua poſſunt mergi . Deſennius in ſuo de purgant.med.lib. vult accipiendas eſſe lib. xx.ſeri, ſed longe errat hic uir, quia ſi medicamenta præſcripta infundantur in hac quantitate ſeri, proculdubio omnia natabunt,& fiet infuſio inutilis, imo propter magnam quantitatem ſeri

non

non poterit conſeruari.preterea deſcriptio dicit,q.s. ideo accipienda eſt ea quantitas qua poſſint demergi, & tegi medicamenta,debet autem vas,vbi omnia hæc infunduntur, eſſe ſtricti orificij, erant autem, quæ infunduntur, primo myrobal. polypodium, & paſſulæ. tertio die poſtquam erunt predicta omnia infuſa, erunt addenda infuſioni ſena, abſinth. aniſum, fœniculum, cum ſucco fumiterræ, & ſi forte fortuna ſeri quantitas præinfuſa non ſit ſufficiens ad omnia tegenda,addenda eſt portio ſeri tanta, vt poſſit ſufficere ad tegendum,quinta die addenda ſunt roſæ, violæ, epithymus,& deinde ſunt bullienda, atque vbi facta fuerit decoctio,ſunt omnia exprimenda, & quia rhab. agaricus, & colocynthis, ſunt infundenda,non debent infundi cum aliis, vt pharmacopolæ faciunt, ſed debent hæc omnia ſeparatim infundi ſecundum artem, quam vos docui. Poſtquam igitur facta fuerit infuſio,decoctio, & expreſſio aliarum partium,addendum eſt ſaccharum, & omnia ſunt coquenda vſque ad conſiſtentiam,quo facto addenda eſt pulpa caſſiæ,thamarind. & manna diſſoluta cum infuſione rhab. tum accipienda eſt infuſio rhab. agarici, & colocynth. & diligenter exprimenda,& vbi expreſſa fuerit,cum aliis miſcenda eſt ad ignem, poſtquam perfecta fuerit hæc miſtio, permittendum eſt,vt refrigeſcat, & vbi parum refriguerit,addenda ſunt aromata s.a. pulverizata, & in fine apponendum eſt diagridium. Hæc eſt vera ratio componendi confectiones ſolutiuas, vt poſſint in his propriæ, & ſolidæ facultates conſeruari,& ſi experiemini drac. j. huius confectionis,atque comparetis illius operationem cum confectione pharma copolarum aliorum, videbitis multo efficaciorem eſſe. Sed circa hanc confectionem ſunt quinque nobis aduertenda, quæ deſeruient omnibus aliis. Vnum eſt,apud me valde ſuſpectam eſſe ſcripturam Meſues, vbi tradit infuſionem conficiendam eſſe quinque diebus, dum enim conſidero ſpacium huius temporis, & ſimul naturam ipſius ſeri,vix poſſum induci quin timeam corrumpi ſerũ: quare præſtaret mea ſententia infuſionem facere duntaxat trium dierum ſpacio. Quod dico de confectione hamech, idem & de omnibus aliis dictum putatote. Secundum conſiderandum eſt, huiuſmodi confectionem componendam tantum eſſe vere, & autumno,nam ſi componeretur æſtate, proculdubio infuſio corrumperetur,quoniam vt noſtis ſerum ſub æſtu facile contrahit acorem,& vbi infuſio acida eſt,in cauſa eſt,vt etiam ceterorum medicamentorum facultates corrumpantur. Hyeme quoque non eſt componenda, quia neceſſarium eſt, vt ſerum ſit caprinum,nempe quod minus eſt corruptioni obnoxium,hyeme caprinum ſerum haberi non poteſt: vnde ſi vellent veſtri pharmacopolæ lucro dediti componere hyeme non

me non patiamini,quia non possunt eam facere,vt deberent. Tertiũ est aduertendum.Fuchsium, & Brasau.in ea fuisse opinione, vt accipiendum sit non diagridium,sed scammonium.i. scammonium non præparatum.Sed vt credo,adducebantur isti hac ratione, quia cum scammonium sit coquendum,si fuerit præparatum recoquitur,recoctum multum virium amittit:uerum horum pace mihi videtur multo consultius esse,si accipiatur scommonium præparatum,& non coquatur,sed in fine compositionis apponatur,vt consului,nam vbi coquitur sine præparatione,non præparatur,quoniam ratio preparandi est,vt in cytoneo coquatur,& a cytoneo acquirit facultatem adstrictoriam,merito cuius omne pene venenum amittiit, quare vt dixi,melius est accipere præparatum,& deinde amplius non coquere. Quartum considerandum est, etiam in compositione huius confectionis errasse Brasauolam,qui vult mannam, cassiam, & thamarindos esse bulliendos,eo quod dum bulliũt hęc medicamenta,inquit, non amittitur ipsorum facultas,sed,vt mox docui, res secus est,quia manna,& cassia dum coqunntur quantumuis parum bulliant,amittunt semper aliquid virium,præterquam,quod fiunt gustui ingratiora,& consequenter reddunt medicamentum ualde ingratum.Quintum obseruandum est,circa serum.solet enim plerisque modis serum a caseo separari,guttere gallinę puluerizato,puluere cardui,succo ficus separatur coagulo,separatur aceto,sed,modus accommodatiissimus est, vt separetur solum coagulo,& si opus sit, addatur vel modicum mellis, vel oxymellis,ne s.acescat.Atque hic est modus, & ratio secundum quam poteritis componere omnes confectiones solutiuas:quia nullæ sunt ferè confectiones,in quibus non ingrediatur aliquod ex prædictis medicamentis.

De opiatis. Cap. 12.

SEquuntur confectiones opiatæ sic uocatæ,quod opiũ ipsas ingrediatur ita copiose,ut soporem inducat.Inter has præcipua est philonium uocatum, sic dictum ab inuentore,qui Philon Tarsensis fuit,& ut hoc obiter sciatis,ut refert Strabo lib. 14.in Tarso uiri fuere, & in philosophia,& omni disciplina encyclica perceelebres,ita ut Athenienses,& Alexandrinos superarint,immo refert, Romæ suo tempore fuisse uiros Tarsenses literis maxime excellentes:inter quos fuit Philon. arte medica excellentissimus, qui ut memorię mandauit Plutar. multa medicamenta reliquit, quæ manus Dei appellabantur, & inter illa unum fuit Philonium, cuius descri-

ptionem celebratam habetis apud Galenum 9.de med.local. cap.4. quę est huiusmodi. R. croci drac. 5. Pyrethri, euphorbij, spicæ nardi anà drac. j. piperis albi hyosciami anà drac. xx. opij drac. x. mellis opt. despumati q.s. misce. Hęc est descriptio medicamenti Philonij vocati apud Galenum in quo medicamento componēdi, vt & in omnibus alijs, tres fuere scopi medicorum, vt docet Galenus. Primus vt ijs medicamentis sensus stupefierent, & dolores consopirētur, alter; vt affectio a qua dolor originem ducit per hæc medicamenta tollatur, & quia medicamenta, quæ sensus stupefaciunt, consueuerūt semper aliquam noxam in corporibus relinquere, tertium scopum habuerunt, vt per hæc medicamenta hæc noxa omnino aboleretur. His itaque tribus scopis permotus Philon & alij medici, in componendis his medicamentis non solum stupefacientia adhibuerunt, verumetiam stupefacientibus commiscuerunt aromata, ac alia medicamenta concoquentia, calefacientia, & exciccantia, quos antiquos vos etiam sectantes poteritis, vsu postulante, secundum illorum prę cepta hęc medicamenta componere. Cęterum compositionis ratio hæc est, vt mel prius optimum accipiatur, deinde albificetur secundum artem vobis superius indicatam, & post coquatur vsque ad consistentiam, deinde auferatur ab igne, & alia medicamenta subtilissime puluerizata melli misceantur, atque ita medicamentum conficitur, & conseruatur. Quantitas mellis a Galeno non est definita, verumtamen hæc debet esse in omnibus ars, vt vna pars medicamentorum accipiatur, & tres partes mellis, ita vt si in hac Philonis compositione supputentur a vobis medicamenta, videbitis quantitatem mellis debere esse duarum librarum. Est notandum vnum maxime vtile in Philonio descripto a Galeno, in qualibet drachma medicamenti duo opij grana ingredi, in Philonio Romano, quod communiter habetur in vsu, pro qualibet drachma ingrediuntur circiter quinque grana opij, vnde quando vobis erit exhibendum Philoniū Rom. debetis semper in minori dosi exhibere, quam Galeni. E.g. dabitis Philonij Galeni drac. j. Philonij Rom. dra. s. Hac arte ducti vos poteritis etiam postulante vsu intelligere, qua quantitate opij sit vobis vtentendum in conficiendis medicamentis stupefacientib. Hæc est ars componendi confectiones proprie opietas vocatas, dico proprie, quia theriaca, & mytridatica confectio, atque alia huiusmodi, tametsi capiant opium, verumtamen proprius eorum effectus non est stupefacere, & ideo non debent vocari opiata.

De

De confectionibus aromaticis. Cap. 13.

HAud multum diſſimili modo componuntur confe-ctiones aromaticæ, quarum uſus eſt corroborare membra, & malas intemperies tollere. Inter alias vſitatiſſima eſt, Aromaticum roſatum appellatum; quod Meſues adſcribit cuidam Gabrieli, eius autem deſcriptio hęc eſt. R. roſarum rub. drac. v. glycyrrhæ raſę drac. vi. ligni alioes, ſãdali, citrini anã drac. iii. cynnamomi drac. v. macis, gariophil. anã drac. i. s. gũmi arabici, tragacanthę anã drac. i. & ſcrup. i. nucis muſcatę, cardamomi galangę anã drac. i. ſpicę nardi drac. ij. ambræ ſcrup. ii. muſci, ſcrup. i. ſyr. roſ. ſyr. de corticib. citri, anã q. s. miſce, & fiat confectio. Modus conficiendi aromat. roſatum, & alias confectiones aromaticas, unus, & idem eſt, ut. ſ. omnia aromata ſeparatim terantur, ſed nõ ſubtiliſſime uerum craſſiuſculo modo: deinde cum ſyrupo utroq; ſupradicto confarcienda ſimul, ut ſupra-dixi de aliis. quantitas autem ſyrupi eadem debet eſſe, quam dixi ante de melle, ſcilicet ut ſint tres partes ſyruporũ, & una aromatũ. Sunt hoc in loco quatuor animaduertenda, unum eſt, has confe-ctiones aromaticas poſſe fieri cum melle, & cum ſaccharo, verum-tamen, quæ fiunt cum melle ſemper ſunt efficaciores, ſunt ſanè, quæ fiunt cum ſaccharo iucundiores, ſed magis in ipſis deſideratur efficacia. ea propter, quando uobis erit in uſu habendum, uel dia-trion piper. uel diaſpolit. ex deſcriptione Galeni 4. de tuenda ual. hortor, ut potius cum melle, quam cum ſaccharo vtamini, ſi uultis, ut efficacius operẽtur. Alterum eſt obſeruandum, pharmacopolas, quando faciunt has confectiones cum ſaccharo, errare, quoniã pro qualibet uncia ſacchari apponunt ſemidrachmam eromatum, cum potius deberent drac. 1. pro qualibet uncia apponere. Tertium eſt, apud pharmacopolas conſeruari multorum huiuſmodi medica-mentorum ſpecies, & præſertim aromatici roſa. quæ ſpecies ſunt duum generum, aliæ dicuntur completæ aliæ incompletæ, com-pletæ ſunt in quibus eſt muſcus, & umbra; incompletæ uero, in quibus, neque muſcus, neque ambra, ineſt. Vnum debetis circa ſpe-cies, quæ conſeruantur apud pharmacopolas, intelligere, ſcilicet poſt ſextum menſem has ſpecies fieri inutiles. qua propter debebi-tis ſemper aromatariis ueſtris præcipere, ut parent ſemper exiguã copiam harum ſpecierum, & ut eas ſemper remoueant poſt ſextum menſem, alioqui continget ſæpe uobis fruſtrari fine, quem optatis. Quartum, & ultimum obſeruandum eſt, confectiones aromaticas,

quę fiunt solidę in æstate, leuius esse coquendas, ut sint gratiores, hyeme autem fortius, vt scilicet conseruari possint. Contra autem faciē dum est in syrupis, & eclegmatib. quæ debent æstate melius coqui, ne. s. acescant, nam facile corpora, quę ingrediuntur hęc medicamēta, acescunt sub magnis calorib. Dubitabit aliquis vestrum, cur Galenus 6. de tuenda val. in fine, in componēdo suo illo diacytoneo, vult mel, & acetum simul bullire, deinde addi Zingiber, & piper, & iterū ad bulliendum poni nam hoc videtur esse contra preceptum, quod alias dedimus, s. aromata non esse bullienda? dico, si recte mentem Galeni attendamus, ipsum voluisse, vt liquores illi bulliant usq; ad cō sistentiam, & in fine addantur aromata, neque multum bulliant, sed parum: nam licet aromata inter bulliendum valde euanescant, minime tamen omnium euanescūt piper album, & zingiber, & ratio est, quia hæc aromata sunt corpulentiora, & solidiora.

De conseruis. *Cap. 14.*

Conseruarum faciendarum ratio, siue sint ex florisius, siue ex herbis, vna atque eadem est, propterea, quod dicam de conserua rosarum, idem dictum putatote de aliis. Conseruam rosarum conficiendi ratio hæc est, ut accipiantur rosę electę rubee, semiapertę, quia si nondum apertæ sint, crudę sunt, cum nondum acquisierint perfectionem, si totæ apertę acciperentur, magna portio facultatis exinanita esset, propterea consilium optimum est pharmacopolarum, & medicorum, vt semiapertę accipiantur. Quantitas rosarum debet esse, vt dixi in aliis confectionib. aromaticis, ut. s. vna pars sit rosarum, & tres sacchari, rosę itaq; hmōi electę separatim in mundissimo mortario contunduntur, vbi sunt contusę, additur saccharum, atq; iterum simul, & saccharum, & rosę contunduntur, ubi sunt omnia simul contusa, ponuntur ad lentum ignem, atq; ibi calefiunt, ac diligentissime simul miscentur. damnat Fuchsius quantitatem hanc sacchari, eo quod sit nimia, atque ab ea vis florum obruatur, sed male mea sentētia Fuchsius hunc communem vsum damnauit, quia non est verum ab hac sacchari quantitate obrui flores, immo si plus adderetur florum, fieret iniucunda confectio, accedit etiam, quod si plus adderetur florum, cum non coquantur, vix in quartum, uel quintum mensem conseruari possent, quare seruanda est hęc proportio, quia & iucundiorem confectionem facit, & efficit, vt conseruetur.

De eclegmatis. Cap. 15.

E Clematum componendarum ratio est ut fiant secundum formam mediam inter syrupos, & confectones solidas vnde vocãtur peculiari quodam nomine hęc medicamenta a Gręcis ἐκλειγματα : a nostris autem lohoch. Sed huiusmodi medicamenta fere hoc tempore in disuetudinem abierunt, & raro conseruantur apud pharmacopolas; ratio est, quia nisi statim in vsum veniant, facillime corrumpuntur, vnde corrupta postmodum non solũ nullam pręstant vtilitatem, immo sępe contrarios effectus operantur, quam deberent. ratio propter quam facile corrumpantur est, tum quia sũt in forma quadam humidiori, tum quia medicamenta, ex quib. componuntur pleraq;, corruptioni valde sunt obnoxia, hmõi est butyrũ, dactyli, nuclei pini, amyg. dulces, nuces, quę omnia etiam ex se solis, vt nostis, facile corrumpuntur, cum igitur non conseruentur admodum apud pharmacopolas, eo magis ad vos pertinet, hęc etiam medicamenta componendi rationem intelligere, quam vt melius assequamini ponam vobis ynum exemplum, & est celeberrimum illud apud Mesuem eclegma, quod appellatũ est, lohoch sanum, & expertum, cuius descriptio hęc est. R. cynamomi, hyssopi, liquiritiæ, anà vnc. s. iuiubas num. xxx. passularum, ficuũ, dactylorum, anà unc. i. fœnugreci drac. iij. capillorum ven. mancip. j. anisorum, fœniculi, ireos calamenti, sem. lini, anà unc. s. aquę communis lib. iij. fiat decoctio s. a. deinde addantur penidiorum lib. ij. & coquantur ad spissitudinem mellis, tunc adde nucleorum pini mundatorum drac. v. amyg. dul. mund. succi glycyrrhizæ, tragacanthæ, gummi arabyci, amyli anà drac. iij. ireos drac. i. misce. Circa compositionem horum eclegmatum illud ante cetera consideratione dignum est, in faciẽda decoctione horum medicamentorum, secus agendum esse, quam in aliis, nam cum debeat decoctio viscíditatem habere, primo operæprecium est, vt omnia diutius coquantur, quam in aliis, sic enim per longiorem decoctionem acquiritur maior viscíditas, & crassities, dicebat enim Arist. 4. Metheor. ea quæ coquuntur, semper fieri crassiora, igitur ut hæc crassities acquiratur, sunt decoquẽda magis. præterea alię decoctiones adhuc dũ calent exprimuntur a pharmacopis, in his secus est, est enim expectandum vsquequo refriguerit decoctum, & vbi refriguerit; tunc est diligenter exprimendum; facta decoctione viscida, & crassa, additur mel, uel saccharum, uel quid aliud, & curatur, vt bulliant ad consistentiam mellis, tum in mortario

rio ponitur tota hæc materia, atque alia medicamenta addun-tur, & in ipſo mortario diligenter agitantur, & conquaſſan-tur, donec tota hæc maſſa viſciditatem, & craſſitiem inſignem acquiſierit. Hactenus intellexiſtis, quæ ſit ars, & ratio com-ponendi ea medicamenta, quæ a pharmacopolis pro vſu inter-no parantur, & conſeruantur. Sequitur modo, vt ſermonem ha-beamus de ijs, quæ a pharmacopolis, & medicis componuntur pro vſu externo corporis noſtri.

De oleis. *Cap. 16.*

MEdicamenta, quæ extrinſecus in vſu habentur, alia conſeruantur apud pharmacopolas, alia ve-ro non, quæ conſeruantur ſunt olea, vnguen-ta, & cerata, quæ fiunt ex tempore, & non conſeruantur, ſunt epithemata, emplaſtra, ſac-culi, ſinapiſmi dropaciſmi. Initium ſumam ab oleis eo quod ſimpliciora ſunt, & fere in omnibus ingrediuntur, quæ conſeruantur. Olea, quæ apud pharmacopolas, & medicos haben-tur, ſunt duum generum, alia ſimplicia, alia compoſita. Simplicia aut fiunt ex oliuis, aut ex alijs rebus, quæ fiunt ex oliuis adhuc duum ſunt generum, quorum vnum fit ex oliuis immaturis, & dicitur a Galeno 6. de tuenda val. ὀμοτριβὲς, Latini appellant omphacinum, aliud autem fit ex oliuis maturis, & vocatur oleum commune; rur-ſum aliud eſt, ſalitum, aliud ſalis expers, aliud recens, aliud vetu-ſtum. Hæ ſunt omnes differentiæ oleorum, quæ in vſu ſunt apud pharmacopolas, & medicos. Oleorum ſimplicium faciendorum ratio raro ſolet in vſu eſſe apud pharmacopolas, eo quod facta olea accipiuntur ab alijs, verumtamen hoc etiam cognoſcendum eſt a medicis, nam tametſi Columella, & Plinius abunde nobis tradide-rint olea faciendi rationem, uerumtamen ſunt etiam aliqua, quæ in his futuri medici deſiderant, eo quod oleum omphacinum, ut ha-betis apud Atheneum lib. 2. dypnonoſoph. efficitur ex oliuis φαυλίους vocatis, nam Theophraſtus lib. de odoribus, & 6. de hiſt. planct. 2. manifeſte hoc nos docuit, ex oliuis, quæ φαυλίαι vocantur, de-bere fieri oleum omphacinum, Athenæus vult etiam fieri ex amyg. atque hoc ſcribit traditum eſſe a Theophraſto; verumtamen non reperio apud Theophr. huiuſmodi oleum factum ex amygdalis, propterea, vel vitiatus fuit codex Athen. uel fuit eius in hoc pe-culiaris error. Ceterum quæ ſint oliuæ φαυλίαι, inuenio con-

trouer-

trouerſiam, Euſtatius in comment.ad Homerum vult oliuas eſſe, quæ ſunt minimæ. Plinius uero libr. 15. capitul. 3. plane ſententiam contrariam habet ubi ſcribit, oliuas φαυλίας omnium eſſe maximas, atque maiorinas uocatas, quaſi velit Plinius iccirco eſſe φαυλίας vocatas, eo quod ſint prauæ ad oleum conficiendum: fuit enim ſententia Plinij, & Columellæ, oliuas grādiores accommodatas eſſe ad edendum, inutiles ad oleum faciendum. ſed ſum alterius ſententiæ ab iſtis, ſcilicet oliuas φαυλίας neutras eſſe, neque maximas, neque minimas, nam hæc vox apud Græcos, φαῦλος, ſignificat id, quod prauum eſt in eo genere, ſic & in genere oliuarum, quapropter dico etiam ego in genere oliuarum eas dici φαυλίας, quæ ſunt prauæ, quomodo autem ſunt prauæ? vbi matureſcunt oliuę, ſemper inter eas, quæ ſunt maturæ, reperiuntur aliquę, quę non ſunt maturitatem aſſecutę, has puto eſſe φαυλίας & ex his conficiendum eſſe oleum omphacinum, adducor ad hoc exiſtimendum grauiſſima ratione: ſi enim faciendum eſſet oleum ex oliuis immaturis, qualeſcunque ſint, vt hodie faciunt pharmacopolę, proculdubio illud non eſſet oleum perfectum, quia oliuæ dum crudę ſunt, dum non ſunt maturitatem adeptę, habent potius ſuccum, quam oleum, quapropter ex i s potius extrahitur ſuccus, quam uerum oleum. cęterum oliuę, quę non potuerunt matureſcere, adeptæ ſunt propriam perfectionem, & propterea ex ipſis poteſt fieri oleum, & illud oleum uere omphacinum dicitur. & notate, ſum ego huius ſententię, omphacium apud ueteres non fuiſſe factum ex qualibet una, ſed ex eo genere, quod communiter appellatur agreſtum, quod numquam matureſcit: habet ſuam perfectionem ille ſuccus, quando eſt acerbus, igitur in oleo omphacino faciendo oliuæ φαυλίας ſunt eligendę, ut ego uos docui. Cęterum oleum commune faciendum eſt ex oliuis maturis, ſed hac in re illud maximę eſt obſeruandum, quod monuit nos Plinius; ubi faciendum eſt, oleum pro uſu medicamentorum, non eſſe faciendum ex oliuis nigreſcentibus, & ſponte decidentibus, ſed ex oliuis quidem maturis, & decerptis, quia ubi oliuę ſponte decidunt, flacidę ſunt, & oleum illud non eſt oleoſum, quia ille ſuccus non eſt oleosus, quaſi ſint tunc temporis illę oliuę ſemi corruptę. Salitum oleum fit ex oleo communi, uel omphacino electo, & sale: accipiuntur quatuor, uel quinque partes olei, & una ſalis triti, & ſimul in duplici uaſe ponuntur ad ignem usquequo ſal liqueſcat, & commiſceatur oleo, atque iſtud oleum, ſalitum uocatur, quod maxime commendatur a Paulo in podagricis; ut suo loco uidebitis. Hęc sunt olea medicamētorū oliuis. Cl o uero, quę fiunt ex ali s rebus, sunt, quę fiunt ex amygd. dulcibus, &

amaris,

amaris, ex semine lini, ex semine canabis, iusquiami, sinapis, atque ex alijs multis huiusmodi, quæ enumerare supersedeo. Inter hæc olea potestis etiam enumerare omnia, quæ fiunt per elenbicum, quæ sunt innumera. Ratio faciendi olea ex alijs rebus est hæc, vt videatur an corpora sint arida, ex quibus componendum est oleum, an vero humida, si arida, primo teruntur, deinde madefiunt cum aqua vitæ, vel aceto lambicato, postmodum inuoluuntur panno lineo mundo, atque sub prelo ponuntur, & exprimuntur, quod expressum est colatur, atque conseruatur. si corpora sint subhumida, vt amygd, & nuces, non est necesse macerare, sed teruntur, & panneo lineo tecta sub prælo ponuntur, exprimuntur, & colantur expressa. Hæc est ratio faciendi olea ex iis rebus, quæ non sunt admodum dura. In his oleis faciendis est illud notandum, aliqua esse, quæ conseruantur, aliqua, non, vt oleum amygd, dulcium, & amararum. cito rancescit, ea propter hæc olea sunt paranda, quando sunt in vsu habenda, non autem conseruanda; hæc est ratio, qua Theophr. mandabat, olea odorata esse componenda ex oleo facto ex glande Aegyptia, vel Syriaca quoniam huiusmodi oleum seruatur magis, quam oleum amygd. Olea composita sunt ea, quæ apud veteres medicos myrrha, seu vnguenta sunt appellata, cuius rei explicuit rationem Athen. libr. 15. dypnosoph. vbi scribit, huiusmodi olea composita in Aegypto inuenta fuisse, & quia potissimum ex myrrha, & cum mirrha componebantur, ea propter myrrha sunt appellata. Vsus horum oleorum, vt ego inuenio apud scriptores, duplex fuit. vel ad odores conciliandos, vel ad auxiliandum corporibus valetudinariis. iterum, vt ego inuenio, usus horum oleorum, & vnguentorum fuit apud veteres, tam intrinsecus, quam extrinsecus, nam clarissimum est, ex Plinio, Theophr. Plutarcho, & Athen. veteres consueuisse huiusmodi vnguenta cibis, & potibus miscere, quamquàm Theophr dicat, cibos ingratos esse quibus miscentur hæc vnguenta: Similiter etiam inuenietis apud Medicos, Aetium, & Aristeum, huiusmodi vnguenta pro auxiliis, in potu vsurpata fuisse, olea vero pro odoribus conciliandis duntaxat excogitata. Videntur hæc potius ad unguentarios spectare, quam ad medicos, verumtamen quoniam dicebat Galenus, artem cosmoticam, & ornatoriam pertinere etiam ad medicos, & medici ipsi coguntur, vel ob iucunditatem, vel ob auxilia gratificari ægris, ea propter hæc non sunt vobis ignoranda. Fiunt hæc omnia olea composita. vt docet Theophr. lib. de odor. & Paulus. libr. 7. vel ex floribus; vt ros. viol. liliaceum, vel ex folijs, vt myrthæum, & anethinum, vel ex folijs, vt irinum, nardinum, vel ex ligno, vt palmeum, vel ex fructibus, vt melinum, myrthinum, laurinum, vel ex lachryma, vt sta-

ćte,

Ste,vel ex pluribus aromatibus,vt ægyptiam, secundum Theophr. quia apud Hipp. vt testatur Galenus in explicatione linguarum vnguentum ægyptium alio modo fiebat. In componendis his oleis illud primo est obseruandum,vt oleum eligatur purum atque optimum,& vt possit esse,& colore,& qualitate,& sapore accommodatum, semper erit oleum lauandum. Modus lauandi oleum legitimus hic est, accipitur phyala magna vitrea, quæ vocatur boccia, quæ collum habeat longum vno brachio & contineat lib.v. vel viij. liquoris. In hac phyala ponuntur duę partes aquæ feruentis,& vna olei, deinde conquassantur omnia diligētissime, vsquequo optime misceatur oleū cū aqua,& tota illa materia candida fiat: liquor albefactus tollitur e phyala, & ponitur in catino sub sole,atque ibi detinetur vsquequo separetur oleum ab aqua,& vbi separatum est,colligitur magno cochleari,& in vase conseruatur,atque hoc appellatur oleum lotum. Et hic est verus modus lauandi oleum. Vbi lotum est oleum,sic faciendum est compositum,accipitur vnc.i.olei, & drac.i.medicamentorū,ita vt seruetur hæc proportio vnc.i.olei & drac.i.medicamētorum,verum est,quod interdum augetur dosis medicamentorum vsque ad drac.ij. vel iii, prout scilicet, vel medicamēta minus sunt efficacia, vel prout magis cupimus efficax facere oleum. Componendi modus triplex solet esse,vel per macerationem vel per insolationem, vel per decoctionem. Fit per macerationem,quando flores, vel aromata in oleo ad macerandum detinentur,& hic modus inutilissimus est,quia oleum nisi aliquod aliud artificium addatur,non potest extrahere multum virtutis. Per insolationem est modus multo vtilior,& hic seruatur,quando olea facere volumus ex floribus, nam flores cum facile ab igne consumantur,& odores ipsorum euanescant,fugimus ignem,& sub sole componimus oleum;ratio seruanda in insolatione docetur a Paulo li.7. vbi scribit,nonnulla esse,quæ exigunt diuturniorem insolationem, nimirum,quę debēt fieri efficaciora,& tenuiora,ut est ol.chamom. & rosatum,nonnulla vero, quæ exigunt minorem insolationem, vt liliaceum,et uiolaceum, fit autem insolatio, quando accipiuntur flores,et in oleo demersi exponuntur soli,sub quo tamdiu detinentur,donec fiat oleum odoratum. Tertius modus est,per coctionem, et hic est,omnium utilissimus,quoniam per coctionē facile ab oleo recipiuntur medicamentorum uires,et circa coctionem quatuor, uel quinque sunt diligenter obseruanda, unum,quod in primis monet Paulus,scilicet flores numquam esse decoquendos,sed radices solum,et gummata: dicebat enim Theoph. in lib. de odoribus, flores,ut emittunt longe odorem non opus esse,ut terantur,quoniam facultatem odoriferam gerunt in superficie, radices uero, et alia

corpora si debent longe odorem mittere, necessario esse terenda; eo quia facultatem odoriferam gerunt in intimis partibus, a quibus nisi extrahatur per attritionem, nullo modo odores propagãtur, ex qua Theopr. sententia elicitur ratio, propter quam flores non sunt coquendi. Secundum animaduertendum, quod monuerunt Theophr. & Galenus, huiusmodi oleorum compositiones faciendas esse semper in duplici vase, eo quod a calore blando humidum non cõsumitur, neq. oleum, neq; facultas medicamentorum, sicuti consumitur a calore sicco igneo. Tertium est, non omnia, vt monuit Paulus, eodem modo esse decoquenda, sed alia vnam solum decoctionem ferre, alia vero pluribus indigere. Quartum est, quod vbi olea sunt cõponenda ex vari s rebus, semper primo coquenda sunt ea quæ cõtumaciora sunt, vt est aspalatus, spathe, arbor thuris, laurus, secũdo loco aromata, vt folium, spica nardi; ammoniacum, postremo coquendi sunt succi, & adipes vt seruetur hęc ratio in coquendo, s. primo ponantur ad bulliendum contumaciora, secũdo loco aromata, vltimo pinguedines, & succi. Quintum obseruandum est, in compositione oleorum per decoctionem, plerunq; addi liquorem aliquẽ, vt vinum, acetum, aquam vitę, aut succum aliquem, coctio facienda est, donec ille liquor totus sit cõsumptus, & ratio propter quam adduntur huiusmodi liquores est, quia nisi addantur, per decoctionẽ solet consumi oleum, non cõsumitur autem vbi aliquis huiusmodi liquor sit admixtus, nisi prius liquor sit consumptus; ignis enim primo depopulatur humidum tenuius, antequam humidum crassius, & viscidius. Oleum rosatum, qđ paratur apud pharmacopolas, duorum generum est, alterum simplex vocatum, alterum completum; simplicis faciendi ratio est hæc. Oleum accipitur lotũ, vt dixi, & rosæ recentes contusæ in ipso reponuntur, deinde vas obturatur, atq; ita sub sole ponitur per æstatem integrã, mox percolatur, & conseruatur hoc oleum appellat C. Celsus fere semper rosatum. Completum autem hoc pacto efficitur, macerantur rosæ per tres dies, vt dixi, in oleo, post tertium diem ponitur oleum ad bulliẽdum per sex horas, deinde colatur, & exprimitur: iterum ponuntur aliæ rosę recentes, quæ similiter macerantur, coquuntur, & exprimuntur, sicq; fit tribus vicibus & vbi factum est, ponitur ad conseruandum, atq; ita oleum ros. completum vocatur. Sed illud scire debetis: quamquàm sit, hæc regula, & ratio data nobis à Mesue, verumtamen nostri pharmacopolæ minime eam seruant, contenti semel tãtum macerari, & bullire oleũ, sed errant; immo sum huius sententiæ ex pcepto Mesues, quam plurima olea sic esse facienda, vt ros. completũ; vt oleum viol. chamom. anethinum, de absinthio, menthæ, rutæ, oleum cheirinum, liliaceum, sambucinum, hypericonis, myrthinũ,

cytoneorum,nenupharinum,hęc omnia oleá,quę ſunt in frequentiſ-ſimo uſu apud medicos,pharmacopolas,et exiſtimo ego ea ratione facienda eſſe,quam de oleo completo roſato monſtraui.exemplum autem eorum oleorum, quę componuntur cum uino, erit olei maſti chini compoſitio,quę in hunc modum ſe habet. R. maſtichis electi vnc.ix.olei roſ.cõpleti lib.iij.uini aromatici unc.viij.bulliant omnia in duplici uaſe uſq; ad conſumptionem uini;ſed notare debetis hęc omnia olea,& pręſertim,quę fiunt ex aromatibus odoratis,& ſimilibus medicamentis,non debere fieri ex oleo ſimplici,ſed uel ex oleo amygd.dul.aut amararum,uel ſeſamino,uel ex oleo de glande unguẽtaria vulgo de ben vocato.ratio huius accipitur ex Theophr. ex lib.de unguentis , ſcilicet ,quia hæc olea magis recipiunt facultates aromatum,& odorum;quam alia,accedit etiam;quia ubi oleum ſim plex coquitur,ranceſcit facilius. Aliud etiam adnotare debetis,ſępe his oleis addi ceram,ut habetis apud Galenum 6.de tuen.ual. 14. & additur cera,quando optamus olea magis permanere, tradit enim cera permanentiam quandam oleis, & ubi addenda eſt,cera ſolummodo addi debet,quo tempore in uſu olea habẽre vultis.

De Vnguentis. Cap. 17.

Equuntur ordine unguenta communiter apud medicos, & pharmacopolas uocata, dico communiter, quia ueteres Græci , quæ nos appellamus unguenta, ipſi uocare conſueuerant,cerata, eo quod componantur ex oleis,pinguedinibus , & cera . In his faciendis eſt non parua diligentia adhibenda,tum circa oleum,tum circa pinguedines,tũ circa ceram:Circa oleum,quod ingreditur unguentum, ſunt ea omnia ſeruanda, quæ uos docui in heſterna lectione, ſcilicet, ut ſemper quando uultis fieri unguenta,curretis diligẽtiſſime olea lauari,ſiue uultis oleum omphacinum,ſiue quodcunq; aliud. Similiter circa pinguedines illud quoq; eſt obſeruandum,ut & ipſæ antequam miſceantur reliquis medicamentis, diligentiſſime lauentur.Plerique pharmacopolæ conſueuerunt pinguedines lauare aqua frigida, ſed hoc inſtitutum nequaquã poſſum commendare, & ratio eſt, quia ſicuti uidetis pinguedines facile cõcreſcere ſub aere frigido, ſic ab aqua gelida quodammodo congelantur, quapropter multo melius eſt pinguedines aqua calida abluere;experientia enim quotidiana comprobatum eſt , quęcunq; lauantur aqua calida multo magis emundari,et nitidiora fieri , quã quę aqua gelida. Amplius eſt obſeruandum in faciendis his vn-

guentis, ceram non esse per se eliquãdam, quoniam multum illi detrahitur ab igne, sed eliquari semper debet cũ oleo, debet uero poni in duplici vase, quia illud est communissimum pręceptum, omnia olea, & vnguenta vt docuit Galenus plerisq; in locis; bullienda esse in duplici vase, quod si vel succus, vel aliquis alius liquor apponendus sit in conficiendo vnguento, curandum est, vt bulliat donec totus ille liquor sit cõsumptus, & ratio est, quia si remaneret aliqua vel minima portio illius liquoris, numquam concresceret, neq; vmquam fieri posset optima vnguenti forma. Dabo autem vobis duo exempla vnguentorum, vt ex ipsis vsu postulante alia quoque vos ipsi conficere possitis, & primum erit vnguentũ stomachale vocatũ, quod familiarissimum est, & pharmacopolis, & medicis. Est autem huiusmodi. R. olei mastichini, olei nardini, olei de absynthio, anà vnc. v. olei rosi. completi, olei de mentha, anà vnc. iii. mastichis, gariophyl. maceris, calami arom. menthæ, rosarum, anà vnc. ij. s. cinnamomi, ligni aloes, anà drac. j. cerę albæ, vnc. vj. fiat vnguentum s. a. si supputetis in hac ordinatione omnia diligenter, videbitis portionem ceræ ad alia esse quartam partem, & hoc est fere usitatissimum in componendis vnguentis, vt quarta pars ceræ ad olea semper ponatur, paulo plus, vel minus, portio vero medicamentorum ad ceram, & oleum simul, est, xvj. pars: vnde quando vobis placuerit huiusmodi unguentum pro stomacho ordinare, quod plerunque vobis continget, si & uos hanc proportionem seruetis, & optime facietis, & alij cognoscent vos esse medicos rationales. Aliud vnguentum est pectorale vocatum, quod etiam solet esse valde familiare: dabo ipsius exemplum, vt cognoscatis quomodo sint componenda unguẽta, in quibus ingrediuntur pinguedines. R. olei amygd. recentis, olei uiol. olei liliorum, anà unc. vj. butyri loti s. a. pinguedinis gallinæ, piguedinis anatis similiter lotæ, anà unc. ij. medullæ uitulinæ recentis unc. j. croci, drac. ij. ceræ albæ unc. vj. misce fiat unguentum. In componendo huiusmodi unguento primo sunt abluendæ pinguedines, & butyrum separatim, modo separatim cera, & oleum sunt eliquanda in duplici uase, post pinguedines, & butyrum sunt ad ignem simul miscenda cum cera, & oleo. Vbi erunt omnia probe mixta, tolluntur ab igne, & permittuntur refrigescere, & ubi refrigerint, admiscetur crocus, atque sic factum est unguentum pectorale poteritis uos etiam omnia alia unguenta componere, uel mandare, ut componantur.

De

De Ceratis. Cap. 18.

CErata communiter uocata, ut habetis apud Galenum 7.de compof. 13. med. per genera, 5. à Græcis fcriptoribus uocata funt emplaftra, & malagmata, apud Paulum lib. 7. cap. 20. appellantur μυράκοπα nostrates medici, & pharmacopolæ uocant, ut dixi, cerata, in his enim prętor pinguedines olea, & ceram, et alia medicamenta, additur etiam refina, & ratio eft, quia cum hęc medicamenta fint excogitata, ut diutius, & tenaciter partibus adhæreant, refina illud præftat, ut poffint tenaciter adhærere, & hoc eft, quod dicebat Galenus primo de med. per genera, cap. 12. addi emplaftris ceram, & refinam, ut fimul & tenacia euadant, & lenia. Sed quia multa funt refinarum genera, mandat Galenus non quoduis genus eligendum effe, fed omnium accommodatiffimam effe refinam terebinthinam, aut laricinam, quia huiufmodi refinæ fua fuauitate, & lenitate fubftantiæ reddunt cerata utiliora, & minus ingrata. Ars componendi cerata accipitur a Galeno 5.de med. per genera. c. 2. & 2. cap. 12. Galenus his in locis defcribit nobis ceratum facrum appellatum, quod teftatur acceptum fuiffe ex templo Vulcani in Memphi, nam hoc templum, ut teftatur Herodotus in Thalia, erat templum pręclariffimum, & confuetudo fuit antiquorum, quando medicina nondum erat exacta, ut remedia generofa probata defcriberentur in templis, quo fcilicet conferuaretur perpetua memoria eorum, & ut poffet medicina omnibus effe communis. fic etiam habetis apud Plinium lib. 20. cap. ult. theriacam fuiffe defcriptam in templo Apollinis. hoc itaque ceratum facrum defcribit Galenus locis citatis, & in defcribendo tradit nobis artem componendorum ceratorum, quia uero etiam huiufmodi ceratum hodierna die in frequenti ufu effe folet, dabo uobis defcriptionem ex Galeno. R. lithargyri loti unc. xii. fem. orig. rutæ, anà drac. viii. fquamæ aeris præparatæ, æruginis præparatæ, gentianæ ana drac. vj. colophoniæ unc. v. & drac. ii. mannæ thuris unc. j. s. ammoniaci, unc. ij. æris ufti, & loti, aloes, propoleos, diphrygis anà unc. j. chalbani, unc. j. s. ceræ, unc. iii. drac. j. Ariftol. dictamni cretici, anà drac. x. olei antiqui loti lib. ij. s. Hæc eft defcriptio cerati facri apud Galenum, in quo conficiendo illud primo monet Galenus lythargyrium coquendum effe in oleo ufquequo non coinquinet manus, hoc eft ufquequo confiftit, tunc addendam effe fquamam aeris, et æruginem præparatam: poft hæc refinam, et ammoniacum femper eandem

coc̃turam

coɛturam ſequendo,uſquequo non coinquinat manus, poſt hęc addendum eſt æs vſtum,& diphryges,tum cera,ſubinde propolis,in fine vero adduntur aloe,manna,dictamnum,ariſtol.& gentiana, quæ omnia miſcentur,& detinentur ad ignē vſquequo non coinquinent manus,& quia ſæpe decipiuntur pharmacopolæ,qui auferūt ab igne priuſquam facta ſit conſiſtentia,ideo eſt notandum, quando oblatū eſt,& non probe coctum ceratum,iterum ad ignem ponatur, ratio propter quam Galenus, & alii voluerint hunc ordinem eſſe ſeruandum,eſt ea,quam dixi ſæpiſſimæ, ſcilicet,in conficiendis his medicamentis numquam medicamenta varia eſſe eodem pacto coquenda, ſed quæ ſunt ſolidiora diutius coqui debere, quæ minus ſolida, minus,quæ ſubtiliora minime omnium. Fuchſius fuit huius ſententiæ,non eſſe neceſſarium, vt in conficiendis ceratis ſeruetur vlla proportio ceræ,olei,& aliorū,ſed omnia eſſe dimittenda arbitrio pharmacopolę componentis,ego vero non poſſum probare ſententiam huius viri,primo, quia ſi hoc verum eſſet,ſequeretur vnumquemq; poſſe ad libitum ſuum apponere ceram, & oleum,hoc autem eſt facere ſine arte,nam ſi liceret unicuiq; ponere eam quantitatem, quæ ſibi placeret,proculdubio nulla appareret ars.Secundo ſequeretur, ſub quacunq; proportione poſſe cerata eandem præſtare facultatē, quia ſi liceret huic unam proportionem ſeruare, & illi alteram, atque nihilominus quiſq; recte faceret, ſequeretur, ſub diuerſis proportionibus unam,& eandem utilitatem haberi, quod eſt abſurdū, ita quod male agunt,qui ingenio ſuo hoc componunt,uos autem curabitis,vt ſemper in componendis ceratis ſeruetur proportio,erit autem proportio hæc,ut pro qualibet vncia reſinæ,vel ceræ, accipiatis ſemper unc.ſ.pulueris medicamentorum,& ſemper accipiatis minus olei,quam fieri poteſt,& ratio eſt, quia in ceratis oleum prohibet conſiſtentiam;unde ſi multum olei adderetur, neceſſariū eſſet multiplicare reſinas,& medicamētum, & vt videatis manifeſte rem eſſe, ut dixi, audiendus eſt Galenus 2. de med. per genera, qui in emplaſtris uiridibus Archigenis conficiendis monet reſinam debere eſſe ad duplum ceræ. E. g. accipiuntur reſinæ lib. ij. ceræ lib. i. olei cyathi duo, ideſt, unc. iii. ita ut ſi ſupputetis, reſinæ, & ceræ, ſint libræ iii. olei, unc. iij. Itaque numquam debetis tranſcendere hanc proportionem unciæ unius olei, ad lib. j. reſinæ, & ceræ. ſed & illud animaduertendum uenit, harum rerum, quę liquantur, duo eſſe genera: unum eorum, quæ eliquantur aceto, vino, & aqua,ut ſunt gummata omnia, quæ ubi ſunt eliquanda,non infundi debent in multa copia liquoris,ut faciunt pharmacopolę, ſed in ea tantum quantitate,in qua poſſint uix diſſolui,& per ſetaceum tranſmitti: alterum genus eſt eorum, quæ ſolo igne, & ſine liquore liquefiunt in

duplici vase; vt est cera, oleũ, resina, pinguedines, ꝓpolis, galbanũ.

Circa ceratorum vsum, est, illud postremo notandum sępe vsu venire, vt cerata postquam sunt confecta, sint iterum eliquanda atque alijs medicamentis miscenda. chirurgi omnes, & pharmacopolę cõsueuerunt eliquare ad ignem cerata, & permiscere alijs rebus, quod quidem valde a ratione. & a Galeno alienum est, a præcepto Galeni, quia primo de med. per genera mandat, ut semper hęc medicamenta dum sunt eliquãda, & permiscenda, id fiat in duplici vase, est quoque contra rationem, quoniam nisi hęc medicamenta ita colliquentur, sæpe friguuntur olea, & pinguedines, & valde deprauantur, quapropter ubicunque uobis contigerit mandare, ut plurima cerata simul misceantur, semper curate, ut in duplici uase misceantur blando igne.

De emplastris seu cataplasmatis. Cap. 19.

PReter hæc medicamenta, quæ apud Pharmacopolas conseruãtur, sunt quam plurima alia, quæ a medicis ex tempore solent componi, ut emplastra, epithemata, fomenta, sinapismi, uesicatoria, & dropacismi quorum omnium componendorum rationem puto nobis utile futurum esse, ut intelligatis. Fuchsius fuit eius opinionis emplastra, & cataplasmata differre, quia emplastra fiunt ex herbis, decoctis, farina, oleo, & pinguedinibus: cataplasmata, ex radicibus, herbis, decoctis, & contusis: unde huiusmodi differẽtiam acceperit, nec ipse docuit, nec ego reperire potui: apud me compertum est, & Galenum, & alios indifferenter his nominibus esse usos: quare non est, ut solliciti sitis in distinguendis cataplasmatibus, & emplastris. Ratio componendi est, ut primo fiat decoctum. s.a. f. ut radices primo coquantur, deinde herbę, & ubi factum erit decoctum, addatur farina, quo fiat gluten, post farinam apponatur radices, & herbæ cõtusæ, & per cribrum missę, subinde addantur pinguedines, et olea. postremo pulueres, ita ut nunquam pinguedo, uel oleum bulliant cum alijs. Proportio seruanda in componendis huiusmodi emplastris est, ut ad lib. j. decocti addantur unc. iiij farinæ, uel fermẽti; puluerum unc. iij. si qui erunt apponendi, et unc. iij. uel iiij. pinguedinis. exemplum, si placebit emplastrum componere ad maturãdum, ita debetis conficere. R. rad. althææ. unc. iiij. fol maluæ, uiol. anà, manip. j. aquæ communis lib. j. fiat decoctio, deinde R. dictæ decoctionis lib. j. radicum, et herbarum contusarum, et per cribrum transmissa-

rum

rum vnc.ij.farinæ tritici vnc.iiij.pinguedinis porcinę vnc.ij. misce & fiat emplastrum, hæc est ratio, quam si seruabitis, vt sæpe vsu veniet, in componendis emplastris numquam errabitis, & cognoscēt alij vos esse medicos rationales.

De fomentis. Cap. 20.

Fomenta apud medicos duum sunt generum, alia humida, alia sicca, humida nil aliud sunt nisi decocta spongijs, vel vesicis partibus diuersis applicata, nam capiuntur spongię, & in decoctis vari s imbibuntur, deinde exprimuntur atque ita expressa calida apponuntur parti affectæ sed quia hic modus est momentaneus, vbicunque optamus fomenta conficere, quæ diutius adhæreant parti affectę, accipimus vesicas, & implemus modo oleis, modo uari s decoctis, sicque vesicas parti affectæ applicamus. In his faciendis nulla adhibenda est alia ars, quam ea, quum decocta faciendi rationem docerem. Fomenta sicca fiunt ex herbis, floribus, lenibus lignis, & aromatibus contunduntur enim hæc omnia crasso modo, & in sacculo, vel lineo, vel sericeo consuuntur, atque partibus affectis apponuntur, modo capiti, modo ventriculo, modo lieni, modo ali s. In his componendis nulla fere est necessario seruanda proportio, sed hæc omnia permittuntur iudicio medici, quia siue plus, siue minus apponatur harum rerum, parum refert modo id semper in animo habeatur, vt pro ratione affectus, & ratione partis affectæ hęc, vel illa eligantur medicamenta.

De epithematis. Cap. 21.

Vmidis fomentis nō admodum dissimilia sunt ea medicamentorum genera, quæ a Græcis dicta sunt epithemata, si videatis Paulum, Aetium & Græcos, epithemata vocabant medicamenta in malagmatis formam conposita, quæ medi s partibus corporis appli cabant, perinde ac nos vtimur emplastris, & sum ego huius sententiæ, apud medicos nostros nomine epithematum intelligi quicquid superpositum partibus affectis adhæret, ita vt voce quadam communi possint vnguenta, & cerata dici epithemata, quamquàm, vt dixi, apud Græcos frequentius vsurpantur pro remedi s factis in formam malagmatum. Cæterum

nostrates

noſtrates medici, & pharmacopolæ vocant hodie epithemata decocta quædam accommodata præſertim cordi, liquida, panno Sericeo,vel lineo conſperſa, & adhibita, ſic etiam poſſumus nos appellare epithemata,quæ iecori,& ventriculo adhibentur.Proportio, quam ſeruare debetis in componendis epithematibus; hæc eſt, vt accipiatur decocti, vel liquoris ſtillatitij.lib.j.ſpecierum drac.ii .vel iiij.florũ p.j.parum bulliant, atque deinde madefiat pannus lineus in ipſis, & adhibeatur parti affectæ: verum illud magno ſtudio adnotare debetis,vbicunque epithemata pro corde facere vultis, ſemper addendum eſſe aliquod vehiculum cordi amicum, vt eſt,vel ſuccus citri, vel limonum, vel acetum. & vt habeatis exemplum vniuſcuiuſque, ſi pro corde vultis,faciendum erit huiuſmodi. R. aquarũ roſ. meliſſæ, acetoſæ anà vnc. iiij. aceti roſ. vnc. j. ſpecierũ cordial. temperatarum drac.ij. miſce calefiant blande, & cordi adhibeantur.haud aliter, ſi componendum erit pro iecore,erit agẽdum. hoc vnum mementote ſemper,vt vbi iecori, vel ventriculo epithemata componere vultis, addatis aliquid, quod poſſit hæc viſcera corroborare: ſunt enim hæc ſua natura laxa, eorum vſus eſt maxime neceſſarius toti,quare ſumma diligentia curandum eſt, vt ſeruetur eorum robur. erit exemplum pro iecore iſtud. R. aquarum abſynthij, hepaticæ, cichorei ana vnc.iiij.ſpecierũ triumſandalon drac. iij.ſucci limonum vnc. j. ſucci abſinthij vnc.j. s. miſce, & fiat epithema.his exemplis,& hac ratione poteritis tuto vobis poſtulante vſu ſemper epithemata parare.

De ſinapiſmis. Cap. 22.

QVi verſati ſunt in legendis optimis auctoribus præſertim antiquis, facile videre poſſunt ſinapiſmos, & dropaciſmos,fuiſſe in frequentiſſimo vſu apud veteres. Cur tempore noſtro deſueuerint ignoro, niſi quod res noſtræ quotidie in deterius labantur. Sinapiſmos vocabant veteres medicamenta in formam emplaſtri compoſita, ex ſinapi, & caricis, vtebantur autem huiuſmodi medicamentis, ubicunque inſtituerent attrahere ab aliјs partibus ad ſuperficiem, & propterea Methodici uocabant metaſyncritica, ut eſt apud Oribas. quaſi dicamus ex alto trahentia: cur uterentur ſinapi, & ficubus, non inuenio facile explicatam rationem, niſi quod ſinapi habebant ueteres inter ſaluberrima remedia:dicebat enim Pythagoras, ut eſt apud Plinium, ſinapi inter medicamenta,quæ alte penetrant,& attolluntur primatum obtinere,adeo

re,adeo vt cum ad attrahendum requiratur facultas medicamento-rum,quæ alte penetret, & colliquet, proculdubio inter omnia ad hoc præstandum maxime accommodatum est sinapi: caricas autẽ apponebant tanquam materiam, ne scilicet sinapi nimis vreret, & etiam alia ratione,quia quadam natiua facultate attrahunt ad cutẽ tam si intus, quam si extra adhibeantur. Ars componendi sinapismos,vt habetis ex Antyllo apud Oribas. lib. x.coll.cap. 13. & apud Aetium lib.3.c.191.erat hæc,accipiebant primo caricas, & in aqua tepida pridie macerabant, mox cõtundebant, & in massam redigebant, pariter accipiebant sinapi acre,quale est syriacũ,vel ægyptiũ; contundebant ipsum, ac separatim infusum illud caricarum affundebant,& terebant ita diligẽter,ut leuigaretur.ubi usus postulabat, cõmiscebant simul sinapi præparatum, & caricas præparatas. Proportio,quam seruabant,ut inuenio,erat triplex,nã quando uolebãt mediocriter attrahere,accipiebant partem vnam sinapis, & tantũdem caricarũ;vbi volebant minus trahere, accipiebant partes duas caricarũ,& vnam sinapis,ubi autem attrahere uehementer optabãt partes duas sinapis, & unam caricarum.Atq; hi erant omnes modi quibus antiqui in curandis affectibus frigidis, & in euocandis ex alto humoribus utebantur.

De uesicatorijs Cap. 23.

HAud absimile sinapismis est genus illud remedij, quo interdum nos utimur, uesicatorium dictum, dicitur uesicatorium, quia facultate calida, & pene urente cutem a carne separat,ac replet cutem, uel flatu, uel aqua. Fit uesicatorium multis modis, interdum ex herbis, & corticibus urentibus, interdum uero ex cantharidibus.inuenio Hipp.in lib.de morbis, & in libris de affectibus, sepe usum esse ad urendum lino crudo ὠμόλινον sua lingua uocat, uerum quid esset istud ὠμόλινον & quomodo fieret, alias docebo uos,res incognita fere omnibus:Inuenio etiam ueteres usos esse grano gnidio, quod mezereon pharmacopolę nostri nuncupant. Vbi faciendum est uesicatorium ex herbis, ut ex flammula Iouis,ex ranunculo, ex uite alba, & similibus,accipiuntur herbæ, & contunduntur, ita ut succus non euanescat, postmodum ad formam scuti superponuntur partibus uesicandis, omnes autem partes consueuerunt uesicari, non solum brachia,& crura, uerumetiam caput,dorsum, coxæ, & omnes partes affectę; Frequentior modus apud nos est, qui fit ex pane, uel ex fermento, una cum cantharidi-

bus,

bus, dico fieri ex pane, quia etiam veteres, vt teſtatur Orib. vbi optabant ſinapiſmum blandiorem, loco caricarum vtebantur pane. Exẽplo horum poteritis vos, vbi veſicandæ erunt partes molliores, & in corporibus teneriorib. loco fermenti, & ceræ, vti pane, proportio ſeruanda a nemine eſt tradita, quia hoc remedium nuperrime cœpit eſſe in vſu, præſertim in febribus, verum mea eſt ſententia, vt parũ deuiaremus a veterum proportione in ſinapiſmis, verum, quia remedia noſtra, præſertim cãtharides, ſunt multo vehemẽtiora quã ſinapi, exiſtimo non omnino adhibendum eſſe eam quantitatem quam adhibebant ſinapis antiqui, quare proportio hæc erit, vt ad vnc.j. fermenti, vel caricarum, adhibeamus drac.iij. vel v. cantharidum, prout ſcilicet corpus, quod curare debebimus, erit vel magis tenerum, uel minus: illud puto magna diligentia eſſe conſiderandũ, quod etiam docui in febribus peſtiferis, huiuſmodi medicamenta non eſſe indiſcriminatim omnibus febribus adhibẽda, nam inuenio ueteres tantum uſos eſſe ſinapiſmis in iis febribus, in quibus, uel lethargus, uel cataphora, uel propenſio in ſomnum aderat, in aliis febribus magnis fugiebant uſum ſinapiſmi, itaque ſi noſtra ueſicatoria ſunt uehementiora ſinapiſmis, planè non uideo cur debeamus ita indiſcriminatim uti. laudo ut utamini in ijs affectibus, ubi caput uehementer afficitur, & præſertim frigidis affectibus, atque tum potius pedibus adhibeatis, quam manibus: quamquàm manibus etiam interdum poſſumus adhibere, ubi magno impetu materia uenenata in cor præcitatur, ſed de his alias fuſius egimus, de febribus tractantes.

De Dropaciſmis. Cap. 24.

Dropaciſmus in uſu tempore Hipp. numquàm fuit, & quamquàm apud Paulum lib.6.c. 107. legatur pharmacum picatum ſecundum Hippocratem, erat tamen aliud medicamenti genus, ut ibi docet Paulus. Dropaciſmus igitur, ut habetis apud Orib. li. 10. coll. capit. 12. medicamentum fuit, quod componebatur modo ex pice ſola, modo ex pice, & aliis medicamentis, ea propter appellabant hanc medicatiõnem ueteres Picationem, & qui hoc genus medicamenti adminiſtrabant, uocabantur picatores, ut docet Paulus. Octauius Horatianus lib.4. ſuæ med. uocauit hanc operationem dropacare. Simplicem dropaciſmum ita componebãt antiqui, accipiebant picem, & modico oleo molliebant; ubi erit emollita, cadentem adhuc partibus apponebant, & ubi refriguerat, ma-

gno impetu auellebant, iterum emolliebant, iterũ applicabant, & euellebant, ſicque pluribus vicibus agebant, atque hæc erat veterũ Picatio. Vtebantur hoc genere remedij propter plures fines, vnum ad rubefacienda corpora, & ad attrahendam materiam antequam apponerent ſinapiſmum, & quãdo ad hunc finem vtebantur dropaciſmo, prius nouacula pilos auferebant. vtebãtur etiã ad pilos euellẽdos, habetis enim apud Galenũ primo de med. loc. cap. 4. aliquos fuiſſe, qui vel metu nouaculæ, vel quia non fidebant ſeſe barbitonſoribus committere, pilos e barba, & alijs partibus auferendos curabant picatione. refert Plinius lib. 14. cap. 20. propter hunc finem olim in magno precio fuiſſe picem, & refert Suidas interdum apud Lacedęmonios lege cautum fuiſſe, ne pix inferretur in balnea. Erat alius vſus picationis apud veteres, ſcilicet ad macilẽta corpora pinguefacienda; de hoc vſu habetis Galenum 6. de tuenda val. cap. 8. vbi ſcribit, nihil eſſe præſtantius ad pinguefacienda corpora, quã picationem. ſed optabitis ſcire qua ratione picatio poſſit conferre ad pinguefacienda corpora. explicatur ratio a Galeno eo in loco, nam extenuatio corporũ propter duas cauſas oriri poteſt, vel quia facultas nutritoria ſit imbecilla, vel q̃a facultas attractoria, & diſtributoria ſit infirma, nã vt fiat caro opus eſt, ut ad partes attrahatur alimentum, & attractũ concoquatur. vbi fit macrefactio propter infirmitatem facultatis diſtrubutoriæ, tum mirifice conferunt dropaciſmi, & picationes. Cõpoſitus dropaciſmus ita fiebat, vbi volebant medici potius calefacere, quam exiccare, pici addebant pyrethrũ cachri, bitumen: primo enim pulverizabant hæc omnia deinde pici eliquatæ miſcebant: vbi vero magis ſiccare volebant, addebant ſulphur viuum, ſalem, cinerem ſarmentorum; vbi ſacrificare intendebant, addebant limneſium, & euphorbium. Proportio medicamẽtorum, & picis, non eſt explicatè tradita a veteribus: verumtamen poſſumus eam intelligere ex dropace, qui gallus vocabatur, deſcripto apud Paulum lib. 7. nam ſi expendatis deſcriptionẽ illius, inuenietis quatuor eſſe partes picis, ceræ, & aliorum, vnam autem medicamentorum, vos ſimiliter ſi quandoque componere optabitis, poteritis hac ſeruata proportione componere.

De tempore componendi vtendique medicamentis compositis. Cap. 25. & ultimum.

SVpereſt poſtremum caput de tempore componendi, & vtendi medicamentis compoſitis, in quo breuiſſimus ero, eſt enim clariſſimum, in omnibus actionibus humanis temporis opportunitatem eſſe maxime neceſſariam, vt non immerito in proœmio ſuæ medicinæ tradendæ Hipp. poſuerit etiam temporis opportunitatem. itaque etiam in componendis medicamentis neceſſaria eſt temporis occaſio, circa quod ſunt nonnullæ vniuerſales obſeruationes. quarum prima eſt, vt medicamenta magna, & egregia numquàm componantur, niſi in tempore tranquillo, & ſereno a ventis, & a nebula libero, dicit enim Hipp. libro de aere aquis, & locis, tantam eſſe vim aeris in corpora noſtra, vt non ſolum hæc elementorum harmonia, verumetiam & ſpiritus, & animus non parum mutentur. Altera obſeruatio eſt, vt medicamenta componenda die, & non nocte componantur: idque, duas ob cauſas, vnam quia nocte non poteſt ea adhiberi diligentia, quæ requiritur, altera, quia aer nocturnus humidus eſt, caliginoſus, prauis vaporibus refertus, a quibus omnibus cōtaminari compoſitiones neceſſarium eſt. ſed hoc animaduertere debetis, me nō prorſus excludere noctem a compoſitione medicamentorum, quia vt monet Galenus 7. de med. local. ī capite de diacodi's, vbi dies integra requiritur ad compoſitionem medicamentorum, ſemper etiam ſubintelligenda eſt nox, ea propter in quibus medicamentis neceſſariæ ſunt longæ macerationes, in iis etiam neceſſarium eſt nocte operari, vbi vero compoſitio quinque, vel octo horis perfici poteſt, ſemper potius die, quam nocte componenda ſunt. Tertia obſeruatio eſt, vt componantur medicamenta ſemper duabus horis ab ortu ſolis, vel in meridie, hoc enim tempus magis tranquillum eſt, & aer purior. Aſtrologi ſunt in ea ſentētia, tam in dandis, quam in componendis medicamentis, eſſe quorundam aſtrorum ortus, & aſpectus obſeruandos, dicunt enim, ſi Luna exiſtente in Tauro medicamentum componatur, illud vomitorium euadere. ſed vt præclare diſputauit Auerr. aduerſus Algazelem, nugæ ſunt, quod in cœlo hæc ſint animalia, & quod hæc ſydera poſſint quicquam in corpora noſtra: ſi in componendis pharmacis vllum ſidus eſt ſpectandum, ſola cauenda ſunt plenilunia, nam vſu probatum eſt apud Agricolas, arbores cæſas ſub plenilunio marceſcere, & ineptas eſſe fabricis,

ſcilicet

ſcilicet propter ſuperfluum humorem, quo corpora eo tempore replentur. haud aliter dicendum eſt de pharmacis, quæ ſi componantur ſub plenilunio, fieri poteſt, vt nimium humorem contrahant, & proinde facile putredini ſubijciantur. Quarta obſeruatio eſt, vt medicamenta, quæ componuntur ex herbis, ſuccis, floribus omnia componantur, vel in medio, vel in fine veris, eo ſiquidem tempore ſucci, herbæ, & flores omnes in vigore ſunt: ſimiliter quæ ex longis infuſionibus fiunt, præſtat componere tempore verno, quia reliquis temporibus infuſiones longe, & macerationes ſolent facilius aceſcere, quam hoc tempore, excipiuntur tamen infuſiones, & macerationes illæ, quæ inſolationem poſtulant, quia vbi medicamenta ſunt inſolanda, multo ſatius eſt, vt componantur diebus canicularibus, quo tempore ſolis facultas multo fortior exiſtit. Quinta eſt nonnulla eſſe medicamenta, quæ propter varias præparationes non poſſunt fieri niſi æſtate, id enim manifeſtiſſimum fit ex theriaca, in quam cum ingrediantur paſtilli viperei, & ſcyllæ, qui longa indigent præparatione, non poteſt huiuſmodi medicamentum alio tempore parari, quam æſtate. Sexta obſeruatio eſt, vt ſemper in componendis medicamentis hyems fugiatur, eſt enim iſtud tempus valde aduerſum & compoſitioni, & fermentationi. Circa tempus vtendi medicamentis compoſitis, ſunt pariter nonnulla ſubtili obſeruatione digna, illud autem potiſſimum eſt, vt medicamenta in vſum non accipiantur, niſi facta fermentatione, loquor de i s medicamentis compoſitis, quæ conſeruantur apud pharmacopolas, quia quæ ex tempore parantur, in i s non expectatur fermentatio. Hæc autem non vno tempore fit in omnibus medicamentis, in alijs enim ſerius, in ali s celerius: ſyrupi enim, & conſeruæ non egent longa fermentatione, quia conſeruæ conſtant ex paucis medicamentis, ſyrupi per coctionem acquiſiuerunt prope omnem fermentationē, verumtamen ſunt etiam aliqui ſyrupi, & præſertim compoſiti, qui ſi ſtatim recipiantur in vſum, ſunt inefficaciores, quā ſi paulo poſt, vt eſt de cichoreo cum rhab. ſyr. de mentha. ſyrupi etiam compoſiti fere omnes efficaciores ſunt, ſi paulo poſt in vſu habeantur, quam ſi ſtatim. Pilulis & trochiſcis non debemus vti ſtatim, quia hæc cōponuntur ex aridis quamplurimum, & requirunt fermentationem, ſimiliter confectiones omnes requirunt fermentationem, vt ſcilicet ſolum poſt 10. vel 15. dies in vſu habeantur. Opiatæ confectiones proprie requirunt longiorem fermentationem, & ideo male agunt qui ſtatim huiuſmodi opiatis vtuntur, ratio eſt. quia opium ſua frigiditate, & ſuæ naturæ duritie rebellis eſt, & contumax caſtigationi, qua ropter ſi ſtatim vtamini opiatis, non poteſt opium eſſe recte caſtigatum ab alijs medicamentis, & hæc eſt ratio propter quā,

ſi vta-

ſi utamini theriaca poſt ſextum menſem, ſoporifera eſt multo ma-
gis,ſi ante ſextum menſem,ſcilicet, quia nondum opium per fermẽ
tationem eſt caſtigatum,& correctum ab aliis medicamentis,ſi uta-
mini theriaca poſt ſextum annum, vel duodecimum, uidebitis ip-
ſam omnino carere facultate ſoporifera,ſcilicet quoniã iam visopij
eſt plane coercita,& caſtigata. Sed dicetis,cur igitur, ſi opium adeo
contumax eſt,ueteres medici in omnibus magnis confectionibus ip
ſum adhibuerunt? problema a nemine conſideratum.puto ego hoc
feciſſe ueteres,quia confectiones generoſæ,& magnæ, omnes com-
poſitæ ſunt ex medicamentis efficaciſſimis,& calidiſſimis, ſi debet
caliditas horum compeſci,& frœnari,neceſſarium eſt,ut id fiat mul-
tis aliis medicamentis mediocriter refrigerantibus, uel uno aliquo
uehementer refrigerante,ſi fiat multis mediocriter refrigerantibus,
proculdubio contaminaretur compoſitio, confunderentur multa,
quia multa, quæ moderatè refrigerant, neceſſarium eſt etiam alias
habeant facultates,quæ ſunt contrariæ intentioni componentis, ea
propter præſtat corrigere calida uno aliquo uehementer refrige-
rante: hoc eſt myſterium, quo puto ueteres ſemper in magnis con-
fectionibus addidiſſe opium. Dixi de theriaca,ipſam ualde ſopori
feram eſſe,ſi utamur ante ſextum menſem, contra quod ſtatim du-
bitabitis,cur Aetius lib.13.cap.92.& 93. inquit, theriacam coctam
eſſe,& perfectam poſt duodecimum menſem, & aliquos etiam uti
conſueuiſſe ipſa poſt unum menſem, quando ſcilicet, ipſam effica
ciorem optabant,nam uidetur ibi Aetius manifeſte dicere theriacã
aduerſus uenenata efficaciorem eſſe poſt unum menſem,quam alio
tempore, contra quod nos diximus eſſe magis ſoporiferam: dico
uerba illa apud Aetium omnino eſſe mendoſa, quod ex eo apparet,
quia omnia, quæ ibi ſcribit, ſunt excepta, ex lib. Galeni de theria-
ca ad Piſon.cap.14.ſi igitur ſunt inde excerpta perſpectiſſimum eſt,
debere eo pacto legi,quo leguntur in eo libro, iam uero in eo libro
ſcribitur eſſe coctam, & perfectam poſt duodecimum annum, & nõ
poſt duodecimum menſem.& ſcriptum eſt etiam eos,qui uolunt ef-
ficaciorem theriacam,vti poſt quintum,aut ſextum annum, & non
poſt vnum menſem, quare cauete ne vos decipiat textus corruptus
Aetij, quia omnia ſunt corrigenda ex lib.de theriaca ad Piſonem,
qui liber an ſit Galeni, habebitis iudicium meum in principio eius
libri,in operibus Galeni,quę nunc excuduntur Venetiis.igitur vt di
xi, confectiones omnes opiatæ antequam in vſu habeantur requi
runt fermentationem,& longum tempus. Sunt etiam alia medica-
menta, quæ longo tempore conſeruari poſſunt, vt ſunt pilulæ
de elaterio, nam elaterium, vt docet Galenus,etiam vltra centeſi-
mum annum conſeruatur,verumtamen magna diligentia adhiben-
da eſt,

da est, ne etiam in usum recipiantur medicamenta minus uetustâ: quia ubi inueterascunt nimium, non modo facultates amittunt, uerumetiam interdum lœthalia euadunt, scilicet cum temporis longitudine corrumpantur. Hic itaque finis sit tractationis nostræ de componendis medicamentis: in qua tradenda conscius mihi sum, me, neque laboribus animi, neque studij propter utilitatem uestram pepercisse. Si satisfecero, gratias ago domino Deo, sin minus obsecro uos, ut excusatam habeatis imbecillitatem meam.

FINIS.

HIERONYMI MERCVRIALI FOROLIVIENSIS,

De Oculorum affectibus Prælectiones.

PLANCTIS similares duntaxat partes, non autem instrumentarias aut has quidem paucas traditas esse, nemo dubitat; cuius rei ea fuit ratio, quia hoc corporum genus paucis operationibus erat destinatum; animalia verò quorum plura debebant esse officia, plura quoque instrumenta habere debebant: Homo autem ad felicitatem natus iure plurimis omnium instrumentis donatus est, vt non mirum sit naturam fuisse sollicitam in varijs, ac diuersis instrumentis fabricandis, sed maximum studium in sensibus positum est, quod cum, vt ait Plato in Timæo, debeant esse intellectus satellites, opus fuit vt pluribus conficerentur artificijs: & inter sensus nemini dubium, oculos, & aures maximè a natura fuisse curatos, ratio est, quia, vt ait Aristotelis libro de sensu, & sensat. & primo methaphy. duo hi sensus ad acquirendum prudentiam, & disciplinas maximè conferunt, quæ duo felicitati inseruire certum est. Cum igitur oculi, & aures ita necessarij, & vtiles sint, iure Galenus libro octauo de vsu part. hanc sententiam nobis reliquit, naturam cerebrum, & caput in sublimi posuisse, vt oculi in eo locarentur, tanquam in specula scilicet speculatores futuri, & hominem ab iniurijs defensari; vt iure dictum sit à Corin. Celso, oculos maximè esse custodiendos. Hæc dixi, vt intelligatis, me non frustra hunc laborem suscepisse, vt curandi oculos rationem ostenderem. Ergo strenue laboremus, vt præclaram cognitionem adipiscamur. Scio aliquos hæc sicco pede pertransire, sed hinc possumus conijcere vtilia esse, quod antiqui medicos habuerint, qui nullam aliam

artem, quàm curandi oculos exercebant. Videre etiam potestis Galenum ipsum 4. de compos. medicament. s. loc. in hoc negotio longè copiosissimum, & exactissimum fuisse; tanta est huiusce tractationis magnitudo, difficultas, vtilitas. Hanc igitur nos aggressuri primum omnes oculorum affectus ad sua capita redigemus, deinde singulas species tractabimus, hoc obseruato ordine, vt primo loco affectuum ipsorum nomina, secundo eorundem naturas, tertio causas, quarto signa; postremò vberrimam curationem tradamus.

INDEX CAPITVM DE OCVLORVM, ET AVRIVM AFFECTIBVS PRAELECTIONVM.

De aurium affectibus.

Finis Tabulæ.

INDEX IN PRAELECTIONES DE OCVLORVM, ET AVRIVM AFFECTIBVS.

A indicat faciem primam, B faciem secundam.

Index finis.

HIER. MERCVRIALIS FOROLIVIENSIS DE OCVLORVM AFFECTIBVS PRAELECTIONES.

De Viſoriæ facultatis affectibus: Cæcitate, Viſus diminutione, impedimento, μυωπία, νυκταλωπία. *Cap. I.*

CVM Oculorum operationes duæ ſint, uiſio, & motus, clarum eſt morbos omnes in oculis contingentes, uel in uiſione, uel in motu contingere. Viſio autem ex tribus conſtituta eſt, uirtute quæ a cerebro per neruos ad cryſtallinum humorem mittitur, Inſtrumento ipſo, qui eſt cryſtallinus humor, & partibus deſeruientibus, & uirtuti, & cryſtallino humori; hæ autem partes, uel extrinſecæ ſunt, ut palpebræ, cilia, uel intrinſecæ, humores nempe, ac tunicæ. Operatio ſimiliter motus ex tribus conſtituta eſt, ex uirtute à cerebro tranſmiſſa, ex inſtrumentis mouentibus, ex corpore moto, qui oculus eſt. Itaque morbi omnes, ſiue ad uiſionem, ſiue ad motum pertineant, aut ſunt in uirtute, aut in inſtrumento uirtutis, aut in partibus ſeruientibus, & uirtuti, & inſtrumento, ut habetur ex Galeno primo, de ſympt. cauſ. 2. Vt igitur ordine rem aggrediar, initium ſumam à morbis, qui fiunt in uirtute, ſed debetis adnotare, innumeros oculorum morbos apud medicos inueniri, quos ſi ſigillatim tractare uellemus, res eſſet, & longa, & inutilis, tractabo autem ſolum morbos primarios, & eos, ex quorum cognitione, cognitio, & curatio aliorum comparatur, quod factitaſſe Galenum 4. de compoſit. me-

dicamentorum secundum locos facile potestis intelligere. Vitia igitur virtuti visiuæ contingunt, vel quia hæc a cerebro ad crystallinum humorem non mittitur, vel quia non mittitur ita, vt mitti deberet. Si nullo modo mittitur, fit vitium illud appellatum à Græcis τύφλωσις, seu cœcitas, & à Galeno ἀμβλύωσις, seu offuscatio: si vero mittatur virtus, sed non, vt deberet, fiunt hæc vitia omnia, quia vel res ipsæ non clarè videntur, atque hoc visus diminutio appellatur, aut non videntur debito tempore, aut debito spatio. si res clarè non videantur, fit visio impedita, si vero non debito spatio, aut quia res propius admouentur, aut quia remouentur longius, vt possint conspici, si non debito tempore est, vel quia magis videtur interdiu, quam vesperi, vel econuerso, quia magis videtur nocte, quam die. Quando res propius admouentur, vt videantur, vel quādo longius remouentur, appellatur uitium, μυωπία & qui sic male uident, μύωπες, ut est apud Arist. 31. part. probl. Latini hos uiden ur appellasse luscos: illos uero, qui non debito tempore uident hoc est, magis die, quam uespere appellant Græci νυκτάλωπας. Sed uolo uos, ut possitis in medicis intelligendis uersari, illud animaduertere, differentiam inter scriptores fuisse, quia alij uoluerunt nyctalopam esse quod interdiu uidet, uespere non: quod ita usurpatum est ab Arist. 5. de genera. animal. cap. primo, & scribit Galenus, de linguis, ab Hippo. fuisse ita usurpatum. Alij ex aduerso putarunt, nyctalopam eum, qui nocte tantum uidet. Razes 2. contin. eum qui diu uidet non uespere uocauit dorcam; apud multos latinos reperietis appellari lusciosos. Aliud quoque sciendum est, errasse quosdam medicos, qui inter μυωπίαν & νυκταλοπίαν id discrimen posuere, quod μυωπία fit, ubi fit natura, νυκταλοπία cum contingit ex morbo, quod uero hi fuerint in errore, satis apertum est ex Aristotelis loc. ci. qui scribit, μυωπίαν non raro, et ob morbos contingere, quòd quoq; ex eo probatur, quia deliberatum fuit inter ueteres, ut serui, qui myopes erant ex natura, non redimerentur, sed tantum ex morbo, ut hoc argumento clarum fit, non solum uenire posse à natura, sed etiam à morbo. Tot sunt morbi enarrati qui contingant uirtuti uisiue, & quamquam possint inter dū aliqua ex parte ab aliis causis fieri, tamen fere semper solius uirtutis affectibus attribuuntur, qui & à natura contingere possunt, & a morbo. Sed de naturalibus uerba non faciemus, quia solus Deus hos curat. Sunt hi affectus enarrati symptomata in genere actionis uisoriæ læsæ, quæ læsio est duplex, aut penitus ablata, ut in cœcitate, & offuscatione, aut diminuta, ut in reliquis uitijs apparet, quia quod aliquis uideat solum prope, uel longe, uel die, uel nocte, est solum ex diminuta uisione, non ex ablata. Sed dubium est, quo-

mod

modo dixerim hæc uitia esse simpliciter actionis læsæ, cum uisio sit potius passio, quam actio; nam clarum est, uisionem fieri patiente humore crystallino; accedit Aristotelis testimonium, qui reddens rationem cur oculus sinister melius uideat, quã dexter, inquit, esse, quia uisio consistit in patiendo, sinistræ autem partes magis patiuntur. Pro cuius resolutione dicendum est, fuisse peculiare Peripateticorum dogma, quod uisio fiat per solam specierum receptionem. & ideo non est mirum, si Princeps dixerit, magis passione, quã actione perfici. Medici alia uia incedentes, existimarunt fieri per receptionem specierum, & radiorum emissionem; vnde cum receptio speciei passio quædam sit, emissio autem, potius actio, iure dictum est, esse hæc symptomata in genere actionis læsæ. Sed quia symptomata necessario à morbis dependent, speculandum est, ad quos morbos reducantur hęc symptomata. Sunt uero morbi trium generum, nempe mala complexio, solutio continui, & mala compositio, qui morbi propterea quod necessario in aliqua sede ponuntur, uidendum, quæ sint istę sedes. Sedes itaque affectæ, uel sunt nerui optici, uel spiritus, qui uirtutem uehunt, uel cerebrum ipsum, in quo perficiuntur spiritus, nam ubi cerebrum aliqua intemperie, aut apostemate est affectum, certe optimam uirtutem subministrare nequit, & prauos facit spiritus, qui, uel quia tenuiores, uel crassiores, & obscuriores, uel quia pauciores sunt, necessario uisio tunc uitiatur: id etiam idem contingit, & neruis obstructis, uel inflammatis, uel diuisis, ut uisus destruatur, uel diminuatur. Sed aliquis insurget quærens, quomodo hæc uitia attribuantur uirtuti, quia potius uidentur attribuenda, aut cerebro, quod est officina spirituum, aut neruis, aut spiritibus, qui sunt uehicula uirtutis. Respondeo tribus de causis hæc uitia uirtuti ipsi attribuenda, una quia in his morbis, id quod læsum maxime dignoscitur, est uirtus, etenim neque uitia neruorum, neque spirituum, ita aut ratione, aut sensu dignosci queunt, altera, quia uitia neruorum, & spirituum omnia redundant in uirtutem, ita ut quicquid in his omnibus peccatur, solum in uirtute peccari uideatur. Tertia, quia, ut dicebat Galenus in lib. de natur. facul. spiritus ipsi, aut sunt anima, aut uirtus ipsa, aut prima animæ instrumenta; ita ut omnia spirituum uitia virtutis ipsius esse uideantur.

Differentiæ horum affectuum tres inueniuntur, vna quod huiusmodi affectus, uel sunt interpolati uel continui, inuenietis enim aliquos, qui non semper obtuse uidẽt, sed per interualla quædam, & alios, quorum morbi sunt continui. Alia est, quia uel isti sunt recentes, uel antiqui affectus. & maxime intelligendum, affectus oculorum curanti, an recentes sint, uel uetusti. Tertia est quod huius-

modi affectus interdum fiunt per essentiam, interdum per consensum: appello affectus essentiales, quorum essentia est in ipsis spiritibus, atque in virtute, quamquam causa sit aliunde communicata. Appello consensum, quorum causa continuo defertur aliunde.

Vitiorum, quę virtuti visiuę tribuuntur, causæ plurimæ sunt, & a vobis magna diligentia complectendę, quarũ alię sunt mediatę, aliæ immediatę. Immediatæ, de quib. primo agendum, sunt, vel intemperies mala, vel cõtinui solutio, vel humores, aut vapores, vel apostemata, seu tumores, quę omnes causę, aut in cerebro collocatæ sunt, aut in spiritib. aut in neruis. In cerebro, vbi causa visionis est deprauatę, aut ablatę, aut diminutę; idcirco vbi hęc vitia fiunt, quia virtus visiua, quę in intemperie posita est, aut destruitur prorsus, aut valde deprauatur; ad hæc, aut ex intemperie cerebri spirituum generatio diminuta est, aut prorsus abolita. exemplum huius habetis in phrenitide, in qua, præsertim cum consummata est, ægri non vident, aut diminute, propterea quod ob cerebri inflammationem, & incendiũ virtus pene tota visiua est consumpta, spiritus inquam sunt omnino contabefacti. In morituris etiam, citra phrenitidem, visus diminuitur, & aufertur, quia calore cerebri emortuo, spiritus quoq; necessario visiui moriuntur; hac etiam ratione contingit, vt in extremo senio visus valde labefactetur, quia scilicet vis visoria, ob refrigeratum valde cerebrum, imminuta est, similiter & spiritus. Itaque ex his intelligere potestis causas vitiorum virtutis, sæpe quoque positas esse solum in cerebri peccatis: vbi vero causæ vitiorum visionis sunt in spiritibus, solum est, quia spiritus, aut pauciores sunt, quam conueniat, aut sunt crassiores, tenacesue. Ex quo fundamento causarum potestis plurimorum problematum veras inuenire causas, & rationes. Primo scire potestis cur aliqui a longe magis uident, alii qui minus, vt Alex. primo, Problem. 74. docet, ratio est, quia spiritus crassi multo spacio opus habent, vt extenuentur, ita vt possint sufficere visioni; quamquam non defuerunt, qui potius hoc tribuere voluerunt indigentiæ luminis, quæ etiam ratio est, cur nonnulli maculas Lunæ intueri non possint. Cur autem econuerso myopes magis ex propinquo videant quam à longe, potest ratio colligi, quia horum spiritus visori pauci sunt, & subtiles, quia pauci sunt, longius ad operationem progredi nõ possunt, cum vero sint tenues, facile propinqua intuentur. Vnde qui vident solummodo propinqua, non immerito solent oculos constringere, vt spiritus qui alioqui pauci sunt congregentur, non autem dissipentur latitudine meatuum propter quod Arist. 31. part. probl. ait, myopas caracteres breues, & paruos scribere, eo quod cum in angustum locum sint collecti spi-

cti ſpiritus pauci,neceſſario ipſis res magnæ paruæ videntur. Hinc quoque ſciri poteſt,cur aliqui,nec propinqua, nec remota videant bene,quorum ſcilicet ſpiritus viſorij non modo pauci ſunt, verum- etiam craſſi, & obſcuri. Cur autem nyctalopes videant interdiu, noctu autem non videant,hæc cauſa eſt, quia ſpiritus ipſorum mul- ti quidem ſunt,ſed obſcuri, & tenebroſi,propter quod cum ſpiritus ipſorum luce diurna adiuuantur, vident, vbi vero hac luce priuati ſunt,aut nihil,aut obſcuriſſime vident. Ex aduerſo ſunt,qui noctu magis vident,minus autem in die,quos nyctalopes vocauit Hipp. 2. Prorhet & Galenus in introduct. Huius igitur hæc ratio eſt, quo- niam ſpiritus ipſorum valde tenues,& ſubtiles ſunt, ita vt a luce ſo- lis diurna diſſipentur,atque minuantur, nocte vero collecti magis operari poſſunt.Hinc etiam colligi poteſt ratio alterius pulchri pro blematis, cur ſcilicet ebriis omnia fere gemina videantur, nam ut eſt apud Ariſt. 3.part.probl.apud Auic. 3.de anima, cap. 8. apud Al- bertum Magnum 2.parte de homine,iudicium viſus fit in ea neruo rum opticorum incruciatione,quam in anatome vidiſtis, vbi cum pertingant plurimi vapores,ſpiritus ab iis diſcinduntur, qui diſciſſi in duas partes, faciunt vt in duobus locis vnius rei ſpecies feratur, & propterea vna res gemina videatur: habetis luculentiſſimum hu- ius rei exemplum,quod ſi aqua,in qua ſolis imago appareat, bacu- lo diſcindatur, apparebunt duæ ſolis imagines, ſic vbi ſpiritus illi in ebriis à vaporibus diſciſſi ſunt, vna res gemina hoc pacto appa- ret. Quomodo vero nerui optici ſint cauſæ immediatæ horum vi- ſionis affectuum,accipite breuiter: nam vel nerui diſcinduntur,vel obſtruuntur, ſi diſcindantur, vt fit in vulneribus, fit cœcitas abſo- luta, quæ ab Ariſt. lib. de ſenſu, & ſenſibus, & apud Galenum in introductorio vocatur ἀπόῤῥηξις, ſi vero obſtruantur, obſtructio- nes huiuſmodi ſunt cauſæ viſionis deprauatæ, aut ablatæ, duo- bus modis, vno quando prorſus obſtructi ſunt, ita vt nullo modo ſpiritus permeare poſſint, quod genus morbi dicitur à Græcis ἀμαύρωσις Latini Barbari uocant, guttam ſerenam, & eſt cœcitas abſoluta, quod ſi nerui non obſtruantur plane, ſed ſolum magna ex parte, huiuſmodi obſtructio eſt cauſa uiſionis diminutæ, eo quod ſpiritus per anguſtiſſimos meatus tranſeuntes, ita exiles fiunt ut non poſſint debite operari.Igitur habetis cauſas immediatas eo- rum affectuum, qui uirtuti uiſiuæ proprie tribuuntur. Superest ut cauſas mediatas uideamus: quas appello eas omnes, quæ poſ- ſunt,uel intemperiem,uel obſtructionem, uel ſolutionem continui, uel aliquam aliam ex immediatis cauſis producere. Atque harum aliæ dicuntur internæ, aliæ uero externæ. Internæ ſunt primo habitus corporum: nam qui capite ualde pituitoſo exiſtunt, & qui

pilis

pilis sunt albis, eos videbitis fere praue videre. Similiter & ætas, de qua habetis testimonium Hipp. 3. aph. vbi ait, in senibus visus hebetudines fieri. Idem quoq; 2. Prorrhet. ait, pueros, iuuenes, & adolescentes nyctalopes fieri. Est inter has causas sexus: quoniam Hipp. 3. Prorrhet. memoriæ mandauit, mulieres coniugatas, & virgines quibus fluunt menses, non fieri nyctalopes, cuius ratio hæc est, quoniam vbi fluunt menses mulieribus, & vbi cnm viris consuetudinem habent, spiritus ipsis magis depurantur, vbi vero, vel non fluunt menses, vel non habent cum viris consuetudinem, spiritus visorij ita crassescunt, & obscurantur, vt necessario vis visoria infirmior sit. Causæ mediatæ, & externæ plurimę quoque sunt, inter quas primus est aer: quod si sit caliginosus, si humidus, & crassus, si austrinus, maxime visum hebetat, propter quod videbitis eos qui in paludibus victitant, aut inter aquas, visum obscurum semper habere, sic quoque magnus Hippoc. dicebat tertio Aph. austros visum hebetare hac, s. ratione, quia & in ijs regionibus, & iis temporibus spiritus crassescunt, & 7. Epid. in primo, in ea constitutione in qua austri, & boreæ vicissim perflabãt, nyctalopas esse factos plurimos refert. Hic oritur pulchrum problema, à nullo adhuc, quod sciam, animaduersum, cur in Italia tot videamus, quorum oculi, & visus sunt adeo offensi. In Flandria, in Bohemia, & in Germania, paucos videbitis, qui ob visus offensionem cogantur ocularia gerere, nec est, quod inculpemus vinum, quia certe, vt in multis alijs, in hoc Germani nos excellunt; multas igitur causas ad hoc concurrere, vt apud nos visus offendatur, puto, quarum vna est, quod pluribus vtamur, quam ipsi, herbis, & fructibus, & quos dicebat Hippoc. 5. & 7. Epid. valde offendere visum. Altera ratio est, inconstantia cœli; nam quod in Italia cœlum sit magis inconstans, præter experientiam, testatum habetis apud Varronem, & Columellam in lib. de re rustica. Tertia nec forsan infirmior ratio est, quia Itali magnam partem degunt ad ignem, hæ vero nationes, fere numquam eo vtuntur, semper vero Laconicis: Ignis autem proculdubio visui est contrarius. Quarta ratio est, quia Itali magis, vt puto, venere vtuntur, quam, istæ nationes; nam quod venus oculos maxime omnium infirmet, potestis intelligere ex spadonibus, & eunuchis, qui quoniam numquam venere vtuntur, visum semper acutissimum habent, ex his igitur causis fit, vt, parentes tot causis ui su oblęsi, filios postmodum ijsdem vitiis inficiant. Sic dicebat Hipp. lib. de ae. aquis. & loc. macrocephalos principio arte, & uitio, ita fuisse conformatos, deinde per semina huiusmodi uitia ita fuisse propagata, ut integræ nationes uisae fuerint macrocephalæ. Inter has causas est quoque somnus immoderatus, qui quod uisionem

hebetare

hebetare possit, potestis hinc colligere, quia ubi quis a longo somno expergiscitur, per aliquod tempus uix uidetur posse conspicere aliquem; præsertim uero somnus nocet uisui, quando supinè fit, quia tum ad oculos magno impetu feruntur humores, ut apparet ex lachrymis emanantibus eo tempore ab oculis. Vigiliæ præterea nimiæ, sunt causæ uitiorum uisus, eo quia ex ipsis consumuntur, & destruuntur propè spiritus. Vitæ similiter studium inter has causas adnumerari debet: quoniam uidemus eos, qui literis operá nauant, & qui continuo studijs inuigilant, raro contingere, quin offendantur oculis. Similiter & illi qui artes suas faciunt capite inclinato, aut qui operantur ad ignem. Crapula quoq; & uenus, ut dixi multum obsunt uisui: propter quod soleo dicere, inter alias causas, cur antiquis cœcus amor fingatur, hāc unam esse, quia actus uenerei, & amoris homines occœcant. Passiones animi sunt quoq; causæ horum defectuum, & imprimis ira, de qua dicebat Poetarum medicus Homerus, oculos obnubilare. Mæror quoq; & mæstitia maxime uisum lœdūt. Galenus 3. de compo. med. secundum locos, inter has causas recenset conspectum fixum alicuius rei. Lectio etiam assidua, & presertim a cibo, uisum lœdit. Percussiones capitis, uulnera superciliorum, nocent uisui. Sed inter has causas non postremum locum obtinent cibi, quorum multi sunt, qui proprietate quadam uisui officere a medicis putātur; ut lac, pisces, legumina, quę dicebat Hipp. 7. Epid. oculis, & uisui esse ualde contraria, quoniam ex his omnibus crassi in caput uapores tolluntur, qui spiritus ipsos obscurant, & crassefaciunt. Amylum quoq; inter hos cibos adnumeratum est, lactuca, portulaca, dicebat enim Rufus, hęc maxime uisum offendere. Magnus Auenzoar in libro suo, ubi de oculis agit, dicit, capita columbarum syluestrium, & gallinarum, si frequenter edantur, maxime uisum lœdere. Habetis dictum illud uetustissimum serui Plautini, qui uolens alteri exprobare, quod luscus esset, dicebat, eum lolio uictitare, eo quod lolium sicut etiam confirmatum est ab alijs, maxime uisum offendit.

Est controuersia pulcherrima inter Dioscoridem, & Galenū, de brassica, Diosc. lib. 2. capit. 113. scribit, brassicam comestam ijs auxiliari, qui uisum hebetem habent. Plinius quoque lib. 20. cap. 19. ex sententia Catonis scribit, brassicam caliginosis oculis auxiliari. Ex aduerso est sententia Galeni 2. de alim. facul. quem secuti sunt Auic. & Serapio, ubi scribit, lentem, & brassicam uisum hebetare; nam quod lentes uisum hebetēt, etiam habetis apud Hipp. 5. Epid. ubi lentem, & origanum, & multa alia oculis inimica enumerat. Pro qua controuersia diluenda id memoriæ repetere debetis, quod supra dixi, plurimas s. causas esse, quę uisum offendant, alię enim crassefaciendo,

ſe faciendo, & humectando, aliæ exiccando, & extenuando offendunt, cum igitur oculi offenſi ſunt ob craſſitiem, & humiditatem, maxime prodeſt braſſica: propterea quod extenuat, & exiccat: Vnde receptum eſt apud omnes medicos, braſſicam hac ratione ebrietatem ſedare. vbi vero viſus vitia contingant non propter craſſitiem, aut humiditatem, ſed propter ſiccitatem, & tenuitatem, braſſica maxime nocet: quibus poſitis, dicendum eſt, Dioſcoridem, vbi laudat braſſicam in obtuſis viſionibus, locutum eſſe de vitiis illis, quæ contingunt ob craſſitiem, & humiditatem. Vbi vero Galenus dixit, braſſicam nocere, locutus eſt de uitiis, quę contingũt ob ſiccitatem. Vel breuius dicendum, quod duplex eſt braſſica, alia hortenſis, & mangonia, alia adultera, & non exculta, culta uiſum offendit, inculta uero, & ſponte naſcens prodeſt, de illa locutus eſt Dioſcorides, & Plinius. de iſta uero Galenus.

Signa, quibus uiſionis uitia uirtuti attributa cognoſcuntur, non aliunde fere poſſunt computari, quam ex ipſius ægrotantis relatione. Verum ſigna, quibus cauſæ uiſionem lædentes dignoſcuntur, maiori ſtudio opus habent. Sed antequam hoc uideamus, illud mementote, nos ſigna ſolum quærere eorum uitiorum, quæ non a natiuitate, ſed ex morbo oriuntur. Itaque ſi uitia uiſionis a cerebro ortum duxerint, hæc erunt ſigna, quod capitis dolor, uel grauitas, aut præceſſit, aut præſens eſt, adſunt etiam, & alia ſigna, quæ aliquas capitis ægritudines declarare poſſunt, has omnes non enumero, quia extra rem eſt. Si fiant errores in uiſu ob neruos opticos obſtructos, aut alio modo offenſos, docet Galenus 4. de loc. aff. fere præcipuum ſignum adeſſe, quod ſcilicet grauitas, & dolor in profunda oculorum parte percipiuntur; ad hæc malum fit ſubito, ita ut argumentum fere neceſſarium ſit, malum eſſe in neruis opticis, ubi cœcitas, aut obtuſio uidendi ſtatim fiat, ita ut nulla alia cauſa adeſſe appareat. At, ubi uel cœcitas, uel uidendi obtuſiones paulatim fiunt, dicendum ſit, uel a ſiccitate, uel ab alia cauſa ſpiritus exinaniente factum eſſe, ſic quoque ſi fiat malum ab aliqua intemperie, fit paulatim, & non ſubito, propterea quod, ut ſcriptum eſt a Galeno 3. de ſympt. cauſis, cap. ultim. noxæ, quæ fiunt ab intemperie, paulatim fiunt, & non ſubito. Signa uitiorum uiſionis, quæ fiunt ob ſpiritus, hæc ſunt, & præſertim, ſi ob ſpirituum paucitatem, quam habent myopes, nam iſti magis uident propinqua, quam remota, & ut melius uideant, oculos conſtringunt: adeſt & aliud ſignum propoſitum ab Auerr. 3. collect. cap. 38. ſcilicet, quod diu rem aliquam intueri, & ſæpe non poſſunt, ſed eſt & aliud, quia oculi in iſtis magis ſubſident, nam ſpiritus, ubi ſunt copioſi, oculos tumidos reddunt, abeuntibus uero ſpiritibus, oculi ſubſident: propter

quod

quod ſcriptum eſt ab Alexā. 2. problem. eos, qui angore aliquo op: plentur, oculos cauiores, & magis ſubſidentes habere. Ex aduerſo ſigna ſacti mali à ſpiritus craſſitie, ſunt, quod iſti oculos prominentes habent, longinqua, & remotiora melius, quam propinqua uident. Sed dicet aliquis, uerum hoc uitium non eſt, propterea quod ſcribit Ariſtot. 5. de gener. animal. primo, perfectionem uidendi conſiſtere in uidendo res remotàs. & longinquas, reſpondet Auer. loc. cit. neminem ſanum unquam eſſe, qui melius remota conſpiciat, quam propinqua, & idcirco, vbi uident remotiora magis, argumētum eſſe, ſanum non eſſe oculum, quare uerum eſt, quod ſcribit Ariſtotel. perfectionem uidendi poſitam eſſe in diſcernēdo res a longe, ita tamen, ut res propinquæ etiam perfecte diſcernantur. Signa morborum uiſionis, qui fiunt ex paucitate, & craſſitie ſpirituum, ſunt, quod iſti neque propinqua, neque remota ſatis exacte uident, citra tamen ullum apparens in oculo uitium: nam ſicuti uultures, lupi, aquilæ, idcirco exactiſſime uident, quia, ut refert Auerroes, habent ſpiritus uiſorios lucidos, copioſos, & ſubtiles; ita quicunque paucos, craſſos, & obſcuros eos habent, neceſſario imperfectiſſime uident. Dicet aliquis ueſtrum, hæc uitia fatœr poſſe fieri a ſpiritibus, ſeu à uirtute, & poſſe digno ſci his argumentis: ſed negari non poteſt, quin etiam oriantur ob humorem chyſtallinum, aut albugineum, aut tunicam araneam interiorem; hoc enim non modo medici aſſeuerant, uerum etiam magnus Ariſtoteles. Si igitur eadem uitia poſſunt fieri a ſpiritibus, ac in tunica interiore, qua uia erit diſcernendum, an a ſpiritibus, an ab humore chryſtallino, an ab albugineo fiant? Dico huiuſmodi cognitionem difficilem eſſe, ſed eam tractabimus, ubi de uitiis horum humorum agemus. Interim tamen uolo uos docere quædam ſigna, a nemine, quod ſciam, animaduerſa, & apud me efficaciſſima, ſunt uero ea huiuſmodi, quæ deſumuntur ex ocularibus, ſeu perſpicillis, nam ſtatuo, quod vbi uitia uidendi corriguntur beneficio eorum inſtrumentorum, quæ occularia vocantur, fiunt neceſſari a ſpiritibus, uitia uero, quę fiunt, uel ob humorem chryſtallinum, uel albugineum, uel ob tunicam, numquam corrigi poſsūt beneficio horum inſtrumentorum, ratio eſt, quoniam, qui utuntur ocularibus, ut melius uideant, id faciunt, uel ut magis propinqua inſpiciant, uel ut magis remota, uel ut propinqua ſimul, & remota aliquo pacto; hęc uero, ut plurimum conſequuntur ſpiritus errores. Præpterea erit hoc clarius, ſi contemplemur breuiter cauſas ob quas oculario huiuſmodi operationes faciant. Et quamquam hoc problema ſit perarduum, eo quod, neque medici, neque philoſophi ueteres, neque alii ſcriptores, ex mea ſententia, quicquam de perſpicillis tradide-

runt, neque etiam vſum ipſorum cognouerunt, nam etſi habeantur apud aliquos ſcriptores hæc perſpicilla vocata, tamen erant alia quædam inſtrumenta vitrea, quibus vtebantur ad hoc, vt viderent exteriora & ipſi non viderentur, ſicuti hodie in aliquibus feneſtris adhuc fit. cum igitur nihil habeatur traditum de perſpicillis, ero excuſatione dignus, ſi in reddendis cauſis non ita ſatisfaciam: quas vt breuiter expediam, debemus præſupponere id, quod fuit medicorũ placitum, ſcilicet viſionem fieri per ſpirituum ſeu radiorum emiſſionem, quo conſtitutio, videamus, illi qui remota tantum vident, quomodo hoc illis contingat, diximus fieri, quoniam ſpiritus craſſi longitudine ſpacii extenuantur, quod ſi ita eſt, manifeſtum eſt illos, qui remota vident, & nõ propinqua, opus habere, vt ſpiritus in principio exitus etiam ſint tenues, itaque perſpicilla hoc præſtabunt in iſtis, vt attenuent ſpiritus, dum exeunt ita, vt & in propinquo, & in remoto tenues ſint. quomodo vero ſpiritus extenuentur, facile intelligere poſſumus ex natura ipſius vitri, quod quidem ſcatet poris, & meatibus anguſtiſſimis, atque id probatum eſt, ab Alexand. primo, prob. 117. vbi duabus argumentis demonſtrauit in vitro adeſſe hos poros; vno, quia videmus, aquam phialas vitreas penetrare alte; ro, quia, ſi phialæ aqua plenæ affricentur cortices citri, odor ita penetrat, vt inficiat aquam. Igitur ocularia in illis, qui remota intuentur, id praſtant, vt etiam ſpiritus in principio attenuentur, quia ſic per anguſtiſſimos meatus penetrantes, extenuantur. Illis vero, qui ſolum propinqua intuentur, & non remota quid præſtant ocularia? hoc ſcilicet, quia opus eſt in iſtis, vt ſpiritus congregentur, ita vt ob ſubtilitatem non euaneſcant: habent etiam hi, vt dicebat Auerroes, opus multa luce; quare ſpecularia, ſeu perſpicilla faciunt, vt congregentur illi ſpiritus ſeu radij pauci, & ſubtiles, ita vt congregati, & vniti, longius ferantur, augent etiam lucem, qua acta ſpiritus illa vtentes, facilius poſtmodum operantur, & hac ratione, qui perſpicilla faciũt pro iſtis, id ſtudent, vt faciant paulo concauiora, & lucidiora. Qui vero, neque propinqua, neque remota bene vident, iuuantur a perſpicillis, eo quod ob craſſitiem, ſpiritus extenuantur, ob paucitatem congregantur, non ita tamen, vt poſſint remota multum intueri; quoniam iſti, qui neque propinqua, neque remota bene vident, id tantum beneficij videntur conſequi, vt propinqua melius intueantur. Quare nunc habetis ſigna, quæ deſumuntur ex viſu oculorum, quæ poſſunt vos manu ducere ad diſtinguẽdos morbos, qui fiunt a ſpiritibus, qui fiunt ab humoribus, vel ob tunicam interiorem.

Prognoſtica. Sequuntur modo ſigna prognoſtica, circa quæ id primo dicam, omnes morbos in virtute videndi productos, vel ab ortu, vel a tem-

poris

poris longitudine,omnes incurabiles esse,sic qui fiunt cœci, aut hebetudinem videndi paulatim contrahũt,omnes fere, aut numquam aut difficillimè curantur. Scribit magnus Auenzoar,Galenum dixisse, vitia uidendi, quæ fiunt ob neruorum opticorum obstructiones: incurabilia esse, sed hoc verum nequaquam esse; vnde autem Auenzoar hanc Galeni sententiam acceperit, nondum plane inuenire potui,eo magis,quod Aetius,& alij authores curationem huius cœcitatis tradiderunt.Eos qui à longe magis intuentur,scribũt Arabes,facilius cœteris omnib. curari, quia facilius est,crassos spiritus attenuare,quam tenues,& subtiles nimium ad mediocritatem deducere. Albertus quoq; Magnus lib. 10. de animal. cap. 4. scripsit eos qui longius vident melius degere,quam qui propinquius,q̃a melius est,posse a remotis pericula prospicere,q̃ a propinquis. Ab Hippo. vero 2.Pror.memoriæ mandatum est,iuuenes,adolescentes, & pueros sua sponte sæpe a nyctalopia curari,alios, quidem quadraginta diebus, alios vero septem mensibus nonnullos perdurare ægros vsque ad annum.

Curatio.

Qui igitur curare hos morbos exoptant, ante cætera diligenter prospiciant oportet,an totum vitium oriatur a cerebro, an à spiritib. an à neruis. Si vitia seu morbi cerebri efficiant morbos visus, totum studium conuertendum est ad tollendas cerebri ægritudines,quæ quoniam innumeratæ esse possunt, & alium tractatum expostulant,non est, quod in præsentia de his sermonem faciam. Venio ad morbos, qui fiunt ex spiritib. & neruis, in quibus debet medicus diligentissimus esse , vt eos quam citissime tollat. vt vero tollantur, necessarium est,caput ipsum euacuare, atque etiam corpus, quod præceptum nõ modo habetis à medicis traditum,verumetiam à Platone in Charmide, vbi hoc tamquam Aesculapi oraculum traditum est,quod oculi non possint curari sine capite, neq; caput, sine curatione totius corporis. Igitur vt curatio, & totius corporis,& capitis, & oculorum recte instituatur primum scire necessarium est, quod vitæ genus debeant sequi ægri. Primo aëre debent vti sereno,tranquillo,non crasso, non caliginoso,atq; omni studio fumum euitare;confert assiduo res virides , & cœruleas,intueri,albas nullo modo. De nigrorum adspectu traditum est a Galeno primo de symp.causis 2. quod colores nigri etiam visum consolantur,& iuuant,sed interpretanda est Galeni sententia non de oculis sanis, quia potius colores nigri nocent, quam iuuent,sed de ægris,illis scilicet, qui opus habent, vt spiritus ipsorum visorij congregentur. Scribit Auenzoar, inspectionem assiduam asini syluestris a proprietate magnoperè conducere ad visum firmandum. laudantur gaudia, risus, lectiones rerum lœtarum, sed

non post cibum, quia si quid est, quod oculis noceat, est aut legere, aut scribere à cibo. Motus omnes, in quib. continentur spiritus, maxime lœdunt oculos, & propterea dicebat Aetius Buccinatorib. & cantorib. lœdi visum, propterea quod dum inflantur buccæ, oculi & spiritus maxime oblœduntur. Somnus, motus, & venus moderata iuuant. & notate, tametsi Arist. dicat 4. prob. 3. æque offendi eos, qui nimium venere vtuntur, & eos, qui prorsus abstinent, vt Eunuchi, id tamen verum esse, & præsertim de spadonibus; Tanto minus vera est ratio, quam adfert inquiens, Eunuchos, & spadones iccirco hebetari visu, quia exiccantur capita propter alui fluxum, & etiam propter pedum tumores, quasi omnis humiditas in spadonib. à capite delabatur ad inferiores partes, quod quidem falsum est, quoniam alias ab eodem scriptum est, non caluescere spadones ob nimiam cerebri humiditatem. Ablutiones faciei, & oculorum quotidianas ex aqua frigida scribit Plinius reputata esse inter magna præsidia oculorum, & visionis, quod etiam confirmatum est à Mesue.

Cibi, & potus, qui in iis vitiis curandis accommodati sunt, has præcipuè debent habere conditiones, vt attenuatoria præditi sint facultate, exiccent, vt nullos flatus, nullos crassos possint generare succos. Quocirca panis optime fermentatus, & fœniculis conditus solet à medicis multum commendari; carnes similiter, vt carnes auium, si fęniculo condiantur maxime commendatur quę vero turbidum, & melancholicum gignunt succum, omnino euitari debent, quales sunt caro leporina, bubula, capreolorum, hæc enim succum faciunt melancholicum, à melancholia, autem ait Hipp. facile fit cœcitas. Proponunt in hac curatione medici Arabes multa carnium genera, quæ dicunt a proprietate prodesse; huiusmodi sunt carnes luporum, hircorum, columborum volare incipientium, hirundinum. Auenzoar laudauit etiam passerculos, laudauit etiam omnes aues rapaces, auium oculos; Galenus addit, & viperinas carnes, & carnes omnium serpentium; fertur etiam fuisse serpentes, qui vim pro oculis mirificam hominib. demonstrarunt. Inter herbas quoque adnumerantur chelidonia, ruta, euphragia. Rabby Moyses inter Arabes author illustris, 20. part. aph. docuit, lupinos salitos, & cum corticibus commestos à proprietate maxime omnium iuuare visum. Item Auerr. 3. collect. scribit, rapas spiritum visiuum sua proprietate maxime luminosum reddere. Sed notate, Auerrois sententiam intelligendam esse de coctis, nam Galenus 2. de alim. facul. videtur tradidisse, huiusmodi edula succum caliginosum, & crassum facere. Potus aquæ non modo vtilis est, verum etiam necessarius, vt habetis ab Archigene apud Galenum 4.

de

de med. local. scribit enim Alex. 2. prob. 52. potores aquæ semper acutius videre, addit causam, quia vinum, quocumque sit, vapores in cerebrum mittit, qui commixti spiritib. eos turbidos reddunt. Quod si ægri potũ aquæ ratione aliqua refugiant, potest elegi vinum clarum, vetus, & pauciferum. Et aduertite tria circa visum vini, vnum vt vina recentia omnino fugiantur, quia hæc maxime replent caput, & oculos, & causa cur in autumno fiant somnia turbulenta, & caliginosa hominib. est, quia tunc vtuntur vino viuo, & notate aliud, vinum dictum a recentioribus picans esse oculis inimicum, quod inde colligitur, quia statim lachrymas ciet. tertium notandum est, vina, quæ conceduntur in curandis his affectibus, optimum esse, vt sint medicata, vel fœnic. vel chelidonia, si sustineri possit, uel euphragia. Atque hæc est ratio uictus, quam instituere debetis, ubi morbi occurrunt curandi, qui fiunt in uirtute uisiua. Quod spectat ad aliam medendi rationem, opus est maxima solertia, quia si morbi fiant ab humorib. aut spiritus, aut neruos lædentibus, hi erunt habendi scopi, ut primo diuertatis humores fluentes ad oculos, deinde euacuatis caput ipsum, & corpus, postremo oculos exsiccetis, & corroboretis, nam quod necessarium sit primo diuertere humores fluentes, patet quia morbus factus curari non potest, nisi fomes ab ipso auferatur, quod etiam necessarium sit curare corpus, & caput, habetis proditum a Galeno 3. de ratione medendi, ubi scribit, oculorum non posse unquam institui rectam curationem, nisi prius, & corpus, & caput optime mundentur. Primum ubi eritis uocatis ad laborantes his morbis, erit uobis studendum cucurbitulis, appositis scapulis, & præsertim accepit, frictionib. extremorum ligaturis, impetum, & fluxum humorum coercere, deinde erit aluus lenienda, quod fit, uel clystere aliquo acriore, uel medicamento aliquo ex lenientib. ut elect. lenit. elect. ex sena lenitiuũ, quod maxime confert, uel syrupo nostro polypodij, uel syrupo rosato solutiuo. lenita aluo statim cogitandum est de uenæ sectione, quæ nisi quid prohibeat, omnino necessaria est, & eo magis, si adsit corporis plenitudo, qua existente, primo ex basilica erit sanguis detrahendus, ut scilicet totum corpus euacuetur, deinde erit cephalica uena pertundenda. Quod si non adsit plenitudo, sat erit statim cephalicam secare; hoc facto, superest, ut statim ad purgationem humorum descendatis, et quia magna ex parte humores, qui faciunt hos morbos, sunt frigidiores, et crassiores, propterea in iis præparandis erit hic scopus perpetuus, ut utamini medicamentis siccantib. moderate calefacientib. sed illud etiam erit animaduertendum, ut numquam in hoc casu utamini medicamentis, nisi commisceatis aliqua, quæ a proprietate

oculos iuuant, eo quod hæc solent esse veluti vehicula quædam ad perducenda medicamenta ad oculos, & vt habeatis aliquod exemplum, ita poteritis præparare. R. fol. beto. stœcados, chelidoniæ, euphragiæ, ana pug. j. fœnic. pug. j. s. fiat decoctio. s. a. deinde, R. dictæ decoctionis vnc. v. oxymellis simpl. syr. de betonica ana vnc. j. syr. de stœchade, vnc. s. misce, & fiat syrupus. hoc medicamentum maxime valebit in crassis, viscidis, & frigidis humorib. præparandis. Quod si humor melancholicus erit, vel biliosus, erit etiam vobis præparandus: id fiet, si supradictis adiungatis ea, quæ respiciunt hos humores, vt in bile cichoreum, endiuiam, in melancholia fumariam, lupulos; borraginem prẹparatis humorib. statim erunt euacuandi. Et aduertite, non sine ratione in vsu esse apud medicos, vt in curandis oculis, & capite præfertim, medicamenta in forma pilularum exhibeantur; quia cum debeant in caput per vapores attrahi, quanto diutius in ventriculo morantur, tanto melius operantur morantur autem diutius, si in forma solida exhibeantur. pilulæ, quæ conueniunt in affectib. oculorum, sunt multæ, sed quib. præcipue vti soleo, sunt pilulæ lucis, vel pilulę sine quib. vel aureæ, aut cochiæ: formabitis igitur hmōdi medicamentum. R. fol. epithy. drac. j. s. myrob. citrin. nigrorum ana drac. j. (nam epithy. & myrob. sunt ex his medicamentis, quæ & manifesta, & occulta proprietate prosunt.) fol. chelidoniæ pug. j sem. fœnic. drac. j. s. fiat infusio, seu decoctio. s. a. in aqua fœnic. deinde fiat diligens expræssio. deinde R. dictæ infusionis vnc. iiij. agar. præp. rhabar. electi ana scrup. i. s. spicę gra. iiii. infundātur. s. a. per noctem, deinde facta expressione, adde elect. de psyllio, (quod purgat caput) drac. iij. mellis rof. sol. vnc. iij. misce, & fiat potus. Postquam semel expurgati fuerint humores, si malum non cedat, etiam repetenda est purgatio, & hoc ferè semper est necessariū vt repetantur purgationes, nec sinatis vos decipi a precibus ægrotantium, nam numquam prima vice bene potest purgari caput, sint autem eadem, quæ descripsimus, vel paulo generosiora, & efficaciora, quod erit in vestro iudicio positum. Postquam expurgatum fuerit corpus vniuersum, & caput, superest, vt ad ea deueniatur, quæ magis a propinquo possint oculos, & caput expurgare. Inter ea, quę in hoc genere maxime laudantur, sunt incisiones uenarum post aures, seu appositiones hirundinum, quas Paulus mirifice commendat; sunt etiam cauteria, quę adhibentur, hęc enim non modo euacuant, uerumetiam magnopere diuertunt. Sed dicet aliquis uestrum, si diuertunt, igitur uidetur consonum rationi, ut etiam in principio administrentur, quandoquidem dixistis in principio diuersoria medicamenta conuenirę? Respondeo ex Gale o 13.

Metth. 19.

Meth. 19. quod vel corpus totum plenum est, uel solum caput: si uniuersum corpus plenum sit, in principio numquam possunt conuenire, ratio est Galeni qui dicebat, nõ conuenire cucurbitulas in principio, si plenius sit corpus, quia attrahunt a corpore ad caput si uero plenum sit solũ caput, possunt administrati in principio, quia diuertunt, & euacuant, sed non fiant nisi leui aliqua purgatione praemissa. Verum aduertatis, quam rarissime contingere, ut corpora non sint plena aliquo humore, & ideo fere semper medici coguntur corpus exinanire. Veteres medici, ut relatum est ab Arist. & ab Hip. in lib. de locis in homine, urebant in his affectibus uasa temporum, sed Aetius hoc genus remedi tamquam barbarum damnauit: ego uero dico, quod si morbi oculorũ fiant per uenas, ita ut hæ subministrent uapores neruis opticis, aut humores, conuenit hoc genus remedi. Si uero per neruos immediate ferantur materię noxiæ, nullo modo cõuenit. Inter ea quæ proprie, & immediate oculos, & caput euacuãt, enumerantur errhina medicamenta, commendantur etiam masticatoria. Sed circa per nares infundenda, duo notanda sunt: unum, ut numquam exhibeatis nisi prius exacte purgato, & capite, & corpore, & oculis, quia si hæc medicamenta aliquem humorem reperiunt in capite, attrahunt ad oculos facile, & sic malum augent: Alterum ut non adhibeantur uehementia medicamenta, ut est elaterium, elleborus uterque, sed mitiora, & imbecilliora: ratio est, quia fortia non solum attrahunt ab oculis, sed etiam a capite ad oculos, & hoc est, quod docebat Hipp. aenigmatice, lib. de locis in homine, ubi ait ualentiora medicamenta euacuare a capite, loquens de his, quæ infunduntur per nares, imbecillia uero ab oculis. Sed dicetis, quod erit medicamentum usurpandum? ex mea sententia, & experientia sunt hæc, succus maioranæ, succus fœniculi, succus chelidoniæ, succus betę, hi enim depurantur prius, depurati postmodum attrahuntur naribus, & ita attracti expurgant, & oculos clarificant; ita & decoctio, quam conficio ex rhabarbaro, agarico, & myrob. & sum expertus mirifice prodesse. R. myrob. omnium ana drac. s. rhab. electi dracm. ij. agar. dracma. j. s. aquarum chelidonię, fœniculi ana lib. j. contundantur omnia contundenda, & detineantur per noctem in cinere. Postmodum bulliant ad consumptionem quartæ parti, optime obturato, uase, ne vapores, & vires difflent. Hoc decocto utor tepido, ut scilicet singulo mane, duabus horis ante prandiũ attrahatur per nares. Medicamenta etiam masticatoria laudãtur, & vt habeatis masticatorij formam, ita componetis. R. Zingiberis, piperis albi, piretri, ana dracm. s. masticis unc. s. ceræ q. s. fiant masticatoria. Si placebit poteritis addere parum pulueris, uel fœniculi, vel chelidoniæ. Sunt præter hæc quędam confectiones,

quæ

quæ ore acceptæ, poſt purgationes mirifice conducunt in his caſi-bus. Inter cœtera laudantur Zingiber conditum, myrob. conditi. Sed ſoleo componere electuarium huiuſmodi. R. ſucci fœnic. chelidonię, rutæ, depurati, ana vnc. j. mellis libr. i. decoquantur ad conſumptionem duarum tertiarum in duplici vaſe, deinde addantur hi pulueres ſem. fœniculi vnc. s. macis, piperis albi, cubebram, cinamomi, ana drac. j. miſce, & fiat electuarium, quo vtantur ſingulo mane vna, vel altera hora ante cibum. Soleo etiam vti pulueribus quibuſdam in infuſis, atque in ferculis huiuſmodi. Rec. ſem. fœniculi vnc. i. rutę dracma. ii. cinamomi, galangæ, piperis albi ana drac. i. folior. euphragiæ, chelidoniæ ana vncia. s. contundantur omnia diligenter deinde ſupra cotem medicam læuigentur cum aqua roſacea, poſt iterum ſiccentur, & minutiſſime conterantur, deinde admixta media ſacchari fini libra, adhibeatur in vſu. Hæc poſt purgationes, & alia medicamenta maxime proſunt. Nunc videndum eſt, an extrinſeca etiam medicamenta proſint, nam ſum huius ſententiæ, in his affectibus parum, aut nihil omnino prodeſſe exteriora; ratio eſt, quia locus affectus eſt valde intimus, & profundus, vt propterea non ſit facili medicamentorum vires eo peruenire: Sed inſtabit aliquis veſtrum, quomodo, ſi medicamenta, quæ ore capiuntur penetrant ad oculos affectus, non poſſunt eo exteriora penetrare, eo quod videtur locus exterior propinquior, quam locus oris, & ventriculi. Præterea relatum eſt a Caſſio medico, & ab Alexan. in probl. ſæpe collyria oculis adhibita commutare palati ſapores, vt hac ratione videatur conſonum, medicamenta exteriora etiam penetrare. Quod ad primum dico melius penetrare medicamenta ore accepta, quam exteriora, quia quæ intro ſumuntur a calore intimo in vapores diminuuntur, quæ comminuta cum propria natura ad caput ferantur, conſequenter etiam ad oculos penetrant, exteriora vero nō ita a calore natiuo actuantur, neque ita comminui queunt, vt poſſint ad partes penetrare profundiores. Quod ad dicta Caſſij, & Alezandri, fatœr ea omnia vera eſſe, dico tamen maiorem eſſe vaſorum communicationem inter oculorum angulos, & palatum, quam inter externas illas oculorum tunicas, & profundiores locos. Eſt itaque mea ſententia in in ijs affectibus exteriora parum prodeſſe; non eſt tamen negligendum, vt certa habeantur, quę ſi non proſint, certe non nocebunt. Si enim Galenum 4. de loc. medicamentis, Marcellum & alios, qui fuſe de oculis tractarunt legatis, intelligetis pauca fuiſſe ab ipſis tractata, quæ poſſint accommodari. Sed ſi aliqua conueniunt, dico ſeptem eſſe eorum medicamentorum claſſes, quæ exterius adhibentur. Prima eſt, eorum, quæ emplaſtica ui lenire poſſunt; ut eſt pompholix lota, albumen oui, ſuc-

cus fœnugreci,lac tragachantum,gummi secunda est eorum, quæ acriora sunt non nihil, quamquam & magis penetrent, & interdum lachrymas excutiant huiusmodi est succus Cyrenaicus, sagapenū, euphorbium,piper,fel omne,mel,cepę.Tertia est eorum,quæ exter gunt,quorum aliqua interiora sunt,vt cornu cerui, & capræ vstum, alia valētiora,vt est squama aeris,flos aeris chalcitis,mysi,aes vstū. quarta est eorum,quæ erodunt,vt est sandaracha,auri pigmentum lapis asius. Quinta est eorum, quæ adstringunt, vt est flos rosarum, rubus,spica nardi,malabratum.crocus, hypocystis, acacia, balaustia.sexta eorum,quæ concoquunt,& dissipant,vt est mxrrha,castorium,thus,fœnū græcum decoctum,galbanum,sarcocolla. septima, & vltima classis est eorum,quæ sensum hebetant,& destruunt, vt est opium,mandragora,narcotica omnia.Cum tot sint ordines medicamentorum,quæ exterius oculis adhibeantur,quæres,quænam in his affectibus possint adhiberi: dico neque abstengentia,neque cōstringentia,neque lenientia,neque narcotica,neque erodentia conuenire.sed ea solum,quę concoquunt,& dissipant,quamquam acriora,& penetratiua magis sint;vnde fella omnia,& præsertim auium rapacium, mel tum alembicatum, tum etiam per sesolum, ijs affectibus curandis accommodantur.& vt habeatis aliquod medicamentum, quo possitis vti,ita componetis. ℞.succi chelidoniæ, feniculi, nitri, ana vnc.j.mellis libr.ij.croci,piperis,myrrhæ,camphoræ,ana drac. j.ponantur omnia in phyala vitrea, & detineantur ad solem, vel in stufa per quatuor dies,& noctes,et postmodum ponantur ad alembicum,& extrahatur aqua,qua ego in his affectibus soleo vti, & inueni sæpe profuisse, si quid profuit; Vsus est, vt dum patiens it dormitum, gutta super pupillam destilletur,deinde palpebris exterioribus pannus subtilis eodem liquore malefactus superimponatur. sunt innumera postmodum, quæ a proprietate commendantur, & inter cœtera, omnes commendant iecoris caprini pulueres conspersos oculis. Sed notate,quotiescunque placebit vti pulueribus, necessum esse,eos prius læuigare, vt si fieri potest nulla remaneat scabrities.Commendauit Razes 2.Cont.oleum uiolatum, una cum spodio naribus infusum. Et hęc maxime commendata sunt in his, qui nyctalopes vocati sunt. Si malum ortum duxerit non ex humoribus,sed potius ex subtilitate,et paucitate spirituum,alia via in curatione incedendum est, quia hic neque purgationes,neque euacuationes vllo modo conueniunt, eo quod hi morbi prefertim oriuntur ex euacuationibus,et exiccationibus nimis. Conuenit igitur in primis victu is, quem alias monstrauimus,modo habeat has conditiones, vt humectet, et probum gignat succum, quoniam cū scopus medici esse debeat,vt spiritus generētur optimi, et

moderati, nullo modo fiet melius, quam per nutrimenta optima, & balnea oportune adhibita. Actuarius in eo lib. quem fecit de spiritibus, dicit nihil magis cōuenire ad spirituum refectionem, & regenerationem, quam balnea, quæ non modo adhibentur toti corpori, verumetiam capiti. In his casibus soleo abluere caput, aqua, & oleo amygdalarum dulcium: quæ mixtura humectat, atque spiritus attē perat. Dubitabit aliquis, an in hac curatione sit conueniēs vini vsus: quoniam ex vna parte videtur nociuum uinum, quia exiccat: ex altē ra videtur a commodatum, qui a spiritus statim reficit. Dico, etiam ab Actuario scriptum esse, vinum, si sit suaue, si non admodum aere, conuenire in istis affectibus, & præsertim, si hi non duxerint originē ab extrema siccitate, sed ab euacuatione sola, quia vbi per euacuationem exinaniti fuerint spiritus, reparantur facile vaporibus vini; at spiritus aliqua intemperie nimis exiccatos vinum magis exiccat & propterea magis nocet. Sed dicetis, an conuenit vinum ita extrinsecus, sicuti intrinsecus dico, forsan magis conuenire extrinsecus, quia penetra extrinsecus, illustrat spiritus, & illorum substantiā ambit, & nullam capitis noxam inferre potest. Si intus sumatur, potest quidem eadē bona præstare, sed potest caput offendere, & ideo oculis detrimentum afferre. Hic est modus curandi eos affectus frequē ter contingentes a virtute visiua, nam qui fiunt ex plaga, vel ex solutione continui, aut ex tumoribus, aut numquam curantur, aut curantur curationibus morborum solutionis continui, & aliorum morborum quos hoc loco non referam.

De uitijs humoris crystallini. Cap. 2.

SEquuntur morbi, qui fiunt in instrumento virtutis. Humor crystallinus factus fuit a natura, vt esset veluti domicilium, & habitaculum virtutis visoriæ; propter quod necesse fuit naturę, ut hac partem multis insignibus conditionibus ornaret, quarū prima fuit, quod fecit ipsum ex substātia pura, liquida, & mediocriter uiscida, & in ea quātitate, quæ nec deficiens esset, nec maior, quam conueniebat. Plato in Thimæo voluit etiam hanc partem a natura donatam esse luce actuali; quod probabat, quia ex oculis sæpe uidentur ignes emicare quam sententiam etsi non omnes amplexati sint, Galenus tamen interdū eam secutus esse videtur. Secunda cōdictio, qua donatus fuit humor iste, est figura sphærica, ita tamē cōplanata, ut nō in puncto cōsisteret, sed firmaretur. Quis fuerit usus

huius figuræ, habetis apud Galenum Mathematice demonstratum, 10. de vsu part. c. vlt. Tertia conditio est, quod tanquam quid regiũ humor iste in medio sit collocatus. Igitur vbi omnes istę cõditiones reperiũtur in humore crystallino, status eius sanus est, & integer, vbi vero aliquid commissum est erroris, & vitij in aliqua ex his conditionib. statim sanitas oculi, & status totius interturbatur. Primum igitur potest committi error in substantia, vel nimis crassefacta, vel nimis extenuata, vel diuisa. In quantitate potest etiam error contingere, si quantitas, & magnitudo huius humoris excreuerit super mẽsuram à natura constitutam, vel sit minor, quam conueniat. Sed illud notetis velim, differentiam esse inter minutionem, & auctionem humoris crystallini, & inter minutionem pupillæ, quam Græci φθίσιν & eiusdem dilatationem, quam μυδρίασιν uocant, de quibus suo loco. In qualitate quoque error committitur, & uitium, si figura huius humoris non sit circularis, si non sit lucidus, sed obscurus, si non sit læuis, & politus, sed asper. In situ etiam est uitium, quando aut sursum, aut deorsum magis inclinat, uel dextrorsum, aut sinistrorsum, ita ut non sit in medio collocatus. Hi sunt morbi, hæ affectiones omnes, quę possunt huiusmodi crystallino contingere tamquam instrumento uisionis.

Cum (ut à principio inchœmus) humor iste crassus est, ita ut laborantes uideant debiliter & omnia quasi per nebulam, & uelum conspicere uideantur, quia sicuti in aqua crassefacta non recte representantur imagines, sic in humore crystallino crassefacto non possunt imagines representari, hoc uitium γλαύκωμα uocant medici; Aetius Glaucosim, seu Glaucedinem appellauit. Quũ idem humor fit tenuior similiter uitiatur, quia imagines non ita effigiatæ fiunt ut deceret. Habetis exemplũ in aqua uitę, & alembicata, in quib. nõ ita exactè representantur imagines, ut conueniret. Si humoris continuitas soluatur, ita ut diuidatur, contingit, ut res omnes separatæ, & diuisæ uideantur. Si fiat maior, quam sit pro substãtia huius humoris, non efficitur exacta uisio, eo quod, sicuti in corde magno dicebat Arist. contingit calorem natiuum esse minorem, ita in humore crystallino amplo uirtus uisoria semper debilior est. sicuti econuerso, ubi substantia mediocris est. Accedit & aliud, ꝙ semper imagines rerũ apparent maiores, quã sint, ut specula maiora, maiores ẽt reddũt imagines. Si minor sit humor, idem cõtingit, ut res nõ exacte uideantur, q. uirtus uisoriã nõ habet instrumẽtu accõmodatũ, & in eo minores imagines representantur. Si uitietur figura circularis huius humoris, ita ut sit, uel nimis complanata, uel nimis rotunda hæc contingunt. Primo si non sit bene complanata, facile humor crystallinus huc, atq; illuc agitatur, & propterea uisio modo impe-

ditur, modo destruitur. Si vero nimis complanata sit, vt habetur ex demonstratione Galeni 10. de vsu part. vlt. non possunt videri ea, quæ sunt à lateribus, sed solum, quæ sunt ante. Similiter si humor crystallinus non sit politus, neque læuis, sed asper, contingit, vt res confusissime videantur, vt potestis videre specula aspera, aut non reddere imagines, aut reddere perturbatas. Sed si situs huius humoris deprauetur, ita vt vel sursum inclinet, vel deorsum, contingit id, quod scribit Galenus 2. de sympt. causis, & 10. de vsu part. vt omnes res geminæ appareant. Si inclinet dextrorsum, contingit, vt sinistra non videantur, si sinistrorsum, vt dextra non conspiciantur. Et aduertite, quod quocunque modo situs iste deprauetur, vocatur morbus à Græcis στραβισμὸς, à Barbaris strabositas, Latini dixerunt strabones; sed hæc appellatio est communis, & interdum male vsurpata, quia strabones proprie ab authoribus dicuntur illi, qui habent pupillam declinantem solum ad latera. Sed dicet aliquis, qua ratione fit, vt humore crystallino magis vrgente sursum, aut deorsum, res geminæ videantur, id autem non contingat, vbi declinat vel dextrorsum, vel sinistrorsum? id enim confirmatum est ab authoribus omnibus. Dico quod scriptum est ab Arist. 32. part. probl. à Galeno, & à Cassio in probl. quod vbi pupilla, vel sursum, vel deorsum declinat, decussatio, & incruciatio neruorum opticorum dissoluitur, & propterea sicuti, quando incruciatio neruorum erat vnita in vno, & eodem puncto, fiebat iudicium rerum visarum, ita vt necessario res ita appareret, sic vbi huiusmodi incruciatio fit dissoluta, non amplius in vno puncto fit iudicium visionis, sed in duobus locis, & ideo cum virtus visiua in duobus locis iudicium ferat de re visa, necessario ipsam tamquam geminam videt, hæc est vna ratio cur res geminæ videantur; habetis aliam ex Alberto 2. parte summæ de homine, & Auic. 3. part. de anima 8. quoniam spiritus a vaporibus discinduntur. Et hi sunt affectus crystallini humoris, qui quidem, quod sint symptomata in genere actionis visoriæ corruptę, diminutę, & abolitę, nemo est, qui ambigat, sicuti quoq; perspectum est; hæc omnia symptomata ad morbos proprios reduci, nempe ad intemperiem, ad morbos in compositione, & ad solutionem continuitatis.

Causæ. Cæterum horum morborum, & symptomatum causæ aliæ sunt mediatæ, aliæ immediatæ. Causæ crassefactionis humoris crystallini immediatæ sunt; sanguis, & humor, quo crystallinus nutritur, aut qui aliunde ad ipsum descendit. Hoc vitium, quod appellatum fit γλαύκωμα, potestis clare intelligere ex libro Galeni definit. med. vbi ait, Glaucoma fieri ob transmutationē humoris crystallini ad albedinem, in qua transmutatione huiusmodi humor condensa-

denſatur, & craſſeſcit, ſicuti videtis aquam vbi concreſcit, aut denſatur in glaciem, albeſcere, idem contingit cryſtallino, vt dum craſſeſcit nimis, albeſcat. Cur vero huiuſmodi affectio impediat viſionem, accipite rationem. vt fiat viſio neceſſe eſt humorem cryſtallinum irradiari, & penetrari a ſpiritibus uiſoriis, ubi igitur, nimis craſſus factus eſt, non poteſt plene irradiari; nec totus a ſpiritibus penetrari, ea propter fit uiſio diminuta. Sed inſurgit non leuis difficultas: quomodo Galenus dixerit hunc affectum uocatum eſſe glaucoma, nam Ariſt. 5. de generatione animal. primo ſcribit, glaucoma fieri a ſiccitate, quod ſi uerum eſt, quomodo igitur dici poteſt fieri ex craſſefactione humoris cryſtallini? Dico hac in re diuerſa fuiſſe placita Ariſtotelis, & Galeni. Ariſtoteles fuit huius ſententiæ, quod nigredo oculorum naſcatur ex multitudine humorum, albedo uero ex paucitate. Hoc dogma Ariſtotelis coegit ipſum aſſerere, glaucoma, quod eſt uitium albedinis oculorum, oriri a ſiccitate. Galenus contrariam eſt ſecutus ſententiam, quia uoluit nigredinem oculorum oriri ex ariditate, ut uidemus plerunq; corpora arida, & exiccata nigriora eſſe, albedinem uero fieri ex multitudine cryſtallini. Itaque ad hoc medicorum dogma neceſſario ſequitur, glaucoma ſequi multitudinem cryſtallini. Sed demus hanc fuiſſe uarietatem dogmatum Galeni, & Ariſtotelis, quid dicemus ad Aetium, qui lib. 7. cap. 52. ſcripſit, duas eſſe glaucoſis ſpecies, alteram, quæ eſt mutatio cryſtallini ad albedinem, & eſt ſiccitas; alteram uero, quæ fit ex præcedente ſuffuſione. igitur apparet, etiam ex ſententia medicorum, glaucoma fieri a ſiccitate. Dicerem id, quod ſcriptum eſt apud Paulum lib. 3. ubi ait, ueteres ſuffuſionem, & glaucoma idem putaſſe, poſteriores uero diſtinxiſſe, appellaſſeq; glaucoma mutationem oculi ad albedinem ex humiditate, ita ut ſecunda ſpecies glaucoſis apud Aetium ſint glaucoma ueterum: altera uero ſpecies uerum glaucoma medicorum, ſed neque hoc tollit difficultatem ex Aetio quia ipſe dicit aperte, ex ſiccitate fieri primam ſpeciem glaucoſis. Dico diuerſa eſſe glaucoma aliorum, & glaucoſim Aetij, ſed quid eſt glaucoſis Aetij? non eſt ipſum glaucoma, ſed albedo, quæ fit in cryſtallino ex compunctione, & ex euacuatione humoris albuginei, ad quam euacuationem humoris ſequitur ut oculus neceſſario exiccetur, & conſequenter humor cryſtallinus condenſetur, & congelaſcat. quod uero hoc ita ſit, uidete Galenum 10. de uſu partium, cap. 6. ubi ſcribit ex ſiccitate, nimia condenſatione humoris cryſtallini fieri glaucoſin, & nō glaucoma, quando ſcilicet ex compunctione largiter euacuatur humor albugineus. igitur, ut rem in unum colligamus, glaucoma Græcorum efficitur ex craſſitie cryſtallini: glaucoſis uero Aetij, & Galeni fit ex euacuatione humoris albuginei,

nei, & conſequenter exiccationem. Tenuitatis cryſtallini cauſæ nullæ aliæ ſunt niſi tenuitas ipſius ſanguinis, & humoris quo nutritur. Sed dicetis quomodo hæc tenuitas viſionem impedit? hoc modo, quia radii, & ſpiritus viſorii diuidunt, & diſgregant hunc humorem ob illius tenuitatem, qui diſgregatus non poteſt virtuti viſiuæ inſeruire Eſt igitur cauſa huius tenuitatis ſanguis tenuis, quo nutritur, & propterea videbitis eos, qui longo tempore anaſarca laborant, oculos albos, capillos albos, ſupercilia alba & aciem oculorum habetem, & infirmam gerere, eo quod hic humor cryſtallinus nutritus aquoſo nutrimento, nimis tenuis euadit, ſic quoque videbitis eos, qui victitant piſcibus, & cibis tenuiſſimis, hac ratione infirmis eſſe oculis, quod vitium quaſi naturale eſſe ouibus memoriæ mandauit Albertus Magnus, lib. 19. de animal. cap. 3. Diuiſionis, & diſſolutionis cryſtallini multæ cauſæ ſunt, ſed magna ex parte ſunt externæ, vt percuſſiones, vulnera, contuſiones, compreſſiones, fit quoque hoc vitium ab aliquibus cauſis internis, vt ab immodico fluxu humorum acrium, qui diuidunt cryſtallini ſubſtantiam, ſed fit hic morbus quoque à nimio ſplendore, & à nimia albedine, quia albedo, & ſplendor vſque adeo permouent, & agitant ſpiritus viſorios in cryſtallino humore, vt ille continuitatem ſuam amittat. huius rei teſtem habetis Galenum 10. de vſu part. 3. vbi ſcribit, milites xenophontis, dum ambularent per niuem, occœcatos eſſe. vbi quoque refert Dionyſium tyrannum conſueuiſſe homines occœcare, dum eos ex locis obſcuris in ſplendidiſſimos deduci curaret. Fit maior cryſtallinus, quam deceret, ex multitudine humorum, qui & extrinſecus adhærent ipſi, & etiam per totum cryſtallinum diffunduntur. Fit vero minor duabus de cauſis, vna quando non nutritur, nam. Hipp. in lib. de locis in homine docuit, venulas ex cerebro deſcendentes viſum nutrire, ſcilicet humorem cryſtallinum, in quo fit viſio, quibus venis deſiccatis, ait Hipp. neceſſario, vel viſus prorſus extinguitur, vel valde imminuitur: deſiccantur autem huiuſmodi venæ in magnis cerebri inflammationib. in magnis euacuationibus, & alijs cauſis exiccantibus. Altera cauſa cur minor fit cryſtallinus eſt, quando ipſemet humor exiccatur, quod fit multis de cauſis, & internis, & externis. Internæ ſunt magnæ inflammationes, lacrymæ continuo fluentes, venus immodica; ætas quoque, vt in ſenibus, in quibus dicebat Ariſtotelis, hac ratione fieri glaucoma. Externæ cauſæ exiccantes hunc humorem ſunt exercitationes immoderatæ, nimiæ ſub ſole moræ; ſed potiſſimum ignis, qui conſumit, & exiccat hunc humorem; quod intelligentes Barbari Reges, conſueuerunt occœcare homines ſpeculis ardentibus, ſic quoq; videbitis, qui artes exercent ad ignem,

hæ ratione uisum hebetum habere. Est quoque inter has causas regio, de qua scriptum habetis ab Aristotele decimaquinta, part. problem. decimaquinta, eos, qui habitant plagas aquilonares habere oculos cæsios, & albos. propterea, quod frigus externum compingens calorem interiorem, facit, ut ille auctus humidum consumat.

Causæ permutationis figuræ crystallini aliæ sunt ex generatione, aliæ ex morbo causas generationis dimittemus, quia non spectant ad medicum. accidentariæ uero, & morbosæ sunt percussiones, contusiones, compressiones, ut enim uidemus corpora mollia, si nimis comprimantur, aut percutiantur, figuram mutare, sic quoque contingit humori crystallino, ut uel nimis compressus, uel aliquo modo agitatus, figuram permutet. Similiter quoque multitudo humorum extraneorum in ipsum crystallinum irruentium facit, ut figura illius permutetur. Causæ porro Strabositatis aliæ sunt internæ, aliæ externæ internæ sunt conuulsiones musculorum oculos mouentium; quando oculus naturaliter se habet, pupillæ quoque sedem naturalem habent; ubi uero musculi illi, seu oculus statum naturalem non seruat, pariter status pupillæ permutatur, & fit strabositas. permutatur autem status oculorum, ubi uel musculus aliquis ex mouentibus oculum laxatur, uel exiccatur: si musculus inferior laxetur, superior trahit oculum ad sese, & ita fit species strabositatis, in qua pupilla ad superiora declinat; pariter si musculus ad latus aliquod laxetur, contrarius illi trahit ad sese totum oculum, & ita situs pupillæ, & cristallini permutatur. pari pacto si musculus aliquis ex istis exiccetur, trahit partem oculi ad sese, & sic situs pupillæ permutatur, atque sic de reliquis. Quod uero ex siccitate possit contingere strabositas, preter experientiam in alijs rebus euenientem, habetis quoque testimonium Razis 2. cont. qui ex sententia Galeni in com. Sup. 2. Epid. scribit, strabositatem contingere etiam, ubi exiccantur musculi, sed quæret aliquis, si hec est causa strabositatis, unde fit, ut aliqui strabones, ubi uolunt habeant ita oculi pupillam, ut non appareat strabositas: dico, quotiescunque sanus est oculus, mouetur motu uoluntario, & ideo in quauis figura potest contineri, ubi uero infirmus factus est, atque aliquis musculus conuellitur, uel ea conuulsio magna est, uel paurua, si magna nullo modo potest umquam strabo oculum in proprium situm reducere, si uero parua, ubi oculus quiescit potest contineri in statu, & situ naturali, non autem dum mouetur, ratio est, quia ad continẽdum oculum in quiete, minore robore opus est, quam dum mouetur, eum dirigere. Causę mediatatę, & extrinsecæ strabositatis sunt omnes illæ, quæ possunt facere conuulsionem, hec autem Causæ.

tem

tem ſunt apud Hippoc. 6.aph. 39. repletio, & inanitio; inanitio, vt in febribus magnis, & ardentibus. In magnis euacuationibus, in quibus muſculi mouentes oculos conuelluntur præ ſiccitate: repletio autem, vt in vertigine, in epilepſia, poſt quos morbos, & etiam in ipſis morbis, videbitis ſæpe homines fieri ſtrabones, quia ex multitudine, & repletione conuelluntur muſculi oculos mouentes, propter quod magnus Ariſtoteles ſcriptum reliquit, ſolum hominem inter omnia animalia fieri ſtrabonem, non alia de cauſa, niſi quia ſolus inter omnia animalia epilepſia tentatur, cuius varietatem examinauimus in noſtris varijs lectionibus. Hactenus de cauſis omnibus vitiorum, quæ fiunt in humore cryſtallino. Ex his ſuboritur non inutile problema cur cryſtallinus quorundam animalium ita in tenebris lucere videatur, vt putetur etiam in tenebris ipſis videre? cuius generis ſunt oculi leonum, ſerpentium, & muſtelarum, Auicenna, ſecutus Empedoclem. & Platonem, putauit in oculis horum animalium adeſſe plurimam lucem, ita vt exiens ab oculis lux, illuminet medium, atque ita videant. & notate pro nunc nihil apud nos differre ſiue dicamus, lumen ab oculis exire, ſiue ſpiritus lucidos, ſiue radios, aut aliquo alio modo, quoniam, & authores his nominibus ſunt vſi, & nunc non eſt diſputandum an radij ab oculis exeant, Albertus Magnus in libro de ſenſu, & ſenſato, & in ſecunda parte ſummæ de homine, inuectus eſt in Auicennam, qui ſententiam prædictam habuit 3. de anima, capitul. 7. probat igitur Albertus non poſſe ab oculis horum animalium lucem, atque ignem emanare, atque vtitur hac maxima ratione, quod ſi emanaret lux ab oculis, profecto totum medium illuminaretur, quo illuminato, & ipſa animalia viderentur ab hominibus, & etiam aliæ res in medio exiſtentes, ſed neque partes oculis vicinæ videntur, vt naſus, & aures, igitur ait, ſequitur Auicennæ ſententiam vanam eſſe. & ne etiam videretur Albertus ſententiam ſuam denegare, dixit hoc contingere, quia humor cryſtallinus cum ſit totus aqueus, & congelatus, quicquid in eius compoſitione ignis adeſt, totum in ſuperficie reſidet, & propterea ſicut gemmæ in tenebris lucent, ita quoque, ait Albertus, lucent eorum oculi. quæ ſententia quoniam peripatetica eſt, non eſt, quod multis rationibus a nobis explodatur. Id tamen non ſilebo, non videri cur ſerpentes, aut muſtelæ habeant hunc ignem, quoniam multa ſunt animalia calidiora, quæ hac ratione debuiſſent plus ignis obtinuiſſe, & tamen non lucent. Igitur breuiter, vt omittam hanc rem exactius diſputandam Philoſopho, dico, humorem cryſtallinum horum animalium, quemadmodum eſt placitum medicorum, omnino plus lucis habere, eo quod ſubſtantia illius humoris in ipſis eſt magis condenſata, lęuis, & polita, nec valet quod dicit

Albertus,

Albertus, necessarium esse, vt illuminetur medium, propterea quod vt videmus carbones ignitos non illuminare medium, sed tantum solos in tenebris conspici, qui s. modicum lucis habent, ita dicendũ est de oculis horum animalium, quod tantum lucis habent, vt uideri possint, non tantum, ut illuminent medium.

Nunc superest, ut signa horum affectuum indagemus; quæ indagatio difficilis est, duplici ratione, una, quia pars affecta profunda est, & scriptum est apud Hippoc. in lib. de uet. med. morbos partium reconditarum difficiles esse cognitu: altera ratio est, quia hæc eadem uitia ab alijs quoque partibus oriuntur, ut difficile sit discernere, an ab hac, an ab illa fiant. Alzarauius medicus Arabs in lib. practicę suæ, conatus est multa adinuenire signa, quibus huiusmodi affectus declaretur, scribit enim, si affectus fiat à nimia humiditate humoris crystallini, percipietur grauitas, si fiat à siccitate, uisus impedietur, si fiat per transmutationem coloris ad albedinem, omnia uidebuntur alba; si ex pupillæ, uel crystallini diminutione nascatur omnia maiora uidebuntur; si fiat ex magnitudine humoris crystallini, & crassitie, omnia apparebunt minora, atque uisus obscurabitur, si uero ob profunditatem nascatur eiusdem humoris, ait quod uisus in profundatione offendetur. Sed quamquam hic medicus illustris fuerit, tamen hæc sua signa mihi absque ratione inuenta uidentur; nam quod ait, si fiat ex humiditate, grauitatem percipi, hoc tantum abest, ut possit esse proprium horum affectuum signum, ut in omnibus affectibus ex repletione humorum in oculis, percipiatur grauitas. Quod porro de albedine scribit, id quoque satis infirmum signum est; & falsum, quoniam qui albedine oculorum laborant, necessario alterum duorum habent, uel enim uident omnia tanquam per fumum, si glaucoma sit imperfectum: uel ut dicebat Aetius, neque etiam lucem uident, quando uel est glaucosis, uel glaucoma perfectum. Idem dicendum est de signo imminutionis humoris crystallini, & auctionis, quoniam falsum est, quod in pupilla diminutę res uideantur maiores, immo, quemadmodum dicebam, sicuti in speculo minori minores, imagines, in maiori maiores apparent, sic ubi crystallinus est minor, debent fieri minores imagines, ubi maior maiores. Quod postea dicit de profundatione oculorum, illud falsissimum est, quoniam ut ait Albertus 19. de animal. oculi prȩminentes necessario uisum imbecillum habent, profundi, & concaui ualidiorem efficiunt: sic ubi pupilla, & humor crystallinus magis profundus est, necessario uidetur usus fieri acutior eo quod spiritus, seu radij exeuntes magis uniuntur, & ita uniti maiori feruntur impetu. igitur melior quærenda est ratio inueniendorum signorum, quę hæc erit ut primo inspiciantur partes sensui

Signa.

conſpicuę, nunquid ſint offenſæ, & poſtquam inueneritis partes extimas illæſas eſſe, colligendum eſt, intrinſecas aliquas pati, vbi vero examinaueritis omnes partes intrinſecas, nullaſque alias inueneritis poſſe offenſas eſſe, ſupererit colligere, vitium in humore cryſtallino collocari. Sed hæc ratio quoque ſatis coniecturalis eſt, & infirma. Sunt quædam alia ſigna magis particularia, quę ſi medicus diligentiam adhibeat, poterunt ipſum multum iuuare, veluti ſi videritis pupillam citra vllam cauſam manifeſtam minui, erit colligendum cryſtallinum minui: Sed quia minuitur, vel per defectum nutrimenti, vel per exiccationem propriam, ſi per defectum nutrimenti, habebitis hęc ſigna, quod aliquæ cauſæ præceſſerunt exiccantes venas illas, quas dicebat Hippocrates nutrire humorem cryſtallinum, aderit quoque & macies cum totius corporis, tum maxime capitis. Quod ſi imminutio ortum duxerit ex exiccatione propria, neceſſario habebitis, quod aut aliquis morbus exiccatorius præceſſerit, ut inflammatio oculorum magna, inflammatio capitis, aut aliqua nimia euacuatio, vel lacrymarum, vel alterius humiditatis capitis. ſi videamus citra vllam cauſam manifeſtam, pupillam dilatari, aut ampliorem reddi, erit colligendum hanc dilatationem ortum ducere ex magnitudine cryſtallini, & eo magis, ſi vitium nocte creſcat. ſunt aliqui, quibus ſæpe ante oculos veluti iris quædam videtur obſeruari, hoc ſignum eſt, humores aliquos aquoſos adhærere humori cryſtallino, quia ſicuti videmus nubes aquoſas irradiatas ſole, reflectere lumen, & facere iridem, ſic humores hi aquoſi inſtar roris, & nubis adhærentes cryſtallino, reflectunt lumen, & faciunt iridem. Similiter ſi circa pupillam inſignis, & profunda appareat albedo, cum qua eueniat, vt vel lux non videatur, vel omnia tamquam per fumum conſpiciantur, hæc ſigna ſunt glaucomatis, vel iam facti, vel incipientis, & imperfecti. Straboſitatis ſigna non eſt, quod diſcurſu aliquo quæramus, propterea quod ſatis conſpicua ſunt.

Prognoſtica. Prognoſtica omnium horum affectuum ſunt, quod quilibet affectus humoris cryſtallini difficiles ſunt curatu, quia cum ſint in parte profunda, vix recte poſſunt adhiberi remedia. Scribit Aetius glaucoma factum ex ſuffuſione, incurabile eſſe, alterum vero glaucoma non ita incurabile, ſed & raro videbitis glaucomata perfecta curari, licet incipientia, dum bene noſcuntur a medico, poſſunt curari. Incurabilis eſt quoque omnis ſtraboſitas antiqua, dico antiqua, quoniam Arabes, vt videbitis, putarunt curari poſſe ſtrabones in pueritia, & præſertim, quando malum recens, & non vetuſtum fit. Hippocr. 2. Epid. ſect. vi. hęc habet; quorum pectora bilem generant, balbi, furioſi, & calui fiunt: quicunque horum ex natiuitate

etiam strabones, hi imprudentes sunt, aut calculosi, aut insanientes.

In iis igitur affectibus, qui curari possunt, est habenda hæc distinctio, quod alii fiunt a causa humida, alii a sicca; quæ fiunt uitia humoris crystallini a causa humida, omnia opus habent ratione victus attenuatoria, & exiccatoria, ea propter debent isti viuere in aere calido, & sicco, in aere mediocriter lucido, vtantur exercitationibus moderatis, abstineant ab omnibus uehementibus animi affectibus, impurgato corpore abstineant a uino, vtantur cibis, qui possint, extenuare, & exiccare, cuiusmodo habuistis, quando alios affectus ex humiditate curãdos monstrauimus. Quod autem ad reliqua spectat remedia, si plenitudo adsit in capite, erit primo sanguis mittendus a vena capitis, & si sectio uenæ sustineri non possit, cucurbitulæ, aut hirudines erunt accommodatę; deinde erunt prępatandi humores, prępatati euacuandi accommodatis remediis, vt supra monstrauimus. Postquam vero non semel, sed iterum purgatum fuerit corpus superetit, ut ad medicamẽta exteriora, & ad collyria, quę possunt attenuare, & exiccare nimiam humiditatem illius humoris, ueniamus, & aduertite, quod licet difficilem hanc curationem esse dixerim, attamen, si comparetur curationi neruorum opticorum, proculdubio facilior est, q̃a pars est magis exposita suscipiendis remediis. Et quia facta est mentio collyriorum, & in tota hac tractatione maxime necessarium est intelligere, quę sint collyria, ideo utile futurum spero vobis, si de collyriis quędam uos edoceam.

De collyrijs.

Quatuor in hoc tractatu de collyriis edocenda sunt a me, primo quid sit apud medicos Græcos, Latinos, Arabes, collyrium, nam est adeo aduersus usus huius uocis, ut si ignoretur a medicis, sæpe sit causa multorum malorum. Secũdo quot sint differentiæ collyriorum. Tertio quis sit modus præparandi collyria. Quarto quæ ratio his medicamentis utendi. Quod ad primum attinet, collyriorum nomen apud Græcos, & Latinos duplici modo acceptũm inuenio, uno communiter, alio proprie. Communiter acceptum, ut habetis apud Celsum lib. 6. Oribasium 10. collect. apud Paulum lib. 7. est medicamentum, quod efficitur ex succis, liquoribus, seminibus, fructibus, quodque in uarios usus adhibetur. Est enim medicamentum formæ rotundiusculæ, longitudine quatuor digitorum, altera parte tenuius, altera crassius.

 Hoc

Hoc genere medicamentorum vtebantur veteres ad varias affe-ctiones,ad ſinus,& ad fiſtulas,ad affectus vterinos,vtebantur,etiam ad aluum;nam glandes appellati à Græcis, à noſtris ſuppoſitoria, videbitis apud Græcos, Latinos, & Arabes, collyria appellari,à figura ſcilicet collyriorum,& volunt iſti dicta eſſe collyria, à forma caudæ decurtatæ, & retuſæ, quia eſt eadem figura; aut volunt di-cta eſſe a rotunditate, quia κολούριον ſignificat rotundum. Inue-nietis apud Suidam quoddam genus placentæ, & farris pactum in hanc formam dictum collyrium. Itaque non erit mirum, ſi apud Arabes, Latinos, & Græcos videbitis collyria immitti in aluum, in vterum, & adhiberi alijs morbis. Collyrium proprie acceptum eſt medicamentum,quod oculis curandis adhibetur, ſic fere medi-ci omnes recentiores vtuntur hac voce collyriorum. Plinius inter veteres non alio modo vſus eſt hac dictione,niſi pro medicamento oculorum, appellant pharmacopolæ noſtri hodie collyria. Sief, hæc collyria volunt nonnulli dicta ab impediendo fluxum, ſeu ad glutinandum, nam ſic ſonat vox græca. Iſidorus vero voluit ſic dicta collyria, eo quod detergant oculos. Sed hæc dimittamus, Habetis duos vſus collyriorum, quorum proprie acceptorum tres inuenio differentias apud Oribaſium, & Paulum,alia dicuntur ſim-pliciter collyria,alia arida,& ſicca,alia liquida. differentia horum collyriorum videtur tota poſita in materiæ diuerſitate, quia com-muniter accepta ſimpliciter dicta componuntur ex metallicis,aro-matibus, ſuccis, liquoribus, melle, oleis,& huiuſmodi alijs, ita vt componantur tam ex materia arida, quam liquida. Collyria arida componuntur ſolum ex materia arida, vel ex metallicis rebus,uel ex aromaticis. Liquida componuntur ſolum ex materia liquida, ex ſuccis,vel liquoribus.Horum omnium collyriorum inuenietis apud ſcriptores innumeras differentias.alia dicũtur alba alia crocea,alia ex myrrha,& cætera etiam. immo tot ſunt differentiæ collyriorum apud medicos, vt fere quiuis morb. proprium habeat collyrium,& hinc factum eſt adagium in malos medicos, qui vno collyrio omni-bus morbis medentur.

Modus parandi collyria habet aliquid commune his omnibus differentijs, habet etiam & multa propria, hoc commune videtur eſſe obſeruandum in parandis collyriis, ut monent Oribaſius, & Paulus, quod debent parari uerno tempore; quia ſi parentur hye-me,non poſſunt medicamenta, optime conteri, quia ob gelu cum ſint facta rigida, non optime contunduntur, ac miſcentur, æſtate etiam aromata facile euaporant, & ita uires ipſorum maxime he-betantur. Quod uero proprium eſt unicuique differentiæ in com-poſitione, eſt, quod collyria ſimplicia, quæ alias a Paulo πλαστά uo-

cantur

cantur, ita debent parari, ut metallica longo tempore conterātur, aromata uero non ita longo. Præterea debent lente omnia conteri, ne ſcilicet dum conteruntur, uis expiret. præterea debent ſucci exiguo tempore conteri, & etiam concitatius conteri, & dum contunduntur pulueres, ſeu aromata, & metalla, debet affundi humor aliquis guttatim, qui facit, ut magis corpora in puluerem redigantur. Dixi guttatim, quia ſi dum conteruntur multum humoris affunderetur, duo fierent inconuenientia, unum quod metallica ſubſiderent, alterum quod aromata ſupernatarent. Sed quis debet eſſe hic humor? ueteres fere omnes medici hunc uſum uidentur ſecuti, ut non alium humorem adhiberent, quam aquam pluuialem: rationes duæ huius adferuntur, una, quia aqua pluuialis tenuis eſt: altera, quia non nihil adſtrictionis habet: addatis, & tertiam, quia huiuſmodi humor conſeruat a putredine, quod ſi aqua pluuialis non habetur, accommodatum eſt uinum tenue. Poſtquam optimè commixta ſunt hæc corpora, & triturata, deinde commiſcentur liquoribus, atque inter commiſcendum additur gummi. noſtri pharmacopolæ ſæpe addunt, loco gummi, albumen oui; poſtquam omnia mixta ſunt, redigitur in formam quatuor digitorum teretem, ex altera parte craſſiorem. Sed aduertite, quod Scribonius Largus mentionem facit collyriorum ad formam nuclei pini. Poſtquam ſic conflata ſunt collyria, ait Oribaſius, conſeruanda eſſe in uaſis terreis. Paulus ait, uitrea optima eſſe. Sed circa hoc duo notate, unum, quod dixi addendum gummi, duabus de cauſis, una eſt, ut melius corpora metallica conglutinentur; altera, ut exiccata hæc corpora non frangantur. Alterum notandum eſt, quod huiuſmodi collyria, ſi multum habent metallicorum, quanto uetuſtiora, tanto meliora: ſi uero multum habent aromatum, uetuſta facile euaneſcunt, propterea recentiora ſunt eligenda. Sicca collyria parantur fere eodem modo, nam teruntur per ſe metallica corpora, & per ſe aromata, deinde miſcentur. & notate, quod ſi fiant collyria ſicca, ex ſolis metallis, poſſunt conſeruari abſque ullo liquore, ſi uero fiant etiam ex aromatibus, neceſſarium eſt, ut addatur aliquid gummatis, quo poſſint melius conſeruari. Liquida collyria fiunt ex ſuccis, & liquoribus, ſed hoc unum habent huiuſmodi collyria, quod ut notat Oribaſius debent ſtatim in uſum adhiberi, nam ſucci, & liquores ubi ſunt redacti in formam collyriorum, exiguo tempore poſſunt conſeruari. Sed dicetis, reperiuntur multi ſucci, ut ſuccus anagallis, qui non quouis tempore inueniuntur. In hoc caſu curandum eſt uobis ubicunque locorum dabitur medicinam facere, ut pharmacopolæ ueſtri habeant huiuſmodi ſuccos, cum melle conſeruatos; propterea, quod mel, præterquam, quod conſeruat,

ſeruat,optimum eſt etiam pro oculis medicamentum. Hic eſt modus componendi collyria. Reſtat de modo vtendi. Vſus collyriorum pro oculis duplex eſt, vel per infuſionem, vel per illinitionem, Infuſio eſt,quando vel liquida,vel arida collyria immediate ſuper oculum conſperguntur. Illinitio vero duplex eſt, aut ſicut docet Oribaſius,per ſubiectionem,aut per euerſionem: per ſubiectionem eſt, quando aperitur palpebra inferior,& ſpecillo,ſeu penna ea palpebra interior illinitur. Euerſio vero eſt, quando palpebra ſuperior euertitur, & eodem ſpecillo illinitur. Sed dicetis: ad quid confert huiuſmodi illinitio? Oribaſius ait, eſſe potius gratia decoris cuiuſdam, quam multæ vtilitatis, & certe vbicunque poteſt oculus ſuſtinere infuſionem,melius eſt,quia ſic medicamenta magis penetrant,ſed quia oculi perpetuo mouentur, ita vt non poſſit facile medicamentum ſuper oculum manere, ideo ad hoc confert huiuſmodi illinitio, vt medicamenta diu poſſint oculo uim ſuam immittere. In iis vſibus tria ſunt vobis notanda breuiter. vnum eſt, ne, quando illiniuntur palpebræ interiores,vllo modo ſpecilli acies tangat oculum,ſecundum,quod vbi oculus dolet, potius infuſiones ſunt adhibendæ, quam illinitiones. tertium, quod infuſiones magis proſunt, quam illinitiones, & vbi datur iis vti in affectibus,oculorum ſemper vtamini. Accedit etiam aliud, quod quotieſcunque vtendum eſt vobis huiuſmodi collyriis, obſeruetis tempus,quia vt notat Oribaſius,& Paulus,tempus ſerenum, & boreale maxime eſt accommodatum collyriis vtendis, Auſtrinum, quod nimis frigidum, aut nimis calidum eſt,id ſemper ineptum reputatur. Eſt quoque aliud aduertendum circa vſum, quod quotieſcunque placebit vobis vti illis collyriis, quæ habentur apud pharmacopolas,debeatis ſemper mandare,vt iterum recte attenuentur, & terantur,& ſi non ſiccis,ſed liquidis placebit vti,vt addantur alii liquores,vel ſucci accommodati, vel mel alembicatum, vel aqua, vel vinum, prout expediet. Sed poſtquam habuiſtis totam collyriorum rationem,dicetis,quo genere collyriorum oportet vti in affectibus cryſtallini? Debent ea adhiberi collyria in extinguendis morbis humoris cryſtallini, quæ ſunt acriora, quæ craſſitiem humorum attenuant,concoquunt,& diſcutiunt:& propterea ego commendo duo collyria,quorum unius hæc eſt forma. ℞. ſucci fœniculi,ſucci rutæ,anà drac. ij. s. fellis galli, perdicis anà drac. j. croci, myrrhæ, piperis, anà ſcrup. j. læuigentur per ſe aromata, deinde miſceantur cum ſuccis, poſtea addantur fella, deinde cum media uncia,uel altera mellis alembicati fiat collyrium. Alterius collyrii quod aridum eſt, forma hæc erit. ℞. fellis taurini exiccati drac. ii. croci,myrrhæ anà drac. j. piperis albi, ſcrup. ij. ſeminis rutæ, drac. s.

terantur

terantur omnia, s.a. deinde, vel gummate, vel albumine oui conformentur, & iterum exiccentur, & quando vsus postulabit, in tenuissimum puluerem iterum redigantur, & aspergantur.

Affectus, qui fiunt ex ariditate, aut euacuatione, curantur vt plurimum victus ratione, quæ humectet, atque etiam optimum nutrimentum faciat, cuiusmodi habuistis formam in tractatu morborum virtutis. & extrinsecus cōueniūt ea, quę possunt humectare, & humorem crystallinum augere: lac exterius adhibitum optimum est, soleo etiā adhibere brodia, similiter succus lactucę, succus maluæ, depuratus adhibitus in fomentum optimus est. Et quia dixi, strabositatem recentem curari, vt in pueris, Arabes fere omnes vnum modum videntur tradidisse, vt si strabositas sit ad latera, & ponantur lucernę ad partem oppositam, facile fit, vt error corrigatur. ijdem quoq; pręcipiunt, vt ponantur ad fenestras, ita vt lumen habeant oppositū parti affectæ. iubent quoque, vt gemmæ, & res rubrę ponantur ad latus oppositum parti affectæ, vt s. cum volunt eas conspicere, distorqueant oculos in partem oppositam. Quod si strabositas sit, uel ad superiorem regionem, uel ad inferiorem præcipiunt, ut pueri detineantur in situ ęquali, ita scilicet, ut non habeant caput magis eleuatum, quam reliquum corpus, deinde, ut si pueri strabositas sit ad partem inferiorem, lucerna ponatur post caput, quia dum uolunt ipsam intueri, uertunt partem affectam ad superiorem. Si pars supe rior affecta sit, ut lucerna ad pedes collocetur: quia dum eam uolunt uidere, uertunt partem affectam ad contrariā. Hic est finis morborum humoris crystallini.

De affectibus humoris uitrei. Cap. 3.

VT hoc mirificum uisionis opus perficiatur, non solum opus fuit, uirtutem per neruos, tanquam per canales ad crystallinum demittere, & crystallinum ita excolere, quemadmodum audiuistis, uerumetiam operępręcium fuit, ut natura alia instrumenta pararet, quę non solum & uirtutem, & operationem defenderēt, uerumetiam uisioni famularentur. quę instrumenta duorum fuere generum, alia sicca, alia humida; sicca fuerunt tunicę omnes, & præsertim tunicę, que ab Auic. uocātur extrinsecę, scilicet quę extra humorem uidentur, ut aranea, uuea, cornea, & adnata. Humida uero fuerūt humores duo, uitreus, & albugineus, seu aqueus appellatus. Cum autem uitreus magis intimus sit expost ulat ordo, ut ipsis morbos pri-

bos pri-

bos primum perquiramus. Humor is, ut notat Auerroes 3. collect. cap. 38. ab Arist. aqua fuit vocatus: Sed vt melius affectus huius humoris indagare possimus æquum est, vt huius humoris munus videamus, Factus est humor vitreus à natura, vt habetis 10. vsus part. & li. de oculis, vt nutriat crystallinum, atque hoc est eius præcipuum officium. Est & aliud; vt veluti stratum quoddam complectatur, & cõtineat humorem crystallinum. Cum igitur hæc sint eius munera, proculdubio morbi sunt illi, qui hæc munera vitiant: vitiantur vero hæc officia vitrei humoris, vel ratione nutrimenti, quod præbet, vel ratione complexus, & ambitus. Si ratione nutrimenti fiat vitiũ in humore vitreo est vel quia non præbet bonum nutrimentum, vel quia non sufficiens, & notate, quod quæ offendunt ratione nutrimenti, numquam dicuntur offendere propter nimium nutrimentũ, quia vbi defectus est in copia nutrimenti, proficiscitur potius ex parte nutriti, quod plus attrahit; Similiter cõtingit vitium propter complexum, quando scilicet, ita latus, & amplus est iste humor, vt maiorem crystallini partem occupet, quam conueniat. Si humor vitreus minus nutrimenti præbeat, quam conueniat, fit visionis impedimentum, & fit cœcitas, quia humor crystallinus orbatus proprio nutrimento, siccescit, & spiritus consumit internos: si vero nõ præbeat optimum alimentum, est eo, quia alimentum præbet crassius, & turbidius, vnde fit, vt humor crystallinus pessimo humore nutritus, operationes suas corrumpat, cum enim crystallinus deberet nutriri humore claro, & liquido, atque sanguis immediate non posset in hunc humorem conuerti, natura sagax machinata est, vt sanguis primo conuertatur in humorem vitreum, deinde facilius fieret transitus in crystallinum; ex quo videtis necessarium esse, vt vbi huiusmodi humor vitreus obscurus, & crassus est, debitum alimentum crystallino præbere non possit, quod si excedat hic humor in quantitate, fit vt cum complectatur maiorem partem crystallini, quam conueniat, non per totum crystallinum possint imagines recipi, & propterea isti, quamquam videant, non possunt tamen videre omnia, quæ vident alii, eo quod in parte crystallini à vitreo obsessa non possunt imagines recipi.

Causæ. Causæ horum morborum sunt, multitudinis, quidem huius humoris, sanguinis, multitudo, venarum nutrientium ipsum multitudo, & humorum, qui commiscentur vitreo aliunde. Diminutionis vitrei causæ sunt eaedem, quas intellexistis diminuere humorem crystallinũ. Causæ vero turbiditatis ipsius, aut prauitatis, nullę sunt aliæ, quam prauitas sanguinis, quo nutritur huiusmodi humor.

Signa. Signa, & curationes horum morborum dicit Alzarauius esse eadem, quæ sunt humoris albuginei, quæ omnia quoniam paulo

post

post fusius tractabimus, ne repetere cogar, dimitto ad eum locum.

Sed est hic non contemnenda difficultas, an vitreus humor, vel depravatus, vel auctus, vel diminutus, possit immediatè lœdere visum, ita, vt absque hoc, quòd lœdat crystallinũ, lœdat visum. Ex vna parte est Auicenna, quid tertia, tertij, tract. 4. cap. primo, scripsit, humorem vitreum lœdere visum, quia lœdit glacialem humorem, lœdere vero hunc humorem, quia nutrimentum æquale ipsi non subministrat. Est & auctoritas Galeni, qui, 2. de sympt. causis 2. nec non in lib. de oculis, cum disputasset longissime de morbis humoris albuginei, tacuit huius vitrei morbos, nec alia ratione hoc fecisse potuit, nisi, quia putauit vitreum hunc humorem nequaquam immediate lœdere visum. Ex aduerso est ratio accepta a Galeno, qui 10. vsus part. cap. 14. probat visionem fieri in illa neruorum incruciatione; quod si ita est, necessario spiritus visiui, & imagines a crystallino ad hanc incruciationem tendentes, transeunt per vitreum humorem, in quo transitu possunt lœdi ab ipso. Pro resolutione dicendum est id, quod dicit Auicenna verissimum esse, humorem uitreum non posse immediate uisum lœdere, & si lœdit, fit quia humori crystallino nocet; ad rationem uero dico, quod spiritus uisorij non transeunt per substantiam humoris uitrei, dum ad incruciationem feruntur, sed per tunicam retiformem, sicut uidetur luculentissime docuisse Galenus 10. usus part. cap. 4. & 7. de placitis. Sed & alia grauior insurgit difficultas, an uere, sicut ex Galeno supposuimus, uisio fiat in incruciatione, an potius in humore crystallino. Ex vna parte intellexistis magnopere laborasse Galenum 10. usus part. 14. ut demõstraret oculate uisionem fieri in illa incruciatione, quam sententiam maior fere medicorum pars secuta est. Sed contra sententiam sunt duæ illustres Galeni authoritates, una est 10 usus part. cap. primo, quo in lo-co scribit, humorem crystallinum esse primum uisionis instrumentum, est & alia authoritas 7. met. cap. 2. ubi scribit Galenus, ambulationem non esse totius cruris, sed musculorum, similiter uisionem non esse totius oculi, sed humoris crystallini. Est & authoritas Auerrois 2. collect. 15. ubi scribit, Galenum habuisse hanc sententiam, quod uisio fiat in humore crystallino, & tunica aranea. Vnde acceperit Auerroes hanc sententiam; non admodum sum certus suspicor tamen ipsum sumpsisse ex lib. de oculis. Pro resolutione huius difficultatis dicendum puto, id quod habetur apud Auicennam 3. de anima, cap. 8. ubi scribit, prima simulachra rerum recipi in humore crystallino, sed tamen ibi non fieri uisionem, ex quo loco colligo, duo esse uisionis primaria instrumenta, unum in quo uisio inchoatur, alterum in quo perficitur. humor crystallinus est instrumentũ, in quo visio inchoatur, quia in ipso primo rerum simulachra reci-

piuntur, in intercuciatione perficitur visio, quia ibi, vt demonstrat Galeni ratio, visionis iudicium consumitur. Igitur quando Galenus 10. de vsu part. primo, scribit humorem crystallinum esse primum instrumentum, intelligendum est, esse primum quo ad tempus, quia s. in ipso visio inchoatur. & notate, mea sententia Galenum eo in loco praua ratione vsum esse, vt etiam hac ratione illi authoritati detrahendum sit. dicit, crystallinum esse primum instrumentum visionis, & probat argumento suffusionis, quia, inquit, suffusiones fiunt inter crystallinum, & corneam tunicam, ideo est primum instrumentum crystallinus humor; videatis quæso, quæ ratio; nam probat non fieri visionem in cornea, & vuea, non probat tamen fieri in crystallino; nã possumus dicere Galeno, obstructis neruis, amittitur visio, ergo post neruos opticos est visionis instrumentum. quando rursum Galenus ait 7. meth. præcipuam functionem visionis esse in crystallino, respõdendum, quod ibi comparat humorem crystallinum toti oculo, quia si comparetur functio visionis ad totum oculum, & ad crystallinum, proculdubio dicitur pręcipue fieri visionem non in toto oculo, sed in humore crystallino.

De affectibus Tunicæ Araneæ.
Cap. 4.

POst humorem Crystallinum est araneæ tela, quę obducitur crystallino: cuius functio hæc vna videtur esse, vt s. determinet crystallinum ab aqueo humore, quæ tunica facta est leuis, & subtilissima, ne s. exitum radiorum, seu spirituum impedire posset. Et aduertite, multum errasse Auerroem, qui putauit non solum ex sententia Galeni, verumetiã ex propria, visionem fieri in hac tunica, & crystallino, quod decipiatur probari potest ex illo Aristotelis axiomate, 2. de par. animal. c. 2. vbi scribit, actiones omnes esse partiũ similarium, vnde non possumus dicere aggregatum ex humore crystallino, & ex hac tunica posse esse instrumentum videndi, quia à dissimilari fieret operatio. Vsus igitur huius tunicæ, quando vitiatur, fit morbus in oculo. vitiatur autem, vel quia disrumpitur, vel quia crassescit, ita vt exitum radiorum impediat. Si frangatur, fit morbus, qui apud Galenum lib. finitionum medicarũ, appellatur ῥῆξις, seu fractio; & vitiatur visio, quia confunditur humor crystallinus cum aqueo. Si vero fiat crassior tunica, ita vt non sit peruia, fit vt visio maxime hebetetur; quoniã imagines confusè repręsentantur, & quasi omnia

velata

velata conſpiciuntur. Nonnulli fuerunt, qui exiſtimarunt, ſuffuſiones, ſeu cataractas fieri in hac tunica. Sed quia apertiſſimum eſt hoc mēdacium, vt videbitis, cum de ſuffuſionibus tractabimus, nunc hos refellere non conabor.

Cauſæ diffractionis huius tunicæ, ſunt concuſſiones, vulnera, contuſiones, humores corrodentes. Cauſæ uero craſſefactionis ſunt humores, ſeu vapores craſſi, qui adhærentes tunicæ, agglutinantur, & eius perſpicuitatem deſtruunt. *Cauſæ.*

Cognoſcitur diffractio duobus ſignis precedentibus, ſcilicet ſi vel contuſio, vel vulnus, vel concuſſio, uel humorum acrium affluxus præceſſerit. Altero ſigno cognoſcitur, quia uidetur contuſus humor glacialis, & albugineus. Cognoſcitur uero craſſities, quia in profundo oculi, ueluti tela quædam apparet ante humorem cryſtallinum cognoſcitur & alio ſigno ex Galeno, quia ubi aliquis ueſtrum intuetur oculum alterius, ſemper propriam imaginem uidet in pupilla, hæc imago proprie repreſentatur in hac tunica, ut uidetur uoluiſſe Galenus. itaque ubi eſt craſſefacta, non uidebitis propriam imaginem, & notandum eſt, quod ſcriptum reliquit Plinius lib. 28. cap. 6. nempe in ægritudine, quamdiu huiuſmodi imago apparet, nullum mortis periculum imminere. *Signa.*

Diffractio tunicæ nullo modo curatur, & uidebitis miſeros iſtos qui ex percuſſionibus, aut alia ratione diſciſſam habent hanc tunicam, perpetuo oculis laborare. Craſſefactio uero curatur medicamētis tum internis, tum externis, extenuatori s, & exiccantibus, & attenuantibus, & hæc tota curatio eſt eadem cum curatione imaginum, ſeu ſuffuſionum, quam mox fuſiſſime tractabimus. *Curatio.*

De affectibus humoris Albuginei. Cap. 5.

Poſt uitreum humorem, & tunicam araneam, poſitus eſt à natura alter humor in oculo, qui aqueus dictus eſt, & albugineus, non quod ouorum albumini aſsimiletur, ut credunt nonnulli, ſed quia ei humori aſsimilatur, qui ex ouis dum coquuntur emanat, ut præclariſsime hoc nobis Veſalius declarauit. Fuit factus hic humor, ut docet Galenus 10. uſus part. cap. 5. & 6. propter duos uſus: unus eſt, ut diſterminetur humor cryſtallinus à tunica uuea, alter ut irroretur humor cryſtallinus, ne exiccetur. Nemeſius philoſophus, & medicus ſummus, in lib. de natura hominis

minis dixit, hunc humorem factum esse, ne crystallinus dum operatur continuo, siccior fiat, & ne ab aere ambiente offendatur; quomodo uero posit offendi ab ambiente humor crystallinus, accipite, scitis crystallum esse ueluti glaciem, & propterea glacialem dici humorem, glacies uero ab aere primo liquatur, deinde siccatur; sic etiam, nisi natura præsupposuisset hunc humorem, poterat eliquari ab aere, & deinde exiccari, sicuti enim, qui volunt conseruare glaciem tempore æstiuo, reponunt eam in frigidissimis locis, ita natura volens hanc glaciem oculi conseruare, posuit ipsam post humorem amplum, qui suo frigore, & humiditate ipsam tuetur. addunt alij & hunc vsum huic humori, quod scilicet præstet ne lux repente ingruat in humorem crystallinum. Cum itaque hi sint vsus huius humoris, facile colligere possumus, quæ vitia possit hic humor pati, nam vt scriptum est apud Galenum, & Auicennam, hic humor dum à propria natura recedit, ita vt visui noceat, vel patitur in propria substantia, vel in quantitate, vel in qualitate. In substantia patitur, si fiat, vel crassior, vel tenuior. In quantitate si vel augeatur, vel imminuatur. In qualitate, si perspicuitatem amittat, quod fit, si vel obscuretur, uel alium aliquem contrahat colorem. Si crassescat humor albugineus, ait Galenus, perfectio visionis amittitur, si crassities hæc increscat amittitur visio: crassities porro, aut est in toto humore, & fit suffusio, de qua suo loco agemus: si vero non totus crassescat, sed pars, atque hæc pars totam pupillam obumbret, fit etiam suffusio, si vero non totam pupillam, sed solum centrũ pupillæ, omnia quę videntur apparent fenestrata, & perforata: si uero partes plurimæ crassescãt, fiunt imagines, de quibus suo loco. Auicẽna appellauit, hos morbos, morbos ex siccitate, quos spiritus, ipse siccat. Si sit humor iste tenuior, impeditur quoq; uisio, propterea quod lux cum non recipiatur, vt deberet primo in hoc humore albugineo, disgregat humorem crystallinum, & ipsi nocet, vnde fit, vt visio hac in parte labefactetur. Sed dicetis, nec Galenus, nec Auicenna, fecit mentionem tenuitatis huius humoris, dico non fecisse, uel quia cognito altero contrariorum, cognoscitur & alterum, uel quia huiusmodi uitium raro contingit, nam fecit mentionem huius Auenzoar lib. 1. trac. 8. cap. 23. fecit etiam mentionem Alzarauius.

Si augeatur humor albugineus, impeditur etiam uisio, propterea quod humor iste obumbrat crystallinum, ita ut ob nimiam umbram huius humoris non fiat perfecta uisio. accedit, quod dum spiritus, seu radij uisorij pertranseunt per multum humorem, hebetantur. Nemesius uoluit oculorum glaucedinem oriri ex nimia huius humoris copia, sed de coloribus oculorum aliàs. Si minuatur humor albugineus, fit quoq; impedimentum uisionis, primo quia non

recte

recte imagines recipiuntur, secundo quia, cum non adsit in oculo satis frigoris, & humoris, non potest uisio perfici, dico hoc, quia Aristoteles in libro de sensu, & sens. & secundo de part. animal. 13. scribit, ad uisionem perficiendam necessarium esse & frigus, & humidum, & propterea aues, quarum corpora alioqui sicca sunt, habuisse oculos ualde humidos, ut scilicet possint acute cernere. Si obscuratur humor albugineus, dicit Nemesius, quod idem fit, atque in aqua turbida, in qua non possunt recipi colores, nec imagines; Auicenna dicebat, non apparere formam homunculi. Si colores alienos suscipiat, impeditur quoque uisio, quia res uisæ eodem colore uidentur infectæ, quo infectus est humor. Vnde si humor albugineus sanguine suffusus sit, omnia uidentur rubea, si bile flauá, omnia flaua.

Causæ crassitudinis huius humoris sunt tam humores, quam uapores. humores, qui uel intrant loco humoris albuginei, uel per totum humorem diffusi, eum alterant, & uitiant. Quod uero uaporibus crassescat iste humor, demonstrat Auicenna duobus argumentis, unum est, quia uidemus in exterioribus; fumum, & uapores uisioni officere non parum, præterea uidemus omnia edulia, quæ flatulenta sunt, uisum obscurare, & impedire, ut lentes, fabas. Igitur causæ mediatæ crassefactionis huius humoris sunt humores commixti, aut uapores. Causæ uero mediatæ sunt omnes, quæ possunt, & humores, & uapores istos gignere, ut sunt balnea post cibum, crapulæ, cruditates. Causæ tenuitatis huius humoris sunt eædem, quas dicebat Auerroes 3. collect. 38. efficere spiritus subtiles, scilicet causæ omnes calefacientes: unde ardentes febres uehementes inflammationes, sua immodica caliditate hunc humorem attenuant. *Causæ.*

Causæ augmenti huius humoris sunt humores, qui eo fluentes, ut dicebat Auerroes, eius molem non parum augent, unde, qui catarrhis ad oculos capiuntur, solent hebetem habere uidendi aciem: quæcunque uero multiplicant huiusmodi cruditates in capite, sunt causæ mediatæ huius affectus. Causę diminutiones albuginei sunt, uel, siccitas, uel effluxus siccitas, quando uel ex uehemente febre, uel ex febre cõnsumptiua, & arida, ut hectica, uel phthisica, uel ex euacuatione immodica, uel ex ueneris usu nimio huiumodi humor absumitur: nam uidebitis oculos subsidere eorum, qui uel febribus istis capiũtur, uel nimium euacuati sunt, uel ueneris usum nimiũ habuerint, & ratio est, qua humor iste aqueus absumitur. Exitus uero, seu fluxus est causa diminutionis huius humoris, quando uel ob corrosionem, uel ob uulnus illatum, uel ob perforationem cataractarum, male adhibitam, humor iste fluxit, & exiit. *Causæ.*

Causæ

Causæ obſcuritatis ſunt craſſities humoris, & nigrities, qui miſcetur, & etiam facit, vt alieni ſint colores in oculis, quia ſi ichor, aut vapor biliοſus, aut bilis, huic humori miſceatur, apparent omnia alba, ſi ſanguineus, omnia rubra. Cur vero fiant obſcuritates ex commixtione horum humorum, & præſertim craſſorum, dicit Auicenna eſſe, quia amittitur luciditas, cum humor iſte, qui deberet eſſe politus, & læuis, fit aſper, & inæqualis ob commixtionem humoris craſſi.

Cauſæ. Circa cauſas horum affectuum quatuor occurrunt problemata. Vnum eſt, ſi humor coloratus commixtus albugineo facit res coloratas videri, cur in ictericis, quorum oculi toti ſunt lutei, & flaui, non appareat hoc ſymptoma nam tametſi iſtis omnia amara guſtui videntur, non tamen omnia, quæ videntur, flaua apparent. Secundum problema eſt, ſi multitudo humoris albuginei nocet viſui, an pueri neceſſario habent viſum hebetem; nam hac ratione videretur eſſe, quia, ut habetis ab Ariſt. 2. de part. animal, & 2. de generat. animal. cap. 4. oculi infantium ſunt magni, & admodum humidi, ita vt ait Ariſtoteles, continuo ſubſideant magis, & ſiccentur. tertium eſt, an ſicuti diximus, ex craſſitudine ſpirituum viſibilium longinqua magis videantur, quam propinqua, quod quidem videtur aſſeruiſſe magnus Razes 2. cont. cap. primo, & Ariſt. 5. de generatione animal. cap. primo.

Quartum problema omnium difficillimum, & pulcherrimum eſt, an varietatem oculorum, vni homini, vt dicebat Ariſtoteles attributam, poſſimus adſcribere quantitati, vel paucitati huius humoris vt multi voluerunt.

Pro primo problemate dicendum eſt, vt res extrinſecę coloratæ videantur, neceſſarium eſſe alterum duorum, vel ut tunica cornea, qua parte pupillam tegit, ſit colorata, vel vt humor iſte ſit coloratus; vbi igitur neutrum horum eſt, nō eſt neceſſarium, vt res coloratæ appareant: iam vero in ictericis neutrum horum contingit, neq; enim flaua bilis commixta eſt humori albugineo, neque etiam ea parte cornea tunica infecta eſt; ratio eſt, quia in ictericis, bilis quidē diffuſa eſt per vniuerſum corpus, ſed in venis latet tam magnis, quā ſubtilibus, venæ autem non ſunt in humore albugineo, neque etiam ſunt in ea parte corneæ, & ſi quæ ſint, vſq; adeo exiles ſunt, & breues vt nihil efficere poſſint. quod uero dicunt antiqui alliqui Poetæ, & Galenus etiam tum primo de ſymp. cauſis 2. tum in lib. de oculis 5. ictericis omnia flaua videri, id neq; à quopiam alio medico antiquo fuit proditum, neque experientiæ conſonat, vt fuſius nos in 6. variarum lectionum explicauimus.

Ad ſecundum problema reſpondetur, quod pueri quidem habēt

oculos magnos, & humidos, sed non propter humorem aqueum, uerum propter alias partes, quæ sunt totæ humentes, & hoc verum esse ex sententia Arist. videamus; dicit ipse quinto de generatione animal. primo, pueros habere oculos glaucos, & glaucedinem fieri ex paucitate huius humoris. sequitur ergo, quod in pueris hic humor aqueus nō sit multus, sed eorum oculi sunt, humidi, & magni propter alias partes oculi repletas humore. possumus & aliam adferre responsionem, s. pueros etiam habere hunc albugineum humorē plurimum, atque etiam ob hoc non admodum acutè cernere. Sed ex quo coni cis tu pueros non acutè cernere? ex hoc, quod delectantur multa luce, lucernis, & candelis, quod signū potest esse pueros ipsos non ita acute cernere, quemadmodum adultiores.

Ad tertium respondendum est, humorem albugineum sua crassitie idem efficere, quod diximus crassos spiritus facere, scilicet quod remotiora melius videantur, propinquiora vero deterius. Sed aduertendum est hunc humorem non facere huiusmodi symptomata per se, sed per accidens, hoc modo, vbi humor iste multus est, multū quoque est frigus iam vero, vt dicebat Auerroes 3. coll. 38. frigus crassefacit spiritus, calor attenuat; si igitur humor iste sua multitudine, & suo frigore crassefacit spiritus, hac ratione dicemus facere, ut longinqua magis uideantur, propinqua minus, id quod tribuebamus spiritibus crassis, uel subtilibus, ut intellexistis. Igitur dicendum est, paucitatem, uel multitudinem huius humoris aquei facere hæc symptomata, non per se, sed per accidens, s. attenuēdo, uel incrassando spiritus.

Ad quartum, & ultimum problema, quod difficillimum est, & à nemine animaduersum, cur scilicet solus homo, ut dicebat Arist. uarietatem colorum oculorum habeat? dicendum est, uarias fuisse scriptorum sententias circa horum colorum generationem; tali enim adscribendos dixerunt lumini, & luci ipsorum, qualis fuit Empedocles; alii paucitati, & multitudini humoris aquei, in qua sententia fuit Aristoteles: fuit & Galenus, sed diuersimode: quia Aristoteles colorem nigrum multitudini huius humoris, Galenus paucitati tribuit; colorem glaucum Arist. humoris paucitati, Galenus multitudini. Fuerunt alij, inter quos fuit Andreas Vesalius, qui putarunt huiusmodi colores uarios oculorum oriri ex uarietate colorum interioris tunicæ uueæ, & fuerunt etiam grauissimi uiri, qui mirati sunt Galenum, quod cognouerit uarietatem colorum huius tunicæ, & non tribuerit huiusmodi causę. Sed utcunque sit, non habetur perfecta problematis à me propositi resolutio, siue sit ex paucitate humoris aquei, siue ex uarietate colorum tunicæ uueæ, non habetur cur homo uarios colores in oculis gerat, quod non est concel-

conceſſum vlli alteri animali: nam Ariſt. primo, de hiſt. animal. & 2. de generatione animal. clariſſime profeſſus eſt, vnamquamque ſpeciem animalium habere proprium quendam oculorum colorem, ut boues unum habeant, capræ alterum, & tamen quodlibet in diuiduum in eadem ſpecie unum, & eundem colorem habet, quod non reperitur in homine, quoniam inter homines alij oculos habēt glaucos, alij nigros, alij ſubuirides, alij alio colore infectos. quomodo igitur adinuenienda eſt cauſa huius difficultatis in uarietate? puto eadem ratione inueniendam eſſe cauſam hanc, qua inuenitur, cur homines inter ſe vſque adeo diuerſi ſint: nam facile erit vobis in genere equorum non ſolum duos, & tres, ſed mille equos maxime ſimillimos reperire; inter animalia cœtera ſimiliter: in ſpecie vero humana vix vnum inuenietis alteri ſimilem, & habetur apud Plinium hiſtoria illius, qui vendiderat duos pueros alteri tamquam gemellos, cum poſtmodum repertum fuiſſet, non eſſe gemellos; qui emerat volebat reddi precium, qui vendiderat dicebat, immo debent tibi eſſe cariores, quia non ſunt gemelli, & ſunt quam ſimillimi. Sed quæ erit ratio? erit eadem, qua fit, vt filij oriantur diſſimiles patribus, nam non aliunde dependet, varietas in indiuiduo, niſi quia filij non naſcuntur parentibus ſimiles, ſed cur non naſcuntur ſimiles? multæ fuerunt ſententię. Aſtrologi hoc tribuerunt adſpectuum diuerſitatibus, ſub quibus naſcuntur homines. Empedocles adſcripſit imaginationi mulieris concipientis. Stoici adſcripſerunt varietati ſimulachrorum tempore coitus in animis coeuntium obuerſantium. Ariſtoteles 10. part. probl. 12. quærens, cur in genere humano ita diſſimiles fiant homines parentibus, dicit, duabus de cauſis id fieri, vna quia vir, & mulier vago ſunt animo, dum coeunt, ita vt prout phantaſmata vtriuſque varia, & diuerſa ſunt, ita quoque conceptus ſub illis imaginibus varij, & diuerſi figurantur. Altera (ſed leuis hæc eſt,) quia eo tempore ea non obſeruantur, quæ concipere volentibus neceſſario obſeruanda ſunt, & quod hippiatri neceſſario obſeruant, vt equi reddantur ſimillimi parentibus. Igitur concludo cauſam varietatis oculorum eſſe eo, quod homo inter cuncta animalia in ſua ſpecie diuerſiſſima, & diſſimillima habet indiuidua, quia in hoc genere diſſimiles valde filij parentibus generantur hoc vero fit, quia homo in eo actu varijs phantaſijs, agitatur, bruta vero in eo tota ſunt, vt non mirum ſit, ſi non ita diuerſos conceptus, & varios figurent.

Sed circa huius poſtremi problematis reſolutionem adhuc non nihil remanet dubij, quomodo ſcilicet poſſit ea ratione, quæ à nobis allata fuit, contingere, vt ſolum in genere humano tanta colorum in oculis varietas appareat, quod facit dubitationem eſt, quia

tribueba-

tribuebamus hoc uarietati imaginum, quibus uir, & mulier agitantur in coitu, tamen Aristoteles primo de hist. animal. cap. 10. scribit, etiam uarietatem oculorum interdum contingere in genere equorum, itaque non uidetur sufficiens ratio allata. Respondeo Aristotelem uere dixisse, uarietatem etiam in æquorum oculis repe riri, sed consideranda sunt in hoc uerba Arist. nam dicit, interdum oculos equorum fieri cœsios idest glaucos, ex quo uidetur hoc non esse perpetuum in hoc genere, quemadmodum iu humano, & idcirco propter hoc non posse negari, quin ea ratione solus homo habeat hanc uarietatem: possumus dicere & aliud, glaucedinem in equis esse quandam exiguam nigredinem dilutam, non autem glaucedinem, vel possumus dicere, hoc genus animalis maxime assimilari homini, ut scilicet ipsum etiam imaginatione, & phantasia, seu æstimatione, ut dicebat Auicenna, tunc temporis sollicitetur; nam quicunque uersati sunt in lib. Arist. uidebunt eum sæpe coniungere in multis equum, & hominem, ueluti quando dicit, fœmina, & equa abortiuntur propter fœtorem lucernæ extinctæ. Similiter quod homo, & equus canescunt, quod fœmina, & equa postquam conceperunt, patiuntur congressum, ita ut non sit mirum, quod in uarietate colorũ oculorum equus nonnihil similitudinis gerat cum homine.

Sequuntur signa horum affectuum, & primo crassefactionis huius humoris, dicebat Galenus primo de sympt. causis 2. in hoc uitio contingere, ut remota non uideantur, & propinqua non recte. Præterea si quis conspiciat, uidebit nonnihil in pupilla crassitiei apparere, quod indicabit crassitiem humoris albuginei. Si crassities hæc augeatur, impeditur ex parte uisus, uel totus, & quando totus impeditur, apparet ueluti crassum uelum ante pupillam, si autem tota pupilla non cooperiatur, apparent res fenestratæ, & alia de quibus in sequentibus. Tenuitatis signa sunt, quod pupilla ualde splendida apparet: ad hæc, uisus diminuitur. Causæ uero, quæ præcesserunt, hoc uitij genus poterunt indicare, ut febres, euacuationes, & alia, quæ solent exiccare, & attenuare. Si augeatur humor albugineus, cognoscetis, quia totus oculus augebitur. ad hęc scribit Alzarauius, laborantes aucto hoc humore rectius uide re propinqua, quam longinqua. Signa diminutionis sunt, quod diminuitur totus oculus, diminuitur quoque uisio, atque inter alia signa, sunt causę, quæ pręcesserunt exiccatoriæ, ætas, ut si uideatis senem laborare uisu, atque imminutos esse oculos, intelligetis hoc mali genus oriri ex albuginei diminutione. Si obscuratur huiusmodi humor albugineus, cognoscitur, quia non apparet facies inspicientis in pupilla; ad hęc color etiam oculi permutatus *Signa.*

est ad nigredinem, & ad obscuritatem; Similiter si mutatus sit co-ad flauitiem, vel ad rubedinem, non facile potest dignosci oculis, sed ex eo, quod visa apparent colorata eodẽ colore, qui intus in oculis est. Hoc notare debetis, in ijs signis omnibus esse omnia plane cõiecturalia, eo quod, vt dixi, sæpius hæc eadem vitia possunt originẽ habere aliunde; licet tamen sint coniecturalia, nihil refert ad curationem, quoniam eadem curatio debetur siue sit malum in aqueo, siue in vitreo, siue in glaciali humore.

Prognostica. Signa prognostica harum affectionum, sunt, quod omnia vitia albuginei facilius curantur, quam aliorum humorum; ratio est, quia hic humor sua natura magis passibilis est, Præterea magis etiã expositus remediis, ita vt facilius remedia ad ipsum peruehantur, quam ad alios. Est tamen sciendum, inueterata hæc vitia, aut vt dicebat Auenzoar, perfecta, vel numquam, vel difficillime sanari. sanantur autem facillime ea omnia, quæ fiunt a copia, vel crassitie humorum, rationem adferebat Galenus locis citatis, quoniam facilius est consumere humiditatem exuberantem, quam deficiẽtem restaurare, & reficere. Est dubitatio de diminutione huius humoris albuginei, an scilicet sit facilis curatu, nec ne nam non videtur posse diminutio sanari authoritate Aristotelis 2. de generat. animal. 4. vbi dicebat, oculum, & cerebrum eiusdem generationis, & naturæ esse; sed cerebrum est pars seminalis, partes autem seminales non possunt restitui, ergo neque hic humor vmquam poterit restitui. tamen videmus experientiam aduersari huic sententiæ, quia videbitis interdum in morbis oculos subsidere ob exhaustum hunc humorem, videbitis item eosdem oculos eleuari, & magis tumere ob restauratum scilicet humorem albugineum. Nonnulli, vt satisfacerent huic difficultati, dixerunt, humorem albugineum non esse partem seminalem, sed excrementum humoris crystallini, quod habetur in libro de Anat. viuorum sub Galeni nomine edito, si est excrementum, ergo potest refici, & absumi: sed liber ille inter multa absurda, quæ habet, istud non est infirmum. ideo nõ est, quod curemus eius authoritatem, quoniam hic humor nullo modo excrementum est, sed generatur continuo ab humiditatibus à cerebro demissis, vt alij humores corporis a nutrimentis, remque ita se habere inde apparet, quod vbi cerebrum humidissimum est, oculus humidissimus est, vbi cerebrum exiccatur, oculus similiter exiccatur, ita vt hæc pars omnino videatur sequi naturam cerebri. dicerem igitur hunc humorem, vel totum posse auferri, vel secundum partem, si totus auferatur, numquam potest restitui, ratio est, quia statim concidunt tunicæ, ita vt non sit amplius locus medicinæ; si vero secundum partem solummodo diminuatur, potest restitui

tui eo modo,quo ſanguis,& alij humores,modo minuuntur, modo reſtituuntur.

Curatio vitiorum huius humoris ad tria capita reducitur: vel ad ſimplicem humorem copiam, vel ad humorum qualitates, vel ad exiccationem,& inanimationem. In copia humorum hæc erit curationis ratio,quę a nobis allata eſt in craſſefactione ſpirituum ex humore,vel ex ſpiritibus,vt ſcilicet primo inſtituatur ea victus ratio, quam intellexiſtis,deinde diligenter vacuetur corpus,deinde caput per medicamenta,per nares,& os, demum ad collyria deſiccantia, & diſcutientia deueniatur.In qua re debetis illud obſeruare, vt medicamenta adhibeatis ocularia,vel ex ſolis ſuccis, vel liquorib. vel ex pulueribus aromatum, ſimul, & metallorum. metallica ſola vt adhibeatis in hoc caſu non facile indulgeo, eo quod non ita ſint neceſſaria,cum etiam aromata poſſint præſtare beneficium,ſintque valde periculoſa,quia ſępe exurunt tunicas,& conſumunt. Similiter debebunt,& omnia alia ad hunc finem tendere,vt exiccent,& attenuent;propter quod iure Auicenna in ijs caſibus videtur commendaſſe, vt potius aſſati cibi, quam elixati exhibeantur. Si ſit vitium ex qualitatibus humorum,erunt purgandi humores medicamentis accommodatis,veluti, ſi atri humores faciant malum, purgandum erit corpus medicamentis euacuantibus atram bilem, in quo genere elleborus accommodatus eſt, non modo ore acceptus, verum etiam naribus attractus. Similiter ſi bilis abundet, erit primo purgandum corpus per inferiora medicamentis bilem ducentibus,deinde erit bilis purganda ex capite;& ego ſoleo modo puluerem rhabarbari naribus infundere,modo eiuſdem decoctum. inueni quoq; rhabarbarum in ſuccum redactum,& oculis extrinſecus applicitum omnes has tenebras ex humore bilioſo diſcutere. Sic quoque ſi pituita hunc humorem infeſtet, poterit proprijs medicamentis euacuari. Ex aduerſo vbi malum ſit ab exiccatione, vel euacuatione, nutriendum eſt corpus optimis cibis, humectantibus ſcilicet,ac probum ſanguinem generantibus;ad hæc fomenta extrinſeca, quæ humectent,maxime conueniunt,vt fomenta ex lacte,ex decocto meliloti, & maluæ, ſed & ego inueni experientia maxime refici hunc humorem, ſi oculus ſubſidens à puerulo tenerrimo inſuffletur,nam halitus huiuſmodi puerorum eſt totus plenus calido quodam humido temperato,quod quia amicum eſt oculis, facilè uiuificat oculos;facile etiam reficit humidum amiſſum. Poſtremo animaduertere debetis, Auicennam alioquin diligentiſſimum, omnes fere huiuſmodi curationes omiſiſſe, puto hac ratione ductum, quia ut mox dicebam; omnes fere huiuſmodi curationes reducuntur ad unum genus,ut ſcilicet, quomodo didiciſtis curandas

Curatio.

uisus ægritudine in spiritib. ob humores crassefactos, sic etiam putetis incedendum esse in curatione aliorum humorum, vel crassefactorum, vel ob abundantem humiditatem impeditorum. immo scribit Auenzoar lib. 1. tract. 8. cap. 13. Galenum dimisisse tractationem huiusmodi ægritudinum, quę nō habent manifestas demonstrationes, propterea quod difficillimum est huiusmodi partium vsum causas, & vitia ita exquisitè dignoscere, quemadmodum necesse est.

De imaginibus oculis obseruantibus.
Cap. 6.

CIrca albugineum humorem fit aliud vitij genus, quod Latini, & Arabes medici vocarunt Imagines. Galenus 4. de locis aff. 2. & primo, de sympt. causis secundo, vocat hunc morbum φαντάσματα. In hac affectione hoc contingit vt semper ante oculos videantur corpuscula quædam varia moueri, quæ vere apparent ante oculos. Dico varia simulachra apparere, quia interdum videbitis ægros accusare muscas, interdum cimices, nonnunquam capillos, sæpe etiam catenas, aut aliquid simile. Dico quoque, has formas moueri, & volitare, vt distinguantur a suffusionib. quia quęcunq; in suffusionib. apparent, nunquam mouentur, sed semper firma manēt. dico vere apparere hæc simulachra, vt distinguam a corrupta imaginationes, in qua interdum videntur, & accusantur hæ imagines, sed non vere apparent, quod genus contingit in phrenitide, & melancholia. Sed dicet aliquis vestrum, quomodo dicis has formas moueri? quoniam Auicenna tertia tertij, tract. 4. cap. 8. scribit, hunc morbum fieri obstationem humoris. igitur non ob motum. dico stationem apud Auicennam significare existentiam rerum, existentia porro dicitur tam de re, quę mouetur, quam de ea, quę immobilis manet Est hæc affectio inter symptomata lęsæ actionis visoriæ deprauatè, nam videntur ea, quę videri non debent, vt iure visus deprauatus esse dicatur. Morbus à quo dependent hęc symptomata, est morbus in via, & in numero. In via, quia ante foramen vuæ sunt corpora, quæ esse non deberent. In numero, quia adest, materia, quæ adesse non deberet. De loco proprio, vbi fiunt hæc simulachra, non videtur inter omnes authores constare; ego tamen existimo, fuisse Galenum, & Auicennam in hac sententia, locum proprium esse inter corneam, & crystallinum humorem, ita scilicet, vt possint

fieri

fieri tum in ipso humore aqueo, tum etiam inter cryſtallinum, & corneam. Nec miremini Galenum primo Prog. 24. ponere has imagines in ipſo humore albugineo. quia loquitur eo loco ſolum de imaginibus, quæ fiunt ex indigeſtione. An poſſint iſtæ imagines eſſe etiam extra oculum in aere? ego puto omnino nugas eſſe, quia ſi eſſent in aere, vel vere eſſent, vel non, ſi vere, non eſſet morbus, quia videre in aere imagines, quas ali non vident, proficiſcitur ex bonitate viſus, non autem ex vitio. Si uero apparerent, & non eſſent, hoc quidem eſſet vitium imaginatiuæ corruptę, potius, quam viſus. Dico imaginatiuæ corruptæ, quia multi ob timorem, cum habeant imaginatiuam corruptam, videntur ſibi videre imagines, quæ non ſunt; audietis ſæpe aliquos, qui dum nocte ambulant, referunt ſe uidere uarias imagines, quod non aliunde proficiſcitur, niſi quia ob timorem imaginationem corruptam habent; ob quam corruptionem, putant ſe uidere, quæ non uident, & de hoc etiam, ut medici, poteritis reddere cauſam aliquorum, qui dicunt, ſe nocte uidere dœmones; dico ut medici, quia ſecus eſt loqui, ut Chriſtiani. Hoc in loco uolo uos pulcherrimum adnotare, neſcio an dicam errorem Ariſtotelis, uos iudicabitis, ſat eſt a nemine fuiſſe animaduerſum. Ariſtoteles 3. Meteor. text. 15. ſermonem habens de Iride, refert caſum, & hiſtoriam cuiuſdam, qui perpetuo uidebat imaginem, quę ex aduerſo ipſum inſpiciebat. reddens rationem huius Philoſophus, ait, hoc fuiſſe ob debilitatem uiſus, quia radij eius, cum eſſent debiles, non poterāt permeare aerem, unde ab aere reflexi, reddebant imaginem. Hoc quoque confirmatum habetis apud Senecam primo quæſtionum nat. cap. 3. ſed ſicuti concedo Ariſtoteli, & Senecæ potuiſſe contingere, ut aliquis ſemper ſuam uideri immaginem, tamen non exiſtimo hanc fuiſſe huius euentus rationem; atque ad hoc credendum duobus maximis argumentis impellor, unum eſt, quod ſi ob debilitatem radiorum hoc contingere poſſet, quæro ab Ariſtotele, cur alij qui laborant extrema debilitate uiſus, ut myopes, & nyctalopes, hoc non patiuntur, deberent enim hoc etiam pati, ſi debilitas radiorum hoc efficeret, ſed hoc nequaquam contingit. Igitur haud conſona uidetur Ariſtotelis, & Senecæ ratio. accedit & aliud, quod Ariſtoteles hoc in loco uidetur deſciſcere a ſuo placito, nam fuit dogma peripateticorum, uiſionem non fieri per extra miſſionem radiorum. Sed cur Ariſtoteles hoc in loco à ſuo placito recedat, aliqui cauſam reddūt, quod nihil hoc referat. Ait Galenus 10. de uſu part. & 7. de placitis cap. 5. agit aduerſus hos, & demonſtrat Ariſtotelem erraſſe, quia aut ſuppoſitum, quo probat Ariſtoteles hunc euentum, eſt uerum, aut non, ſi uerum, ergo eſt uerą medicorum ſententia, quod uiſus fiat per extra-

miſſionem,

missionem, si falsum, quomodo vult hunc euentum falso supposito probare? Igitur uidentur mihi posse medici huiusce euentus rationem melius, quam Aristoteles, reddere, idq; possumus ex hoc ipso morbo, quem tractamus, demonstrare. Galenus primo de symp.cau sis 2. scribit, interdũ contingere, vt ante pupillam humores quidam consistant, quos qui habent, vidẽtur videre imaginem. & aduertite, Galenũ hoc in loco vti hac voce idolon, cum alias dicat phantasma, quasi in hoc casu, quod apparet, sit imago aliqua corporis. Igitur constituto Galeni dicto, existimo, eum, cuius meminere Aristoteles, & Seneca, passum fuisse hunc morbũ, quod scilicet haberet humores ante pupillam, qui referrent imagines; & id hac coniectura demonstro, quia si fuisset ratione aeris, prout aer magis, vel minus mutatur, sic debuisset illa imago mutari, quod quidem non est necessarium, vbi quis in oculo portat causam illam, & imaginem. Quod si hoc nõ placet, possumus etiam hunc euentum alia ratione tueri, quod s. bonus ille vir corruptam imaginationem haberet, & imaginaretur, quod non erat. Confirmare id licet ex Alex. Aphrod. & Olympiodoro, qui eo in loco dixerunt hunc fuisse Antipheronte Oritanum; cuius mentionem facit Aristoteles lib. de memoria, & reminis. erat autem Antipheron ille insanus, quia imaginationem corruptam habebat, si enim quandoq; videbat aliquem, existimabat se semper videre, & putabat se recordari, eo quod phantasmata preterita, & præsentia reputabat. Quod si talis erat, fieri potuit, vt ratione imaginationis corruptæ hoc contigeret, non autem, vt Aristoteles, & Seneca dixerunt.

Sunt igitur hæ imagines, vt audiuistis, vapores concreti seu humores existentes circa humorem albugineum: sed circa hanc determinationem occurrit grauissima, & difficilis dubitatio, quia Aristoteles 2. de anima text. 116. scribit, sensibile positum supra sensum non facere sensationem. Quomodo igitur, quod est intra ipsum sensorium poterit videri? In hac dubitatione inuenio scriptorum diuersas esse sententias, sed quæ magis validæ fuere, duæ sunt; vna, quod duplex est visio, alia perfecta, alia vero imperfecta, imperfectam appellant, quę fit sine medio: perfectam, quæ fit cum medio. Dicunt isti Aristotelem eo in loco intellexisse de sensatione perfecta, in qua necessario requiritur medium, & imagines quæ videntur, non videri perfecta visione, sed imperfecta, ita vt non sit mirum, si sensibile hoc positum supra sensum videatur. hæc sententia duabus rationibus mihi placere non potest; vna, quia Aristoteles aperte profitetur in omni visione, quæcunque fit, requiri medium, igitur hæc distinctio vana est, & numquam ab Aristotele excogitata: Altera ratio est, quia si hoc verum esset, possemus

mus dicere, vuéam tunicam debere conſpici, hac ſcilicet viſione imperfecta, ſeclarum eſt colores vueæ tunicæ à nemine videri. Igitur in ſomnium eſt huius viſionis imperfectę. Altera opinio eſt, quod duplex ſit viſio, altera per proprias imagines rerum, ſeu poſitiua, altera per imagines alienas, per priuationem; vbi dicunt iſti, debent videri res per proprias imagines, neceſſarium eſt mediũ, vbi vero res priuatiue, ſeu per alienas imagines videndæ ſunt, non eſt neceſſarium; quomodo autem priuatiue videantur, declarant, quia vel res, quæ ſunt ante oculos, ſunt peruiæ, vel non, ſi ſint peruiæ, videntur res externæ coloratæ colore illarum rerum, ſi non ſint peruiæ, aut obturant totam pupillam, atque ita faciunt cœcitatem, aut obturãt partem, & qua parte obturant, cum res non videantur per ſe ferunt imaginem obſcuritatis, & nigredinis, ita vt ſecundum iſtos imagines, quę uidentur, nihil aliud ſint, niſi partes illæ rerum externarum quæ non conſpiciuntur, quemadmodum dixerunt aliqui de maculis Lunæ, exiſtimantes illas nihil aliud eſſe, quam partem Lunę, quæ non videtur, Hæc opinio plurimos fautores habet, & fere a maiori authorum parte comprobata eſt. Sed ego eos vt damnem multis rationibus adducor, prima, quia ſi imagines eſſent partes rerum externarum non viſæ, ſequeretur numquam, vbi adſunt iſtę imagines, res integras uideri, ſed hoc falſum eſt, quia ſæpe uidebitis homines laborantes hiſce apparitionibus, nihilominus res integras uidere. ſecunda ratio eſt, quia ſi hoc uerum eſſet, ſequeretur, imagines formari ſecundum corpora externa, ſed hoc experientia falſum probatur, quia apparent interdum cimices, interdum catenæ interdum pili, quę formæ, & figuræ multum abeſt, ut poſſint. ita formari a rebus externis tertia ratio eſt, quia ſi hoc ita eſſet non ita crebro deberent permutari huiuſmodi figuræ, ſicuti permutantur, quod ſi permutarentur, neceſſario quoque imagines rerum uiſarum uariæ apparerent, quia ſi catena apparet, eo quod pars rei uiſæ non uideatur, profectio deberet aliqua ſimilis forma, aut non admodum diſſimilis, in ré uiſa eſſe. quarta ratio eſt, quia formæ huiuſmodi ſemper deberent apparere nigræ, & obſcurę, ut ſunt maculę Lunę, ſed hoc falſum eſt, quia interdum cinereæ, & albicantes, ſæpe nigricantes conſpiciuntur. accedit his omnibus authoritas Galeni, qui primo Prognoſt. tex. 24. ſcribens in humore albugineo aliquibus fieri apparitiones ſuffuſis ſimiles, ita ſcribit, quando humidum artum opponitur, uel craſſum prohibens radios uiſibiles, quo minus exeant, ibi apparet imago ſecundum humidi conſiſtentis naturam, ex quibus uerbis clare habetis apud Galēnum has imagines poſitiuè non priuatiuè fieri ab humido conſiſtente ante pupillam. quid igitur dicendum eſt in hac difficultate, quę magna eſt,

&

& diu torsit multos medicos? Tentabo sententiam meam in hac re explicare, quam vt certam habeatis, quatuor sunt mihi supponẽda breuiter. Primum est, visionem, vt sępe diximus, non solum fieri per receptionem specierum, vt crediderunt Peripatetici, sed per extramissionem radiorum, seu spirituum, & per receptionem specierum mediis radijs. Alterum est, quod radij isti visuales non solum referũt species ad humorem crystallinum, sed species illustratas a luce, si debet fieri visio; hoc demonstro, quia si in tenebris quis aperiat oculos radij visuales exeunt, species rerum sunt in aere, commiscentur species radijs, sed cur non fit visio: quia species illæ non sunt a luce illustratæ, ita vt possit fieri visio. Tertium est radios ipsos recta per pupullam a crystallino vsque ad corpora videnda ferri, quod luculentissime demonctratum habetis a Galeno 10. vsus part. & primo de placitis, quinto. Quartum, & vltimum suppositum est, nõ omnia corpora reddere de se species, sed solummodo terminata, quia quis est, qui videat aerem, qui cum sit corpus interminatum, non facit species. his positis, dico breuiter, veram esse sententiam, quod res externæ videndæ positę supra oculum non videntur, ratio est, quia etsi species, seu radij visuales exeuntes a crystallino humore attingũt speciem ipsius rei, quia tamen carent luce species, non sunt illustratæ, ideo non potest fieri visio; secus est de imaginibus, quia imagines videntur, cum species ipsarũ sint illustratæ a luce, nam si oculos claudat, qui laborat imaginibus, vel manum supra oculos ponat, non videbit has imagines; ratio est, quia radij non sunt illustrati, uidẽt uero apertis oculis, eo quod radij uisuales exeuntes redeunt illustrati; itaque ut species extimas obiectas, sic quoque intimas receptas, cũ sunt illustratæ, referũt, & hoc appareat, quia cum imaginibus uidentur & aliæ rea, propterea quod sicut radij illustrati referunt species extimas, ita & internas sibi obiectas. Atque sic tertij problematis potest reddi ratio.

Cum igitur imagines in oculo uideantur, eo quod radij extima luce illustrati, dum redeunt, species existentes in oculo referunt ad crystal linum, causa sciri potest multorum, quæ circa hoc contingunt. Primo cur huiusmodi imagines neque nocte, neque in aeris caligine inspiciantur, siquidem cum sint admodum pusillæ, opus habent multa luce, & quia nocte, & sub uesperam lux est admodum exigua, fit ut istæ imagines non uideantur. Potest quoque sciri, cur uuea non uideatur, quia radij, seu spiritus feruntur per foramen uueæ, neqũe uueam ipsam attingunt; accedit quod nulla in albugineo humore est uueę species, ut possit reportari a radijs ad humorem crystallinum. Sic etiam intelligi potest, cur cornea nõ uideatur, cum sit ante pupillam, quia scilicet est adeo subtile corpus,

ut

vt fere interminatum fit, iam vero dixi species solum facere corpora terminata. Potestis etiam intelligere & aliud, cur s. in summa luce, quando ante oculos ponũtur res nigræ, & virides, huiusmodi imagines non conspiciuntur, sicut quando oculos ad solem, aut ad res albas conuertitis; siquidem ex inspectione rerum obscurarum diminuitur lux, et radij non ita illuminantur, & cũ illuminati non sint, nõ possunt referre speciem rerum existẽtium in oculo. Atque hactenus de natura imaginum. Ipsarum autem differentiæ plurimæ sunt; quia alię perpetuæ, aliæ vero interpolatæ, aliæ recentes, alię antiquæ sunt, aliæ capillos referunt, aliæ muscas, aut aliquam aliam figuram, aliæ sunt, nigræ, aliæ citrinæ aliæ per essentiam in capite, aliæ per consensum. Et aduertite me dixisse per esentiam in capite, & non in oculo, propterea quod huiusmodi imagines fieri nequaquam possunt essentiales in oculo, semper autem ad ipsum oculum mittitur materia.

Causę materiales, & immediatæ sunt, vel vapor crassus, vel humor, vt plurimum. Et notate, me dicere, vt plurimum, propterea, quod fiunt eae imagines interdum a vaporibus subtilioribus, & hæ sunt adeo leues, & momentaneæ, vt fere a medicis non curentur. Dixi quoque, vt plurimum, quia Auicenna scribit, interdum obscurissimas maculas esse in cornea, quę faciunt imagines, tametsi ab alijs non videantur Sed hoc licet ego fieri posse putem, existimo tamen, hoc non esse adeo vitiosum, & potius molestiam parere, quam morbum. Sunt itaque causæ immediatæ, & materiales humor, & vapor crassus, qui possunt esse varij, & diuersi; nam interdum biliosi, interdum melancholici, interdum sanguinei, plerunque pituosi. Inter eas causas uidetur Auicennas, & aliam posuisse, scilicet intemperiem aliquam albuginei humoris. Causę porro mediatæ, et efficientes, sunt caliditas capitis iecoris, meserei, et hypochondriorum: adnumeratur ab Auicenna, & acuitas uisus inter has causas; quia, ut intellexistis, debetis scire, nullum esse corpus adeo exquisite sanum, quin aliqui uapores tollantur ipsi ad caput, et oculos. Sed differunt, quia aliquibus plus, aliquibus minus, alijs crassiores, alijs subtiliores, sed in omnibus, ut dixi, aliqui attolluntur, pauci, et subtiles in paucis uidentur, crassiores uero, et plures fere uidentur ab omnibus, qui eos habent. Qui autem sunt pauci, et subtiles uidentur ab illis, qui pollent acumine uidendi, ita ut acuitas in causa sit cur uapores illi uideantur ab aliquibus, cum iidem ab alijs non uideantur, qui minori acie uidendi sunt prediti. Est igitur inter causas harum imaginum reponenda, secundum Auicennam, acuitas uidendi.

Causæ procartarcticæ, et primitiuæ, uariæ sunt, aestus aeris,

vigiliæ, venus, ſtudia, venæ ſectio frequens, & videbitis multos, quibus ex ſola venę ſectione frequente obortę ſunt imagines, vomitus quoque inter has cauſas reponitur: nam Alex. 2. probl. 54. quærens, cur aliquibus cum tuſſiunt, & vomunt appareant ante oculos veluti ſydera, inquit, cauſam eſſe, quoniam in vomitu, & enixu, fit maxima interiorum viſcerum compreſſio, qua multi vapores mittuntur in oculos, qui prout varij ſunt, varij quoque adſpectus, & colores apparent: addatis vos, quia in vomitu ſæpius humores bilioſi reijciuntur, tũque fit, vt huiuſmodi vapores bilioſi, & flaui referant imagines veluti aureas, ſydera referentes. Igitur inter has cauſas reponitur etiam vomitus.

Signa. Signa, quibus poſſitis cognoſcere hos affectus, non aliunde petenda ſunt, quam a relatione aegri, quocirca diligenter inueſtigandum apud aegros, dum conqueruntur, quænam ſint huiuſmodi imagines, quales, quantæ, & quando appareant, & reliquas conditiones, quæ poſſunt deſcribere has imagines; nam poſtquam hæc cognoueritis ab ægris, non erit arduum vobis intelligere quæ ſint ſpecies imaginum. Si enim erunt perpetuæ, protinus colligatis eſſe ab humore, ſi uero neque continuæ ſint, neque periodicę ſed interdum abeant, interdum redeant, iudicetis eſſe à uaporibus; rurſum ſi ſint faciles, & tenues, non uno modo nec ſub una figura, ſed ſub pluribus appareãt: adhæc ſi non uideantur, quando non animaduertitur, & appoſitis rebus obſcuris ante oculos non apparent, ſignum eſt has oriri ex acumine uidendi. Si longo tempore apparent, & præceſſit uel ophthalmia, aut alia aliqua cauſa refrigerans, aut calefaciens, argumento erit ab aliqua intemperie albuginei humoris oriri. Quæ fiunt per conſenſum ab aliis partibus, & non per eſſentiam in capite, docet Galenus 4. de locis aff. primo, & ſecundo, de ſympt. cauſis, quomodo cognoſcendæ ſint, ubi ſcribit, ſi neque continuę, neque uniformes, atque in utriſque oculis appareant, ſignum eſſe fieri per conſenſum alicuius partis inferioris. Sed quia poſſunt fieri conſenſu, ut audiuiſtis, uel a iecore, uel a ſtomacho, uel ab aliis partibus, hoc etiam cognoſcere uos oportet. Galenus & Auicennas tradunt quattuor ſigna, quibus dignoſcitur a ſtomacho malum oriri. Primum eſt, ſi hę imagines tunc magis manifeſtentur, quando eduntur cibi flatuoſi, & craſſi, ut allia, cœpe, porri. Alterum, ſi fiant hæ imagines, quando fit concoctio in uentriculo, & conſummata concoctione finiantur. Tertium ſignum eſt, ſi appareant imagines, quãdo pleno ſtomacho, fit motus intempeſtiuus, uel balnea adhibentur. Quartum, & ultimum eſt, quando hę imagines fiunt cum uertigine, cum nauſea, cum uomitu, & deinde finita uertigine, nauſea, & uomitu, deſinunt. His enim ſignis poteritis

ſemper

ſemper certiores fieri,an malum oriatur à ventriculo.

Signa vero prognoſtica ſunt, quod iſtæ imagines portendunt cataractas, ſuffuſiones, atque id non modo intelligendum eſt de eſſentialibus,& humoralibus, verumetiam de ijs, quæ fiunt & per conſenſum,& a vaporibus. Quod imagines humorales, & eſſentiales conuertantur in ſuffuſiones, ita clarè conſtat, vt non egeat probatione. Quod vero etiam, quæ ſunt a vaporibus, conuertantur interdum in ſuffuſionibus,probatur,quia oculus cum ſit pars frigidiſſima,& humoribus plena, ſuo frigore etiam vapores in aquam conuertit, atque ſuffuſiones facit, quæ fuit ſententia Galeni 4. de locis aff. primo,& Auenzoar lib. 1. tract. 8. cap. 18. quo in loco dicebat,in oculis idem euenire,quod contingit in balneis, in quibus,vt vapores,qui ad tectum balneorum feruntur, concreſcunt in aquam ſic vapores peruenientes ad oculum, in aquam concreſcunt. Sed aduertite hoc quidem contingere, non tamen frequens, & perpetuum eſſe, vt vapores in aquam conuertantur, & faciant ſuffuſiones. Sed quæretis a me,quibus ſignis poſſitis cognoſcere, quando iſtæ imagines conuertendæ ſint in cataractas, & quando non? Vnus Auicennas inter medicos videtur id tribus ſignis tradidiſſe, quorum primum eſt, ſi per ſex menſes durauerint hæ imagines, nec viſus offenſus ſit,nec oculus conturbatus, quia rariſſime contingit, vt ſi imagines facere debeant cataractas,intra hoc tempus non faciant.Hoc ſignum captum eſt a Galeno 4.de locis aff.2.quam quam Galenus hoc explicatè admodum non doceat. Sed notare debetis,fuiſſe etiam aliquos Arabes,qui hoc tempus non ſex menſibus determinarunt, ſed quatuor,aliqui etiam duobus, & ego vidi duos, quibus ſubortæ ſunt ſuffuſiones ſecundo menſe, poſtquam cœperunt apparere imagines. Secundum ſignum allatum ab Auicenna eſt,ſi imagines modo redeant,modo abeant, modo augeantur,modo minuantur,& ſemper tamen uiſio integra maneat, quoniam illud argumento eſt, eas imagines non eſſe finiendas in ſuffuſiones;ratio eſt,quia hæ fiunt ex uaporibus acribus, & tenuibus, qui difficillimè in aquas concreſcunt. Tertium ſignum eſt, ſi imagines ſint ex craſſis uaporib. & diu perdurent, neq; tamen uiſum, aut oculum umquam offendãt. Sed dicetis,uidetur hoc ſignũ idem eſſe cum primo. Dico in duob. differre. In uno, quoniam in illo præfinitum eſt tempus, in hoc uero minimè. In altero differunt, quoniam in primo nõ eſt timor futuræ ſuffuſionis, in hoc uero eſt, quia illæ imagines fiunt a uaporib. craſſis. Hæc ſunt tria ſigna allata ab Auicenna, qubus addo ego quartum non contemnendum, & forſan magis neceſſarium, & eſt, ſi iſtæ imagines referant uel culices, uel muſcas, uel ſint latę, & nigrę, fere ſemper pręin-

Prognoſtica.

dicant futuras suffusiones, si vero sint capilliformes, vel veluti subtilissimæ catenæ, aut circuli subtilissimi, vel numquam, vel rarissimè portendunt cataractas. & præterquam, quod in multis longa experientia id obseruaui, habeo etiam rationem, qua vtimur Cassius medicus libro problematum medicinalium 9. Is enim quærens, cur quibus fiunt suffusiones, appareant ante oculos modo culices, modo muscæ, modo formicæ, affert rationem, quia istis humor, qui ante oculos congregatur, coit; vnde cum visus penetrare nequeat, apparent huiusmodi imagines. Ex quo elicio, semper vbi apparent similes formæ, argumētum esse iam vapores, & humores in vnum congregari, quod est principium futuræ suffusionis. Vbi vero capilli, & catenæ apparent, indicium est vapores, & humores acutos, & tenuissimos esse, neq; ob prædicta coire, aut congregari, ita vt efficiant suffusiones. Igitur colligendum est, præter alia signa, hoc non infimum esse futuræ suffusionis, quando hæ imagines adsunt.

Curatio. Sequitur curatio imaginum, quæ duplex est, altera earum, quæ cataractas futuras non portendunt, altera earum, quæ futuras portendunt; vtraque tamen habent communem victus rationem, vt primo, aer omnis caliginosus, tenebrosus, & crassus fugiatur, serenus vero, & lucidus eligatur. Similiter fugiatur sol quantum fieri potest, & omnia, quæ instar solis caput calefacere, & perturbare possunt. Pectinationes, frictiones capitis, lotiones quoque si moderate fiant, & ab anterioribus ad posteriora, maxime conducunt. Ira, timor, cogitationes omnes profundæ, sunt vitandæ; vitandum quoque est studium, neque aliquid intensè est inspiciendum, saltem post cibum. Balnea, & venus intempestiua, maximè sunt fugienda; vitanda est quoque alui immoderata adstrictio: quoniam solent hæc nedum morbum promouere, verum etiam de nouo efficere. Vina generosa, crassa, acria maximè sunt abhorrenda, & si fieri potest prorsus à vino abstinendum est, vel saltem vtendum albo, puro, & tenuissimo. Si vinum non placeat, licet vti aqua cui incocta sint fœniculum, euphragia, & chelidonia. Sed dicetis, Razes, & Auicenna damnant prorsus aquæ potum. Dico aquæ potum immoderatum, & in illis, qui sunt inassueti iure damnandam esse, nam ab Auicenna, & Raze damnatus est, quia ex immoderato potu aquæ vitiatur ventriculi concoctio, qua vitiata suggeritur materia imaginibus. Inter cibos sunt vitandi, qui crassi sunt, qui oculos, & caput tentant, vt legumina omnia, inter herbas caules, lactuca, & quæ solent caput, & oculos replere. Auicenna 2. lib. scribit, pisces facere cæcitatem, & etiam, vbi tractat hos morbos, scribit pisces maxime vitandos esse, id quod sequaces Auicennæ,

næ,

nę de omnibus piscib. intellexerunt, sed neque fuisse Auicennę mentem, neq; veritatem existimo: quoniam inter pisces sunt saxatiles, & littorales, qui possunt facile concedi, eosq; dicebat Hippoc. 2. de dięta leues esse, solos polypos grauare, & sepias oculos inquiens, vnde solum oculis nocere pisces crassiores statuendum est, atque ita explicanda est Auicennę sententia, quando dixit, pisces, & cibos crassiores fugiendos esse, vt de iis tantum, qui crassi succi sunt intellexerit. Instituto communi victu, attendendum est an portendant futuram cataractam, an non. Si non, est tantum victus rationi studendum, & dimittenda sanguinis euacuatio, dimittendus vomitus, quem Hipp. lib. de locis in homine, vt oculis perniciosum damnat. Quod si etiam aliquid erit agendum, sufficiet vna, vel altera in anno purgatio, & vsus alicuius collyrij, quod non possit oculos multum perturbare, cuiusmodi esset istud. R. aquarum fœniculi, chelidonię, euphragię anà vnc. ij. s. fellis perdicis drac. iij. croci drac. ij. pul. maioranę vnc. s. macerentur omnia per tres dies, deinde per filtrum destillentur, atque hoc liquore vtamini. Dicit Razes etiam maioranam solo odoratu caligines abolere, sed nisi malum augeatur, omnia remedia oculos perturbant; & potius instrumentum visus lœdunt. Si imagines aquam portendant, duplicem curationem habent; primum vt auertatur humor fluens, quo minus possit morbus augeri; secundum vt materia, quę iam ad oculos fluxit, & concrescere cœpit, omni studio dissoluatur, & exiccetur. primus scopus expletur, dicit Auicenna, purgando corpus, stomachum, & caput, secundus exiccando caput ipsum, & oculos. Igitur ut accommode utriq; scopo satisfaciatis, primum atque certi eritis fieri suffusionem, erit lenienda aluus hoc pacto. R. elect. lenit. vnc. i. elect. de psyllio drac. ij. misce. Lenita aluo erunt deinde preparandi humores huiusmodi syrupo. R. fol. maioranę, chelidonię, euphragię anà p. s. sem. fœniculi drac. ij. rad. rutę, drac. j. s. fiat decoctio. s a. deinde R. Dictę decoctionis, oxymellis simpl. syr. de stœcade, de duabus rad. anà drac. ʒ. misce fiat syrupus. Postquam erunt preparati humores, & uię apertę, erit purgandum caput, et corpus, atq; hoc poteritis facere caputpurgiis, pilulis aureis, cochiis, mezerei: nam hmōdi pilulę de mezereo putantur euacuare aquam in quolibet membro. Itaq; forma sit talis. R. pilularum aurearū, cochiarum anà scrup. ij. pilularū de mezereo scrup. s. pul. fœniculorum gra. xv. cum oxymelle fiant pilulę 5. et capiantur duab. horis ante lucem. Sed dicetis, cur nullam facis de sanguinis missione mentionem? quoniam, vt dicit Auicenna, inutilis, et perniciosa est, nisi necessitas cogat: necessitas autem est, quando adest sanguinis plenitudo, vel sanguis admodum feruet, et presertim in capite. Ve-

teres

ueteres incidebant arterias; noſtris temporibus poſſumus vti appoſi-tione hirudinum ad eas partes, vel ſcarificatione. Poſtquam uni-uerſum caput purgatum erit, deueniendum eſt ad ea, quæ magis immediate poſſunt, & caput, & oculos expurgare, vt lotiones, ca-put pugia, errhina, gargariſmata, & maſticatoria, quorum omnium quoniam formas habuiſtis, ad eas vos remitto. Eſt dubitatio de ſter-nutamentis, an iis vti hic liceat. Ex vna parte Hippocrates in lib. de locis in hom. dicebat, ea, quæ per nares purgant, maximè con-ferre affectibus oculorum. Ex altera parte non videtur admodum tutum hoc remedij genus, quia attrahit à capite ad oculos accedit & autoritas Auicennæ, qui ſcribit, ſternutatoria iuuare in curan-dis imaginibus, quatenus purgant caput, nocere autem quatenus mouent humores, & ita poſſunt facere aquæ deſcenſum. Pro ſta-tuenda hac re, tria dico, vnum, medicamenta, quæ per ſternuta-tionem euacuant, ſi ſint fortia, non conuenire, ſi debilia, conueni-re, quia dicebat Hippocrates fortia purgare caput, debilia oculos ſolum. Alterum, quod vbi adhibenda ſunt ſternutamenta, videndũ eſt, an caput ſit exquiſite purgatum, an minus, ſi ſit purgatum, poſ-ſumus tuto vti ſternutamentis debilibus, ſi vero non ſit exquiſite purgatum, nullo modo conueniunt, quia à capite pleno facile, poſ-ſunt attrahi humores ad oculos. Tertium eſt, quod poſſumus pur-gare oculos per nares, licet ſternutamentum non excitemus, nam ſunt medicamenta, quæ naribus infuſa, hoc efficere poſſunt, vt ſuccus maioranæ, fœniculi, radicis betæ, qui omnes per nares calidi tracti purgant oculos mirifice, nec lœdunt. Poſtquam cor-pus, & oculi erunt exacte purgati, deueniendum eſt ad localia medi-camenta, quæ tres conditiones habere debent, vt abſtergant, exic-cent, & modice penetrent. Pro localibus Hippocr. libro de locis in homine viſus eſt laudare ea, quæ lachrymas concitant, vt cœpe, & allia. Sed cautè, & prudenter intelligenda eſt Hippocratis ſen-tentia: propterea quod dicit, id agendum, ſi veluti capilli in oculis currant, quo ænigmatice ſignificare voluit, ſi humor, qui infeſtat oculos, ſit craſſior, & terreſtrior; iam vero humor, qui facit has ima-gines non eſt talis, & propterea vitanda ſunt ea medicamenta, quę poſſunt lachrymas ciere, & vt habeatis aliquam formam medica-mentorum extrinſecorum, dabo vobis duas, alteram liquidam, al-teram aridam. Liquida eſt. R. fellis hircini vnc. j. ſucci maioranæ vnc. j. s. antimonij, crocri anà drac. ij. gummi drac. j. vrinæ pueri impolluti q. s. fiat collyrium ſec. artem. Aridum medicamentum eſt huiuſmodi. & notate hæc medicamenta dici ab Arabibus Al-cocol, liquida vero Sief. R. tutiæ nouies ignitæ, & in ſucco cheli-doniæ extinctæ, drac. ij. aloes hepaticæ, croci anà drac. j. piperis al-

bi

bi drac.s.marchefitæ, fcrup.i. fiat puluis fubtiliffimus, & lœuigetur. Supereft inter medicamenta unum,quod folet effe in vfu apud communes practicantes.f cauteriū,de quo non poffum negare,quin maximam adferat utilitatem ad præferuandum a fuffufione. Sed de loco,eftis duo monendi. Primum, quod ubi fuffufio timetur propter humorem,cauterium folū iuuare poteft,quod efficitur in nuca quia humores fluētes ad oculos,per eam partem,tamquam per aquæ ductum expurgantur.ideo ego confulo, ut frequenter hoc remedij genus ufurpetis.Aliud eft,quod periculo imminente à uaporibus, qui continuo ab inferioribus afcendunt ad fuperiora, cauterium in cōmiffura coronali conuenit.Sed circa hoc cauterium adhuc duo notanda funt,unum,quod ex hoc numquam fperetis euacuandam effe materiam,quę detinetur intra cranium,hunc enim contra naturam furfum ferri oporteret, & cranium penetrare. Itaque humor intra cranium non poteft per hoc foramen euacuari.fed folum uapores, qui furfum petunt.Alterum,quod eftis admonendi, eft, ut quantum fieri poteft uiteti; hoc genus remedij tempore hyemali, quia nofti; quanto ftudio quodlibet uel minimum capitis malum ab aere fi tuendum.

De fuffufione. Cap. 7.

Poft imagines folet alter morbus fequi, Græci ὑπόχυμα dictus,Hippocrates,& Galenus Hypochyfin uocant, Latini fuffufionem, Barbari medici interdum cataractam,interdum aquę defcenfum. Veteres exiftimarunt glaucoma,& fuffufionem idem effe,fed non parum differunt, quia glaucoma eft affectus humoris cryftallini,fuffufio uero eft concretio humoris extranei ante pupillam, ob quam concretionem uifus impeditur,aut aboletur. ex quo clarum eft, hunc affectum effe fymptoma,in genere actionis uiforię ablatæ. Morbus,a quo dependet,vt docuit Galenus 14. Meth. cap. 13.eft morbus in ura,& in numero.Cæterum de loco,ubi hicmorb. pofitus fit inuentio diuerfos effe medicinæ fcriptores, immo diuerfus eft fibi Galenus: nā li.de oculis,fi tamē ipfius eft,voluit hoc morbi genus pofitum effe inter humorem cryftallnū,& vueam tunicam id quod etiam videtur cēfuiffe primo Prog.24.vbi fcribit,fieri fuffufiones circa humorem albugineum. hanc fententiam inter Arabes fectati funt Alzarauius,& Haly Abbas.Cœterum idem Galenus 10. ufus part.cap.1.aliam fententiam uidetur habuiffe, ait enim, fuffu

fionis lo-

fionis locum esse inter cryſtallinum,& corneam tunicam,quam sẽtentiam mutuati ſunt fere omnes Græci & præſertim Paulus, Aetius,& Actuarius. Auicenna diuerſus ab his fuit,qui tertia tertij, vbi agit de aquę deſcenſu,ait,effici hunc morbum inter albugineum ſyphac,& corneam. Fuerunt quoque ex Arabibus,qui exiſtimarunt fieri inter vueam,& corneam. Cęterum Cor. Celſus inter omnes aliam ſententiam habuit lib.7.cap.7.vbi ait,ſuffuſionem fieri poſt duas tunicas,ſ.poſt corneam,& vueam,ea ſ. in parte, in qua ſpacium quoddam intercedit inter aqueum humorem,& corneam,quę etiam ſententia poteſt videri fuiſſe Galeni loco Progn. citato. Hæc res dubia eſt inter ſcriptores, Sed vt breuiter omnia intelligatis, videndum eſt,quæ ſit natura ſuffuſionis:nihil enim aliud eſt,niſi humor quidã & vapor concretus,& condenſatus ante pupillam,ſeu humorem cryſtallinum,igitur vbicũque poteſt hic humor concreſcere, putãdum eſt totum eum locum poſſe eſſe ſubiectum huius morbi: iam vero totum illud ſpacium,quod intercedit inter cryſtallinũ,& corneam, tale eſt,in quo ſcilicet poteſt concreſcere hæc materia,igitur videtur totum hoc ſpacium eſſe locus ſuffuſionis,nõ quod ſemper in toto hoc ſpacio fiat, ſed quia modo in vna parte, modo in altera, id quod optime videns diuinus Galenus & eius ſequaces Græci, dixerunt,fieri ſuffuſionem inter cryſtallinum,& corneam, quia in qualibet parte huius ſpacij poteſt conſiſtere hic morbus. Sed quamquam hoc verum ſit,eſt tamen non modica differentia, quia in vna parte frequentius, in altera rarius efficitur; frequenter efficitur ſuffuſio poſt duas tunicas,circa humorem albugineum, quam frequentiam videntes Galenus 1. Prog.& Celſus dixerũt,fieri circa albugineum humorem,in eo ſpacio,nam præterquam,quod fiant frequentius in hac parte,eſt & aliud,quia huiuſmodi ſuffuſiones ſunt omnium faciliimæ curatu per chirurgiam,de quibus loquebatur Celſus. vnde non poſſum ſatis mirari Arabes qui dixerunt, fieri ſuffuſionem inter vueam tunicam,& corneam,quia licet fiat,id tamen rariſſime accedit,& eſt omnium difficillima curatu per chirurgiam. Hæc igitur ſit conſtans veritas ſuffuſiones fieri inter cryſtallinum,& corneam, frequentiſſime poſt vueam,raro inter vueam,& corneam. Sed dicet aliquis, qua via poteſt in oculo hic humor concreſcere? de vaporibus non eſt dubium,quia apertum eſt, per venas, & arterias vapores mitti ad oculum. Dico igitur tres eſſe vias, per quas vapores, aut humores in hanc partem decurrunt, prima nerui optici, ſecunda eſt vuea tunica, a qua tranſudant huiuſmodi humores,tertia ſunt venæ omnium tunicarum,ita vt ab his omnibus partibus modo tranſmittantur, modo reſudent humores in has partes vbi fit ſuffuſio.

Cauſæ

Causæ huius morbi sunt primo intempories frigida, & humida oculorum, ob quam humores congregantur in oculis, & vapores, qui ad ipsos mittuntur, concrescuut, & condensantur. sunt etiam humores concreti in ea parte. Hæ sunt causę internę; remotiores vero sunt primum aer frigidus, & humidus, crassus, percussiones capitis, & præsertim oculorum, prominentia ipsorum, imagines, & causę omnes, quæ faciunt imagines. cur autem prominentia oculorum recenseatur inter causas suffusionis, ratio est Aetij lib. 6 capit. 9. vbi ex Galeni, & Rufi sententia scribit, melancholicos habere oculos prominentes, propter crassitiem spirituum, quasi semper ad extuberantiam oculorum sequantur spiritus crassi, iam vero vbi fiunt spiritus crassi propter humores admixtos spiritibus, difficile non est dari occasionem gignendis suffusionibus. est & alia ratio, quam videtur cognouisse Aristoteles, quinto, de generatione animal. capit. 1. vbi scribit, eos, qui habent oculos prominentes, esse debilis visus, quia in magno spacio virtus distributa sit infirmior. igitur possumus etiam dicere, in magnis oculis, & prominentibus recipi faciliter vapores, tum intrinsecus, tum extrinsecus, dicebat enim idem Aristoteles 3. part. problem. oculos prominentes facile offendi, quia expositi sunt externis iniuriis. Occasione huius rei volo vos docere problema, a nemine, quod sciam, adhuc excogitatum, cur inter animalia bruta dictum sit, solas capras suffusionem pati, nam in eo libro sub Galeni nomine edito, qui medicus inscriptus est, est autem pulcherrimus liber, habetur, remedium deponēdi suffusiones acu, vt intelligetis suo loco, inuentum esse a capris. quia cum quædam capra interdum suffusionem pateretur, & casu percussa esset iunco in oculo, curata est suffusio. Causa igitur huius rei potest esse, secūdum medicos, duplex; primo magnitudo oculi caprarum, nam habetis ab Aristotele oculos caprinos habere tres conditiones, quod sint albicantes, quod magni, quod acute uidentes, ratione igitur magnitudinis, possumus dicere hæc animalia facile offendi a causis externis. sed melior ratio est hæc, quæ habetur ex Hipp. lib. de morbo sacro, cum scribit, caprinum genus obnoxium esse epilesię, quia, vt ipse ait, habet cerebrum humidissimum, & plenum sudore, probat hoc Hippocrates, quia si mortua capra secetur, apparet eius cerebrum humore, et mucco plenum. cum igitur ita sit, facile fit, ut humores nimii in capite redundantes, ad oculos decurrant, quæ vera causa est, cur homo omnium maximæ capiatur hoc morbo suffusionis oculorum, quia cerebrū eius est omniū humidissimum. Differentiæ suffusionis capiuntur a substantia, quantitate, qualitate, situ, habitu, et tempore, primo a substantia, quia alia suffusio apud scriptores, tenuis dicitur, quia non ex toto

aufert visum, alia crassa, quæ ex toto visum aufert. secundo à quantitate; quia aliæ dicũtur magnæ, ita vt totam pupillam obnubilent, aliæ paruæ, quæ totam pupillam non obnubilant. Rursus paruæ, vel sunt in medio, atque faciunt omnia fenestrata apparere, aut sunt a latere, aut sursum, aut deorsum, & quia paruæ sunt, faciunt, vt inde res non videantur. tertio a qualitate, quia aliç suffusiones sunt nigricantes, aliæ albicantes, nigricantium aliç plumbeæ, aliæ violaceæ. Albicantium aliç cinereæ, aliæ æreæ, aliæ gypseæ aliæ argẽteæ, seu vt Græci dicunt, aliæ, aerem, aliæ vitrum referunt, aliæ ceruleum, aliæ glaucum colorem. A situ, quoniam aliç sunt intimiores, & in ipso humore albugineo fiunt, qui est intimior, aliæ extimç, videlicet, quç positæ sunt inter vuam, & corneam. Ab habitu, quoniam aliæ curabiles dicuntur, & sunt, aliæ incurabiles. A tempore, quoniam dicimus alias esse recentes, alias vero antiquas, & consummatas. Percunctabitur aliquis, an dentur citrinę, & rubeæ; dico vel numquam, vel raro id fieri, rubeæ quidem non fiunt, quia hic color est sanguis soboles, sanguis vero, vel non congregatur in hoc loco, vel si congregatur putrescit, aut fit vlcus, non suffusio, aut in pus conuertitur, & fit aliud genus morbi, quod si velimus appellare suffusionem, erit alba non rubea. Humor quoque citrinus rato fit, quia propter sui tenuitatem, & siccitatem, non potest in hoc loco concrescere: dico raro, quia interdum etiam fiunt citrinæ suffusiones, & sunt illç, quas dicit Celsus similes esse auro, seu colori auri, idem dico de humore melancholico, qui duabus de causis non potest facile concrescere in hac parte: vna, ob sui crassitiem; altera quia depellitur naturæ prouidentia ab omnibus nobilissimis membris, vt est oculus. Igitur remanet, vt vel pituita sola, vt frequenter accidit, vel commixta alijs humoribus, hos morbos faciat, & sequitur etiam colores sępe propius tẽdere ad albedinem.

Signa. Signorum, quæ suffusiones indicant, quatuor apud medicos inueniuntur genera, alia namque futuram suffusionem indicant, alia præsentem, alia sunt distinctiua, alia Prognostica. Quæ futuram suffusionem demonstrant, sunt imagines, de quibus tractauimus, cum apparent muscæ, formicę, dum nebulę obuersantur oculis, & iris conspicitur ante lucernam. Quę signa quatuor conditiones habere debent, vt ait Galenus 1. de sympto. causis 2. prima est, vt sint continua, altera, vt sint recentia, idest; quę non prçterierint sextum mensem, tertia, vt in altero tantum oculo appareant, quarta, & vltima, vt ab ea die, qua cœperunt hęc signa, semper oculus fuerit loesus, & visio quoque aliquantisper impedita. Sed quandoque contingit, vt fiant suffusiones ex præcedentibus imaginibus, licet

licet nulla harum conditionum inueniatur,ut quę fit ob causam antecedentem,& potius externam,ut sunt, qui suffusiones incurrũt ex percussionib.oculorum,& capitis,aut ex nimio capitis incendio.Signa, quę pręsentem indicant,sunt apparitiones ueluti ueli ante pupillam,apparitio turbationis oculi,uisus amissio,pupillæ ad albedinem,uel alium colorem mutatio:ad hæc,si inspiciatur pupilla,& nõ appareat in ipsa imago inspicientis.

Signa distinctiua sunt,ꝙ suffusio a glaucomate,ut dicebat Aetius, distinguitur,quia in glaucomate nulla lux, ne exigua quidem uidetur,in suffusione uidetur lux seu modica,seu multa. Distinguitur a caligine,quia fit ut plurimum in senescentib.& est corneę tunicę crassities.Distinguitur a nebula,quę fit in cornea ex humore adhęrente ipsi,quoniam,ut docet Galenus lib.de oculis, cap.6.in nebecula res uidẽtur ueluti per uelum,& fumum,in suffusione nullo modo uidẽtur. Pręterea in nebecula res uidentur eo colore, cuius est humor adhęrescens tunicę:in suffusione nequaquam . Distinguitur ab albugine, quia in ea,ut in glaucomate,non uidetur lux:ad hęc uitium apparet in extima corneę superficie, in suffusione uitium apparet intimius, & semper lux uidetur.

Signa prognostica lucũlenter explicata sunt a Celso lib.6. ubi de suffusione agit, & septimo, ait enim lib. 6. suffusionem circa initia dissipari, certis quibusdam obseruationib. quod etiam sensit Galenus 12. Meth. in fine,libro uero 7. idem Celsus scribit,si suffusio sit exigua, immobilis, colorem uero habeat marinæ aquæ, uel ferri nitentis, & a latere sensum aliquem fulgoris reddat, spem superesse,ipsam curari posse; si uero magna sit, si nigra pars oculi, amissa naturali figura,in aliam uertit, si suffusioni color cœruleus, uel auro similis sit,si labat,atque huc,& illuc moueatur,uix unquam succurri posse,eoque magis grauiorem reddi morbum, si factus sit ex grauiore morbo, uel ex aliqua graui plaga capitis, uel oculi. Pręterea dicit idem,non idonee curari posse senes, quia sine nouo uitio, habent acumen uidendi satis infirmum : Similiter ait, pueros curatu difficiles esse,curari uero facile,qui in media sunt ętate. Possumus quoq; de suffusionib. hęc iudicia facere, si sint recentes curari posse, si uero antiquę, & consummatę, aut numquam, aut sola depositione, uel cauterio curari ut uoluerunt antiqui chirurgi. Dicit Razes,difficulter curari,eas suffusiones, quę fiunt a crasso, & uiscido humore facilius, quę a tenui, & subtili, quęue citrini sunt colores. Vt uero possitis cognoscere, quę suffusiones curabiles sint depositione, & quę non, habentur hęc signa apud Galenum, Paulum,& Aetium quod hę suffusiones possunt deponi,quę colorem habent, uel plumbeum, uel ferreum,uel cœruleum,

Prognostica.

ruleum, & quæ si præmantur leuiter digitis, dilatantur, & non recurrunt & in quib. si claudatur alter oculus, alterius pupilla dilatatur. Contra non possunt curari, vt ait Aetius, quarum color glaucus est, vel vt ait Paulus, gypseus, aut grandini similis: vnde dicebat Hipocr. 2. Prorrh. eas pupillas esse malas, quę colorem habent, vel glaucum, vel argenteum, vel cœruleum. Addunt Arabes, difficulter curari eas, quarũ color viridis est, & quæ si digitis præmantur, non dilatantur; & si altero oculo clauso, alterius pupilla non dilatatur. Est contradictio inter Paulum, & Celsum, quia Celsus aperte ponit cœruleas suffusiones inter eas, quæ curari non possunt, Paulus vero easdem ponit inter curabiles. Pro qua soluenda, non habeo quid possim dicere, nisi locum Celsi esse corruptum, ad quod existimandum trib. rationib. ducor: prima, quia omnes scriptores medici cœruleas curabiles faciunt: altera, quia Celsus, quando numerat paulo ante signa suffusionum curabilium, ait, curabiles esse, quę colorem marinę aquę referunt, iam vero color cęruleus, & marinę aquę idem est, vnde si cęruleas poneret inter incurabiles, sibi contradiceret. tertia ratio est, quia si phrasim Celsi animaduertamus, cœruleus debet esse auro non admodum dissentaneus apud ipsum: vnde necesse est dicamus, vel apud Celsum cœruleum significare aliud, nimirum propinquum auro, vel loco cœrulei legendum cerei; nam cœreus est valde propinquus colori auri.

Curatio. Curatio suffusionum, alia est earum, quæ fieri incipiunt, alia earum, quæ iam factæ sunt. De primis a nobis curatio instituetur, in qua duo se statim offerunt scopi, vt materia fluens ad oculum auertatur, & vt ea, quæ iam fluxit, & congregata est, dissipetur; Primus scopus impletur ratione victus, & diuersoriis medicamentis, secundus discutientib. & extenuantib. atq; hoc est, quod Mesues dicebat, fieri diæta, & localibus medicamentis, immo Auicenna ait, se nouisse sapientes aliquos, qui sola victus ratione, & non nullis medicamentis visum pene amissum recuperarunt. Victus igitur debet esse, vt monet Celsus, qui pituitam extenuet, & exiccet, ideo eligendus aer calidus, & siccus, somnus moderato minor esse debet, assiduæ frictiones, moderatæ exercitationes, & præsertim partium inferiorum, at motus vehementes allegandi, vt ira, timor profundæ imaginationes, aluus liquida seruanda, vel clystere, vel brodiis. Cibus debet esse panis fermentatus, conditus fœniculis, vel aniso, carnes auium assatæ, & præcipuè rapacium, salsamenta subtilia, vt surdæ, cappares. Pisces lacustres, & palustres, vitandi, similiter legumina omnia, & lagana, & omnia, quæ vapores, & succos crassos gignunt. Ex herbis vtilis satureia, hysopus, betonica, fœniculus, maiorana, saluia. Hipp. 5. & 7. epid. & Aristoteles ip-

sum.

ſum ſecutus,20.& 30. probl. ſect.origanum tamquam oculis inimi-ciſſimum damnarunt. Laudat Meſues pullos aſſatos: de elixatis car nib.duo dicit,vnum,quod raro ſunt in vſu,alterum, quod elixentur cum rapis,quib.ait mirificam ineſſe vim ad tuendos oculos.Debetis ſemper obſeruare, vt parcius cœnent, quod fuit præceptum Auen-zoar. A vino abſtinendum,vel vtendum albo paucifero, tenui cui immacerata ſit aliqua herba ex ſuperioribus. Poſt victum tradi-tum,veniendum eſt ad purgationem humorum, qui ſunt in corpo-re,& in capite.

Omnes ferè volunt, inchoandam eſſe euacuationem a ſanguinis miſſione, & præſertim Auenzoar, qui ait, ſtatim phlebotoman-dum eſſe niſi aluus ſit ſtyptica,quo in caſu ſemper primo leniendam eſſe. De loco miſſionis ſanguis videtur controuerſia inter medi-cos,nam Celſus lib.6.cap.6.citra vllum diſcrimen dicit,mittendum eſſe ſanguinem ex fronte, vel naribus, atque venas eſſe vrendas in temporibus. Aetius vero, & Paulus volunt ex cubito detrahi, vt autem vos reſoluti ſitis,debetis ſtatim cogitare, an corpus ſit ple-num,an non, ſi ſit plenum, mittendus eſt ſanguis a cubito, quia hoc eſt præceptum Galeni,vt numquam a particulari loco ſangui-nem ducamus, niſi prius tollatur plenitudo miſſione à uena com-muni. Soluta hac plenitudine, ueniendum eſt ad miſſionem, uel a fronte, uel à narib. uel a uenis, poſt aures, quod ſit interdum cu-curbitulis, ſcarificatis,interdum hirudinib. interdum etiam ſectio-ne,quod ſi plenitudo non ſit, ſtatim deueniendum eſt ad ducen-dum ſanguinem à fronte,uel ab alia parte oculis propinqua.Solent quoq; ſæpe a medicis cauteria fieri in parte capitis poſteriore,quod non damno, immo laudo, ut ſcilicet fiant ſtatim poſt primam pur-gationem, quia hæc remedia in his caſib. non ſunt tardanda, ſed quam primum adhibenda. Humores erunt poſtmodum purgan-di,ſed primo præparandi hoc modo. ℞. fol.ſatureiæ, chelidoniæ, maioranæ,betonicæ,anà manip.ſ.fol.rutæ,drachm.ij.fiat decoctio. ſ.a. deinde facta colatura. ℞. dictæ decoctionis unc.iiij.oxymel. comp. ſyr. de beton.ſyr.de quinque rad.anà drachm.vj.miſce,& fiat ſyrupus. poſtea ſtatim erunt expurgandi. circa quod duo notanda ſunt, primum, ut non utamini medicantis leuib. ſed grauiori-bus, non enim ſunt purganda corpora ſola hyera, ſed hyera cum colocyntide, & fœniculo,& aduertite,addi fœniculum, quia me-dicamenta purgantia oculos debent ſemper habere aliquid admix-tum, quod proprietate perducat ad oculos exempli gratia. ℞.ſpe-cierum hyeræ collocyntidis,ſpecierum hyeræ Pachij, ana ſcrup.ij. pul.fœniculorum, ſcrup. j. miſce, & cum oxymelle ſcyllitico fiant pillu. v. Hæ optime expurgabunt corpus, caput, & oculos, ſecun-

dum

dum obſeruandum eſt, vt quantum fieri poteſt, caueatur vomitus, quia licet Arabes quidam laudent uomitum, vbi fit malum a ſtomacho, Antyllus tamen apud Oribaſium damnauit vomitum in omnibus caſib. & ego damno, & noui aliquos, ſuffuſiones incurriſſe ex ſolo vomitu. Purgato corpore deueniendum eſt ad medicamenta extenuantia, inter quæ maxime comducit decoctum ſalſæ parillæ, hoc modo. R. aquarum. Chelidoniæ, euphragiæ, fœniculi ana lib. iii. ſalſæ parillæ unc. vj. macerentur per duodecim horas, deinde bulliant ad conſumptionem medietatis, & in fine addantur ad bulliendum ſem. fœnic. ſem. rutæ, ana vnc. s. deinde coletur, & ſeruetur pro ſyrupo, cuius capiuntur mane vnc. viij. & totidem veſperi, curaturq́; vt ſecundum morem æger ſedet, atq; interim vtatur ſolo pane cum fœniculis, & carnibus auium aſſatis. Experiemini poſt purgationes, ſi hoc decocto vtamini per viginti, aut vigintiquinque dies, ſuffuſiones diſſipari, quod ſi non diſſipentur, non alia ſupereſt ſpes, niſi in depoſitiones.

Quo tempore æger vtetur decocto hoc, maxime conducet, vt medicamentis vtatur aliquib. quæ caput per nares, & palatum expurgent, deinde ad localia deueniendum. ſed aduertite, Galenum 4. de medicamentis local. cap. 4. dixiſſe, medicamenta localia pro ſuffuſionibus multa quidem bona polliceri, ſed vel exigua, vel nulla auxilia præſtare, eo magis, ſi malum inueteratum ſit, quo tempore potius abſtinendum eſt a localibus, quam ſecus, quia ſi ſuffuſiones confirmatæ irritentur medicamentis, præterquam, quod hæc nullum commodum faciunt, prohibent etiam quominus poſſint perfecte, & commode deponi. Et localibus Auenzoar commendauit, vt oculi aperti detineantur ſupra decoctum croci, ita vt fumus oculos tangat, & afficiat, quod remedium valet, quia crocus facultatæ ſua viſum conſolatur, & ipſius vapores nebulas diſcutiunt. Soleo in ſuffuſionib. curabilib. per medicamenta, vti remedio, quod apud Galenum. Protheus appellatum eſt 4. de medicamentis local. cap. 7. & dum Romæ eſſem, feliciſſime eo ſum vſus. Aliud, quo ſoleo vti, eſt hoc. R. aquarum chelidoniæ, fœniculi, rutæ ana unc. ij. fellis galli, fellis hyrcini ana drac. iij. miſce ad lentum ignem, deinde adde mellis unc. s. mirrhæ, croci ana drac. i. s. aeris uſti, & loti, antimonij uſti, & loti ana drac j. gummatis drac. ij. ponantur omnia in uaſe uitreo bene obturato, & detineantur per tres dies, & noctes in fimo calẽte. Vſus eſt, ut gutta ſuper pupillam ſingulo mane, & ueſpere ante cibum ponatur. Sed quoniam hoc medicamentũ acre eſt, & ſepe dolorem excitat, ſoleo mulcere dolorem lactis uſu, ut oculus, ſi dolor ſit magnus, foueatur, nam medicamenta, quæ panos, & ſuffuſiones diſcutiunt, neceſſario mordicant oculos, alioqui

ſunt

funt inutilia. Est dubium de felle viperę, an vsus huius conueniat; ratio est, quia Auicenna, & eius sequaces hoc commendant, & dicunt uenenum eius non nocere. multi post Auicennam testati sunt, se expertos esse, nocere. Alij diligentiores, ut trasque has partes conciliarent, dixerunt, utendum quidem esse, sed prudenter, & seruatis quibusdam conditionibus. sunt uero hæ conditiones, prima vt fel sit eius uiperę, quæ exhibetur leprosis, quod non est admodum uenenosum, secunda, ut corpus sit optime expurgatum, atque in ętate consistenti positum. tertia, ut tunicę oculorum non sint debiles, neque etiam facile patiātur. quarta, ut oculus nullam aliam alterationem sustineat. quinta, ut aeger non sit famelicus, quia in corpore famelico uenenum fellis attrahitur ab oculo. sexta ut quando administratur fel, ęger habeat os aqua plenum, quia aqua ore detenta frigore repellit uim ueneni. septima, ut aeger ante usum fellis, usus sit medicamentis seu antidotis theriacalibus, hoc facto erit tutus usus huius medicamēti. ego uero consulo, ut non solum in hoc genere medicamenti, uerum in aliis omnibus ubi periculum imminet, & liceat uti aliis sine periculo, potius amplectamini medicamēta licet leuiora sine periculo, quam grauiora, & periculosa; dicebat enim Cor. Cellus lib. 3. cap. 4. ex sententia Asclepiadis, medicationem debere esse citam, iucundam, & tutam. Si suffusio sit confirmata, ita ut nulla species sit in medicamentis, duo remedia supersunt, primum cauterium, secundum depositio. Sunt quidam chirurgi, qui dicunt cauterium factum in frōte supra oculum affectū exiccare suffusionem, sed quoniam nolo uos fallere, nūquam uidi hoc usurpari, & maior pars medicorum neglexit, nec meminit illius, unde puto nugas esse de illo remedio. secundum remedium est depositio. Sed circa hanc, quoniam sępe curandas habebitis has ægritudines, cauete ne umquam eo deueniatis, nisi prius indiciis a me traditis, sciatis suffusionem esse depositioni aptam, quia si tentetur hęc operatio frustra, & ęgro detrimentum, & medico dedecus accedit. debetis & hoc notare, ubi cognoueritis deponi posse suffusionem, non esse statim accedendum ad opus, sed morandum per annum, & per annos: dicebat Galenus 1. de offic. med. tex. 6. ex operationib. chirurgicis, alias debere fieri statim, alias multo post tempore, ut in suffusione, quæ non indurescit, nisi temporis longitudine, quæque nisi sit dura, si depositio ipsius tētetur, dum acus immittitur, penetratur, dum penetrata est, nō potest obnolui a cui, & ideo magno labore diponitur, aut numquam. Sed dices, cur nō extra aufertur uelum hoc, & quid est hęc depositio. Razes 2. cont. dicit, fuisse aliquos, & pręsertim Antyllum, qui putarunt, huiusmodi suffusiones ab oculis trahi, sed hoc impossibile est, &

per

perniciosissimum si fiat, quia si extrahenda esset materiā congregata, necessario foramen acus fieret latius, & iccirco periculum esset, ne cum illo velo exiret simul albugineus humor; quare melius est, vt acu ipsa deponatur a loco pupillæ ad locum inferiorem.

Circa depositionem sunt nonnulla consideranda, quorūm aliā fieri debent ante ipsam, alia in ipsa, alia post. Ante depositionem debetis primo eligere optimos chirurgos, & dicebat Auēzoar hanc curationem non esse cuiuis committendam, sed medico apto, subtili, & experto; addite & duas conditiones, quas dicebat Cel sus libr. 7. capitul. 7. requiri in chirurgo, vt sit iuuenis, & immisericors. huius generis chirurgi sunt hoc tempore Norsini excellentissimi in hac arte. præterea ante depositionem debetis curare, vt corpus sit exacte purgatum, vt vsus sit æger multo tempore tenui victu, abstinuerit a vino. Celsus dicebat, ad hoc sufficere triduum, ego vero puto necessariam esse victus rationem hanc etiam per duodecim dies. Sed nonne melius est, per plures? conuenerunt in hoc omnes medici, vbi deponenda est suffusio, debere ægros victitare cibis crassis, vt piscibus crassis, pedibus vitulorum, castratorum, & hoc cum ratione, vt citius velum illud obdurescat. Quæ sint obseruanda in depositione cataractæ, Celsus lib. 7. cap. 7. & Paulus lib. 6. cap. 21. Arnal. Villan. primo sui Breuiarij, & Guido chirurgus in sua chirurgia, ita docuerunt, vt superuacuum sit me hæc tractare, quia cum omnia sint chirurgica facile vos ad illos remitto; nolo tamen duo præterire: primum, cauendum esse dum deponitur, ne oculus vllam aliam labem habeat; alterum, vt æger sit liber ab omni animi passione; quia oculus in animi perturbationibus adeo patitur. vt facile postmodum in hac operatione detrimenta sustineat. Sunt tres pulcherrimæ circa depositionem controuersię à me obseruatæ. Vna inter Celsum, & Mesuem, altera inter Paulum, & Galenum, tertia inter Celsum, & Paulum. Celsus voluit, hanc operationem fieri in loco luminoso, Mesues contra. Paulus vult in hac operatione ægrum poni πρὸς αὐγὴν. idest ad lumen. Galenus vero primo, de offic. med. tex. 9. declarans quid apud Hippoc. sit πρὸς αὐγὴν, idest ad lumen, & ὑπ' αὐγὴν. sub lucem, ait ad lumen dici, quando pars, quę tractatur conuertitur aduersus lumen. sub lucem vero esse, quando ęger tractandus parum declinat a luce, vt (inquit) fit in suffusionibus vnde patet Paulum voluisse, aduersus lumen: Galenum vero sub lucem tertia controuersia est inter Paulum, & Celsum. Celsus vult, acum poni in medio loco inter magnū oculi angulum exteriorem è regione suffusionis. Paulus vero vult, acum ponendum esse loco quidem inter angulum prædictum, & nigrum oculi, sed ita, vt solum

distet

distet ab iride, quanta est magnitudo cuspidis acus, ita ut clara uideatur diuersitas inter eos.

Ad primum breuiter dico; Mesuem, & Galenum vera dixisse, locum non debere esse adeo luminosum .i. à sole non irradiatum, neque etiam puto Celsum hoc sensisse, sed pro luminoso, accepit lucidum, quia debet quidem lucidum esse cubile, ne possit aliquo modo errare chirurgus.

In secunda controuersia, dicam quod vidi quater, bis in Illustrissima Ducissa Farnesiana, & bis in alia muliere, & viro quodam. Vidi chirurgos eligere locum lucidum ante fenestram, deinde ponere ęgrum oculis aduersus fenestram, ipse vero chirurgus collocat se ante ægrum, ita vt dorsum habeat versus fenestrā, vnde existimo, hos omnes sequi consilium Pauli: quid igitur vult dicere Galenus? mea quidem sententia, aut quos vidit, ita faciebāt chirurgi, vt parum declinarent à fenestra, vel voluit omnino monere, vt ęger parum declinet à lumine illo magno. sed dicam liberè, quod sentio, quod vtrūuis fiat parum omnino refert, modo nō sit cubile irradiatum à sole.

Pro tertia controuersia, dico etiam vtrumque fieri posse, sed diuerso modo: quia si suffusio fuerit statim ante humorem albugineū, ita vt sit profundior, præstat sequi consilium Celsi, si vero sit extimior, ita vt magis vergat versus corneam, commodum est cōsilium Pauli; ego tamē vidi semper chirurgos eligere modum descriptum a Celso. Post hanc operationem factam, detinendus est æger in lecto. debetque supine iacere, capite eleuato, non loqui, non sternuere, nona die, dicit Arnaldus, poterit incipere leuiter inambulare, sed non debet exire domo, nisi prius ab omni labe, & macula emendatus sit oculus. post hæc omnia consulit idem Arnaldus, vt vigesimasecunda die, vel vigesimaquarta, secentur venæ temporum. sed hoc genus remedii, neque hodie visitatum est, neq; admodum probo; Multa quoque alia fiunt, quæ quoniam ad chirurgum pertinēt, non puto huc afferenda, nam habetis chirurgos, quos potestis adire, & consulere.

De Pupillæ Angustia. Cap. 8.

QVæ visioni famulantur membra, dicebamus partim humores esse, partim tunicas. A quibus vitiis humores infestentur iam docui. Sequuntur morbi tunicarum, inter quas, post albugineum humorē, prima est ea, quæ ῥαγοειδὴς dicta est, Latinis vuea. Huius quatuor sunt munera, primum vt contineat humorem

albugineum,ne fluat,secundum,vt difterminet corneam à cryftallino humorem,tertium, ut fuis velis muniat corneam, quartum, vt fuo colore cœruleo congreget lumen : propter hæc numera conata eft natura parare hanc tunicam duriufculam, & colore cœruleo inficere, quia poft nigrum colorem, viridis omnium maxime congregat lumen, fed quia hæc fubftantię conftitutio impeditura erat vifionem,& tranfitum liberum radiorum, ideo natura coacta eft foramen in hac tunica efficere,atque hoc ipfum conftituere ante cryftallinum humorem,vt poffint fpiritus,& radij liberè exire, & reuerti. hoc foramen à Græcis κόρη vocatum eft, fed non ab omnibus. Latini pupillam appellant; dico non ab omnibus,quia Ariftot.1.de hift.animal.9.& 5.de gene animal 1.vocauit κόρην, cryftallinum humorem. Hippoc. etiam 2. Prorhet.vocauit κόρην eam partem corneæ, quæ obtenditur foramini, quando dicit pituitæ falfæ curfum exulcerare pupillam. Morbi ergo,qui contingunt in hac parte,ita vt vifum impediant,contingũt omnes circa pupillam, & quia foramen hoc debet effe, ita anguftum, vt non impediat exitum radiorum, ita amplum, vt non difpergat radios, ideo vitia, quæ ipfi contingunt, fiunt vel quia anguftius fit, vel quia latius, vel quia è directo non eft pofitum ante humorem cryftallinum, vel quia rotunditatem amifit, ita vt fit tortuofum,uel oblongum. fed quamquam tot fint uitia circa hoc foramen,folum tamen de anguftia, & dilatatione tractabimus, cœtera enim, uel non offendunt uifum, ut neceffe fit tractare ipfa,uel fi offendant,incurabilia,funt, ut cum foramen non eft e directo ipfi cryftallino. Quando autem fit hoc foramen anguftius, quàm conueniat, nafcitur morbus à Græcis φθίσις uocatus. Latini multi dixerunt, imminutionem, feu ftricturam pupillæ. Vegetius lib. 2.medicam.ueterin.fcribit hunc affectum uocatum effe in brutis στενοχωρίαν, & hunc fecuti recentiores aliqui, dicunt in hominibus etiam uocari στενοχωρίαν. Sed animaduertendum eft, quod ait Galenus 10. de ufu part. & primo de fympt caufis 2. hanc conftrictionem duplicem effe, alteram natiuam, alteram adfcititiam, natiua tantum abeft, ut uifum lœdat, ut potius conferat acumini eius, adfcititia uero nocet. Cœterum dubium eft,utrum ftrictura hęc morbofa propria ratione uifum lœdat, an uero ob morbos,quos confequitur. Galenus loco citato,& lib. de oculis uidetur dicere,non propria ratione,fed ob morbos quos fequitur, lœdere. Præter Galeni authoritatem, eft & ratio, quia fi hæc anguftia, ut anguftia eft,propria ratione impediret uifum,naturalis quoque impediret,fed hoc falfum eft. Contra eft Razis authoritas,qui 2. cont. taxans Galenum, quod fit inordinatus in hac re,uidetur aperte profiteri, hanc anguftiam propria ratione uifui incommodare. Dicen-

dum

dum est ex Auicenna, pro tollenda hac controuersia: duplicem esse hãc stricturam, alteram paruam, alteram magnam, parua numquam propria ratione incommodat visui, sed solum ob morbos, quos sequitur, magna vero, & propria ratione, & ob morbos visum lœdit. Paulus lib. 3. cap. 22. ait, in strictura pupillæ foramen fieri angustius, rugosius, & obscurius. Aetius ait fieri angustius, & imbecillius, seu hebetius. Auicenna solummodo dixit, fieri angustius. Circa hanc diuersitatem, dico, Auicennam magis propriè locutum esse quam Grecos, quia angustia est sola passio huius foraminis, quod autem fiat obscurius, vel hebetius, non conuenit ipsi, vt foramen est; sed quatenus per ipsum alia videntur, nimirum humores Est hic affectus morbus in confirmatione, & proprie morbus in via, quia hæc facta est angustior, quam conueniat naturali statui. sed quia omnis morbus lœdit actiones, & hic quoq; lœdit actionem videndi, dubium est de lœsionis modo Oribasius, Aetius, & Paulus dixerunt, lœdi visionem deprauatè, eo quod res videntur maiores, quam sint. Actuarius quoque 2. Meth. alios Grecos secutus, idem dixit; sed aduertite, ne decipiat vos bonus ille interpres, quia loco dictionis, minores, legẽdum est, maiores, ita vt res maiores videri dicat, nam habeo codicem antiquum manuscriptum, grecum, in quo legitur, maiores. Alzarauius Græcos secutus, dixit, proprium esse stricturæ pupillæ, vt res videantur, maiores, quam sint, ita vt secundum horum omnium sentẽtiam, visio lœdatur deprauatè. Cœterum Galenus 1. de sympt. causis 2. nihil meminit huius rei, nec aliud dixit, nisi interdum ob hanc stricturam visionem prorsus aboleri. Arabes quoq; alij nihil meminerunt in hoc casu res videri maiores, quam sint; Auerroes 3. Collect. cap. 38. dixit, in hoc affectu visionem lœdi diminutè. Quod vero res non videantur maiores, & quod tantum debeat visus aboleri debiliter, vt ait Auerroes, uel ablatè, ut ait Galenus, est ratio Aristotelis 31. part. probl. 8. & 15. ubi quærens, cur myopes scribant characteribus paruis, inquit, esse, quoniam ut uideãt, constringunt palpebras, & pupillas, unde ex angusto loco exeunt radij, & operantur, atq; ratione angustiæ huius loci res magnas, ut paruas uident; & qualis uident, tales scribunt, unde clarum est, angustiam pupillæ potius debere efficere, ut res uideantur minores, quam maiores. In hac controuersia nõ possum negare, quin sim ualde dubius, quia ante me nemo, quod sciam hoc animaduertit, inclinat tamen animus magis, ꝙ res maiores uideri in pupillę strictura rarissime contingat, & tũc solum, quando hęc strictura fit ex laxitate, seu humiditate uueæ tũc enim humor albugineus multus est, & ratione multitudinis, atq; illius ut sic dicam, magnæ sphereitatis efficitur, ut imagines reddantur maiores,

ut in ſpeculis accidit. Sed quid ad authoritatem tot Græcorum? nihil habeo, quod dicam, niſi omnes mutuatos eſſe ab vno, & eodem authore, & ideo fieri potuit, vt quod author, à quo acceperunt, dixerit, quãdoq; fieri ipſi acceperint, vt perpetuum, atq; hinc data ſit occaſio errãdi, neq; poſſum exiſtimare Arabes, & Auicẽnam, qui adeo diligentes fuerunt in recenſendis huiuſmodi ſymptomatib. hoc tacere debuiſſe, ſi verum eſſet: mutabo tamen libenter ſententiam, ſi ratio maior, vel experientia obijciatur.

Cauſæ. Cauſę huius affectionis duę ſunt apud Galenum 1. de ſympt. cauſis, c. 2. prima eſt, relaxatio, ſeu humefactio vueæ tunicæ, ſicuti enim cribra, ſi humefiant, i s foramina conſtringũtur, ita ait Galenus, contingit, vt nimium humectata hac tunica, foramẽ iſtud fiat anguſtius: Altera cauſa eſt imminutio humoris albuginei, ob quam cum vuea non tendatur, concidit in ſeipſam, atq; ita foramini anguſtiam induit. Auicenna videtur adieciſſe & alteram, nimirum ſiccitatem vueæ tunicæ, ſed quia hęc non euenit ſine imminutione humoris aquei, ideo cauſa hęc comprehenſa eſt a Galeno ſub imminutionẽ humoris aquei. Razes 20. Cont. ſcribit, etiam foraminis huius anguſtiam fieri ex paucitate ſpirituum, quia veluti vbi ſpiritus multi ſunt, dilatatur hoc foramen, ſic vbi pauci ſunt, fit anguſtius. Prӕterea Galenũ reprehendit, quod ſcripſerit, ex ſiccitate, ſeu imminutione humoris fieri huiuſmodi anguſtiam, & contra eum vtitur hac ratione, quod ſi fit anguſtia pupillæ, ratione humectationis tunicæ vueæ, igitur non poteſt fieri ratione ſiccitatis, quia cõtraria ſunt humectatio, & exiccatio. Sed pace Razis, ipſe potius damnãdus eſt, quam Galenus, quia non inconuenit eundem effectum à duabus cauſis diuerſimode fieri, Galenus enim ſtatuit omne impedimentum, quod accidit viſui in hoc morbo, eſſe ratione morborum quos ſequitur, cœterum morbi iſti duo ſunt, humectatio, & exiccatio, igitur cum iſti morbi poſſint lœdere viſionem ratione anguſtiæ, ſequitur ſententiam Galeni veram eſſe. quomodo autem poſſint lœdere, accipite; Vbi prę humiditate relaxatur hęc tunica, humor albugineus multus eſt, quod autem abundans hic humor lœdat viſionem, ſatis declarauimus ſuo loco. In ſiccitate autem lœditur viſio, quia cum cryſtallinus humor non perfectè congregatur ab aqueo humore, magis expoſitus eſt luci externæ, magis etiam aeri ambienti, atque hinc fit, vt offendatur ab externis iniurijs. Itaque clare intelligere poteſtis, & à ſiccitate, & ab humiditate poſſe hanc lœſionem fieri. Cauſæ mediatæ ſunt omnes illæ, quæ poſſunt facere imminutionem humoris albuginei, de quibus dictum eſt ante. & quæcunque poſſunt facere nimiam humiditatem, vt ſunt deſtillationes, apoſtemata, crapulæ

ſed

sed dicetis,si verū est hoc,cur igitur magnus Hippocrates 2. Prorh. dixit,quod pupillæ glaucæ,argenteæ,& cœruleæ,male sunt,meliores vero, quæ sunt latiores, presertim,si sponte fiant, & non extrinseca ratione? Dico veram esse sententiam Hippocratis: quoniam colores predictos referentes pupillæ, sunt omnes suffusionibus tentatæ, vnde duo insignia detrimenta ipsis accidunt, vnum quod visus omnino aboletur, alterum quod dolores innumerabiles fiunt,vt intellexistis.ceterum pupillæ angustiores,vel latiores offendunt quidem visum,sed non omnino auferunt,preterea curari possunt; quibus duabus de causis fit,vt iure dixerit sapientissimus senex, pupillæ glaucæ,argenteæ,cœrulæ malæ,meliores uero vel minores,vel quæ sunt latiores.

Signa,quib.morbosa pupillę constrictio dignoscitur, oculis ipsis patent,quia si pupilla ægri compararetur & ali s,& statui preterito,apparet mutata. Alzarauius dixit hoc proprium signum esse; ut res uideantur maiores,sed ipse sibi contradicit,quia hoc ideo signum dicebat proprium esse diminutionis crystallini, unde non potest uerè proprium esse huius. Si fiat hęc constrictio à siccitate,oculus erit minor,ex precedentib.morbis exiccantib. Dicit Albucasis, inter signa huius affectus est hoc, q; qui cōstrictam habent pupillam à siccitate, neq; multum uident,neq; à longè,sed solummodo propinqua. Si fiat ab humiditate,oculus madidus erit,& maior. Preterea ex ętate puerili,ex temperamento humido id cognoscere licebit. De prognosticis,dicebat Alzarauius,morbum hunc si inueterauerit, incurabilem esse. Galenus 1. de sympt causis 2. docet cōstrictionem pupillę, quæ fit a sicco,difficulter curabilem,quę uero ab humido,nō item, quia facilius est humectata exiccare,quam contra:quodcunq; tamen sit, semp hoc malum minus est,quam suffusionis ex auctoritate Hip. 2. Prorrh. Polemon lib. de signis naturę scribit,eos,qui habēt pupillas a natura strictiores,esse prauos,& peruersos,ut uulpes,simię, & serpentes,quæ animalia sunt praua,& habent oculos huiusmodi. *Signa.*

Curatio duplex est, altera; quæ debetur causæ siccæ; alterà, quæ humidæ. In ea, quę fit a siccitate, eadem uia incedendum est, quam tradidimus in diminutione humoris albuginei,ut uictus sit ex cibis optimis,& ijs,quibus gignant succos plurimos,& bonos, ut abstineatur a uino,& pręsertim acriore,& generoso:& adhibeantur balnea capiti, & oculis; & in hoc casu soleo curare,ut isti, qui habent oculos aridiores,aperiant eos in lacte tepente,quia lac humectat,idemque fiat in aqua,ut scilicet oculus ponatur in aqua calida,& aperiatur,quia sic humescit. Sunt qui commendant purgationes per nares, sed non possum hoc probare, quia unus scopus esse *Curatio.*

debet,vt pars,quæ prope arefacta eſt,humectetur. Sunt duo aduertenda ex Auicenna:vnum eſt,vt res merè humectãtes non ſint in frequenti vſu, duab. rationib. vna quia hę oppilant,& obſtruunt,altera quia ſolẽt putrefactionem facere longa conſuetudine. Alterum aduertendum,vt habeantur in vſu ea , quę moderate calefaciunt (de extrinſecis loquor)inter quę ſunt muccillago ſem.lini,lac muliebre, vel caprinum,ſuccus maluæ,oleum violaceum , naribus attractum. Frictiones quoque moderatæ frontis,& oculorum proſunt,quia illi moderata affrictione attrahitur nutrimentum ad partem . ſic ſoleo commendare,vt ægrotantes manum calentem , & humidam detineant ſuper oculos,& hoc eſt remedium vtiliſſimum,& pręſtantiſſimum. Si conſtrictio fiat à cauſa humida, conuertendum eſt ſtudium ad exiccandum & ideo victus extenuans confert, qualem iam ſæpe pręſcripſimus in cauſis humidis;hinc ad purgationem veniendum, & primo humores pręparandi,deinde purgandi.Inter pręparãdum, ſi adſit ſanguinis copia,vtile erit ſanguinem mittere,& medici veterinarij in curandis ſuis ſubiectis ſemper mittunt ſanguinem . quod autem purgationes conferant,habetis ſententiam Celſi lib. 6.cap.6. vbi ait,aliquos interdum fuiſſe ſubito occœcatos,ex quibus nonnulli repentina alui profuſione viſum amiſſum recuperarunt. Poſt purgationes,deueniendum eſt ad localia,quę poſſunt exuberantem humiditatem auferre.Decoctum rutę,chelidonię,fœniculi,ſi continuo in hoc caſu dentur,plurimum conferũt. Auicenna multa tradit,ſed quo ego vtor eſt iſtud. ℞. floris aeris , ammoniaci anà drac.i. croci, ſcrup.iiij.aloes drac.v.muſci, ſcrip. s. cum ſucco fœniculi fiat collyrium,atque vtamini,vt & ali,s.

De pupillæ dilatatione. Cap. 9.

Contraria huic affectioni in tunica vuea, eſt & alia vocata a Gręcis μυδρίασις : Celſus non alio nomine vocauit. Veget.lib. 2.ſcribit vocari πλατικορίασιν,vnde nõnulli medici vocarũt πλατυκορίαν. Auicenna vocat Halyitiſam.Poſteriores Latini nominarunt pupillæ dilatationem.Eſt autem hic affectus, vt Gręci definiunt, in quo pupilla oculi nihil ſecundũ colores euariat , ſed tantum magis dilatatur,& interdum ita,vt vſq;ad irididem perueniat. Nocumẽtũ, quod viſui accidit ex hac dilatatione,duplex eſt,primum,ꝙ interdũ viſus penitus aufertur,alterum,quod ſępe viſio minuitur,ita vt uiſio

in hoc

in hoc affectu, & ablate, & diminute lædi possit. Vno in loco duo sunt cōsideranda, primum est, errasse authorem definit, medici, sub Galeni nomine, ubi ait Mydriasim esse obfuscationem oculorum, factam ob humores conturbatos, nam facile est cuiuis cognoscere, aut hunc scriptorem errasse. aut contextum esse deprauatum. Alterum, duplicem quoque haberi hanc dilatationem, alteram natiuam, alteram adscititiam. Vtraque ait Galenus 1. de sympt causis, uisum offendit, sed natiua curationem non recipit, adscitia curabilis est. Est autem morbus in conformatione partis, & in uia.

Causæ immediatè, secundum Galenum, Auicennam, & Auerrœm, sunt duæ, una est nimia humiditas, quæ distendens uueam tunicam facit ut dilatetur foramen: altera est siccitas, quia ex siccitate tunica hęc corrugata, facit ūt foramen magis hiet. His duabus causis uidetur Auicenna tres addidisset, primam cum humor albugineus ita amplificatur, ut distendat uueam tunicam, alteram, cum ipsamet tunica exiccatur, tertiam, cum fit aposthema in ipsa tunica. Sed omnes istæ causæ possunt reduci ad priores Galeni, & Auerrois. Sed nonne est, & alia causa, nimirum multitudo spirituum? uidemus enim si alter oculus claudatur, statim alterius pupillam dilatari, non aliunde, nisi quia plures spiritus confluentes ad eam partem, faciunt eam dilatationem, ut iure etiam hæc uideatur inter causas recensenda. Dico, non esse morbosam hanc dilatationem, neque etiam multum durare, & ideo non esse recensendam inter causas morbosas. Sed maior difficultas est, an fieri possit dilatatio ex causa sicca, quia ex una parte est sententia Galeni, & Auerrois, ex altera est sententia Razis 2. Cont. ubi damnans Galenum ait non posse fieri à siccitate; accedit quod Aetius, Paulus, & Actuarius, nullo modo meminerunt huius causæ. Tertio est ratio, quia ex siccitate fit corrugatio in tunica, corrugatio uero uidetur potius constringere, quam dilatare. Hęc controuersia explicanda est ex uerbis ipsius Galeni primo de sympt. causis 2. ubi ait, tunicam uueam posse & humectari, & exiccari, uelut membrum organicum, uel ut similare. humectatur tanica ut membrum organicum, quando meatus, & foramina replentur humore: humectatur, ut similare, quando per totam substantiam ipsius tunicæ expensa est humiditas. Exiccatur ut membrum organicum, quando humiditates meatibus inclusæ absumuntur: exiccatur uero ut similare, quando tota snbstantia tunicæ exiccatur. his constitutis, dicendum est, ex Galeno, ubi hæc tunica humectatur ut membrum organicum, fieri dilatationem, quia meatus oppleti illo humore, dilatantur, & aperiuntur; si uero ipsa substantia tunicæ, uel ipsa tunica, ut similare membrum humectetur, fieri constrictionem, quia Causæ.

tota

tota substantia tunicæ humectata coarctat, & compingit foramen ipsius vueæ. Rursus quando exiccatur, vt membrum organicum, facit constrictionem, quia sicuti meatus illi priuati humiditate, in se ipsos concidunt, & coarctantur, pariter & foramen coangustatur, si vero, vt similare exiccetur, facit dilatationem, quia vt coria secundum totam substantiam exiccata interdum discinduntur, & foramina faciunt, sic quando hæc tunica tota exiccata est, facit huiusmodi dilatationem. Ex qua resolutione patet vera dixisse Galenum, & falso a Raze damnatum esse. Sed quid ad Græcos, qui non meminerunt huius affectus? Dico Aetium, Actuarium, & Paulum, fuisse abbreuiatores, & ideo muita sæpe omittere ratione breuitatis, & eo magis, quando causæ non ita sunt frequentes, vt in hoc casu, nam non admodum frequenter contingit, vt hæc affectio fiat a causa sicca. Causæ mediatę, aliæ sunt internæ, aliæ externæ. Internæ sunt humida imtemperies capitis, constitutio oculorum, propter quod Aetius ait, eos, qui habent oculos nigros facile incurrere hanc pupillæ dilatationem. est & sexus, quoniam mulieres magis obnoxiæ sunt huic affectioni; ætas, vt puerilis, quia humida, senilis, ob siccitatem, quamquam Auenzoar velit in pueris fieri propter flatus multitudinem, sed magis puto propter humiditatem. Cur vero parturientes, cum immodice anhelitum retinent, incurrant has passiones, vt est apud Auenzoar lib. 1. tract. 8. cap. de dilat. pupillæ, ratio est, vt sentio, quia in illo enixu multi spiritus concurrunt ad oculos, qui secum trahunt humores, & flatus multos, qui dilatant pupillam, tum quia multi sunt, tum quia repente, & impetuose ingruunt, ita vt diuellant foramē. Causæ mediatæ externæ sunt percussiones, casus, plagæ, & tandem omnia exteriora, quæ possunt hoc foramen dilatare.

Signa. Signa pupillæ dilatationis non multo labore comparantur, quia fere omnia ipsis sensibus patent, eo quod in hac ægritudine, vel visus imminuitur, vel prorsus aboletur; si parua sit dilatatio, diminuitur, si vero magna, aufertur. Addunt multi, in hoc morbo res semper videri minores, quam sint. Sed optabitis scire, quibus indiciis cognosci id queat Medicus, qui alias oculum ęgri inspexit, poterit facillime comparando preterita præsentibus, dicere an sit ex morbo, vel non, sed si antea non inspexit, duo signa sunt; quibus potest hoc dignoscere. Vnum est, si vna cum latitudine pupillę sit visus debilitas, quæ antea non erat, quia si noua adsit debilitas, argumento est, eam affectionem esse morbosam, non naturalem, quia vt ait Galenus, dilatatio pupillæ siue sit naturalis, siue morbosa semper lædit. Alterum signum est, vt videantur oculi, nunquid amborum sint pupillæ dilatatæ, an unius tantum; nam si unius tantum,

affectio est morbosa, quia a natura, vel nullius dilatantur, vel vtriusque, si vero vtriusque sint dilatatę, vt arguatur an sit naturalis, an morbosa affectio, alterius pupilla claudatur, quo facto, si alterius pupilla dilatatur, adhuc magis est à natura: sin vero altero clauso oculo, alterius pupilla non dilatetur, affectio est morbosa, quia latitudinis naturę terminos præterire licet, sed à morbo factam latitudinem non licet. Si affectus nascatur, vel à causa sicca, vel humida cognoscitur ętate, victus ratione, habitu, regione, & alijs, quæ solent coindicare affectiones. & si fiat à causa sicca, oculus minor est, si ab humida, maior. Hic duo examinanda sunt. Vnum, an verum sit in dilatatione pupillæ, res semper apparere minores. Alterum qua ratione id fiat. Circa primum non videtur admodum constare inter scriptores, quia omnes Gręci, post Galenum, dixerunt hoc esse signum latitudinis pupillę, vt res videantur minores, quam sint. Ex altera parte Galenus, & Auerroes huius signi non meminerunt; Præterea est ratio, quæ videtur demonstrare hoc minime verum esse, quia si, vt ait Aristoteles, myopes propter stricturam oculi uident res magnas, ut paruas, igitur ubi latior est oculus, deberet contrarium apparere. Præterea latitudo pupillæ fit ex multitudine, & crassitie humoris albuginei, qui ubi copiosior est, imagines uidentur maiores, ut in aqua crassa res uidentur maiores, quam in limpida, & pura; igitur, & authoritate Galeni, & rationibus, res apparent maiores in latitudine pupillæ. In hoc puto omnino tenendum esse, in latitudine pupillæ non semper, sed sępe res uisas apparere minores. Sed dices, cur igitur Galenus, & Auerroes huius non meminerunt. Quia hoc non per se sequitur dilatationem pupillæ, sed per accidens; isti autem scriptores signa tantum essentialia commemorarunt. Quomodo uero per accidens sequatur hoc, uidendum est ex causa secundo examinata; circa quam inuenio diuersos esse medicos. Alij enim, ut Alzarauius, & alij, dixerunt, hoc contingere propter uisus debilitatem, quia habentes latas pupillas, consequenter habent uisum debilem, propter quem non possunt recte percipere rerum magnitudines. Sed hoc non probo, quia si ratione debilitatis hoc contingat, sane apparebit semper, ubi adest uisus imbecillitas, sed multos uidebitis captos debilitate uidendi, quibus hoc signum non adest, igitur clarum est, non ratione debilitatis uisus hoc contingere. Alij dixerunt, hoc fieri, quia in latitudine pupillæ spiritus sunt disgregati, & ideo non possunt referre iustas imagines rerum, sed maiores. sed neque hoc probo, quia spiritus disgregatio non efficit, ut res uideantur maiores, sed potius, ut non uideantur, uel obscurè. Nam si quis opponat uisum radijs solis, ita ut disgregentur spiritus, aut non uidebit,

aut sanè obscure. Præterea licet spiritus referant imagines ad oculum, tamen non fit ipsarum repreſentatio in spiritibus, sed in humore cryſtallino, vel tunica arachoide. In hac difficili quæstione ſum ego huius ſententiæ, ad hoc efficiendum duo concurrere, adſtrictionem oculi, & viſus debilitatem, adſtrictionem oculi, quia, qui laborant latitudine pupillæ, vt videant, conſtringunt oculos, ita vt hic ſemper ferè adſit conſtrictio oculi. eſt & viſus debilitas, quia ſpiritus nimium diſgregati ſunt, quomodo igitur fit, vt his duobus res videantur minores? quia, vt ſcriptum eſt à Galeno 7. de placitis quinto, ſolus viſus percipit rerum magnitudines, non tanquam obiectum proprium, ſed tamquam ſecundarium, quia oculus primum videt colorem, deinde magnitudinem rei coloratæ, vbi igitur viſus validus, & ſanus eſt, nec circa obiectum proprium, nec circa ſecundarium errat, & ſed colorem, & magnitudinem videt. vbi mediocriter offenſus eſt, & per locum anguſtum exit, atque operatur, non errat circa obiectum proprium, ſed circa ſecundarium, quia videt quidem colores, ſed & ob anguſtiam loci, & ob ſui debilitatem non uidet ſecundum obiectum nam vt myopes teſte Ariſtotele non uident rerum magnitudines, ſic quoque, qui habent pupillam latam, tum quia conſtringant oculos, tum ob uidendi debilitatem, non uident iuſtas rerum magnitudines, ſed tãtum colores; qui uero ualde ſunt offenſi uiſu, errant & in obiecto proprio, & in ſecundario.

Prognoſtica. Circa ſigna prognoſtica, dicebat Polemon in lib. de ſignis naturæ, eos qui habent a natura pupillas latas, neceſſario eſſe prauorum morum. Hippocrates uero 2. Prorhet. ait, latitudines pupillarum meliores eſſe ſuffuſionibus, cui ſententiæ ſimile quid dixit Auenzoar. lib. 1. trac. 8. cap. 7. ubi ait, dilatationem pupillæ, ſi negligatur, tranſire in cataractam, quaſi dicat, ſuffuſionem eſſe peiorem dilatione. Amplitudo pupillæ naturalis incurabilis eſt, ut ait Auicenna. Alſaharauius quoque tradit omnes eſſe incurabilis niſi qui ſunt, uel cum parua ægritudine, uel cum paruo dolore capitis, aut oculorum, uel ſine percuſſione, quaſi omnes ſint curabiles, qui ſunt ſine ægritudine capitis. Aetius uero uniuerſaliter dixit, affectum difficilem eſſe curatu, & ratio eſt, quia, ubi uuea tunica membranoſa ſemel diſſcinditur, difficulter reſtituitur, ait enim Hippocrates uulnera membranarum non coaleſcere. Duæ ſunt hic dubitationes, una, quomodo dixerim dilatetionem naturalem eſſe incurabilem, quia uidetur contrarium ſentire Hippocrates, qui ait, dilatationem pupillæ ſiue ſponte, id eſt naturaliter fiat, ſiue ex occaſione eſſe meliorem ſuffuſione. igitur ſi eſt curabilis, non uidetur melior. Præterea Auenzoar proponit puluerem, quem ait ſuccurrere

dilata-

dilatationi naturali. Altera dubitatio eſt, quomodo dixerimus dilatationem ex percuſſione eſſe incurabilem, quia Meſues tradit rationem curandi eam. Razes etiam dicit, ſi dilatatio fiat ex percuſſione, non eſt timendum, quia remouebitur. Auicennas etiam tradit curationem. Ad primam dubitationem dupliciter reſpondetur; primo, quod apud Hippocratem vox ſponte, non ſignificat naturaliter, vel preter naturam, ſed ex occaſione, ſignificat cauſas externas primitiuas, ſponte vero cauſas internas, & occultas; nam hæc vox αὐτόμαται ſignificat ea, quę fiūt ſine cauſa apparente, & manifeſta, ita vt quamquam dicat, dilatationes ſiue ſponte ſiue ex occaſione fiant, meliores eſſe, non intelligat eas, quæ fiunt ab ortu. Altera reſponſio eſt, quod licet concedamus apud Hippocratem hāc vocem, ſponte, ſignificare natiuam affectionem, dicemus tamē, hanc eſſe meliorem ſuffuſione, quia licet incurabilis ſit, habet tamen ex aliud, quod nō habent ſuffuſiones, quia non prorſus tollit viſum, vt illæ. Ad ſecundam dubitationem reſpondendum eſt, quod dixit Alzarauius, percuſſionem, quę facit dilatationem duplicem eſſe poſſe, vehementē, & recentem, vel non vehementem, & antiquam: ſi fuerit vehemens, & malum inueteratum, incurabile eſt, quia membranę diſciſſæ non cœleſcunt: ſin uero percuſſio fuerit debilis, & malum non ſit inueteratum, curabile eſt, atq; de iſta dilatatione loquuntur Auicenna, Meſues, & Razes, quando curationem tradunt. Sed quid ad Auenzoar, quem diximus tradere puluerem idoneum contra dilatationem naturalem. Dico, credendum eſſe experimentis, ita tamen, vt etiam nō fallant nos: nam poteſt quidem aliquis puluis reperiri, qui auxilietur quoquo modo, qui ſuccurrat, vt impedimentū non ſit adeo graue, ſed quod poſſit omnino curare hanc dilatationem, difficile eſt creditu, & ideo Auenzoar intellexerit aliquo pacto, non quod omnino curet.

In curatione huius affectionis communis ſcopus eſt, vt omnino tollatur, vt ſcilicet reſtituatur conformatio oculi, ſed quia hoc obteneri nequaquam poteſt, niſi auferantur cauſæ, ideo inſurgunt ſcopi, harum tollendarum. Cauſæ autem diuerſæ ſunt, itaque diuerſa eſſe debet curatio. Diuerſitas cauſarum in duobus poſita eſt, in humido, ſcilicet nimio, & ſicco. Igitur primo, pro curatione cauſæ, humidæ, victus erit inſtituendus, qui exiccet, & attenuet, vt inſtituimus etiam in aliis affectibus oculorum, qui fiunt à cauſa humida: præſertim vero confert ieiunare multum, abſtinere à potu vini, deambulandum lentè in locis vmbroſis; fugienda nimia lux, quia vt opaca congregant, & conſtringunt, ſic lucida dilatant magis. laudat præ cæteris Auicenna ius cicerum cum oleo ſeſamino. *Curatio.*

Quod ad aliam curationem pertinet, Greci omnes nulla habita distinctione, statim veniunt ad venę sectionem, nisi tamen quid impediat. Arabes vero habent aliquas distinctiones, veluti si abundet sanguis, aut si humores morbũ facientes sint sanguini permixti, quasi vbi sanguis non superabundet, vel humores non sint permixti, non sit mittendus sanguis. Mea vero sententia est, quod cum latitudinis pupillæ duplex sit causa, alia coniuncta, alia non coniuncta, vtraque tollenda est, sed diuersis instrumentis, coniuncta quidem exiccantibus, & resoluentibus, non coniuncta vero, i. quę morbum fouet per reuulsoria auxilia, inter quę primum locum habet sanguinis missio; ergo vt tueamur authoritatem Græcorum, dicendum est, statim esse deueniendum ad sectionem venę, non vt auxilium causę coniunctę, sed vt auxilium reuulsorium. Arabes vero videntur tantum respexisse causam coniunctam, s. materiam ipsam, quę si sit sanguinea, est euacuanda sanguinis missione. igitur consulo, vt consideratis considerandis, veniat sad venę sectionem, quę fieri debet, si corpus sit plenum, primo à basilica interiore, si vero non plenũ, à cephalica. Quod si sectio venę impediatur, erit recurrẽdum ad cucurbitulas cum scarificatione, ad hirudines, ad frictiones, ligaturas, acres clysteres, qui reuellunt, & reuocant humoris impetum. Ego hirudines pręsertim, trib. quatuor ue dieb. singulo mane post aures adhibere soleo, extracta vna, vel altera sanguinis vncia. Postquam vero certi fueritis de sanguinis missione, lenita prius aluo, humores preparabitis, deinde expurgabitis, vel pilulis cochijs, vel lucis, uel aggregatiuis, uel alzajaret, vel aureis igitur eadem rationem tentabitis purgare humores in hoc casu, vt in alijs morbis ab humore.

Circa purgationem est controuersia, an debeat esse frequens, an secus. Razes 9. ad Almansorem, scribit continuandam esse purgationem. Auicenna ex aduerso mandat, ut fugiantur continuæ purgationes, quia virtutem imminuunt, & simul humores, quos non deberẽt, euacuant. Tolletis uos hanc controuersiam ex Celso; Is enim dicebat, interposito tempore aluum esse soluendam, vt materia ab oculis ad infernas partes auertatur: Hoc autem interpositum tempus Auicennas definit 10. diebus, quasi debeat medicus decima quoq; die, uel pilulis, uel alio quopiam medicamento soluere aluum. Atq; ita etiam intelligendus est Razes, ut purgationem nõ quotidie, nec altera, aut tertia quaq; die, sed decima tantum continuandam esse uoluerit. Purgato uniuerso corpore, caput deinde priuatim est expurgandum ijs, quę per nasum, per palatum humores euacuant. Factis purgationibus, descendendum ad localia, inter quę primo laudatur aqua marina, ut ea hyeme, calida: æstate, frigida sæpe abluantur

oculi, & facies; quę aqua si non habeatur, ducet Scribonius quomodo parari debeat, laudat quoq; ablutionem faciei ex posca, aceto, & aqua. Sed circa hæc, tria uobis notanda sunt, unum, quod obseruandum uult Aetius, ut adhibeantur medicamenta localia, quæ subadstringunt, non quæ uehementer, quia quę uehementer adstringunt, & acria sunt, duo mala pariunt, unum quod nimis stringendo diuellunt tunicam, alterum, quod dolorem faciunt, & doloris ratione nouas ad oculos trahunt materias. Ea uero, quę subadstringunt, sunt rosa, nardus, crocus, pompholix, spodium. Secundum est, quod adnotauit Auenzoar, ut scilicet sexus ratio habeatur, quia leuiora medicamenta conueniunt, & pueris, & mulieribus: maiora, & uehementiora sustinent, senes, & uiri. Tertium est, vt caueantur medicamenta summe refrigerantia, quia dicebat Galenus 3. Meth. cap. 2. se uidisse ex immodico opij usu suffusiones, & pupillarum dilatationes factas.

Accipite medicamentum, quo soleo ipse uti fœliciter in hoc morbo, quoq; promiscuè utor, & in fœminis, & in uiris. R. gummi arabici, thutiæ, sanguinis drac. tragaganthi anà unc. s. boli arm. unc. j. sem. lini sem. cydoniorum, croci anà drac. ij. succi cort. granat. unc. iij. aquæ ros. lib. j. macerentur omnia in cinere tepido per noctem, deinde bulliant media hora, post diligenter fiat colatura, & hac utamini mane, & uesperi, guttas oculis instillando. Si fiat malum a siccitate, eadem ratione incedendum erit in curanda hac affectione, quam monstrauimus in alijs affectibus ex siccitate: quamquam Haly scribat raro contingere hanc affectionem, & quando contingit, difficillimam curatu esse. Si fiat dilatatio ex percussione, uidendum est, an fuerit magna percussio, & an periculum sit futuræ inflammationis; tunc enim statim utendum tenuissimo uictu, abstinendum à uino, & inchoanda curatio a sanguinis missione ex cephalica, deinde ueniendum est ad medicamenta, secundum Razem, & Auicennam, quæ repercutiunt, ut est emplasma ex farina hordei, fabę, ex folijs plātaginis, rosarum. Practicantes aliqui laudant, ut statim folia scariolæ apponantur oculo affecto, & dicunt, se esse expertos, quod concedo facile. Volo uos animaduertere, in alijs percussionibus medicos numquam in principio uti repercutientibus, & summa ratione, quia hęc humorem, qui ex plaga ad partem accurrit, compingunt magis & efficiūt, ut putrescat; in oculis uero semper utuntur repercutiētib. duab. rationib. Prima est, quia in oculo, & pręsertim tunica vuea, non potest colligi sanguis, ita ut compingatur, & putrescat, alia ratio est, quia oculus, ob sensus acrimoniam, ex percussione uehementissimos dolores sustinet, post quos fit attractio humorum nouorum, vnde vt dolores

vitentur,vt materia fluens repellatur a parte nobiliſſima,iure mandant,medici,ſtatim reuellentia eſſe adhibenda. Poſtquam deueniendum eſt ad reſoluentia,& primo a tenerioribus incipiendum; vt eſt oleum violarum cum vitello oui,ego ſoleo curare,vt aſſetur modicè vitellus,deinde cum oleo uiol.in mortario fiat linimentũ molle. Lac etiam tepidum inſtillatum reſoluit moderatè. A leuioribus ad valentiora pedetentim veniendum, vnde poſt prędicta,ſanguis turturum calens,optimus eſt,vel columborum. Poſtea veniendum ad collyria ex melle,& fellibus. Atque hæc eſt abſoluta curatio dilatationis pupillæ.

De corneæ affectibus, albuginei, ac nebulis. Cap. 9.

POſt tunicam vueam poſita eſt a natura alia,quę a Græcis κερατοειδὴς, a Latinis cornea vocata eſt. Meletius in lib. de natura hominis, voluit finem naturæ in fabricanda hac tunica,fuiſſe, vt ſtringatur orificium vueæ,& vt ſit veluti quoddam ſepimentum, aut vallum, quod contineat ne humor albugineus effluat. Galenus,& alij addunt alium viſum, ne ſcilicet aer ambiens ſtatim humores tentaret, atque ita viſum offenderet, cryſtallino offenſo: vtcumq; ſit,natura coacta eſt,hanc tunicam fabricare duram,& ſolidam,ſed quia ratione ſoliditatis potuiſſet impedire,ne ſpiritus extra prodirent,neue lumen reciperetur, eadem natura ante foramen vueæ fecit hanc tunicam tenuiſſimam,lucidiſſimam, ita vt nõ impediat neq; ſpirituum exitum,neq; lucis receptionem, inſtar laternæ cuiuſdam. Vbicũq; igitur hęc tunica ita offenſa eſt,vt viſio lœdatur, id euenit ob ſubſtãtiam,aut luciditatem ipſius vitiatam. Et notate, me tantum mẽtionem facere horum duum morbi generũ, quia etſi cornea tunica alios plurimos morbos ſuſtineat,pręſertim qua parte totum oculum veſtit,tamen nolo ego eos omnes tractare,partim quia eſt res potius chirurgica,tractare vlcera, & tumores oc lorũ, tum quia tempus anguſtum eſt,& propero ad tractationem aliarum rerum,tum quia intellectis his,poteritis & alios intelligere. Vitiatur igitur corneę ſubſtantia,vel quia humectatur,& craſſeſit,quia amittitur teneritas,vel quia exiccatur,ſeu corrugatur,& induratur. Luciditas vero eiuſdem vitiatur,quoniã alienos colores ſuſcipit; vbi hac in parte tunica cornea humecta, & craſſior redditur, inducitur viſus hebetudo, vt ait Galenus, & omnia videntur tamquam per fumum,

&

& nebulam quandam. si uero corrugatur, aut exiccatur, fit morbus dictus à Græcis. ῥίσωσις seu ῥυτίδωσις. Si uero duratur, fit etiam uitium innominatum. Sed in omnibus his uisus interdũm prorsus aufertur, interdum ualde minuitur. Inter has affectiones adnumero eas, quæ albugines appellatæ sunt. est enim albugo macula quædã, quæ in cornea ante pupillam fit, quæque sæpe profus occœcat homines. Si luciditas offendatur, ut dixi, fit impedimentum uisus, quia alieni in hanc partem inducuntur colores, impedientes perfectum uisum, quia omnia uidentur colorata eo coloris genere, cuius est materia infixa illi parti, ut dicebat Galenus contingere in arquato, & cuiusmodi dicunt quidam apparere in affectióne ab Arabibus uocata seben. Sed tametsi dixerit Galenus in ictericis omnia apparere flaua, non est tamen perpetuũ, immo ego plurimos curaui, sed paucos uidi huiusmodi. Sed dices, cur isti affectus non habent propria nomina? Quia non sunt propria corneæ, nisi dicamus sub nomine nebularum esse comprehensa, & ego sum huius sententiæ, panum oculorum apud Barbaros complecti fere omnes huiusmodi ægritudines.

Causæ crassefactionis, & humectationis nullę alię sunt, nisi humores crassi, & uiscidi, qui mittuntur ad hanc partem, & ibi figuntur unde omnes illæ occasiones, quæ faciunt destillationes, faciunt, & hos morbos, ut mora sub sole, crapulæ, prominentia oculorum. Causæ uero siccitatis, seu corrugationis sunt multę, sed præsertim ętas senilis, quia hic morbus proprius fere est senum, similiter labores, seu ægritudines capitis ex siccitate, ut inflammationes magnę. Causæ uero indurationis sunt uehementer refrigerantia, unde iure dicebat Galenus, se non raro uidisse homines ex immodico opij usu fuisse occœcatos, & quia recensui albugines inter has ægritudines, causę harum sunt duę potissimum, uel cicatrix derelicta ab ulcere, quæ ungula interdum uocata est, quamquam ungula sit aliud morbi genus: altera causa est pituita torrefacta, & indurata in cornea. Causę uariorum colorum sũt uarij humores, & hinc, fit, ut si sanguis sit, omnia rubeã appareant, ut in seben. Si uero flaua bilis, flaua, si melancholia, liuida, aut nigra, sed raro cõtingit, ut uel sanguis, uel humor melancholicus in hac parte figatur, quia cornea hac in parte tenuissima est, unde uel nullæ, uel insensibiles propemodum adsunt uenę, & sanguis difficulter potest congregari; humor uero melancholicus, crassus, & terrestris, difficulter decurrit ad hanc partem. *Causæ.*

Iste affectus fere oculis ipsis cognoscitur, quia si hæc tunica sit uel humectata, uel crassefacta, primo inspiciẽti appareat ueluti quædam superficiaria nebula, deinde etiam ipsimet ægri referunt, se res uidere ueluti per nebulam, & fumum, quare debetis, & oculos intue *Signa.*

ri, &

ri,& ęgrum percunctari. Cognoſcitur corrugatio ex ętate, quia vt dixi, hic morbus ſenilis eſt, ex præcedentibus etiam, veluti ſi præceſſerũt morbi feruidi,& exiccatorij: ad hæc ſi nulla alia ſigna adſint. Si vero malum factum ſit ex frigido, vſus erit æger rebus frigidiſſimis, oculus frigidus apparebit,& aer frigidior hoc oſtendere poterit. Signa vero, quibus cognoſcuntur vitia ex humiditate partium, habentur ex ipſa medici inſpectione, partim ex relatione ægri, quia videt interdum flaua, interdum nigra interdum ſanguinea.

Prognoſtica. Prognoſtica ſunt, quod corrugatio oculorum numquam curatur, & præſertim, quæ fit ratione ætatis: vnde dicebat Ariſtoteles, quod ſi ſenex acciperet oculum iuuenis, videret, vt iuuenis; quamquam hæc Philoſophi ſententia falſa eſt, quia non ſemper vitium videndi fit ratione inſtrumenti, ſed vt plurimum ratione facultatis viſoriæ, ita vt etiamſi tradatis oculum iuuenis ſeni, tamen non videbit, vt iuuenis. Dura hæc tunica vbi fit,& præſertim ex vſu vehementis frigidi incurabilis eſt,& ipſi idem cõtingit, quod cryſtallo, quia vbi aqua ſemel in cryſtallum conuerſa eſt, vehementiſſimo frigore nõ poteſt diſſolui, vt ait Ariſtoteles 4. Met. Albugines etiam ex cicatrice non ſanantur: cęterum ſi malum fiat ex humoribus, & ſit recens, curari poteſt.

Curatio. Eſt vero curationis totius ſumma, vt omnia impedimenta auferantur, quæ non poſſunt neque fœliciter, neq; facile auferri, niſi prius remoueatur fluxus nouæ materiæ ad oculum; igitur inſtituto tenui victu,& vini abſtinentia, deueniendum eſt ad euacuandos humores eo modo, quo iam dixi, vt primo euacuetur corpus, deinde caput, per medicamenta ſoluentia, per nares, per palatum, quo in caſu cauterium in nuca factum prodeſt,& decoctum ſarſæ, vt docui, quia attenuat,& exiccat humores. Quidam omnino prohibent ſanguinis miſſionem; ego vero, ſi plenitudo adſit,& pręſertim in capite, laudo, & potiſſimum à vena cephalica. Poſt hęc veniendum ad localia, quæ primo debent eſſe lenia, deinde grauiora. Alzarauius laudauit liquamen gallinę cum butiro,& vino, ego vero ſoleo ſumere radicẽ chelidoniæ,& aqua vitæ diligenter abluere, deinde piſtare, demum per colum tranſmittere, atque eum liquorem guttatim inſtillare oculo patienti; & expertus ſum recentes panos oculorum deteri. Alijs etiam duobus vtor, tartaro vini maluatici in tenuiſſimum puluerem redacto, qui inſperſus oculo deterit panum. alterum eſt theriaca cum vino maluatico, nam eliquo eam in vino maluatico, atq; per pannum ſubtiliſſimum tranſcolo,& infundo oculo patienti. Atque hæc de affectibus corneæ.

De ophthalmia, seu lippitudine. Cap. II.

SVmma oculi pars a natura vestita fuit tunica quadam quæ adnata a medicis omnibus dicta est, a nonnullis etiam coniuncta, quæ etsi circumuestiat totum oculum, attamen qua parte pupilla est, eam non ambit. Hęc, quia magis exposita est externis iniuriis, iccirco plurimos sustinet affectus, inter quos præcipuus, & omnium frequentissimus est is, qui a Græcis ὀφθαλμία, a Barbaris obtalmia dictus est. Latini modo dolorem, modo inflammationem oculorum, modo lippitudinem dicunt. Sed authores hoc nomē lippitudinis, & lippi, non semper de ophthalmia dicunt, sed sępe lippos dixerunt eos, qui oculos lachrymosos gerunt, ut Horatius de seipso, Hanc passionem omnes fere medici fusissime tractarunt. Vnus Auēzoar uidetur ieiunus fuisse, nec causam satis intelligo. Celsus lib. 6. c. 6. definit hanc affectionem quatuor nominibus, dolore, tumore, pituita, & lachryma, per pituitam intelligēs crassam illam materiam, quæ adhæret palpebris, & oculo, & lema interdum uocatur; per lachrymam intelligit humorem fluidum, & tenuem, qui per genas excurrit. Distinctius, et breuius definiuit Galenus 4. de med. loc. ca. 4. quem imitati sunt fere omnes alij, inquiens, ophthalmiam esse inflā mationem tunicæ oculorum adnatę. Sed notate, quod idem Galenus docuit 2. ad Glauc. inflammationem omnem duplicem esse, aliā humidam, in qua s. copia humorum apparet, aliam aridam, in qua omnino humor paucus, aut nullus apparet humidam uidetur appellasse simpliciter ophtalmiam, siccam uero ξηροφθαλμίαν: tamen frequēter sub nomine ophthalmiæ utraq; continetur. Rursus ophthalmia duplex habetur apud Galenum, et omnes Gręcos: alia, quæ fit a causis internis, et propria ophtahlmia dicta est. Altera a causis externis, et hæc non ophthalmia, sed τάραξις, seu turbatio appellata est. Auicenna sequax Galeni, et Gręcorum, dixit, ophthalmiam duplicem, esse, ueram, et non ueram, sed similem uerę. Veram dixerunt Arabes, quam Græci ophtalmiam uocant; non ueram, quam Græci taraxin dicunt, nā et ipsi hanc uocant turbationem, seu uacillationem. Ophthalmiam ueram Gręcorum, et Arabum, Aetius, et alij distinxerūt in duas, unam nominarūt superficiariam, alteram profundam, seu alio nomine χύμωσιν. Superficiariam, in qua calor, dolor, et tumor adsunt; profundam, in qua præter hæc, etiam palpebræ sunt inuersæ, ualde rubeæ, et fere exulceratæ nos dicere possumus paruam, et magnam;

omnem uero esse inflammationem tunicæ oculorum adnatę. Quis vero sit modus generationis huius affectus explicauerunt multi, sed appositissime, meo iudicio, Cassius medicus, 66. probl. med. quo in loco dicebat, quod cum humores in meatibus oculi figuntur, obstruunt, & calorem intro coercent, calor cohibitus, exardescit, cum perspirare non possit: atque ita, vel immediate oculū inflammat, vel primo humores torret, hi vero torrefacti inflammant membranas, hinc ophtalmia. Ex quibus perfectum esse potest, hunc morbū esse in magnitudine, in intemperie, & continui solutionem; nam Galenus lib. de diff. morb. dicebat, in omni inflammatione semper hæc tria morborum genera copulari. Locus affectus nullus alius est, quam ipsa tunica adnata. Sed nonne in ophtalmia visus etiam impeditur? qui fit igitur, vt locus affectus sit tunica adnata, quę visui efficiundo nullum præstat adiumentum? Dico, in ophthalmia lædi visum, sed per accidens, non per se, hoc modo; quia hac inflammata tunica, fit dolor, & calor magnus in oculo, a calore, & dolore fit attractio humorum ad oculum: humores illi attracti dispersi per oculum conturbant humores, & spiritus, hi autem conturbati necessario visum oblædunt: itaque quamquam sit locus affectus ipsa adnata tunica, per accidens tamen læsis aliis oculi partibus, cooffenditur visus. Quod autem in ophthalmia humores, & spiritus sint cōturbati, testis est Alexander, testis est Razes; Alexander quidē quia ipse 2. probl. 42. dicebat, ophthalmiam ideo cōtagiosam esse, quia spiritus contaminati sunt, qui cum tangant oculos sanos, inficiunt ipsos. Sic quoque Rabby Moyses 24. aph. part. ex sententia Galeni lib. de motibus, qui liber a nobis desideratur, dicebat, qui primum videt ophthalmia, aut conturbatione laborantem, statim ipsi oculum conturbari, quod si adhuc attente inspiciat, non solum conturbari, verumetiam ophthalmiam contrahere. Ratio etiam attestatur, humores, & spiritus perturbari, quia si fit attractio humorum per vniuersum oculum, necessario illi miscentur & humoribus oculorum, & spiritibus, per oculum dispersis: commixti necessario turbant, & hoc est, quod Hipp. in lib. de locis in homine dicebat, ob humores influentes visum fieri μαρμαρυγώδη, i. apparere scintillas in oculo, atque etiam acumen videndi perdi. Sed quæretis, quæ sit vera ratio, cur ita faciliter oculus contrahat has affectiones: nulla alia est potior, quam Aristotelis 7. probl. sect. vltimo, & Alexandri 1. probl. 35. qui dicunt, oculos esse humidos, molles, εὐπαθεῖς seu passibiles, atque etiam mobilissimos, & ratione mobilitatis fieri, vt facile contagia suscipiantur ab oculis affectis.

Causæ Causæ ophthalmiæ veræ omnes sunt internæ, atque hæ, vel in ipsa tunica gignuntur, vel manant aliunde ad ipsum. In ipsa tunica-

ca

ea ſunt cauſæ, quando totum corpus plenum eſt, & conſequenter repletum eſt caput, & oculus, cuius repletionis merito fit tumor, rubor,& calor. Si aliunde veniant cauſæ, vel ſunt humores viſcidi,& craſſi, vel tenues,& corrodentes,atque etiam poſſunt eſſe flatus,qui partim corrodendo, partim extendendo, faciunt hunc affectum. Partes vero, à quibus cauſæ hæ ad oculos manant, ſunt vel caput, vel iecur; vel totum corpus. Viæ, per quas veniunt ad oculos, ſunt aut venæ, aut arteriæ, aut vtraque, atque iſtæ, vel intra cranium exiſtentes, vel extra. Atque hæ ſunt cauſæ internæ ophtalmię uerę. Dubium eſt, an omnes humores, & vapores poſſint facere hunc morbum. Ex vna parte videtur ratio perſuadere, ſolum fieri ophtalmiam à cauſa calida,quia eſt morb. calidus, & adeſt rubor, quę atteſtantur caliditati:qua ratione impulſi Arabes quidam dixerunt, ophtalmiam eſſe apoſtema calidum oculorum, quę ſententia uidetur etiam fuiſſe illius authoris,qui edidit librum de oculis ſub nomine Galeni. Ex altera parte eſt Auicenna,& Galenus 13. Meth. qui videntur in ea ſententia fuiſſe, omnes humores poſſe facere ophtalmiam. Dicendum eſt pro reſolutione, omnes humores poſſe efficere morbum hunc,ſed diuerſimode,quia inflammationem magnam,faciunt humores calidi frequentius, remiſſam vero poſſunt facere frigidi, ſed non ſoli,quia ſemper in hoc morbo iunguntur frigilis calidi, & hinc eſt, quod ſemper adeſt aliquis rubor,& color, etiam ſi fiat ex frigidis humoribus. Cur vero humores frigidi non poſſunt ſoli facere ophtalmiam,ratio eſt, quia hi difficulter in anguſtum locum poſſunt congregari, & ſi congregentur non poſſunt incaleſcere,& ideo nequeunt ophtalmiam facere. Ophtalmię non veræ cauſę omnes externę ſunt, & primitiuę, non quod ad efficiendam hanc inflammationem,conueniant ſolum cauſę primitiuę, quia conueniunt etiam humores, & flatus. ſed quod cauſę, quę mouent humores, & flatus, ſunt ſolum primitiuę: uerum quidem eſt, humres motos vt plurimum eſſe ſanguinem, & vapores,quia hic humor facile mouetur, ſimiliter & flatus, & ſicuti facile mouentur ad oculum, ita quoque faciliter recedunt. ſed nõne etiam humor bilioſus facile mouetur,& recedit? dico hoc verum eſſe,ſed ſua acrimonia pertundit oculum,& arrodit: ex quo fit,vt noui humores ad ipſum trahantur, qui poſtmodum veram inflammationem efficiunt,& hoc eſt,quod ait Auicenna, ſępe ex non vera inflammatione fieri veram. Iam vero cauſę primitiuę multę numeratę ſunt à Gręcis, & Arabibus, ſol, ſeu ſolis calor, dolor capitis aduſtiuus,febris ardens, balneum calidum,puluis, & fumus, qui cum ſua acredine mordeant oculum,facile prębent occaſionem gignendę ophtalmię. Hoc idem efficere puto uapores marinos:

quoniam Caſſius med.13.prob. med. dicebat piſcatores facile tentari pterygio,quia vapores marini,cum acres ſint, corrodunt oculos,ex quo inflammantur,exulcerantur,& tandem etiam fit vnguis, Inter eaſdem cauſas eſt quoq; frigus conſtrictiuum, percuſſiones capitis,venti procelloſi,ebrietas,veneris vſus,addit Paulus, & oleum. Cur vero oleum,ſi tangat oculum, faciat ophthalmiam, puto hanc eſſe potiſſimam cauſam,quia oculo facile adhæreſcit, & tenaciter, vnde cum elui non poſſit, obſtruit, facta obſtructione, calor oculi intus cohibetur, atque ita cohibitus poſtmodum exardeſcit, & inflammat. Hippocrates lib.de aere aquis,& loc. adnumerat etiam regiones,vbi ſcribit,eos qui habitant regiones auſtrales, & calidas, facilè tentari hoc morbo,& tentatos facile curari: habitatores vero plagę ſeptentrionalis, & frigidæ difficulter tentari ophthalmia, & tentatos difficulter curari, quam ſententiam ſecuti ſunt Razes, & Rabby Moyſes,4.aph.vbi ex ſententia cuiuſdam Teminij, dicebat,eos qui habitant regiones calidas, obnoxios eſſe ophthalmiæ, qui vero frigidas, minus. Sed cur hoc contingit? Auicenna non minor philoſophus, quam medicus cauſam attulit inquiens. ſub cœlo calido capita repleta eſſe humoribus, qui calore ambientis colliquati,decurrunt ad oculos,atque ibi contenti, faciunt inflammationem, quæ poſtmodum faciliter curatur, primo ob raritatem corporis, ob quam tranſpirant faciliter humores, & diſſipantur, deinde quia iſti habent aluum fluidam; dicebat enim Hippocr. in aph. quod quicunque ophthalmia tẽtati, ſunt, ſi ſuperuenerit alui fluor, liberantur. In frigida porro regione fiunt difficulter, quia quamquam adſint humores in capite,tamen congelati,ſunt immobiles,ob quod non poſſunt excurrere ad oculos,ſed ſi aliquando excurrant,& frigore,& denſitate cutis fit,vt non poſſint facile, neque cito humores illi diſſipari,& expirare.Hippocrates 3.aph. & lib. de aere,aquis,& loc.adnumerat conſtitutiones temporum,& anni tempora inter has cauſas,ſimiliter Ariſtoteles ſect. prima, problem. & Auicennas.

Circa cauſas ophthalmiæ tria ſunt quæſita ſcitu digna duo propoſita a Caſſio, vnum ab Alexandro. quærit Caſſius prob. 16. cur æſtate potiſſimum fiant ophthalmiæ, id quod etiam dictum eſt ab Hippocrate 3. aph. & cauſa quæſiti eſt, quia tempus æſtiuum calidum, & ſiccum eſt,propter quod omnis videtur ablata occaſio fluxionis oculorum, reſpondet,cauſam eſſe ſplendorem, ipſius ſolis, & luciditatem aeris,eo quod tempore æſtiuo ſol maxime ſplendens & aer maxime lucidus exiſtens diſgregant humores,& ſpiritus oculorum,& ita præbent cauſam ophthalmiæ, ſed hæc ratio mihi non ſatisfacit, primo quia ſæpe etiam heyme aer lucidus eſt, & ſolis lumen

men

men noxium, vnde deberet etiam hyeme interdum fieri hic morbus ratione splendoris solis, & luciditatis aeris, æque enim splendet sol hyeme, atque æstate. secundo non placet, quia si noceret solis splendor, quia disgregat humores, & spiritus, deberet potius visus operationem impedire, & turbare, nam non videmus, quod æstate ob splendorem magis offendatur visus, quam hyeme. tertio non placet, quia qui intuentur solem splendidissimum, aut niuem, patiuntur quidem visu, propter spirituum disgregationem factam a lumine solis, vel niuis luciditate, sed non patiuntur ophthalmiam. Itaque non videtur sana hæc sententia Cassij. Dicendum igitur est, æstate, vt ait Hippocrates, fieri ophthalmias, nō per se, sed per aliud quia, s. vere replentur capita, æstate humores contenti ab ambientis caliditate eliquantur, & fluunt ad oculos, atque ita fit, vt æstate fiant lippitudines, atque hæc fuit sententia Galeni 3. aph. 20. vbi ait, veram esse sententiam Hippocratis, quod lippitudines fiant æstate repleto capite. Secundum quęsitum Cassij est, cur interdum in ophthalmia, si fiat febris, soluitur morbus, interdum vero magis exacerbatur, cuius euentus tradit hanc causam, & bene, quod febris, quæ superuenit, vel est mediocris, vel vehemens, si mediocris, rarefaciendo, & exiccando soluit ophthalmiam: si vero vehemens, & vaporibus acribus, et magnitudine caloris non solum non soluit lippitudinem, verumetiam auget: addit et aliam causam, sed obscuram, cuius, vt existimo, hic sensus est, quod febris interdum exiccat humores, eo quod non sunt multi, interdum uero magis infarcit, quia et humores sunt multi, et caput plenum est. Tertium quæsitum est Alexandri 2. lib. prob. 104. cur magna ex parte pestem pręcedat lippitudo? reddit causam, eo quod in peste spiritus sunt contaminati, qui suapte natura feruntur in caput, et deinde in oculos, tum quia oculi trahunt ipsos suo motu, tum quia ob passibilitatem facile recipiunt spiritus ingruentes; unde spiritus commaculati existentes in oculis, inficiunt ipsos, et causam prębent ophthalmię. Sed, pace huius magni viri, hęc ratio mihi non satisfacit: primo, quia fomes ipsius pestis est potius in humoribus, quam in spiritibus, dico potius, quia non nego, quin interdum pestis fomes sit in spiritibus, qui tempore pestis statim iugulant homines, ita vt non sit locus gignendę ophthalmię: Si igitur fomes pestis est in humoribus, non sequitur, spiritus venenatos debere inficere oculos. Præterea dato etiam, quod spiritus in omni peste uenenentur, tamen qui ad oculos perueniunt, non sunt vitales, sed animales. tertio dato etiam, quod animales uenenentur à uitalibus, necessario prius debebit fieri pestis, quam ophthalmia, quia si primum uenenentur spiritus uitales in peste, ut ęquum est, prius

cor

cor ipſum tentabitur, quam oculi, vnde præcedet peſtis ophthalmiam, non autem ophtalmia peſtem. Igitur videtur mihi dicendum eſſe, cum hoc contingat non ſemper, ſed magna ex parte, vt dicit Alexander, fieri ſolum, quando peſtis habet primariam originem ex ſanguinis ebullitione, quia in hac antequam contrahatur magnus ille gradus putredinis, & veneni, ſanguis prius ebullit vnde vapores multi feruidi, & acres feruntur ad caput, & oculos, quos ob feruorem inflammant, & ophtalmiam faciunt atq; ideo in morbillis, in variolis, quæ ſunt genera peſtis nam Razes hæc enumerat inter peſtes, ſemper videbitis, antequam adueniant, oculos inflammari; & hoc eſt fere perpetuum. Differentiæ ophtalmiæ multæ ſunt, & à varijs locis capiuntur, primo à materia ipſa, quæ vel eſt vaporoſa, vel humoralis, & ſi humoralis, vel ſanguinea, vel pituitoſa, vel bilioſa, vel melancholica. Capiuntur ſecundo à quantitate, quoniam dicunt medici, ophtalmiam aliam eſſe magnam, aliã paruam aliam a paruo tumore, aliam cum magno, modo vehementem, modo remiſſam, modo continuam, modo diſcretam, ſeu vt dicit Auicenna, modo periodicam. Tertio à qualitate, nam dicit Auicennas, ophtalmiam aliam eſſe calidam, aliam frigidam, aliam rubeam magis, aliam minus, aliam benignam, aliam vero malignã Capiuntur etiam à tempore, quia ophtalmia aut dicitur recens, aut antiqua, & Galenus 3. aph. 12. dicebat, aliam eſſe tabidam, aliam vero non tabidam. Sumuntur tandem à modo generationis, quia aliæ gignuntur per congeſtionem, aliæ per affluxum. Sed dices, cum dixerim alias eſſe periodicas, quę ſit opthalmiæ periodus? reſpondeo ex Galeno 2. de diff. feb. 11. ophtalmias fieri periodicas, vt & multos alios morbos, ratione qualitatis humoris, ex quo generatur eo quod ſi ex bile, periodus erit tertiana, ſi ex pituita, quotidiana; ſi ex melancholia, quartana. ſed aduertendum eſt, quod etiam Galenus ait, ſæpe interturbari has periodos ob humoris congeſti copiam: exempli gratia, ſi ſanguis bilioſus in magna quantitate congregetur, poteſt fieri periodus continua, ſeu quotidiana, licet ſit materia bilioſa. Signa ophtalmiæ generica ſecundum Razem 9. ad Almanſ. & ſecundum Galenum 4. de medic. com. ſecundum loc. 4. & lib. de totius morbi temp. hæc ſunt, tumor oculi, rubedo, ſeu mutatio albi ad rubrum, fluxus lacrymarum, dolor, qui, vt dicebat Auicenna interdum pungitiuus eſt, interdum vlceroſus, ſeu corroſiuus, interdum tenſiuus. Ariſtoteles 10. Ethicorum, cap. 3. vbi de voluptate agit, tradens exempla quædam, inquit, in ophtalmia omnia, quæ videntur, apparere alba, quaſi hoc etiam ſecundum nonnullos ſit ponendum inter ſigna generica ophtalmiæ. Sed falluntur hi, quia apud Ariſtotelem ſub nomine ophtalmiæ intelligitur

tur affectus oculorum, non inflammatio, & vt intellexistis, est affectus quidam in cornea, & humore albugineo, in quo omnia apparēt alba, quamuis etiam ophthalmia, quæ fit a pituita, vna cum copia lacrymarum habeat etiam hoc signum, quod omnia visa appareant alba.

Signa porro, quæ species ophthalmiæ distingunt, sunt hæc, quod ophthalmię non veræ indicia sint causę procatarticæ, præcipue si omnia accidentia sint leuia, & abeuntibus causis extrinsecis, abeāt quoque ipsa. Signa vero ophthalmiæ veræ, & magnæ, quæ a Græcis χύμωσις dicta est, sunt dolor magnus, tumor maxime rubeus, calor ingens, inuersio palpebrarum: interdum enim habent palpebras adeo inuersas, & tumentes, vt non possint oculum obtegere. Signa autē, quæ demonstrant veram ophthalmiam, sed non magnam, sunt duorum generum, alia indicant an fiat per affluxum, an per congestionem materiæ, & si per affluxū, per quas vias: alia vero demonstrant materiam ex qua fit inflammatio. Si cum ophtalmia iungatur nausea, vel vomitus, signum est fieri malum per affluxum à stomacho; si sit cum capitis dolore, & grauitate, argumentum est fieri per affluxum a capite, & quia hic affluxus potest esse per vasa, vel intra, vel extra cranium existentia, si venæ frontis, & faciei sint tumidę, vt dicit Razes, si venę oculorum sint plenæ, & ponderosæ, similiter si palpebrę sint plenæ, & graues, argumentum est, per affluxum fieri per venas extra cranium, addit Auicenna hoc magis innotescere, si arterię temporum vehementer pulsent: quod si nullum horum signorū adsit, sed cum ophthalmia sternutationes, & vt ait Paulus, pruritus narium, vel palati, argumento est ab affluxu fieri per vasa intra cranium existentia. Atque hæc sunt indicia ophthalmiæ per affluxum. Quod si fiat per congestionem, nullum horum signorum aderit, sed tumor tantum, dolor, calor, & lacrymę; Ad cognoscendam vero materiam facientem morbum, multa sunt indicia, & primo quædam cōmunia, quæ semper vobis erunt spectanda, vt aetas, regio, constitutio aeris, temperamentum corporis, ratio victus, vitæ studium, hæc etenim omnia, quando examinabitis, poteritis saltem magnas coniecturas consequi, quibus intelligatis materiam peccantem. Sed sunt pręter hæc alia argumenta, magis particularia. E. g. si sanguis faciat malū, totus oculus, & facies rubebunt, venæ amplę erunt. tumor grauis, materia fluens benigna, non admodum acris, nec mordax: addit Alfarauius, sonitum aurium, sed puto signum hoc potius conuenire in facta à flatu, & vaporibus. Si materia fuerit pituita, aut sanguis pituitosus color non admodum erit rubeus, sed potius subalbidus, grauitas magna, calor minor, minor etiā dolor, grauitas palpebra- Signa.

rum,

rum,& palpebræ nocte veluti quodam visco conglutinabuntur, ita vt difficulter possint dissolui. Sed dices, cur potius hoc contingit, vt noctu palpebræ conglutinentur. Huius tres sunt causæ, vna quia interdiu oculi mouentur,ex motu dissoluitur pituita,nocte vero quiescunt,& ratione quietis pituita congregatur,nec dissoluitur: Altera causa est,quod noctu pituita coquitur,& dum coquitur crassescit, atque tenacitatem quandam acquirit. Tertia est, quia noctu magis abundat humor, quam diu, vnde cum multus sit, & detentus, facile conglutinatur. Si fiat a bile,dolor erit mordax, pungens. similiter si fiat ab iecore bilioso;adhæc pauca aderit rubedo,& potius flauities lacrymæ fluentes tenues erunt. Si vero fiat a sanguine melanc holico,ait Auicennas,erit in oculo grauitas cū obfuscatione,parum glutinabuntur palpebræ,morbus erit contumax,& rebellis,oculus maxime siccus,nam tametsi flaua bilis sit etiam humor siccus, est tamē humidior oculus in hac,quam in melancholia:quia bilis sua acrimonia trahit alios humores ad oculos, qui ipsos humidos reddunt.

Quod si nulla p̄dicta signa adsint,&tamen oculus doleat,tumeat, extendatur,atque sonitus in auribus sit,argumento est non fieri ab humore,sed a flatu,seu a vapore, eo magis si ī oculo nulla appareat lacryma,quoniā in omni ophthalmia humorosa necessario aliquis humor apparet, sed in alia magis, in alia minus, maxime vero omnium in sanguinea, secundo loco in pituitosa, tertio in biliosa, postremo in melancholica. Quæret aliquis, an ex vrina possit haberi indicium,eo magis,quod Hippocrates 2. Prorrh. loquēs de lippitudine,dicebat,in affectibus oculorum maxime inspiciendas esse vrinas, Sed ex altera parte nullus est,qui hæc adnumeret. dicerem ego, signa ex vrina interdum haberi posse, sed non semper: haberi possunt, quando fit ab affluxu a partibus inferioribus, maxime a toto, quia iste affluxus fit per venas,& arterias;status autem venarum, & arteriarum maxime declaratur ex vrinis, ita vt iure dicat Hippocrates, in his ophthalmijs haberi posse signa ex vrinis. Verum secus est,si fiat ophthalmia per cōgestionem,vel per affluxum a capite,& hoc est,quod Galenus ait in com. prorrhetica multa esse adulterina, & interiecta,& notat illum authorem voluisse haberi signa capitis affecti ex urina,quod ait esse falsum. Habentur quidem interdum, sed non semper nec vt plurimum.

Prognostica. Circa prognostica, ait Razes, humidam ophthalmiam esse breuiorem sicca. Quę fiunt a causis extrinsecis omnes securissimæ sunt, secundo loco, quæ & ab intrinsecis, & ab extrinsecis, difficillimę omnium, quæ solummodo ab intrinsecis, inter quas sunt quidam gradus,quia, vt dicebat Razes, quæ fiunt a materia calida

&

& subtili, & sine lacrymis sunt, frequenter exercent, & onerare solent. dicebat enim Hippocrates in Coac. Præn. vbi dolor capitis copulatur ophthalmiæ, & lōgo tempore comitatur, ferè occoecare solere. Quę uero fiunt ab humoribus crassis, & uiscidis, non modo periculosæ non sunt, immo uero sæpe uisum exacuunt. Causam huius reddit Aristoteles 31. part. probl. 9. & Cassius probl. 18. quod sicuti medicamenta, quæ lacrymas cient, uisum exacuunt, quia humorem euacuant, qui uisum turbabat, ut cœpe, & allia. sic in his morbis euocantur humores, qui antea uisionē turbabant. dicit idem Hippocrates, ubi febris ophthalmiæ superuenit, liberat, quod pręcipue uerū est de ophthalmia facta à materia frigida, sicuti fere uerū est de omni, quod ubi alui fluxio superuenit, ophthalmiam soluit, ut dicebat idem Hipp. 6. aph. 17. Celsus lib. 6. cap. 6. dat plurima signa, quibus & futuros euentus intelligere, & prædicare possimus, sed hęc sunt præcipua, quod longa, sed sine periculo futura sit ualetudo, si lacryma sit multa, calida, pituita pauca, tumor modicus: econtrario, neq; longam valetudinem, neq; periculum vllum minatur, si simul lacryma, tumor, & crassa pituita cęperint, pituita sit alba, tumor non admodum durus.

Circa curationem huius affectus, quia sæpe male torquet oculos, partem nimirum, vt ait Plinius lib. vndecimo, corporis nostri præciosissimam, quæ lucis vsu distinguit mortem à vita, diligentes esse debetis, non solum, vt cognoscatis, verumetiam, vt statim succurratis. pulchrum sane est Oribasi præceptum 4. ad Eunapium, vbi dicit, cum inflammatio, & dolor oculos obsidet, si medicus adsit, facito, ut ipse medeatur, si non adsit, facito tu, ea quæ possis, quousque medicus accedat, ne quid deterius contingat: putauit author iste, tanti referre, vt statim præsidia adhibeantur, vt voluerit ægrum etiam seipsum curare. Curatio itaque duum generum erit, altera non veræ ophthalmiæ, altera veræ. Curationem non veræ conueniunt omnes facillimam esse, neque tamen negligendam, nimirum quæ tota posita sit in causarum extrinsecarum abolitione, nam nisi huiusmodi causæ primitiuæ sublatæ sint, frustratorium erit omne medici studium. Debetis itaque primo omnes causas primitiuas amputare, deinde, si sublatis causis, adhuc maneant vestigia, confugiendum est ad alia, & primo memoria tenendum, quod scriptum est ex sententia Archigenis apud Galenum 4. de med. loc. 4. & quod in omni ophthalmia seu vera, seu non vera, aptatur, nempe, vt cibi, & potus paucitas, aquæ potus, abstinentia veneris, & alui lubricitas semper obseruentur. Atque hæc *Curatio.*

omnia,& vtilia,& necessaria sunt. Quod si morbus factus sit ex adustione capitis a sole, vult Aetius, vt plurimum potet æger, ad conciliandum somnum,& ad coquendam inflammationem. Ad hęc aqua rosarum cum camphora, vel sola, lac mulieris iuuenis instillatum conuenit,& maxime confert. Rabby Moyses 2. aph. laudat emplastrum factum ex teneris folijs rosarum. Sed aduertendum est de potu, nam Ruffus Ephes. vt ait Rases, monuit, ægrum debere multum vini potare. Paulus, Aetius,& Oribasius, dixerũt solum debere multum potare, sed neque vini, neque aquæ meminerunt. Ego vero puto esse vinum aduersum, vbi caput æstuat sub sole, & potum aquæ, non vini, adhibendum, quia & somnum conciliat,& inflammationẽ sedat. Si a fumo, vel puluere factus sit morbus, primo abluendi sunt oculi aqua dulci, tum quiescendum, abstinendum, & æger detinendus in loco angusto,& obscuro, quod si malum non cedat, vtemini hoc linimento in palpebris. R. pul. rosf. drac. j. croci, scrup j. aquæ rosf. q. s. fiat linimentum. In hoc casu laudat Oribasius infusionem, vel lactis, vel frigidæ sæpius factam. Si a frigore fiat ophthalmia, duo commendat Auicenna, primum est balneum aquæ dulcis tepidum, quod tamen prudenter adhibendum erit, scilicet nisi caput repletum sit, quoniam repleto capite, balnea inimica sunt, quia agitant materias,& humores ad oculos præcipitant. secundum est, vt digesto cibo, vinum tenue,& subtile propinetur. Si fiat ab oleo, abstergentibus detergendum est, vt aqua hordei, & myrabolanorum. Si fiat a vespa, ut sæpe fit, solent vulgares statim oculos ferro contingere, quia hoc suo frigore repellit influẽtes humores,& compressione illa facit, ne pars in tumorem attollatur; sed hoc etiam in casu confert summopere, & oculum abluere frigidá, uel aqua hordei cum lacte.

Vera autem ophthalmia paulo diligentiorem curationem expostulat, quia a uarijs causis efficitur & propter quod iure uidetur Celsus latenter suggillare Hippocratem, quod dixerit, in dolore oculorum conuenire balneum, meri potionem, fomentum, purgationem,& sectionem uenæ, nec tamen distinxerit corpora, & causas, in quibus medicinæ summa est. Nos igitur distinguemus species, & primo, quia sunt quædam omnibus fere communia, de his primo agemus. nam aër in omnibus ophthalmicis obscurus esse debet, in causa cali da frigidus,& contra. somnus moderatus utilis est. Sed si dolor multum urgeat, qualibet hõra dormiendum, quia somnus, & dolorem sedat, & causam morbificam percoquit, fiat autem capite eleuato,& supine. Detinendi sunt ægri in quiete, non loquendum,

dum, fugiendi somni graues, & multi, quæ adspiciuntur debent esse, vel viridia, vel coerulea, vel nigra, in qua re etiam nonnihil discriminis est, quia si visus non sit adeo disgregatus, potius viridia, & cœrulea conueniunt, sin vero multum sint disgregati spiritus, nigra, atque ita interpretandus est Galeni locus, quando colores nigros præfert viridibus, & coeruleis. Ira vitanda, & cogitatio, motus omnis cauendus, præsertim vero superiorum partium, propter quod etiam pectinationes capitis damnantur. De capillis, numquid tondendi sint, multi longas disputationes fecerunt, sed cum viderim Galenum 11. vsus part. capit. 14. laudantē in ophtaalmia capillos m inui, quod etiam vult Auicennas, ita hanc rem statuendam puto, quod si capilli sint multi, & caput grauare videantur, & caput calidum sit, minuendi sunt, præsertim, quando non liceat pectinare, secus vero, si non sint multi capilli, nec grauent caput. Aluum fluere quotidie curandum est, si non sponte, saltem arte. Circa balneum, quatuor sunt obseruanda. Vnum vt non adhibeatur, nisi corpus sit mundum, quia si sit plenum, periculum est ne materia diffusa à balneo, ad oculos ruat, secundum vt iam tota materia sit effusa ad oculum, non autem sit adhuc in motu. tertium, vt adhibeatur, vbi humor est crassus, & pituitosus, quia à balneo huiusmodi humores attenuantur. quartum, vt morbus sit in declinatione. Quod ad potum attinet, puto rem ita definiendam esse, quod in declinatione semper conuenit vinum, quia concoquit, & absumit, alio tempore, vel numquam, vel solum, quando materia est frigida, & sanguis crassus, quo in casu Galenus 6. aph. 31. ait vinum generosum conuenire, ex Hippocratis sententia, atque sequendam vini potu hoc modo curasse: vbi vinum non conceditur, aqua cocta cum fœniculo, & coriandro, aqua hordei, aqua simplex, granatorum, diuersimode conueniunt, prout diuersa est materia, ex qua fit ophthalmia. vitari debent omnes falsi cibi, vaporosi, acres, difficiles coctu, crassi succi. Circa cibos acetosos, multi multa loquuntur, sed paucis hoc definiam, quod acetum acre numquam conuenit in affectibus oculorum, quia est veluti vehiculum, quod prouehit humores ad oculos: acetosa vero, seu acida, quæ habent iunctam adstringendi facultatem, possunt conuenire, præsertim si post cibum sumantur, quia faciunt ne humores, & vapores in caput tollantur. Hęc fere communia sunt. Est deinde deueniendum ad particularia magis, q. uæ omnia quinque generibus complexus est Hippocrates 6 aph. 31. vbi ait, dolores oculorum sanari meri potione, balneo, fomento, sectione venæ, & purgatione, & sane tota hæc medicatio his quinque absoluitur. Sed aduertendum, ordinem

M 2 hunc

hunc remediorum non esse seruandum in curatione, id quod notauit Celsus, quia primo non conuenit meri potio, secundo balneum, tertio fomentum, quarto sectio venæ, & quinto purgatio, sed vbi hæc administranda sunt, alter ordo seruandus est. Quod ad potum, & balneum attinet, iam intellexistis; sectio venæ sequitur, circa, quam quatuor sunt consideranda, vnum est, quibus conueniat, alterum quantum, tertium quo in loco. quartum quo modo. quod ad primum, est controuersia inter Græcos, & Arabes, quia Græci nolunt in omnibus conuenire sectionem, sed solum, quando corpus plenum est, dolor magnus, distensio partis, rubedo, & calor. Contra Mesues, Auicenna, & alii Arabes, videntur uoluisse sectionem uenæ conuenire in omnibus, modo nihil impediat. Ego sic rem definio, quod nisi quid prohibeat, & ophthalmia sit humorosa, atque etiam magna, semper à quocunque fiat humore, sanguis mittendus est, primo, quia huiusmodi ophthalmia, uel est à sanguine, uel ab aliis humoribus sanguini permixtis: præterea ex sectione tria bona præstantur, reuellitur materia, remittitur dolor, & feruor, præbetur locus medicamentis repercutientibus, quia cum uenę exinanitæ sunt paululum, fit ut in locum exinanitum humores repulsi a medicamentis recipiantur. In ophtalmia facta a materia uaporosa, non conuenit uenæ sectio, nisi dolor sit uehementissimus, nam ut Galenus ait, in omni dolore magno saluberrimum remedium est sectio uenę. De loco sectionis, statuendum est, quod si corpus repletum sit, & malum fiat ex plenitudine, primo pertundenda est vena communis, deinde cephalica, postremo venæ post aures, vel temporum, & si malum prorogetur, etiam venæ angulorum in oculis: sin malum non sit à plenitudine, statim deueniendum est ad sectionem cephalicæ, deinde ad sectionem venarum post aures. Quantitas metienda erit ex viribus, quæ si sustineant, & malum fiat a plenitudine, aut mittendus est sanguis vsque ad lipothymiam exclusiue, aut partienda est missio in plures vices, vt Galenus lib. de cur. ratione per sanguinis miss. ait, se fecisse in procuratore cuiusdam ciuis Romani, in quo multam quantitatem extraxit, sed tribus vicibus. Tempus sectionis est, vt statim mittatur, lenita prius aluo, quod si sectio non permittatur, adhibendæ sunt cucurbitulæ spatulis, aut etiam coxis, aut partibus interioribus. frictiones, & ligaturæ etiam conueniunt in principio ad reuellendum, quamquam facienda sit phlebotomia. Atque hæc de venę sectione. Circa purgationem est animaduertendum, an malū fiat ex sola plenitudine sanguinis, an ex cacochymia, quia

si ex

si ex sola plenitudine, post sectionem venę nulla conuenit purgatio, sed tantum localia,quæ qualia esse debeant mox audietis : si vero malum non sit à plenitudine, sed à prauitate humorum, præparandi sunt statim humores medicamentis, & syrupis accommodatis;tum purgandi, pituita quidem agarico, pilulis cochijs, pilulis indis;bilis scammonio,rhabarbaro;melancholia pilulis de lapide lazuli,pilulis cochijs cum elleboro. sed aduertite, interdum debere esse leuiora medicamenta, interdum grauiora, quia si facile purgabitur æger, leuia,si difficulter grauiora,nam omnino necessarium est soluere aluum. dicebat enim Galenus sexto aph. 17. vbi Hippocrates ait,ab ophtalmia habito,si fluxus alui superuenerit, bonum, quod sicuti videmus fluxum à natura factum curare oph.halmiam,sic quoque debet medicus iuuare naturam, vt aluum fluere faciat.

Circa vltimum remedium, fomentum, sunt etiam quædam obseruanda, quæ omnia fere monstrat Galenus 4.de med. loc. vnum vt fugiantur fomenta adstringentia, quia si oculis adhibeantur, exasperant,& dolorem augent; verumtamen ad cohibendum fluxum vti poteritis adstringentibus validis circa frontem, & tempora: prosunt enim compescendo fluxum,neque dolorem exasperant Alterum obseruandum est, vt quantum fieri potest, medicamenta opiata fugiatis,id est ea,quæ magnopere refrigerant, quia vt dicebat Galenus, si opiata adhibeantur, aut vehementia sunt, aut non ita vehementia:si non sint ita vehementia,primo quidem appulsu leniunt dolorem, sed paulo post cruciatum ingeminant : si vero vehementia sint,tollunt quidem dolorem,sed,vt ait Galenus, tollunt etiam uisum. Dices cur igitur medicamenta veterum a Galeno relata,fere omnia opium habent? dico ea esse prudenter excogitata,quia opium illud adeo refractum est, vt si non iuuet, etiam non lœdat. Coguntur tum medici ob sœuitiem doloris interdum ipsis vti;sed adhærendum est Galeni consilio, vt si vtamini opio, dolore sedato,ilico foueatis oculos calidis, vt scilicet possit mala qualitas ab opio relicta auferri. Superest igitur,vt medicamenta sint accommodata,nempe quæ modicè adstringant,& leuia sint,vt est albumen oui,fœnugræci decoctum maxime laudatum a Galeno, crocus,thutia lota, aqna rosacea. Atque hæc omnia fere, si iudicium adhibeatis,conueniunt in qualibet materia. Nolo interim prætere rire, quod fere pro oraculo habeo, vt in principio, nisi coacti, numquam localibus vtamini: ego enim millies expertus sum, quod inflammati oculi initio nolunt tangi, quia ita pollent acumine sensus,vt qualibet attrectatione offendantur,& semper absti-

neo

neo quantum possum à localibus, præsertim in principio. Hæc omnia volui circa curationem solum per capita vos docere, tum quia poteritis particulariter vos exercere, tum quia medicamenta ocularia multa habebitis apud authores.

FINIS.

HIER. MERCVRIALIS

DE AVRIVM AFFECTIBVS PRAELECTIONES.

De auditus præstantia, atque artificio, & quibus is uitiorum generibus tentari soleat. Cap. I.

INTER sensus, nobis à natura tributos aliis vitæ necessarij sunt, alij vitæ beatæ, alij neutri, sine sensu tactus, neque esse, neque viuere potest homo, absque auditu, & visu potest quidem viuere, bene autem, & beatè nequaquam. odoratus homini, neque ad bene esse, nec ad esse, necessarius est, quoniam si voluptates, quas odoratus nobis præstat, comparemus molestiis, adeo pauciores sunt, vt non debeat homo hunc sensum magnifacere, dico hoc in homine, quia bruta odoratu ad prosequendas escas vtuntur. Cum igitur homo non minus, vt bene viuat, quam vt viuat, curare teneatur, ea propter non minus studij impendendū est, ut visus, & auditus sibi conseruetur, quam vt tactus, & gustus. Quod vero hi duo sensus, scilicet visus, & auditus ad bene, & beatè viuendum conducant, testantur Plato, & Aristoteles, qui dixerunt, ad prudentiam & ad disciplinas comparandas hos sensus esse maxime necessarios: & quamquam Aristoteles in lib. de sen. & sens. videatur sensisse, visum ad prudentiam magis conferre, quam auditum, nihilominus sum alterius sententiæ, quòd videamus coecos sępenumero prudentiores esse, quam surdos, propter quod Theophrastus in lib. de sens. iure dixit, auditum magis ad rationem accedere, quam ad affectus, immo uero nullum esse sensum, qui magis alienet à ratione, quique magis dementet homines, ipso auditu. Cum igitur hæc ita se habeant, si diligentes fuistis, in cognoscendo quomodo visum a morbis custodiatis, eodem modo etiam auditū defendēdum curare debetis, & spero me vobis hanc rem ita tractaturum, vt & ego nihil

omissurus,

omiſurus, & uos vtilitatem cum voluptate capturi ſitis. Primum igitur, inuenienda ſunt nobis uitiorum genera, quibus hic ſenſus maxime omnium labefactatur: ratio uero ea inueniendi non aliunde petenda eſt, niſi ex cognitione artificii auditus, qui, ut colligere eſt ex Ariſtotele 2. de anima, & lib. de ſenſ. & ſenſ. nihil aliud eſt, niſi perceptio ſonorum externorum: etenim, dum aer iſte externus percutitur, labyrinthos, & gyros aurium ingreditur, donec perueniat ad aerem illum implantatum, qui percuſſus ab externo, dum, (vt ait Plato) percuſſionem ad animum mittit, fit auditus: ſed quomodo hoc perficiatur, melius intelligere poteſtis ex Hippocrate lib. de carnibus, & lib. de locis in homine, ubi reprehendit quoſdam, qui dicebant, in auditu cerebrum perſonare; refellit horum ſententiam hac ratione, quia cerebrum, & membranæ cerebri humidæ ſunt, humida vero perſonare non poſſunt, qua ratione dicit Hippocrates, intra latebras aurium eſſe ſpacium quoddam plenum aere, circundatum ab oſſe, & à pellicula aridiſſima, ubi aer percutitur, percuſſus allidit ad os circumdatum, & ad pelliculam, quæ percuſſa ob ſiccitatem reſonat, ſonitus uero ille peruehitur ad cerebrum, atque ita fit auditus. Ex hoc diſcurſu, & ex hac auditus notitia colligitur, ad perficiendum auditum quatuor eſſe neceſſaria, unum ut ſoni audiantur; alterum ut ſoni ſolum externi, id eſt ab externa percuſſione aeris effecti. tertium ut percipiantur ſoni poſiti in debita diſtantia, nec non facti à moderata percuſſione. quartum ut hæc perceptio fiat ſine ulla perturbatione, uel dolore. Si igitur aliquid horum, dum fit auditus, deſideretur, ſtatim auditum laborare eſt, conſentaneum. E. g. ſi ſoni non percipiantur, ſi non percipiantur externi, ſed interni, ſi non percipiantur, in debito ſpacio, uel cum moderata percuſſione, poſtremo ſi percipiantur, ſed non ſine perturbatione. Vbi ſoni nullo modo percipiuntur, fit ſurditas, ubi percipiuntur interni, non externi, fit tinnitus, & ſonitus, ubi percipiuntur externi, ſed non in debito ſpacio, nimirum ſolummodo propinqui, aut non percipiuntur niſi cum magna percuſſione, fit auditus grauis, ubi percipiuntur etiam in debito ſpacio, ſed non ſine perturbatione, efficitur dolor. Itaq; quatuor habetis ex arte inuenta genera uitiorum, quibus auditus lœditur. De quibus omnibus exactiſſime tractabo.

De

De graui auditu, ac surditate. Cap. 2.

EXordiar autem a surditate, & grauitate auditus quia hæc uitia ab iisdem causis ortum ducunt, & easdem pene curationes postulant, & si quæ est differentia, solum secũdum magis, & minus est. Vbi igitur nullo modo audiuntur soni, neque à propinquo, nec externi, aut interni, neque sub uehementissimis aeris percussionibus, fit affectus, a Latinis surditas appellata. Marcellus appellauit surdiginem, Græci uocant κώφωσιν. Sed notate, quod etiam notauit Herotianus, hanc uocem apud Hippocratem non solum auditus designare priuationem, verumetiam interdum priuationem uisus, eo prope modo, quo etiam inuenietis apud Latinos, surditatem significare sæpe priuationem, uel obtusionem uariorum sensum. Vbi uero audiũtur quidem soni, sed debiliter, ita ut solum in spacio paruo audiantur, uel sub magna percussione, uel aliquo alio adiumẽto, ut ait Galenus 11. de usu par 12. de Hadriano Imperatore, qui audire non poterat, nisi manum obtenderet auri, fit alterum uitiũ, quod Græcis tribus nominib. appellatum est, βαρυκοΐα, δυσηκοΐα ὑποκώφωσις, medici Latini appellarunt grauem, difficilem, uel debilem auditum; Latiniores scriptores appellarunt sic affectos subastros Hæc duo uitia symptomata sunt in genere actionis auditoriæ læsæ dupliciter, ablate, s. ut in surditate, & diminute, ut in graui auditu. Morbi, a quib. dependent, ut est apud Galenum lib. de diff. sympt. c. 3. sunt mala intemperies, interdum solutio continui, nonnumquam mala conformatio. Sedes affecta modo interna pars auris est, modo neruus auditorius, modo cerebrum ipsum, in quibus omnibus locis potest morbus esse positus, qui faciat hos affectus, quorum plures sunt apud medicos differentiæ; quoniam alij sunt natiui, alij uero aduentitij, alij uetusti, alij recentes; rursus alij sunt facti per essentiam, alij uero per consensum.

Cœterum causæ horum affectuu m naturalium duæ solummodo sunt, nerui auditorij occlusio perfe cta, nõ spacij illius uacui integra repletio, atque h ac sunt causę surd tatis, quod si nec perfecte a natura nerui sint occlusi, nec spac um llud integre oppletum, non fit surditas, sed auditus grauis a natura. Causæ autem horum affectuum aduentitiorum, & morbosorũ, alię sunt internæ, & immediatę, aliæ externe, & mediatæ. Internæ, vt colligitur ex Galeno 1. de symp. cau. c. 3. & apud Auicennam quarta, tertij, tract. 1. a tribus fontibus ca- Circa

piuntur, aut a facultate læsa, aut a neruo auditorio, aut a partibus artificio auditus inseruiĕtibus. Causæ internæ ex parte facultatis sunt, vel morbus cerebri, vel nerui auditorij: morbi cerebri, qui causant hos affectus, sunt mala intemperies, tumor, solutio cōtinui, sic enim experiemini in lethargo, in phreitide, in vulneribus capitis grauioribus, interdum auditum prorsus tolli interdum vero valde diminui: causa cur ex his morbis offendatur auditus est, quia vel spiritus non mittuntur ad auditum, vel pauci, vel inutiles; sicuti enim si mittuntur multi spiritus, & puri ad aures, fit exquisitus auditus, sic, si vel nulli, vel impuri, læditur. Quod autem multitudo spirituū faciat ad exquisitum auditum, solum vnum, atque illud efficax argumentum volo vobis tradere, de cœcis, & de talpa, nam videbitis semper cęcos exquisitissime audire. talpa similiter, quæ a natura cœca facta est, exquisitissime audire putatur, quia spiritus illi, qui deberent inseruire virtuti visoriæ, omnes ad auditum efficiendum cōuertuntur, & ob id exquisitissimum auditum reddunt. Morbi vero nerui auditorij, qui hos affectus faciunt, sunt vel intemperies, vel obstructiones, vel incisiones obstructio huius nerui fit, aut si cōprimatur, aut si oppleatur, vel flatu, vel materia, quæ potest esse varia, nimirum melancholica, bilis, & pituita, sed frequentissime est pituita, propter quod Hippocrates lib. de morbis ait, mutilari auditum, vbi in instrumento ipsius pituita obfirmata est. Causæ ex parte instrumenti, sunt intemperies, solutio continui, facta vel in ossibus illis circundantibus spacium, vel in pellicula illa sicca, aut est obstructio, facta, vel ab humoribus, vel a sorditiæ, vel a callo, vel ab aliquo alio huiusmodi. Sed hoc in loco duo sunt notanda, vnum, Auicennam duas surditates effecisse, alteram, quam proprie surditatē appellauit, quum scilicet vacuum illud, in quo est auditus instrumentum, oppletur; alteram vero, quando nerui deferentes auditorium spiritum, opplentur, atque hanc vocauit duobus nominibus, tarax, & guacrem quæ surditas idcirco fit, quia spiritus à cerebro nequaquam transuehi possunt ad spacium hoc auditorium. Alterum notandum est, surditatem omnem consummatam, & perfectam fere semper a natiuitate fieri, dico fere semper, quia interdum etiam, sed rarissime, ex morbis oritur, sed quando oritur, homo parum superuiuit, ratio est, quia vix fieri potest, vt nerui illi auditorij vmquā perfecte oppilentur, & vacuum illud aliquo morbi genere penitus oppleatur.

Causæ porro ex parte membrorum, deseruientium huic artificio, sunt idem fere morbi, quos in aliis enumerauimus, quoniam anfractus illi aurium cum sint destinati ad perferendos externos sonos intra aurem, si aliqua de causa impediantur, quo minus possint

suo

suo munere fungi,statim auditus vel deperditur,vel multum hebetatur. Iam vero causæ medietatæ,seu externæ,& antecedentes,multæ sunt,imprimis aer crassus, & nebulosus; vnde videbitis eos, qui habitant paludes,& lacus,citissime, & ante senectutem fieri surdastros,regio austrina,& tempus austrinum idem faciunt;nam ait Hippocr.3.aph.5o.austros esse βαρυκόους. i. grauem auditum facere; ætas, quia senes solent auditum diminutum habere,quod non alia ratione fit,quam quod pauci,& infirmi spiritus a cerebro ad aures perferuntur,magni sonitus,& fragores auditum valde lœdunt,sic inuenietis nonnullos ob tonitrua surdastros factos esse. Plinius lib. 6. cap. 29.narrat eius regionis accolas,qua Nilus sese præcipitat, ob fragorem,& strepitum aquæ cadentis, fieri surdos. Vehementes aurium percussiones,& corpora exterius intra aures delabentia, & præsertim aqua frigida frequenter illabens, magnum auditui detrimentũ pariunt.arundinis lanugo,vt refert Plinius.lib.24.cap. 11. peculiari quadam facultate,si in aurib. ponatur, surditatem facere putatur; medicamenta etiam aliqua,vt opium, addit his omnib. Alzarauius fumos auri pigmenti,& argenti viui,& arsenici,si aures tangant, valde offendere.

Inter causas externas, a quib. fieri surditatem dixi, audiuistis a me connumeratam esse aquam.est autem quæctione dignum,cur ea illapsa aurib. potissimum auditum offendat. Alexander 1. probl. med. 71. conatus est huius rei causam explicare, vbi quærens, cur aures omnes alios sustinent liquores, aquam vero non possint, ait eam esse causam,quia aqua sua fluxibilitate sese in meatum auditorium insinuat,vbi, cum pars illa sit neruea, & nerui omnes, vt ait Hippocrates, lœdantur a frigore, iure instrumentum auditus lœditur ab aqua:propter quod miror Agathinum medicum, qui apud Oribasium lib.10.cap.7.dicebat, se ignorare, cur auditus lauacro frigido offendatur. Potestis rationib. Alexandri aliam addere,s. quod aqua continuo illapsu relinquit humiditatem in instrumento auditus:iam vero est sententia Aristotelis 2. de anima, & 11.part. probl. 57. non audiri per aquam, eo quod vox non potest aquæ meatus angustos,penetrare.Inter causas externas sunt etiam morbi antecedentes: & Celsus ait,auditum maxime minui ex longo capitis dolore,sic quoq; epilepsia,lethargus, & ali morbi capitis frigidi solent auditum imminuere.habetis Hippocratis sententiam 4. aph.vbi ait,biliosas deiectiones,si intempestiuè finiantur, surditatem parere. Est hic pulchra consideratio, an sicuti morbi capitis surditatem interdum efficiunt, sic quoque morbi pulmonis possint surditatem efficere. Ex vna parte non videtur consentaneum,vt morbi pulmonis offendant aures;primum,quia inter pulmones, &

aures nulla uidetur euidens communicatio.secundo, si vitia pulmonis offenderent auditum, uideretur necessarium, quod animalia, quæ carent pulmone, minus audirent, quia si vitium pulmonis facit surditatem, ergo magis carentia; sed falsum est, animalia carentia pulmone, esse surda: quoniam pisces maxime audiunt, vt multis exemplis docuit Plinius, lib. 10. cap. 70. Ex altera parte est Aristoteles qui vndecima part. prob. 4. & 14. quærens cur surdi ex naribus loquantur, ait ideo esse, quia pulmo vitiatus est in surdis; cum enim, ait ille, surditas sit repletio partium spiritalium, fit, vt surdi perinde, atque asthmatici cogantur vocem vehementer edere, vnde vox vehementer edita erumpit per nares, atque ita surdi ex naribus loquuntur, quoniam vitiatus est pulmo; quamquam Cassius prob. 23. dicebat, aliam esse causam, cum surdi loquantur ex naribus, quia scilicet eo morbo, quo sunt surdi, coguntur dilatare nares, vnde illis dilatatis spiritalis vox per nares erumpit: accedit Aristotelis authoritati & ratio, quia inter aures, & pulmones videtur esse maxima conspiratio, licet non euidens, primo quia si aures scalpantur, protinus excitatur tussis; non ob aliud, nisi ob conspirationem inter membra spiritus, & aures. secundo probatur, quod adsit hæc conspiratio, quia habetis ad Hippocrate. 2. prog. morbos pulmonis sępe in parotidas finiri. postremo dicit idem Hippocrates, etiam peripneumonias finiri in surditates, & in affectus capitis. Itaque clarissimè apparet, & ratione, & authoritate, esse conspirationem inter pulmones, & aures, ita vt possit faciliter per morbum pulmonum communicari offenso auribus. Dicerem in hac dubitatione, non necessarium est, neque perpetuo verum, quod surdi habeant vitiatum pulmonem; contingit tamen hoc interdum tunc scilicet, quando surditas fit ex repletione neruorum auditorio rum, quo in casu cum plurimi abundent humores in capite, sæpissime contingit, vt non solum ad aures, verumetiam ad pectus decumbant, & sicut auditum offendunt, pariter pulmones commaculant, & vitiant. Itaque ad Aristotelem dicerem, intelligendum esse non quod semper sic contingat, sed quod interdum. Sed dicetis; iam intelligimus quomodo in surdis pulmones vitientur, intelligimus etiam, sæpe passiones ex pulmonibus redundare in cerebrum, sed optamus nunc scire, cur in phrenitide, & etiam in lethargo magis offendatur auditus, quam alii sensus; hoc videbitis experientia semper, affectos grauiter secundum caput minus audire, quam videre, aut odorari. Dico hoc fieri tribus de causis. prima, quia, vt ait Theophr. lib. de sens. auditus inter omnes sensus proximus est rationi, vnde Aristoteles 5. ait, ipsum magis ad disciplinas capessendas conferre: cum igitur auditus sit rationi magis cognatus, iure, vbi offen-

ditur

ditur ratio,vt in phrenitide,consequentia quadam offenditur auditus,secunda ratio est, quia proprium instrumentum auditus est magis vicinum cerebro, quam alia instrumenta,ea propter fit, vt læsō insigniter cerebro,faciliter cooffendatur auditus instrumētum.tertia ratio est,quia potissimum auditus instrumentum est,vt dixi,ea tunica arida circūdata ossib.iam vero phrenitis est inflammatio membranarum cerebri, & membranis affectis faciliter coafficitur ea tunica,quę est membranosa.Et hęc de causis.

Signa vero surditatis, & grauitatis auditus partim habentur ex ægri relatione, partim ex animaduersione medici : quia illos, qui male audiunt, videbitis sæpe non intelligere ea, quæ dicuntur, sæpe exporrigere aures, facere vt repetantur verba, & alia quædam, quæ solerti medico declarant auditum offensum esse. Signa vero, quæ distinguunt natiuos à morbosis, nulla alia sunt, quam perduratio, & permanentia morbi vsque a primis annis. Sed potissimum signum quo debetis surditatem natiuam a morbosa distinguere est, quod surdi a natiuitate semper sunt muti,surdi a morbo, quantum fit ratione surditatis, non sunt muti;dico ratione surditatis, quia fieri potest,vt morbus,qui facit surditatem,etiam auferat loquelam. Sed antequam vlterius in peruestigandis signis progrediamur. tria problemata sunt discutienda, vnum est, cur surdi a natiuitate semper sint muti,alterum cur inter omnes sensus, auditus videatur magis oblœdi a natiuitate. tertium cur surdi a natiuitate sint surdi in utraque aure:a morbo raro contingat, quod in utraque,sed frequentius in altera tantum. Ad primum respondet Alexander, & bene,primo probl.133.quoniam sermocinatio, & loquela fit per disciplinam,disciplina fit ex auditu, itaque sublato auditu non est locus disciplinę,& consequenter sermocinatio destruitur.dat & aliam rationem,quod secūdum aliquos medicos,idem par neruorum defert ad auditum facultatem,& ad linguam,unde impedito hoc pari neruorum, necessario, & linguæ, & auditus nerui simul impediuntur; ad quam rationem potest etiam,& illud addi,quod ait Hippocrates libro de carnibus, s. homines fieri mutos, quando lingua ad palatum,& ad dentes allidens, dearticulare nullo modo potest. sed hęc secunda ratio licet fuerit aliquorum medicorum, nō est tamē uera,quemadmodum prior.Circa secūdum,Aristoteles 11. part. prob.1.conatus est rationem explicare,ubi scribit, auditum,& uocem effici ab uno principio,quod ut exponit Apponensis,est cor ipsum. Vnde sicuti uox in homine faciliter deprauatur, eadem ratione, & auditus, & propterea facilius cæteris sensib. offenditur; quod uox in homine magis deprauetur trib. argumentis probat Aristoteles,primum ęst, quod homines a natiuitate lungo tempore obmute-

obmutescunt,alterum, quod quo tempore homines loqui incipiūt, balbutiunt, integras voces non proferunt. tertium est, quod solus homo inter omnia animalia sermonis est capax. His tribus indicijs putauit Aristoteles satis probasse, quod sermo in homine faciliter deprauetur, & quod debeat hac ratione etiam auditus faciliter deprauari.Sed hęc sententia mihi non probatur.nam tametsi nos medici inuiti concedamus philosopho,à corde fieri auditū, & vocem, non tamen sequitur similitudo de auditu,& voce: siquidem à principio omnibus auditus integer est,vox vero, vel sermo neque integer,neque diminutus, itaque non videntur sese consequi vox, & auditus,quod autem auditus in omnib. sit a principio natiuitatis, est testimonium Galeni,qui primo de tuenda val.cap.2.dicebat,homines statim ac nati sunt delectari harmonia,& sono, & propterea pueros cantu nutricum demulceri. Potest & altera ratione Aristotelis similitudo conuelli,quia etsi homo tarde loqui incipiat, atque etiam dum incipit loqui,balbutiat, tamen non verè potest dici sermo ille deprauatus,eo quod sicuti fructus dum sunt immaturi, non dicuntur corrupti,sic dum sermo incipit fieri, non debet dici deprauatus, sed veluti immaturus. Præterea si hoc verum esset, debebat Aristoteles reddere rationem,cur sermo deprauetur, cum vero hoc nō fecerit,cur ipsi credemus,quod propterea auditus lœdatur? Itaque pro solutione huius problematis,puto dicendum esse, trib. de causis potissimum auditum à natiuitate oblœdi,vna est,quia fœtus in vtero habet omnia ferè instrumenta sensuum occlusa, exceptis auribus:nam neque nares,neque os, neque oculos apertos habet,aures vt plurimum habet patentes,& propterea facile fit,vt aliquid ex vtero in aures labatur,quod quidem contingere non potest alijs sensib.altera ratio est,quia instrumentum auditus internum vacuum est,vt dixi,vacuum autem in vtero, & capite humidissimo facile repleri potest.tertia ratio est,quia nerui auditorij,cum sint propinquiores cerebro,sunt magis passibiles, & hinc fit, vt etiam facilius offendantur.

Ad tertium problema respondeo,id quod dicit Cassius medicus probl.17.surditatem,scilicet a natiuitate, fieri fere semper propter cerebri ipsius morbum, vnde cum causa sit interna, & sit communis vtrisque neruis auditorijs,necessarium est, vt offenso principio ambo nerui offendantur, & consequenter vtræque aures surdescant secus autem contingit in morbo,quia subditas in morbo plerunq; fit aliqua causa externa præcedente: iam vero externa causa potest lœdere vnam aurem,illæsa altera,quia cum aures sint valde remotæ,potest lędi vna auris extrinsecus,aut etiam intrinsecus,illęsa altera,modo principium neruorum offensum nō sit,& hoc habe-

tis

tis pro indicio ad cognoſcendum an ſurditas ſit vitio principi; neruorum, quia ambæ aures tum ſemper ſurdeſcunt, non autem vbi nõ eſt affectum principium.

Signa quæ diſtinguunt affectus eſſentiales ab affectibus per conſenſum, ſunt hæc, quod ſi fiat per conſenſum à cerebro, vt notat Galenus 4. de locis aff. & Auicenna 4.3 1. tract. 1. neceſſarium eſt, vt prę ter auditus lœſionem, adſit aliqua alia lœſio in capite, in facie. Præterea ſuccedet malum alicui morbo capitis, vt epilepſiæ, lethargo, phrenitidi adhæc offenduntur etiam ſimul, & alii aliqui ſenſus, præſertim vero guſtus, & uidebitis illos, quibus oblœditur auditus per conſenſum à cerebro, guſtum imminutum, & deprauatum habere, ratio eſt, quia vt ex anathome intelligitur, nerui tam qui guſtui, quã qui auditui deſeruiunt, à quarto pari oriuntur, itaque facile fit vt leſo principio neruorum, auditui inſeruientium, lœdantur etiam nerui guſtui inſeruientes. Quod ſi fiat auditus vitium à ſtomacho, cognoſcetis hoc indicio, quia cibo cocto, & euacuatu ſtomacho, melius audiunt, pleno, & crudo, deterius. Quod ſi fiat lœſio per eſſentiã in aure, cognoſcetis partim ex uiſu, partim ex ratiocinatione; ex viſu, ſi aliquod animal, vel aliquis lapis ingreſſus aurem, abſtulerit auditum, ſi tumor adſit, ſi vlcus, vel callus. Intelligetis etiam ratiocinatione, ſi nulla alia pars læſa appareat in capite, ſi præceſſerint aliquæ cauſæ procatarcticæ, quæ offenderint auditum, quod ſi eſſentialis cauſa ſit in neruis opticis obturatis, in profundo auris percipietur quædam obſtructio, quod ſi ſint apoſtemata, aderit grauitas in aure, dolor profundus, & grauis, febris, addit Alzarauius his ſignis, & bene, quod ſit permixtio rationis, fiunt deliria, fit uenitas mentis. Si auditus grauitas, aut ſurditas fiat à ſola intemperie, cognoſcetis his ſignis quia, ubi calida erit intemperies, calor in aure percipietur, leuabitur, aut minuetur affectus ex frigidorum uſu. Cauſæ præcedentes, ut febres, ęſtus coindicabunt, accedent etiam ſigna, quæ ſumuntur ab ætate, à corporis habitu. Si intemperies fuerit frigida, ex aduerſo cognoſcetur, quia in aure frigiditas percipietur, lenietur affectus uſu calidorum, aderunt etiam ſigna ex ætatæ, & habitu; ſubinde cauſæ præcedentes, in uictu, in aere, ſignificationes augebunt. Similiter ſi fuerit ſicca intemperies, aliquę cauſæ neceſſario pręcedentes erunt ſigna, ut exuſtiones, inflammationes, & febres, quæ poſſunt exiccare. De humida intemperie idem etiam dici poteſt.

Sequuntur ſigna prognoſtica, de quibus illud primo dicendum eſt, omnem ſurditatem natiuam, & auditus grauitatem ab ortu, incurabiles eſſe, immo dicit Paulus, affectus hoſce morboſos, ſi diuturni fuerint, curationem non recipere. hæc uero diuturnitas à Ra- *Prognoſtica.*

ze 3.

ze 3.cont.definita eſt ſpacio 10. annorum, ita vt, & affectiones prã-uæ auditus,quæ decem durarunt annis,& natiuæ omnes ſint in curabiles,Recens vero & ſurditas,& auditus grauitas curatur, de qua loquens Galenus 3.de locis affectc.cap.1.ait,affectiones auditus,niſi ſtatim comprimantur, ſolere in incurabiles affectus finiri.Eſt Hippocratis ſententia lib.de coacis prænot.ſurditates contingentes in morbis acutis,& in longis,veluti in ileo,eſſe lœthales.Idem quoque 4.aph.28.& 64.ait, ſurditates, ſi ſuperueniant deiectiones bilioſę, vel ſanguinis fluxus è naribus in febribus, curari, quem locum dum interpretatur Galenus,iure monet nos,Hippocratem non de eſſentiali ſurditate locutum eſſe,ſed de ea,quæ fit per conſenſum inferiorum partium,addit his Hippocrates in lib.de Iudic.quod dolor ſuperueniens,ſolet quoque ſurditatem ſoluere.Quæret aliquis veſtrũ, an ſicuti fluxus ſanguinis,& alui,ſurditates ſoluunt,ita quoque fluxus vrinæ poſſit ſurditatem ſoluere? dico hoc nequaquam fieri poſſe: quia ſi ſurditas debet fieri a materia ab inferioribus ad ſuperiora tranſmiſſa, debet fieri ex ea, quę facile ſursũ fertur,qualis eſt ſanguis, vel bilis. iam vero humor ſeroſus tolli non poteſt ſurſũm, ergo nec ſurditatem facere, nec eius fluxus vllum iuuamentũ præſtare poterit,imo vero nulla affectio capitis, vel leuatur,vel minuitur vrinæ flore; hoc enim faciliter intelligetis in febribus peſtiferis, in quibus videbitis, dum ægri ſunt prope mortem, incredibiles vrinarum copias excerni:tamen tantum abeſt affectiones capitis leuari,vel minui,vt potius deliria.& tremores,& alia ſymptomata augeantur.Sed quid de dolore genuum,qui fit ab humoribus craſſis,& tamen dicit Hippocrates ipſo leuari ſurditatem? dico ſapientiſſime dictum id eſſe ab Hippocrate duabus rationibus, una eſt,quia materia pituitoſa vt plurimum facit ſurditatem: hæc autem, ſi decumbat in genua, ſane derelinquit aures, atque ita ſurditati ſuccurritur, vnde iuuat ſaltem, vt morbus non augeatur:alia ratio eſt, quia dolor earum partium attrahit,& inde fit materiæ aures offendentis diuerſio.

Curatio a nobis non tradetur affectuum natiuorum, quia diximus,hos eſſe incurabiles; habebitis igitur ſolum curationem affectuum morboſorum, & recentium, in qua curatione debetis ſemper eſſe ſolliciti,tum quia,vt dixi, locus affectus eſt propinquus cerebro, ob quod facile illi malum communicatur: ad hæc, vt dicebam mox ex Galeno,affectiones iſtæ ſi a principio contemnantur, deſinunt in incurabiles morbos. Hæc curatio poſita eſt tota in tollendis cauſis. Cauſæ uero, & morbi, qui faciunt has affectiones, ſunt duum generum, alij calidi cum materia calida, uel ſine materia,alij frigidi cũ materia frigida,uel ſine materia, nos igitur partiemur

tiemur

tiemur curationem,atque aliam trademus frigidorum morborum, aliam calidorum. Sed antequam figillatim vnamquamque tradamus;quædam communia prius neceſſarium eſt ſcire. Illud vtriſque communiſſimum eſt,vt quam primum diuerſionibus, ligaturis, cucurbitulis,frictionibus,prouideatur ne materia ad partem affectam noua fluat. ſunt & alia quædam pertinentia ad victus rationem. imprimis eſt illud,quod monuit Auicenna, vt fugiatur extremum frigus,& extremus calor,nam ſicuti magnus calor colliquãdo,& mordendo valde offendit,ſic quoque magnum frigus. immo Albertus Magnus in ſecunda ſummæ de homine,loquens de auditu,ait, inter alias cauſas, ob quas anfractus aurium facti ſunt longi in homine, hanc vnam eſſe, ne cerebrum; aut inſtrumentum auditus lœdatur a frigore,quia ſi lœderetur a frigore, animalia interirent. quod dico de calore,& frigore,idem etiam dico de aere nimis aut frigido, aut calido,de regione, & ſimilibus. Fugiendus eſt nimius ſomnus, curæ animi grauiores fugiendæ, & exercitationes nimiæ præſertim a cibo. cauendum præſertim a ſonis aſperis, & grauibus; propterea qui laborant, remouendi ſunt ſonis bombardarum, & tonitruum, ſi fieri poſſit. Si quid vero cauendum eſt in his affectibus. proculdubio ſunt cruditates, crapulæ, cibi omnes, qui craſſos ſuccos gignunt,& qui vapores in caput mittere ſolent,propter quod Ruffus Epheſius dixit,alium auditui maxime nocere, potus vini meracioris, craſſi, aut generoſi omnino fugiendus: habetis enim Hippocratis exemplum 5.& 7. Epid. in caſu Parmenici filij, ob cuius ſurditatem curandam,dicit Hippocrates præceptum fuiſſe,atque contuliſſe,vt mane deambularet, mane ſurgeret,vteretur vino albo tenui,pane,piſcibus petreis, abſtineret ab oleribus. Hæc omnia ſunt communia affectibus auditus tam a cauſa calida, quam frigida. In eo vero affectu, qui fit a cauſa frigida,ſatagendum eſt primo circa victum,vt ſicut dixit Galenus,ſi modice calefactorius, extenuatorius,& propterea etiam circa aerem, & alia omnia hoc inſtitutum ſeruandum,vt omnia exiccent, extenuent, & moderate calefaciant.deinde cogitandum,an vna cum intemperie frigida, ſint humores,ſi ſint,vel ſunt pituitoſi, vel melancholici,ſi pituitoſi, primo ſunt præparandi ſimili ſyrupo. R. fol. betonicæ, roſmarini, ſthecados,ana manip.j.fiat decoctio.s. a.deinde R.dictæ decoctiõis vn.4.oxymel.ſimp.ſyr.de ſtœcade, de biſantijs ana drac. 5. miſce.ſi humor fuerit melancholicus præparabitis hoc modo. R. fol. betonicae, lupulorum,fumariæ,boraginis ana manip.j.fiat decoctio.s.a. deinde R. dictæ decoctionis unc. 4. s. ſyr. de ſucco lupulorum de ſucco fumariæ, ſyrupi ſabor Regis ana drac. 6. miſce. poſtquam præparati fuerint humores, pituitoſos purgabitis pilulis, cochijs, aureis,

aureis aggregatiuis melancholicos pilulis cochijs cum elleb pilulis de hiera Pachij, de lapide lazuli, de bolo armeno. Et notate materiam esse in penitioribus partibus, & propterea agendum esse his medicamentis, quę possunt illam extrahere, & ideo iure dixit Hippocrates, aluum turbatam, id est vehementer solutam. soluere furditatem. Monuit Auicennas agendum potius esse medicamentis lenioribus, & repetitis, vt natura possit concoquere humores, sed vt dixi, mea est sententia materiam non posse ex partibus illis penitioribus, extrudi leuibus medicamentis, sed tantum grauibus, ob quod Galenus 3. de med. local. commendauit pilulas de colocyntide, quæ sunt graues, & vehementes. Post purgationem exiccandum est caput efficacius. Sed notate, Cornarium, vbi Galenus dicit ξηραντέον, seu caput exiccandum esse, putat legendum, vt significet deradendum esse, ductus authoritate Celsi, qui in graui auditu commendat caput radendum esse, quod etiam commendatum est a Cœlio. Sed doctus iste vir mihi videtur hallucinari, quia ibi Galenus dicit apophlegmatismis vtendum esse, deinde subiungit, ξηραντέον, seu exiccandum, quasi exiccare, & apophlegmatismis vti sint consona inter se. Fateor rasuram capitis interdum prodesse, sed exiccate caput semper prodest, propterea lectio communis Galeni valebit. Pro exiccatione prosunt lotiones, stillicidia aquarum, vel sulphurearum, vel nitrosarum, masticationes sternutationes, quoniam videbitis interdum cum sternuimus, veluti aures aperiri, & clariorem fieri auditum. Archigenes apud Galenum, & hunc multi secuti, commendant, vt vehemens clamor excitetur in auribus. sed dicet quis vestrum, cum alias docueris nos, clamores, fragores, tonitrua, efficere surditatem, quomodo igitur potest prodesse vehemens inclamatio in aures? respondeo, vel caput repletum esse, vel vacuum, & expurgatum, si repletum, fragores, & tonitrua faciunt surditatem, quia isti motus percutiunt instrumentum auditus, & male afficiunt, hoc autem percussum, & male affectum, attrahit ad sese à capite pleno humores, qui attracti obstruũt neruos, & locum illum vacuum, & ita fit surditas. capite uero uacuo, iuuat sonitus nam medici præcipiunt, ut tubę apponantur auribus, ratio autem cur hę iuuent est duplex, prima, quia calefaciunt meatum auditorium, quæ calefactio non trahit à capite, quia nõ est plenum, sed discutit reliquias humorum existentium in instrumento, altera, quoniam uehemens illa inclamatio suo impulsu elidit humores ex locis impactis, & ita surditatem soluit. Epicurus, & Democritus, qui, ut disputat Lucretius 4. de natura, existimarunt, uocem, & sonum corpora esse, dicebant quod uox corporea penetrans, excludit corpuscuta illa efficientia surditatem, atque ita liberant, sed

ut

vt dixi,quamuis non demus vocem,aut ſonum corporeum eſſe,licet nobis habere cauſam,cur magni ſoni ſurditatem ſoluant,& hoc eſt, quod Galenus 3.de med.local.damnās fomentum quoddam Apollonij medici,dicebat,in dolore aurium opus eſſe quiete, in ſurditate vero,& graui auditu,motu,& concuſſione vehementi,& tranſmutatione ad contrariam affectionem. Eſt hic vnum animaduertendum,quod notaui ex Hippocrate lib.de locis in homine,vbi ait, vomitum,ſeu inanitionem per vomitum,minime conuenire in curandis auditus affectionibus, quia ex vomitu comprimuntur loca aurium,& replentur ſpiritibus, & flatibus, id quod facile intelligitur, quia homines,dum vomunt,nihil prope audiunt, quia ex illo motu maxime laborat inſtrumentum auditorium. accedit etiam, quod ex vomitu caput non parum repletur, repleto capite, ſuggeritur faciliter materia ipſis inſtrumētis auditus,id enim accidit in vomitu,vt rem colligam,quod ſcribit Ariſt.5.de generatione animal.c.2. & 11.part.probl.42.& 44 euenire in oſcitantibus, in reſpirantib. & inſpirantibus,qui non audiunt,quia per hos motus ſanguis,ſpiritus, & flatus ſurſum tolluntur,quod apparet ex rubore faciei, ſurſum lati feruntur in aures,atque in inſtrumentum auditus,vbi impacti,duo faciunt,primo replent, ita ut facultas non poſſit per meatus auditorios tranſire ad inſtrumentum, deinde mouent aerem implātatum, qui ſi recipere debet facultatem audiēdi,neceſſarium eſt,ut in quiete non in motu maneat.

Poſt totius corporis,& capitis purgationes, deueniendum eſt ad localia medicamenta,quæ ut recte poſſitis in his affectibus adhibere, quinque monendi eſtis; unum, quæ nam ea ſint, alterum quaalia eſſe debeant,tertium quanta. quartum quis modus ſit exhibendi. quintum quo tempore adminiſtrari conueniat. Quod ad primum attinet,natura medicamentorum localium,ut docet Galenus lib.de artis conſtit.ſumitur a natura morbi, a natura partis,& a ſitu eiuſdem.iam uero ſurditas,& auditus grauitas,naturam hanc habent, ut plerunque fiant a frigidis, & craſſis humoribus, uel etiam a calidis craſſis obſtruentibus,aut neruum auditorium, aut inſtrumentum a auditus. Pars affecta nerueæ eſt naturæ,& in profundis capitis partibus collocata.Itaque ex his, & morbi,& affectę partis conditionib. elicitur id quod ait Galenus 3. de medicamentis local. nimirum,medicamenta accommodata his affectibus debere eſſe calefacientia,incidentia,extenuantia,& alte penetrantia; unde miror Marcellum medicum,qui in ſurditate, & grauitate auditus curāda, laudat ſuccum uuę immaturę, in quo nulla prope eſt cōditio ex his, quæ requiruntur ad hos affectus curandos; huiuſmodi autem medicamētum inuenio apud medicos trium eſſe claſſium, alia enim ſunt

debilia,alia mediocria,alia uero ualétiora; debilia sunt oleũ amygdalarũ amararũ,oleũ laurinũ,iuniperinum,succus absinthij,mel albicatum,adeps anserinus,acetum,aqua marina,succus rhaphani cũ sale.Inter mediocria sunt hæc præcipua,succus rutæ,fel taurinum, vulpinum,leporinum,puluis aristolochiæ cum melle, succus cepa-rum,porri,crocus,muscus,galbanum,myrrha,oleum sabinæ, succus sambuci,succus tragacanthæ,succus cucumeris asinini;succus cyclaminis.Valentiora hęc sunt,helleborus vterq; nitrum,castoreum maxime commendatum,oleum euphorbij; sinapis,nam oleum sinapis videbitis maxime celebratũ in his affectib.ab Auenzoar in prohem. & a Rabby Moyse 22. aph. præterea hæc,quæ reperietis apud Galenum,& Arabes. Sunt etiam aliqua a proprietate prodesse putata, inter quæ est succus anguillæ,nam dum assantus anguillæ, coligitur ille succus,& admiscetur cum felle eiusdem anguillæ, atque auri instillatus, putatur prodesse ex proprietate, spolium serpentum in oleo oliuæ decoctum idem etiam præstare putatur,sicut,& oua formicarum.

Circa qualitatem medicamentorum omnium,duo notanda sunt, vnum quod docet Auicenna,nulla medicamenta localia debere esse,aut nimis calida,aut nimis frigida, quia sicut frigus nimium offendit,ita quoque & nimius calor. Alterum, medicamenta debere ita esse parata,vt nullam asperitatem habeant,sed sint leuia,quia pars affecta est valde sensibilis,& si asperius tractetur, magis exasperatur malum. Quantitas debet esse exigua,& præsertim eorum,quę infunduntur, quia locus angustissimus est, & vix guttarum capax. Modus porro vtendi his varius est,alia enim adhibentur per fomentum, nam fiunt decoctiones, & in illis immerguntur spongiæ, quæ tepidæ apponuntur auribus. Alia adhibentur, per fumum, nam,vel pulueres vruntur,vel fiunt decocta, & per fistulam longam, & latam hauritur fumus intra aures. Alia adhibentur per emplastra,alia per instillationes, nam medici habent instrumẽtum quoddam, quod Græci appellant ὠτεγχύτην. Celsus, & Scribon. vocant modo strigilem,modo clysterem auricularem. est hoc instrumentum veluti ab vna parte concatum, habet conculam, quæ impletur liquore,& deinde immittitur intra anfractus auris. Alia adhibentur per collyrium, quando enim tractaui de his,dixi sub illis intelligi medicamenta ad modum fistulæ, quæ omnibus cauis partibus imponuntur: fiunt interdum ex medicamentis, interdum ex panno lineo, vel gosypio, quę contorta, & aliquo liquore oblita induntur in aures,Adhibentur tandem hæc medicamenta per elotionem, & hic modus ab Hippocrate 5. Epid. vocatur κλύζειν, seu abluere ; fit quando aliquo humore tenui abluitur auris tam intus,

quam

quam extra. Porro istorum modorum alij adhibentur in surdi a-te,vt instillationes,fumi, collyria: alij adhibentur in fordibus, & vlceribus abluendis,vt lotiones,alij in doloribus, & tumoribus; vt sunt emplastra,fumi,instillationes,& fomentationes. Illud quoque potest addi modis horum medicamentorum,quod. si in morbo recenti primo adhibentur leuia,deinde mediocria, tum valentiora, in morbo vetusto,primo, vel mediocria, vel valentiora. Rursum vbi fit malum a sola intemperie,conueniunt medicamenta debilia, aut mediocria,vbi preter intemperiem adsunt humores, & illi quidem vetusti,& contumaces,tum validiora sunt adhibenda. Circa tempus, illud commune fere in omnibus obseruandum est, vt nisi necessitas,cogat,numquam adhibeatis localia,& præsertim mediocria, aut valentiora,nisi sit corpus,& caput optime purgatum. Vbi dolor vrget, potestis dolorem lenire, sed debilibus medicamentis etiam quod corpus,& caput non sint exinanita. Dabo formas horum medicamentorum.lotiones hoc modo possunt parari.R.hordei, fol. dragontheæ, fol.lauri anà manip.j. fiat decoctio in aqua maioranæ,deinde facta expressione, & colatura: R. dictæ decoctionis vnc vj. melli, vnc.j. succi raphani, fellis taurini,anà drac.ij.ponantur ad ignem, & bulliant: deinde iterum per pannum lineum subtilem colentur.& dicta colatura abluatur auris. Fumi vero parantur hoc modo R myrrhæ, galbani, croci anà drac.j.s.fol.rosarum, maioranæ,sabinæ, ana vnc.s.terantur omnia,& super carbones ponantur adurenda,& dum comburuntur, hauriatur fumus per fistulam in aures. Fomentatio erit hęc. R. fol. meliori fœnugræci, chamomillæ,sambuci,anà manip.j.myrrhæ, croci, anà drac. j. s. aquæ camomillæ lib. iij.aceti,vnc.ij.bulliant simul, & cum spongia foueatur auris exterior. Emplastrum erit huiusmodi. R. fol. rutæ, meliloti,absinthij anà manip.j.salis nitri drac.ij.olei laurini, olei amygd.amar. anà vnc.ij.adipis anserini,mellis,aceti ana vn.ij. aquæ camomillæ, q. s. ad bulliendum,& fiat emplastrum.s. a. Poteritis etiam,quando visus postulat,addere farinam, vel lupinorum, vel orobi,seu crui, vel tritici. Instillationes, seu infusiones huius modi fiunt.R.mellis,succi ceparum, olei sinapis anà vnc.s.Castorei vnc.s.misce,& guttatim infundatur in aurem. Collyrium vero fiet huiusmodi.R.ellebori nigri,nitri,castorei ana scrup.j. myrrhæ croci ana scrup.s.cum albumine oui formetur collyrium. Collyria vero ex gosypio,aut lino,ita parantur,accipitur hęc materia, & intorquetur ad modum, quo vtuntur chirurgi in imponendis his collyrijs in vulneribus,& postquam intortum est collyrium illinitur oleo & musco,vel melle. Hæc sunt medicamenta, quæ omnia conueniunt in curanda surditate, & grauitate auditus, & præsertim vbi

fit.

ſit a materia frigida, & craſſa. Quod ſi hęc uitia fiant à cauſa, & materia calida, inſtituendus eſt uictus, primo qui declinet ad frigiditatem deinde inſtituto victu, uidendum eſt, num ſanguis ſit mittendus, quod fiet ubi erit plenitudo, ubi apparent uenę latę, & amplę in capite, ubi adſit pulſatio in aure, & tunc ſi plenitudo totius coporis fuerit, primo à vena communi mittendus eſt ſanguis, deinde a cephalica, ſi autem ſit in capite plenitudo, ſecunda erit cephalica: poſt ſectam uenam, ſupereſt caput expurgare, ſed quia non poteſt caput expurgari, niſi præparentur humores, hoc modo pręparabuntur. R. fol. endiuiæ, cuſcutæ, borraginis, lupulorum ana manip. j. fiat decoctio. s. a. deinde R. dictę decoctionis vnc. iiij. oxymellis, ſyrupi roſati recentis, ſyrupi de ſucco endiuiæ, ana drac. v. miſce. præparatis humoribus etiam purgabuntur, & quia ſunt bilioſi, & calidi, eligere debetis ea medicamenta, quæ trahunt bilem, inter quæ eſt rhabarbarum. ſed quia, vt docui vos, pilulæ maxime conueniunt, & rhabarbarum per ſe ſolum non ita accommodari poteſt in pilulas, vt expurget valenter, ideo adiciendum eſt aliquid, quod vim ipſius augeat, vt eſt ſcammoneum hoc modo. R. rhabarbari electi drac. j. diagr. gra. ij. caſtorei, ſchœnanthi, calami odor. gariophil. ana gra. v. terantur omnia diligenter, & cum electuario de ſucco roſ. fiat paſta, & fiant pilulę. Hoc facto veniendum eſt ad euacuãtia caput, vt ſunt maſticatoria, ſternutatoria, lotiones capitis. Tum ad localia veniendum, quę erunt, vel temperata, vel parum ad frigiditatem inclinãtia vt eſt ol. violarum, ol. nenupharinum oleum roſ. ſimp. acetum, lac muliebre cum ſucco ſemper viui. Lac mulieris cum ſucco cichorei, vel abſinthij, & hęc magis conueniũt, vbi adeſt intemperies calida ſine materia, vel cum materia ſubtili, quod ſi adſint humores multi, craſſiores, addetis his medicamentis alia, vt ſunt mediocria recitata, aut debilia, quę poſſunt diſcutere citra calefactionem inſignem.

De Tinnitu. Cap. 3.

Circa auditum ſit aliud quoddam vitij genus, quod dicebat Auerroes 4. collect. 48. frequentiſſime omnium exercere aures. Hoc non modo moleſtiam ſummam parit, verumetiam impedit, quo minus ſoni externi audiantur, appellatur autem a Græcis ἦχος ὤτων. Latini appellant modo tinnitum, modo ſonitum aurium, modo ſibilum. Alzarauius appellauit aurium tonitruum. Auerroes loco citato vocauit interdum auditum phantaſticum.

tasticum. Hic affectus nihil aliud est, quam sonitus quidam intra aurem effectus absque externa causa, & perceptus. Dixi sonitum intra aures, quia ad hoc, ut fiat auditus legitimus, & naturalis, necessariū est, ut aer externus moueatur, & ut motus per partem post partem aerem implantatum moueat; in tinnitu uero fit sonus tantum intra aures, absque aeris externi motu. Dixi etiam absque externa causa, propterea quod sæpe fit sonitus intra aures ab externa causa, qui non est appellandus tinnitus, de quo agimus. E. g. quando aliquis manu tegit aurem, percipitur sonitus, qui non est morbosus, immo ait Aristoteles 2. de anima, sonitum hoc modo perceptum indicare potius bonitatem auditus, quam morbum. Cur aũtem fiat sonitus aure à manu obturata multi exstimarunt id esse in causa, quod aer implantatus semper mouetur, sed motus eius non percipiatur, nisi obtecta aure. Hæc causa a me numquam probata est, quia aer implantatus propria natura immotus est: uera igitur ratio est, quia aer, qui in amfractibus aurium continetur, semper sua natura exilire conatur, ut sese possit diffundere, unde cum a manu cohibetur, huc, atque illuc impingit, quia non poteſt exire, hinc fit sonitus. Addidi postremam particulam (perceptus,) quia semper intra aures fit aliquis strepitus, eo quod nullum est corpus adeo sanum, quin aliqui uapores intra aures penetrent atque moueantur. Sed motus ipsorum non est perceptibilis, idem enim contingit quod etiam in uisu, in quo semper uapores aliqui efferuntur ad oculos, neque tamen semper apparent imagines. Galenus 3. de med. secundum locos, & Auicenna hac in re assimilabant auditum, & uisum. Ex his facile colligere potestis, hunc affectum esse symptoma in genere actionis auditorię deprauatæ, eo quod auditus nō fit, ut deberet, propter quod iure Auerroes uocauit auditum phantasticum. Morbi, quos sequitur huiusmodi symptoma, sunt duo, morbus in uia, & in numero. In uia, quia intra meatus auris uię non sunt expeditæ, ut deberent: est etiã morbus in numero, quia adest materia uaporosa, uel humorosa, quæ non deberet adesse.

Causæ quæ faciunt hos morbos, aliæ externæ, aliæ uero internæ. De causis materialibus, et internis scriptum est ab Alexandro Trall. cap. 3. quem secutus est Alzarauius, & alij Arabes, duas esse, uapores s. & humores. sed nisi sano modo intelligatur hæc sententia, falsa est, eo quod humores soli numquam faciunt tinnitum, quod semper immoti sint, soli autem uapores, et flatus tinnitum facere possunt. Dixi falsam esse, nisi sano modo intelligatur, quia etiã humores concurrunt ad tinnitum: humores inquam intra aures, hoc pacto, tum quia claudunt intra aurem flatus, tum quia ex ipsis fiunt uapores, qui deinde faciunt tinnitum; ut cumque sit sicuti do- *Causæ.*

cui

cui, uera causa est uapor, qui interdum multus est, et tum semper tinnitum facit, interdum paucus, et tunc non facit tinnitum, nisi in his, qui pollent auditu subtili, et hoc modo intelligenda est, sententia Galeni 3. de med. local. & Auerrois 3. collect. 37. & 4. collect. 48. qui omnes dicunt fieri tinnitum, vel a flatu, vel ab auditus subtilitate, non quod auditus subtilitas sit causa huius mali, quia potius facit bonum, sed quia facit, vt illi strepitus, qui ob paruitatem non audiuntur, audiantur, & hoc modo est causa tinnitus. Auicenna sermonem habens de causis tinnitus, dixit, fieri tinnitum, vel quia vapores sunt multi, vel quia sunt pauci, pauci quidem, vel quia auditus semper subtilis est, & acutus, vel quia aliquibus horis acutus est, & viuax, vel quia debilis: quas causas videtur Auicenna mutuatus ab Alexandro Trall. sed pace horum virorum, dictę postremæ illæ causę, quas afferunt, cur pauci vapores faciunt tinnitum, mihi videntur partim superfluæ, partim falsæ, superflua causa est illa, quando Auicenna ait, quia aliquibus horis auditus est viuax, aliquibus obtusus, cur putem superfluam, ratio est, quia quando auditus in hoc casu obtusus est, non ob aliud id fit, nisi quia impeditur. Exempli gratia, si sit obtusus flantibus austris, si repleto stomacho, non ob aliud est, nisi quia impeditus est: præterea si aliquibus horis auditus est viuax, veluti ieiunio stomacho, veluti flante borea, non ob aliud est, nisi quia eo tempore remotum est impedimentum, quod nocebat auditui, quo stante redit ad idem, quod dixit Galenus 5. in his auditum esse natura acutum, sed interdum impediri, interdum non. non est, quia hæc subtilitas modo fiat, modo non. sed quia cum perpetua sit, modo impeditur, modo non. Alia causa non mihi placet, quod scilicet debilitas auditus possit facere tinnitum, vt in conualescentibus, quia perfectio auditu est, res exiguas audire, vt perfectio visus est videre a longinquo res minimas. igitur non potest fieri tinnitus ratione debilitatis auditus. Sed dices qua ratione igitur frequenter fiunt tinnitus in conualescentibus? dico aliam esse causam, & est quoniam in conualescentibus fiūt multi vapores, ob calorem natiuum debilitatum, qui cum petāt auditum, mouent aerem illum, & tinnitum faciunt. Iam vero vapores isti, quos diximus esse causas immediatas, gignuntur, vel ab humoribus, qui continentur intra aures, vel in capite, qui humores tametsi possint esse calidi, frequentissime tamen sunt frigidi, & viscidi, quare facile est intelligere, cur in morbis capitis, & præsertim in doloribus, vt ait Cassius probl. 76. fiāt frequenter tinnitus, quia scilicet ex humoribus existentibus in capite, qui faciunt dolorem, cōtinuo gignuntur vapores, & flatus, qui intra aures cohibiti, atque aerem mouentes, faciunt tinnitum. Sed illud quoque adijciēdum est, quod

isti

Isti vapores non solum ex humoribus in capite existentibus tolluntur ad aures, verumetiam ex multis ali s partibus, nam eleuantur quandoque ex sorditie, & sanguine detento in extimis aurium partibus, quandoque etiam eleuantur è ventriculo, vt apparet in crapulis, & repletionibus ventriculi, in quibus fiunt frequentissime aurium tinnitus efferuntur etiam à partibus spiritualibus, vt experientia constat de asthmaticis, & phthisicis, in quibus frequenter fiunt tinnitus. Postremo eleuantur vapores ex toto corporis habitu, vt in febribus, & præsertim magnis, in quibus ex ebullitione, & putrefactione humorum efferuntur vapores continuo ad caput, & aures, qui faciunt tinnitum. sed dicet aliquis, quomodo dixerim solos vapores tinnitum facere, nam Hippocrat. 2. de morbis recitat quendam morbum, in quo venæ capitis dicuntur supereuomere, & est quando replentur venæ bilæ, & pituita, in quo morbo ait Hipcrates fieri tinnitum propter pulsationes, & palpitationes vasorũ, quod si verum est, videtur vasa pulsantia, & palpitantia capitis facere tinnitum. Dico multum abesse, vt Hippocrates nobis contradicat; immo vero sententiam nostram confirmat, quoniam pulsationes, & palpitationes fiunt a flatibus, & consequenter quoque tinnitus. Præterea dicit Hippocrates in eo morbo cerebrum repleri vacca aurium, quod facit solum beneficio flatuum. Sed dicetis cognoscimus fieri palpitationes, & pulsationes a flatibus, at flatus illi continentur intra venas, uel intra arterias, igitur non fit tinnitus eo modo, quo explicasti? Dico licet flatus contineatur in venis, tamen cum sit copiosus etiam extra venas contineatur, & quam quam etiam contineretur solum intra venas, nihilominus va sa illa mota, & palpitantia per partem post partem mouent aerem implantatum, & ita faciunt tinnitum, ad quod præstandum non parum confert communicatio foraminum ossium auris, siquidem, vt monstrant anatomici, sunt quædam foramina obscura per quę fit cõmunicatio auri, & cerebro, ita vt vapores à cerebro faciliter possint in aures delabi, notate tamen Arist. 1. de hist. animal. cap. 8. negasse huiusmodi communicantiam foraminum, sed ut ait Auerr. 2. collect. cap. 19. excusandus est Arist. in re anatomica, eo quod hæc ars tempore suo non erat consummata, & ideo ipse quoque parum eam calluit, excusandus inquam, si quandoque falsa in re anatomica tradat.

Porro causæ externæ, et mediatæ multę sunt apud Arabes, sed hę præcipuæ, plenitudo stomachi, vel capitis facta a causis externis, indigestiones, cruditates exina tio tam facta per pharmacum, quam per venæ sectionem, percussiones capitis, medicinæ venenatæ adhibitæ auribus, vt sulphur, argentum viuum arsenicum, et hoc animaduer-

inaduertite, quod uidebitis experientia, ubi in morbo gallico admi nistratur argentum uiuum, semper fere fieri aurium tinnitus, medicamenta quoque adstringentia auribus adhibita solent tinnitus efficere, addit Alzarauius, multum in aqua natatum: & certe qui solēt frequenter natare, solent etiam capi tinnitu: quoniam vt dixi aqua maxime offendit partes internas aurium.

Signa. Tres solum sunt differentiæ huius affectus apud medicos, alius enim essentialis vocatur, alius per consensum, alius antiquus, alius recens, alius continuus, alius interpollatus.

Signa tinnittus non aliunde comparari possunt, quam ex relatione ægri, eo quod huiusmodi sonus à nullo alio percipiatur, quam ab ęgro: an vero tinnitus fiat ex acumine sensus an ex vaporibus scribit Auerr. 4. collect. 48. non aliunde cognosci, quam ex redundantia humoris, eo quod si nulla adsit in capite, vel corpore humoris redundantia, signum est tinnitum ab acumine auditur proficisci, sed hoc signum inefficax est, propter quod Galenus 3. de med. local. ait, non esse admodum facile a principio intelligere an fiat acumine auditus, an a vaporibus, sed non paruo indigere artificio, quod acquiritur ex contemplatione externarum causarum, & primitiuarum, artificium hoc, vt est apud Galenum loc citat. ita comparatur. quod si non adsint humores in capite, si medicamenta discutientia flatum non prosint, signum est fieri tinnitum ob sensus subtilitatem, idem eo magis confirmatur, quando tempore sanitats æger maxime valuerit auditu, addit quod etiam organum auditus apparet mundum, & sine vlla sorde, aut recremento. Si fiat a flatibus artificium cognoscendi est, quia apparet redundantia in capite, tinnitus modo accedit, modo recedit, ad hæc vbi discutientia adhibentur tinnitus remouetur, deinde apparent etiam flatus in aliis corporis partibus verum hoc non sat est intelligere, nisi simul cognoscatur a quo humore fiat flatus, & cognoscetis autem hoc, si, vt ait Galenus, externas, & primitiuas causas cōtemplemini. Exempli gratia, si ęger fuerit passus solis ardorem, febres magnas, & ardentes, capitis dolores calidos, si vsus fuerit cibis calidis, & siccis, poteritis tuto colligere causas & humores ex quibus fiunt flatus esse calidos. Ex aduerso, si æger passus sit frigus, morbos capitis frigidos, si victu pituitoso, & frigido sit vsus, erit signum humores facientes flactus frigidos esse hæ autem causę non aliunde poterunt cognosci, quam ex relatione, vel ægri, vel adstantium.

Prognostica. Circa signa prognostica illud obiter dicendum est, quod ait Melanpus lib. de palpitatione, & Plinius lib. 28. cap. 2. credidisse antiquitatem, & vulgares, (quod etiam hodie fere oraculum est) sonitus aurium sine dextræ, siue sinistræ, præsagire aliquid mali, scilicet,

cet,vel insidias inimicorum,vel maledicentiam, vel aliquid huiusmodi,sed hęc non sunt medica:quod pertint ad medicum est,tinnitus antiquos esse curatu difficiles,præterea ait Hippocrates in coacis prænot.& Celsus,eos tinnitus periculosos esse, & lœthales, qui fiũt vna cum morbis acutis,cum febre pestifera,& ardente, cum epilepsia,eos vero minus graues esse,& salubriores, qui fiunt cum grauedine,medicos vero, qui fiunt ex longa capitis valetudine,neruorum diuturno dolore.

Curatio duplex est,alia enim tinnitui facto ex subtilitate sensus, alia facto à vaporib.debetur.In curando tinnitu ob sensus acumen, vnus scopus est acumen eius obtundere,modus vero obtundendi est obtundere calorem,& spiritus,nam ait Auerroes 2.collect. 11.diuersum esse calorem, quo sentimus, & calorem quo nutrimur,probat hoc Auerr.quia dum dormimus nutrimur,non tamen sentimus, & quia potuisset aliquis dicere, qualis est hęc diuersitas, nonne potest idem calor modo operari,modo non operari,& ita idem calor con ducere sensibus efficiendis, in somno vero nutritioni? ait Auerroes hoc esse non posse, quia calor, inquit, quo nutrimur, est in actu dum dormimur, calor autem quo sentimus, in potentia. In somno autem,si est in potentia calor,quo sentimus, & in actu, quo nutrimur,idem esse non potest,quia eodem tempore non potest idē actu esse,& potentia.Cum itaque diuersus sit calor,quo fit auditus,à calore natiuo,quo fit nutricatio,scopus est, vt ille calor obtũdatur, sed quomodo? obtunditur,vt animaduerto,trib.modis.Primo refrigerantibus,& narcoticis.secundo crassefacientibus,quia dum spiritus,& calor crassefiũt,omnino fit operatio ipsorum magis hebes.tertio per dissipationem.& ne videar vobis somnia fingere,habetis primo exemplum Galeni 3. de compo. local. cap. de tinnitu, vbi ait,se sæpe curasse huiusmodi tinnitum vsu succi mandragorę, & papaueris.Razes quoq; tertio contin.laudat.succũ iusquiami,quem ait,Serenum vocare herbam insanam. Quod etiam incrassantia obtundant sensum auditus,hebetis exemplum ferè ab omnibus Arabibus, qui commendãt pro obtundendo auditu cibos incrassantes. Quod etiam dissipantia calorem obtundant sensus, habetis exemplum a Serapione,qui ait,in hoc tinnitu soluendo acetum maxime præstare,immo vero Auicenmnas improbans vsum narcoticorum,ait,melius esse,vt castoreum,& acetum dentur,eo quod sua tennuitate dissipant spiritus,ita vt fiant debiliores.Sed dices,quisnam ex his modibus est tutior? mea sententia est, affectuum hunc non proprie esse morbosum,sed molestum potius,quam damnosum, ideo si sustineri potest,laudo vt nihil adhibeatur, quia non semper durat,& pau-

Curatio.

cos videbitis durantes, quod si nimium molestus sit ita, vt vel ob delicias, vel ob aliud non possit sustineri, laudo, vt vtamini cibis incrassantibus spiritus, quia hoc tutius est, quam dissipare, aut hebetare calorem, & quamquam Galenus dicat, se vsum esse narcoticis medicamentis, tamen, si recte recordor, ille fuit rusticus, & vos etiam poteritis in istis corporibus, vti narcotici. Curatio facti tinnitus a flatu non vna, est, sed multiplex, & varia, si enim fiat ratione febris, aut ratione crisis, tutissimum est consilium Galeni, vt nihil adhibeatur, quousque morbus finitus sit, vel crasis nam sępe fit, vt finita febre, & perfecta crisi, simul etiam finiatur tinnitus, & hoc plerunque videbitis in actu practico, quod si non finiatur, monet Celsus, vt primo victus instituatur ex quisitus, qui attenuet, fiant frictiones, exercitationes, gargarismata, vt etiam in aures aliquid indatur, & possit tollere hunc morbum, vt est succus radiculæ cum oleo ros. succus cucumeris, asinini, vtrumque veratrum, oleum laurinum, ego vero soleo vti. (& etiam commendat Galenus) decocto absynthij, oleo rosato cum castoreo, & croceo. Vbi à stomacho fiunt flatus, tota curatio conuertenda est ad curationem stomachi, vt scilicet ipse mundetur ab omnibus humoribus, a quibus flatus eleuantur. Quod si, vt sæpe fit, flatus isti gignantur ex humoribus contentis vel in capite, vel in locis instrumento auditus proximis, maius studium est adhibendum, & primo victus instituendus; vt aer sit calidus, & siccus, fugiatur austrinus, & humidus. Idem etiam dicite de regione, & alis pertinentibus ad hunc casum, exercitationes matutinæ commodæ sunt, & præsertim sub sole, si tamen caput sustineat, cogitationes omnes animi ablegandæ, nam solent ægri macerari, dum cogitant multum de hoc tinnitu. Frictiones omni tempore commodæ, pectinationes etiam capitis præsertim capite exinanito. venus valde inimcia, immo solet hæc sola excitare hos sonitus. abstinendum a cibis crassis, & flatuosis, vt sunt legumina, carnes crassiores, lagana omnia, porri, inter gerbas lactuca, brassica, inter fructus oleosi, vt amygdalæ, nuces, nuclei pini, dactyli etiam, quia replet aures. Carnes auium conferunt, & potius assæ, quam elixæ; cibis semper commiscebuntur anisum, coriandrum, fœniculum. Instituto victu deinde veniendum est ad præparandos humores, qui siue fuerint pituitosi, siue melancholici, siue biliosi, præparabuntur remedijs accommodatis, tum expurgandi, & ne bis eadem repetam in hoc casu, conueniunt omnia præparantia, & purgantia, quæ diximus alias conuenire in auditu graui, & surditate. Illud tamen meminisse debetis, humores hos in profundis partibus latitare, & iccirco expedire, vt non semel

tantum,

tantum, sed bis, & etiam ter repetantur purgationes, & maxime, si contumax sit morbus. Purgato corpore deueniendum est ad ea, quæ magis caput exiccare possunt, vt sunt lotiones, gargarismata, masticatoria, & sternutatoria. De sternutatoriis tamen notate, nisi caput exquisitè purgatum sit numquam adhibenda esse, quia maxime concutiuntur aures, nam dum emunguntur nares, semper aures correspondent: quod si caput fuerit repletum, ex hac concussione trahitur noua materia ad aures, & ita malum augetur. Conueniunt inclamationes voce factæ, etiam tubis, & alijs instrumentis, nam ait Aristoteles 32. part. problm. 9. tinnitus solui ab inclamatione, eo quod motus magnus extinguit minorem: modus aūt, quo fit est, quia ex inclammatione vehementi incalescunt partes aurium, calefactæ facile flatus ibi existentes dissipant, & dissoluunt Postremo deueniē dum est ad localia aliqua medicamenta. In quib. duo notanda sunt, vt in tinnitu recenti semper mitiora eligatis remedia, quia, vt alias vos docui, aures postulant blande tractari, & si absque necessitate valentiorib. irritentur medicamentis facile malum illis duplicatur, deinde obseruandum est, vt dum remedia hęc adhibentur, corpus sit ieiunium, & caput non sit male affectum, unde notare debetis errorem multorum, qui mandant, vt remedia aurib. indantur, dum e t dormitum, eo enim tempore stomachus plenus est, caput etiam a uaporib. cibi aliquomodo affectum, vt potius nocumentum accedat, quam vtilitas, & non est mirum, quod sæpe remedia frustrentur in his. quia importunè adhibentur. Genera horum medicamentorum sunt tria, fumi, instillationes, & collyria, fumus hic a me inuentus est præstantissimus. R. cymini, anisorum, anà vnc. f. florum chamomillæ fœnugreci. anà pug. j. aquæ communis lib. ij. aceti vnc. iij. misce, & bulliant. Sed in administratione horum fumorum, notate quod semper supina aure per fistulam debet intra aures trahi fumus. postquam tractus est, debet custodiri auris, & propterea post receptum fumum replentur semper aures, vel gossipio, uel lana tenuissima. Instillationes vero multæ sunt, sed vt aliquam formam habeatis, ita soleo componere. R. olei aniforum per alembicum extracti drac. iij. castorei, scrup. j. elleb. nigri scrup. f. ponantur in cortice cepæ, deinde cortex ponatur ad lentum ignem, & ibi maneat asquequo absorbeat totum illud oleum, hoc facto deinde exprimatur cepa diligenter & succo expresso addatur aceti opt. drac. i. f. & guttatim tepidus aurib. instilletur, & notate, vbi adsunt humores, qui faciunt flatus, acetum maxime conuenire, & ab omnibus medicis laudari, quia non modo vehit alia medicamenta ad partes intimas, uerum etiam dissecat, incidit, et attenuat. Collyrium ita paratur. R. nitri, scrup. j. ellebori utriusque scrup. ij. cymini pul.

anifo-

anisorum, àna drac.i.gummatis,& albuminis oui.q.s. pro formando collyrio, quod continuo detineatur intra aurem. Anne sint alia remedia in tinnitu rebelli, & contumaci? expertus sum cauteria facta in brachio auris affectę multum conferre, quia humores illi, ex quib. continuo flatus fiunt, paulatim per hæc emissaria euacuantur, & his euacuatis, nullus deinde flatibus relinquitur locus. Sequitur, vt de dolore agamus.

De dolore aurium. Cap. 4.

POst tinnitum sequitur aliud vitium, q; in auditu fieri diximus, quādo fit cum perturbatione. Hoc vitium a Grecis nuncupatum est, ὠταλγία, Latini omnes dicunt auris dolorem. Celsus vocauit auriculæ dolorem, captum est hoc nomen, vt ait Galenus 2. Meth. ab ipsa parte affecta. Sed antequam vlterius procedamus, notandum est, hunc affectum a me tributum esse auditui, cum tamē sit potius affectus sensus tactus, quoniam sicuti dolores oculorum, ita quoq; dolor auris ad tactum potius quam ad auditum pertinet; cur vero ego inter vitia auditus recēseam, causa est, quia fit hęc affectio in penitissima instrumenti auditus parte, atq; hoc est, quod ait Galenus 3.de compo.med. secundum loc. videlicet inter tinnitum, auditum grauem, & dolores aurium, nihil esse commune, eo quod auditus grauis, & tinnitus pertinent immediatè ad sensum auditus, dolores autem potius ad sensum tactus. Est hic affectus symptoma in genere actionis tactoriæ deprauatæ, vt sunt etiam alij dolores. Morbi a quib. dependet, sunt continuitatis solutio, & intemperies, atq; hinc tres oriunt huius doloris differentiæ, quoniam alij dicuntur interiores, alij exteriores, eo quod morbus a quo dependet hoc symptoma, vel est in internis aurium partibus, vel in externis. Alia differentia est, quia vt ait Auicenna, fiunt alij dolores aurium cum pruritu, alij sine pruritu. rursus alij sunt dolores continui, alij vero interpolati, nam ait Galenus, & Razes, dolores aurium perinde, atque febres ipsas fieri periodicos.

Causæ. Causæ dolorum aurium, aliæ sunt internæ, aliæ vero externæ, & mediatę. Internę sunt imprimis morbi illi, de quibus dictum est, presertim uero inflammatio, & tumor, adhęc sunt humores modo calidi, modo frigidi, sunt postremo vapores. Sed hoc in loco occurrit pulcherrima contemplatio, quomodo fieri possit intra aurium partes intimas inflammatio, nam constat apud medi-

cos; inflammationem esse sobolem humorum, & præsertim sanguinis. iam vero, si contemplemur aurium fabricam, uidebimus in instrumento auditus esse ossa, & tunicam aridam, quæ tympanum dicitur ab Anatomicis. In ossibus autem non colliguntur humores, neque sanguis, neque etiam in tunica arida, quia uenarum est expers, & propterea non uidetur locus humorum, & sanguinis collectioni. In hac non trita speculatione, ita statuendum iudico, nullibi internas posse oriri inflammationes, præterquam in hac tunica arida, in qua tametsi uenæ sint admodũ exiles, tamen tempore doloris paulatim dilatantur, & quo maior fit attractio materiæ ad ipsam, eo magis uenę distenduntur, & fiunt capaces sanguinis, ita copiosi, ut possit fieri inflammatio in hac pellicula arida. Inter causas externas primum locum uidetur Galenus tribuisse æri externo frigido, ut fit in longis peregrinationibus, & sane sępe comprobabitis experientia, fieri ab hac externi æris frigiditate. Sed aquæ etiam frigidæ idem facere possunt, ut si intra aures ingrediatur frigida, uidebitis statim oriri dolores. Sed quæret aliquis, an etiam aeris caliditas ex se possit facere hunc dolorem, Galenus, & Græci nullam mentionem huius fecerunt. Ex aduerso Auiccenna Alzarauius, & omnes Arabes, inter causas externas doloris aurium posuerunt aeris caliditatem, immo Hippocrates 3. aph. inter morbos æstatis recenset etiam dolorum aurium, ut & ipse uideatur censuisse, fieri hunc dolorem, & ab externo aeris calore. mea sententia est, aeris calorem ex sese facere non posse aurium dolorem, ratio est, quia quantumcumque aer externus sit calidus, numquam tamen est calidior cerebro, neque interna aurium parte, ita ut ratione huius caliditatis possit offendere. Dico ex sese non offendere, quia potest per accidens facere hunc dolorem: hoc scilicet pacto, si aer externus calidus colliquet humores, & colliquati deinde in aures pręcipitenter, sicque dolorem inducant, atque hoc modo tueri potestis Hippocratem dum ait, æstate fieri dolores aurium, primo quia ęstate eliquatur pituita capitis, deinde quia bilis multa effertur ad superiores partes capitis, & pręsertim ad aures; hinc quoque intelligere licet quomodo illi qui operantur in fornacibus, tententur dolore, non enim ratione caloris, non quia calor offendat immediatè, sed quia colliquat, & destillationes in aures mandat. sic intelligere possumus aquam feruidam auribus im missam, non ratione caliditatis, offendere, sed quia, uel urit & mordet, uel humiditatem relinquit in auribus, quæ deinde auditui inconueniat, & dolorem faciat. Alię causę numerantur ab Auicenna: & primo animalcula, quæ ingrediuntur aures, quæ sępe acerbissimos dolores inferunt, lapilli, capilli, medicamenta, ut euphorbium, importunè auribus illapsa,

faciunt

faciunt dolores. Alzarauius ponit etiam quædam, quæ ait, dolores facere, vt si aures ingrediatur condisi, vel bacca lauri, sodes quoque, & sanies recentæ solent facere dolores. Hactenus de causis doloris.

Signa. De signis scribit Auicenna hæc petenda esse ex signis surditatis, & grauitatis auditus, sed hæc dicta Auicennæ parum docent, ea propter, quod ad signa generica pertinent, non aliunde comparare poteritis, quam ab ęgro, nam dolor iste semper acerbe admodum torquet ægros, & eos adigit ad quærelas, immo Galenus 2. de med. loc. inter dolores corporis nostri acerbissimos tres memorat, dolorem oculorum, dentium, & aurium, quasi nulli possint istis æquiparari. Signa indicantia causas doloris paulo latius explicari merentur, nam si dolores fiant ab externis causis, partim visu, partim relatione comparantur, visu quando vel animalia, vel lapilli, vel capilli aures ingredientia faciunt dolores, relatione, quando causæ externę præcesserunt, quæ medicum latent. Quod si fiat ab internis causis, artificio cognoscitur, primo enim si fiat a copia sanguinis, signa adsunt, caliditas; aurium dolor vehemens, dolor pulsatiuus, pulsatio temporum, rubedo faciei, præterea percipitur ex refrigeratione non nihil leuari, quod si alii feruidiores sint humores, cognoscitur ex vehementissimo dolore. & hoc sit perpetuum vobis, dolorem maximum semper à causa calida oriri; ad hæc percipitur intensus calor intra partem, calida nocent, frigida delectant, & iuuant, sunt etiam signa ab ætate a corporis habitu, & constitutione, & ab aliis. Quod si fiat ex intemperie frigida vna cum materia, vt ait Galenus, signa habentur ex vita ante acta vt si quis sit vsus cibis pituitosis, si versatus fuerit in aere frigido: ad hæc si percipiatur frigus intra aurem, si calida applicata iuuent. Quod si non ab humoribus, sed a flatibus extendentibus fiant dolores hoc precipuum est argumentum, quod dolor non est continuus; modo accedit, modo recedit, discutientia prosunt. Signa vero eius doloris, qui fit ob inflammationem, sunt vehementia doloris dolor pulsatiuus, dolor qui communicatur faciei, & fronti. Sed dicetis, fit interdum dolor ratione cerebri, quomodo igitur cognoscemus an fiat dolor à cerebro, an ab aure? hoc est argumentum efficacissimum discernendi, quod vbi ex cerebro fit dolor auris, totum fere caput dolet, præsertim facies, & frons: id dolore autem facto ab aure, nisi sit aposthema, vel inflammatio, dolor solum est in aure.

Prognostica. Signa prognostica referuntur ab Hippocrate 3. Prognost. 13. quæ omnia ab Auicenna confirmata sunt, scilicet quod in febre acuta, & continua dolor auris perniciosus est, & lœthalis, eo quod

ex

ex hoc dolore periculum eſt ne cerebrum obloeſum delirium, & alias prauas ægritudines ſubeat, quam Hippocrati s ſententiam cum intelligeret Celſus dicebat, dolorem aurium grauem eſſe, immo grauiorem multo dolore oculorum, duabus rationibus, vna, quod ex dolore oculorum nullum imminet periculum delirii, propter aurium dolorem imminet periculum; altera, quia ex dolore oculorum numquam mors ſubſequuta traditur, ſæpe ex dolore aurium, vt iure dixerit Celſus dolorem aurium grauiorem eſſe dolore oculorum, ſed hæc dicta putate de dolore interno, quia externus nullo modo periculoſus eſt, quoniam videmus quotidie perforari ad delicias aures exterius, & tamen nullum dolorem inde conſequi. Sed quamquam dolor hic ſemper periculoſus ſit, eſt tamen differentia, quia in aliquibus magis lethalis eſt, in aliquibus minus. In pueris ait Hippocrates loco cit. dolorem aurium ſæpe ad mortem perducere, ſenes vero ex aurium doloribus facilius, & frequentius euadere. Sed dices, quomodo fit, vt dolores aurium ſint in ſenibus ſecuriores, quam in pueris, ait enim Galenus ſeptimo aph. in ſenibus omnia eſſe periculoſa ob uirtutis imbecillitatem? Licet ſit maior virium imbecillitas in ſenibus, quam pueris, ſunt tamen grauiores aliæ cauſæ, quæ faciunt, vt dolores in pueris ſint magis lethales, quę cauſæ non ſunt indignæ cognitu. prima eſt, quam etiam ſignificauit Hippocrates, & Auicenna, quod pueri non poſſunt ob ſenſus acumen ſuſtinere dolorem, & propterea ſub dolore tamquam ſub tormento intereunt. ſenes autem cum habeant ſenſus ipſos hebetes, & tardos, non ita percelluntur à doloribus, & propterea facilius tolerant, nec ſub ipſis ita opprimuntur, quod autem habeant ſenſus tardos, & præſertim tactus, & auditus diſputatum eſt à plutarcho primo quæſtion. natural. quæſtione ſeptima, vbi ait ſenes delectari mero non alia ratione, niſi quia ſenſus tardos, & admodum obtuſos habent, ita vt non excitentur niſi à re acuta, & probat exemplo ſenſuum, primo quia ſenes non percipiunt dolores, niſi ſint valde acuti, deinde quia à vulneribus non ita dolent, vt iuuenes, & videbitis ſaucios ſenes, non perinde dolere atque alios, quia ſenſus tactus in ipſis obtuſus eſt, ita quoque cantores dum ſeneſcunt ſemper amant acutiores voces, quia ſolummodo a re acuta excitantur. Eſt itaque hæc prima cauſa cur pueri magis offenduntur, quam ſenes, quia in pueris ſenſus magis ſunt vegetes, in ſenibus obtuſi, & tardi, altera ratio eſt, quia in pueris inflammationes, vel numquam, vel rariſſime ad ſuppurationem veniunt, in ſenibus autem ſecus. ratio eſt, quia natura puerorum non poteſt diu ferre dolores, & iccirco prius ſuccumbunt, quam fiat ſuppuratio, ſenes autem cum poſſint fer-

re dolores, possunt etiam durare donec inflammatio veniat ad suppurationem. Dices, sæpe videmus senes doloribus aurium interire. dico verum hoc esse, sed nō fieri ratione doloris, verum quia malum faciliter in senibus renouatur, & ex recidiuis frequentibus accidit, vt etiam senes intereant, immo vero interdum & pueri sanantur, & tunc potissimum hoc contingit, quando inflammationes suppurantur.

Curatio. Cum igitur hic morbus sit adeo lethalis, magnum studium adhibendum est, vt quam primum opportunis remediis succurratur, & si quæ est ægritudo, quę sollicitum medicum postulet, sane hæc est. Communissimus scopus est, vt hoc symptoma, & hic dolor prorsus amputetur: modus autem amputandi duplex est, alter quādo tolluntur causæ, alter quando ita sensus obtunditur, vt dolor nō percipiatur. Inter causas tollendas est etiam differentia, quia interdum solum sunt internæ, interdum accedunt & externæ, quæ vel faciant dolorem, vel saltem conseruent. Vbi dolor sustineri non potest, ita vt adeo grauis sit vt periculum immineat deterioris mali, certe debet medicus ipse dolorem reprimere, & si hoc ipsi non succedat ablatione causarum, recurrendum est ad alium modum, scilicet ad stupefaciendum sensum, verum in hoc etiam magna prudentia opus est, propterea quod, vt alias docuimus, omnia quæ impense refrigerant, sunt valde inimica auribus, propter quod Galenus iure commendabat veteres qui in tollendo dolore vtebantur opio torrefacto, eo quod torrefactio frangeret nimiam opij frigefactionem. Sed quamquam hoc commendauerit, profert tamen opii cum castoreo mixtionem, hac scilicet ratione, quodlicet in opio torrefacto frangatur frigiditas, diminuitur simul & ipsa facultas, eo quod ignis dum torrefacit, aufert spiritus, & facultates opij, in mixtione autem opij, & castorei, ait Galenus frangitur facultas opii, sed virtus eius neque minuitur, neque amittitur.

In tollendis iis causis, quę dolorem aurium faciunt, cogitandum est ante alia, an solæ sint causæ internę, an etiam externæ, quæ vel faciant, vel saltem foueant dolorem: si sint internæ, adhuc considerandum est, an sola sit intemperies, an cum materia. Vbi sola est intemperies, primo instituendus est victus, qui intemperiei contrarius sit, deinde veniendum ad localia, quæ in omni dolore aurium debent esse, vel debilia, vel mediocria. In calida intemperie commendatur albumen oui, mirificè laudatur ab Auicenna lac mulieris, vel solum, vel cum succo solatri, coriandri viridis succus, succus granatorum, cum oleo rosato, oleum rosatum, vel simplex, vel lumbricatum. In frigida vero optimus est succus

cepa-

cepatum mixtus ad ignem vna cum oleo, cui immerſum ſit, vel piper, vel euphorbium, caſtoreum cum oleo commendatur maximè à Galeno, oleum chamomillæ, oleum rutaceum, coſtinum, ſuccus origani cum lacte mulieris, ſuccus cepæ cum adipe anſerino, vaporationes etiam maxime proſunt, & præſertim illæ, quæ fiunt ex abſinthio, chamomilla origano. Rabby Moyſes 22. aph. laudauit oleum ſeminis cannabis, quod præter qualitatem manifeſtam, maxime etiam a proprietate valeat. Auenzoar laudauit oleum vitellorum ouorum, quod ait non ſolum conferre in hoc dolore, ſed in quocunque. Ante hos omnes Scribonius Largus commendauit picis florem, qui aliter dicitur Picelæum, immo teſtatur, ſe quandoque vexatum eſſe hoc dolore, & nullum remedium ſeſe expertum magis efficax. Si intemperies non fuerit nuda, ſed cum materia, vel hæc erit vaporoſa, vel humoralis, ſi vaporoſa, conuenit imprimis victus, quem alias laudauimus in diſcutiendis flatibus. poſtea conueniunt ea medicamenta localia, quæ flatus diſſipare putantur, oleum ſinapis cum aſſa foetida, oleum aniſorum, oleum liliorum, rutaceum. ego vero accipio cepam, ſeu corticem cepæ, in quo pono drac. ij. vel iij. olei chamomillæ, deinde addo ſcrup. j. pul. aniſorum, & tantundem pul. piperis albi, iubeo, vt cortex ſupra prunas ignitas contineatur vſquequo totum oleum abſorbeatur, deinde contundi curo, & exprimi ſuccum, qui inſtillatus in aurem dolentem ex vaporibus, dolorem tollit. Hippocrates ſecundo Epid. ſect. 6. aut, ſi auris doleat, appone ventoſam, quem locum exponens Galenus, vt ait Razes tertio contin. ait, hoc factum eſſe difficillimum, niſi ventoſa ſit magna, ſed Razes teſtatur hoc non ita difficile eſſe, & fieri poſſe etiamſi non ſit adeo magna, ut apponatur uentoſa ignita. Si materia non ſit uaporoſa, ſed humoralis, aut erit frigida, aut calida. Si frigida, prius inſtituto uictu, quem in aliis ſimilibus affectibus docuimus, præparandi ſunt humores, & euacuandi eodem modo atque in ſurditate à cauſa frigida. Purgato corpore, & capite, deueniendum eſt ad localia pro quibus laudat Aetius nitrum tritum, & uſtum, elleborum utrunque, ariſtolochiam, ego etiam utor huiuſmodi medicamento. R. ſucci cepæ, rutæ, anà drac. j. mellis unc. i. caſtorei, cymini, nitri, anà ſcrup. ij. miſce ad lentum ignem, & bulliant parum, deinde inſtilletur liquor in aurem. Si materia ſit calida, & ſanguinea, præſentaneum remedium eſt uenæ ſectio, neque tardandum eſt, & ego non ſemel uidi ſtatim finitum dolorem ſecta uena. Quod ſi ſanguis non ſit, ſed alij humores, uidendum erit an iſti ſint commixti ſanguini, tunc enim etiam pertundenda eſſet uena cephalica, ſed detrahendum minus ſanguinis, quod ſi non ſint

mixti,tum præparandi ſunt, & euacuandi, vbi euacuatum eſt corpus,& caput,quamprimum vtendum eſt localibus, quæ laudauimus in intemperie calida. Sed ſæpe fit,vt dolor hic ſit acerbiſſimus,ita vt æger non poſſit ferre vſque ad expurgationem, quo in caſu etiam in principio non facta expurgatione,vtendum eſt localibus, ratio eſt, quia ob dolorem imminet maius periculum, ne maior fiat attractio, & ne malum cerebro communicetur, quam immineat periculum ex adhibitione localium non purgato corpore, quæ vero conueniunt localia,ſunt,quæ leniter, & blandè mulcent dolorem, ſtupefaciunt ſenſum leniter,& ſine periculo. Hactenus de localibus conuenientibus in cauſis internis. Circa quæ duo monendi eſtis, vnum quod vult Galenus obſeruari 3. de med. local. vbi ſcilicet aurem dolor maxime torquet, numquam partem illam dolentem tangendam eſſe,quod intelligendum eſt,vt neque tangatur manu, neque vllo inſtrumento, quia pars ſuapte natura ſenſibilis eſt maxime,ob morbum irritata eſt valde, ſi magis adhuc irritetur, malum deterius euadit.Itaque ſi localia erunt adhibenda, vel per fumum, vel per leuem,& placidam inſtillationem. Alterum notandum eſt, vt ſemper caueatis vſum ciborum craſſorum, curetis aluum lubricam eſſe,parum in cœna manducetur, ſed præcipuè curetis, vt auris aliquo munimine defendatur à frigore externo. Si cauſæ fuerint externæ,quæ vel malum fecerint,vel faciant,& foueant,aut erit percuſſio illata,vel corpus externum,illapſum in aurem. In percuſſione, quæ dolorem fecerit, & facit, maxime prodeſt panis tritus ex melle immaceratus,ſicque auri frequenter ſuperpoſitus. commendauit Galenus thus aceto eliquatum, vtiles ſunt fomentationes ex decocto abſinthij,cicutæ,agni caſti. In dolore facto ob corpus externum illapſum,videndum eſt quodnam ſit hoc corpus, quod facit dolorem. Si ſit aqua,antiquiſſimum eſt remedium,oleum auri imponere, & aurem pronam ſeruare; hinc enim antiquitus fuit factum adagium in ſuperbos,ferre oleum in auricula. Sed dicetis, qui fit vt oleum extrahat aquam ex auribus? Ariſtoteles 32.part. prob. 10. duas cauſas adfert,vnã,quod oleum lubricam reddit aurem, per lubricam aurem facile affluit humor aqueus:alteram, quia aqua facile adhęret oleo propter lentorem,itaque cum oleum exit,ſimul etiam aqua educitur. Hoc edocti vrinatores, ne aqua labatur in aures, oleo ſolent eas replere. Auicennas, & Meſue, tres modos adferunt, quibus aqua ex auribus poteſt auferri, vnus eſt, quem docuit etiam Galenus tertio de med. local. vt ſcilicet fiat fiſtula argentea, vel oſſea,atque immittatur in aures,deinde exugatur, nam in ea exuctione aqua ingreditur in fiſtulam; poſt hoc, ait Galenus aliquod aromaticum auri indendum eſt,& notate dictum eſſe,hanc fiſtulam debere

bere

bere esse argenteam, uel osseam; quia si ex arundine fieret; præter-
quam, quod arundo proprietate quadam nocet, vt dixi, etiam sua
substantia exasperat aurem. Idem quod fistula faciunt & corpora
spongiosa auri immissa; & ego soleo accipere medullam mihi indi;
ali, laudant sambuci, ex hac medulla facio collyria subtilia, quæ im-
pono auri: hec materia sua spongiositate exugit humiditatem ex au
re, atque ita exiccat. Alter modus Auicennæ, & Mesues est, vt exci-
tetur tussis, vel vt impleatur auris aqua; & deinde velociter in pro-
num vertatur auris, post aliquo radio tractetur interna pars auris, sic
enim dicunt illi exire aquam. Sed hoc non sum expertus. Tertius mo
dus, quem non inuenio apud Galenum est, vt capiatur cannula ane-
thi, quæ sit longa palmam vnam, media eius pars illinatur oleo, aut
circumducatur gossipio, & in fine illius gosspii apponatur aliquis
circulus, vel ferreus, vel alius, qui sit latus saltem digitum vnum; acci
pitur deinde canna, & qua parte est denudata gossipio, vel sine oleo,
mittitur in aurem, altera parte vritur, ignis uis per partem post par-
tem communicatur auri, ita ut calore flammæ exugatur, & consume
tur tota humiditas interna; & quia periculum esset ne ignis serpe-
ret, adest circulus, qui prohibet ne ignis ingrediatur aurem. Possu-
mus his modis attrahendi aquam, alium adijcere ex Galeno, ut scili
cet pede proximiore auri affectæ saltetur, & auris uersus terram in-
clinata teneatur, sic enim, & inclinatione, & concussu corporis fit, ut
aqua defluat. Si non aqua, sed aliud aliquod corpus externum au-
rem ingressum, dolorem faciat, est Galeni præceptum, ut primo ten-
temus eluere aurem, quia ex elotione interdum sola exeunt hec cor
pora, si non succedit hæc curatio, accipitur specillum, & ei circum-
ponitur lana oblita terebinthi succo, atque ita ponitur intra aurem,
nam corpus adhærens lanæ, ob tenacitatem terebinthinę extrahi-
tur, & sequitur specillum. Quod si usus terebinthinæ non placeat, Se
rapio commendauit picem, cui etiam adherent hęc corpuscula, &
una extrahuntur. Quod si neque ista prosint, agendum est tusse, &
sternutatoriis ex his enim, ut alias dixi, uehementer concutiuntur
aures, ex quo concussu expellitur quicquid intra ipsas positum est.
Quod si neque hoc succedat, qui laborabit, uel puer erit, uel uir, si
puer, omnes commendāt, ut pedibus eleuetur, & caput concutiatur,
quia etiam ex hoc situ exeunt corpora, si sit uir extenditur cor-
pus supra tabulam, & pars affecta ponitur prona, quo facto deinde
tabula, supra quam positum est caput, modo attollitur, modo depri
mitur, unde fit ut moueatur corpus intra aurem de loco, quod post-
modum ferro aliquo potest extrahi, quod si hęc non succedant, ui-
dendum est, si corpus frangi potest, ut est faba, cicer, nam si ita sit,
frangendum est corpus illud aliquo instrumento: quia diffractum fa

cilius

cilius educitur.Sed quia inter frangendū solet auris exasperari,prę-ceptum est,ut statim immittatur sapa,uel uinum intra aurem, quia huiusmodi liquores leniunt, & tollunt asperitates factas. Si corpus ingressum sit animal, a Galeno laudantur tria,]vnum est scammoneum aceto tritum,& auri infusum,alterum absinthij,aut peucedani succus:tertium nitrum,& sulphur tritum,& auri immissum, hæc omnino non modo interimunt animalia,verumetiam incidunt, & extenuant,ita vt facile postmodum exeant.Plinius lib.28.cap.4.scribit,quod si animal ingrediatur aurem, iuuat inspuere aurib. & hoc remedium non est irrationale,quia saliua hominis, & præsertim ieiuni,apud omnes medicos putata est insecta animalia enecare, idē quoq; ait murium,fel aceto eliquatum,& infusum enecare animalia quod etiam apud Marcellum tanquam exploratissimum scriptum est.Quod si sordes aliquę detentę dolorem faciant,laudatur oleum nardinum, nitrum assatum, & puluerizatum, & acetum calidum. Hic est finis tractationis affectuum aurium.

FINIS.

REGISTRVM.

* ** ABCDEFGHIKLMNOPQRSTVXYZ
Aa Bb Cc Dd.
a ABCDEFGHIKLMNOPQ.

Omnes ſunt Duerni.

VENETIIS, Apud Iuntas, M D C I.